

Т.М.ХУДАЗАРОВ

САМОУЧИТЕЛЬ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА



J. Nəsimi



S. I. Xətai



M. Füzuli



M. Gəncəvi



X. Nisəvan



C. Cabbarov



S. Mammadquliyev



S. Vurgun

Т.М.ХУДАЗАРОВ

**САМОУЧИТЕЛЬ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА**

RUSLAR ÜÇÜN AZƏRBAYCAN DİLİ

**Курс обучения разговорному
азербайджанскому языку**

**«Муаллим» nəşriyyatı
БАКУ – 2006**

Все права сохраняются за автором. Полное или частичное репродуцирование (воспроизведение) любым способом и продажа данного учебного пособия без письменного согласия автора запрещается.

Bütün hüquqlar müəllifdə saxlanılır. Onun yazılı şəkildə icazəsi olmadan həmin öyrətmə vəsaiti nə bütövlükdə, nə də hər-hansı şəkildə çap edilməsi, surətinin çıxarılması qəti şəkildə qadağan olunur.

Редактор азербайджанского языка: Г.М.Худазарова

Рецензент: доктор педагогических наук, проф. М.Б.Мамедов

ХУДАЗАРОВ ТЕЛЬМАН МИРЗОЕВИЧ
«САМОУЧИТЕЛЬ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА»
«RUSLAR ÜÇÜN AZƏRBAYCAN DİLİ»
Курс обучения разговорному азербайджанскому языку
Баку, «Муаллим» нешрийяты, 2006, с. 356

Данное пособие предлагает упрощённое изучение и овладение азербайджанским языком с помощью лексических моделей, снабжённых грамматическими пояснениями, изложенными на простом, легко воспринимаемом русском языке и оптимальными упражнениями для практического овладения языком, буквально, с первых уроков Курса.

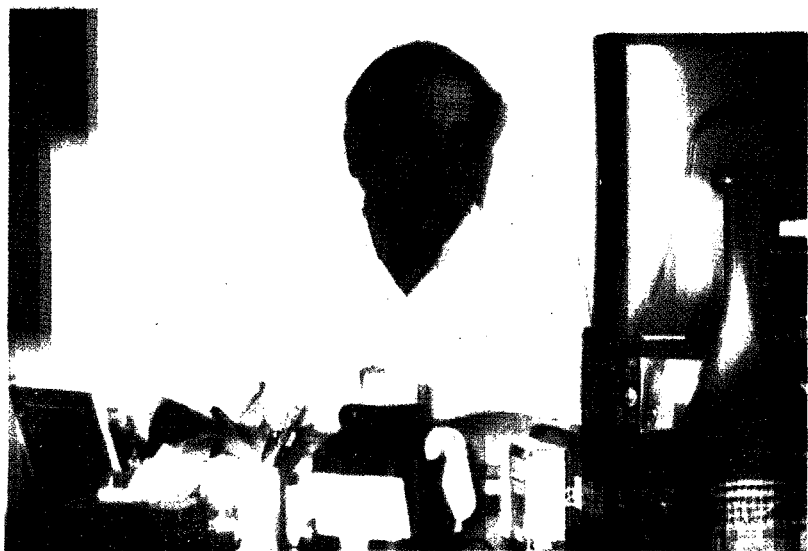
X $\frac{020526 - 2006}{9952 - 410}$

© Т.М.Худазаров, 2006

Подписано к печати 02.05.2006. Заказ № 26.

Формат 60×84^{1/16}. 22,25 п.л.

Тираж 300. Цена договорная.



ОБ АВТОРЕ

Худазаров Тельман Мирзосвич, азербайджанец, родился в г. Баку. Получил высшее лингвистическое образование в г. Минске (Беларусь), Москве (МГПИИЯ им. Мориса Тореза). Многие годы проработал преподавателем школ, вузов Минска, Москвы, Баку. В настоящее время живёт и работает в Баку. Женат, имеет четверых детей.

СО Д Е Р Ж А Н И Е

От автора	5
Предисловие.....	6
Краткий справочник грамматических терминов.....	9
УРОК 1. Буквы и звуки. Что это? – Это	12
УРОК 2. Буквы и звуки. Нет, это не – Это	14
УРОК 3. Буквы и звуки. Личные местоимения. Глагол 'Быть'. Суффиксы настоящего времени. КТО это? КТО он (она)?.....	17
УРОК 4. Притяжательные местоимения.....	22
УРОК 5. Знакомство. Приветствие. Текст.....	25
УРОК 6. Как тебя зовут? Текст	29
УРОК 7. Множественное число. Числительные 1 – 10.....	33
УРОК 8. У меня есть. У меня нет. AYSEL VƏ ELÇİN.....	37
УРОК 9. Какого цвета это...? Текст.....	41
УРОК 10. Какая (она, он, оно)? Или, либо...либо..., ни...ни..., Текст.....	45
УРОК 11. Родительный и Местный падежи. Где находится...?.....	51
УРОК 12. ...harada idi(lər)? - Где... был (были)?.Текст.....	57
УРОК 13. Настоящее врем. (ir ⁴).....	62
УРОК 14. 1.Послеслог – ilə (la, lə). Исходный падеж - - dan,dən. 2. Повелительное наклонение.	68
УРОК 15. 1. Настоящее совершенное время – miş ⁴ 2. Суффиксы существительных** – çi ⁴ MƏNİM GÜNÜM... ..	77
УРОК 16. 1. Винительный падеж. 2. Специальные вопросы. MƏNİM AİLƏM. MƏNİM SÖYAHƏTLƏRİM	85
УРОК 17. 1.Прошедшее категорическое время - di ⁴ . 2.Числительные. TURİSTLƏR.....	98
УРОК 18. 1.Будущее категорическое время(-acaq ² -). 2. Суффиксы наречия (-ca ² -); 3.Суффикс вопроса(-mi ² -) MƏNİM DOSTLARIM.....	109
УРОК 19. 1. 1.Будущее Неопределенное время (-(-ar ² -) 2. Неопределенная форма глагола (-maq, mək) KİTABXANADA.....	121
УРОК 20. 1.Простое прошедшее время (-ir ⁴ + di ⁴ -). 2. Предпрошедшее время (-miş ⁴ + di ⁴ -) BİZİM BÖŞ VAXTIMIZ	131
УРОК 21. 1.Повелительное наклонение 2. Неопределенный суффикс -sa ² - BAZARLIQ	142
УРОК 22. 1. Глагольная форма Арзу (Пожелания). 2.Указательные местоимения Elə, belə. 3. Суффиксы -li ⁴ - (Откуда вы родом?) MƏNİM BRAZİLİYAYLA ƏZAMİYYƏTİM.....	152

УРОК 23. 1. БЫВАЛО... (повторявшиеся действия в прошлом)	
2. Суффиксы -li ⁴ -, siz ⁴ -, в образовании прилагательных	
BİZ TƏZƏ MƏNZİLƏ KÖÇÜRÜK.....	165
УРОК 24. 1. Суффиксы обобщения существительных-lıq, lik-	
2. Модальное слово «можно» (OLAR - МОЖНО).	
3. Суффиксы обобщения глаголов -ma, mə-	
MƏNİM MÜALİCƏM.....	175
УРОК 25. 1. Суффиксы значения ДОЛЖЕН (-malı, məli-).	
2. Глагольная форма -malı, məli- в функции определений.	
3. Суффиксы -anda ² BİZİM GÖRÜŞÜMÜZ	187
УРОК 26. 1. Модальный глагол МОЧЬ (EDƏ BİLMƏK).	
2. -ki ⁴ - как суффикс принадлежности;	
Усилительный – Kİ. BİZİM FƏALİYYƏTİMİZ	199
УРОК 27. 1. Условное наклонение. 2. Употребление глагольной	
формы -acaq, əcək – в роли определения	
BİZİM İSTİRANƏTİMİZ	211
УРОК 28. 1. Причастие I (-an ² -) настоящего времени	
2. Причастие II (-miş ⁴ -) прошедшего времени (пассивное).	
3. Причастие I + kimi	
BİZİM VAKİ HƏYATİMİZ (продолжение следует)	224
УРОК 29. 1. Причастие прошедшего времени (активное) (-dik ⁴ -).	
2. Степени сравнения	
BİZİM VAKİ HƏYATİMİZ	237
УРОК 30. 1. Деепричастие (-(y)ib ⁴). 2. Повелительный	
залог (-dir ⁴ -) ... MOLLANIN OV QUŞU.....	252
УРОК 31. 1. НУЖНО СДЕЛАТЬ (-ası ² -).	
2. İMİŞ -Повествовательный; MİŞ - Оказывается	
PEYK ANTENASI.....	264
УРОК 32. 1. Страдательная конструкция (Мне сказали)	
2. Страдательный залог. 3.Послелогои.	
YUXUMA İNANIRAM.....	277
УРОК 33. 1. Деепричастие (-a ² - baxa-baxa). 2. Отрицательные	
суффиксы -madan ² -(без, не сделав)	
MƏNİM SƏDAQƏTLİ DOSTUM.....	292
УРОК 34. Союзные (соединительные) суффиксы	
-(y)arkan ² -, -dıqda ⁴ -, -(y)ınca ⁴ -, -dıqca ⁴ DƏVƏÇİ	303
Другие словообразующие суффиксы и их значения	316
Материалы для чтения.....	319
Список устоявшихся выражений.....	329
Русско-азербайджанский словарь	
Азербайджанско-русский словарь.....	331

От автора

Этот курс азербайджанского языка предназначен для людей, которым необходим, или они интересуются им в практических или познавательных целях в своей работе и в повседневной жизни. Этот курс позволяет изучающим пройти его за сравнительно короткое время и приобрести элементарные умения и навыки для общения с местными жителями, а также может послужить в дальнейшем основой для более углубленного изучения языка. Курс состоит из 34 глав (Уроков) и нацелен на обучение желающих практическому овладению языком.

Следует отметить, что азербайджанский язык принадлежит к агглютинативной группе языков и значительно отличается от русского языка в образовании грамматических временных форм и в структуре предложения. Суффиксы, префиксы и послелогии являются главными компонентами азербайджанского языка. Азербайджанская грамматика, хотя и не столь сложная как русская, дается в пособии в упрощенной форме. Грамматический материал включает самые необходимые и наиболее популярные грамматические правила, дающие возможность изучающим общаться с местным населением в повседневных ситуациях. Правила объясняются упрощенно и на простом русском языке, чтобы по-возможности избежать грамматических терминов, которые вы, наверняка, уже забыли. Иногда учителю придется давать несколько подробные разъяснения грамматического материала. То же самое относится к произношению звуков, звукосочетаний, типичных для азербайджанского языка ударений и интонации.

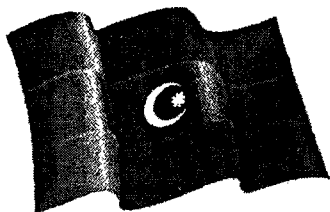
Способ построения материала в пособии позволяет изучающим овладеть языком даже самостоятельно. Некоторые, наиболее трудные упражнения снабжены «ключами» в конце каждого Урока для само-проверки при самостоятельной работе. Те, кто живут в Азербайджане, имеют прекрасные возможности для консультаций с местными жителями.

Это пособие позволяет овладеть разговорным азербайджанским языком людям со средними способностями к языкам в течение года при прилежном его изучении. Оно апробировано в варианте для иностранцев, владеющих английским языком. Результаты свидетельствуют о практической ценности учебника, легкости и успешности его использования. Я буду очень благодарен всем тем, кто, пользуясь им в обучении, напишет мне о своем мнении, выскажут свои замечания по любому аспекту изложенного материала. Все это можно будет учесть при переиздании пособия.

Баку, ул. Марданов гардашлары, 41/47, кв. 10

E-mail: tazeri@rambler.ru

THE AZERBAIJAN REPUBLIC



ГИМН АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Музыка Узеира Гаджибекова
Слова Ахмеда Джавада

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadirikiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!

Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hiفز etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ АЛФАВИТ

Буквы	Названия	Эквивалентные русские звуки	Примеры эквивалентных звуков
Aa	(a)	[а]	
Bb	(be)	[b]	
Cc	(ce)	[дж]	Джорж
Çç	(çc)	[ч]	
Dd	(de)	[д]	
Ee	(e)	[э]	мера, лес, Эмма
Əə	(ə)	-	Мята, бяка
Ff	(fe)	[ф]	
Gg	(ge)	-	гиря, ген
ğ	(ğc)	-	Звонкое «х»
Hh	(he)	-	Резкий выдох
Xx	(xe)	[х]	
İi	(i)	[ы]	
İi	(i)	[и]	
Jj	(Je)	[ж]	
Kk - 1	(ka)	[к]	Каша, карта
Kk - 2	(ke)	-	Кира, кепка
Qq	(qe)	[г]	Гора, гул
Ll	(el)	[л]	
Mm	(em)	[м]	
Nn	(en)	[н]	
Oo	(o)	[о]	
Öö	(ö)	-	Пёс, тёс, лён
Pp	(pe)	[п]	
Rr	(er)	[р]	
Ss	(es)	[с]	
Şş	(şc)	[ш]	
Tt	(te)	[т]	
Uu	(u)	[у]	
Üü	(ü)	-	Лютик, Люба
Vv	(ve)	[в]	
Yy	(ye)	[й]	
Zz	(ze)	[з]	

УРОК 1

Буквы и звуки Что это? – Это ...

БУКВЫ: <u>Aa, Bb, Dd, Nn, Uu Rr</u>	
Aa – [a] – русский – [a] – папа	Bb – [be] – русский [б] – баба
Dd – [d] – русский – [d] – даль	Nn – [en] – русский [н] – нож
Uu – [u] – русский – [y] – дуб	Rr – [er] – русский [р] – рука

Упр. 1. Прочитайте буквосочетания, данные ниже.

Ab – ba, ad – da, ar – ra, dan, bu, ada, un, bar, ud, dur, nar, nur, dar, a'ra, a'na, na, ru, a'bad, ara'ba, ba'ba, bu'run, da'na, na'dan, bud'dan, bun'dan, nar'dan, u'dan, unu'dur, da'ban, dad, du'ran, and, ara'dan.

БУКВЫ: <u>Əə, Ll, Tt, Üü, İi, Iı</u>	
Əə – [ə] – русский – [-] – -	Üü – [ü] – русский – [-] – -
Ll – [l] – русский – [л] – лук	İi – [i] – русский – [и] – миг
Tt – [t] – русский – [т] – ток	Iı – [ı] – русский – [ы] – ты

Звук [ə] очень близок к звуку буквы «я» в словах *мята, бяка*

Звук [ü] очень узкий «у» и произносится с округленными слегка вытянутыми губами.

Упр. 2. Прочитайте буквосочетания, данные ниже.

It, tin, a'id, a'li, bal, dal, dab, dən, dib, dil, dın, ə'da, ə'la, ɔn, ɔr, il, i'lə, iri, iti, lil, nal, tɔb, tir, tut, rab, ü'tü, ai'lə, a'lət, a'lin, a'lı, ar'dı, ba'la, bal'ta, 'ba'ni, bə'la, 'bəli, bi'bər, bil'dir, bir, bir'dən, 'bura, da'ir, da'ri, dɔ'lə, də'li, dənə, dɔrd, dɔ'rə, dɔ'ri, d'iri, ə'dat, ə'dəb, ə'dəd, ə'lil, ə'li, i'brat, i'lan, la'tın, 'na'nə, ə'tir, in'di, irə'li, i'ri, la'lə, nə'rə. Na'dir, na'rın, tar'la, tɔbi'i, tɔ'bil, tɔd'bir, bü'tün, 'dünən, tünd, ta'but, tɔ'lə, rüt'bə, bül'bül.

Активный словарь

Что – nə	белка – də'lə	dir
Это – bu	лошадь – at <i>с.п.</i>	dir
Утюг – ü'tü <i>с.п.</i>	Да – 'bəli	↘
Рука – əl <i>с.п.</i>	топор – balta <i>с.п.</i>	есть
Труба – bo'ru <i>с.п.</i>	соловей – bül-bül <i>с.п.</i>	↗
Змея – i'lan <i>с.п.</i>	облако – bu'lud	dir
Собака – it <i>с.п.</i>	мак – la'lə <i>с.п.</i>	dir
Гранат – nar <i>с.п.</i>		

Мы учим новые слова

Упр.3. Прочтите новые слова и их значения.

Упр.4. Переведите

A) A) i'lan, bu, la'lə, at, bal'ta, bül'bül, ü'tü, əl, nar, 'bəli, bo'ru, nə, it, bül'bül, də'lə, dir, bu'lud, bu, at, la'lə, dir, i'lan, ü'tü, nar, 'bəli, dür, əl, bal'ta, dur, bo'ru, də'lə,

nə, bül'bül, it, i'lan, bu'lud, it, la'lə, nar, at, bu, bu'lud, ü'tü, bül'bül, bal'ta, əl, 'bəli
Б) топор, да, собака, соловей, облако, тюг, труба, мак, змея, гранат, рука, что, это, соловей, лошадь, да, белка, топор, утюг, облако, мак, собака, змея, труба, гранат, рука, утюг, лошадь, это, что, это, белка, рука, труба, змея, топор, да, мак, облако, соловей, что, собака, лошадь.

Упр.5. Найдите эквиваленты слов.

что – əl	белка – balta	облако – nar
это – boru	лошадь – bül-bül	змея – lələ
утюг – nə	да – dələ	гранат – it
рука – bu	топор – at	мак – bulud
труба – ütü	соловей – bəli	собака – ilan

Упр.6. Найдите недостающие азербайджанские значения.

Рука –	топор – dələ	облако – nar
Труба – bu	соловей –	змея – lələ
Что –	белка – bəli	гранат –
Это – əl	лошадь –	мак –
Утюг –	да – bül-bül	собака –

ГРАММАТИКА

Речевые модели

Bu 'nədir? – Bu, 'əldir.

Bu 'əldir? – 'Bəli, bu, 'əldir



Что это? – Это рука.

Это рука? – Да, это рука.

1. Суффикс **-dir**⁴ является формой глагола** **'быть'** в третьем лице единственного числа **-есть-**. Он присоединяется к слову **nə** (что) в вопросах и к существительному** (предмету), к которому относится вопрос в ответах.

Bu nə-dir? – **Bu, balta-dir.** (Это что? – Это (есть) топор. В русском языке 'есть' опускается.

2. **Вопросы** образуются при помощи **интонации**.

3. Изменение гласной в суффиксе зависит от последней корневой гласной слова, к которому он присоединяется. Это исходит из правил гармонии сочетания гласных. Так, после гласных **-а, -и** (твердые гласные) следует суффикс **-dir-**: **balta-dir**; после **-ə, -i** (мягкие гласные) – **dir: əl-dir**; после **-о, -и** (твердые) – **-dur-**: **bulud-dur**; после **-ö, -ü** (мягкие) – **-dür**: **-ütü-dür**

Упр.7. Прочитайте и повторите

Bu nədir?

Bu, nardir.

Bu nardir?



Bu nədir?

Bu, dələdir.

Bu dələdir?



Bəli, bu, nardir

Bəli, bu, dələdir

Упр.8. Переведите

Это соловей. Это гранат. Это белка. Это мак. Это лошадь. Это рука. Это змея. Это труба. Это утюг. Что это? Это собака? – Да это собака.

Упр.9. Спрашивайте и отвечайте



Рука



белка



мак



лошадь



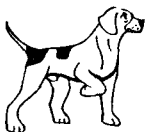
змея



Соловей



утюг



собака



труба



облако

УРОК 2

Буквы и звуки
Нет, это не – Это ...

БУКВЫ: Mm, Kk, Pp, Oo, Zz, Qq

Kk – [ka] - русский – [k] – карта

Qq – [ge] – русский – [г] – газ

[ke] – русский – [-] – кит

Pp – [pe] – русский – [п] – пар

Mm – [em] – русский – [м] – мак

Zz – [ze] – русский – [з] – зуб

Oo – [o] – русский – [о] – кот

Подлинным звуком [к] является вышеуказанный вариант [ке] как в слове кит. Вариант [ка] употребляется в азербайджанском языке в заимствованных иностранных словах: какао, кофе, курс, капитал.

Упр.1. Прочтите следующие буквосочетания и слова

Ka, ki, k1, ko, ku, uk, ik, kar, kor, kü'kü, mək, kam, kom, bərk, tok, kol, pak, qoz, tük, küt, qaz, poz, toz, zon, zor, zir, zir, zər, qız, kü'lök, qu'zu, kənd, kal, üz'mək, kül, qan, ü'mid, mal, mə'kan, kam'ran, za'man, qar'tal, ki'tab, qu'ru, qu'tu, qa'rı, nəm, park, ka'kao, qu'ran, kürd, kəl, ka'mal, ü'zük, ü'züm, züm-zü'mə, ü'zə, iz, kəl'əm, mə'lök, 'bəlka, pir, pərt, kip'rik, qop'du, qə'pik, pen'dir.

БУКВЫ: Ss, Ee, Xx, Yy, Gg, Cc

Ss – [es] – русский – [с] – сок

Ee – [e] – русский – [э] – бек

Xx – [xe] – русский – [х] – хата

Yy – [ye] – русский – [й] – ель

Gg – [ge] – русский – [-] – гид

Cç – [cc] – русский – [ч] – час

Звук [ge] является звонким вариантом звука [ке] и произносится, как в русских словах гирия, Гена, герб.

Упр. 2. Прочтите следующие буквосочетания и слова

Ça, aç, çî iç, ço, oç, üç, çü, uç, çu, eç, çe, çeyd, хеур, elm, xır'da, çiy, çirk, yar, ke'çid, to'yuq, yox, yu'xu, yat, çar, a'çar, sa'kin, sər, sən, son, saç, sıx, mäs'kən, ay, yay, de'mək, seç'mə, saq'qal, saz, yo'zan, çan'ta, zay, üçlük, çiçək, gəl, get, gün, gər'gin, xa'la, xal'ça, gir, gəz'mək, gi'las, çox, xaç, sel, çox'dan, çə'xır, qoç, bu'xar, xə'bər, 'xatirə, xo'ruz, gor, gil, kəs, çay'dan, çə'rix, ço'laq, səs, sə'nət, bəl, gop, go'pçu, mə'gor, çən'gəl, qıç, çı'raq, si'çan, çü'rük, Ni'gar, gu'man, seç, sax'ta, sir'kə, uç'maq.

Активный словарь

Нет – хеур	пальто – pal'to	не есть – deyił
Кольцо – ü'zük	стол – stol	газета – qə'zet <i>с.п.</i>
Стул – stul	письмо – mək'tub	орёл – qar'tal <i>с.п.</i>
Книга – ki'tab <i>с.п.</i>	но(а) – bəs	курица – to'yuq <i>с.п.</i>
Яблоко – al'ma <i>с.п.</i>	груша – ar'mud <i>с.п.</i>	гусь – qaz <i>с.п.</i>

Мы учим новые слова

Упр.3. Прочтите новые слова и их эквиваленты.

Упр.4. Переведите или найдите в словаре.

А) pal'to, ü'zük, qə'zet, qar'tal, bəs, stol, mək'tub, al'ma, stul, ki'tab, хеур, to'yuq, qaz, pal'to, ar'mud, 'deyił, ü'zük, stol, qə'zet, stul, mək'tub, qar'tal, ki'tab, bəs, to'yuq, al'ma, stul, хеур, qə'zet, 'deyił, ar'mud, to'yuq, qaz, ki'tab, pal'to, ar'mud, qaz, stol, ü'zük, al'ma, bəs, mək'tub, qar'tal, 'deyił, хеур.

Б) яблоко, груша, гусь, книга, но(а), курица, стул, письмо, орёл, кольцо, стол, газета, нет, пальто, не есть, гусь, груша, курица, яблоко, но(а), книга, орёл, стул, письмо, газета, кольцо, стол, не есть, яблоко, гусь, нет, письмо, книга, стул, курица, груша, орёл, пальто, кольцо, газета, но(а), стол, нет.

Упр.5. Найдите эквиваленты слов.

Стул – хеур	стол – armud	кольцо – alma
Книга – palto	орёл – qaz	курица – bəs
Яблоко – deyił	но(а) – toyuq	пальто – stul
Нет – ü'zük	нет – stol	груша – qartal
Не есть – qəzet	курица – qartal	орёл – ü'zük
Пальто – stul	груша – mək'tub	яблоко – toyuq
Газета – kitab	письмо – bəs	но(а) – palto
Кольцо – alma	гусь – хеур	стул – armud

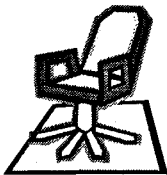
Упр.6. Найдите недостающие значения данных слов.

Стул -	стол -	кольцо -
Книга -	орёл - qaz	курица - bəs
Яблоко - deyił	но(а) -	пальто -
Нет -	нет - stol	груша - qartal
Не есть - qəzet	курица -	орёл -
Пальто - stul	груша - mək'tub	яблоко - toyuq
Газета -	письмо -	но(а) -
кольцо - alma	гусь - хеур	стул - armud

Речевая модель

-Bu 'nədir?
-Bu, 'stoldur.
-Bu 'stoldur?

Хейр, бу, stol deyil,
бу, 'stoldur.



- Что это?
- Это стол.
- Это стол?
- Нет, это не стол,
это стул

Упр.7. Чтение и понимание.

- Bu nədir? - Что это?
- Bu, kitabdır. - Это книга.
- Bu kitabdır? - Это книга?
- Bəli, bu, kitabdır. - Да, это книга.
- Bəs, bu qəzəldir? - А это газета?
- Хейр, бу, qəzet deyil, - Нет, это не газета,
бу, kitabdır. это книга.

- Bu nədir?
- Bu, üzükdür.
- Bu üzükdür?
- Bəli, bu, üzükdür.
- Bəs, bu toyuqdur?
- Хейр, бу, toyuq deyil
Bu, qartaldir.



Упр.8. Переведите на азербайджанский язык.*

Нет, это не газета, это письмо. Нет, это не собака, это белка. Нет, это не стол, это стул. Нет, это не курица, это соловей. Нет, это не яблоко, это груша. Нет, это не змея, это труба

Упр.9. Составьте диалоги, пользуясь активным словарем



Стол - стул



гусь - курица



груша



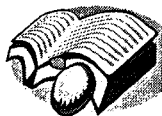
- яблоко



Соловей



- орёл



книга



- письмо

Ключи к упражнениям.

Упр.8. Переведите на азербайджанский язык.

Xeyr, bu, qəzət deyil, bu, məktubdur. Xeyr, bu, it deyil, bu, dölədir. Xeyr, bu, stol deyil, bu, stuldur. Xeyr, bu, toyuq deyil, bu, bülbüldür. Xeyr, bu, alma deyil, bu, armuddur. Xeyr, bu ilan deyil, bu borudur

УРОК 3

Буквы и звуки
Личные местоимения. Глагол 'Быть'**
Суффиксы настоящего времени.
КТО это? КТО он (она)?

БУКВЫ: Ğğ, Hh, Ff, Cc

Ğğ - [ğc] - русский - [звонкий 'х'] - - Hh - [he] - русский - [-] - -

Ff - [fe] - русский - [ф] - фото Cc - [ce] - русский - [дж] - Джон

Звук [ğc] является звонким вариантом гортанного звука [x]. Звук [h]износится как резкий короткий выдох или как беззвучный [x]

Упр.1. Прочтите следующие звукосочетания и слова.

Ğa, ğo, ğə, ğu, ğı, ğc, ha, he, hi, ch, ah, fi, fi. ca, ci, co. cı, cu, ac, oc, uc, ger, güd, gəl, həll, hal, gir, gər'i, gor, ba'ha, bəhs, ağ, sağ, çağ, o'ğul, no'ğul, ma'ğaza, a'ğil, a'ğac, bo'ğaz, cəhd, qı'fil, qo'ca, 'da'hi, də'fə, dəfn, də'cəl, ə'gər, ə'lac, ən'cır, ərə'fə, gil,gi'las, gi'rdə, güb'rə, gün, güc, gen, o'caq, ri'ca, i'gid, ki'fir, gec, ge'cə, ə'cəl, zə'if, zər'f, i'fa, i'las, ix'rac, i'ca'rə, icra, ne'cə, mərc, ə'cəb, xərc; na'haq, sağ, çağ, o'ğul, no'ğul, ma'ğaza, a'ğil, i'ca'rə, icra, ne'cə, mərc, ə'cəb, xərc.

БУКВЫ: Öö, Şş, Vv, Jj

Vv - [ve] - русский - [в] - вот Şş - [şc] - русский - [ш] -

Öö - [ö] - русский - [-] - лён Jj - [je] - русский - [ж] -

Упр.2. Прочтите следующие звукосочетания и слова.

Ön, öl, öp, öt, göl, şən, söy'lə, göz, böh'ran, böh'tan, var, vaxt, 'va'hə, 'va'cib, ver, və, və'zi, vək'il, vərəq, vəsa'it, vəzi'fə, və'fa, qaz, qa'şiq, daş, qə'şəng, quş, diş, di'şi, dov'san, dövr, döv'lət, dörd, düş'mən, ev, eşq, oş'ya, 'ja'lə, ja'ket, müj'də, əjda'ha, qijil'tı, zövq, zö'kom, iş, i'şiq, yaş, ya'ğış, ki'şi, kö'mək, kö'mür, kök, kö'rə, kö'rü, göy, göl, gön, gö'rə, gö'rüş, löv'hə, möv'zu, mö'hür, möv'cud.

Активный словарь

Также/тоже - da, də	студент - tələ'bə <i>с.п.</i>	кто - kim
инженер- mühən'dis	певец(ица) - müğən'ni	Я - mən
врач/доктор- hə'kim	вы- siz	он,она,оно- O
Здравствуйте. Привет - Sa'lam	гид - bələd'çi	ты - sən
Скажите, пожалуйста- Zəh'mət 'olmasa, 'deyin...		
Кто это? - Bu 'kimdir?	Кто он?(чем занимается?) - O nə'çidir?	

Мы учим новые слова

Упр.3. Прочтите новые слова и их эквиваленты.

Упр.4. Переведите

А) müğönni, tələbə, Bu kimdir?, da/də, mühəndis, mən, O nəçidir?, kim, siz, həkim, Salam, Zəhmət olmasa, deyin, müğönni, bələdçi, O, Bu kimdir?, sən, tələbə, mühəndis, siz, O nəçidir?, həkim, da/də, kim, Salam, mən, sən, O, siz, Zəhmət olmasa, deyin, O, Salam, bələdçi, müğönni, O nəçidir?, mühəndis, tələbə, Bu kimdir?, Zəhmət olmasa, deyin; sən, da/də, həkim, kim, mən, bələdçi.

Б) привет, студент, Скажите, пожалуйста, кто, он/она/оно, доктор, Кто он?, гид, ты, инженер, Кто это?, кто, вы, певица, тоже/также, ты, Кто это?, инженер, кто, доктор, он/она/оно, Скажите, пожалуйста, гид, вы, Скажите, пожалуйста, Кто это?, тоже/также, врач, инженер, я, певица, Кто он?, Привет, гид, вы, он/она/оно, я, тоже/также, Кто он?, доктор, привет.

Упр.5. Найдите эквиваленты слов.

также – tələbə	ты – kim	я – mühəndis
привет – mühəndis	гид – müğönni	певица – mən
он/она/оно – O nəçidir?	Кто это? – həkim	студент – siz
студент – Salam	кто – bələdçi	инженер – O nəçidir?
Кто он? – da, də	врач – sən	вы – müğönni
инженер – O	певица – Bu kimdir?	Кто он? – tələbə

Упр.6. Найдите недостающие значения.

также/тоже –	ты – kim	Я – mühəndis
привет – mühəndis	гид –	певец –
он/она/оно –	Кто это? –	студент – siz
студент – Salam	кто – bələdçi	инженер –
Кто он? -	доктор – sən	вы – müğönni
инженер – O	певица –	Кто он? –

ГРАММАТИКА - 1

Речевая модель

1. -Bu kim'dir? – Bu, Ka'maldır.

-Bu Kamaldır? - 'Bəli, bu, Kamaldır.

-Xeyr, bu, Kamal deyil,

bu, Ma'məddir.

– Кто это? -. Это Камал.

- Это Камал? - Да, это Камал.

- Нет, Это не Камал, это Мамед.



-Bu'kimdir? – Bu, Çə'lildir.

-O nə'cidir? - O, hə'kimdir.

-Bəs, Ka'mal hə'kimdir?

-Xeyr, Ka'mal hə'kim 'deyil,

o, mühən'disdir



–Кто это? - Это Джалил.

–Кто он? – Он доктор.

-А Камал врач?

- Нет, Камал не врач,

он инженер.

Упр.7. Переведите.

-Bu kimdir? - Bu, Oqtaydır.
 -Bu Oqtaydır? - Bəli, bu, Oqtaydır.
 -O nəçidir? - O, həkimdir.
 -Bəs, Arzu da həkimdir?
 -Xeyr, Arzu həkim deyil.
 -Bəs, o nəçidir? - O, müğənnidir.

- Bu kimdir? - Bu, Kamaldır
 - Bu Kamaldır? - Bəli, bu, Kamaldır.
 - Xeyr, o, Kamal deyil.
 - Bəs, o kimdir? - O, Cəlildir.
 - O nəçidir? - O, bələdcidir.

Упр.8. Фрагменты диалогов. Один читает, другой переводит.

1. Bu kimdir? - Bu, Cəlildir. O nəçidir? - O, həkimdir.
 2. Bəs, bu kimdir? - bu, Arzudur. - O nəçidir? - O, bələdcidir.
 3. Bu Cəlildir? - Bəli, bu, Cəlildir. - O həkimdir? - Bəli, o, həkimdir.
 4. Bu Könüldür? - Xeyr, bu, Arzudur. O həkimdir? - Xeyr, o, həkim deyil, mühəndisdir.
 5. Bəs, bu kimdir? - Bu, Əlidir. - O da həkimdir? - Xeyr, o, tələbədir.

Упр.9. Импровизируйте диалог. Начните с:

Salam! Zəhmət olmasa, deyin, bu kimdir?



Leyla - tələbə



Bəs, Arzu - tələbə?
 Xeyr - müğənni



Elçin - bələdcü?
 Xeyr mühəndis

Упр.10. Переведите диалог.*

-Скажите, пожалуйста, кто это?

-Это Камал. - Кто он?
 -Он инженер? Он инженер?
 -Да, он инженер.
 -А это кто?
 -Это Эльман. - А кто он?
 - Он гид.

- Это Севда. - Это Севда?
 -Да, это Севда. - Кто она?
 -Она врач. - Она врач? Нет.
 Она студентка

Упр.11. Составьте такие же диалоги.

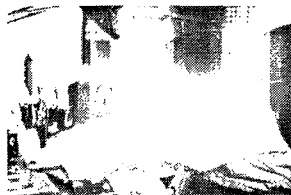
Скажите, пожалуйста...



Арзу - доктор
 (певица)



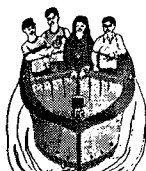
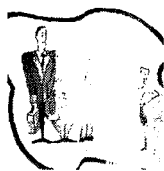
Камал - студент
 (гид)



Эльхан - инженер
 (студент)

ГРАММАТИКА 2

Теперь вы познакомитесь с личными местоимениями и соответствующими им формами глагола **БЫТЬ** в настоящем времени **ЕСТЬ**. Они выступают суффиксами слов, к которым они относятся



Mən
Я

Sən
Ты

O
он/она/оно

Biz
Мы

Siz
Вы

Onlar
Они

Mən	kiməm	həkiməm	adamam	sağıcıyam	(deyiləm)	(y)am ²
Sən	kimsən	həkimsən	adamsan	sağıcısən	(deyilsən)	san ²
O	kimdir	həkimdir	adamdır	sağıcıdır	(deyil)	dir ⁴
Biz	kimik	həkimik	adamıq	sağıcıyıq	(deyilik, ıq, ük, uq)	
Siz	kimsiz	həkimsiz	adamsız	sağıcısız	(deyilsı(ni)z)	si(ni)z ⁴
Onlar	kimdir	həkimdir	adamdır	sağıcıdır	(deyillər)	dir ⁴
			человек	доярка		(+ lar ²)

Примечание: В 3-ем лице ед. и множ. числа в отрицании *dir* опускается

Упр.12. Переведите.

Mən, o, Siz, onlar, sən, biz,	он, я, они, она, ты, оно	biz, она, mən, они, o, он, я,
Siz, onlar, mən, biz, o, sən	вы, мы, оно, они, он, я	она, мы, onlar, вы, biz, оно,
Biz, sən, o, mən, onlar, siz	они, она, я, мы, оно, вы,	я, siz, они, o, оно, sən, biz
O, mən, biz, onlar, siz, sən	мы, он, ты, они, оно, я, она	он, onlar, она, sən, biz

Упр.13. Просклоняйте следующие предложения.

Mən həkiməm. Mən sağıcıyam. Mən adamam.

Упр.14. Припишите соответствующие суффиксы и переведите.*

1. O, tələbə... 2. siz həkim..., 3. mən müğənni..., 4. onlar bələdçi..., 5. sən mühəndis..., 6. biz adam..., 7. onlar həkim..., 8. biz tələbə..., 9. mən sağıcı..., 10. o, adam..., 11. sən Kamal..., 12. siz bələdçi..., 13. onlar mühəndis..., 14. biz müğənni..., 15. mən bələdçi..., 16. o, sağıcı...

Упр.15. Вставьте соответствующие местоимения и переведите.*

... tələbə sən. 2. ... müğənnidir. 3. ... Arzuyam. 4. ... bələdçisiz. 5. ... mühəndisik. 6. ... İradədir. 7. ... həkim sən. 8. ... müğənniyəm. 9. ... tələbədir. 10. ... Kamil sən. 11. ... bələdçiyik. 12. ... tələbəsiz. 13. ... sağıcıyam.

Упр.16. Переведите.*

1. Он - гид. 2. Она - студентка. 3. Они - инженеры. 4. Мы - певички. 5. Ты - гид. 6. Это - яблоко. 7. Я - студент. 8. Это - письмо. 9. Они - доярки. 10. Мы - врачи. 11. Она - инженер. 12. Вы - доярки. 13. Он - Анар.

Речевая практика

Упр.17. Прочти и запомни.

Sən nəçisən? – Mən mühəndisəm

Mən nəçiyəm? – Sən tələbəsen

O, nəçidir? – O, müğənnidir.

Biz nəçiyik? – Siz həkimsiz.

Siz nəçisiz? – Biz sağıciyüq.

Onlar nəçidir? – Onlar müğənnidir(lər).

Упр.18. Инсценируйте диалоги.*

1.-Скажите, пожалуйста. Кто она? - Она...

-Она доктор? - Нет, она не доктор

(врач, певица)

(Она...)



2.-Скажите, пожалуйста. Кто вы? - Я...

-Чем вы занимаетесь?

(Камал)

(студент)



3.-Скажите, пожалуйста. Кто это? - Он ...

- Чем он занимается? (Кто он) - Он ...

(Джалил)

(гид)



4. – Скажите, пожалуйста. Кто они?

Они

(инженеры)



Упр.19. Воспроизведите диалоги.



Я певец



Мы студенты



Он гид

Ключи к упражнениям

Упр.10. Переведите

-Zəhmət olmasa, deyin, bu, kimdir?

-Bu, Kamaldır. - O nəçidir?

-Bu, Sevdadır. - Bu, Sevdadır?

O, mühəndisdir. - O mühəndisdir?

-Bəli, bu, Sevdadır. - O nəçidir?

-Bəli, o, mühəndisdir. - Bəs, bu, kimdir? - O, həkimdir. - O həkimdir?

-Bu, Elmandır. - Bəs, o nəçidir?

-O, həkim deyil. O, tələbədir

-O, bələdçidir.

Упр.14. Добавьте суффиксы.

1.dir. 2.siz. 3.yəm. 4.dir. 5.sən. 6.iq. 7.dir. 8.yik. 9.yam. 10.dır. 11.san. 12.siz.

13.dir. 14.yik. 15.yəm. 16.dır.

Упр.15. Вставьте личные местоимения.

1.Sən. 2.O. 3.Mən. 4.Siz. 5.Biz. 6.O. 7.Sən. 8.Mən. 9.O. 10.Sən. 11.Biz. 12.Siz. 13.Mən.

Упр.16.Переведите.

1.O,(муж.) bələdçidir. 2.O,(жен.) tələbədir. 3.Onlar mühəndisdir. 4.Biz müğənniyik. 5.Siz bələdçisiz. 6.Bu, (o,) almadır. 7.Mən tələbəyəm. 8.Bu, məktubdur. 9.Onlar sağıçıdır. 10.Biz həkimik. 12.Siz sağıcsız. 13.Bu, Anardır.

Упр.18.Диалоги.

1.Zəhmət olmasa, deyin. O nəçidir? - O, müğənnidir.

O həkimdir? - Xeyr, o, həkim deyil. - O, müğənnidir

2.Zəhmət olmasa, deyin. Siz kimsiz? - Mən Kamalam.

Siz nəçisiz? - Mən tələbəyəm

3.Zəhmət olmasa, deyin. O kimdir? - O, Cəlildir.

O nəçidir? - O, bələdçidir.

4.Zəhmət olmasa, deyin. Onlar nəçidir(lər) - Onlar mühəndisdir(lər).

УРОК 4**Притяжательные местоимения******Мы читаем по-азербайджански**

Na'rın, tar'la, tə'bii, tə'bil, təd'bir, bü'tün, 'dünən, tünd, ta'but,irə'li, tə'lə, rüt'bo, bülbül, qa'pı, nəm, park, ka'kao, qu 'ran, kürd, kəl, ka'mal, ü'zük, ü'züm, züm-zümə, ə'cəl, zə'if, zərf, i'fa, if'las, ix'rac, i'ca'rə, icra, ne'cə, mərc, ə'cəb, xərc, na'haq, gop, go'rpu, mə'gər, çon'gəl, qıç, çı'raq, si'çan, çü'rük, Ni'gar, gü'man, sex, sax'ta, əjda'ha, qıjıl'tı, zövq, zö'kəm, iş, i'şiq, yaş, ya'ğış, ki'şi, kö'mək, kö'mür, kök, kö'rpo, kö'rpu, göy, göl, gön, gö'rə, gö'rüş, löv'hə, möv'zu, mö'hür.

Активный словарь

Но(а)- i'sə

дом - *ev c.n.*

коробка - *qu'tu*

имя- *ad c.n.*

чей - *ki'min*

ковёр - *xal'ça*

бумага - *kağız*

журнал - *jur'nal*

словарь - *lü'ğət c.n.*

машина- *ma'şın c.n.*

сумка - *çan'ta*

скатерть - *süfrə*

ручка- *qə'ləm*

открытка - *açıqca*

читатель - *oxu'cu*

ф/аппарат- *foto'apar'at*

линейка - *xətkeş*

одеяло - *yorğan*

Мы учим новые слова**Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.****Упр.2.Переведите.**

А) *xalça, kağız, ad, yorğan, süfrə, kimin, isə, f\apararat, açıqca, çanta, ev, qutu, cv, oxucu, qələm, alma, lüğət, ad, kimin, süfrə, xalça, xətkəş, jurnal, kağız, maşın, çanta, isə, qələm, lüğət, yorğan, qutu, açıqca, oxucu, f\apararat, kimin, lüğət, maşın, cv, xalça, ad, xətkəş, isə, f\apararat, qələm, qutu, oxucu, çanta,*

В) *сумка, бумага, линейка, одеяло, фотоаппарат, открытка, журнал, но/а, машина, дом, коробка, имя, скатерть, чей, ковер, читатель, бумага, словарь, ручка, ф/аппарат, машина, сумка, машина, коробка, журнал, словарь,*

ф/аппарат, дом, имя, словарь, скатерть, линейка открытка, но/а, ковёр, машина, бумага, читатель, ручка, чей, ф/аппарат, имя, журнал, коробка, открытка, одеяло, дом, ковёр, ручка, чей.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

дом - охусу	скатерть - ad	чей - qələm
линейка - yorğan	журнал - çanta	ковёр - cv
словарь - kağız	но/а - flaparar	коробка - охусу
одеяло - açıqsa	ручка - süfrə	словарь - kimin
читатель - хәткес	имя - isə	ручка - qutu
бумага - cv	ф/аппарат - jurnal	дом - xalça
открытка - lüğət	сумка - qələm	читатель - lüğət

Упр.4. Найдите недостающие значения

дом	скатерть -	чей - qələm
линейка -	журнал -	коробка - açıqsa
словарь - kağız	но/а - f/aparat	ковёр - охусу
одеяло -	ручка - süfrə	словарь -
читатель - oxu	имя - isə	открытка - qutu
бумага - cv	ф/аппарат - jurnal	дом -

ГРАММАТИКА

Этот Урок посвящается категории **принадлежности**. В азербайджанском языке существуют два пути его выражения. В этом случае мы берем его выражение в **предметах**, употребляемых с притяжательными местоимениями**, и назовем это суффиксами **личной принадлежности**.

Mən - Mənim	kitabım	qələmim	ütüm	qutum	- im ⁴ -
Sən - Sənin	kitabın	qələmin	ütün	qutun	- in ⁴ -
O - Onun	kitabı	qələmi	ütüsü	qutusu	- i ⁴ -
Biz - Bizim	kitabımız	qələmimiz	ütümüz	qutumuz	- imiz ⁴ -
Siz - Sizin	kitabınız	qələminiz	ütünüz	qutunuz	- iniz ⁴ -
Onlar - Onların	kitabı	qələmi	ütüsü	qutusu	- i ⁴ -

Примечание: В 3-ем лице ед. числа ütü-s-ü -s- - соединительный звук, если слово оканчивается на гласную. В 1 и 2 лице ед. числа в этом случае гласная в суффиксе выпадает: ütü + üm (ün) = ütüm, ütün.

Упр.5. Переведите словосочетания.

а) Onun qutusu, sənin yorğanın, mənim fotoaparatom, onların xalçası, bizim almamız, sizin lüğətiniz, onların flapararı, mənim qələmim, onların kağızı, sizin jurnalınız, sənin çantan, onun cvi, mənim süfrəm, sizin açıqcanız, bizim flaparatumız, onların qələmi, kimin çantası, bizim cvimiz, sənin xalçan.

б) моя линейка, его ковёр, их сумка, его ф/аппарат, ваша сумка, наша скатерть, её яблоко, её словарь, их ф/аппарат, моё одеяло, их ручка, наша бумага, ваш дом, мой ф/аппарат, его письмо, твоя машина, ее сумка, чей ковёр, чей ф/аппарат, чей словарь, чья открытка, чьё яблоко, чьё пальто, чья сумка.

Упр.6.Прочтите и переведите диалоги в ролях. Обратите внимание на краткие ответы.

- | | | |
|---|--|--|
| 1.-Bu nədir?
-Bu, azıqcadır.
-Bu kimin azıqçasıdır ?
-Bu, sənin azıqcaındır.
-Bəs, bu kimin xətkəşidir
-O da sənin xətkəşindir | 2.-Bu nədir?
-Bu, evdir.
- Bu kimin evidir?
-Bu, onun evidir.
-Bəs, bu kimin məşınıdır?
-Bu, onun məşını deyil,
bu, mənim məşınımdır | 3. -Bu nədir?
-Bu, xalçadır.
-Bu kimin xalçasıdır?
-Bu, bizim xalçamızdır.
-Bəs, o kimin paltosudur?
-O, sizin paltonusuzdur. |
|---|--|--|

- | | |
|--|--|
| 4.-Bu sənin lüğətidir?
-Xeyr, bu, mənim lüğətim deyil.
-Bəs, kimindir? (bu kimin lüğətidir)
-Bu, onun lüğətidir. (onundur)
-Bəs, o kitab onundur?
-Bəli, o kitab da onundur.
(o da onun kitabıdır) | 5.-Bu kimin evidir?
-Sizindir. (Bu, sizin evinizdir)
-Bəs, bu məşın kimindir?
-O da sizindir (sizin məşınıımızdır)
-Bəs, o kimin məşınıdır?
-O isə bizim məşınıımızdır (bizimdir).
-Xeyr, o, sizin deyil, o da bizimdir. |
|--|--|

Упр.7.Переведите.*

- | | | |
|---|---|---|
| -Это - что?
- Это - ручка.
- Чья эта ручка?
- Это - ее ручка.
(Эта ручка - ее).
- А чей этот журнал?
- Мой. Это - мой журнал. | - Это - его яблоко?
- Нет,(это не его яблоко)
(Нет, это не его яблоко).
- А чьё (это яблоко)?
- Твоё. (Это - твоё яблоко).
- А чей этот ф/аппарат?
- Мой. (Этот ф/аппарат - мой). | - Это - не моя линейка.
- А чья (она)?
- Это - их линейка (Их).
- Это - их линейка?
- Да, это их.
- Нет, (это не их),
это ваша. |
|---|---|---|

Упр.8.Посмотрите на картинки и составьте аналогичные диалоги.

					
ручка	сумка	пальто	яблоко,груша	машина	ф/аппарат
Мой	- твой	- его/её	- наш	- ваш	- их

Ключи к упражнениям.

Упр.7.Переведите.

- | | | |
|---|---|---|
| -Bu nədir
-Bu, qələmdir.
-Bu kimin qələmidir?
-Bu, onun qələmidir.
(Bu qələm onundur) ?
-Bəs, bu jurnal kimindir?
-(Bu), Mənimdir. (Bu mənim jurnalımdır) | -Bu onun almasıdır?
-Xeyr.(onun deyil)
-(Xeyr, bu, onun alması deyil)
-Bəs, bu kimin almasıdır?
-Sənindir (Bu, sənin almandır)
-Bəs, bu kimin f/aparadır?
-Mənimdir.(Bu f/apparat mənimdir) | -Bu, mənim məşınım deyil.
-Bəs, kimindir?
-Bu, onların məşınıdır .
(Onlarındır)
-Bu, onların məşınıdır?)
-Bəli, onlarındır
(-Xeyr,(Bu) onların deyil, sizindir. |
|---|---|---|

Знакомство. Приветствие

'Gəlin ta'niş o'laq

Давайте познакомимся

Salamlaşma'lar – Приветствия

Мы читаем по-азербайджански.

iz, kə'ləm, mə'lək, 'bolkə, pır, pərt, kip'rik, 'gopdu, qə'pik, pen'dir, ar'pa, qulp.
 gün, gər'gin, xa'la, xal'ça, gir, göz'mək, g'ilas, çox, haç, sel, çox'dan, ça'xır, qoç,
 ağ, sağ, çağ, o'ğul, no'ğul, ma'ğaza, a'ğil, i'ca'rə, icra, ne'cə, mərc, ə'cəb, xərc, On,
 öl, öp, öt, göl, şən, söy'lə, göz, böh'ran, böh'tan, var, vaxt, 'va'hə, 'va'cib. ə'cəl,
 zə'if, zərf, i'fa, iflas, ix'rac, i'ca'rə, icra, ne'cə, mərc, ə'cəb, xərc, na'haq.

Активный словарь

Рад с вами познакомиться - Si'zinlə ta'niş olmağa 'şadam

Познакомьтесь - Ta'niş ol(un)

Будьте здоровы - Sala'mat 'qalın

Давайте познакомимся - 'Gəlin ta'niş o'laq

Отлично - Çox gözəl (Ə'la)

Как поживаете? - Ne'cəsən?, Nə təhərsən?

Хорошо - Yaxşı'yam

Как дела? - Nə var, nə yox?

Так себе - Ba'bat (Be'lə də)

- İş'lər ne'cədir

Спасибо. Досвидание. - Sağ ol

Доброе утро - Sabah'n(iz) xe'yir -

Пока - Hələ'lik

Добрый вечер - Axşam'n(iz) xe'yir -

Увидимся - Görüşərik

Добрый день - Günorta'n(iz) xe'yir -

переводчик - Tərcümə'çi

Здравствуй(те). Привет - Salam

Мы учим новые слова и выражения

Упр.1.Прочтите эквиваленты приветствий и знакомства.

Упр.2.Переведите.

a)Salamat qalın, Sabahınız xeyir, Nə var, nə yox?, Gəlin tanış olaq, Çox gözəl (Ə'la),Görüşərik, Hələlik, Sizinlə tanış olmağa şadam, Axşamınız xeyir, Necəsən?, tərcüməçi, Babat (Belə də), Yaxşıyam, Sağ ol, Tanış ol(un), İşlər necədir, Salamət qalın, Gəlin tanış olaq, Hələlik, Çox gözəl (Ə'la), Sabahınız xeyir, Necəsən?, Yaxşıyam, Axşamınız xeyir, Görüşərik, Nə var, nə yox?, Babat (Belə də), Sağ ol, Tanış olun, tərcüməçi, Sizinlə tanış olmağa şadam, İşlər necədir, Sabahınız xeyir, Hələlik, Axşamınız xeyir, Görüşərik, Günortanız xeyir, Yaxşıyam, Salamət qalın, tərcüməçi, Babat (Belə də), Çox gözəl (Ə'la), Necəsən?, İşlər necədir, Sağ ol, Nə var, nə yox?, Sizinlə tanış olmağa şadam.

б) спасибо, рад познакомиться с вами, добрый вечер, будьте здоровы, так себе, как поживаете?, переводчик, давайте познакомимся, как дела?, хорошо, как дела?, доброе утро, отлично, пока, добрый вечер, увидимся, спасибо, познакомься, добрый день, будьте здоровы, так себе, рад познакомиться с вами, переводчик, как дела?, хорошо, как поживаете?, доброе утро, отлично, давайте познакомимся, увидимся, как дела?, пока,

будьте здоровы, познакомьтесь, рад с вами познакомиться, добрый вечер, хорошо, как дела?, спасибо, отлично, переводчик, познакомьтесь, как поживаете, так себе, увидимся, давайте познакомимся, доброе утро.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов и выражений.

Спасибо. Досвидание-	Salamat qalın-	так себе -	Hələlik-
познакомьтесь	Gəlin tanış olaq –	увидимся -	Çox gözəl (Ə'la)
Как дела? -	Necəsən?	Доброе утро -	Yaxşıyam
Добрый вечер	Sağ ol	переводчик -	İşlər necədir
Добрый день -	Tanış ol(un) -	Как дела? -	Sabahın(ız) xeyir
Будьте здоровы	Nə var, nə yox	Отлично	Babat (Bclə də)
Давайте познакомимся	-Axşamın(ız) xeyir	Хорошо -	Görüşərik
Как поживаете? -	Günortan(ız) xeyir	Пока -	Tərcüməçi

Упр.4. Найдите недостающие эквиваленты.

Спасибо. Досвидание-	так себе -	Hələlik-
познакомьтесь -	Gəlin tanış olaq –	увидимся -
Как дела? -	Доброе утро -	Yaxşıyam
Добрый вечер -	Sağ ol	переводчик -
Добрый день -	Как дела? -	Sabahın(ız) xeyir
Будьте здоровы -	Nə var, nə yox	Отлично -
Давайте познакомимся -	Хорошо -	Görüşərik
Как поживаете? -	Günortan(ız) xeyir	Пока -

Упр.5. Спрашивай и отвечай на азербайджанском языке.

1. Как дела? – Отлично (так себе). 2. Как поживаете? – Хорошо. Спасибо. (Отлично. Так себе.). 3. Доброе утро. – Доброе утро (Привет). 4. Как дела? – Отлично. Спасибо. (Так себе. Хорошо.) 5. Добрый вечер. – Добрый вечер (Привет). 6. Досвидание. – Досвидание. (Пока. Увидимся. Будьте здоровы.). 7. Пока. – Пока. (Увидимся). Досвидание. Будь(те) здоров(ы). 8. Будьте здоровы. – Досвидание. (Увидимся.)

ГРАММАТИКА

Упр.6. Просклоняйте следующие предложения.

1. Mən tərcüməçiyəm. Bu, mənim lüğətimdir.
2. Mən həkiməm. Bu, mənim çantamdır.
3. Mən oxucuyam. Bu, mənim kitabımdır.

Речевая практика

Упр.7. Чтение и понимание

-Salam! Gəlin tanış olaq.

Mənim adım Nadirdir.
Sizin adınız nədir?
-Salam! Mənim adım-
Elçindir.
Sizinlə tanış olmağa şadam.



-Здравствуйте. Давайте познакомимся.
Меня зовут Надир.
Как вас зовут?
- Здравствуйте. Меня зовут Эльчин.
Рад с вами познакомиться.

-Mən də çox (очень) şadam
 Zəhmət olmasa, deyin. Siz
 nəçisiz?
 -Mən bələdçiyəm. Bəs, siz?
 -Mən mühəndisəm. Bu işə Anardır.
 Tanış olun. O da bələdçidir.
 -Sizinlə də tanış olmağa çox şadam.

- Я тоже очень рад.
 - Скажите, пожалуйста,
 Кто -вы?
 - Я - гид. А вы?
 - Я - инженер. А это -Анар.
 Познакомьтесь. Он - тоже гид.
 - И с вами очень рад познакомиться.

Упр.8. Переведите.

- A) 1-Salam. Gəlin tanış olaq. Mənim adım Teymurdur. Bəs, sizin?
 2-Mənim adım Malikdir. Sizinlə tanış olmağa çox şadam.
 1-Mən də çox şadam. Zəhmət olmasa, deyin, siz
 nəçisiz?
 2-Mən mühəndisəm, bəs, siz?
 1-Mən də mühəndisəm. Bu, Orxandır. Tanış olun.
 2-Çox şadam. Mən Malikəm. Orxan da
 mühəndisdir?
 1-Xeyr, Orxan mühəndis deyil. O, tələbədir.



- B) 1-Siz Anarsız?
 2-Bəli, mən Anaram. Bəs, sizin adınız nədir?
 1-Mənim adım Elçindir.
 2-Sizinlə tanış olmağa çox şadam



Упр.9. Переведите*

- 1-Привет. Давайте познакомимся. Меня зовут Аслан.
 А как вас зовут?
 2-Меня зовут Ильгар. Рад с вами познакомиться
 Кто - вы? (Чем вы занимаетесь?)
 1-И я рад с вами познакомиться. Я - врач. А вы?
 2.-Я - инженер. А это кто ?
 1-Это - Лала. Она - тоже инженер. Познакомьтесь.
 2-И с вами тоже рад познакомиться..



Упр.10. Составьте аналогичные диалоги.



1. Самир - врач 2.Ирада гид-переводчик 3.Камил - инженер
 Арзу-учительница Мамед - инженер Ельчин - врач Лейла - певица

ПРИВЕТСТВИЯ

Упр.11. Чтение и понимание

1.-Salam,Lalə!

-Salam, Rəna, necəsən?

-Yaxşıyam, çox sağ ol.

Sən necəsən?

-Mən də yaxşıyam.

İşlər necədir?

-Çox gözəl. Sağ ol.

-Görüşərik.



- Привет, Лала!

-Привет, Рена. Как поживаешь?

- Хорошо, спасибо

- Как ты поживаешь?

- Тоже хорошо

- Как дела?

- Отлично! Досвидание.

-Увидимся

Упр.12. Переведите.

1.-Salam, Namiq. Nə var, nə yox?

2.-Salam, Oqtay. Yaxşıyam.

Sən necəsən?

1.-Çox gözəl. Bu, Orxandır. Tanış ol.

2.-Salam, Orxan. Çox şadam.

Sən nəçisən?

3.-Mən mühəndisəm. Bəs, sən?

2.-Mən də mühəndisəm.

3.-Cox şadam.

2.-Oqtay, sən də mühəndissən?

1.-Xeyr, Namiq, mən həkiməm.

2.-Öla. Salamət qalın



Sabahın(12) xeyir!

-Sabahın(12) xeyir!

-Sabahın(12) xeyir!

-İşlər necədir?

-Sağ ol, çox gözəl.

-Hələlik.



Günortan(12) xeyir

-Günortan(12) xeyir, Samir!

-Günortan(12) xeyir, Anar!

-Samir, nə var, nə yox?

-Sağ ol, yaxşıyam.

-Görüşərik.



Axşamın(12) xeyir

-Axşamın(12) xeyir, Elxan!

-Axşamın(12) xeyir, Elçin

-Necəsən?

-Bələ də (Babat).

-Sağ ol.

Текст

'Gəlin ta'nış o'laq. Bu, Ar'zudur. O, mühən'disdir. Bu, El'dardir. O, ho'kimdir. Bu, El'mandır. O, bələd'çidir. El'man tərçümə'çidir. Bu, tələ'bədir. O'nun a'dı A'kifdir. Bu, El'nurdur. O, müəllimdir. Mən tərçümə'çiyəm. Mə'nim a'dım Es'miradır. Bəs, sənin adın nədir? Sən nə'çisən?

Ключи к упражнениям

Упр.9.Переведите.

1.-Salam! Gəlin tanış olaq. Mənim adım Aslandır.

Bəs, sizin adınız nədir?

2.-Mənim adım İlqardır. Sizinlə tanış olmağa çox şadam

Siz nəçisiz?

1.-Mən də sizinlə tanış olmağa çox şadam. Mən həkiməm. Bəs, siz?

2.-Mən mühəndisəm. Bəs, bu kimdir?

1.-Bu, Azaddır. O da mühəndisdir. Tanış olun.

3.-Sizinlə də tanış olmağa çox şadam.

**Как тебя зовут?
МОЯ СЕМЬЯ**

Мы читаем по-азербайджански.

bu'xar, xə'bər, 'xatirə, xo'ruz, gor, gil, kəs, çay'dan, çar'ix, ço'laq, səs, sə'nət, bel, gor, go'pçu, mə'gər, çən'gəl, qıç, çir'raq, si'çan, çür'ük, Ni'gar, gu'man, sex, sax'ta, ön, öl, öp, öt, göl, şən, söy'lə, göz, böh'ran, böh'tan, var, vaxt, 'va'hə, 'va'cib, ver, və, və'zi, və'kil, və'rəq, vəsa'it, vəzi'fə, və'fa, qaz, qa'sıq, daş, qə'səng, quş, diş, a'ğac, bo'ğaz, cəhd, qı'fil, qo'ca, 'da'hi, də'fə, dəfn, də'col, o'gər, ə'lac, ən'cir, əgə'fə, gil,gi'las, gi'rədə, güb'rə, gün, güc, gen, o'caq, ri'ca, i'gid, ki'fir, gec, ge'cə.

Активный словарь

Жена (женщина) - ar'vad <i>с.п.</i>	дом- ev <i>с.п.</i>	учитель- müəl'lim
извините- bağış'layın	сын- o'ğul <i>с.п.</i>	семья -ai'lə <i>с.п.</i>
домохозяйка- ev'dar qa'dın	отец- a'ta <i>с.п.</i>	сестра - ba'cı
танцовщица - rəqqa'sə	брат- qar'daş <i>с.п.</i>	муж- ər
водитель такси- tak'si sürücü'sü	мать - a'na <i>с.п.</i>	дети -uşaq'lar <i>с.п.</i>
родители - validcyn'lər <i>с.п.</i>	дача, сад- bağ <i>с.п.</i>	и və
дочь, девушка, - qız <i>с.п.</i>	журналист - müxbir	танцор – rəgğas

Мы учим новые слова

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

А) bağış'layın, ba'cı, tak'si sürücü'sü, o'ğul, ər, qar'daş, rəqqa'sə, uşaq'lar, a'ta, ev, a'na, bağ, validcyn'lər, ar'vad, müəl'lim, və, jurna'list, bağış'layın, o'ğul, ai'lə, ba'cı, qız, ev'dar qa'dın, a'ta, qar'daş, bağ, a'na, ər, tak'si sürücü'sü, müəl'lim, uşaq'lar, rəqqa'sə, ai'lə, ar'vad, validcyn'lər, qar'daş, ev, a'ta, o'ğul, bağış'layın, ev'dar qa'dın, ba'cı, rəqqa'sə, qız, a'na, bağ, uşaq'lar, ər, müəl'lim, tak'si sürücü'sü, validcyn'lər, ailə, arvad, və, evdar qadın, ev.

Б) брат, дочь, девушка, сад, танцор, учитель, водитель такси, сестра, мать, домохозяйка, отец, муж, и, жена, родители, журналист, дом, извините, сын, семья, домохозяйка, отец, сестра, дача, мать, сад, брат, муж, и, дочь, водитель такси, женщина, дом, учительница, сын, дети, семья, домохозяйка, извините, родители, сад, журналист, брат, извините, дача, дочь, сестра, девушка, и, мать, отец, водитель такси, семья, дом, жена, сын, учитель, родители, дача, дети, танцовщица, журналист, дочь.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

дети- ana	учитель- arvad	извините - müxbir
дом- bağ	домохозяйка - o'ğul	танцор - ailə
мать- bacı	родители - evdar qadın	журналист - ata
дочь- sürücü	женщина - qar'daş	муж - ər
сестра - uşaq'lar	и - müəllim	семья - bağış'layın
сад - qız	брат - validcynlər	отец - rəqqaş
водитель - ev	сын - və	

Упр.4. Найдите недостающие значения

дети- ana	учитель-	извините - müxbir
мать- cvdar qadın	родители - cvdar qadın	журналист -
дочь- sürücü	женщина -	муж -
сад -	брат - valideynlər	отец -
водитель - ev	сын -	танцор - ailə
дом-	домохозяйка - oğul	семья - bağışlayın

Упр.5. Переведите.*

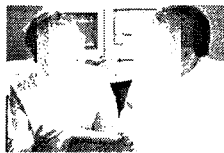
1. Это - моя жена (учительница, дача, дочь). 2. Это - твой брат (отец, муж, сестра)? 3. Мы - родители (студенты, дети, учителя). 4. Это - его семья (сын, водитель, переводчик). 5. Она - не учительница (танцовщица, моя учительница, моя жена). 6. Это - дача (инженер, дом, доктор, женщина). 7. Это не наш отец (мать, сестра, переводчик).

ГРАММАТИКА

Речевые модели

-Sə'nin a'dım 'nədir?	- Как тебя зовут?
- Mə'nim a'dım Əli'dir.	- Меня зовут Али.
-O'nun a'dı 'nədir?	- Как её зовут?
-Onun adı İradədir.	- Её зовут Ирада.

Упр.6. Чтение и понимание.



-Bu Sevincdir?
-Bəli, bu, Sevincdir.
-Bəs, bu kimdir?
-Bu, onun bacısıdır.
-Onun adı nədir?
-Onun adı Sevdadır.

-Bu Lalədir?
-Bəli, bu, Lalədir.
-Bəs, bu kimdir?
-Bu, onun qardaşdır.
-Onun adı nədir?
-Onun adı İlqardır.

-Bu Rövşəndir?
-Bəli, bu, Rövşəndir.
-Bəs, bu kimdir?
-Bu, onun bacısıdır.
-Onun adı nədir?
-Onun adı Öminədir.

Упр.7. Переведите.*



-Это Эльчин?
-Да, это Эльчин.



- Это Эльчин?
- Да, это Эльчин.

- А это кто?
- Это его жена Амина
- А это кто?
- Это ее брат.
- Как его зовут?
- Его зовут Закир
- Чем он занимается?
- Он журналист.

- Это его жена Амина
- А это его брат Ялчын.
- А это кто?
- Это ее брат.
- Как его зовут?
- Его зовут Руфат.
- Чем он занимается?
- Он студент.

Упр.8. Составьте короткий рассказ об Эльчине.

Mənim ailəm

(Моя семья)

Bu, mə'nim ai'ləmdir.

Bu, mə'nim valideynlə'rəmdir:
a'tam və a'nəm



Bu, 'bizik: əg və arvad



Bu, bi'zim uşaqları'mızdır:
o'ğul və qız



Речевая модель

- Sən'in ba'cın nəçidir?
- Mə'nim ba'cım hə'kimdir.

- Чем занимается твоя сестр
- Моя сестра доктор.

Ex.9. Translate

- a) -Emin, sənin bacın nəçidir?
-Mənim bacım həkimdir.
-Sənin qardaşın nəçidir?
-O, mühəndisdir.
-Sona, sənin əg'in nəçidir?
-Mənim əg'im bələdçidir.

- b) - Чем занимается твой отец?
- Мой отец учитель.
- Чем занимается твоя мать??
-Моя мать домохозяйка.
- Чем занимается твоя жена?
- Она журналист.

Упр.10. Составьте краткие диалоги.



Ata (ər) Ana (arvad) oğul (tələbə) qardaş (həkim) bacı (rəqqasə)
Müəllim cvdar qadın mühəndis bələdçi müxbir

Упр.11.Прочтите и переведите текст.

Zəhmət olmasa, tanış olun, bu, mənim ailəmdir. Bu, mənim örimdir. Onun adı Elmandır. O, mühəndisdir. Bu, bizim uşaqlarımızdır. Mənim oğlum həkimdir. Onun adı Elnurdur. Mənim qızım müəllimdir. Onun adı Aygündür. Mən cvdar qadınam. Mənim adım Mehribandır. Bu, bizim evimizdir.

Ключи к упражнениям:

Упр.5.Переведите

1.Bu, mənim arvadımdır (müəllimimdir, bağımdır, qızımdır). 2.Bu sənin qardaşıdır? (atandır, öridir, bacındır). 3.Biz valideynlərək (tələbəlik, uşaqlarıq, müəllimik). 4.Bu, onun ailəsidir (oğludur, sürücüsüdür, törcüməçisidir). 5.O, müəllim deyil (rəqqasə, mənim müəllimim, mənim arvadım). 6.Bu, bağıdır (mühəndisdir, cvdır, həkimdir). 7.Bu, bizim atamız deyil (anamız, bacımız, törcüməçimiz).

Упр.7.Переведите.

-Bu Elçindir?	-Bu Elçindir?
-Bəli, bu, Elçindir.	-Bəli, bu Elçindir.
-Yaxşı, bəs, bu kimdir?	Bu, onun arvadı Əminədir.
-Bu, onun arvadı Əminədir.	Bu isə onun(ero) qardaşı Yalçındır.
-Bəs, bu kimdir?	-Yaxşı, bəs, bu kimdir?
-Bu, onun qardaşıdır.	-Bu onun (eə) qardaşıdır.
-Onun adı nədir?	-Onun adı nədir?
-Onun adı Zakirdir	-Onun adı Rüşətdir.
-O nəçidir?	-O nəçidir?
-O, müxbirdir.	-O, tələbədir.

Мы читаем по-азербайджански.

Ağ, sağ, çağ, o'ğul, no'ğul, ma'ğaza, a'ğul, i'ca'rə, icra, ne'cə, mərc, ə'cəb, xərc, iz, kə'ləm, mə'lək, 'bəlkə, pir, pərt, kip'rik, qop'du, qə'pik, pen'dir, ar'pa, qulp, gün, gə'gin, xa'la, xal'ça, gir, gəz'mək, gi'las, çox, xaç, sel, çox'dan, ça'xır, qoç, ön, öl, öp, öt, göl, şən, söy'lə, göz, böh'ran, böh'tan, var, vaxt, 'va'hə, 'va'cib, ə'cəl, zə'if, zərf, i'fa, if'las, ix'rac, i'ca'rə, icra, ne'cə, mərc, ə'cəb, xərc, na'haq.

Активный словарь

часы - sa'at	тарелка - boş'qab	вилка - çən'gəl
товарищ - yol'daş	тетрадь - dəf'tər	нож - bı'çaq <i>с.п.</i>
карандаш - karan'daş <i>с.п.</i>	туфли - ayaqqabı <i>с.п.</i>	ложка - qa'şiq
носки/чулки - co'rab	цветок - gül <i>с.п.</i>	чашка - fin'can
чайник - çaynik	грязный - çirkli	чистый - tə'miz <i>п.п.</i>

Мы учим новые слова

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

а) sa'at, çirkli, yol'daş, , tə'miz, boşqab, dəf'tər, karan'daş, qaşiq, ayaqqabı, corab, çəngəl, gül, bıçaq, sa'at, yol'daş, dəf'tər, fincan, çirkli, çaynik, boşqab, karan'daş, tə'miz, corab, qaşiq, çəngəl, bıçaq, gül, ayaqqabı, fincan, çirkli, boşqab, dəf'tər, yol'daş, karan'daş, sa'at, çaynik çəngəl, gül, qaşiq, tə'miz, bıçaq, fincan, ayaqqabı, corab,.

б) чистый, туфли, чашка, тарелка, товарищ, цветок, часы, чулки, ложка, тетрадь, чистый, нож, вилка, грязный, часы, тарелка, чистый, чайник, чашка, товарищ, туфли, цветок, вилка, ложка, грязный, носки, тетрадь, тарелка, чайник, часы, ложка, чистый, нож, цветок, товарищ, вилка, грязный, туфли, чашка, чулки, тетрадь, нож, тарелка, чайник.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

цветок - fincan	чистый - karan'daş	товарищ - çirkli
чайник - dəftər	туфли - bıçaq	часы - boşqab
чашка - qaşiq	чулки - ayaqqabı	грязный - çəngəl
тетрадь - gül	карандаш - corab	тарелка - yol'daş
ложка - çaynik	нож - tə'miz	вилка - sa'at

Упр.4. Найдите недостающие эквиваленты.

ложка - çaynik	нож -	вилка - sa'at
цветок -	чистый -	товарищ -
чашка -	чулки - ayaqqabı	грязный - çəngəl
тетрадь - gül	карандаш - corab	тарелка -
чайник -	туфли -	часы -

Упр.5. Ответьте на вопросы.



Çaynik



gül



karandaş



saat



boşqab



qaşiq



fincan

Bu ki'min fincanıdır? - Bu mənim (ваш, его) fincanımdır (часы, товарищ). Bu dəftər ki'mindir? - Bu dəftər onundur (грязная тарелка, чистая тетрадь, ложка). Bu sənin corabındır? - Xeyr, bu corab mənim deyil (дом, карандаш, вилка, чистый чайник, цветок). Bəs, bu kimin çayniyidir (чистая тарелка, туфли, грязная чашка, цветок, нож, ложка, товарищ, карандаш)? - Bu o'nun (мой, ваш, наш, их) çayniyidir (.....).

ГРАММАТИКА

В этом Уроке вы познакомитесь с образованием множественного числа и его употреблением. Оно образуется при помощи суффикса **-lar²** - . Множественное число могут иметь только существительные (предметы) и те глаголы (действия), которые выполняются людьми. Следует заметить, что в разговорном языке этот суффикс в глаголах часто опускается:

Kitab kitablar, gələm – gələmlər, yoldaş – yoldaşlar, saat – saatlar
Указательные местоимения** “Bu, O” в роли определения употребляются в единственном числе с существительными в множественном числе.

Сравните:

Bunlar mənim kitablarımdır. **И** Bu kitablar mənimdir
(подлежащее) Это мои книги. (определение**) Эти книги мои.

Mənim	saatlarım	ütülərim	Bizim	saatlarımız,	ütülərimiz
Sənin	saatların	ütülərin	Sizin	saatlarınız	ütüləriniz
Onun	saatları	ütüləri	Onların	saatları	ütüləri

Речевые модели

Bun'lar ki'min kitablardır?
Bun'lar mə'nim kitablardır.
Bun'lar ki'min çantalarıdır?
Bun'lar bi'zim çantaları'mızdır.



Упр.6. Прочтите диалоги. Запомните суффиксы множественного числа.

-Bu nədir? - Что это? -Bunlar nədir? - Что это?
-Bu, qaşıqdır. - Это - ложка. -Bunlar saatlardır - Это -часы.
-Bunlar nədir? - Что это? -Onlar kimindir? - Чьи они?
-Bunlar qaşıqlardır. - Это - ложки. -Sənindir - Твои..
-Onlar kimindir? - Чьи они?
- Onlar bizimdir. - Они - наши.



Bunlar nədir?

- Bunlar güllərdir.
- Bu güllər kimindir?
- Bunlar onun gülləridir.

Bunlar nədir?

- Bunlar çəngəllərdir .
- Onlar kimindir?
- Onlar mənimdir.

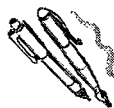
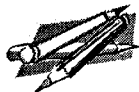
- Bunlar nədir?

- Bunlar ayaqqabılardır.
- Onlar kimindir?
- Sizindir.

Упр.7. Образуйте множественное число слов и переведите.

Bıçaq, maşın, kitab, gül, yoldaş, qəfədan, bulud, fincan, karandaş, məktub, üzük qaşığı, lələ, balta, saat, yoldaş, dəftər, həkim, boşqab, corab.

Упр.8..Составьте диалоги по картинкам



- Bunlar nədir?
- Bunlar
- Bunlar kimin.....?
- (Bu kimindir?)
- Bunlar mənim
- Bunlar sənin ...?
- Bəli, mənim ...
- Xeyr, bu sənin deyil,
- Bunlar onun

- Bunlar sənin?
- Xeyr, bunlar mənim ... deyil
- (bu ... mənim deyil)
- Bəs kimindir?
- Bunlar onun
- (Bu onundur.)
- Bunlar onun deyil,
- bunlar bizim ...

- Bunlar nədir?.
- Bunlar
- Bunlar onun ...?
- (Bu onundur?)
- Bəli, onundur.
- Bəs, bunlar nədir?
- Bunlar isə
- Bunlar da onun ...?
- Xeyr, bu .. onun deyil

Упр.9.Переведите.

Это чьи книги (тетради, часы, чашки, тарелки)?
 Это мои книги (цветы, карандаши, кольца) – во всех лицах
 Эти (.....) мои – во всех лицах.
 Мои носки (туфли, тарелки, ножи) чистые, а твоигрязные.

Упр.10. Переведите *



- Что это?
- Это -цветы.
- Чьи они?
- Они его.
- (Эти цветы его)
- Нет, они не его..
- (Нет, эти цветы не его.)
- А чьи? - Ваши, (Эти цветы - ваши).

- Эти люди ваши друзья?
- Нет. (Они не мои друзья.)
- А чьи (они друзья)?
- Их. (они их друзья.)
- Он их друзья?
- Да, они их друзья.

Упр.11. Составьте диалоги



Mənim -xeyr, onun

Sənin? - Bəli. Bəs, bu...?

Onun? - Xeyr.... Bəs...
Bu....isə....

Числа: 1 - bir

4 - dörd

7 - yeddi 10 - on

2 - iki

5 - beş

8 - səkkiz

3 - üç

6 - altı

9 - doqquz

Числительные не изменяются, указывая на количество предметов, а сами предметы употребляются в ед. числе: Пять ножей – beş bıçaq

Упр.12. Назовите числа: 3, 7, 4, 9, 2, 6, 10, 5, 8, 1, 6, 3, 7, 9, 2, 8, 4 (два раза)

Упр.13. Переведите.*

1. Это - два яблока и три груши. 2.Это - десять ложек и пять тарелок. 3.Это- пять вилок и шесть ножей. 4.Это - два чайника и семь грязных чашек. 5.Это - мои три товарища. 6.Эти семь карандашей - твои? 7.Эти два чулка не мои. 8.Это – его восемь чистых тарелок. 9.Чьи эти четыре тетради? – Мои.

Ключи к упражнениям

Упр.10. Переведите.

-Bunlar nədir?

-Bu adamlar sizin yoldaşlarımızdır?

-Bunlar güllərdir .

-Xeyr.(Onlar mənim yoldaşlarım deyil(lər)

-Bunlar kimin gülləridir?

-Bəs, kimindir? (Onlar kimin yoldaşlarıdır?)

-Onlar onun gülləridir.

-Onların.(Onlar onların yoldaşlarıdır).

(Bu güllər onundur)

-Onlar onların yoldaşlarıdır?

-Xeyr, onlar onun gülləri deyil.

- Bəli, onlar onların yoldaşlarıdır.

(Xeyr, bu güllər onun deyil).

-Bəs, kimindir?

-Sizindir.(Bu güllər sizindir.)

Упр.13. Переведите.

1.Bunlar - iki alma və üç armuddur. 2.Bunlar - on qaşığı və on boşqabdır.

3.Bunlar- beş çəngəl və altı bıçaqdır. 4.Bunlar - iki çaynıq və yeddi çirklili fincandır. 5.Bunlar - mənim üç yoldaşımdır? 6.Bu yeddi qələm sənin?

7.Bu iki corab mənim deyil. 8.Bunlar onun səkkiz təmiz boşqabıdır? 9.Bu dörd dəftər

kimindir? - Mənimdir.

Мы читаем по-азербайджански.

və, və'zi, və'kil, və'rəq, vəsa'it, vəzi'fə, və'fa, qaz, qa'şıq, daş, qə'şəng, quş, diş, a'ğac, bo'ğaz, əhd, qı'fıl, qo'ca, 'da'hi, də'fə, dəfn, də'cəl, ə'gər, ə'lac, ən'cir, əgə'fə, gil,gi'las, gi'rdə, güb'rə, gün, güc, gen, o'caq, ri'ca, i'gid, ki'fir, gec, ge'cə. 'Məgər, çən'gəl, qıç, çı'raq, si'çan, çü'rük, Ni'gar, gu'man, səx, sa'xta, sir'kə.

Активный словарь

У меня есть - mən'də var	конечно - əl'bəttə	кровать - çarpayı
билет - bi'let	но/только - 'ancaq	полка - rəf
к несчастью - əfsus'lar ol'sun	деньги - pul	шкаф - şkof
чемодан - çama'dan	нет - yox	озеро - göl
посуда - qab-qacaq	карта - xəritə	страна - ölkə
познакомьтесь - tanış olun	сколько - neçə	лет - yaş

Мы учим новые слова

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

А) mən'də var, çama'dan, qab-qacaq, əl'bəttə, yaş, ölkə, çarpayı, xəritə, bi'let, göl, 'ancaq, neçə, yox, rəf, əfsus'lar ol'sun, tanış ol, pul, şkof, çama'dan, yox, göl, xəritə, ölkə, qab-qacaq, yaş, mən'də var, əl'bəttə, çarpayı, neçə, bi'let, 'ancaq, rəf, əfsus'lar ol'sun, pul, tanış ol, şkof, qab-qacaq, göl, şkof, rəf, çarpayı, ölkə, yox, pul, 'ancaq, neçə, əl'bəttə, xəritə, yaş, çama'dan, əfsus'lar ol'sun, bi'let, tanış ol, mən'də var.

Б) иметь, но/только, деньги, познакомьтесь, посуда, сколько, конечно, нет, лет, страна, озеро, полка, билет, карта, кровать, у меня есть, к несчастью, билет, но/только, посуда, сколько, страна, познакомьтесь, кровать, лет, конечно, но/только, карта, полка, озеро, нет, у меня есть, к несчастью, деньги, билет, посуда, конечно, сколько, кровать, познакомьтесь, полка, нет, озеро, лет, к несчастью, карта.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

К несчастью - çarpayı	шкаф - mən'də var	деньги - əl'bəttə
познакомьтесь - bi'let	сколько - 'ancaq	лет - rəf
страна - əfsus'lar ol'sun	карта - şkof	посуда - pul
кровать - göl	У меня есть - çama'dan	конечно - yox
билет - ölkə	но/только - xəritə	полка - qab-qacaq
озеро - tanış olun	чемодан - neçə	нет - yaş

Упр. 4. Найдите недостающие значения.

познакомьтесь - bi'let	сколько -	лет - rəf
озеро -	чемодан - neçə	нет - yaş
страна - əfsus'lar ol'sun	карта - şkof	посуда -
кровать -	У меня есть -	конечно -
билет - ölkə	но/только - xəritə	полка - qab-qacaq
к несчастью -	шкаф - mən'də var	деньги - əl'bəttə

Упр.5. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Bu nədir? - Bu, mənim saatımdır (то – твой, их – билет, деньги, чемодан).

2. Bu kimin bacısıdır? - Bu, mənim bacımdır, tanış ol (отец, мать, брат; – его).

3. Sənin nəçə yaşın var? - Mənim on beş yaşım var (ему, - 2 – 10 лет).

4. Bizim nəçə gülümüzdə var? - Bizim gülümüzdə yoxdur (у вас, у них, у нее – книга, тарелок, часов).

5. O nəçidir? - O, müəllimdir (переводчик, гид, доктор).

6. Bəs, bu kimin evidir? - Əfsuslar olsun, bu mənim evim deyil (деньги, чемодан, полка, посуда – конечно его, наш).

7. Bu, sənin xəritəndir? - Xeyr, bu, mənim xəritəm deyil (это – его(его карта), - (то – его, наш, ваш, их – деньги, билет, товарищ, озеро, страна).

ГРАММАТИКА

Речевая модель

Mən'də var.

У меня есть.

Mən'də yoxdur.

У меня нет

-Sən'də çanta var?

-Bəli, mən'də çanta var.

(Bəli,)var.

-Xeyr, mən'də çanta 'yoxdur. -

(Xeyr,) yox'dur.



- У тебя есть сумка?

- Да, у меня есть сумка.

Да.(есть)

Нет, у меня нет сумки.

Нет.

Выучи и запомни

Mən'də ... var У меня есть ...

Biz'də... var У нас есть...

Sən'də ... var У тебя есть...

Siz'də... var У вас есть...

On'da ... var У него(нее) есть...

Onlar'da ...var У них есть...

Примечание:

1. Следует отметить, Mən'də kitab var = Mənim kitabım var. Хотя мы и ставим знак равенства между этими предложениями, они не полностью синонимичны. Оба предложения выражают принадлежность предмета, однако подразумевают несколько отличную определенность принадлежности предмета. Предложение Mənim kitabım var подразумевает действительную принадлежность предмета, т.е., упомянутый предмет действительно принадлежит мне. Тогда как Mən'də kitab var следует понимать, что у меня имеется книга, она может быть моей собственностью и нет. Я просто утверждаю, что она имеется в моем распоряжении. Поэтому мы не можем сказать так о своих родственниках: Məndə bacı (qardaş, ana, ata, əg ...) var. Они все принадлежат мне; У меня есть брат переводится Mənim qardaşım var. То же самое относится к таким предметам принадлежности, как квартира, дом, дача и другие существенные частные принадлежности.

2. Мы знаем слова **-da, də** как также/тоже. В этом значении они пишутся раздельно и безударны: 'Mən də müəlliməm – Я тоже учитель. Тогда как в - **Mən'də** alma var – У меня есть яблоко они выступают как суффиксы, обозначающие местонахождение предмета (**Местный падеж**, который вы узнаете позже), пишутся слитно и находятся под ударением.

Упр.6. Проспрягайте предложения по лицам.

Məndə bilet var. Məndə pul yoxdur.

Упр.7. Чтение и понимание.



Часы карандаш посуда

карта

деньги

книжный
шкаф

чашка

- Məndə çəngəl və qaşiq var.

-Bəs, sizdə fincan var?

-Xeyr, məndə fincan yoxdur.

-Bəs, sizdə çaynik var?

-Bəli, məndə çaynik var.

-Sizdə kitab şkaflı var?

-Xeyr, məndə yoxdur.

-Bəs, sizdə qab-qacaq şkaflı var?

-Bəli, var.

-Sizdə pul yoxdur? - Var.

-Sizdə saat var?

-Bəli, məndə saat var.

-Səndə karandaş var?

-Xeyr, məndə yoxdur,

məndə ançaq xəritə var.

-Sənin bacım var?

-Xeyr, mənim bacım yoxdur.

-Bəs, qardaşın?

-Xeyr, qardaşım da yoxdur.

Mənim ancaq anam və atam var.

Упр.8. Прочитайте, обращая внимание на краткие вопросы и ответы.

Переведите.

-Zəhmət olmasa, deyin, sizin neçə yaşınız var?

-Mənim on doqquz yaşım var.

-Bəs, onun?

- Onun on yaşı var.

Упр.9. Переведите.*

-Извините, у вас есть билет?

-Да, конечно, у меня есть билет.

-Скажите, пожалуйста, чей этот чемодан? Ваш?

- Да, это мой чемодан.

-Скажите, пожалуйста, у вас есть дача?

- Да. А у вас?

- Нет.



-Sonin bağı var?

-Xeyr, yoxdur.

-Bəs, onun (var)?

-Var.



Упр.10. Составьте свои диалоги, пользуясь картинками в Упр.7.

Упр.11. Прочтите и переведите.

Aysel və Elçin

Elcin -Aysel, zəhmət olmasa, tanış ol, bu mənim valideynlərimdir.

Aysel –Çox xoşdur. Mənim adım Ayseldir.

Elcin - Bu, mənim anamdır. Onun adı Aynadır.

Ayna - Mənim adım Aynadır. Sizinlə tanış olmağa çox şadam,
Aysel.

Elcin - Aysel, bu, mənim atamdır. Onun adı Raufdur.

Rauf - Mənim adım Raufdur. Sizinlə tanış olmağa çox şadam.
Siz müğənnisiniz, Aysel?

Aysel – Bəli, bəs, siz nəçisiniz?

Rauf - Mən fəhləyəm. Mənim arvadım Ayna isə həkimdir.

Aysel - Sizin oğlunuz Elçin bələdəçi-tərcüməçidir?

Rauf - Bəli, bizim oğlumuz Elcin tərcüməçidir,
qızımız isə tələbədir.

Aysel – Sizin qızınız var?

Rauf - Bəli, bizim qızımız var. Onun adı Aynurdur.
O, tələbədir. Aysel, deyin, siz ərdəsiniz?

Aysel - Bəli, mənim ərim Kamildir. O da həkimdir

Rauf - Çox xoşdur. Sizin uşaqlarınız var?

Aysel - Xeyr, bizim uşaqlarımız yoxdur.

Rauf - Aysel, sizin valideynləriniz nəçidir?

Aysel - Mənim anam cvdar qadındır, atam isə
mühəndisdir.

Rauf - Bəs, sizin bacınız var?

Aysel - Bəli, mənim bacım var. Onun adı İradədir.

Rauf - Aysel, deyin, bəs, sizin qardaşınız var?

Aysel - Bəli, mənim qardaşım da var. Onun adı Tərlandır.

Rauf - Çox xoşdur.

Примечание: Çox xoşdur – Очень приятно.

Siz ərdəsiniz? – Вы замужем?

Fəhlə - рабочий



Ayna



Rauf



Aysel



Kamil



İradə və Tərlan

ЗАПОМНИТЕ:

Mənim ərim var. **Mən ərdəyəm.** – У меня есть муж. Я замужем..

Mənim ərim yoxdur. **Mən ərdə deyiləm.** – У меня нет мужа. Я не замужем.

Mənim arvadım var. **Mən cvliyəm.** – У меня есть жена. Я женат.

Mənim arvadım yoxdur. **Mən subayam.** – У меня нет жены. Я холостяк.

Упр.12. Заполните пропуски подходящими словами, данными ниже.

Həkim, müəllim, tələbə, sürücü, cvdar qadın, Leyla, Aida, Kamal, Eliçin, Rauf.

Bu, bizim ölkəmiz Azərbaycandır. Bu, Bakıdır. Bu isə mənim ailəmdir. Bu, mənim anamdır. Onun adı O, Bu isə mənim atamdır. Onun adı O,

... Mənim bacım var. Onun adı O ərđə deyil. Mənim yoldaşım var. Onun adı O O, evlidir. Onun arvadı Onun adı Mənim adım isə Mənim arvadım yoxdur. Bəs, sənin adın nədir? Sən nəçisən? Sənin arvadın var? Onun adı nədir? O nəçidir?

Ключи к упражнениям:

Упр.9. Переведите.

- Bağışlayın, sizdə bilet var?
- Bəli, əlbəttə. Məndə bilet var.
- Zəhmət olmasa, deyin, bu çamadan kimindir? Sizindir?
- Bəli, bu, mənim çamadanımdır.
- Zəhmət olmasa, deyin, sizin bağıımız var?
- Bəli. Bəs, sizin?
- Xeyr, yoxdur.

УРОК 9

Какого цвета это...

Мы читаем по-азербайджански

İz, kə'ləm, mə'lək, 'bəlkə, pır, pört, kip'rik, qor'du, qə'pik, pen'dir, ar'pa, qulp, gün, gər'gin, xa'la, xal'ça, gir, göz'mək, gi'las, çox, xaç, sel, çox'dan, ça'xır, qoç, ağ, sağ, çağ, o'ğul, no'ğul, ma'ğaza, a'ğıl, i'ca'rə, icra, ne'cə, mərc, ə'cəb, xərc, ön, öl, öp, öt, göl, şən, söy'lə, göz, böh'ran, böh'tan, var, vaxt, 'va'hə, 'va'cib, ə'cəl, zə'if, zərf, i'fa, if'las, ix'rac na'haq.

Активный словарь

любимый - sevim'li	голубой - ma'vi	плохой - pis <i>п.н.</i>
большой - bö'yük	чёрный - qa'ra	новый - tə'zə <i>п.н.</i>
какой/который - han'sı	зеленый - ya'sıl	хороший - yax'sı <i>п.н.</i>
как/какой - nc'sə	красный - qırmı'zı	старый - köh'nə
какого рода - nə cür	жёлтый - sa'rı	маленький - bala'ca
интересный - maraq'lı	коричневый - qəhvə'yi	цвет - rəng
синий - göy	белый - ağ	

Мы учим новые слова

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

A) köh'nə, qa'ra, ma'vi, pis, rəng, göy tə'zə, han'sı, sevim'li, ya'sıl, ne'cə, qırmı'zı, nə cür, sa'rı, bala'ca, yax'sı, maraq'lı, qəhvə'yi, böyük, ağ, sevim'li, ma'vi, pis, göy, rəng, qa'ra, tə'zə, han'sı, ya'sıl, yax'sı, ne'cə, qırmı'zı, köh'nə, nə cür, sa'rı, bala'ca, maraq'lı, qəhvə'yi, böyük, ağ, sevim'li, ma'vi, pis, rəng, qa'ra, tə'zə, göy han'sı, ya'sıl, yax'sı, ne'cə, qırmı'zı, köh'nə, qəhvə'yi, nə cür, ağ, sa'rı, bala'ca, böyük, maraq'lı.

B) любимый, синий, плохой, большой, интересный, коричневый, чёрный,

какой/который, зеленый, хороший, как/какой, красный, старый, какого рода, желтый, маленький, цвет, белый, любимый, синий, плохой, большой, чёрный, новый, который, зеленый, какого рода, хороший, как/какой/старый, красный, желтый, маленький, интересный, голубой, коричневый, цвет, белый, любимый, синий, плохой, большой, черный, новый, который, зеленый, хороший, как/какой, жёлтый, маленький, интересный, коричневый.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

большой- ne'sə	чёрный - qırmızı	новый - yaxışı
любимый- bö'yük	голубой - yaşıl	плохой - tə'zə
интересный - pə cür	коричневый - qa'ra	цвет - köh'nə
какой/который- göy	зеленый - аğ	хороший - bala'ca
как/какой- han'sı	красный - ma'vi	старый - pis
какого рода - sevim'li	жёлтый - qəhvə'yi	маленький - rəng
синий - maraq'lı	белый - sa'n	

Упр.4. Найдите недостающие значения.

большой-	чёрный - qırmızı	новый - yaxışı
любимый- bö'yük	голубой -	плохой - tə'zə
интересный -	коричневый - qa'ra	цвет -
какой/который- göy	зеленый	хороший -
как/какой-	красный - ma'vi	старый -
какого рода -	жёлтый -	маленький - rəng
синий - maraq'lı	белый - sa'n	

Упр.5. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Məndə qara çanta var (у тебя есть, у нас есть – зелёный, белый, коричневый – ручка, машина, коробка). 2. Bu qəhvəyi çamadan kimindir? (тот – жёлтый, синий, красный – книга, стол, письмо). 3. Bu maraqlı kitablar mənimdir (тот – плохой, хороший, новый). 4. Sizin yaxşı cviniz var (у них, у нас – большой, маленький – сад, машина).

Упр.6. Переведите.

Məndə yaxşı mavi maşın var. Mənim qardaşım var. Onun da maşını var. Mənim yoldaşım da var. Onun atası sürücüdür. Onların böyük ağ evi var. Mənim qardaşım subaydır. Onun ailəsi yoxdur. Mənim yoldaşım evlidir. Onun arvadı müəllimdir. Onların balaca təmiz bağı və yaxşı balaca evi var. Ancaq onların dörd kitab rəfi və yaxşı qab-qacaq şkafları var. Mən də evliyəm. Mənim adım Elmandır, onun isə adı Sevincdir. Bizim uşaqlarımız var. Onların kitab və dəftərləri var. Mənim maşınım yaxşıdır. Onların maşını isə yaxşı deyil.

Упр.7. Переведите*

У меня есть друг. Его зовут Мамед. Мамед – инженер. Он женат. Её зовут Самира. Она – врач. У них есть большой белый дом. К несчастью,

их дом старый и плохой. Но у них есть книжные полки и хороший большой сервант. У них есть дети. У них есть чёрная машина, но их машина тоже старая. Я тоже женат. Я гид-переводчик. У меня есть жена. Ее зовут Лейла. Она – учительница. У нас хороший большой белый дом и новая машина. У нас нет детей.

ГРАММАТИКА

Речевые модели

1.-Sizin sevimli rənginiz hansıdır?
-Mənim sevimli rəngim mavidir

-Какой ваш любимый цвет?
-Мой любимый цвет голубой.



2. -Bu hansı karandaşdır?
-Bu, qara karandaşdır.

Какой это карандаш?
-Это чёрный карандаш.

3 -Bu hansı ayaqqabılardır?
-Bu, qəhvəyi ayaqqabılardır.
-Bu qəhvəyi ayaqqabılardır?
-Bəli, qəhvəyidir.
-Xeyr, bunlar qəhvəyi ayaqqabılar deyil.
-Xeyr, qara(dır).



-Какие это туфли?
-Это – чёрные туфли.
-Это - коричневые туфли?
- Да, коричневые.
- Нет, это не коричневые туфли.
- Нет, (они) чёрные.

4.-Bu hansı rəngdir?
-Bu, yaşıl rəngdir.
-Bəs, bu?
-Bu,qaradır.



- Это - какой цвет?
- Это – зелёный.
-А это?
- Это - чёрный

5.-Bu hansı rəng maşındır?
-Bu, qırmızı maşındır.
-Bəs, bu?
-Bu, mavidir.



-Какого цвета эта машина?
-Это – красная машина.
- А эта?
- Эта - голубая.

6.-Bu hansı güldür?
-Bu, sarı güldür.



-Это - какой цветок?
-Это – жёлтый цветок.

-Bu yaşıl fincandır?
-Xeyr, ağ-qırmızıdır.



-Это – зелёная чашка?
Нет, бело-красная.

Упр.8. Спрашивайте и отвечайте (положительно и отрицательно).

1.Bu ağ rəngdir? 2.Bu mavi güldür? 3.Bu qara maşındır? 4.Bu sarı corablardır? 5.Bu yaşıl paltodur? 6.Bu qırmızı fincandır? 7.Bu hansı rəng şkaftır?(ağ). 8.Bu hansı rəng çamadandır?(qəhvəyi). 9.Bu hansı rəng qab- qacaqdır?(mavi).



Упр.9.Переведите.*

1.Какой твой любимый цвет? – Мой любимый цвет – коричневый. – А какой твой? – А мой любимый цвет – голубой. 2.Это - какой ковёр? – Это – красный ковёр. – Это – красный карандаш? – Да, это – красный. 3.Это-какая сумка? – Это – черная. – Это -чёрная сумка? – Нет, это не черная, это – голубая. 4. Это -какая машина? – Это -красная машина. – Это- красная? – Нет, это – зеленая. 5.Какого цвета -этот стул? – Это – зеленый стул? – Нет, это – коричневый. 6. Это -какой чемодан? – Это – коричневый чемодан. Нет, это не коричневый чемодан, это – сине-зеленый. 7.Какого цвета- это яблоко? – оно -красное.

Упр.10. Составьте собственные диалоги по картинкам Упр.8.

(Bu hansı toyuqdur, armuddur? Bu hansı rəng maşındır, çantadır?)

Текст

Mənim böyük ailəm var. Mənim atam, anam, bacım və qardaşım var. Mən cvliyəm və mənim bacım ərdədir. Onun evi və bağı var. Mənim balaca qardaşım subaydır. Onun evi yoxdur. Mənim böyük ağ cvim var. Mənim təzə qara maşınım var. Mənim sevimli rənglərim qara və qəhvəyidir.

Bəs, sizin ailəniz var?	Sizin bacınız var?	Bəs, sənin qardaşın var?
Sizin atanız var?	Onun adı nədir?	Onun adı nədir?
Onun adı nədir?	O nəçidir?	O nəçidir?
O nəçidir?	O ərdədir?	O cvlidir?
	Onun maşını var?	Onun evi var?
	O hansı rəng maşındır?	O hansı rəng evdir?

Упр.11.Ответьте на вопросы и на основе ответов составьте рассказ.

Ключи к упражнениям

Упр.7.

Mənim yoldaşım var. Onun adı Məmeddir. O, mühəndisdir. O, cvlidir. Onun adı Samirədir. O, hökimdir. Onların böyük ağ evi var. Əfsuslar olsun, onların evi köhnə və pisdir. Ancaq onların kitab rəfləri və yaxşı böyük qad-qacaq şkaftı var. Onların uşaqları var. Onların qara maşını var, ancaq onların maşını da köhnədir. Mən bələdçi-tərcüməçiyəm. Mənim arvadım var. Onun adı Leyladır. O,

müəllimdir. Bizim yaxşı böyük cv və təzə məşinımız var. Bizim uşaqlarımız yoxdur.

Упр.9. Переведите.

1.Sizin sevimli rənginiz hansıdır (nədir)? - Mənim sevimli rəngim qəhvəyidir - Bəs, sənin hansıdır? - Mənim sevimli rəngim isə mavidir. 2.Bu hansı karandaşdır? - Bu, qırmızı karandaşdır. - Bu qırmızı karandaşdır? - Bəli, qırmızıdır. 3.Bu hansı çantadır? - Bu, qara çantadır. - Bu qara çantadır? - Xeyr, bu qara çanta deyil, bu yaşıldır. 4.Bu hansı məşindir? - O(Bu), qırmızı məşindir. - (O) Qırmızıdır? - Xeyr, o, yaşıldır. 5.Bu hansı rəng stuldur? - Bu, yaşıl stuldur. - O yaşıl stuldur? - Xeyr, sarıdır. 6.Bu hansı çamadandır? - Bu, qəhvəyi çamadandır. - Xeyr, bu, qəhvəyi çamadan deyil, mavi-yaşıldır. 7.Bu hansı rəng almadır? - Qırmızıdır.

УРОК 10

Какая (она, он, оно)

Или, либо...либо..., ни...ни..

Активный словарь



Cavan *s.n.* qadın *s.n.* qoca *s.n.* kişi ağac *s.n.* gənc *s.n.* oğlan *s.n.* kök kişi
 молодая женщина старик дерево молодой-мальчик толстый мужч.

dobryй - хейрхah *n.n.* или – ya/yoxsa худой - a'pq
 магнитофон - maqnitofon строгий - tələbkar *n.n.* tətə - xa'la / bi'bi
 симпатичный - qəşəng *n.n.* друг - dost *n.n.* высокий - hün'dür *n.n.*

Мы учим новые слова

Ex.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Ex.2. Переведите.

a) kişi, qəşəng, xala/bibi, dost, ağac, hündür, qadın, kök, tələbkar, qoca, ya/yoxsa, a'pq, oğlan, хейрхah, maqnitofon, gənc/cavan, qəşəng, dost, хейрхah, kişi, ya/yoxsa, qadın, ağac, tələbkar, oğlan, qoca, xala/bibi, hündür, maqnitofon, kök, gənc/cavan, a'pq, хейрхah, kişi, ya/yoxsa, tələbkar, dost, gənc/cavan, qəşəng, oğlan, qadın, maqnitofon

b) друг, толстый, магнитофон, женщина, дерево, друг, старый, добрый, худой, человек, или, строгий, мальчик, tətə, симпатичный, старый, добрый, молодой, человек, высокий, строгий, мальчик, или, толстый, магнитофон,

дерево, добрый, женщина, молодой, симпатичный, друг, мужчина, тётя, или, худой, строгий, мальчик, симпатичный магнитофон, дерево, молодой, высокий.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

любимый - <i>xeуігxah</i>	симпатичный - <i>kişi</i>	толстый - <i>qadın</i>
молодой - <i>maraqlı</i>	мальчик - <i>ancaq</i>	высокий - <i>qoca</i>
строгий - <i>maqnitofon</i>	как/какой - <i>oğlan</i>	дерево - <i>hündür</i>
или - <i>sevimli</i>	друг - <i>böyük</i>	старый - <i>xala/bibi</i>
добрый - <i>genc/cavan</i>	но/только - <i>qəşəng</i>	женщина - <i>arıq</i>
интересный - <i>tələbkar</i>	мужчина - <i>dost</i>	тётя - <i>kök</i>
магнитофон - <i>yaluoxsa</i>	большой - <i>nəcə</i>	худой - <i>ağac</i>

Упр.4. Найдите недостающие значения.

или - <i>kişi</i>	симпатичный -	толстый -
молодой -	но/только	высокий - <i>xala/bibi</i>
любимый - <i>xeуігxah</i>	как/какой	дерево - <i>qoca</i>
строгий - <i>sevimli</i>	мальчик - <i>böyük</i>	старый - <i>hündür</i>
добрый -	друг - <i>ancaq</i>	женщина -
мужчина - <i>tələbkar</i>	как/какой <i>dost</i>	тётя -
интересный	большой	худой -

ГРАММАТИКА

Nə cür (ev)	Nə cür (alma)	Nə cür (kitablar)
Какого рода (дом)	Какого рода (яблоко)	Какого рода (книги)
Nəcə (ev)	Nəcə (alma)	Nəcə (kitablar)

Вопросительное слово «**NECƏ**» является синонимом вопросительного слова «**NƏ CÜR**». Когда вы ставите вопрос к словам (прилагательные**), характеризующие предметы «**NECƏ**» более популярно. Но оно может ставиться к словам (наречиям), характеризующим действия (глаголам) – **КАК**: «**NƏ CÜR**» может ставиться только к прилагательным. Поэтому мы можем спрашивать:

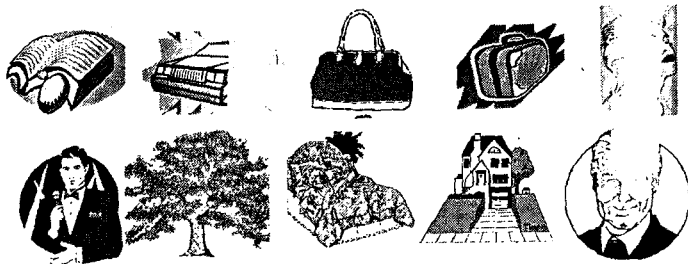
- Nəcə (nə cür) ev?** – *böyük, balaca, köhnə, təzə*
- Nəcə (nə cür) kitab?** – *maraqlı, təzə, balaca*
- Nəcə (nə cür) adam?** – *yaхşı, pis, tələbkar*

Упр.5. Прочтите модели и составьте аналогичные диалоги.

- МОДЕЛЬ:** -*Bu nəcə kitabdır?* – *Bu, təzə kitabdır* (интересная, старая)
 Какого рода (какая) эта книга? – Это – новая книга
- Bu nəcə evdir?* – *Bu, böyük evdir* (красивый, новый, маленький)
 Какого рода (какой) этот дом? – Это – большой дом
- Bu nəcə paltodur?* – *Bu, təzə paltodur* (Хорошее, новое, чёрное)
 Какого рода (какое) это пальто? – Это новое пальто

Упр.6. Составьте по картинкам короткие диалоги.

МОДЕЛЬ: Sənin çantan necədir? – Mənim çantam balacaqdır.
Какая у тебя сумка? – Моя сумка - маленькая



Упр.7. Заполните пропуски данными словами. Переведите*

Mənim, yaxşı, təzə, böyük, mavi, sənin, kimin, qoca, xeyirxah qadın, hündür
1. Bu ... kitabıdır? 2. Bu, ... karandaşımıdır. 3. Bu, ... paltondur. 4. Mənim ...
dostum var. 5. Mənim ... kitablarım var. 6. Onun ... çantası var. 7. Sənin ...
maşının var. 8. Bu, kişi ... 9. O, oğlandır. 10. Mənim xalam...

Упр.8. Переведите. Поставьте вопросы: kimdir, kimin, nəçidir, necə,
necədir.

Bu, Anardır. O, yaxşı həkimdir. Onun işi maraqlıdır. Sənin xalan qoca və
kök qadındır. Onun atası çox hündürdür. Bu arıq qadın mənim xalamdır. Bu,
Sevdadır. O, yaxşı mühəndisdir. Onların balaca, köhnə, ancaq qəşəng evi var.
Bizim balaca, qəşəng maşınımız var. Anar və Elçin qardaşlardır. Elçin yaxşı
sürücüdür. Onun böyük qara maşını var.

Упр.9. Переведите.*

Скажите, пожалуйста:

1. Какого рода человек Шафига? – Она – доктор. Она – строгая, но
хорошенькая женщина. 2. Какого рода человек Рашид? – Рашид -учитель.
Он – полный молодой человек. 3. Какого рода человек Эльчин? – Эльчин-
студент. Он – добрый и красивый мальчик. 4. Какого рода человек Арзу? –
Арзу -тоже студентка. Она -добрая и симпатичная девушка. 5. Какого рода
человек твоя тётя? – Моя тётя Лейла – худая женщина, но она очень добрая.
6. Какого рода человек твой брат? – Он- высокий и красивый юноша

Упр.10. Составьте диалоги по картинкам.



Aida – Omar
Муж и жена



Anar
врач



Samir, Oqtay
инженеры



Şamil – Luqa
гиды



Sona
студентка

1. В азербайджанском языке "ya" является союзом "или":

Bu onun anası ya (da) xalasıdır. – Это его мать или тётя.

Частица (da) добавляется для усиления сомнения.

2. Союз "ya" используется также как эквивалент «либо....либо»

Bu (ya) onun dostu, ya da qardaşdır. – Это – либо его друг, либо его брат.

"da" добавляется только ко второму и последующему выбору, если имеется более двух вариантов выбора.

O qoca kişi ya onun valideyni, ya onun müəllimi, ya da taksi sürücüsüdür. –

Тот старик – либо его отец, либо его учитель, либо же водитель такси.

3. В вопросах: а) при противопоставлении "или" выражается словом

"yoxxsa". б) при перечислении возможных вариантов используется ya (da).

a) Bu gənc sizin oğlunuz, yoxxsa tələbənidir? (противопоставление)

Этот юноша ваш сын или ваш студент?)

Bu gənc sizin oğlunuz, dostunuz, yoxxsa tələbənidir?

(противопоставление)

Этот юноша – ваш сын, ваш друг или ваш студент?

b) Sənin kitabın, (ya) dəftərin, ya da qələmin var? (перечисление)

У тебя есть с собой книга, тетрадь или ручка?

4. В отрицательных предложениях **ни....ни** переводится: **нə....нə (də)**:

Bu tələbə nə yaxşı nə (də) pisdir. – Этот студент – ни плохой, ни хороший.

Упр.11. Чтение и понимание

1. Bu, ya mənim, ya da sənin qəzetidir. 2. Sənin atan balaca, yoxxsa hündürdür? –

Mənim atam nə balaca, nə də hündürdür. 3. Onun çantası ya qara, ya yaşıl, ya da

qəhvəyidir. 4. Bu qartal, yoxxsa toyuqdur? – Bu, nə qartal nə də toyuqdur, bu, bül-

büldür. 5. Bu sənin arvadın, yoxxsa bacındır? – Bu, mənim bibimdir. 6. Sizin eviniz

ağ, yoxxsa sarıdır? – Bizim evimiz nə ağ, nə də sarıdır, o, bozdur. 7. Onun oğlu,

yoxxsa qızı var? – Onun oğlu da, qızı da var. 8. Səndə ya it, ya dələ, ya da bülbül

var? 9. O, həkim, yoxxsa müəllimdir? – O, nə həkim, nə də müəllimdir, o,

rəqqasədir. 9. Bu kimin f/ aparatıdır? Sənin, yoxxsa onun? – Bu, mənim f/ aparatım

deyil, bu, atamındır.

Упр.12. Ответьте на вопросы: кратко, полностью и отрицательно.

1. Bu təzə, yoxxsa köhnə lüğətdir? 7. Sizin məşininiz mavi, yoxxsa qarıdır?

2. Bu yaxşı, yoxxsa pis kitabdır? 8. Bu qadın sənin anan, yoxxsa xalandır?

3. Bu böyük, yoxxsa balaca evdir? 9. Onun bibisi cavan yoxxsa, qocadır?

4. Bu yaxşı, yoxxsa pis adamdır? 10. Bu ağac qoca, yoxxsa pisdir?

5. Bu qara, yoxxsa qəhvəi paltodur? 11. Sənin anan qoca, yoxxsa cavandır?

6. Bu sizin, yoxxsa onun məşinidir? 12. Bu sənin xalan, yoxxsa bibindir?

Упр.13. Переведите*

1. Ваша машина новая или старая? – Моя машина- старая, но она -хорошая.

2. Извините, вы – певец или танцор? – Я – ни певец, ни танцор. 3. Ваши часы

-хорошие или плохие? – Мои часы -очень хорошие. 4. Ваши часы -новые или

старые? – Старые. 5. Эта молодая девушка – либо учельница, либо студентка. 6.Твой любимый цвет синий или зеленый? – Мой любимый цвет – красный. Я – коммунист. 7.Эта книга -интересная или нет? – Эта книга -не интересная. 8.Это – сумка, коробка или чемодан? – Там только маленькая коробка. 9.Она -учительница, гид или журналист? – Она – либо танцовщица, либо певица. 10.Это ваша, его или их машина? – Их.

Упр.14.Переведите.*

Этот мужчина – мой отец, а эта женщина – моя мать. Мой отец – водитель такси. Его машина -маленькая и плохая. Моя мама – домохозяйка. А я – студент. У нас красивый дом. Моя сестра -маленькая и полная.

- Отец, чья машина новая: твоя машина или их?

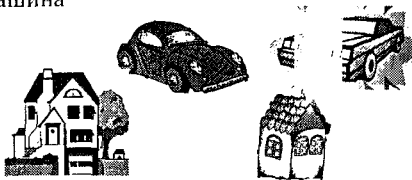
- Их машина новая и хорошая.

- А кто – тот мальчик?

- Он – мой друг.

-Их или наш дом большой?

-Наш дом большой.



Упр.15.Прочтите и переведите. Поставьте вопросы к предложениям.

Текст

Salam! Gəlin tanış olaq. Mənim adım Elnurdur. Mən mühəndisəm. Mənim atam və anam var. Onların böyük evi var. Mənim iki xalam və bir bibim var. Onlar ərxdəirlər. Mənim xalalarım kökdür, bibim isə arıq qadıdır. Onların da evləri yaxşıdır. Mən evliyəm. Mənim də evim var. Mənim böyük qızım var. Onun adı Leyladır. Mənim qızım bələdçi və tərcüməçidir. Mənim böyük oğlum da var. Bizim qəşəng təzə mavi maşınımız var. Mənim dostum var. Onun adı Tahirdir. O, subaydır. Onun da evi pis deyil, yaxşıdır. Ancaq onun maşını yoxdur. Tahir müəllimdir. O, xeyirxah adamdır, ancaq tələbkar müəllimdir.

Ключи к упражнению.

Упр.7.Вставьте недостающие слова

1.Kimin. 2.Mənim. 3.Sənin. 4.Yaxşı. 5.Təzə. 6.Mavi(böyük). 7.Təzə. 8.Qoca. 9.Hündür. 10.Xeyirxah (yaxşı,qoca).

Упр.9.Переведите.

Zəhmət olmasa, deyin:

1.Şəfiqə necə adamdır? - Şəfiqə həkimdir. O, tələbkar ancaq, qəşəng qadıdır. 2.Rəşid necə adamdır? - Rəşid müəllimdir. O, kök cavan kişidir. 3.Elçin necə adamdır? - Elçin tələbədir. O, xeyirxah və qəşəng oğlandır. 4.Arzu necə adamdır? - Arzu da tələbədir. O, xeyirxah qəşəng qızdır. 5.Sənin xalan necə

adamdır? - Mənim xalam Leyla arıq qadındır, ancaq o, çox xeyirxahdır. 6.Sənin qardaşın necə adamdır? - O. hündür və qəşəng oğlandır.

Упр.13.Переведите.

1.Sənin maşının təzə, yoxsa köhnədir? - Mənim maşınım köhnə, ancaq yaxşıdır.
2. Bağışlayın, siz müğənni, yoxsa rəqqasəsiniz? - Mən nə müğənni, nə də rəqqasəyəm. 3.Sizin saatınız yaxşı, yoxsa pisdır? - Mənim saatım çox yaxşıdır.
4.Sizin saatınız təzə, yoxsa köhnədir? - Mənim saatım nə təzə, nə də köhnədir.
5.Bu cavan qız ya müəllim, ya da tələbədir. 6.Sənin sevimli rəngin mavi, yoxsa yaşıldır? - Mənim sevimli rəngim qırmızıdır. Mən kommunistəm. 7.Bu kitab maraqlıdır, yoxsa yox? - Bu kitab maraqlı deyil. 8.Bu çanta, qutu, yoxsa çamadandır? - Bu, nə çanta, nə qutu, nə də çamadandır. Orada ancaq balaca qutu var. 9.O, müəllim, bələdçi, yoxsa müxbirdir? - O, nə müəllim, nə bələdçi, nə də müxbirdir. - O, ya rəqqasə, ya da müğənnidir. 10.Bu, sizin, onun, yoxsa onların maşınıdır? - Onlarındır.

Упр.14.Переведите.

Bu kişi mənim atamdır və bu qadın mənim anamdır. Mənim atam taksidürücüsüdür. Onun maşını balaca və pisdır. Mənim anam evdar qadındır. Mən isə tələbəyəm. Bizim gözəl böyük evimiz var. Mənim bacım balacadır.

- Ata, kimin maşını təzədir: bizim, yoxsa onların?
- Onların maşını təzə və yaxşıdır.
- Bəs, o oğlan kimdir?
- O, mənim dostumdur.
- Onların, yoxsa bizim evimiz böyükdür?
- Bizim evimiz böyükdür.

Родительный и Местный падежи.

Где находится....?

Активный словарь



Pişik	kreslo	divan	mehmanxana c.n.	gəmi c.n.	otaq c.n.
Кошка	кресло	диван	гостиница	корабль	комната
где - 'harada		больница - xəstəxa'na		направо - sa'ğa	
здесь - 'burada		стена - divar c.n.		налево - so'la	
там - 'orada		близко(кий) - ya'xin n.n		после - 'sonra	
прямо(й) - düz n.n.		на - üstün'də		под - altın'da	
у/около - yanın'da		в/внутри - için'də		далёкий - u'zaq	

Примечание:

Yaхin(uzaq) (прил.)-yaхin(uzaq) ölkə близкая(дальняя) страна;
 Yaхin(uzaq) (наречие) - yaхin(uzaq) yaşamaq жить близко(далеко).
 yaхin'da(uzaqda)(наречие)-близко (далеко).(в близком(далёком) месте)

Мы учим новые слова

Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2.Переведите.

А)'Sonra, 'orada, yanın'da, pi'sşik, so'la, o'taq, üstün'də, divar, mehmanxa'na, ya'xin, için'də, altın'da, gə'mi, 'sonra, pi'sşik, 'burada, altın'da, düz, xəstəxa'na, üstün'də, 'sonra, uzag, o'taq, 'harada, mehmanxa'na, 'burada, yanın'da, pi'sşik, so'la, gə'mi,'orada, yaxın'da, teatr, düz, altın'da, için'də, xəstəxa'na, divar, uzag, di'van, üstün'də, pi'sşik, 'sonra, gə'mi , mehmanxa'na, yanın'da, düz, so'la, kres'lo, 'harada, 'burada, sa'ğa, altın'da, so'la, 'orada, 'sonra, uzagda, üstün'də, o'taq, yaхin, xəstəxa'na.

Б) близко, комната, на, после, там, налево, судно, под, театр, направо, здесь, где, далеко, прямо, налево, гостиница, у/около, корабль, после, кошка, на, стена, больница, в/внутри, под, после, прямо, у/около, там, налево, кошка, здесь, гостиница, где, комната, далеко, у/около, после, на, гостиница, прямо, стена, под, здесь, кошка, после, корабль, внутри, близко, гостиница, на, комната, налево, кошка, там, у/около, далеко, после, гостиница, в/внутри.

Упр.3.Найдите эквиваленты слов.

больница - gə'mi	здесь - üstün'də	налево - o'taq
гостиница - 'harada	корабль - altın'da	направо - 'harada
корабль - pi'sşik	после - için'də	комната - uzaq
близкий - 'orada	прямо - düz	у/около - so'la
где - mehmanxa'na	на - gə'mi	далёкий - yanın'da
там - xəstəxa'na	в/внутри - 'burada	где - sa'ğa
кошка - yaхin	под - 'sonra	

Упр.4. Найдите недостающие значения.

гостиница -	корабль -	altın'da	направо -	'harada	
больница -	здесь -		налево -	o'taq	
где -	на -		далёкий -		
корабль -	пі'şik	после -	için'de	комната -	
близкий -	'orada	прямо -		у/около -	so'la
там -		в/внутри -	'burada	где -	
кошка -	уахın	под -			

Упр.5. Найдите соответствующие азербайджанские эквиваленты.

Белая кошка -	qutunun içində	новый театр -	yaхşı xəstəxanə
Старая гостиница -	ağ pişik	красная стена -	pişiyin yanında
Маленькая комната -	düz boru	хорошая больница -	qırmızı divar
Прямая труба -	köhnə mehmanxana	старый корабль -	təzə teatr
в коробке -	balaca divan	около кошки -	köhnə gə'mi



Модель:

- Скажите, пожалуйста, где находится гостиница?

- Там

- Она – далеко?

- Нет. Близко

- Спасибо

- Скажите, пожалуйста, где находится Драм-театр?

- Драм-театр находится налево от сада

- Спасибо.

- Скажите, пожалуйста, где находится Университет?

Налево. Университет там.

Большое спасибо.

- Скажите, пожалуйста, новая больница находится далеко?

Нет, близко

Спасибо.

-Zəhmət olmasa, deyin, mehmanxana haradadır?

-Orada.

-O uzaqdadır?

-Xeyr. Yaxındadır

-Sağ ol.

-Zəhmət olmasa, deyin, Dram teatrı haradadır?

-Dram teatrı bağıın solundadır.

-Sağ ol.

- Zəhmət olmasa, deyin, - Universitet haradadır?

-Soldadır. Universitet oradadır.

-Çox sağ ol.

-Zəhmət olmasa, deyin, təzə xəstəxana uzaqdadır?

-Xeyr, yaxındadır .

-Sağ ol.

В этом уроке мы познакомимся с падежами в азербайджанском языке. Падежные изменения имеют только существительные и местоимения. В Азерб. языке имеется 6 падежей. **-da²** – являются суффиксами **Местного падежа**, **(n)-in⁴** – являются суффиксами **Родительного падежа**.

Родительный падеж

Местный падеж

<u>kitabın</u> rəngi	(цвет <u>книги</u>)	kitabda	(в <u>книге</u>)
<u>ailə(n)in</u> cvi	(дом <u>семьи</u>)	muzeydə	(в <u>музее</u>)
<u>atanın</u> saati	(часы <u>отца</u>)	bağda	(в <u>саду</u>)
<u>sürücü(n)ün</u> adı	(имя <u>водителя</u>)	ütdə	(в <u>ютюге</u>)

соединительная (n) добавляется, если слово оканчивается на гласную

Родительный падеж обозначает, что кто-то/что-то **принадлежит** кому-то/чему-то. Отвечает на вопросы - **kimin, nəyin, haranın**
 При указании последовательного ряда принадлежности предметов, одного последующему, суффиксы **личной принадлежности** сохраняются?

(Onun) Bu otağ-ın stol-u - (Onun) bu otağ-ın stol-u-(n)-un rəng-i
 Стол этой комнаты - цвет стола этой комнаты

Местный падеж указывает на наличие кого/чего-то у/в ком-то/чём-то и отвечает на вопросы – **kimdə, nədə, harada**.

Mən-də kitab var, küçə-də mağaza var

Отсюда идет и образование **послелогов**:

üst-ü-(n)-də, yan-ı-(n)-da, iç-i-(n)-də alt-ı-(n)-da
 üst – поверхность yan - бок iç – нутро alt – низ

В отличии от русских **предлогов** в азерб. языке они стоят **после** слов, к которым они относятся.

Kitab <u>stolun</u> üstündə-dir	-	Книга <u>на</u> столе.
Stol <u>divanın</u> yanında-dir	-	Стол <u>около</u> дивана.
Çanta <u>çamadanın</u> içində-dir	-	Сумка <u>в</u> чемодане
Xalça <u>stolun</u> altında-dir	-	Ковёр <u>под</u> столом

Будет к месту коснуться здесь различий в выражении отсутствия чего/кого-либо словами **deyil** и **yoxdur** в их употреблении:

1. O, bələdçidir? – Xeyr, o, bələdçi **deyil**. (и только **deyil**)
2. Səndə saat var? – Xeyr, məndə saat **yoxdur**. (и только **yoxdur**)
3. Elnur evdədir? – Xeyr, Elnur evdə **yoxdur (deyil)**.

Deyil = yoxdur с небольшим различием. **Yoxdur** – категоричное отрицание.

Deyil – подразумевает отсутствие в данный момент с возможной альтернативой его места пребывания и возможный вопрос: «Bəs haradadır?»

Yoxdur – наиболее популярно.

Упр.6. Переведите.

A) gəminin adı, pişiyin rəngi, mühəndisin zavodu, həkimin otağı, tələbənin çantası, maşının sürücüsü, qrupun bələdçisi, kitabın adı, Elçinin qutusu.

Mənim atamın cvi, sizin cvinizin rəngi, onun atasının adı, Anarın anasının cvi.
Б) Цвет стены, чашка Мамеда, словарь переводчика, рука мальчика, пальто моего друга, деньги его семьи, деревья нашего сада, дача его тётки, цвет чашки Анара.

В) Otaqda, bağda, evdə, ölkədə, fincanda, ağacın üstündə, stolun altında.
Mənim çantamda, onun əlində, bizim cvimizdə, həkimin otağında.

Г) В книге, в сумке, в тетради, в машине, в словаре, в машине Аслана, в моем шкафу, в чемодане моей сестры, на карте Азербайджана, в его чашке.

Упр.7. Составьте диалоги.* Скажите, пожалуйста,

1.-Где моя (его, ваша, наша, их) сумка (часы, кольцо, письмо, газета, словарь, ручка, книга, деньги)? – **Ваша (...)** сумка здесь (там, дома; в, на, под, около – стол, стул, коробка, машина, комната - нет). 2. **Где Керим** (Арзу, мой брат(сестра), дети)? – **Он** (она, они) дома (университет, гостиница, дача, больница, комната). 3. **Где театр** (университет, сад, больница)? – **Налево** от (направо от, около) сада (ваш дом, музей). 4..(картинки, данные ниже) **Где находятся часы** (корабль, чемодан, пальто)? – **Часы находятся около** (налево от, направо от) **корабля**.



Упр.8. Переведите.

-Sabahın xeyir, Elnur!

- Sabahın xeyir, Namiq!

-Nə var, nə yox?

-Yaxşıyam. Çox sağ ol. Sən necəsən?

-Sağ ol, mən də yaxşıyam. Sənin təzə cvin var?

-Bəli, Namiq. Mənim təzə cvim var.

-O (sənin evin) haradadır?

-Uzaqdadır, Nizami rayonundadır.

-O, (Nizami) pis rayon deyil. Evin necədir?

-Pis deyil. O, böyük sarı evdir. Bir otaqda divarın yanında qəşəng yaşıl divan və iki kreslo var, təzə stol və altı stul var. Məndə televizor da var.

-Səndə maşın da var?

-Bəli, maşın da var,ancaq o, köhnə maşındır.

-O hansı rəng maşındır?

-Yaşıldır. Mənim sevimli rəngim yaşıldır.

-Maşının haradadır?

-Evin yanında bizim böyük bağımız var. Orada mənim qarajım var.

-Çox şadam, Elnur. Sağ ol.

-Sağ ol, Namiq.



Упр.9. Постройте диалоги, пользуясь ключевыми словами.

Приветствия....

а) -Ev ...var?

-Bəli....

-Haradadır?

-Yaxındır....Nəsimi..

...necədir? -

O...cv...böyük...?

-Xeyr...balaca, ağ....

б) -maşının var?

-Xeyr.... Ancaq ...qardaşımın

-Haradadır...?

-O...cv...yanında...

-Hansı rəng...? -

-Xeyr,...o...da...

-Haradadır?

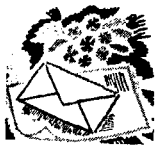
Упр.10. Переведите. (Добивайтесь беглого перевода)*

1. -Где Эльнур? – Эльнур в комнате. 2.-Где Севда? – она дома. 3.-Севда, где твой журнал? – Какой журнал? - Новый. – Мой новый журнал на столе.

4.-Севда, где твоя книга? – В сумке. – А где сумка? –Под столом. – А где стол? – Он – у стены. 5.Анар, где яблоко? – Какое яблоко? – Хорошее красное яблоко. – Оно на столе.

Упр.11. Посмотрите на картинки и скажите: кто или что и где.

(Ставьте вопросы и отвечайте)



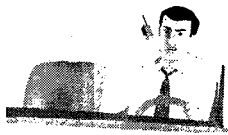
письмо, газета, стол



стул, стол



яблоко, книга



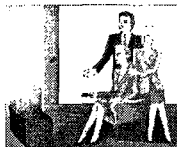
Эльчин, машина



стулья – стол;



деньги – его руки;



они-комната-ТВ;



певица-театр

Упр.7.Составьте диалоги. Zəhmət olmasa, deyin,

1. Mənim (onun, sizin, bizim, onların) **çantam** (saat, üzük, məktub, qəzet, lüğət, qələm, kitab, pul) **haradadır?** – **Sizin** (...) **çantanız** (...) **buradadır** (orada, evdə; içində, üstündə, altında, yanında – stol, stul, qutuda, maşında, otaqda **yoxdur**). **2.Kərim** (Arzu, mənim qardaşım(bacım), uşaqlar) **haradadır?** – **O** (o, onlar) **evdədir** (universitetdə, mehmanxanada, bağda, xəstəxanada, otaqda). **3.Teatr** (universitet, bağ, xəstəxana) **haradadır?** – **Bağın** (sizin evinizin, muzeyin) **solundadır** (sağında, yanında). **4.** (картинки, данные ниже). **Saat** (gəmi, çamadan, palto) **haradadır?** – **Saat gəminin yanındadır** (solunda, sağında).

Упр.10.Переведите. (Добивайтесь беглого перевода).

1.-Elnur haradadır? - Elnur otaqdadır. 2.-Sevda haradadır? - Sevda evdədir. 3.-Sevda, sənin jurnalın haradadır? - Hansı jurnalım? - Təzə jurnalın. - Mənim təzə jurnalım stolun üstündədir. 4.-Sevda, sənin kitabın haradadır? - Çantadadır. Bəs, çanta(n) haradadır? - Stolun altındadır. - Bəs, stol haradadır? - O, divarın yanındadır. 5.-Anar, alma haradadır? - Hansı alma? - Yaxşı, qırmızı alma. - O, stolun üstündədir.



mühazirə
лекция



dərs *с.п.*
урок



məktəb *с.п.*
школа



tamaşa
представление

вечер(ом) - axşam *с.п.н.*

вчера - 'dünən *с.п.*

днём - gün'düz *с.п.*

много/очень - çox

когда - 'nə vaxt \ 'haçan

утро(м) - sə'hər *с.п.н.*

сегодня - 'bu gün

библиотека - kitabxa'na

сейчас - indi

город - şə'hər *с.п.*

улица - küçə *с.п.*

работа - iş *с.п.*

вечеринка - şənlik

ночь(то) - gecə *с.п.-и*

место - yer *с.п.*

двор - hə'yət

Примечание: 1. sə'hər - утро. Употребляется и как - утром
axşam - вечер. "----"----"----" ----и как - вечером
gecə - ночь. "----"----"----" ----и как - ночью

2. Çox означает: 1. Много (количество) - çox dərs - çox iş много уроков, - много работы. (Соответственно и предметы употребляются в ед.числе).

3. Оно также означает степень какого-то качества - очень: çox qoca, (hündür) очень старый (высокий) . Однако словосочетание - çox köhnə kitablar- может быть переведено как много или очень старые книги. Чтобы показать количество к слову добавляется суффикс -lu-: çoxlu köhnə kitab- много старых книг и слово -kitab- употребляется в ед. числе.

Введение и закрепление новых слов

Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2.Переведите

А)şə'hər, çox, 'dünən, mühazirə, məktəb, şənlik, yer, nə vaxt/'haçan, 'bu gün, kitabxa'na, gün'düz, dərs, gecə, iş, küçə, axşam, tamaşa, sə'hər, şə'hər, 'bu gün, şənlik, kitabxa'na, çox, nə vaxt/'haçan, gecə, tamaşa,

Б) сегодня, лекция, место, много/очень, улица, вечер, город, представление, библиотека, ночь, школа, работа, вчера, когда, вечеринка, утро, урок, двор, ночь, днем, сегодня, очень/много, вечер, библиотека, школа, представление.

А)yer,mühazirə, 'dünən, məktəb, küçə, gecə; gün'düz, iş, dərs, axşam, sə'hər; şə'hər, gün'düz, tamaşa, çox, 'bu gün, nə vaxt/'haçan, küçə, mühazirə, yer, şənlik, axşam, iş, kitabxa'na, dərs, 'dünən, sə'hər.

Б) днем, лекция, представление, вечеринка, город, улица, вчера, двор, работа, когда, урок, сегодня, ночь, утро, вечер, много, место, днем, библиотека, вчера, лекция, вечеринка, когда, город, утро, урок, двор, школа.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

вечер	-	gün'düz	вчера	-	iş	город	-	küçə
сейчас	-	çox	работа-	bu gün	лекция	-	kitabxana	
представление-	nə vaxt	школа	-	dünən	двор	-	şəhər	
утро	-	axşam	урок	-	məktəb	библиотека	-	şənlik
днем	-	tamaşa	ночью	-	yer	улица	-	mühazirə
когда	-	indi	сегодня	-	gəcə	вечеринка	-	heyət
много/очень	-	sə'hər	место	-	dərs			

Упр.4. Найдите недостающие значения.

сейчас		работа-	bu gün	лекция	-	
утро	-	axşam	урок	-	библиотека	
вечер	-		вчера	-	iş	
когда	-	indi	сегодня	-	город	
представление-		школа	-	dünən	вечеринка	
днем	-	tamaşa	ночью	-	двор	
много/очень	-	sə'hər	место	-	dərs	
				улица	-	mühazirə

Упр.5. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Kamal haradadır? – O, dərsdodir (Ольнур – театр, двор, на работе; Севда – в музее, на уроке, в офисе, в городе; вы – в комнате, на улице, на лекции; они – в школе; дети – на представлении, дворе; студенты – на лекции). 2. Məktəb oradadır? – Xeyr, məktəb orada deyil, buradadır (больница, гостиница, кресло, кошка – не далеко, около метро, около нашего дома, около дивана, под столом). 3. Qardaşımın cvi uzaqdadır. (моей сестры, твой, их, их друзей – машина, дача – около театра, библиотеки, около его дома). 4. Sən haradasan? – Mən cvdəyəm (вы, они – мы, они – на лекции, в библиотеке, на вечеринке). 5. Mən bu gün tcatrdayam, bəs sən haradasan? – Mən isə bu gün məhmanxanadayam (вы, они, мы – вечером, утром, днем – в школе, на уроке, на представлении, во дворе, в библиотеке, в том месте – вы, они, мы – на лекции, в городе, на работе, с (около) моей матерью, друга).

Упр.6. Скажите по-азербайджански.

Вчера (утром, вечером, днем). Около библиотеки (школы, нашего дома, сада) во дворе, на улице, в школе, на лекции, в городе в коробке, в чемодане, на вечеринке, на работе, на уроке, на ковре, на диване, в нашей семье, в той черной машине, во многих местах, под стулом, в театре. Это у меня (него, них, нас, моей сестры, моего брата, моего отца, моих родителей).

ГРАММАТИКА

İD + суффиксы личных местоимений = был, были

<u>Mən orada idim</u>	Я был там	<u>Biz orada idik</u>	Мы были там
<u>Sən orada idin</u>	Ты был там	<u>Siz orada idiniz</u>	Вы были там
<u>O orada idi</u>	Он (она, оно) был там	<u>Onlar orada idilər</u>	Они были там

-Dünən sən harada idin?
-Где ты был вчера?

-Dünən mən teatrda idim.
- Я был в театре вчера.

Слово **id** означает состояние в прошедшем времени, и это является его единственной функцией и употреблением. Неопределенная формой **BYTŦ** является **OLMAQ**, на которой мы остановимся позже.

Упр. 7. Reading and comprehension.

-Səvda, sən dünən harada idin?

-Севда, где ты была вчера?

-Mən teatrda idim.

Я была в театре.

-Sən haçan teatrda idin?

-Когда ты была в театре?

-Dünən axşam.

--Вчера вечером

-Yerin necə, yaxşı idi?

-Твое место было хорошее?

-Çox yaxşı idi!

-Очень хорошее!



Teatr

-Akif, bəs, sən gecə harada idin?

-Акиф, а где ты был ночью?

-Mən Azadın evində idim.

--Я был у Азада дома..

Orada böyük şənlik var idi.

Там была большая вечеринка.

-Səvda, Akif, siz harada idiniz?

-Севда, Акиф, где вы были?

-Biz muzeydə idik.

Мы были в музее..

-Elçin, Arzu və Asif, harada idi(lər)?

-Где были Эльчин, Арзу
Акиф

-Onlar muzeydə idi(lər).

-Они были в музее. .



Muzey

Упр.8.Дайте полные и краткие ответы.*

Модель:

-Dünən sən teatrda idin?

-Хейр, dünən mən teatrda deyildim.

-Bəli, dünən mən teatrda idim

Хейр (deyildim).=(yox idim)
(Bəli, teatrda idim).

1.Он был в университете днем? 2.Вчера они были дома? 3.Эти книги были в сумке? 4.Твой брат вчера утром был на даче? 5.Его мать была в комнате? 6.Вы вчера вечером были на вечеринке?

Упр.9.Заполните пропуски необходимыми личными местоимениями.*

1.Lyudın, gündüz teatrda, yoxsa evdə idin? -teatrda idim, sonra axşam evdə idim. Bəs, Kamal axşam harada idi? - da evdə idi. 2.dünən gündüz muzeydə idi(lər)? - Bəli. 3....anan dünən səhər evdə idi, atan isə bağda. 4.Elzur bu gün səhər xəstəxanada anasının yanında idi, sonra ... məktəbdə dərsdə idi, axşam isə ... və dostları teatrda idi(lər).

Упр.10.Допишите недостающие суффиксы.*

1.O, dünən gündüz qardaşının evində id... , mən isə məktəbdə id... . 2.Siz bu gün sərgidə id...? - Хейр, bu gün biz sərgidə deyil... . İlçin bacısının yanında id..., mən isə gündüz bağda atamın yanında id... . 3.Sən bu gün teatrda, yoxsatamaşada id... ? - Mən teatrda deyil... , mənə bilet yox id.... , ancaq

Elnurun bileti var id.... . O, teatrda id..., mən isə tamaşada id... . 4.Səhər anam atamın yanında bağda id... ,biz isə bağda deyil..., evdə id... .

Упр.11. Прочтите, переведите и запомните.

1.Elçin nə vaxt işdə idi? - O, dünən işdə idi, bu gün səhər isə universitetdə mühazirədə idi və indi evdədir. 2.Sevinc, sən dünən tamaşada, yoxsa evdə idin? - Dünən tamaşada və sonra yoldaşımın yanında idim. – Sən haçan tamaşada idin? -- Mən və mənim yoldaşım dünən gündüz tamaşada idik. 3.Sən universitetdə idin? -- Bəli, mən dünən orada mühazirədə idim, mənim yoldaşlarım da orada idi(lər). İndi isə mən evdəyəm. Sən indi haradasan? – Mən dostumun evindəyəm. Onun evi bizim evimizin yanındadır.

Упр.12.Ответьте на составленные вопросы.

Вопросы:

1. Zəhmət olmasa, deyin, siz (sən,o, onlar) dünən (bu gün, səhər, axşam, gündüz) harada idi(ni)z (idi)?

2 Bağışlayın, sən (siz, o, onlar) haçan (nə vaxt) sərgidə (.....) idin?

Упр.13.Вставьте недостающие слова.

А) səhər, axşam, gündüz

Dünən...mən teatrda idim. Dünən...mən məktəbdə idim. Dünən ...o, konsertdə idi. Dünən...siz muzeydə idi(ni)z.

Б) bacım, valideynlər, Sevdə, Anar, tələbələr

Bu gün səhər ... universitetdə idi. Səhər sərgidə idi(lər). Gündüz ... mühazirədə idi. Axşam ... teatrda idi(lər). Səhər evdə idi.

В) bu gün, səhər, gündüz, sərgidə, muzeydə, evdə, biz

....gündüz mən işdə idim. Dünən siz ... idi(ni)z. Bu gün ... o, ... idi. Bu gün gündüz mən ... idim. Dünən axşam ...konsertdə idik.

Упр.14.Переведите.*

-Доброе утро, Орхан!

-Доброе утро, Анар!

-Орхан, где ты был вчера?

-Вчера я был в цирке. А ты?

-А я вчера был дома.

-Добрый вечер, Камал!

-Добрый вечер, Эмин!

-Где ты был утром?

-Я был в новом музее.

-Твои дети сейчас на даче?

-Нет, они дома в Баку.

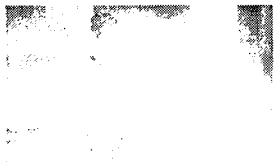
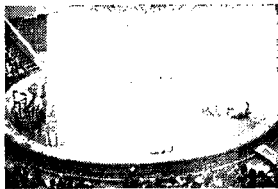
-Привет. Это ты, Чингиз? (sənsən, Çinqiz)

-Да, это я. (mənim)

-Как поживаешь? Как дела??

-Так себе. Спасибо. Как поживаешь?

-Отлично.Спасибо. Чингиз, где твоя старая машина?



-Она здесь, около моей квартиры. А ты где?
-Я в гостинице. У меня новый серый «мерседес».

Упр.15. Составьте диалог по картинкам.



Камал və Айнуp
(harada -- küçədə
(əg və arvad)



Теймур - Elçin
(yoldaşlar)
(harada... bəs dünən...)



Mehmanxana



Nadir - maşın - yanında
(harada idi... kimin
maşın... o harada...)

Текст

Bu gün səhər biz evdə idik. Bizdə göşəng böyük televizor var. Televizorda maraqlı film var idi. Axşam isə mən və Orxan teatrda idik. Bizim biletlərimiz var idi. Kamalın isə bileti yox idi. Bizim yerlərimiz yaxşı idi. Teatrda çox adam var idi. Teatr da çox maraqlı idi. Kamal onun dostları ilə axşam kinoda idi.

Упр.16. Прочтите и переведите текст. Поставьте вопросы к тексту. Добивайтесь беглого чтения. Перескажите текст.

Ключи к упражнениям.

Упр.8. Переведите

1. O, dünən gündüz Universitetdə idi? 2. Onlar dünən evdə idilər? 3. Bu kitablar çantada idi? 4. Sənin qardaşın dünən səhər bağda idi? 5. Onun anası otaqda idi? 6. Siz dünən axşam şənlikdə idiniz?

Упр.9. Заполните пропуски необходимыми местоимениями.

1. Sən. Mən. O. 2. Onlar. 3. Sənin. 4. O. O və onun.

Упр.10. Допишите недостающие суффиксы.

1. idi. idim. 2. idiniz - deyildik. İdi. İdim. 3. idin - deyildim. İdi. İdi. İdi. İdim. 4. İdi. deyildik. İdik.

Упр.14. Переведите.

1. -Sabahın xeyir, Orxan!

-Sabahın xeyir, Anar!

-Orxan, sən dünən harada idin?

-Dünən mən teatrda idim. Bəs, sən?

-Mən isə dünən evdə idim.

2. -Axşamın xeyir, Kamal!

-Axşamın xeyir, Emin!

-Sən səhər harada idin?

-Mən təzə muzeydə idim.

-Sənin uşaqların indi bağdadırlar?

-Xeyr, onlar Bakıda, evdədirlər.

3. -Salam! Sənsən. Çingiz?

-Hə, mənəm.

-Necə sən? İşlər necədir?

-Belə də. Çox sağ ol. Sən necə sən?

-Çox gözəl. Çox sağ ol. Çingiz,

sənin köhnə maşının haradadır? -

-Burada, evimin yanındadır.

Bəs, sən haradasan?

-Mən mehmanxanadayam.

Mənim təzə boz Mercedes-sim var.



Автобус
Av'tobus



самолет
təyya'rə c.n.



поезд
qa'tar



деревня
kənd c.n.



море
də'niz c.n.



Магазин
Mağa'za c.n.



дорога
yol c.n.



завод
za'vod



турист
turist c.n.

троллейбус - trö'lleybus

командировка - 'czami'yyət

сходить(с автобуса) - düş'mək

садиться(в автобус) - min'mək

воздух/погода - ha'va

оставаться - qal'maq

паром - bə'rə

работать - işlə'mək

идти - get'mək

жить - yaşa'maq

сперва - əv'vəlcə

приходить - gəl'mək

Введение и закрепление новых слов

Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2.Переведите.

А) Əvvəlcə, min'mək, bərə, qalmaq, hava, yol, düşmək, 'czami'yyət, gəlmək, kənd, təyya'rə, yaşamaq, dəniz, mağaza, işlə'mək, qatar, işlə'mək, getmək, kənd, min'mək, gəlmək, təyya'rə, yaşamaq, düşmək, hava, bərə, qalmaq, a 'czami'yyət, mağaza, qatar, yol.

Б) идти, магазин, поезд, сперва, автобус, воздух/погода, деревня, паром, приходить, работать, море, дорога, садиться (на автобус), поезд, паром, сходить(с автобуса), жить, оставаться, командировка, магазин, , приходить, идти, сначала, воздух/погода, сходить(с автобуса).

А) dəniz, əvvəlcə, gəlmək, işlə'mək, getmək, min'mək, turist, yaşamaq, qatar, əvvəlcə, dəniz, kənd, düşmək, təyya'rə, 'czami'yyət, bərə, getmək, qalmaq, hava, qatar, yol, mağaza, işlə'mək.

Б) дорога, работать, самолет, жить, море, оставаться, идти, магазин, приходить, дорога, поезд, сперва, командировка, самолет, воздух/погода, оставаться, деревня, паром, работать, море, садиться (в автобус), жить

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

приходить - <i>czami'yyöt</i>	деревня - <i>yaşamaq</i>	поезд - <i>yol</i>
командировка - <i>ha'va</i>	сперва - <i>töyya'rö</i>	море - <i>bö'rö</i>
оставаться - <i>düş'mök</i>	жить - <i>işlə'mök</i>	дорога - <i>get'mök</i>
сидиться(в авт.) - <i>qal'maq</i>	самолет - <i>mağaza</i>	паром - <i>qa'tar</i>
сходить (с авт.) - <i>göl'mök</i>	работать - <i>öv'völcö</i>	идти - <i>den'iz</i>
воздух/погода - <i>min'mök</i>	магазин - <i>könd</i>	

Упр.4. Найдите недостающие значения.

приходить -	деревня - <i>yaşamaq</i>	поезд - <i>yol</i>
оставаться -	жить -	дорога -- <i>get'mök</i>
сходить (с авт.) - <i>göl'mök</i>	работать - <i>öv'völcö</i>	идти -
командировка -	сперва -	море -
сидиться(в авт.) - <i>qal'maq</i>	самолет - <i>mağaza</i>	паром -
воздух/погода - <i>min'mök</i>	магазин -	

Упр.5. Замените подчеркнутые слова соответствующими словами в скобках. Выполняйте в форме кратких диалогов.

1. Sən dünən gündüz harada idin (он, они, ты, вы – утром, вечером)? - Mən dünən gündüz mağazada, axşam işə cüdə idim (деревня, аэропорт, завод, на дороге, на работе, во дворе, на море, на пароме). 2. Bu nədir? - Bu, qatardır. - Xeyr, bu qatar deyil, bu avtobusdur (троллейбус, автобус, море, деревня, завод, дорога, магазин, самолет, паром, корабль). 3. Bu hansı rəng avtobusdur? - Bu qırmızı avtobusdur (жёлтый, зеленый, голубой, белый, синий – поезд, троллейбус, паром, самолет). 4. Bu kimin avtobusudur? - Bu, turistlərin avtobusudur. - Xeyr, bu bizim avtobusumuzdur (самолет, паром, поезд – наш, их). 5. Sənin maşının haradadır? - Mənim maşınım həyətdədir (его, ваш, их – деревня, завод, магазин, поезд – далеко, в районе, в деревне, в дороге).

Упр.6. Найдите эквиваленты русских словосочетаний и наоборот.

Сойти около сада - <i>böyük zavod</i>	красный автобус - <i>səhər işləmək</i>
Работать на заводе - <i>balaca könd</i>	работать утром - <i>tözə yol</i>
Интересная командировка - <i>yaşıl qatar</i>	свежий воздух - <i>köhnə bərə</i>
Оставаться в деревне - <i>maraqlı czamiyyət</i>	красивый самолет - <i>təmiz hava</i>
Маленькая деревня - <i>kənddə qalmaq</i>	сельский магазин - <i>qırmızı avtobus</i>
Большой завод - <i>zavodda işləmək</i>	новая дорога - <i>qəşəng töyyarö</i>
Зеленый поезд - <i>bağın yanında düşmək</i>	старый паром - <i>kənd mağazası</i>

ГРАММАТИКА

В этом Уроке мы перейдем непосредственно к словам-действиям (глаголам) и ко всем перипетиям, через которые они проходят, чтобы выразить время и виды действий. Итак, **gəl-mək** - **приходить** – является неопределенной формой глагола – **mək, maq** = “ть”. Суффиксы **-(y)ir⁴** (**ir, ır, ür, ur**)- употребляются для выражения действия в настоящем времени. Суффиксы ставятся сразу после корня слова-действия + суффиксы личных местоимений.

мений**, указывающих на лицо действующего лица.

Я работаю на заводе - **Mən zavodda işlə-(y)ir-əm**

Спряжение глагола в настоящем времени

Mən cvə gedirəm Я иду домой **Biz cvə gedirik** Мы идем домой
Sən cvə gedirsən Ты идёшь домой **Siz cvə gedirs(in)iiz** Вы идёте домой
O cvə gedir Он(она) идёт домой **Onlar cvə gedir(lər)** Они идут домой

Отвечает на вопрос – **Nə ed-ir** + суффиксы личных местоимений

Если слово оканчивается на гласную вставляется соединительный –y-

Звук –t- чередуется со звуком –d-: **get-mək** - **ged-irəm**

Отрицательная форма во всех формах, временах и видах действия образуется при помощи суффикса –ma² – (ma, mə). В этом времени достаточно только –m-, поскольку суффиксы начинаются с гласной.

gəl-ir-əm - **gəl -m-ir-əm**, **işlə-yir-əm** - **işlə-m-ir-əm**. При этом ударение переходит с суффикса –ir- на последнюю гласную корня слова:

gəl'irəm - 'gəlmirəm

2.Мы также познакомимся со следующим Дательным падежом существительных**. Он обозначает, что действие направлено к нему и образуется при помощи суффиксов– (y)a² –(a,ə).

Mən gedirəm teatra (Moskva)(y)a.

Отвечает на вопросы: **KİMƏ, NƏYƏ, HARAYA – КОМУ, ЧЕМУ, КУДА**
В разговорной речи **HARAYA** сокращается до **HARA**



Модель: **Sən hara(ya) gedirsən?** - **Куда ты идёшь?**

Mən Universitetə gedirəm
Ə idu v universitet

Mən Sumqayıta gedirəm
Ə edu v Sumqait

Упр.7. Чтение и понимание.

-**Kamal, sən hara(ya) gedirsən?** -Куда ты идёшь, Камал?
-**Mən cvə gedirəm, bəs, sən?** -Я иду домой, а ты?
-**Mən kitabxanaya gedirəm** -Я иду в библиотеку.



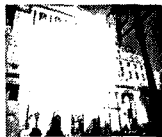
-**Arzu, sən harada işləyirsən?** -Арзу, где ты работаешь?
-**Mən mağazada işləyirəm.** -Я работаю в магазине.
-**Sən haçan işə gəlirsən?** - Когда ты приходишь на работу?
-**Mən işə saat 9-da gəlirəm.** - Я прихожу на работу в 9 часов.



-Salam, Zaur! Sən harada yaşayırsan?
-Salam! O böyük evdə.
-Bəs, sən harada avtobusa minirsən?
-Baksovetdə.

-Привет, Заур. Ты где живёшь?

-Привет. В этом большом доме.
- А где ты садишься на автобус?
- У Баксовета.



-Salam, Rauf, sən zavoda gedirsən?
-Bəli, mən zavoda gedirəm. Mənim orada ofisim var.

- Здравствуй, Рауф. Ты идешь на завод?
- Да, я иду на завод. У меня там свой офис.



Упр.8. Переведите предложения

1. Səhər uşaqlar məktəbə gedirlər və gündüz evə gəlirlər. 2. Bu fəhlələrin zavodu uzaqdadır. Onlar avtobuslara, trolleybuslara minirlər və zavodun yanında düşürlər. Onlar zavodda 8 saat işləyirlər və sonra evə gəlirlər. Onların arvadları və uşaqları evdə qalırlar. 3. Bizim kondimizin yanında qatar yolu var. Adamlar minirlər, düşürlər və evlərinə gedirlər. 4. Biz dənizin yanında yaşayırıq. Buraya gəmilər gəlir. Yaxşı havada bizim valideynlərimiz də gəmiyə minirlər. Bu gəmi Bakıya gedir. Orada biz düşürük və bulvara gedirik. 5. Mənim atam Moskvada ezamiyyətdədir. O, orada işləyir. 6. Bakıda 2 böyük bərə var. Adamlar, maşınlar və qatarlar bu bərələrdə Krasnovodskaya, Oktauya gedirlər.

Упр.9. Составьте предложения и переведите на русский язык.

1. Mən (ты, мы, он/она, они) bu evdə yaşayıram (работая). 2. O əvvəlcə (в командировку, в Москву, на море, в деревню) gedir və sonra (приходит домой, на работу, остаётся в гостинице, садится на поезд и едет в деревню). 3. Bərədə qatar (автобусы, машины, туристы) var? - Xeyr, yoxdur. Bərədə qatar (...) yoxdur.

Упр.10. Переведите.

-Bağışlayın, siz hara(ya) gedirsiniz?
-Mən universitetə gedirəm.
-Universitet uzaqdadır?
-Xeyr, teatrın yanındadır.
-Bəs, Tərlan haraya gedir?
-O, xəstəxanaya anasının yanına gedir.
-Bəs, xəstəxana haradadır?
- Xəstəxana uzaqdadır, Nizami rayonundadır.



-Rauf, sən saat 5-də harada idin?
-Mən, cənab Vəliyev, gəmidə idim.
-Bəs, sən indi evə gedirsən?
-Xeyr, indi mən ofisə gedirəm. Mənim çox işim var. Sonra iso mən evə gedirəm.



Упр.11. Вставьте соответствующие суффиксы и переведите.*

-Zərinə, sən haçan iş... gəlir...?

-Saat 8-də. Mən düz ofis... gəlir... . Mənim çox iş... var.

-Bəs, sən dünən 5-də harada id...?

-Saat 5-də mən ofis... deyildim. Axşam saat 5-də mən ev... gedir... .

-Bəs, Vü qar iş... nə vaxt gəlir...?

-Vüqar da iş... səhər saat 8-də gəlir... . O gəlir və sonra zavod... gedir.

O... qəşəng maşın... var.

Упр.12. Дайте отрицательные ответы.

Пример: -Sən muzcyə gedirsən? – Xeyr, mən muzcyə getmirem. Mən ...

1. Siz Moskvada yaşayırsınız? 2. O, zavodda işləyir? 3. Sən atan ilə

czamiyyətə gedirsən? 4. Biz bağın yanında düşürük? 5. Siz bu gün işləyir(s)iz?

6. Onlar Parisdə yaşayırlar)? 7. O, instituta piyada gedir? 8. Elman, sən burada

avtobusa minirsən? 9. Sən bağda qalırsan? 10. Sən təyyarə ilə gedirsən?

Упр.13. Переведите на азербайджанский язык во всех лицах*

Я живу в Баку. Я женат и имею четверых детей. Я иду на работу, а они

остаются дома. Когда я иду на работу, я сажусь здесь на автобус и схожу у

приморского парка. Затем я сажусь на троллейбус и еду прямо на завод. Там

я схожу. Завод находится недалеко, и дорога – хорошая. Я прихожу в мой

офис и работаю там. Я остаюсь на работе 9 часов. Около завода есть

магазин. В 6 часов я иду домой. Сначала я иду в этот магазин, а затем иду и

сажусь на троллейбус. Я прихожу домой в 7 часов. В воскресенье я еду в

деревню. Наша деревня находится близко к Баку. Я сажусь на поезд и еду

туда. Наша дача далеко, и дорога плохая.

Упр.14. Опишите, как вы добираетесь до работы. Используйте

различный транспорт.

Ключи к упражнениям

Упр.8. Переведите.

1. Утром дети идут в школу и днем приходят домой. 2. Завод этих рабочих

находится далеко. Они садятся на автобусы, троллейбусы и сходят около

завода. Они на заводе работают 8 часов, а затем идут домой. Их жёны и

дети остаются дома. 3. Около нашей деревни есть железная дорога. Люди,

садятся, сходят и идут домой. 4. Мы живём около моря. Сюда приходят

корабли. В хорошую погоду наши родители тоже садятся на корабль. Этот

корабль идет в Баку. Там мы ходим и идём на бульвар. 5. Мой отец в

командировке в Москве. Он там работает. 6. В Баку имеется 2 парома. На

этих паромов люди, машины и поезда едут в Красноводск, Октау.

Упр.11. Вставьте соответствующие суффиксы и переведите.

-Zərinə, sən haçan işə gəlirsən?

-Saat 8-də. Mən düz ofisə gəlirəm. Mənim çox işim var.

-Bəs, sən dünən 5-də harada idin?

-Saat 5-də mən ofisdə deyildim. Axşam saat 5-də mən evə gedirəm.

-Bəs, Vüqar işə nə vaxt gəlir_?

-Vüqar da işə səhər saat 8-də gəlir. O gəlir və sonra zavoda gedir.

Упр.13. Переведите на азербайджанский язык во всех лицах.

Mən Bakıda yaşayıram. Mən cvliyəm və mənim dörd uşağım var. Mən işə gedirəm, onlar isə evdə qalırlar. Haçan mən işə gedirəm, mən burada avtobusa minirəm və orada parkın yanında düşürəm. Sonra mən trolleybusa minirəm və düz zavoda gedirəm. Orada mən düşürəm. Zavod uzaqda deyil və yol yaxşıdır. Mən ofisimə gəlirəm və orada işləyirəm. Mən işdə 9 saat qalırım. Zavodun yanında mağaza var. Saat 6-da mən evə gedirəm. Mən əvvəlcə mağazaya gedirəm və sonra trolleybusa minirəm. Mən evə saat 7-də gəlirəm. Bazar günü mən kəndə gedirəm. Bizim kəndimiz Bakıya yaxındır. Mən qatara minirəm və oraya gedirəm. Bizim bağımız uzaqdır və yol çox pisdir.

1.Послелог – *iñ* (la, lə). Исходный падеж -
- *dan, den*. Повелительное наклонение.

Активный словарь



Город
Şəhər

станция
stansiya

берег
sahil

путешествие
səyahət

путешествовать - *səya'hət et'mək*
ещё, пока ещё - *'hələ*
про(пере)ходить - *keç'mək* *с.п.*
личный/собственный - *şəx'si*
иностранный(нец)- *xar'i'ci*
покупать/брать - *al'maq* *с.п.*

стоять - *dayan'maq*
достигать - *çat'maq*
обычно - *'adətən*
пешком - *piya'da*
завтра - *'sabah*
до/перед - *qə'baq*

делать - *et'mək* *с.п.*
день - *gün*
другой - *ay'rı*
быть- *ol'maq*
вокзал - *vağzal*

Примечание: 1. *'sabah* - завтра, *sabah şəhər* (*axşam*) – завтра утром(вечером)

2. Слово *'olmaq* имеет разное употребление. Как обычный глагол *'olmaq* - **быть** означает где-то обычно бывать (жить, часто посещать)

O indi Moskvada olur – Сейчас он в Москве (**живёт, остается**)

O tez-tez bu parkda olur – Он часто **бывает** в этом парке

3. 1) Слово *'qabaq* в значении **'до'** употребляется как послелог времени как *'sonra* (**после**) и требует существительное в **Исходном падеже** :

tamaşadan qabaq – до представления, *tamaşadan sonra* – после представления

В значении **'перед'** – а) как послелог места *'yanında, üstündə, qabağında'*:

Stolun yanında – около стола, *stolun qabağında* – перед столом.

б) как существительное – *evin qabağı* – перед дома

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочитайте слова и их эквиваленты

Упр.2. Переведите.

А) *səyahət etmək, keçmək, sabah, stansiya, piyada, adətən, xarici, qabaq, almaq, etmək, ayrı, hələ, dayanmaq, hələ, səyahət, çatmaq, sahil, piyada, vağzal, ayrı, adətən, şəxsi, olmaq, şəhər, gün, hələ, çatmaq, sahil, vağzal, səyahət,*

Б) вокзал, берег, переходить, стоять, достигать, проходить, еще, достигать, пока, другой, пешком, обычно, пешком, путешествовать, покупать, ещё, собственный, брать, путешествие, личный, быть, город, день, завтра, вокзал, иностранный, до/перед, покупать, путешествовать, делать, пока, достигат

А) *şəxsi, olmaq, şəhər, keçmək, dayanmaq, gün, sabah, piyada, səyahət etmək, xarici, qabaq, almaq, etmək, hələ, stansiya, etmək, hələ, vağzal, ayrı, adətən,*

səyahət, şəxsi, olmaq, şəhər, çatmaq, sahil, keçmək, piyada, gün, dayanmaq, səyahət etmək, sabah, almaq, stansiya, xarici, gabaq.

Б) иностранец, пешком, до/перед, берег, вокзал, стоять, другой, обычно, путешествие, собственный, быть, личный, город, день, путешествовать, покупать, делать, брать, ещё, достигать, завтра, пешком, станция, иностранный, до/перед, вокзал, берег, проходить, другой, обычно, стоять.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

путешествие - al'maq	станция - piya'da	берег - gün
путешествовать - şəx'si	стоять - 'sabah	делать - ay'rı
ещё, пока ещё - xari'ci	достигать - qa'baq	день - vağzal
про(пере)ходить - səyahət	обычно - stansiya	другой - şəhər
личный/собственный - 'hələ	пешком - dayan'maq	быть - sahil
иностранный(нец) - keç'mək	завтра - çat'maq	вокзал - et'mək
покупать/брать - səya'hət et'mək	до/перед - 'adətən	город - ol'maq

Упр.4. Найдите недостающие значения.

путешествовать -	стоять - 'sabah	делать - ay'rı
ещё, пока ещё -	достигать - qa'baq	день - vağzal
путешествие - al'maq	станция -	берег -
покупать/брать - səya'hət et'mək	до/перед - 'adətən	город -
про(пере)ходить -	обычно - stansiya	другой -
личный/собственный - 'hələ	пешком -	быть - sahil
иностранный(нец) -	завтра -	вокзал - et'mək

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

Etmək	səyahət	ayrı	sahil -	çatmaq
Stansiya	adətən	qabaq	sabah	piyada
Hələ	keçmək	şəhər	şəxsi	olmaq
Dayanmaq	qabaq	keçmək	vağzal	etmək
Səyahət	sabah	hələ	xarici	gün

МОДЕЛЬ

-Vügar, sən ofisə necə çatırsan? - Вугар, как ты добираться до офиса?



-Mənim maşınım var. Mən ofisə maşınla gəlirəm.

-У меня есть машина. Я приезжаю в офис на машине (машиной)

-Bəs, müəllim dərsə necə gəlir?

-А как ваш учитель приходит на уроки?

-O, buraya metro ilə gəlir

-Он приезжает сюда на метро.

Суффиксы **-la-, -lə-** являются сокращенной формой послелога **-ilə, -oboznachayushogo** русский предлог Творительного падежа **-с-**. Сокращённая форма обычно присоединяется к а) существительным** и к б) притяжательным местоимениям (мой, твой, наш). Полная форма пишется отдельно. Можно употреблять оба варианта. При присоединении гласная **-i-** после согласных выпадает, а после гласных переходит в **-y-**.

- а) Maşın ilə -maşınla, avtobus ilə -avtobusla, bacısı ilə - bacısıyla, Arzuyla.
 б) Mən - mənimlə, o - onunla, biz - bizimlə – со мной, с ним, с нами

Упр.6. Покажите употребление послелога -ilə- (lə,la) . Переведите.

1. Mən qardaşımla gəmiylə (самолёт..., поезд..., паром...) səyahət edirəm.
 2. Sən kimlə məktəbə gedirsən? - Mən dostlarımla (сестрой друга..., с Эльманом) məktəbə gedirəm. 3. Sən kimlə evdə dərsləri edirsən? - Ya anam..., ya da böyük qardaşım... 4. Dostum Kamal anası və atası.... yaşayır. 5. Siz teatrlarda olursuz? - Bəli. - Siz kim... teatra gedirsiniz? - Dostlarım... 6. Adətən bu uşaqlar bizim küçə... məktəbə gedirlər. 7. Sən ayrı şəhərlərə necə gedirsən? - Adətən mən vağzala gedirəm, vağzalda bilet alıram, qatara minirəm və qatar... Gəncəyə, Yevlaxa və ayrı şəhərlərə gedirəm. 8. Osman, sən ailən... qalırsan (olursan)? 9. Tərhan səhər mənim... avobusa minir, axşam isə Sevinc... trolleybus... evə gəlir.

Упр.7. Придумайте и скажите краткие диалоги *

- Эльман, ты едешь в Астару? - Да.
 -Как ты едешь в Астару? - Моей собственной машиной.
 -А туристы? - Они едут автобусом..



- Эльман, как ты идешь на работу? Пешком?
 -Нет. Сперва автобусом, а затем троллейбусом.

- Севда, завтра ты куда идешь? - Я иду к Лале.
 -Ты туда с кем идешь? - С моей подругой.

- Siz haradan gəlirsiniz? - Вы откуда идёте?
 -Mən teatrdan gəlirəm. - Я иду из театра.
 -Biz stansiyadan gəlirik. - Мы идем со станции.



- O haradan gəlir? - Откуда он идёт?
 -O, məktəbdən gəlir. - Он идёт со школы.
 -Onlar institutdan gəlir(lər). - Они идут из института.



Перейдём к следующему падежу. Это – Исходный падеж, который образуется при помощи суффиксов **-dan-, -dən-** и означает – **от, из, с (кого, чего, откуда).**

Запомните:

Haradan gəlirsiniz? – zavoddan, kənddən, stansiyadan

Откуда вы идёте? – С завода, из деревни, от станции

Упр.8. Чтение и понимание.

Sahil - Mən sahilə gedirəm. Mən sahildə oluram. Mən sahildən gəlirəm.

Vağzal - Sən vağzala gedirsən. Sən vağzalda idin. Sən vağzaldan gəlirsən.

Xarici ölkə - O, xarici ölkəyə gedir. O, xarici ölkədə olur. O, xarici ölkədən gəlir.

Ezamiyyət - Biz ezamiyyətə gedirik. Biz ezamiyyətdə idik. Biz ezamiyyətdən gəlirik.

Səyahət - Siz səyahətə gedirsiniz. Siz səyahətdə idiniz. Siz səyahətdən gəlirsiniz.

Kənd - Onlar kəndə gedir(lər). Onlar kənddə idi(lər). Onlar kənddən gəlir(lər).

Упр.9. Переведите.

-Salam, Arzu! Sən haradan gəlirsən, Arzu?

-Salam! Mən Moskvadan gəlirəm. Bəs, sən?

-Mən cvdən gəlirəm. İndi sən haraya gedirsən?

-İndi mən mehmanxanaya gedirəm.



-Salam! Zəhmət olmasa, deyin. Bu qatar haradan gəlir?

-Salam! Bu qatar Kiyevdən gəlir.

-Siz haraya gedirsi(ni)z?

-Mən Moskvaya gedirəm. O qatar haradadır?

-Sizin qatarımız ayrı platformadır. O, bir saatdan sonra gəlir.

-Bəs, o platforma haradadır?

-Bu platformadan sonra, oradadır.

-Çox sağ ol.



Упр.10. Придумайте вопросы и ответьте на них. Составьте диалоги.

От, из, с меня, них, от вокзала, из города, с автобуса, от моря,
кого/чего от берега, от(со) станции, с поезда, с корабля, от дороги

Откуда

Где находится... в музее, в больнице, у нас, в гостинице, в его личной
 Машине, в комнате, в школе, на корабле, здесь, там.
(двойко) - в(внутри) коробке, в сумке, в доме, в машине, в деревне.

Где находится... на столе, под столом, под стулом, под машиной, на полке
Около чего ... школы, станции, вокзала, музея, дома, меня, завода.

Куда... к берегу, в зарубежную страну, в гостиницу, домой,

Как, (с) кем, чем автобусом, поездом, машиной, ручкой, со мной, с ними, с ним, с Анаром, с моим мужем, с моей женой, с моими детьми, с иностранцем, самолетом, паромом.

Упр.11. Ответьте на вопросы.

1) Sən harada idin?

Mən teatrda idim. O, tamaşa... . Biz - sahil... Onlar- ev.... Siz- səyahət....

2) Sən haraya gedirsən?

Mən mehmanxanaya gedirəm. O səyahət... . Biz sahil... . Onlar sərgi...

3) Sən haradan gəlirsən?

Mən evdən gəlirəm. O, otaq... . Biz stansiya... Onlar səyahət... . Siz məktəb... .

Упр.12. Придумайте ответы.

1. Bu məktub haradandır? 2. Siz işdən piyada gəlirsiniz? 3. Siz haçan zavodda idiniz? 4. Sən səhər harada olursan? 5. Bu gün sən harada işləyirsən? 6. Elnur maşınla hara(ya) səyahət edir?

Упр.13. Заполните пропуски соответствующими суффиксами падежей и личных местоимений.*

1. Elman, vağzal hara...? - Vağzal zavodun yanında... . 2. Kamal hara... gəlir? - O gedir. - O hara... gedir? - O, ev... gedir. 3. Mən əvvəl institut ...gedir... sonra ora... tamaşa... gedir... 4. Sən hara... piyada gəlir...? - Mən bu gün sənənin yanına ayrı yol... gəlir... . 5. Bəs, onlar hara... düşür...? - Onlar Metro stansiyasının qabağın... düşür... 6. Elçin indi hara... gəl...? - O indi böyük qardaşının evin... gəl... . 7. Siz ezamiyyət... London... gedir...? Bəli, biz əvvəlcə London... və sonra Paris... gedir... . İndi isə hələ bura... gəlir... . 8. Buralar (окрестность)... avtobuslar harada dayanır? - Nizami Metrosunun yanında... .

Упр.14. Переведите.*

1. Где вы были и куда вы идёте? – Мы были в театре, и сейчас мы идем домой. 2. Где Эльнур? – Он на вокзале. Он отправляется (идёт) в путешествие. 3. Вы живете в Сочи? – Нет. Я был там в январе, а в феврале я был в Москве. Сейчас я еду за границу (иностранную страну), а затем я еду в Баку. 4. Где вы сейчас работаете? – Я с моей женой работаем в театре. 5. Где вы живёте? – Мой дом недалеко отсюда. Обычно я иду прямо по этой улице, пересекаю две улицы, а потом иду направо. Мой дом там. 6. Как вы идёте (едете) на завод, автобусом или троллейбусом? – Обычно я иду пешком сначала к тому кафе. Там я сажусь на автобус и схожу около станции метро Низами. Затем я еду троллейбусом. Я добираюсь (достигаю) до завода в 8 ч.

Упр.15. Прочтите, переведите и перескажите отрывки из текста..

Sabah Elxan və Sevdə qatarla Kiyevə gedirlər. Elman isə Kiyevə maşınla gedir. Elxan vağzala gedir və Kiyevə biletləri alır. Bu səyahətdən qabaq onlar əvvəlcə xəstəxanaya gedirlər. Elxanın atası hələ oradadır. Xəstəxanadan sonra o, evə anasının yanına gəlir. Anası:

- Elman, sən harada idin?

- Səhər, yoxsa axşam? Səhər mən xəstəxanada,



atamın yanında idim, axşam Sevdanın anasının evində,
indi isə Elmanın yanına gedirəm.

- Elxan, sən sabah nə edirsən?

-Sabah mən Sevda ilə Kiyevə gedirəm.

-Kiyev uzaq deyil. Siz necə gedirsiniz və haçan oraya
çatırsız?

- Qatarla biz iki günə çatırıq. Qatarla səyahət etmək çox
maraqlıdır. Elman da Kiyevə gedir. Ancaq o, onun şəxsi
maşını ilə gedir.

- Salam, Elman. Sən də Kiyevə gedirsən?

- Hə, mən də, atamın maşını ilə. Qatar nə vaxt gedir?

- Səhər saat 8-də. Sən indi nə edirsən?

-Mən indi atamın evinə gedirəm. Atamın maşını
onun evinin yanındadır.

-Sən Kiyevə kimlə gedirsən?

-Qardaşımla. O, indi şəhərdədir. 1-2 saatdan sonra gəlir.

-Çox gözəl. Mən indi Sevdanın yanına gedirəm.

- Kiyevdə, vağzalın yanında görüşürük. Sağ ol.

- Sağ ol. Görüşürük

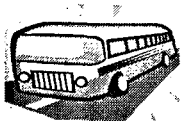
Səhər Elxan Sevdayla vağzala gedir. Vağzal çox
qəşəng və gözəl yerdedir.

Onlar əvvəlcə Metroya, sonra avtobusa minirlər və
vağzala çatırlar. Qatar hələ yoxdur. Bir saat vağzalda
qalırlar. Bir saatdan sonra qatar gəlir və onlar qatara
minirlər.

Yol çox maraqlıdır. Qatar qəşəng yerlərdən keçir. Stansiyalarda dayanır. Onlar
düşürlər, stansiyaya gedirlər, qəzet, kitab alırlar oralarla tanış olurlar. İki gündən
sonra qatar Kiyevə çatır. Onlar mehmanxanada üç gün qalırlar. Elman da oraya
gəlir. Onlar maraqlı yerlərə gedirlər və sonra Bakıya gəlirlər.

Упр.16.Поставьте вопросы к подчёркнутым предложениям.

**Упр.17.Расскажите, как вы проводите свой рабочий и выходной день
(куда, откуда, когда, с кем, какие они, каким транспортом вы
пользуетесь, дом, кафе, офис, квартиры друзей).**



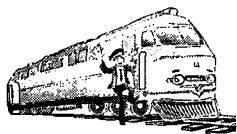
Avtobus



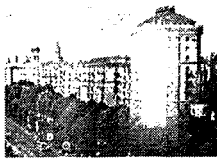
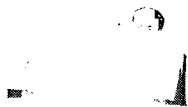
teatr



şəhər



qatar



Kiyev

ЧАСТЬ 2

Как пройти...?

В этой части мы вас познакомим с элементарными правилами обращений, с так называемым Повелительным наклонением.

Повелительное наклонение (просьбы, приказания, советы) в русском языке образуется путем отбрасывания **-ть,ти-** суффиксов неопределенной формы глагола** и присоединения к основе слов суффиксов **-и(й)- + те-** для выражения множественного числа или вежливой формы: ид-ти — иди +те. В Азербайджанском языке же просто отбрасываются **--mək-,maq-** неопределенной формы, а для выражения вежливой формы прибавляется **-in⁴**, (**in-, -in-, -ün-, -un-**). Таким образом:

gəl-mək - gəl + in, get-mək - ge(t) + (d)in, ol-maq - ol + un

В разговорной речи в единственном числе добавляется **-ginən-**: **al-ginən**. Оно никакого значения не имеет. Разве только смягчает просьбу, совет.

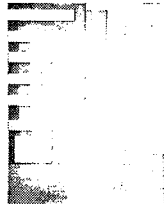
-Bağışlayın, mehmanxana haradadır?

Извините, где гостиница?

-Mehmanxana burada yaxındadır.

-Гостиница здесь, близко.

-Əvvəl düz bu küçə ilə gedin, sonra sola - Сначала идите прямо по этой улице, потом налево.



Упр.18.Переведите.

-Salam. Zəhmət olmasa, deyin, vağzal haradadır?

-Bağışlayın, siz xaricisiz?

-Bəli. Deyin, mən vağzala necə çatım?

-Vağzal buradan uzaq deyil. Əvvəlcə bu küçə ilə gedin. Bir küçəni keçirsiniz, sonra sağa.

-Sağ ol.

-Salam. Zəhmət olmasa, deyin, təzə bazar haradadır?

-Təzə bazar uzaqdadır. Sizdə şəxsi maşın var?

-Xeyr, yoxdur. Oraya avtobus gedir?

-Bəli. Siz sola gedin. Orada avtobus dayanır.

Avtobusa minin. O düz bazara gedir.

-Sağ ol.

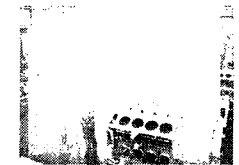
-Sürücü: Bağışlayın, siz xaricisiniz?

-Bəli. Mən Rıqadanam. Bu gün burada qalırım, sabah axşam işə gedirəm.

-Siz indi haraya gedirsiniz?

-Mən indi zavoda gedirəm. Orada xaricilər də işləyir, bizim və ayrı ölkələrdən. Onlar hələ burada qalırlar.

-Bu zavod sahilin yanındadır. Mənim xalam orada olur.



Bir saatdan sonra avtobus, adətən, oraya çatır. Ancaq avtobus zavoddan uzaq dayanır. Adamlar zavoda ya piyada, ya da bir şəxsi maşınla cavırlar.
.. Hə!... Buradır. Siz düşün. Şəxsi maşınlar oradadır. Burada ayrı maşın yoxdur. Gedin bir maşına minin. Sağ ol.

-Sağ ol.

Упр.19. Переведте.*

-Здравствуйте, скажите, пожалуйста, где находится музей?

- Идите прямо этой улицей, перейдите две улицы, а потом поверните направо.

-Спасибо.

-Извините, где находится метро ? Далеко?

-У вас есть машина??

-Нет.

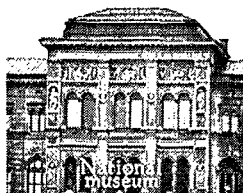
-Метро – не далеко. Поверните налево, затем идите прямо два квартала по той улице и затем поверните направо.

-Спасибо..

-Скажите, пожалуйста, где большой супермакет?

-Далеко. Сначала езжайте автобусом к станции метро, а затем на метро до станции Азизбеков.

-Спасибо.



Ключи к упражнениям

Упр.7.Переведите.

-Elman, sən Astaraya gedirsən? - Bəli.

-Sən Astaraya necə gedirsən? - Mənim şəxsi maşınım.

-Bəs, turistlər? - Onlar avtobusla gedirlər.

-Elman, sən işə necə gedirsən? Piyada?

-Xeyr, əvvəlcə mən avtobusla, sonra işə trolleybusla.

-Sevda, sən sabah haraya gedirsən? - Mən Lalənin yanına gedirəm.

-Sən oraya kimlə gedirsən? - Mənim dostumla.

Упр.13.Вставьте соответствующие суффиксы.

1.haradadır - yanında. 2.haradan -gedir. Haraya - evə. 3.instituta gedirəm, teatra tamaşaya gedirəm. 4.haradan ...gəlirsən? -yolla (yol ilə) gəlirəm. 5.harada düşürlər? - qabağında düşürlər. 6.haradan gəlir? - evindən. 7. ezamiyyətə Londona gedirsiniz? - Londona, Parisə gedirik. .Burada qalıq.

8.Buralarda. yanında

Упр.14.Переведите.

1.Siz harada idi(ni)z və haraya gedirsiniz? - Biz teatrda idik və evə gedirik.

2.Elnur haradadır? - O, vağzaldadır. O, səyahətə gedir. 3.Sən Soçidə yaşayırsan?

- Xeyr. Mən orada yanvarda idim və Fevralda Moskvada idim. İndi mən xarici

ölkəyə gedirəm, sonra isə Bakıya gəlirəm. 4.Sən indi harada işləyirsən? - Mən və arvadım teatrda işləyirik. 5.Sən harada yaşayırsan? - Mənim evim buradan uzaq deyil. Adətən mən bu küçə ilə düz gedirəm, iki küçə keçirəm, sonra sağa. Mənim evim oradadır. 6. Sən zavoda necə gedirsən, avtobusla, yoxsa trolleybusla? - Adətən, əvvəlcə mən o kafenin yanına piyada gedirəm. Orada mən avtobusa minirəm və Nizami Metrosunun yanında düşürəm. Sonra mən trolleybusla gedirəm. Mən zavoda saat 8-də çatıram

Упр.19.Переведите.

-Salam. Zəhmət olmasa, deyin, muzey haradadır?

-Bu küçə ilə düz gedin, iki küçəni keçin, sonra sağa.

-Sağ ol.

-Bağışlayın, Metro haradadır? Uzaqdadır?

-Sizin məşinınız var?

-Xeyr.

-Metro uzaq deyil. Solə gedin, sonra o küçə ilə iki kvartal düz gedin və sonra sağa.

-Sağ ol.

-Zəhmət olmasa, deyin, böyük supermarket haradadır?

-O, uzaqdadır. Əvvəlcə avtobusla Metro stansiyasına gedin, sonra isə Metro ilə Əzizboyov stansiyasına.

-Sağ ol.

1. Настоящее совершенное время – miş⁴
 2. Суффиксы существительных** – çi⁴

Активный словарь



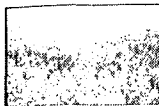
Читать/петь
oxumaq *n.*

говорить
danışmaq

отдыхать
istirahət etmək

пить
içmək *n.*

есть/кушать
yemək *n.*



Гора
dağ *c.n.*



вид/пейзаж
mənzərə



озеро
göl *c.n.*



чай/река
çay *c.n.*

слушать - qu'laq as'maq
 велосипед - velosiped *c.n.*
 смотреть - bax'maq *a²*
 купаться - çim'mək
 писать - yaz'maq *n.*
 видеть - gör'mək *n.*
 обедать - na'har etmək

аппетит - iştah
 еда - yemək *c.n.*
 гулять - gəzmək
 сладкий - şirin *s.z.*
 знать - bil'mək *n.*
 актёр - akt'yor *c.n.*
 вставать - durmaq

ужин - şam *c.n.*
 бабушка - baba
 бабушка - nə'nə
 холм - təpə
 сок - şirə
 вода - su *c.n.*
 жаркий - isti *c.n.*

Примечание: gəzmək - может употребляться как:

gəzmək bağda, şəhərdə гулять в саду, городе;

gəzmək bağı, şəhəri, mağazaları – гулять по городу, саду, магазинам. .

Durmaq - 1. вставать утром; 2. с места; 3. стоять где-то

Введение и закрепление новых слов.

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

A) görmək, mənzərə, şirin, təpə, içmək, iştaha, baba, nə'nə, çay, göl, dağ, çimmək, isti, durmaq, su, danışmaq, istirahət etmək, qulaq asmaq, şirə, yemək, oxumaq, isti, bilmək, şam, çimmək, velosiped, dağ, bilmək, durmaq, göl,

B) кушать, писать, обедать, еда, читать/петь, сок, слушать, актёр, вид/пейзаж, холм, жаркий, аппетит, велосипед, дедушка, смотреть, ужин, знать, вода, озеро, гулять, бабушка, сладкий, говорить, пить, чай/река, отдыхать, видеть.

A) baxmaq, yemək, çay, nahar etmək, istirahət etmək, oxumaq, nə'nə, içmək, yazmaq, gəzmək, şirə, baba, velosiped, iştaha, su, şam, aktyor, təpə, qulaq asmaq, yazmaq, şirin, aktyor, gəzmək, mənzərə, baxmaq, görmək, danışmaq,

Б) еда, гулять, бабушка, сладкий, дедушка, кушать, сок, писать, обедать, ужин, знать, озеро, видеть, смотреть, вода, читать/петь, слушать, аппетит, купаться, холм, вид/пейзаж, жаркий, говорить, чай/река, отдыхать, актёр, пить, вставать.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

велосипед - <i>çim'møk</i>	дедушка - <i>bil'møk</i>	еда - <i>çay</i>
писать - <i>qu'laq as'maq</i>	знать - <i>göz'møk</i>	сок - <i>tə'pə</i>
смотреть - <i>velosi'ped</i>	гулять - <i>iştaha</i>	чай/река - <i>şam</i>
купаться - <i>yaz'maq</i>	сладкий - <i>ba'ba.</i>	холм - <i>yc'møk</i>
слушать - <i>bax'maq</i>	аппетит- <i>şi'rin s.z</i>	ужин- <i>şi'ro</i>

обедать - <i>istirahət etmøk</i>	вставать - <i>nə'nə</i>	жаркий - <i>göl</i>
читать/петь - <i>mənzərə</i>	говорить - <i>ycmøk</i>	пить - <i>is'ti</i>
вил/пейзаж - <i>oxumaq</i>	бабушка - <i>akt'yor</i>	озеро - <i>dağ</i>
видеть - <i>na'har etmøk</i>	актёр - <i>danışmaq</i>	вода - <i>içmøk</i>
отдыхать - <i>gör'møk</i>	есть/кушать - <i>dur'maq</i>	гора - <i>su</i>

Упр.4. Найдите недостающие значения.

велосипед - <i>çim'møk</i>	дедушка -	еда - <i>çay</i>
писать -	знать - <i>göz'møk</i>	сок - <i>tə'pə</i>
смотреть -	гулять -	чай/река -
купаться - <i>yaz'maq</i>	сладкий - <i>ba'ba.</i>	холм -
слушать -	аппетит- <i>şi'rin s.z</i>	ужин-

обедать-	вставать - <i>nə'nə</i>	жаркий - <i>göl</i>
Читать/петь -	говорить -	пить -
вил/пейзаж - <i>oxumaq</i>	бабушка -	озеро -
видеть -	актёр - <i>danışmaq</i>	вода - <i>içmøk</i>
отдыхать - <i>gör'møk</i>	есть/кушать -	гора - <i>su</i>

Упр.5. Расположите слова согласно русскрму алфавиту их значений.

(делать устно на запятин без пометок)

<i>oxumaq</i>	<i>görmøk</i>	<i>baba</i>	<i>nənə</i>	<i>ycmøk</i>	<i>su</i>
<i>qulaq asmaq</i>	<i>durmaq</i>	<i>dağ</i>	<i>isti</i>	<i>mənzərə</i>	<i>şirə</i>
<i>baxmaq</i>	<i>gözmøk</i>	<i>təpə</i>	<i>şam</i>	<i>çimmøk</i>	<i>içmøk</i>
<i>na'har etmøk</i>	<i>danışmaq</i>	<i>şirin</i>	<i>çay</i>	<i>yazmaq</i>	<i>akt'yor</i>
<i>istirahət etmøk</i>	<i>bilmøk</i>	<i>göl</i>	<i>iştaha</i>	<i>velosiped</i>	<i>görmøk</i>

Правила словообразования

Как вы знаете, многие слова производятся от простых слов при помощи сффиксов, которые придают словам различные характеристики. Например: шум – шумный – бесшумный. В этом Уроке мы возьмем суффиксы *çi-çi-çü-çu -*, которые прибавляются к существительным для указания

профессии человека:

<i>mühazirə - mühazirəçi,</i>	<i>dəniz - dənizçi,</i>	<i>neft - neftçi,</i>
лекция – лектор	море – моряк	нефть – нефтяник

То же значение придается суффиксами - icı¹ при присоединении к глаголам:

sür-mək - sürücü,

oxumaq - oxu-cu,

almaq - alıcı.

водить – водитель

читать – читатель

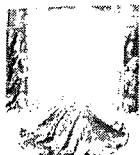
покупать – покупатель

Примечание: Вполне естественно, что эти суффиксы прибавляются к существительным и глаголам только там, где это имеет смысл.

Упр.6. Образуйте производные от следующих слов.

Satmaq, etmək, musiqi, qəzət, gəmi, tamaşa, mühazirə, kond, iş, mağaza, dəniz, təyyarə, oxumaq, velosiped, yazı, sürmək, kitabxana, çay, öyrətmək, qaçmaq.

Упр.7. Скажите, чем они занимаются.



Танцовщица

лектор

доктор

актёр

студент

музыкант



водитель

продавщица

певица

учитель

1. Танцор - танцевать. 2. Лектор – читать лекцию. 3. Доктор – стоять. 4. Актёр – говорить на представлении. 5. Студент – писать лекцию. 6. Музыкант – работать. 7. Водитель – водить машину. 8. Продавец – продавать в магазине. 9. Певец – петь на представлении. 10. Учитель – учить детей.

Упр.8. Спрашивайте и отвечайте.

1. Sən (он, мы, вы, они) nə edirsən? – Mən məktub yazıram (читаю книгу, встаю утром, путешествую за границу, знаю те горы, гуляю после обеда, купаюсь в реке, кушаю дома, обедаю со своей бабушкой, слушаю лекцию, разговариваю со своими друзьями, пью сок, смотрю на горы). 2. Mühazirəçi nə edir? – Mühazirəçi danışır (отдыхает, пьёт чай, знает хорошо зарубежные страны, смотрит в свою тетрадь, заходит в комнату, кушает много, путешествует, ужинает с его семьёй, много работает). 3. Aktyorlar nə edir(lər)? – Aktyorlar qulaq asır(lar) (работают в театре, гуляют в приморском парке, пьют и едят на вокзале). 4. Biz nə edirik? - dənizdə çimirik (идём пешком, пьём воду, пишем лекции, смотрим на реки и горы, отдыхаем у озера, смотрим на красивые пейзажи). 5. Sən harada idin? - Mən kənddə idim (в горах, около озера/реки, с моими родителями, в своей собственной машине, на пароме, перед твоим домом).

Упр.9. Впишите соответствующие личные местоимения. Переведите*

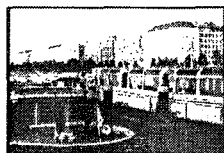
1.... oxuyuram. 2.... gəlir. 3...işləyirən. 4.... gözir(lər). 5.... yaşayıram. 6.... baxır. 7... yazıram. 8....çimirsiniz. 9.... ucuytəm. 10... bilirik 11.... istirahət edir.

12... danışır(lar)? 13... durur. 14... görürsünüz. 15... ahırq. 16... nahar edirsiniz. 17... qulaq asır.

Упр.10. Вставьте суффиксы времени и личных местоимений.*

1. Siz işlə... 2. Onlar oxu... 3. Biz istirahət ed... 4. O yaz... 5. Sən bil...
6. Uşaqlar şam ed... 7. Kamal dur... 8. Siz ye... 9. Biz gəl... 10. Onlar nahar ed...
11. O yaşa... 12. Mən bax... 13. Sən göz ... 14. Tələbələr qulaq as...
15. Mühazirəçi danış... 16. Biz dur... 17. O çim... 18. Mən gör... 19. Onlar səyahət ed... 20. Toğrul velosiped sür... 21. Sən qatara çat...

Упр.11. Просклоняйте вопросы и ответы во всех лицах.



-Mən nə edirəm?

-Sən harada yaşayırsan? -Sən səhər nə vaxt durursan?

-Sən məşin sürürsən

-Mən Bakıda yaşayıram. -Mən saat 7-də dururam.

Упр.12. Переведите.*

- Анар, что ты делаешь?

- Эльчин, что делают дети

- Я пишу письмо.

- Они читают.

- Кому ты пишешь это письмо?

- А что ты здесь делаешь?

- Я пишу моему другу.

- Я работаю здесь. Я – учитель.

- Где он живет?

- Когда они идут домой сегодня?

- В Москве.

- После этого урока.

ГРАММАТИКА II

1. Эту часть Урока мы посвятим Прошедшему повествовательному времени очень близкого русскому **Совершенному виду** глаголов (**Что сделал.**), это действие имеет связь с настоящим моментом. Это время образуется при помощи суффиксов - *miş*⁴ - (как всегда) в зависимости от последней гласной корня слова. Посмотрите на спряжение глаголов "*gəlmək, baxmaq, oxumaq, görmək*", показывающих все варианты этого суффикса. Во 2-ом лице и очень часто в 3-ем лице это время может быть также образовано суффиксами - *-(y) ib*⁴ - Оба варианта суффиксов ставятся сразу после корня слов. Это время употребляется с такими словами времени, как: *bu gün, səhər, gündüz, axşam, indi* (в смысле *только что*). Суффикс *'ib* - особенно предпочтителен в 3-ем лице ед.числе в разговорной речи и очень часто употребляется со словами времени *dünən, iki, üç...gün bundan qabaq* В этом случае это время носит повествовательный характер и имеет определенное отношение к настоящему моменту. Во 2-ом лице ед. и множ. числа звук *'ş* в суффиксах - *miş*⁴ - в разговорной речи выпадает (*gəlmişsən - gəlmisən, gəlmişsiniz - gəlmisiniz*).

Mən	gəl- <u>miş</u> -əm	bax- <u>miş</u> -am	oxu- <u>muş</u> -am	gör- <u>müş</u> -əm
Sən	gəl- <u>miş</u> -sən	bax- <u>miş</u> -san	oxu- <u>muş</u> -san	gör- <u>müş</u> -sən
	<u>gəl-ib</u> -sən	<u>bax-ib</u> -san	<u>oxu-yub</u> -san	<u>gör-üb</u> -sən
O	gəl- <u>miş</u> -dir	bax- <u>miş</u> -dir	oxu- <u>muş</u> -dur	gör- <u>müş</u> -dür
	<u>gəl-ib</u> (dir)	<u>bax-ib</u> (dir)	<u>oxu-yub</u> (dur)	<u>gör-üb</u> (dür)
Biz	gəl- <u>miş</u> -ik	bax- <u>miş</u> -ıq	oxu- <u>muş</u> -uq	gör- <u>müş</u> -ük
Siz	gəl- <u>miş</u> -si(ni)z	bax- <u>miş</u> -sı(ni)z	oxu- <u>muş</u> -su(nu)z	gör- <u>müş</u> -sü(nü)z
	<u>gəl-ib</u> -si(ni)z	<u>bax-ib</u> -sı(ni)z	<u>oxu-yub</u> -su(nu)z	<u>gör-üb</u> -sü(nü)z
Onlar	gəl- <u>miş</u> -lər	bax- <u>miş</u> -lər	oxu- <u>muş</u> -lar	gör- <u>müş</u> -lər
	<u>gəl-ib</u> -lər	<u>bax-ib</u> -lər	<u>oxu-yub</u> -lar	<u>gör-üb</u> -lər

я, ты, он,она,оно, мы, вы, они

пришёл(шли) посмотрел(и) прочитал(и) увидел(и)

2.Как вы помните, отрицательная форма образуется суффиксами –ma,mə-

Bil-mişəm bil-mə-mişəm, bax-mişən bax-ma-mişən

(bax-ıbsan-bax-ma-yıbsan), oxu-muşunuz - oxu-ma-mişsınız (oxu-ma-yıbsınız),
danış-mişiq danış-ma-mişiq, göz-mişdir - göz-mə-mişdir (göz-ib göz-mə-yib).

Упр.13.Ответьте на вопросы. Переведите. Исчерпайте весь выбор подстановки, данный в скобках).

1.Sən bu gün nə etmişsən? – Mən bu gün musiqiyə qulaq asmışam (ехать на велосипеде, посмотреть новый фильм, погулять с детьми в парке, прочитать книгу, поработать в офисе, пойти в больницу пешком, написать письмо, отдохнуть на даче, сесть на лошадь). 2. Bəs Əli səhər nə etmişdir (edib)? – O, evdə kompyuterdə işləmişdir (işləyib) (уехать в командировку, искупаться в море, успеть сесть(достигнуть) на поезд ...). Siz axşam nə etmişsi(ni)z? – Biz televizorda futbola baxmışıq (.....).

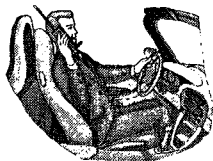
Упр.14.Впишите соответствующие личные местоимения и переведите.*

1.... qazet oxumuşdur. 2....Londonda yaşamışiq. 3.haranı görmüşsən? - ... Kiyevi görmüşəm. 4. müəllimlə danışmamışlar. 5....bu gün nahar etməmişəm. 6....harada istirahət etmişsiniz (edibsiniz)? - ...Romada istirahət etmişəm. 7.... səhər radioya qulaq asmamışdır (asmayıb). 8....axşam parkda olmuşuq, istirahət etmişik. 9.... evdə televizora baxmışlar (baxıblar). 10 ...zavodda işləmişəm. 11.... bu mənzərəni görürsünüz? - Xeyr,görməmişik. 12.Bu gün ... alma yeyib. 13.... göldə, çayda, dənizdə çimmişəm və dağları görmüşəm.

Упр.15.Добавьте соответствующие суффиксы времени и местоимений.*

1.O, kinoya get... .. 2. Sən axşam nə yaz... .. ? - Mən axşam məktub yaz... .. 3. Biz səhər radioya qulaq as... .. və sonra nahar et... .. 4. Mən naharda alma ye... .. , indi isə armud ye... .. 5. Siz Parisdə ol... .. ? - Xeyr, biz Parisdə ol... .. 6. Onlar Londonda yaşa... (lar)? - Bəli, yaşa... ..(lar), ancaq parklarda göz... ..(lər). 7. Siz bu adamlarla danış... .. ? - Bəli, biz bu adamlarla danış... .. və dərslərimizi et... ..

Упр.16. Проспрягайте короткине диалоги во всех лицах.



Sən gündüz nə etmişsən? Sən kimlə əminlə yemişsən? Mən kimlə danışmışam?
Mən maşın sürmüşəm. Mən bacımla yemişəm Sən işçinlə danışmışsan.

Упр.17.Используйте соответствующее время: эквиваленты Простого настоящего или Совершенного времени.*

1.Sən bu gün nə edirsən? - Mən bu gün bağda istirahət ed... .. 2.Siz dünən harada idi...? Biz kitabxanada id... . 3.Biz bazara get... .. Bazardan sonra iştaha ilə nahar et... 4.O, səhər zavodda işlə... .., indi işə uşaqlarla parkda gə... . 5.O indi harada...? - O, ezamiyyətdə... . -O orada nə ed...? - Mən bilm... . O, telefonla danış... o, səhər dur..., ye..., çayları, dağları göz..., axşam şam ed..., sonra ged..., yaxın göldə çim... və oradan gözəl mənzərəyə bax... .6. Sən səhər teatrda ol... ..? - Xeyr, teatrda yox, mən kinoya get... .. 7.Mən bu gün səhər kafedə ol... .., gündüz evdə nahar et... .. və indi dostlarımla restoranda ye... ..

Упр.18. Переведите в форме коротких диалогов.*

1.Где вы были вчера? - Я был на даче. 2.Кому он написал письмо? - Своему другу, в Америку. - Знает ли он его работу хорошо? - Да, знает. 3.Ты сегодня ел? - Да, ел. - Где ты обедал? - В университете. 4.Куда ты сейчас идёшь? - Я иду к моей бабушке. - Как ты туда идёшь? - В моей машине. - У тебя есть машина? - Да, есть. - Какого цвета твоя машина? - Чёрная. 5.Где ты был в Азербайджане? - Я был во многих местах. Я путешествовал в наших горах. Я увидел наши красивые реки, озёра. Мои делушка и бабушка живут в деревне в Гейчайском районе. Обычно я еду туда и остаюсь там 5-7 дней. Я там хорошо отдыхаю.

Упр.19.Прочтите и переведите текст. Подготовьте беглое чтение.

MƏNİM GÜNÜM

Mənim adım Kamaldır. Mən evliyəm. Mənim arvadımın adı Züleyxadır. Bizim iki uşağımız var: bir oğlan və bir qız. Böyüyü oğlandır. Onun 10 yaşı, qızın isə 8 yaşı



Mənim ailəm



səhər



ycyirəm



işə gcedirəm

var. Zuleyxa, adətən, səhər saat 7-də durur, mən isə saat 7.30-da. Uşaqlar

gündüz oxuyurlar, saat birdə məktəbə gedirlər. Səhər mən arvadımla yeyirəm, sonra işə gedirəm. Mənim iş yerim bizim evimizdən uzaqdır. Avtobus evimizin yanında dayanır. Mən avtobusa minirəm və Neftçilər Metroşuna gedirəm. Oradan mən metro ilə Sahil stansiyasına çatıram. Burada mən düşürəm və Metrodan piyada bizim



metro



məktəbə



işləyirəm



nahar

ofisimizə gedirəm. Mən işə saat 9-da çatıram. Ofisin otaqlarının birində mənim stolum var. Mənim kompyuterim stolun solundadır. Mənim çox işim kompyuterlə olur.

Saat birdə bizim nahar vaxtımızdır. Ofisin yanında bir kafe var. Mən orada nahar edirəm, sonra ofisə gəlirəm. Bizim boş vaxtımız olur və mən iş yoldaşlarım ilə danışırəm, televizora baxıram, qəzet oxuyuram, çay, ya da qəhvə içirəm. İşə



boş vaxt



evə gəlirəm



şam edirik

məktublər gəlir. Mən onları oxuyuram və ayrı məktublər yazıram. Saat 6-da mən işdən evə gedirəm. Bir saata mən evə çatıram. Bu vaxt uşaqlar da məktəbdən gəlirlər. Biz şam edirik. Şamdan sonra uşaqlar dərslərini edirlər. Mən işə istirahət edirəm. Mən kitab oxuyuram, ya da Züleyxa ilə danışırəm və televizora baxıram.

Упр.20. Перескажите данные части текста:

1. Утро. 2. Мой путь на работу. 3. Моя работа в офисе. 4. Вечер.

Упр.21. Расскажите о своем рабочем дне.

Ключи к упражнениям.

Упр.9. Вставьте соответствующие личные местоимения.

1. Мəн. 2. О. 3. Сəн. 4. Онлар. 5. Мəн. 6. О. 7. Мəн. 8. Сиз. 9. Мəн. 10. Биз. 11. О. 12. Онлар. 13. О. 14. Сиз. 15. Биз. 16. Сиз. 17. О.

Упр.10. Впишите соответствующие суффиксы времени и личных местоимений.

1. Сиз işləyirsiniz. 2. Онлар oxuyur. 3. Биз istirahət edirik. 4. О yazır. 5. Сəн bilirсəн, 6. Uşaqlar şam edir. 7. Kamal durur. 8. Сиз yeyirsiniz. 9. Биз gəlirik. 10. Онлар nahar edirlər. 11. О yaşayır. 12. Мəн baxıram. 13. Сəн gəzirsəн. 14. Tələbələr qulaq asır.

15.Mühazirəçi danışır. 16.Biz dururuq. 17. O çimir. 18.Mən görürəm. 19.Onlar səyahət edirlər. 20.Toğrul velosiped sürür. 21.Sən qatara çatarsan.

Упр.12.Переведите.

-Anar, sən nə edirsən?

-Elçin, bu uşaqlar nə edirlər?

-Mən məktub yazıram.

-Onlar oxuyurlar

-Sən kimə məktub yazırsan?

- Bəs, sən burada nə edirsən?

-Mən dostuma yazıram.

- Mən burada işləyirəm. Mən müəlliməm.

-O harada yaşayır?

-Onlar bu gün haçan evə gedirlər?

-Moskvada.

- Bu dərsdən sonra.

Упр.14.Употребите соответствующие личные местоимения. Переведите.

1.O. 2.Biz. 3.Sən.- Mən. 4.Onlar. 5.Mən. 6.Siz.- Mən. 7.O. 8.Biz. 9.Onlar.

10.Mən. 11.Siz.- Biz. 12.O. 13.Mən.

Упр.15.Добавьте соответствующие суффиксы времени и личных местоимений.

1. O, kinoya getmişdir . 2. Sən axşam nə yazmışsan ? – Mən axşam məktub yazmışam. 3. Biz səhər radioya qulaq asmışıq və sonra nahar etmişik . 4. Mən naharda alma yemişəm , indi isə armud yeyirəm . 5. Siz Parisdə olmuşsunuz ? - Xeyr, biz Parisdə olmamışıq . 6. Onlar Londonda yaşayıblar? – Bəli, yaşayıblar, ancaq parklarda gəzməyiblər. 7. Siz bu adamla danışmışsınız? – Bəli, biz bu adamla danışmışıq və dərslərimizi etmişik.

Упр.17.Употребите соответствующее время: настоящее или совершенное время.

1.Sən bu gün nə edirsən? - Mən bu gün bağda istirahət edirəm . 2.Siz dünən harada idiniz? Biz kitabxanada idik. 3.Biz bazara getmişik. Bazardan sonra iştaha ilə nahar etmişik. 4.O, səhər zavodda işləyib(işləmişdir), indi isə uşaqlarla parkda gəzir. 5.O indi haradadır? - O, ezamiyyətdədir. O orada nə edir? Mən bilmirəm. O, telefonla danışmışdır(danışıb), o, səhər durur, yeyir, çayları, dağları gəzir, axşam şam edir, sonra gedir, yaxın göldə çimir və oradan gözəl mənzərəyə baxır. 6. Sən səhər teatrda olmuşsan? - Xeyr, teatrda yox, mən kinoya getmişəm. 7.Mən bu gün səhər kafədə olmuşəm, gündüz evdə nahar etmişəm və indi dostlarımla restoranda yeyirəm.

Упр.18.Переведите.

1.Sən dünən harada idin? - Mən bağda idim. 2.O kimə məktub yazıb (yazmışdır)? - Onun dostuna, Amerikaya. - O, onun işini yaxşı bilir? - Bəli, bilir. 3.Sən bu gün yemişsən? - Bəli yemişəm. - Sən harada yemişsən? - Universitetdə. 4.Sən indi haraya gedirsən? - Mən nənəmin yanına gedirəm. - Sən oraya necə gedirsən? - Mənim maşınımda (maşınla). - Səndə maşın var? - Bəli, var. Sənin maşının rəngi necədir? - Qara. 5.Sən Azərbaycanda harada olmuşsan? - Mən çox yerlərdə olmuşəm. Mən bizim dağlara səyahət etmişəm. Mən bizim gözəl çayları, gölləri görmüşəm. Mənim babam və nənəm kənddə, Göyçay rayonunda yaşayırlar. Adətən, mən oraya gedirəm və 5-7 gün qalırım. Mən orada yaxşı istirahət edirəm.

Активный словарь



весна

лето

осень

зима

бухта

лес

Yaz *с.п.*yay *с.п.*payız *с.п.*qış *с.п.*liman *с.п.*meşə *с.п.*

Выходить/лезть - çıx'maq

касса - kas'sa *с.п.*сказать - de'mək *п.*заказывать - sifa'riş et'mək *п.*менять - dəyiş'mək *п.*картина - şə'kil *с.п.*быть знакомым с - tanı'maq *п.*

очередь - növ'bə

время года - fə'sil

до - dək(can)

удобный - ra'hat *п.п.*

вместо - yerinə

возвращаться - qayıt'maq

иногда - hərdən 'bir

верх - yuxa'rı *с.п.п.*

часто - tez-tez

воздух/погода - ha'va

что(союз) - ki

встретиться - rastlaş'maq (*илə*)

спешить - tələs'mək

голодный - ac *с.п.п.*хотеть - istə'mək *п.*собирать - yığ'maq *п.*низ - aşağı *с.п.п.*

рано утром - səhər tezdən

Введение и закрепление новых слов

Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2.Переведите.

а) de'mək, yay, çıx'maq, ac, istə'mək, neçə, sifa'riş et'mək, şəkil, me'sə, dəyiş'mək, növ'bə, ki, tanı'maq, kas'sa, qış, dək(can), fəsil, yerinə, ra'hat, yaz, qayıt'maq, hərdən 'bir, yuxa'rı, tez-tez, payız, ha'va, tələs'mək, rastlaş'maq, ac,

б) сказать, лезть/выходить, зима, сколько, лес, очередь, быть знакомым, весна, что, картина, низ, до, лето, вместо, осень, удобный, иногда, хотеть, возвращаться, верх, голодный, часто, воздух/погода, лезть/выходить.

а) istə'mək, yığ'maq, aşağı, liman, şəkil, dəyiş'mək, növ'bə, ki, tanı'maq, yay, yuxa'rı, tez-tez, ha'va, tələs'mək, qış, fəsil, rastlaş'maq, neçə, sifa'riş et'mək, yaz, me'sə, aşağı, liman, ra'hat, qayıt'maq, hərdən 'bir, payız, de'mək, çıx'maq, kas'sa, dək(can), yerinə, yığ'maq.

б) спешить, зима, встретить, голодный, хотеть, собирать, низ, менять, весна, очередь, быть знакомым, возвращаться, иногда, верх, лес, что, хотеть, лето, до, картина, вместо, осень, удобный, сказать, выходить/лезть, книга, часто, менять, воздух/погода, собирать, спешить, встретить, удобный, сказать.

Упр. 3. Найдите эквиваленты слов.

заказывать - <i>tanı'maq</i>	менять - <i>şə'kil</i>	зима - <i>dc'mək</i>
выходить/лезть - <i>qayı'maq</i>	картина - <i>ra'hat</i>	сказать - <i>yay</i>
быть знакомым - <i>çix'maq</i>	очередь - <i>yuxa'rı</i>	лето - <i>yaz</i>
иногда - <i>sifa'riş et'mək</i>	удобный - <i>növ'bə</i>	до - <i>qış</i>
возвращаться - <i>hərdən 'bir</i>	верх - <i>dəyiş'mək</i>	весна - <i>dək(can)</i>

встретить - <i>ha'va</i>	время года - <i>tez-tez</i>	бухта - <i>aşa'ğı</i>
спешить - <i>səhər tezdən</i>	голодный - <i>fə'sil</i>	осень - <i>liman</i>
рано утром - <i>yığ'maq</i>	вместо - <i>istə'mək</i>	лес - <i>ki</i>
собирать - <i>rastlaş'maq</i>	хотеть - <i>ac</i>	низ - <i>məçə</i>
воздух/погода - <i>tələsmək</i>	часто - <i>yerinə</i>	что(союз) - <i>pa'yız</i>

Упр.4. Найдите недостающие значения.

заказывать -	менять - <i>şə'kil</i>	зима - <i>dc'mək</i>
выходить/лезть - <i>qayı'maq</i>	картина -	сказать - <i>yay</i>
быть знакомым - <i>çix'maq</i>	очередь -	лето -
иногда -	удобный -	до -
возвращаться -	верх - <i>dəyiş'mək</i>	весна - <i>dək(can)</i>

встретить - <i>ha'va</i>	время года -	бухта - <i>aşa'ğı</i>
спешить -	голодный -	осень - <i>liman</i>
рано утром - <i>yığ'maq</i>	вместо - <i>istə'mək</i>	лес - <i>ki</i>
собирать -	хотеть - <i>ac</i>	низ -
воздух/погода	часто - <i>yerinə</i>	что(союз)

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

<i>rahat</i>	<i>qış</i>	<i>sifa'riş et'mək</i>	<i>liman</i>	<i>dəmək</i>	<i>növ'bə</i>
<i>yay</i>	<i>şəkil</i>	<i>rastlaşmaq</i>	<i>qayımaq</i>	<i>dəyişmək</i>	<i>ki</i>
<i>ac</i>	<i>payız</i>	<i>hərdən bir</i>	<i>çixmaq</i>	<i>tanımaq</i>	<i>tez-tez</i>
<i>hava</i>	<i>yaz</i>	<i>yığmaq</i>	<i>istəmək</i>	<i>məçə</i>	<i>aşağı</i>
<i>kassa</i>	<i>fəsil</i>	<i>tələsmək</i>	<i>yerinə</i>	<i>yuxarı</i>	<i>dək/can</i>

Теперь, когда вы несколько зазубрили слова, есть необходимость в выделении нескольких слов из-за особенностей их употребления, это:

суффиксы *dək/can* – до, и слова *yerinə* – вместо, *yuxarı* – верх, *aşağı* – низ

Суффиксы *dək / can²*, слово - *qədər*- и местоимение - *kimi*- переводятся как **ДО** как во **времени**, так и в **расстоянии**. Они сочетаются со словами в Дательном падеже *-(y)a²* - и означают направленность (к какому времени, к какому месту). Они синонимичны, но со **временем** преимущественно *dək / can²* - *saat 5-dək (cən)* - **ДО** 5 часов, в **расстоянии** – обычно - *qədər*- *teatra*, *bağa qədər* – **ДО** театра, сада. *qədər, kimi* – *пишутся отдельно*.

Siz avtobusdan indi düşün və Metroya dək (Metroya can, qədər, kimi) gedin. O, yaxındır. - Вы сейчас сойдите с автобуса и пройдите до метро. Оно близко.

Упр.6.Переведите (дайте все варианты).

До метро (офиса, моей дачи, университета, магазина)

До 3-х часов (1...12, утра, завтра). С 2 до 5.

YERİNƏ – вместо. Оно образуется от слова **-yer**-место и, естественно, может склоняться: **mənim yer-im-ə, sənin yer-in-ə, onun yer-i(n)-ə, bizim yer-imiz-ə, sizin yer-iniz-ə, onların yer-i(n)-ə, adamların yer-i(n)-ə** - Дательный падеж, К (кого, чего –Родительный падеж) **его** - (чему) **месту** – **onun yerin-ə**.
Mən onun **yerinə** teatra getmişəm. – *Вместо него я пошел в театр*
Mən avtobusun **yerinə** Metro ilə evə çatmışam. – *Я добрался домой на метро вместо автобуса*
Mən bunu **sənin (onun, onların, sizin)** **yerinə** etmişəm.

Я сделал это **вместо тебя (него, них, вас)**

Mən sirkə getməmişəm. **Onun yerinə** mən tamaşaya baxmışam. -

Я не пошёл в цирк. **Вместо него (этого)** я посмотрел концерт.

Упр.7.Переведите.*

- 1.Вы сделайте это вместо того.
- 2.Я увидел Мамеда вместо Эльчина.
- 3.Ты сядь в автобус вместо троллейбуса.
4. Я пошёл к метро вместо вокзала.
- 5.Кто это сделал вместо меня?
- 6.Напиши это письмо вместо меня.
7. Вместо груш я купил яблоки.
- 8.Я не сел на автобус. Вместо этого я пошёл пешком.

1. **Yuxarı, aşağı** – верх, низ (как существительные). Dağın yuxarısı, ya aşağısı. - **Верх** или **низ** горы. Ofis **yuxarıdadır**, mağaza isə **aşağıdadır** – *Офис находится наверху, а магазин – внизу.*

2. Они могут также употребляться как определения (верхний, нижний).
Yuxarı (aşağı) rəf, otaq, yer **Верхняя (нижняя) полка, комната, место**

3. Они могут употребляться и как наречия - **куда**
Elçin bu dağın **yuxarisında** işləyir. Səhər o, **yuxarı** gedir(çixır), axşam isə **aşağı** gəlir(düşür). – *Эльчин работает на верху этой горы. Утром он взбирается наверх, а вечером спускается вниз.*

Упр. 8.Переведите.*

- 1.Это дерево старое. Не лезь наверх, спускайся вниз.
- 2.Моя квартира наверху этой улицы.
- 3.Эта гора очень высокая. Я был на его верху.
- 4.Пожалуйста, купи мне книгу в нижнем магазине этой улицы.
- 5.Я пообедал в верхнем ресторане этой гостиницы.
- 6..Где книги? – Я видел их внизу, на нижней полке.

ГРАММАТИКА

В этом Уроке вы познакомитесь с Винительным падежом существительных. Вы уже встречались с его суффиксами **-i⁴** и слышали, что употребление этих суффиксов зависит от определенности предмета. Слова-действия, которые требуют этот падеж называются Переходными, т.е., их действие

прямо или переходит на предмет или лицо и отвечает на вопрос - nəyi, kimi, haranı (кто, что, какое место)

Определенный

Mən kitabı oxumuşam.

Я прочитал (эту) книгу

Неопределенный

O kitab oxuyur

Я читаю книгу (какую-то)

1. Личные местоимения (mən-i, sən-i) и собственные имена (Anar-ı, Leylan-ı) в Винительном падеже всегда принимают эти суффиксы, потому что они обозначают определенных людей.

Mən səni görürəm

Sən məni görürsən

Mən Muradı tanıyıram

2. существительные после указательных местоимений -bu, o-, ЭТО, ТО также принимают эти суффиксы

Mən bu küçəni keçirəm

Murad o dərsi bilir

3. существительные после притяжательных местоимений (mənim, sənin,...)

Sən mənim kitablarım-ı götürmüşsən

Упр.9. Эти вам известные уже слова-действия являются Переходными. Составьте словосочетания с предметами в Винительном падеже с указанием определенности и неопределенности и объясните оба варианта.

Например: dərs oxumaq - dərs-i oxumaq - читать урок – читать этот урок

Maşın sürmək - maşın-ı sürmək, pul dəyişmək - pul-u dəyişmək

Etmək, keçmək, almaq, oxumaq, sürmək, görmək, içmək, uymək, bilmək, yazmaq, demək, istəmək, tanımaq, uğmaq, dəyişmək. (Некоторые из них употребляются в основном с определенными предметами).

Упр.10. Переведите.*

1. Я сейчас делаю мои уроки. 2. Ты видел меня утром. Я собираю цветы в нашем саду. 3. Он хочет мою тетрадь. Я хочу новую тетрадь. 4. Они еще не выпили сок. 5. Обычно она в этом магазине покупает яблоки и груши. Но сегодня она купила эти чашки. 6. Смените ваше старое пальто. Купите новое пальто. Зима приближается. 7. Не пей холодную воду. Не пей эту воду. 8. Я видел эту картину. В музее обычно мы видим много картин.

Упр.11. Переведите.

1. Gündüz baba aşağı otaqda qalır, nonə isə yuxarı otaqda istirahət edir. 2. Mən qatarda yuxarı yeri sifariş etmişəm. Ancaq mənim yerimə Moskvaya Aslan getmişdir. O isə aşağı yeri istəyir. İndi mən yerləri dəyişmişəm və o, aşağıdadır. 3. Moskvayadək o, aşağı yerdə qalıb. Moskvadan Bakıya isə qoca kişi onunla yerlərini dəyişib və Aslan yuxarıda olub, kişi isə aşağıda. 4. Mən babamın yerinə danışmışam. 5. Hava yaxşı idi və biz meşəyədək piyada getmişik. 6. Yayda onlar yuxarı dağlara çıxırlar, qışda isə onun yerinə meşələrdə gəzirilər. 7. Yay fəslində o, tez-tez dənizə gedir və axşam saat 8-cən qalır. 8. Mən deyirəm ki, avtobusun yerinə Metro ilə getmək rahatdır.

Вопросы		Суффиксы		Склонение	
Именительный	kim, nə, haŋa	(кто, что)		gəmi	человек
Родительный	kimin, nəyin, haŋanin	(кого, чего)	in ⁴	gəmi(n)in	человека
Дательный	kimə, nəyə, haŋaya	(кому, чему)	(y)ə, (y)a	gəmi(y)ə	человеку
Винительный	kimii, nəyi, haŋani	(кого, что) куда	(n) i ⁴	gəmi(n)i	человека
Местный	kimdə, nədə, haŋada	(где)	də, da	gəmidə	на судне
Исходный	kimdən, nədən, haŋadan	(от кого, чего)	dən, dan	gəmidən	от судна
		откуда			
Bu	aiə	ütü	məktub	kitab	Это – семья, утюг, письмо, книга
-Bu	aiə(n)in	ütü(n)ün	məktubun	kitabın	Этой(этого) семьи, утюга, письма, книги
Bu	aiə(y)ə	ütü(y)ə	məktuba	kitababa	Этой(этому) семье, утюгу, письму, книге
Bu	aiə(n)i	ütü(n)ü	məktubu	kitabı	Эту(это) семью, утюг, письмо, книгу
Bu	aiədə	ütüdə	məktubda	kitabda	В этой(этом) семье, утюге, письме, книге
Bu	aiədən	ütüdən	məktubdan	kitabdan	От/из этой (этого) семьи, утюга, письма, книги

Склонение указательных местоимений "Bu", "O"

Именительный	Bu	Это	O	Тот
Родительный	Bu(n)un	этого	O(n)un	того
Дательный	Bu(n)a	этому	O(n)a	тому
Винительный	Bu(n)i	это	O(n)i	тот
Местный	Bu(n)da	в этом	O(n)da	в том
			(n)	соедини- тельная

Упр.12. Замените подчёркнутые части словами. давшими в скобках.

1. Mən qatara (он, вы, они – автобус, самолет, корабль, театр, вечернее представление, комната в гостинице). bilet sifariş etmişəm 2. Mənim növbəm sizdən (ваша, его, наша – этот актёр, бабушка, иностранец, моряк) sonradır /qabaqdır/. 3. Bizim yolumuz Mctroyadək (can, qədər) (вокзал, базар, лес, нижняя улица, аэропорт) piyadadır. 4. Mənim sevimli fəslim yaydır (его, их – весна, зима, осень). 5. Onun kreslosu rahatdır (moə, tvoə – диван, комната, стул, дом, кровать, место). 6. Mən indi evə qayıtmışam (она, ты, они – станция, город – достигать смотреть, видеть – заказать билеты, узнать место, собрать цветы, обменять деньги, пообедать, встретиться со своим другом). 7. Sən tez-tez Universitete tələsirsən (она, они – иногда – работать, показывать, на станцию, в аэропорт – не достигать, менять дорогу – встречаться с друзьями, кушать вместо него). 8. Mağaza yuxarı yoldadır (вокзал, автобусная станция, , гостиница – вниз этой дорогой). 9. Sən kimin ucinə xarici ilə rastlaşmaq istəyirsən? - Atamın ucinə (она, они – с туристами, с путешественником, с учителем, – говорить, кушать, гулять по городу). 10. Ata, mən acam (мать, бабушка, мистер Мамедов – дети, туристы, ваши рабочие).

ГРАММАТИКА СПЕЦИАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ

Как вы уже знаете, вопросы в азербайджанском языке образуются посредством вопросительных слов и интонации. При этом вопросительные слова также склоняются. Основы вопросительных слов следующие: KİM (кто), NƏ (что), HARA (где-место), NECƏ (как, какого рода), HAÇAN \ NƏ VAXT (когда), HANSI (который), NECƏ // NƏ QƏDƏR (сколько), NİYƏ / NƏ ÜÇÜN (почему)

Давайте теперь научимся как ставить всевозможные вопросы к предложению, и вы увидите, каким пыткам подвергают их суффиксы личных местоимений, падежей и глаголов.

Mənim atam səhər tezdən avtobusla işə çıxır.

Мой отец рано утром автобусом едет на работу.

- | | | |
|---|---|--------------|
| 1. Kimin atası səhər tezdən avtobusla işə çıxır? | - | Mənim. |
| Чей отец едет рано утром автобусом на работу? | | Мой |
| 2. Kim səhər tezdən avtobusla işə çıxır? | - | Mənim atam. |
| Кто рано утром едет автобусом на работу? | | Мой отец |
| 3. Mənim atam səhər tezdən haraya avtobusla çıxır? | - | İşə. |
| Куда мой отец рано утром едет автобусом? | | На работу |
| 4. Mənim atam hancan (nə vaxt) avtobusla işə çıxır. | - | Səhər tezdən |
| Когда мой отец едет автобусом на работу? | | Рано утром |
| 5. Mənim atam səhər tezdən necə (nə ilə) işə çıxır? | - | Avtobusla. |
| Как (чем) мой отец рано утром едет на работу? | | Автобусом |

6. Mənim atam səhər tezdən avtobusla nə edir? - İşə çıxır.
Что делает мой отец рано утром автобусом? - Едет

Как видите вопросительные слова располагаются в вопросе в том же месте что и слово, к которому поставлен вопрос в предложении и обычно принимает его суффиксы. Запомните: вопросы относящиеся к подлежащему (действующему лицу или предмету) кто и что требуют в словах-действиях суффиксов 3-его лица ед. числа (как и в русском языке).

Дети смотрят телевизор. - Кто смотрит телевизор?

Упр.13.Переведите вопросительные слова (2-3 раза, чтобы запомнить).

А) Kim, haraya, nə, kimin, neçə/nə qədər, haradan, nə vaxt, hara, necə, hansı, haçan, nə vaxt, haraya, kimin, nə, niyə/nə üçün, haradan, hansı, neçə/nə qədər, kim, hansı, neçə,haraya, kimin, haçan, nə etmək, nə, haradan, hansı, nə vaxt, haraya, hansı, niyə/nə üçün, kim, necə, neçə/nə qədər, nə, haçan, kimin, haradan.

б) где, куда, кто, когда, сколько, что, чей, который, как, куда, откуда, почему, кто, во сколько, как, когда, чей-чья-чьё, сколько, что, как, куда, кто, где, откуда, когда, как, который, где, куда, почему, что, кто, чей-чья-чьё, сколько, откуда, почему, который, когда, откуда, где, как, что, какой, откуда

Упр.14.Поставьте вопросы, данные в скобках. Переведите и осознайте.

1.Tərən o səyahətçini tanıyır (kim, hansı, kimi, nə etmək). 2.Biz dağlarda olmuşuq (kim, harada). 3.Siz axşam saat 10-dək gölün yanında qalmışsınız (kim, harada,nə qədər). 4.Biz teatrdan saat 8-də qayıtmışsınız (kim, haradan, nə vaxt, nə etmək). 5.Hərdən bir Kamal Metroyacan piyada gedir (kim, haçan, haraya, necə). 6. Onun otağı yuxarıdadır (kimin, nə, harada). 7. Mən xaləmlə səhər tez-tez rastlaşırım(kim, kimlə, haçan, necə, nə etmək). 8.Hərdən bir müəllim uşaqların dəftərlərini yığır (kim, haçan, nəyi, nə etmək). 9. Moskva qatarı Bakıya səhər tezdən çatır (hansı, nə, haraya, nə vaxt, nə etmək). 10.Sən bu aktyorları tanıyırsan (kim, hansı, kimi, nə etmək). 11.O, sənin yerinə biletləri sifariş edib. Mən burada deyildim. (kim, kimin yerinə, nəyi, nə edib).12.Bu otaq çox rahatdır (hansı, nə, nə qədər, necə).

МОДЕЛЬ:

-Anar, sən nə edirsən?

-Mən işləyirəm.

Bəs, Kamal da işləyir?

Xeyr, Kamal işləmir.

O, istirahət edir.



-Что ты делаешь, Анар?

-Я работаю.-

-А Камал тоже работает?-

-Нет, Камал не работает.

-Он отдыхает.

Упр.15.Составьте диалоги на базе данных картинок.

(Подсказки) -(Anar) to change the text, to look at the new material, to do an exercise. - (Kamal) doesn't know.

Упр.16. Поставьте вопросы и дайте ответы по картинкам. Проявите творчество. Опишите, что происходит на картинках.



Упр.17.Переведите. Инсценируйте диалоги (можно делать изменения).

E-Allo! Sənsən, Lalə?

L-Bəli, mənəm, Elçin. Necəsən?

E-Yaxşıyam. Çox sağ ol. Sən necəsən?

L-Mən də yaxşıyam. Çox sağ ol.

E-Sən haradasan, universitetdəsən?

L-Xeyr, mən bu gün oraya getməmişəm, evdəyəm.

E-Axşam nə edirsən. Mənim teatra iki biletim var. Mənimlə gedirsən?

L-İndi mən vağzala sabaha bilet sifariş edirəm.

E-Nə üçün?

L-İndi yay vaxtıdır və mən kəndə getmək, anamı görmək istəyirəm. Sən bilmirsən orada kassa neçəyodək işləyir? Mən

tələsirom.

E-Saat 8-dək. İndi saat neçədir?

L-İndi saat dördüdür. Vaxtım çoxdur. Sən haradasan, haraya gedirsən?

E-Mən şəhərdəyəm, teatr kassasından qayıdıram.

Sizin qrupunuza təzə müəllim gəlib. Sən onu tanıyırsan?

L-Xeyr, mən onu görməmişəm. Demək istəyirsən ki, bizim müəllimimizi dəyişiblər? Nə üçün?

E-Bilmirom. Rafik-müəllimin yerinə gəlib. Rafik-müəllim çox yaxşı idi. O, fizikanı çox yaxşı bilir.

L-Yaxşı, Elçin. Mən teatra getmək istəyirəm. Biz harada və nə vaxt rastlaşırıq?

E-Əla, Lalə. Sən tez sifariş et və saat 7-də Dram Teatrın qabağında ol.

L-Yaxşı. Hələlik.

Упр.18. Составьте предложения из данных слов.*

- Olmasa, tanış, Anar, zəhmət, ol. Dostlarımdır, bu, mənim.

- Güzəl, çox. Nədir, adınız, bağışlayın, sizin?

- Adım, Sevincdir, mənim. Mənim, bu, ərimdir. Orxandır, adı, onun.

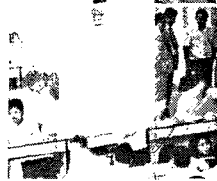
- Harada, Orxan, işləyirsiniz, siz?

- Universitetdə, işləyirəm, mən. Siz, Sevinc, bəs?

- İşləmirom, indi, mən. Evdar, mən, qadınam.

- Siz, işləyirsiniz, Anar, bəs, harada?

- Həkiməm, mən. İşləyirəm, mən, xəstəxanada, və, arvadım. müəllimdir, mənim.



Ур.19.Переведите.*

- Привет. Это ты, Лала?

- Да, это я. Кто говорит?

- Это я, Мамед. Что ты сейчас делаешь?

- Я отдыхаю после уроков. Откуда ты говоришь?

- Я сейчас в библиотеке. Слушай, Лала, Тахир идет сюда и мы идём к нему домой. Наши друзья тоже приходят туда. У него уютная (удобная) комната с комфортабельными креслами, интересные картины. Иногда он собирает нас там. Обычно мы беседуем, смотрим телевизор, хорошо отдыхаем там. Ты тоже идёшь?

- Кто такой Тахир? Я знаю его (знаком с ним)?

- Да. Он студент из группы Лейлы.

- Какой он человек? Где он живёт?

- Он высокий и красивый парень. Он живёт на вашей улице. Выйди и иди по улице вверх, перейди две улицы. Он живёт в большом доме.

- Сколько вы там остаётесь?

- 2-3 часа.

- К сожалению, у меня много работы. Я встретила Лейлу около парка. Она хочет делать уроки со мной. Она пришла и сейчас мы делаем уроки. Сначала она читает, а я пишу, потом я читаю, а она пишет. Вчера мы были в театре. А сегодня мы работаем.

- Какого рода было это представление?

- Представление было очень интересное.

- В каком театре вы были?

- Мы были в драмтеатре. Он недалеко от вашего дома, ты знаешь.

- Да, знаю. Он близок к нему. Ну, хорошо, извини меня, Тахир идёт. Увиди мся, Лала.

- До свидания, Мамед.

Упр.20. Прочитайте и переведите текст.

MƏNİM AİLƏM. MƏNİM SƏYAHƏTLƏRİM.



Övvəlcə gəlin mənimlə tanış olun. Mənim adım Andreydir. Mən cvliyəm və mənim balaca ailəm var. Mənim arvadımın adı Veradır. Mən müxbirəm. Mən jurnalda



işləyirəm. O, da müxbirdir. O, isə Leninqrad jurnalında işləyir. Biz qəşəng cvdə yaşayırıq. Evin qabağında gözəl bağımız var. Qaraj evin aşağısındadır. Bizim 2 uşağımız var: bir qız, bir oğlan. Bizim oğlumuzun adı Aslandır. Onun 9 yaşı var.

O, məktəbdə oxuyur. Mənim qızımın adı Nailədir. O, çox qəşəng qızıdır. Onun 6 yaşı var. Onların babası və nənəsi səhərdə qalırlar.

Yay fəslində, ya da qışda yaxşı havada biz tez-tez səyahətə çıxırıq. Yaxın yerlərə mən ailəmlə bizim maşınımızda gedirəm. Burada çoxlu qəşəng yerlər var. Biz səhər tezdən dururuq və səhər yeməyimizi yeyirik. Sonra qaşığı, çəngəl boşqab, nahar yeməyini və fəşəratı maşına yığılıq, sonra maşına minirik və rahat səyahətə çıxırıq. Hər dən bir yolda, qəşəng yerlərdə dayanırıq, maşından çıxırıq və oralarda gəzirik. Biz tələsmirik. axşamcan vaxtımız çoxdur. Təpələrdə çıxırıq, oradan gözəl mənzərələrə baxırıq, oranın adamları ilə rastlaşırıq, danışıq. İki-üç saatdan sonra biz meşədə, çayın, ya da gölün yanında dayanırıq. Uşaqlar bu vaxt ac olurlar, yemək istəyirlər. Biz bir qəşəng ağacın altında yeməyimizi yeyirik, sonra oralarda gəzirik, mənzərələrə baxırıq, ya çayda, ya da göldə çimirik, istirahət edirik. Biz iki - üç saat da səyahət edirik və sonra evə qayıdırıq.



Uzaq yerlərə hərədən bir ya yaz fəslində, ya da yayda səyahətə gedirəm. Mən ya ailəmlə, ya da arvadımla çıxıram. Uşaqlar babanın evində qalırlar. Uzaq səyahətlərə qatarla, gəmiylə, hava ilə, ya da avtobusla gedirəm.

Adətən mən on gün qabaq biletləri sifariş edirəm. Mən vağzala, dəniz vağzalına, ya da hava limanına gedirəm və kassada növbəyə dayanıram (dururam). Ya da telefonla sifariş edirəm. Ancaq tez-tez oraya telefonla çatmıram. Nə isə, mən avtobus, ya da taksi ilə hava limanına gedirəm. Kassaya gəlirəm və deyirəm ki, mən iki bilet sifariş etmişəm. Onlardan biletləri alıram, baqaj isə onlarda qalır. Sonra radio deyir ki, təyyarə gəlib. Biz təyyarəyə minirik və səyahətə çıxırıq.

Упр.21. Ответьте на вопросы к тексту.

I - 1.Bəhram nəçidir və harada işləyir? 2.O evlidir? Onun ailəsi böyükdür? 3.Onun arvadının adı nədir və o nəçidir? 4.Onun neçə uşağı var? 5.Onların evi necədir? 6.Onun oğlunun adı nədir və onun neçə yaşı var? 8.Onun qızının adı nədir və o nəçidir?

II - 1.Onlar hansı fəsilərdə səyahət edirlər? 2.Yaxın yerlərə onlar necə səyahət edirlər? 3.Səhər tezdən onlar nə və haraya yığırlar? 4.Onlar necə səyahətə çıxırlar? 5. Onlar yolda nə üçün dayanırlar? 6.Onlar kimlə rastlaşırlar?

III - 1.Hansı fəsilərdə onlar uzaq səyahətlərə çıxırlar? 2.O, kimlə səyahətə gedir? 3.Onlar necə səyahətə gedirlər? 4.Bəhram neçə gün qabaq biletləri sifariş edir? 4.O haraya gəlir və növbəyə dayanır (durur)? 5.O, ayrı yolla biletləri necə sifariş edir? 6.O, biletləri necə alır? 7.Onların baqajı harada qalır? 8.Hava limanında radio onlara nə deyir? 9.Sonra onlar nə edirlər?

Упр.22. Составьте рассказ по картинкам.



Анар



Аслан и Ирада



Арзу



Наша машина

1. Анар, его семья и дом



Мы едим завтрак



Мы обедаем



Обед



Мы идём путешествовать

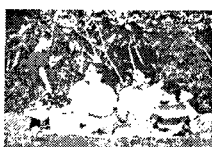
2. Их приготовления к путешествию.



В дороге



Дети голодны



Мы обедаем



Мы гуляем в лесу



Приехали



Я эти места знаю



У реки

3. Пedaлёкне путешествия



Заказываю



Сдаю багаж



В аэропорту



В самолете

4. Дальние путешествия.

Упр.23. Расскажите о ваших путешествиях.

Ключи к упражнениям

Упр.7. Переведите.

1. Sən onun yerinə bunu et (clə). 2. Mən Elçinin yerinə Məmcədi görmüşəm. 3. Sən trolleybusun yerinə avtobusa min. 4. Mən vağzalın yerinə Metro stansiyasına

getmişəm. 5.Kim bunu mənim yerimə edib? 6.Məktubu mənim yerimə sən yaz. 7. Mən deyirəm ki, özəmiyyətə qışın yerinə yayda getmək yaxşıdır.

Упр.8.Переведите.

1.Bu ağac yaşlıdır. Çıxma, yuxarı, düş aşağı. 2. Mənim evim bu küçənin yuxarisındadır. 3.Bu dağ çox hündürdür. Mən onun yuxarisında olmuşam. 4.Zəhmət olmasa, mənə aşağı mağazadan bir kitab al. 5.Mən mehmanxananın yuxarı restoranında nahar etmişəm. 6. Kitablər haradadır? - Mən onları aşağıda, aşağı rəfdə görmüşəm.

Упр.10.Переведите.

1.Mən indi dərslərimi edirəm. 2.Sən məni səhər görmüşsən. Mən bağda gül yığırım. 3.O, mənim dəstlərimi istəyir. Mən təzə dəstlər istəyirəm. 4.Onlar hələ şirəni içməyiblər. 5.Adətən, o, bu mağazadan alma və armud alır. Bu gün isə o, bu fincanları alıb. 6.Sən köhnə paltonu dəyiş. Təzə palto al. Qış gəlir. 7.Soyuq su içmə. Bu suyu içmə. 8.Mən bu şəkli görmüşəm. Muzeydə biz, adətən, çox şəkli görürük.

Упр.18.Постройте предложения.

-Zəhmət olmasa, Anar, tanış ol. Bunlar mənim dostlarımdır.
-Çox gözəl. Bağışlayın, sizin adınız nədir?
-Mənim adım Sevincdir.Bu mənim ərimdir. Onun adı Orxandır.
-Orxan, siz harada işləyirsiniz?
-Mən Universitetdə işləyirəm. Bəs, siz, Sevinc?
-Mən indi işləmirəm. Mən evdar qadınam.
-Anar, bəs, siz harada işləyirsiniz?
-Mən həkiməm. Mən xəstəxanada işləyirəm və mənim arvadım müəllimdir.

Упр.19.Переведите.

-Salam! Sənsən,Lala?
-Bəli, mənəm. Kim danışır?
-Mənəm, Mamed(dir). Sən indi nə edirsən?
-Mən dərslərdən sonra istirahət edirəm. Sən haradan danışırısan
Mən indi kitabxanadayam. Qulaq as, Lala. Saat 6-da Tahir buraya gəlir və biz onun evinə gedirik. Bizim dostlarımız da oraya gəlirlər. Onun rahat otağı rahat kresloları, maraqlı şəkilləri var. Hərdən bir o, bizi oraya yığır. Adətən, orada biz danışırıq, televizora baxırıq, yaxşı istirahət edirik Sən də gəlirsən?
-Tahir kimdir? Mən onu tanıyıram?
-Bəli. O, tələbədir, Leylanın qrupundan.
-O, necə adamdır? O, harada yaşayır?
-O, hündür və qəşəng oğlandır. O, sizin küçənizdə yaşayır. Çıx və küçə ilə yuxarı gəl, iki küçə keç (qinən). O, böyük evdə yaşayır.

-Siz orada nə qədər qalırsınız (olursuz)?

-2-3 saat.

-Əfsuslar olsun, mənim çox işim var. Mən parkın yanında Leyla ilə rastlaşmışam. O, bizim dərslərimizi mənimlə etmək istəyir. O, indi gəlib və biz dərslərimizi

edirik. Övvələ o, oxuyur, mən isə yazıram və sonra mən oxuyuram, o yazı
Dünən biz teatrda idik. Bu gün isə (biz) işləyirik.

-Tamaşa necə idi?

-Tamaşa çox maraqlı idi.

-Siz hansı teatrda idiniz?

-Biz Dram Teatrında idik. O, sənin evindən uzaq deyil, sən bilirsən.

-Bəli, bilirəm. O, ona yaxındır. Yaxşı, bağışla məni, Tahir gəlir. Görüşürük, Lala.

-Sağ ol, Mamed.

**Прошедшее категорическое время - di⁴ .
Числительные.**
ГРАММАТИКА

В этом уроке мы берем Прошедшее категорическое время. Мы уже познакомились с ним в 12 Уроке – форма --id-, означающая – был-, и ее изменение по лицам.

Однако общим правилом образования Прошедшего категорического времени является четырехвариантный суффикс -di⁴-. Азербайджанская грамматика, квалифицируя это время как категорическое, предполагает одноразовое действие, которое, как факт, имело место и завершилось в прошлом. Различие между действиями -miş⁴- и -di⁴- по характеру ситуативное. -miş- группа суффиксов подразумевает некоторую неопределенность во времени совершении действия, что после него ожидается какое-то другое действие как результат (цель, следствие) и имеет какое-то отношение к настоящему моменту. Оно носит повествовательный характер. Кроме того, -miş- группа обозначает действие, которое произошло раньше действия, выраженного суффиксами -di- группы. **Например:**

Mən ona demişəm – Я сказал ему (время действия в неопределенном прошлом. Но Он уже знает и что-то предпримет)

Mən ona de-di-m. – Я сказал ему (время действия ближе к настоящему моменту. И это просто информация о совершившемся действии в прошлом).

Если указывается время прошлого действия, в разговорной речи обе формы могут употребляться в зависимости от его категоричности или неопределенности. Их перевод на русский язык Совершенным видом глаголов (сделал) усложняет их дифференциацию в употреблении. При рассказе в данный момент о прошлых событиях и, естественно, имеющих отношение к этому моменту, следует пользоваться -miş- группой суффиксов.

Спряжение глаголов(слов-действий) с суффиксами di-также изменяется по лицам. Буквы-звуки -i,-ı,-ü,-u- выпадают.

Mən evə get -di -m	Я пошёл домой	Biz evə get -di -k	Мы пошли домой
Sən evə get -di -n	Ты пошёл домой	Siz evə get -di -niz	Вы пошли домой
O evə get -di	Он/она пошел домой	Onlar evə get -di -(lər)	Они пошли домой

Отрицательная форма образуется теми же суффиксами -ma,mə - сразу после корня глагола: Mən gör-düm-mən 'gör-mə-dim, sən ye-din sən 'ye-mə-din. Запомните, что ударение всегда переходит с суффикса на последнюю гласную корня глагола: danışdım - da'nışmadım.

Упр. 1. Образуйте Прошедшую форму глаголов. Первые четыре глагола – во всех лица. 2) Дайте отрицательную форму всех слов. Обратите внимание на ударения.
 Вахmaq, yazmaq, işləmək, danışmaq, yaşamaq, oxumaq, durmaq, demək, qulaq asmaq, getmək, gəlmək, gözmək, bilmək, catmaq, götürmək, yatmaq, unutmaq.

МОДЕЛЬ:

-Siz dünən nə etdiniz?
 -Biz alma-armud aldıq.



- Что вы вчера сделали
 -Мы купили яблоки, груши

Упр.2. Чтение и понимание.

Mən dünən qəzet (məktub, jurnal) oxudum. – Вчера я прочитал газету (письмо, журнал).

O, səhər televizora (filmə) baxdı. - Он посмотрел телевизор (фильм).

Biz axşam səninlə (atanla) danışdıq. - Вечером мы поговорили с тобой (с твоим отцом).

Onlar dünən saat 3-də nahar etdilər - Вчера в три часа они пообедали.

Siz dünən işə piyada getdiniz? - Вы вчера на работу пешком пошли?

Упр.3. Ответьте на вопросы, обращая внимание на вид действия.

Переведите.* **Пример.**

Sən indi nə edirsən? – İndi mən məktub yazıram

1.O dünən nə etdi? - (пойти в лес)

2.Siz gündüz nə edirsiniz? - (купаться в море)

3.Biz səhər nə etmişik? - (прогуляться с собакой)

4.Onlar səyahətdən sonra nə etdilər? - (отдохнуть в гостинице)

5.Əlnur, dünən axşam mən səni harada gördüm? - (увидеть меня на улице).

6.İradə səhər haraya gedir? (идти в университет)

7.Sən hansı mühazirəyə qulaq asmışsan? - (не пойти в университет).

8.Uşaqlar axşam nə etdi(lər)? - (посмотреть телевизор).

9.Siz üç gün bundan qabaq nə etdiniz? -(взобратсья на верх горы).

10.Fəhlələr zavodda nə edirlər? - (работать).

Активный словарь



stadion

rəqs c.n.

saray c.n.

ay c.n.

meydan

стадион

танец

дворец

месяц/ луна

площадь

учить/узнавать - öyrən'mək n.

обучать - öyrət'mək n.

каждый - hər

танцевать - rəqs etmək

трудный - çə'tin n.n.

язык - dil

кино-театр - kino-(teatr)

ничего - 'heç nə

русский - rus

республика - *res'publika c.n.*
экскурсия - *eks'kursiya*
сходить/спускаться- *düş'mək*
для(послелог) - *ü'çün*
потому что - *ona göro 'ki*
этаж - *mərtə'bə*

поэтому - *ona görə*
лёгкий - *a'san n.n*
класть - *qoy'maq n.*
никогда - *'heç vaxt*
вместе - *'bir yerdə*

время - *vaxt*
кружок- *dər'nək*
история - *ta'rix c.n.*
центр - *mər'kəz*
вещь - *şey*

Введение и закрепление новых слов

Упр.4.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.5.Переведите.

А) *öyrənmək, öyrətmək, dil, rəqs, rəqs etmək, çətin, bir yerdə, rus, asan, vaxt, ay, düşmək, ekskursiya, respublika, kino-(teatr), stadion, saray, tarix, meydan, mərkəz, ona görə, ona görə ki, şey, üçün, qoymaq, hər, mərtəbə, heç nə,*

Б) вместе, русский, учить, узнавать, обучать, язык, танец, для, потому что, класть, каждый, лёгкий, время, месяц, сходить, луна, спускаться, этаж, ничего, никогда, кружок, дворец, история, площадь, центр, поэтому, вещь

А) *heç vaxt, dərnək, bir yerdə, rus, asan, vaxt, rəqs, stadion, saray, tarix, meydan, mərkəz, ona görə, öyrənmək, öyrətmək, dil, ay, düşmək, ekskursiya, rəqs etmək, çətin, respublika, hər, mərtəbə, heç nə, kino-(teatr), heç vaxt, şey,*

Б) обучать, учить, язык, узнавать, танец, танцевать, трудный, вместе, русский, лёгкий, время, месяц, сходить, луна, дворец, спускаться, история, площадь, центр, поэтому, вещь, для, потому что, класть, каждый, этаж, ничего, кружок, никогда, танцевать, трудный, история, месяц, спускаться.

Упр.6.Найдите эквиваленты слов.

учить - *dərnək*
танцевать - *ona görə*
ничего - *öyrən'mək*
потому - *'heç nə*
кружок- *rəqs etmək*

обучать - *a'san*
трудный - *saray.*
этаж - *öyrət'mək*
дворец - *mərtə'bə*
лёгкий - *çə'tin*

каждый - *rus*
язык - *ay*
русский - *rəqs*
луна - *hər*
танец - *dil*

сходить - *öyrən'mək*
для(послелог) - *meydan*
потому что - *ü'çün*
площадь - *düş'mək*
узнавать - *ona görə 'ki*

класть - *'bir yerdə*
никогда - *o'na görə*
вместе - *'heç vaxt*
спускаться - *qoy'maq*
потому - *düş'mək*

история - *mər'kəz*
центр - *ay*
вещь - *ta'rix*
месяц - *vaxt*
время - *şey*

Упр.7.Найдите недостающие значения.

танцевать - *ona görə*
ничего -
кружок-
учить - *dərnək*
потому - *'heç nə*

трудный -
этаж - *öyrət'mək*
лёгкий - *çə'tin*
обучать -
дворец -

язык - *ay*
русский - *rəqs*
танец -
каждый -
луна - *hər*

узнавать - ona gögə 'ki
 потому что - ü'çün
 сходить -
 для(послелог) -
 площадь -

поэтому -
 вместе -
 класть -
 никогда - o'na gögə
 спускаться - qou'maq

время -
 вещь - ta'tix
 история -
 центр - ay
 месяц - vaxt

Упр.8. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений

öyrənmək	öyrətmək	dil	stadion	saray	şey
rəqs etmək	kino-(teatr)	çətin	ona gögə	rəqs	üçün
bir yerdə	respublika	rus	mərtəbə	heç nə	asan
düşmək	ona gögə ki	vaxt	heç vaxt	qou'maq	ay
ekskursiya	meydan	tarix	mərkəz	dərnək	hər

Упр.9. Переведите ответы, обращая внимание на употребление времен.*

1. Sən haraya ekskursiyaya getmişən? Sən oraya nə üçün getdin? - Я пошёл на экскурсию в музей Истории. Я увидел много интересных вещей. 2. Sən bu gün "Azərbaycan" kino-teatrında olmuşsan? Sən orada hansı filmə baxdın? - Нет. Я ничего не посмотрел. 3. Sən aşağı mərtəbəyə düşmüşsən? Sən oraya niyə düşmüşsən? - Да, я спустился вниз. Я встретил своего отца. 4. Sən meydanda olmuşsan? Miting nəccə keçdi? Да, я был. Он прошёл очень хорошо. 5. Sən ingilis dilini öyrənmişsən? Xeyri nə oldu. (Какова была польза)? - Да, выучил. Я поехал за границу. 6. Sən xalçanı dəyişmişən? Onlar sənə nə qədər verdilər? - Да, я купил другой. Я отдал 100 долларов. 7. Sən kimlə danışmışsan? O nə dedi? - С твоим братом. Он ничего не сказал.

Упр.10. Раскройте скобки и переведите предложения.

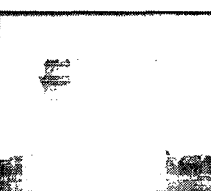
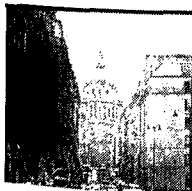
1. Bizim institutda xarici (языки) (кружок) var. Tələbələr orada ingilis, fransız, (русский) və ayri (языки) (учим). Dərslərdən sonra bizim (время) var və mən

Lalə ilə (вместе) ingilis (язык) (учим). Bizi bir xarici müəllim (обучает). Əvvəlcə biz (танец) (кружок) getdik. İki-üç (месяца) orada



qaldıq. 5-6 xarici (танец) (выучили), çox yaxşı da (в республиканском дворце) (станцевали). Sonra bildik ki, aşağı (этаж) bu (кружок) də var. (Поэтому) biz (из кружка танцев) çıxdıq və oraya getdik.

2. Bir gün yayda biz xarici ölkəyə səyahət etdik. Bu ölkənin bir nəccə qəşəng şəhərləri və ayri yerləri var. Qəşəng şəhərlərdən biri Parisdir. Biz bu şəhərlərin



(центры) ilə tanış olduq, (площади) gördük, (исторический) muzeylərinə (на экскурсию) getdik, (на стадионах) da olduq, (никогда) bir yerdə qalmırdıq. (Потому что), 7 gün (время) var idi. (Каждый) gün səhər çıxıq və axsama qədər ya (в кино-театр), ya da şəhər (дворец) gedirik. Bizim bir neçə turistlərimiz onların (язык) bilik. Ancaq mənim (для) onların (язык) çox (трудный). (Каждый) gün mən mehmanxanada aşağı (спускаться) səhər uyməyini uymək (для) və (каждый) gün bir qadınla rastlaşırım. Biz tanış olduq. O, deyir ki, onların (язык) çox (лёгкий). Onun nəyi (лёгкий)? Bilmirəm. Mən (ничего) (выучил).

ГРАММАТИКА II

Давайте немного отвлечёмся от путаницы времен и займёмся ЧИСЛАМИ, более лёгкими грамматическими правилами.

1) Мы уже знаем простые числа от 1 до 10. Числа между 11 → 19 образуются прибавлением чисел к 10 "on": 11 – on bir, 12 – on iki и т.д.

2) 20 - iyirmi, 30 - otuz, 40 - qırq, 50 - əlli, 60 - altmış, 70 - yetmiş, 80 - səksən, 90 - doxsan, 100 - yüz, 200 - ikiyüz, 300 - üçyüz, и т.д, 1000 – min

3) Как и в русском языке имеются количественные (1,4,7,...) и порядковые числа (3-ий, 8-ой, 12-тый...). Как и прилагательные (лёгкий, белый, красивый) порядковые числа не изменяются по лицам и падежам при существительных: bir adama (одному человеку), yeddi adamdan (от семи человек), gözəl qıza (красивой девушке) и т.д.

4) Порядковые числа образуются с помощью четырёхвариантного - inci⁴; üç - üçüncü (3 – 3-ий), beş - beşinci (5 – 5-ый), otuz - otuzuncu (30 – 30-ый)

5) Порядковые составные числа образуются путем прибавления этого суффикса к последней цифре числа: 1945-тый - 1945-inci (min doqquzyüz qırq beşinci).

6) Однако числа (и прилагательные) изменяются по лицам и падежам, когда они заменяют предмет, к которому они относятся: beşinci adama - beşinciyə (пятому человеку – пятому).

7) Предметы, определяемые числами, употребляются в единственном числе.

8) Числа отвечают на следующие вопросы:

Neçə // nə qədər - Сколько?. Neçə dəfə – Сколько штук?; Neçə nəfər – Сколько человек?; Neçə dəfə – Сколько раз?; Hansı / neçənci - который?

Анализ для понимания

Atamın altı oğlu var. Böüyünün otuz iki yaşı var. Altıncısının isə on iki yaşı var. У моего отца шесть сыновей. Старшему 32 года. Шестому 12 лет
1. altı oğlu – altı не изменяется, хотя 'oğlu' находится в форме личной принадлежности

2. Böüyünün - прилагательное в функции существительного в Родит.падеже.

3. Altıncı-sı-(n)-in- порядковое число в форме личной принадлежности в Родительном падеже.

Грамматические упражнения

Упр.11. Переведите.

1. Я живу на пятом этаже. В саду было много цветов. Я выбрал один красивый и отдал его второй дочери.

2. 9, 15, 23, 45, 49, 62, 84, 207, 648 -9-ый, 22-ой, 63-ий, 95-ый, 157-ой

3. Bizim küçüdə üç(dənə) mağaza var. Mən anamla mənə məktəb şeyləri almağ üçün getdim. Əvvəlcə böyüyünə getdik. Orada hər şey var idi. Biz on dəstər, 5-6 karandaş, iki qələm və bir dənə qəşəng çanta aldıq. Mən hər şeyi çantaya qoydum. Sonra mənə palto aldıq. Mən anama dedim ki mən qarasını istəyirəm. Bu mağazada qara paltolar var



idi, ancaq onlar mənə böyük idi. Küçünün aşağısında bir balaca mağazada paltonu gördük və aldıq.

4. Bizim məktəbimizin birinci mərtəbəsində altı otaq var. Axşam o otaqlarda ayrı-ayrı dərnlər işləyir. Birinci otaq rəqs dərnyə üçün, ikincisi - ingilis dili dərnyə üçün, üçüncüsü isə dram dərnyə üçündür. Respublika sarayında da bu və ayrı dərnlər var. Orada dörd dərnek üçüncü mərtəbədə, üçü isə dördüncü mərtəbədədir. Oraya çox uşaq gəlir və dərnlərdə rəqs, xarici (rus, ingilis,



fransız) dillərini, musiqini və ayrı şeyləri öyrənir. Mənim dərnyəm yuxarı mərtəbədədir. Mən balaca bacımla bir yerdə oraya həftədə 2 dəfə gedirik. Bizi çox yaxşı müəllimlər öyrədirlər.

Упр. 12. Переведите.*



В центре города есть два больших магазина. Вчера я собрал своих детей и пошел в эти магазины. В первом я купил туфли для моего маленького сына и дочери. Затем мы вышли и



поспешили во второй магазин. В этом магазине мы посмотрели на 4-5 пальто, поменяли их, поговорили с продавцом, но ничего не купили, потому что они были очень маленькими, очень большими, или другого цвета, а мы хотели черное. Во втором магазине мы увидели хорошее черное пальто, но оно было мало, и я ничего не купил для моего старшего сына. Мы час прогуляли в центре, я купил сок для них и два килограмма яблок и вернулся домой. Я купил два килограмма хлеба (çörək). Вечером мы поужинали и посмотрели телевизор.

Упр.13.Составьте вопросы и ответы. *

1.Сколько вам лет (ему, этой девушке, женщине, мужчине)? – Мне (7, 9, 10, 14, 20, 25, 36, 42, 58, 61, 73) лет. 2.На каком этаже вы (он, они, мы) живёте? – Я живу на втором (4-ом, 10-ом, 9-ом, 3-ем, 16-ом) этаже. 3.Сколько билетов ты заказал? – Я заказал 2 (3, 12, 20) билета на поезд и 1 (5, 8) билет на самолёт. 4.Сколько километров прошел вчера этот автобус? – Он проехал 80 (60, 30, 45, 90, 120, 150) километров. 5.Сколько туфлей ты (он) поменял? – 2 (3). 6.Сколько карандашей ты купил? – 5 (10, 15, 30) штук. 7.Сколько людей было в автобусе? – 10 (20, 30, 40) человек. 8.Сколько раз вы танцевали в представлениях? – Я танцевал 5 (3, 7, 11, 16, 28, 33) раз в представлениях. 9.Ты – гид. Сколько раз ты брал туристов на экскурсию? – Это – 20-ый (30-ый, 38-ой, 53-ий, 60-ый) раз. 10.Сколько килограммов яблок ты вчера купил? – 1 (2, 3, 4, 5) килограмм..

Теперь мы познакомимся с днями недели. Это говорится двояко.

1.Числами их порядка с Понедельника - *birinci gün* ... и до Субботы.

2.Их специфическими названиями. Сделайте Упр.14. Выучите и запомните.

Примечание: неделя- *həftə*, каждый день/в день - *gündə*, каждый день - *hər gün*, гол - *il*

1,2,3..раза в год, месяц, неделю, день - *İldə, ayda, həftədə, gündə 1,2,3..dəfə*

Упр.14.Спрашивайте и отвечайте: *Sən (я, он, мы, вы, они) (дни недели) nə ctdin?**

Bazar günü – Воскресенье ... отдыхаю, учу русский язык в кружке

Bazar ertəsi – Понедельник ... танцую во Дворце, обучаю студентов

Çərşənbə axşamı - Вторник ... смотрю телевизор, слушаю радио

Çərşənbə (günü) - Среда ... иду в центр, отдыхаю

Cümə axşamı - Четверг ... иду в кино, пою на концерте

Cümə (günü) – Пятница ... беседую с друзьями, гуляю в парке

Şənbə (günü) - Суббота ... убираю квартиру, встаю рано

Упр.15.Переведите и запомните.

1.İldə 365 gün var. 2.İldə 12 ay var. 3.Ayda 30 ya 31 gün var. 4.Fevral ayında 28

gün var. 5.Dörd ildən bir Fevral ayında 29 gün olur. 6.Ayda 4 həftə var.

7.Həftədə 7 gün var. 8.Uşaqlar həftədə 6 gün məktəbə gedirlər. 9.Onların gündə

5-6 dərsi var. 10.Anar həftədə iki gün (dəfə) dərnyə gedir. 11.Fəhlələr ayda iki

dəfə pul alırlar). 12.Mən işləmirəm, ona görə pul almıram.13.Atam gündə (hər

gün) işdən saat 6-da gəlir. 14.Biz gündə(в день) 3 dəfə yeyirik. 15.İşçilər işdə

gündə 1 saat istirahət edirlər.

Упр.16.Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.*

1.Sənin maşının var?(магазин, время, место, - нет) *Bəli (yox)*..... 2.Sizin

ekskursiyamız bu gün (завтра, дни недели) *harayadır?* *Bu gün bizim*

ekskursiyamız stadionadır (в республиканский дворец, на площадь, к центру,

Исторический музей). 3.*Onlar bu dili* (танец) *harada öyrənir(lər)?* – *В школе*

(университете, на площади, театре, республиканском дворце) – *полный ответ*. -- Kim onları (тебя, его) öyrədir? – Mən (мы, они, он/она, вы) öyrədirəm. 4. Sən (он/она, они, мы) hansı gün dərnəyə gədirsen (танцуешь во Дворце, идешь в командировку/на экскурсию, обмениваешь деньги, учишь русский, отдыхаешь в лесу)? Mən Bazar və Cümə günləri dərnəyə (кино) gədirəm (каждый день, дни недели, после обеда). 5. Rus (азербайджанский) dili, yoxsa Azəri dili çətindir? -Hər dil çətindir. Ona görə dildə hər şeyi öyrənmək asan deyil. 6. Şənbə günü sən (она, они) nə aldın (что учил, с кем ты был, с кем ты разговаривал)?- Həç nə (новый танец, с моим братом).

Упр.17. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1. bir yerdə. 2. günü. 3. mərkəzinə. 4. biletləri. 5. tarixi. 6. düşdük. 7. mərtəbəyə. 8. ona görə ki.



1. Cümə ... axşam mən dərnəyimin uşaqları ilə teatra getdim. 2. Mən səhər teatr kassasına gəldim və ... aldım. 3. Axşam uşaqları yığdım və biz...teatra getdik. 4. Biz teatra vaxtından qabaq gəldik. 5. Orada uşaqlar şokillərə baxdılar, teatrın ...ilə tanış oldular.



6. Sonra biz yuxarı ... getdik. 7. Bizim yerlərimiz orada idi. 8. Yerlərimiz çox rahat idi, ..., onlar qabaqda idi. 9. Tamaşa çox maraqlı keçdi. 10. Uşaqlar Azərbaycanın tarixini tamaşa şəklinə gördülər. 11. Antrakt vaxtı biz aşağı..... 12. Orada teatrın aktyorları ilə rastlaşdıq, tamaşaçılar onlarla danışdılar. Biz də onlara qulaq asdıq. 13. Teatrdan sonra biz şəhərin ...getdik. 14. Uşaqlar bir saat gözdilər və sonra evlərinə qayıtdılar.

Упр.18. Найдите эквиваленты предложений. Выучите.

Эти деньги для тебя.

Он/она спустился на первый этаж.

Никогда не возвращайся с пути.

Я танцую во дворце.

Этот иностранец выучил азерб.яз.

Это – не лёгкая работа.

Наш офис в центре.

Здесь все есть.

Ты ничего не положила в сумку.

Поэтому я пришёл сюда.

Mən sarayda rəqs edirəm.

Bu xarici Azəri dilini öyrənib.

Sən çantaya heçnə qoymadın.

Bizim ofisimiz mərkəzdedir.

Ona görə mən buraya gəldim..

O birinci mərtəbəyə düşdü.

Bu pul sonin üçündür.

Yoldan heç vaxt qayıtmı

Burada hər şey var.

Bu asan iş deyil.

Упр.19. Переведите диалог.*

-Привет, Руфат! Как поживаешь?

-Привет, Надир! Хорошо. Спасибо. А ты?

-Я тоже хорошо. Спасибо. Ты откуда идёшь

-Я иду из института. А ты?

-Я не был сегодня в институте. Я пошёл в библиотеку.



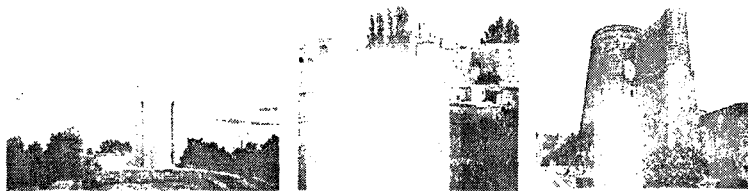
- Ты прочитал урок по истории? У меня нет книги.
- У меня тоже нет. Я прочитал его в биб-ке и хорошо выучил.
- Я не прочитал этот урок и сейчас ничего не знаю.
- Ты тоже иди в библиотеку. Послушай, ты видел Лалу?
- Да. Ваша группа была на нижнем этаже
- Что она сказала?
- Она сказала, что хотела видеть тебя, потому что ты не был в драмкружке тоже.
- У меня сейчас нет времени. Но я хожу туда каждую пятницу. Она же туда в пятницу не приходит. Ладно, извини меня. Я спешу сейчас домой. Я голоден, и у меня там много работы. Хорошо, что я встретил тебя. До свидания!
- До свидания. Увидимся.



Упр.20. Прочитайте и переведите текст.

TURİSTLƏR

Yayda çox turist Bakıya gəlir. Bu vaxt hava isti olur və onlar hər yərə ekskursiyaya gedirlər. Mənim adım Əlidir. Mən bələdçi-tərcüməçiyəm və onlarla bizim şəhərimizin maraqlı yerlərinə gedirəm. Bu dəfə biz əvvəlcə tarix muzeyinə getdik. Onlar şokillərə baxdılar, mən isə onları Azərbaycanın tarixi ilə



tanış etdim.

Sonra biz yuxarı Şəhidlər Xiyabanına (Аллея Шехидов) çıxdıq. Onlar şəhidlərin adlarını, yaşlarını oxudular, gördülər ki, şəhidlər çox cavan idilər. Oradan biz düşdük və İçəri Şəhərə getdik. Orada küçələri gözdik. Onlar köhnə və təzə evlərə baxdılar. Sonra onlar yemək və istirahət etmək üçün mehmanxanaya getdilər.

Onlar mərkəzi yaxşı tanımışlar. Axşam onlar tez-tez şəhərə çıxıblar, şəhərin mərkəzində gəziblər, kino-teatrlara gediblər. Ona görə səhər biz əvvəlcə Respublika stadionuna getdik. Orada bir saat qaldıq, futbola baxdıq.

Stadiondan sonra biz mehmanxananın avtobusu ilə Azadlıq (Свобода) meydanına gəldik. Meydan bizim dənizkənarı (приморский) parkın yanındadır. Bir-iki saat parkda gözdik, dənizə, gəmilərə baxdıq və sonra Respublika sarayına getdik. Orada böyük tamaşa var idi. Müğənnilərə qulaq asdıq. Rəqs qrupları çox qəşəng rəqs etdilər.



İki gün səhərdən axşamacan turistlər Bakının hər bir maraqlı yerini gördülər. Onlar mənə dedilər ki, onlar iki günə heç vaxt bu qədər şey görməyiblər, onlar Bakıda çox maraqlı istirahət ediblər.

Упр.21. Переведите или найдите предложения в тексте.

1. В это время погода жаркая, и они идут на экскурсию во все места. 2. Этот раз мы сначала пошли в Исторический музей. 3. Оттуда мы спустились в Старый город. 4. Потом они пошли в гостиницу поесть и отдохнуть. 5. Они знали центр очень хорошо. 6. Поэтому утром мы сначала пошли на Республиканский стадион. 7. Там было большое представление. 8. Танцевальные группы чудесно танцевали. 9. Они сказали, что они никогда не видели так много вещей за два дня.

Упр.23. Ответьте на следующие вопросы.

1. Haçan Bakıya çox turist gəlir? 2. Əli nəçidir? 3. O nə edir? 4. Onlar bu dəfə əvvəlcə haraya getdilər? 5. Əli turistləri nə ilə tanış etdi? 6. Turistlər Şəhidlər Xiyabanında nə etdilər? 7. Onlar İçəri Şəhərdə nəyə baxdılar? 8. Turistlər tez-tez axşam haraya çıxdılar? 9. Səhər onlar əvvəlcə haraya getdilər? 10. Onlar necə Azadlıq meydanına goldilər? 11. Meydan nəyin yanındadır? 12. Onlar dənizkənarı parkda nə etdilər? 13. Onlar harada böyük tamaşaya baxdılar? 14. Onlar kimə qulaq asdılar? 15. Rəqs qrupları necə rəqs etdilər?

Упр.24. Читайте текст небольшими абзацами и пересказывайте сначала на русском, а затем на азербайджанском.

Упр.25. Вспомните о своих экскурсиях и расскажите.

Ключи к упражнениям.

Упр.3. Ответьте на вопросы.

1. O, dünən meşəyə getdi 2. Biz gündüz dənizdə çimirik 3. Biz səhər itlə gözmişik. 4. Onlar mehmanxanada istirahət etdilər. 5. Sən mənə küçədə gördün. 6. İradə səhər Universitetə gedir. 7. Mən Universitetə getməmişəm. 8. Uşaqlar axşam televizora baxdılar. 9. Biz üç gün bundan qabaq dağın yuxarisına çıxmışıq. 10. Fəhlələr zavodda işləyirlər.

Упр.9. Переведите ответы.

1. Mən Tarix muzeyinə ekskursiyaya getmişəm. Mən çoxlu maraqlı şey görmüşəm. 2. Xeyr, mən olmamışam. Mən heç nəyə baxmadım. 3. Bəli, aşağı düşmüşəm. Mən atanla rastlaşdım. 4. Bəli, olmuşam. O, çox yaxşı keçdi. 5. Bəli, mən onu öyrənmişəm. Mən xarici kompaniyaya getdim. 6. Bəli, mən ayrı xalça almışam. Mən \$100 verdim. 7. Sənin qardaşınla. O, heç nə demədi

Упр.12. Переведите.

Şəhərin mərkəzində iki böyük mağaza var. Dünən mən uşaqlarımı yığdım və bu mağazalara getdim. Birincisindən mən balaca oğlum və qızım üçün ayaqqabı(ları) aldım. Sonra biz çıxdıq və ikinci mağazaya tələsdik. Bu mağazada biz 4-5 paltoya baxdıq, onları dəyişdik, satıcı ilə danışdıq, ancaq heç nə almadıq, ona görə ki, onlar ya balaca, ya böyük, ya da ayrı rəngdə idi, biz isə qarasını istədik. İkinci mağazada biz yaxşı qara palto gördük, ancaq o, balaca idi və mən böyük oğluma heç nə almadım. Biz bir saat mərkəzi gözdik, mən onlar üçün şirin

su və evə iki kilo alma aldım və evə qayıtdıq. Mən iki kilo çörək aldım. Axşam biz yeməyimizi yedik və televizora baxdıq.

Упр.13. Спрашивайте и отвечайте

1. Sənın neçə yaşın var(onun, bu qızın, qadının, kişinin)? - Mənim 12 yaşım var.
2. Sən hansı mərtəbədə yaşayırsan? - Mən ikinci mərtəbədə yaşayıram.
3. Sən neçə (dönə) biletdə sifariş etmişsən? - Mən 2 biletdə qatara və 1 biletdə (dönə) təyyarəyə sifariş etmişəm.
4. Dünən avtobus neçə kilometr keçdi? - O, səksən kilometr keçdi.
5. Sən neçə ayaqqabı dəyişmişsən? - 2.
6. Sən neçə karandaş aldın? - 5 dəfə.
7. Avtobusda neçə adam var idi? - 10 nəfər.
8. Sən neçə dəfə tamaşalarda rəqs etmişsən? - Mən tamaşalarda 5 dəfə rəqs etmişəm.
9. Bu neçənci dəfədir ki, sən turistlərlə ekskursiyalara gedirsən? - Bu 20-ci dəfədir.
11. Sən dünən nə qədər alma almışsan? - 1 kilo.

Упр.14. Спрашиваем и отвечаем.

- Bazar günü - Воскресенье istirahət etdim, dərnişinlə rus dilini öyrəndim
Bazar ertəsi - Понедельник sarayda rəqs etdim, tələbələrini öyrətdim
Çərşənbə axşamı - Вторник televizora baxdım, radioya qulaq asdım
Çərşənbə (günü) - Среда... mərkəzə getdim, istirahət etdim
Cümə axşamı - Четверг kinoya getdim, tamaşada oxudum
Cümə (günü) - Пятница dostlarımla danışdım, parkda gəzdim
Şənbə (günü) - Суббота ... evimi təmizlədim, səhər tezdən durdum

Упр.17. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

- 1-2. Günü. 2-4. Biletləri. 3-1. Bir yerdə. 5-5. Tarixi. 6-7. Mərtəbəyə. 8-8. Ona görə ki. 11-6. Düşdük. 13-3. Mərkəzinə.

Упр.19. Переведите диалог.

-Salam. Rəfət! Necəsən?

-Salam, Nadir! Yaxşıyam. Çox sağ ol. Sən necəsən?

-Mən də yaxşıyam. Sağ ol. Sən haradan gəlirsən?

-Mən institutdan gəlirəm. Bəs, sən?

-Mən bu gün institutda olmamışam. Mən kitabxanaya getdim. İndi oradan gəlirəm

-Sən tarix dərşini oxumuşsan? Məndə o kitab yoxdur.

-Məndə də yoxdur. Kitabxanada oxudum və dərşini yaxşı öyrəndim

-Mən bu dərşini oxumadım. İndi də heç nə bilmirəm

-Sən də kitabxanaya get. Bura bax, sən Laləni görmüşsən?

-Hə. Sizin qrupunuz aşağı mərtəbədə idi.

- O, nə dedi?

-Dedi ki, səni görmək istəyir, ona görə ki, sən teatr dərnişində də deyildin.

-Mənim indiyə vaxtım yoxdur. Ancaq mən hər Cümə günü oraya gedirəm. O, isə Cümə günü oraya gəlmir. Yaxşı, başla, mən indiyə tələsirəm. Aham, işim də orada çoxdur. Yaxşıdır ki, səninlə rastlaşmışam. Sağ ol!

-Sağ ol. Görüşürük.

УРОК 18

Будущее категорическое время(-асаq²-).
Суффиксы наречия (-са²-); Суффикс вопроса(-m²-)

Активный словарь



Спать

Yatmaq



окно

pəncərə *с.п.*



ждать

gözləmək *п.*



дверь

qapı *с.п.*



любить

sevmək *п.*

в какой-то мере - bir qədər

быть правым - düz olmaq

понимать - başa düşmək *п.*

нравиться - xoşa gəlmək*

пожалуйста - buyurun

спрашивать - soruşmaq

соглашаться - razı olmaq

опаздывать - gecikmək

с удовольствием - məmnuniyyətlə

наконец - nəhayət

открывать - açmaq *п.*

о (послелог) - haqqında

необходимый - lazım

предложение - cümlə

закрывать - bağlamaq *п.*

совсем (отриц.)-heç*

забывать - unutmaq *п.*

часть - hissə

поздний-gec *п.п.*

ответ - cavab *с.п.*

давать - vermək.

пустой - boş

братъ - götürmək *п.*

вопрос - sual *с.п.*

мало - az*

Введение и закрепление новых слов

Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2.Переведите.

А) bir qədər, götürmək, pəncərə, düz olmaq, gec, qapı, başa düşmək, lazım, haqqında, unutmaq, sevmək, az, buyurun, xoşa gəlmək, boş, məmnuniyyətlə, bağlamaq, nəhayət, razı olmaq, yatmaq, heç, gözləmək, açmaq, vermək, cavab, gecikmək, cümlə, sual, soruşmaq, hissə.

Б) в каком-то отношении, братъ, окно, быть правым, поздний, дверь, понимать, о, забывать, любить, мало, пожалуйста, нравиться, пустой, с удовольствием, закрывать, наконец, соглашаться, необходимый, о, спать, совсем(овсе), ждать, открывать, давать, опаздывать, ответ, предложение,

А) qapı, başa düşmək, xoşa gəlmək, boş, məmnuniyyətlə, açmaq, vermək, cavab, sual, soruşmaq, hissə, pəncərə, düz olmaq, gec, sevmək, az, buyurun, yatmaq, heç, gözləmək, gecikmək, cümlə, bir qədər, götürmək, pəncərə, haqqında, unutmaq, bağlamaq, nəhayət, razı olmaq.

Б) вопрос, спрашивать, часть, поздний, дверь, понимать, пожалуйста, пустой, нравиться, вовсе(совсем), ждать, открывать, вопрос, спрашивать, часть, братъ, окно, быть правым, забывать, мало, любить, наконец,

соглашаться, спать, опаздывать, ответ, предложение, в каком-то отношении, необходимый, о, с удовольствием, закрывать, давать.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

в какой-то мере - buyurun	наконец - ацмац	часть - vermök.
быть правым - хоша гөлмөк	открывать - lazım	поздний- hissö.
понимать - bir qödör.	о (последлог) - nöhayöt	ответ - бош
нравиться - başa düşmök	необходимый - cümlö.	давать - gec
пожалуйста - düz olmaq	предложение - haqqında	пустой - cavab
спрашивать - razı olmaq	закрывать - pəncərə	братъ - yatmaq
соглашаться - gözləmək	совсем (отриц.)- unutmaz	вопрос - az
опаздывать - soruşmaq	забывать .- sevmək	мало - sual
ждать - məmnuniyyətlə	окно - bağlamaq	спать - qarı
с удовольствием - gecikmək	любить - heç	дверь - götürmək

Упр.4. Найдите недостающие значения.

быть правым -	открывать - lazım	поздний- hissö.
нравиться - başa düşmök	необходимый - .	давать - gec
пожалуйста -	предложение - haqqında	пустой -
понимать - bir qödör.	о (последлог) -	ответ -
в какой-то мере -	наконец - ацмац	часть -

соглашаться, - gözləmək	совсем (отриц.)- unutmaz	вопрос -
опаздывать -	забывать .- sevmək	мало - sual
с удоволь. -	любить -	дверь -
спрашивать - razı olmaq	закрывать -	братъ -
ждать - məmnuniyyətlə	окно -	спать - qarı

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

хоша гөлмөк	az	sual	sevmək	götürmək	bağlamaq
gözləmək	heç	gec	yatmaq	pəncərə	nöhayöt
başa düşmök	cavab	lazım	açmaq	haqqında	unutmaz
razı olmaq	hissö	qarı	vermək	soruşmaq	buyurun
məmnuniyyətlə	cümlə	boş	düz olmaq	bir qödör	gecikmək

Примечание 1:

1. Кроме **heç** **nə**, **heç vaxt** слово **heç** при употреблении со словами – действиями (глаголами) означает **абсолютно, совсем(вовсе)** в отрицательных предложениях, а также **–когда-либо-** в вопросах.

Sən **heç** başa düşmürsən - Ты **совсем** не понимаешь.

Bu gecəni **heç** yatmamışam - Я **совсем (вообще)** не спал эту ночь.

Sən **heç** orada olmuşsan? Ты **когда-нибудь** там был?

2. **Az** **мало**(неопред. кол-тво) в выражении **-bir az** означает **немного**.

В форме **azı** (Личной принадлежности) означает – **по крайней мере**.

Mənə **bir az** su ver - Дайте мне **немного** воды..

Orada **azı 5** nəfər adam var idi - Там было, **по крайней мере**, пять человек.

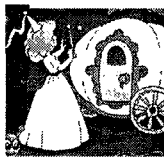
Упр.6. Проведите короткие диалоги, используя весь выбор в скобках.

1. Mən düzəm mən düz deyiləm. (Проспрягать)
2. Mən (O, onlar, siz) düz de'yi'rəm?– Xeyr (Bəli), sən (o, onlar, biz) düz 'de(mi)rsən (bilmək, danışmaq, yazmaq, rəqs etmək, öyrənmək, öyrətmək, başa düşmək)
3. Sən (onlar, o, siz) bu səhəri necə tanıyırsan.– Mən bu səhəri (heç) tanımıram.
 1. (adamı, küçəni, dərsi, dili, işi, respublikanı, sualı, cavabı)
 2. (yaqşı, çox yaqşı, çox gözəl, bir qədər, az, heç, bir az)
 3. (bilmək, başa düşmək, öyrənmək)

Примечание 2: Хоша гəlmək. Хош переводится как **приятный, благоприятный, добрый, хороший, приветливый и т.д.** Это слово употребляется и как существительное (приятное чувство) и изменяется по падежам и лицам. Так, можно сказать: **Bu qarı mənim xoş-um-a gəlir** – Эта дверь доставляет мне радость (дословно), т.е., Эта дверь мне нравится. Поскольку 'gəlmək' **приходить – куда (кому, чему – требует Дат. Падеж)**, то и говорим: **Bu cavab mənim (xoşuma, sənin (onun) xoşuna, bizim xoşumuza) gəlir** – Этот ответ мне(...) нравится. При этом предмет оценки как и в русском языке является действующим предметом (подлежащим). **Bu alma (teater, adam) mənim xoşuma gəlir** Это яблоко(...) мне нравится. Но есть и переходный глагол **"xoşlamaq"**– Mən bu almanı xoşlayıram. Однако **«хоша гəlmək»** более популярно, особенно в разговорной речи.

Упр.7. Чтение и понимание.

- | | |
|--|--|
| - Sirk sizin xoşunuza gəlir? | - Вам цирк нравится? |
| - Bəli, sirk mənim xoşuma gəlir.
Mən sirki çox sevirəm. | - Да, цирк мне нравится.
Я очень люблю цирк |
| - Xeyr, sirk mənim xoşuma gəlmir.
Mən sirki sevmirəm. | - Нет, цирк мне нравится.
Я не люблю цирк. |
-
- | | |
|---------------------------------|--------------------------|
| - Siz mənim filmimə baxmısınız? | - Вы смотрели мой фильм? |
| - Bəli, baxmışam. | Да, посмотрел. |
| - Film sizin xoşunuza gəldi? | - Вам понравился фильм? |
| - Bəli, çox. | - Да, очень. |
| - Sağ ol. Çox şadam. | - Спасибо. Я очень рад |
-
- | | |
|---------------------------------|---------------------------|
| - Siz mənim kitabımı oxmusunuz? | - Вы прочитали мою книгу? |
| - Bəli, oxumuşam. | Да, прочитал. |
| - Kitab sizin xoşunuza gəldi? | - Вам понравилась книга? |
| - Xeyr, çox uox. | - Нет, не очень. |



Упр. 8. Составьте краткие диалоги (вопросы и ответы).

Deyin, sizin nə xoşunuza gəlir (gəlmir)? или Siz nəyi sevirsiniz (sevmirsiniz)?

Возрадите: Xeyr, sən düz deyilsən (demirsen, danışmırsan).

Упр. 9. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Bağışlayın (скажите, пожалуйста), mənə (ему, нам) teatra getmək üçün iki bilet lazımdır (открыть/закрыть) дверь (окно), прочитайте это предложение, дать 5 тетрадей, познакомиться с той частью города) - Buyurun (с удовольствием). 2. O gün biz (он, они, вы) şənliyə (театр, концерт, Республиканский Дворец, лекция) gəcikdik və heç kim qapını açmadı. 3. Mən (он, мы, вы) nə qədər soruşdum, sən cavab vermədin. Yatırdın? - Heç. Mən sizinlə razı deyildim (не понял вопрос, мне не понравился ваш вопрос). 4. Sən (он, они) nə bilirsen onun (обо мне, том человеке – фильме, ответе) haqqında? - Heç nə. Ancaq mən onu sevirəm (жду, хочу). 5. Qutunu aç, bax qutuda (чемодан, комнату) nə var? - Heç nə. Boşdur. - Götür mənim (его, Анара, твоей тети) şeylərimi oraya qoy və bağla. - (с удовольствием). 6. Nəhayət, sən (он, они) gəldin, gəcikmədin. Biletini (деньги) ver və teatrın bu (та, другая) hissəsinə keç. - (с удовольствием). 7. Teksti (книгу, лекцию) oxumaq lazımdır. Sonra ona sualları verin. Heç nə unutmayın. Aşağı (в верхней) hissədə suallar var. Onlara düz cavab verin.

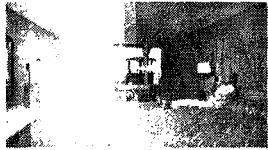
Упр.10. Откройте скобки и переведите предложения. Прочитайте еще раз и перескажите текст, используя новые слова.

Dünən mən ərimlə bir yerdə şəhərə (вышли). Mən şəhəri (в какой-то мере) tanıyıram və ərimi də şəhərlə tanış etməyə istədim. O, Azərbaycan dilini (знает немного), ancaq (ничего) (не понимает). O, çox şey öyrənib, ancaq tez (забывает). O, deyir ki, bu dil çox (трудный). Mən onunla (согласна). O, (быть правым). Azərbaycan dili (трудный), ancaq mənim çox (нравится). Mən onu (с удовольствием) öyrənirəm.

Biz getdik. İçəri Şəhəri (немного) gözdük. İçəri Şəhərdən (вышли) və şəhərin mərkəzinə, "Fəvvarələr" (Фонтанов) meydanına gəldik. Orada mağazaları gözdük, 3-4 şey ev üçün aldığımız. Sonra taksini (взяли) və ərimin



dostunun yanına getdik. Onun dostu ilə bir yerdə kafeyə düşdük. Biz kafədə



nahar etdik. Azadın dostu dedi ki, o, Bakıya tozə gəlib və şəhəri (совсем) tanıdır. Biz ona dedik ki, Bakı çox qəşəng şəhərdir, bizim (нравится). Biz ona Bakının maraqlı yerləri (o) danışdıq. Bir saat kafədə qaldıq. Yeməyimizi yedik, onlar çox pivə içdilər. Bir az sonra biz kafədən (вышли). Əfsuslar olsun, mən evə yolu (забыла). Biz polisdən Azərbaycanca (спросил) Nizami Metro stansiyası

haradadır. Ünvələcə o, mənim (вопрос) (не понял). Sonra dedi ki, uzaqdadır. Bir az (полождали), taksi gəldi. Taksi ilə cvə çatdıq. (Наконец) biz(дверь) (открыли), otağa keçdik və (дверь) (закрыли). Azad dedi ki, o (спать) istəyir. Mən (не давать ответа). Otaqlarda çox isti idi. Mən (окно) (открыла) havanı dəyişmək üçün, zənbildən şeyləri (взяла), şkafa qoydum və getdim yatdım.

ГРАММАТИКА

Сегодня мы перейдем к Будущему времени. Оно образуется суффиксами (y)-acaq-, -əcəк- - (y)acaq – alacaq, oxuyacaq, (y)əcəк – gedəcəк, işləyəcəк. Перед гласными суффиксов личных местоимений "q" и "k", чередуются с "ğ" и "y" соответственно: yazacaq – yazacaq-**am**, işləyəcəк – işləyəcə**y**-əm.

Прочтите модель и обратите внимание на образовании правописания суффиксов будущего времени

МОДЕЛЬ:

-Sən sabah nə edəcəksən?



- Что ты завтра будешь делать?

-Mən televizora baxacağam.

- Я буду смотреть телевизор.

-Sən oxuyacaqsan.



- Ты будешь петь.

-O, telefonla danışacaq.



- Он будет говорить по телефону.

-Biz istirahət edəcəyik.



- Мы будем отдыхать.

-Siz teatra gedəcəksiniz.



Вы пойдёте в театр.

-Onlar gəmiylə gəzəcəк(lər).



Они будут кататься на лодке

Упр.11.Прочтите и переведите следующие диалоги.

- Arif, sən axşam nə edəcəksən?
- Axşam mən kitab oxuyacağam. Məndə maraqlı kitab var.
- Bəs, sən nə edəcəksən, Leyla?
- Mən ingilis dilini öyrənəcəyəm, sonra təzə filmə baxacağam, axşam isə sənə rəqs öyrədəcəyəm.
- Bəs, bizim turistlər nə edəcəklər?



-İndi onlar, Kiyevə və Moskvaya bilet sifariş edirlər. Orada onların dostları yaşayır(lar). Sonra onlar da təzə filmə baxacaqlar. Axşam isə diskotekada rəqs edəcəklər.

-Düz demirsən. Onlar diskotekalara getmirlər. Onlar restoranlarda istirahət edirlər, rəqs edirlər.

-Necə? Mən düz demirəm? Qocalar restorana gedir(lər). Cavanlar isə dəniz sahilinə gedirlər və hər gün axşam diskotekadadırlar.

-Yaxşı, bəs, Elşən nə edəcək?

-Səhər Elşən Universitetdə mühazirə oxuyacaq, sonra ispan dilini



öyrənəcək, axşam isə istirahət edəcək.

-Çox yaxşı. Biz bir yerdə istirahət edəcəyik.

Mənim vaxtım yoxdur

- Sən nə vaxt nahar edəcəksən?
- Mən nahar etməyəcəyəm. Mənim indi vaxtım yoxdur.
- Sən haçan mənimlə razı olacaqsan?
- Heç vaxt. Sənə heç qulaq asmaq da istəmirəm.
- Əlbəttə, sən bu gün mühazirəyə gecikəcəksən?
- Bəli. Ona görə ki, mənim vaxtım ya yoxdur, ya da azdır.
- Sənin vaxtın yoxdur? Bəs, sən səhər, günorta və axşam nə edirsən?
- Mən səhər, günorta, axşam azərbaycan dilini öyrənirəm.

Упр.12. Просклоняйте эти словосочетания в прошедшем и будущем временах. Двое: один спрашивает – другой отвечает – полные ответы.

Модель: Mən məktub yazdım?
Sən məktub yazdın?
O məktub yazdı?
Biz məktub yazdıq?
Siz məktub yazdı(ın)ız?
Onlar məktub yazdı(lar)?

Mən məktub yazacağam?
Sən məktub yazacaqsan?
O məktub yazacaq?
Biz məktub yazacağıq?
Siz məktub yazacaqs(ın)ız?
Onlar məktub yazacaq(lar)?

Ждать письмо, опоздать на московский поезд, открыть дверь, любить путешествовать, давать ответ, закрывать пустую коробку, слушать радио.

Упр.13.Выполните упражнение в форме диалога: Sən (mən, o, biz, siz, onlar) (дни недели) nə edəcəksən?*

Bazar günü Воскресенье, - ... отдыхать, написать письмо

Bazar ertəsi Понедельник, ... - учить азерб.яз., читать интересную книгу

Çərşənbə axşamı - Вторник, - смотреть телевизор, слушать радио

Çərşənbə (günü) – Среда ... - ехать в Москву, ждать тебя

Cümə axşamı – Четверг - читать эту часть, петь на представлении

Cümə (günü) - Пятница ... - открывать новый магазин, забыть ответ

Şənbə (günü) - Суббота ... - поздно прийти домой, узнать о нём

Упр.14.Допишите соответствующие суффиксы.

1.Mən bu gün teatr haqqında danış...am, sabah isə biz muzeylər haqqında gulaq as....ıq. 2.Sən bazar günü məni harada gözlə....sən? - Bağda. - Bəs, indi sən nə ed....sən? İndi mən işə ged....əm. 3.Anar o çərşənbə günü axşam həkimlə danış.... və bizə dedi ki, anası hələ 5 gün də xəstəxanada qal.... 4.Onlar dünən gecəyədək televizora bax....(lar). Sonra yat...lar.5.Sabah siz mehmanxanada qal....sınız və orada nahar ed....sınız. 6.O, indi yat....? O, təzə mühazirəyə qulaq asm... .

Упр.15.Закончите диалоги аналогично первому.

1.-Aslan, sən ingilis dilini öyrənirsən?

-Xeyr, mən ingilis dilini öyrənmiyəm. Mən rəqs edirəm.

-Aslan, sən ingilis dilini öyrənəcəksən?

-Xeyr, mən ingilis dilini öyrənməyəcəyəm. Mən rəqs edəcəyəm.

1.-Sən kitab oxuyursan? 2.-Sən aşağı düşürsən? 3.-Sən məni gözləyirsən?

-Xeyr,

-Xeyr, ...

-Xeyr,

4.Sən futbola baxırsan?

5.Sən şəhərə çıxırsan?

6.Sən bu sualı soruşursan?

-Xeyr,

-Xeyr....

Xeyr....

Bəs, sən nə edəcəksən?

Возможные действия: istirahət etmək, yatmaq, cümlələrə sual vermək

Упр.16.Ответьте на вопросы.

1.Siz Londona nə vaxt gedəcəksiniz? 2.Anar nə vaxt rus dilini öyrənəcək?

3.Rauf nə vaxt sərgidə işləyəcək? 4.Biz nə vaxt istirahət edəcəyik? 5.Aysel nə vaxt teatra gedəcək?

Упр.17.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1.haqqında, 2.qarını, 3. pəncərədən, 4.açdı, boşdur. 5.götürdüm, 6.xoşuna gəlmiş. 7. başa düşmədim, cavabımı . 8.gec, 9.{çox yaxşı, bir qədər, bir az, çox az, heç}, 10.nəhayət, gecikdilər, 11.lazımdır, 12.raziyam, 13.cümlə, sual.

1.Sən bu uşaqları tanıyırsan? - Belə də. Arifi... .. tanıyıram, Elçini -, Kəmal -, Səmədi -, Oqtayı isə ... tanıyıram. 2.Sən məni başa düşdün? - Bəli, və səninlə 3. ... aç, bax orada kimdir. 4. ... , onlar göldilər. Sən onlardan soruş ki, onlar niyə 5. O vaxt o, ... baxırdı və səni gördü.

6.Polis çamadanı ..., gördü ki, içi, bağladı. 7.Sirk sənin, mən isə onu sevirəm. 8.Mən sənin sualını, sən də mənə 9.O, məşhurdur. Onun ... çox danışır. 10. Mən onu gözləyirəm. O, mənə... . 11.Sən orada 10 dənə ... yazacaqsan və sonra onlara ... verəcəksən. 12.Bu qatar çox ... bu stansiyadan keçir. 13.Mən bu kitabı sənin üçün evdən ...

Упр.18. Переведите.*

1.-Что ты сейчас делаешь? – Сейчас я читаю газету. –А что ты будешь делать завтра? – Я буду спать. – Но где Самир? Что он сейчас делает? – Он здесь. Он слушает радио и ждёт тебя. 2.Не забудь, Анар, в пятницу я еду в Тбилиси, и ты возьмёшь туристов на экскурсию. Согласен? – С удовольствием. – Но сначала я соберу свои вещи и потом пойду к матери. Она хочет немного отдохнуть на нашей даче. Как ты поедешь в Тбилиси: поездом или автобусом? – Поездом. 3.Я живу близко к станции метро «Низами». Мне необходимо видеть тебя.. Приходи в 3 часа. Я буду ждать тебя. Не опаздывай. На нашей улице много больших домов и магазинов. Наш дом рядом с театром Аздрамы. Это – двух-этажный дом. 4.В субботу утром мы пойдем на базар. Он находится недалеко. А вечером мы будем смотреть новую пьесу (драму) об истории Азербайджана в театре.

ГРАММАТИКА

1.Суффиксы **-са,сə-** означают **согласно кому/чему-то**. Sən rusca danışırsanmı? Ты умеешь говорить (согласно русскому языку),т.е., «Ты говоришь по-русски?»

Или: **Məncə bu düz deyil** – По-моему, это - не правильно (не верно).

2.Суффиксы **-mi,mı-** являются вопросительными и добавляются в конце слова-действия (глагола) почти как вопросительный знак. В разговорной речи они употребляются редко. Это – вежливая и наиболее корректная форма вопроса. А также в косвенной речи как русское **- ли -**

Siz bu gün istirahət edəcəksinizmi? O bu gün dərsini bilirmi?

МОДЕЛЬ 2

-Siz rusca danışırızmı?

-Вы говорите по-русски?

-Xeyr, mən rusca danışmıram.

-Нет, я не говорю по-русски.

-Bəli, danışırım.

- Да, говорю.

Выучите и запомните

azərbaycan dili - азербайджанский язык

английский язык – ingilis dili

azərbaycanca -- по-азербайджански

ingiliscə - по-английски

azərbaycanlı - азербайджанец

ingilis(ingiltərəli) - англичанин

fransız dili -- французский язык

ispan dili - испанский язык

fransızca -- по-французски

ispanca- по-испански

fransız(fransalı) - француз

ispan(ispaniyəli) - испанец

alman dili – немецкий язык
almanca – по-немецки
alman(almaniyalı) – немец

italyan dili – итальянский язык
italyanca – по-итальянски
italyan (italiyalı) – итальянец

Упр.19 Прочтите и переведите диалог

-Sevda, siz rusca danışsınız?
-Bəli, mən rusca danışırım.

-Sevda, siz fransızca danışsınız?
-Xeyr, mən fransızca danışmıram.

-Arif, sən ispanca danışsınmı?

-Mən bir az ispanca danışırım, ancaq mənim dostum Diyeqo ispanca çox yaxşı danışır. O, ispandır.

-Bəs, sən ingiliscə danışsın?

-Bəli, danışırım.

-Sən ingiliscə və rusca necə danışsın?

-Mən rusca çox yaxşı, ancaq ingiliscə bir az danışırım.

Упр.20. Вставьте суффиксы и переведите.

-Siz ingilis... danışır... ?

-Bəli, mən bir az ingilis... danışır..., yaxşı oxuyur..., bir az yazır... .

-Siz azərbaycanlı... ?

-Bəli, mən azərbaycanlı... . Bəs, siz?

-Biz ingilis... . Bu gün Londondan gəlmiş... .

-Bəs, siz azərbaycan... danışsınız?

-Bəli, bir az danışır... və başa düşür... . Ancaq biz azərbaycan... oxumur... və yazmır... . Bizim dostumuz var. (C Madriddəndir. O, azərbaycan... və ingilis... çox yaxşı danışır. Bir az fransız başa düşür.



-Ana, sən ingilis... danışsınmı?

-Xeyr, danışmır... .

-Bəs, ata fransız... danışdı?

-O, yaxşı başa düş... və fransız... bir az danış... .

-Bəs, sən və atam alman... danışdı... mı?

-Bəli, biz bir az alman... danışdı... .

-Siz azərbaycan... danışsınız?

-Bəli, əlbəttə, biz azərbaycanlı... . Biz azərbaycan... yaxşı danışır... .

-Bəs, mən?

-Sən də azərbaycanlı... . Sən də azərbaycan... yaxşı danışır... .

Упр.21. Переведите.*

-Скажите, пожалуйста. Чем занимается ваш друг?

-Мой друг – переводчик. Он говорит по-английски очень хорошо.

-А твой друг говорит по-испански?

-Да, он понимает и немного говорит

-Вы говорите по-английски очень хорошо. Вы кто?

-Я тоже переводчик.



Упр.22. Найдите эквиваленты предложенный.

Я немного говорю по-английски.

Ты меня неправильно понял.

Простите, я забыл.

Я с вами согласен (не согласен).

Не опаздывай! Я не буду ждать.

На каждый вопрос нужен ответ.

Я люблю эту работу.

Я спросил об этом человеке

У меня сейчас время (не)свободное

Я знаю мало об этой работе

Это предложение неправильное

Машины закрыли дорогу

Не забудь меня

Кто взял книгу?

Mən səninlə razıyam (razi dcyləm)

Bağışla, mən unutmuşam (unutdum)

Mən bu işi sevirəm

Hər suala cavab lazımdır

Mən ingiliscə bir az danışırım

Sən məni düz başa düşmədin

Gccikmə. Mən gözləməyəcəyəm

Bu cümlə düz dcyl

Maşınlar yolu bağlayıblar

Məni unutma!

Mən bu adam haqqında soruşdum

Kim kitabı götürüb?

İndi vaxtım boşdur (yoxdur)

Mən bu işi az bilirəm

Упр.23. Прочтите и переведите тест.

MƏNİM DOSTLARIM

Mənim adım Tahiridir. Mən çox adam tanıyırım: bir yerdə məktəbdə, institutda oxumuşuq, bir yerdə işləmişik, ezamiyətdə, istirahət evlərində tanış olmuşuq, bir evdə, həyətdə yaşamışıq. Ancaq Sabir mənim çox yaxın dostumdur. Mən onunla



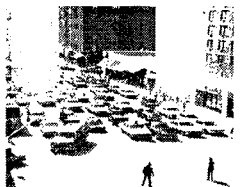
Tahir



Sabir

institutda bir qrupda oxumuşam. Biz çox vaxt bir yerdə olmuşuq. O, bir az hündür və qəşəng oğlan idi. İndi o da evlidir, bir oğlu var, böyük zavodda işləyir.

İnstiutdan sonra o, Gəncəyə getdi, mən isə Bakıda qaldım. İş ondadır ki, onlar Sabirdən soruşdular: "Sən Gəncəyə getmək istəyirsən, orada təzə zavoda yaxşı mühəndis lazımdır?" Sabir dedi ki, o razıdır və beş il o zavodda işlədi. O, tez-tez Bakıya gəlib-gedird. Onun ailəsi Bakıda idi. Nə isə, beş ildən sonra o, Bakıya qayıtdı. Burada o, böyük zavoda getdi. İndi də orada işləyir.



Bu gün onun ad günüdür. O da mənim ad günümü bilir. Bu günləri nə o, nə də mən heç vaxt unudmuruq. Mənim arvadım və iki uşağım var. Arvadım həkimdir, xəstəxanada işləyir Uşaqlarım isə məktəbdə oxuyurlar. Oğlumun 8 yaşı

var, qızımın isə 5 . Sabirin oğlunun 7 yaşı var. Uşaqlar bir-birini tanıyırlar. Onlar bir məktəbdə oxuyurlar, ikisi də rəqs dərnəyinə gedirlər.

Mən ailəmi yığdım, evi bağladım və küçəyə çıxdım. Dostumun evi uzaq deyil. Hava bir qədər yaxşı deyildir, mən də arvad-uşaqlarla piyada getmək istəmədim. Biz taksi götürdük. Rahat mindik, getdik. Bir az keçdi, məşin dayandı. Soruşdum: "Nə olub?" Sürücü cavab verdi: "Polis yolu bağlayıb və indi açacaq". Ancaq bir qədər vaxt keçdi və ondan sonra polis yolu açdı. Nəhayət, biz dostumun evinə çatdıq, ancaq bir az gecikdik. Sabir soruşdu: "Nə üçün gec gəlmişsiz?" Atam ona hər şeyi danışdı. Şönlük çox yaxşı keçdi. Bizim çox xoşumuza gəldi.

Примечание: İş ondadır ki, ... - дело в том, что;

Nə isə... - ладно..., в общем..., так..., ну...,

Bir-birinə - друг-другу

Упр.24.Переведите предложения и найдите в тексте для сверки.

1. Ни он, ни я никогда не забудем те дни. 2. Мы провели очень много времени вместе. 3. Он часто посещал Баку. 4. Я знаком с многими людьми. 5. Он тоже знает мой день рождения. 6. Погода была не такая хорошая. 7. Прошло немного, и машина остановилась. 8. Но Сабир - мой близкий друг. 9. Здесь он пошел на большой завод. 10. Наконец, мы добрались (достигли) до дома моего друга, но немного опоздали. 11. Они учатся в одной школе и оба посещают танцевальный кружок. 12. Вечер прошёл очень хорошо.

Упр.25.Ответьте на вопросы или найдите ответы в тексте для сверки.

1. Tahir haradan çox adam tanıyır? 2. Onun yaxın dostu kimdir? 3. Tahir Sabiri haradan tanıyır? 4. Sabir necə oğlandır? 5. İndi o, harada işləyir? 6. Nə üçün Sabir Gəncəyə getdi? 7. O, nə qədər Gəncədə işlədi? 8. Hansı günləri onlar heç vaxt unuturlar? 9. Tahirin arvadı nəçidir və harada işləyir? 10. Onun neçə uşağı var və onların neçə yaşı var? 11. Uşaqlar hansı məktəblərdə oxuyurlar? 12. Onlar hansı dərnəyə gedirlər? 13. Nə üçün Tahir dostunun evinə piyada getmək istəmədi? 14. Onlar dostun evinə necə getdilər? 15. Məşin nə üçün dayandı? 16. Şönlük necə keçdi?

Упр.26.Прочтите каждый абзац, переведите и перескажите сначала на русском, затем на азербайджанском.

Упр.27.Передайте вкратце содержание текста.

Упр.28.Перескажите текст согласно плану:

1. Sabir Tahirin yaxın dostudur. 2. Sabir Gəncəyə gedir.

3. Tahirin ailəsi. Dostların uşaqları. 4. Tahir ailəsi ilə dostunun evinə gedir.

Ключи к упражнениям:

Упр.13. Спрашивайте и отвечайте в форме диалога.

Bazar günü o, istirahət edəcək (mən məktub yazacağam).

Bazar ertəsi biz Azəri dilini öyrənəcəyik (o, maraqlı kitab oxuyacaq).

Çərşənbə axşamı siz televizora baxacaqsız (biz radioya qulaq asacağıq).

Çərşənbə günü siz Moskvaya gedəcəksiz (onlar səni gözləyəcəklər).

Cümə axşamı mən bu hissəni öyrənəcəyəm (təməşada oxuyacağam).

Cümə günü təzə mağaza açacağıam (cümlələrdə sual verəcəyəm).
Şənbə günü evə gec gələcəyəm (onun haqqında öyrənəcəyəm).

Упр.17. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

1-9. haqqında, 2-3. qarını, 3-5. pəncərədən, 4-6. aqdı, boşdur. 5-13. götürdüm,
6-7. xoşuna gəlmiş. 7-8. başa düşmədim, cavabımı. 8-12. gec, 9-1. (çox yaxşı, bir
qədər, bir az, çox az, heç}, 10-4. nəhayət, gecikdilər, 11-10. lazımdır, 12-
2. razıyam, 13-11. cümlə, ..sual.

Упр.18. Переведите.

Sən indi nə edirsən? - Mən indi qəzet oxuyuram. Bəs, səhər səni nə
edəcəksən? - Mən yatacağam. - Bəs, Samir haradadır? O indi nə edir? - O,
buradadır. O, radioya qulaq asır və səni gözləyir. 2. Anar, unutma, cümə günü
mən Tiflisə gedəcəyəm, sən isə turistləri ekskursiyaya götürəcəksən. Razısan? -
Məmnuniyyətlə. - Ancaq, əvvəlcə mən şeylərimi yığacağıam və sonra ananın
yanına gedəcəyəm. O, bağda bir az istirahət etmək istəyir. - Sən necə Tiflisə
gedirsən: qatarla, yoxsa avtobusla? - Avtobusla. 3. Mən Nizami Metro
stansiyasına yaxın yaşayıram. Mənə səni görmək lazımdır. Saat 3-də gəl. Mən
səni gözləyəcəyəm. Gecikmə. Bizim küçəmizdə çoxlu böyük ev və mağazalar
var. Bizim evimiz Azəri Drama Teatrının yanındadır. Sən görəcəksən. O, iki-
mərtəbəli evdir. 4. Şənbə günü səhər biz bazara gedəcəyik. O, uzaq deyil. Axşam
isə biz teatrda Azərbaycanın tarixi haqqında təzə tamaşaya baxacağıq.

Упр.21. Переведите.

-Zəhmət olmasa, deyin: "Sizin yoldaşınız (dostunuz) nəçidir?"
-Mənim dostum tərcüməçidir. O, ingiliscə çox yaxşı danışır.
-Bəs, sizin dostunuz ispanca danışır?
-Bəli, o, başa düşür və bir az danışır.
-Siz ingiliscə çox yaxşı danışsınız. Siz nəçisiz?
-Mən də tərcüməçiyəm.

1. Будущее Неопределенное время (-(-ar²-)

2. Неопределенная форма глагола (-maq,mək).

Активный словарь



Сидеть
Oturmaq



лежать
uzanmaq



играть
oynamaq



здание
bi'na



читальный зал
o'xu za'li

радоваться - sevinmək

различный - müxtəlif

хранить - saxlamaq *n.*

возвращать - qaytarmaq *n.*

заканчивать - qurtarmaq *n.*

(при)готовить - hazırlamaq *n.*

литература - ədəbiyyat

начинать - başlamaq *a²*

рассказ - hekayə

сказка - nağıl

спорт - idman *c.n.*

как (союз) - kimi

слышать - eşitmək *n.*

голос/шум - səs *c.n.*

однако - lakin

песня - mahnı *c.n.*

роман - roman

все - hamı

стих - şe'r

короткий - qısa *n.n.*

вскоре - tezliklə

игра - oyun

длинный - uzun *c.n.*

другой - o biri

Выражения: во всяком случае - hər halda

Мне кажется, что... - Mənə elə gəlir ki,...

Примечание: 1. Слово "lap" синонимично слову "çox" (очень) только, когда употребляется с прилагательными (красивый, плохой, большой). Оно означает высокую степень качества, а с предметами оно характеризует количество предмета.

Например: Ağac lap=(çox) hündürdür.

Ağac lap çox hündürdür.

Это дерево очень высокое. Это дерево очень, очень высокое

Meydanda lap çox adam var idi. – На площади было очень много людей.

2. Kimi - как (союз сравнения). Он употребляется следующим образом:

Sən (o,biz) başlayırsan (danişırsan, oxuyırsan, hazırlayırsan) mənim kimi, onun kimi, bizim kimi, but onlar kimi; Kamal kimi, o biri adam kimi - Ты (он, они) начинаешь (говорим, поём, готовим) как я (мой), как он (его), как мы (наш), ПО как они; как Камал, как другой человек (В скобках дословный перевод, чтобы запомнить как это происходит в азерб. языке)

Введение и закрепление новых слов

Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2.Переведите.

A) Oturmaq, hekayə, müxtəlif, hamı, mənə elə gəlir ki, nağıl, saxlamaq, şe'r, başlamaq, səs, qaytarmaq, sevinmək, hər halda, hazırlamaq, tezliklə, qurtarmaq, eşitmək, oyun, lakin, oynamaq, mənə elə gəlir ki, uzanmaq, uzun, mahnı, o biri, lap, qısa, bina, ədəbiyyat, idman.

Б) сидеть, рассказ, различный, все, сказка, хранить, стих, начинать, возвращать, радоваться, мне какжется, что, (при)готовить, вскоре, кончать, слышать, игра, очень, играть, голос, во всяком случае, лежать, длинный, шум, однако, песня, другой, короткий, мне какжется, что, здание, длинный,

А) oxu zalı, kimi, şer, başlamaq, səs, çəitmək, oyun, lakin, hamı, nağıl, saxlamaq, hazırlamaq, tezliklə, hər halda, qurtarmaq, bina, ədəbiyyat, idman, hekayə, müxtəlif, qaytarmaq, sevinmək, oturmaq, o biri, lap, qısa, uzanmaq, uzun, mahnı, hər halda, oynamaq, mənə elə gəlir ki, oxu zalı, kimi.

Б) чит.зал, как(союз), хранить, стих, начинать, игра, очень, играть, здание, литература, спорт, все, сказка, во всяком случае, вскоре, кончать, слышать, песня, другой, шум, короткий, мне какжется, что, сидеть, рассказ, различный, возвращать, во всяком случае, (при)готовить, радоваться.

Упр.3.Найдите эквиваленты слов.

сидеть - saxlamaq	лежать - nağıl	играть - hamı
радоваться - qaytarmaq	рассказ - uzanmaq	роман - qısa
различный - oturmaq	сказка - kimi	все - roman
хранить - sevinmək	спорт - hekayə	стих - oynamaq
возвращать - müxtəlif	как(союз) - idman	короткий - şer

заканчивать - ədəbiyyat -	слышать - bi'na	вскоре - uzun
готовить - qurtarmaq	шум - lakin	игра - səs
литература - oxu zalı	однако - çəitmək	длинный - tezliklə
начинать - hazırlamaq	песня - səs	другой - oyun
чит. зал - başlamaq	здание - mahnı	голос - o biri

Упр.4.Найдите недостающие значения.

сидеть - saxlamaq	лежать -	играть - hamı
радоваться -	рассказ - uzanmaq	роман - qısa
различный -	сказка - kimi	все -
хранить -	спорт - hekayə	стих -
возвращать - müxtəlif	как(союз) -	короткий -

заканчивать -	слышать - bi'na	вскоре - uzun
готовить -	шум - lakin	игра - səs
литература -	однако - çəitmək	длинный -
начинать - hazırlamaq	песня -	другой -
чит. зал - başlamaq	здание -	голос - o biri

Упр.5.Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

oturmaq	tezliklə	hekayə	roman	uzun	o biri
müxtəlif	uzanmaq	ədəbiyyat	hamı	nağıl	qısa
saxlamaq	hazırlamaq	çəitmək	lakin	kimi	şer
qaytarmaq	sevinmək	oynamaq	mahnı	bina	lap
qurtarmaq	başlamaq	oxu zalı	idman	oyun	səs

Упр.6. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Mən müxtəlif xarici ədəbiyyat kitablarını saxlayıram (он, мы, вы – азербайджанская, английская – журналы – возвращаю в библиотеку). 2. O, dərse şer danışacaq (я, ты – на концерте, на представлении – рассказ, сказка, песня – читать, готовить, петь). 3. Biz televizorda idman oyunlarına baxacağıq (они, вы – азербайджанские, русские песни, стихи – будем слушать). 4. Bu həckəyə lap uzundur (ваш, его – здание, спортивный дворец, стих, песня – в какой-то мере, немного – короткий, высокий, большой, хороший). 5. Hər halda, mən Azərbaycan ədəbiyyatını lap(çox) yaxşı bilirəm (вы, мы, они – русскую, английскую – язык – немного, очень плохо, совсем не – читать, учить). 6. Lakin sən onun kimi yaxşı oynamırsan (он, они, мы – как я, они, мой друг, другой человек, Эльчин, все – плохо, очень хорошо – говорить, петь). 7. Sən heç şer yazmışsan (он, они – рассказ, роман, песню, сказку, книгу – приготовить, начинать, возвращать, кончать)? - Xeyr (Bəli), mən ... 8. Eşidirsən? Küçədən səs gəlir. O, nədir? - Oradan maşın keçdi (автобус – люди веселятся, там митинг, дети играют футбол). 9. Mənə clə gəlir ki, mən Azəri dilini bizim müəllimimiz kimi tezliklə öyrənəcəyəm (английский, французскийне - долго (много) буду сидеть в библиотеке, скоро обрадуюсь).

Упр.7. Откройте скобки и переведите предложения.

Mən (спортивные игры) çox sevirəm. (Однако) oyunların (из всех) mənim tennis (очень) çox xoşuma gəlir. Mən televizorun qabağında rahat (сидеть) və tennis (игру) baxıram. Mən tez-tez tennis meydanlarına da gedirəm.



Boş vaxtımın (другая) hissəsini mən kitab oxuyuram.

Mənim böyük şəxsi kitabxanam var, babamdan qalıb. (Мне кажется, что), onun üçün kitab oxumaq, onları uığmaq çox maraqlı iş idi. Məndə indi çoxlu xarici və Azərbaycan (романы), (длинный, короткий) (рассказы, стихи) var. Mənim dostlarım (услышали) ki, yaxşı kitabxanam var.

İçində (различные) xarici (из литературы) maraqlı kitablar var. (Во всяком случае), mənim kitabxanam (как) dostlarımda yoxdur. Ona görə onlar məndən tez-tez (различные) kitablar götürürlər. (Однако) heç kim onları çox (не держит/хранит), tez (заканчивают) və vaxtında (возвращают). Mənim balaca qardaşım hələ indi (сказки) oxumağa (начал).

Yazda səhərlər biz balkonda (сидим) və dərslərimizi (готовим). Maqnitofondan müğənnilərin şirin (голоса) gəlir, qəşəng (песни) eşidirik. Gündüz işə maşınların (от шума) otağa keçirik. Mən kreslodə rahat (сидеть), o, işə divanda (лежит) və biz kitablarımızı oxuyuruq.

ГРАММАТИКА I

1. Суффиксы **-(y) ar**, **ər**-образуют Будущее Неопределенное время в противовес к Будущему Категорическому, образуемому суффиксами **-(y)açaq**, **(y)əcəк**.

2. Отрицательная форма образуется с помощью тех же суффиксов **-mә-,** Поскольку суффиксы этого времени начинаются с гласных (**а, ө**), то они опускаются в отрицательных суффиксах, оставляя только **-m-**.

3. Обратите внимание, что во **2-ом** и **3-ем** лицах единственного и множественного числа в отрицательных предложениях вместо **ar – ər** употребляются суффиксы **az- öz** .

Утвердительная форма

Mən	ged-ər-əm	yaz-ar-am	Biz	ged-ər-ik	yaz-ar-ıq
Sən	ged-ər-sən	yaz-ar-san	Siz	ged-ər-s(in)iz	yaz-ar-s(in)iz
O	ged-ər	yaz-ar	Onlar	ged-ər-lər	yaz-ar-lar

Отрицательная форма

Mən	get-m-ər-əm	yaz-m-ar-am	Biz	get-m-ər-ik	yaz-m-ar-ıq
Sən	get-m-öz-sən	yaz-m-az-san	Siz	get-m-öz-s(in)iz	yaz-m-az-s(in)iz
O	get-m-öz	yaz-m-az	Onlar	get-m-öz-lər	yaz-m-az-lar

4. Неопределенность выходит из неуверенности, будет ли иметь место это действие в будущем или нет. Отсюда **-acaq, əcək-** и выражают уверенность в будущем действии, и время названо «Категорическим».

ПРИМЕРЫ: 1. Elçin bu gün kitabxanada olar və kitabı götürər.

Эльчин (возможно) будет в библиотеке сегодня и возьмёт книгу.

2. Elçin bu gün kitabxanada olacaq və kitabı götürəcəк.

Эльчин, наверняка, будет в библиотеке и возьмёт книгу.

Упр.8. Проспрягайте предложения в утвердительной и отрицательной формах.

1. Mən şeri sabah hazırlayaram. 2. Biz bu oyunu şənbə günü oynayarıq.

Упр.9. Дайте отрицательную форму предложений. Переводите оба.

1. Tezliklə siz bu məhnini radioda eşidərsiz. 2. Sən ona kitabı ver, o, sənə bir neçə gündən sonra qaytarar. 3. Biz orada müxtəlif oyunlar oynayarıq və çox sevinərik. 4. Mənə elə gəlir ki, o, mənim kimi hündür olar. 5. O, İngiltərədə onların ədəbiyyatını oxuyar, sonra bizə danışar. Ya biz başa düşərik ya da o, bizi başa salar. 6. Siz mühazirəni başlayarsız, qurtarsız və sonra suallara cavab verərsiz. 7. Kitabxana o binadadır. Ramiz oraya gedər, kitabxananın oxu zalında oturur və bizi gözləyər. 8. Biz gecəni kənddə qalırıq. Sən çarpayıda uzanarsan, mən isə divanda. 9. Bu məktəbdə onlar müxtəlif xarici dilləri öyrənərlər.

Упр.10. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1. Hazırlayıblar. 2. -qısa həkayə. 3. şerləri. 4. idman. 5. uzun. 6. qurtarıb. 7. məhnini. 8. eşitmək. 9. qaytarıram. 10. oxu zalında. 11. binasından. 12. tezliklə. 13. hamı.

1. Mənim B. Vaqab-zadənin ... xoşuma gəlir. 2. Bu roman ... deyil, lakin çox maraqlıdır. 3. Mən bu ... radioda o qədər eşitmişəm ki, indi heç xoşuma gəlmir, ... də istəmirəm. 4. Bizim uşaqlar voleybolu çox yaxşı... . 5. Bu dəfə komndamızı yaxşı ... və onlar şəhərdə birinci yerə çıxıblar. 6. Atam mənim ad günümə qəşəng velosiped alacaq. Mən idmanı çox sevirəm və ... cəmiyyətinə (общество) gedərim. 7. Mən velosipedi yaxşı sürürəm. Cəmiyyətdə bir az öyrənərim və ... orada ... yaxşı velosipedçi olaram. 8. çoxlu adam

var. 9.Oxu zalında.....oxuyur, yazır. 10.Mən hamı kimi oxu zalında otururam və bir ... oxuyuram. 11.Sonra görürəm ki, bir nəfər durur və kitabxanaçının yanına keçir. Mənə elə gəlir ki, o, işini , indi də kitabları qaytarır. 12.Tezliklə hamı kitabxananın çıxır. 13.Saat 8-zə yaxın mən hamı kimi kitabımı götürürəm və onu qaytarmaq üçün kitabxanaçının yanında növbəyə dururam. Tezliklə mənim növbəm çatır və mən kitabı.....

Упр.11.Переведите диалог.*



-Привет, Камал. Как жизнь?
 -Здравствуй, Тофик.
 Отлично. А у тебя?
 - Тоже отлично. Куда ты идешь?
 -В книжный магазин. Амина



говорит, там есть новые книги. Я закончил роман «На дальних берегах» и сейчас хочу вернуть его в библиотеку. Ты читал его?

-Нет, но я видел фильм о «Михайло». Очень интересный фильм.

Сейчас я читаю сборник рассказов. Рассказы - не большие. Дело в том, что наш учитель литературы сказал, что нам необходимо познакомиться с книгами этого писателя. Он будет спрашивать о нём на уроках. Ладно, как твой младший брат, Самир?

-Отлично. Спасибо. Я купил книжку сказок. Он был очень рад. В ней много картинок. Извини, Тофик, я спешу в магазин. Они его закроют, и я не хочу

опоздать, потому что через час я пойду во Дворец ручных игр на тренировку. Мы будем играть в Университетских играх. Тебе нравится спорт? Приходи во Дворец следующее воскресенье я буду там

- Мне очень нравится спорт. Я играю в теннис. Мы тоже будем в этих Играх.

Ладно, не хочу отнимать у тебя время. Увидимся.

-До свидания.



ГРАММАТИКА II

У азербайджанского языка есть такая грамматическая особенность, как **изменение** неопределенной формы слов-действи(глаголов) (писать, ходить) **по падежам** (вещь, вещи, вещью). В этой роли эта форма глагола в русском языке имеет общее с предметами, понятиями, образованными от слов-действий. (взять – **взятие**, рисовать-**рисование**). Обозначая предметную сущность, эта форма отглагольного существительного может **употребляться с 1) послелогами** (üçün, sonra), может **2) определяться притяжательными местоимениями** (sənin, mənim), **3) предметами в родительном падеже**, указывающем на принадлежность (Камальни, столун, театрын), а также **4) характеризоваться прилагательными** (böyük, asan).

1. *gəlmək gəlməyin gəlməyə gəlməyi gəlməkdə gəlməkdən.*

a)Nə? b)Nəyin? c)Nəyə? d)Nəyi? e)Nədə? f)Nədən?

2. *gəlməyim gəlməyin gəlməsi gəlməyimiz gəlməyiniz gəlməkləri*

Mənim Sənin Onun Bizim Sizin Onların

Именительный падеж совпадает с самой неопределенной формой.

Независимо от падежной формы этой роли глагола, управляемое им дополнение (предмет) сохраняет свою падежную форму:

Mən şəkillər-ə baxmağ-ı sevirəm - Я люблю смотрение картин.

(Анализ: sevirəm (nə-yi (что?) – Винительный падеж) baxmağ-ı; baxmağ (nə-yə (направление – к чему – Дательный падеж) şəkillər-ə. Поскольку взаимоотношение слов следует от сказуемого (глагола**), постольку азербайджанские предложения анализируются с конца.

Примеры употребления неопределенной формы глагола в падежах:

a) İşdən sonra istirahət etmək lazımdır. - После работы нужно отдыхать..

b) İndi kinoya baxmağın vaxtı deyil. – Сейчас не время смотреть кино.

c) Dili öyrənməyə çox vaxt lazımdır. – Учение языка требует много времени.

d) Ata onun qızının oxumasını sevir. – Отец любит пение его дочери.

e) Onun oxumasında çox səhv var. – В его чтении много ошибок.

f) Yeməkdən sonra o, yatdı. – После еды он лёг спать.

Упр.12. Чтение и понимание

-Aygün, sən nəyi sevirsen?

-Айгюн, что ты любишь?

-Mən teatrı, musiqiyə qulaq asmağ-ı sevirəm.

-Я люблю театр, слушать музыку.

-Bəs, sən nəyi sevirsen, Aslan?

-А что ты любишь,?

-Mən futbola baxmağ-ı və kitab oxumağ-ı sevirəm.

-Я люблю смотреть футбол и чтение книг.

-Aslan, sən tennis oynamaqdan sonra nə etməyi sevirsen?

- Аслан, что ты любишь делать после игры в теннис?

-Tennis oynamaqdan sonra mən yatmağ-ı sevirəm.

- После игры в теннис я люблю спать.

-Bəs, Aygün?

-А Айгюн?

-O, dərs hazırlamağ-ı sevir.

- Она любит готовить уроки..

Упр.13. Прочтите текст, переведите и перескажите.

Dünan Samir sirkə getdi. Sirkə çox məmnuniyyətlə baxdı. Sonra "o, dostları ilə küçədə rastlaşdı və onlara sirk haqqında danışdı. Onlar razı oldular ki, sirk yaxşı tamaşadır. Axşam onlar konsertə getdilər. Orada onlar müğənnilərin təzə mahnılarına, aktyorların maraqlı qısa hekayələrinə qulaq asdılar. Konsert onların çox xoşlarına gəldi. Samir konsertə baxmağ-ı çox sevir. Axşam konsertdən sonra o çox yaxşı yatır.



Упр.14.Спрашивайте и отвечайте, пользуясь картинками.
«Sən nə etməyi sevirsən?»



Отдыхать



кататься



смотреть

на велосипеде

скачки



играть

теннис



смотреть

телевизор



кушать в кафе



спать



учить детей



пить вино



читать книги

Упр.15.Ответьте на вопросы.

1. Anar, sən dünən nə etməyi unuttun? - Mən dünən bazara getməyi, bir kilo alma almağı (посмотреть комедию, приготовить свои уроки, выучить три стиха для концерта, пойти в читальный зал, написать в библиотеке рассказ, закрыть окно, открыть магазин, поспать днем). 2. Mənim nə etməyim sənin xoşuna gəlmir? - Sənin vaxtında kitabı qaytarmamağın mənim heç xoşuma gəlmir (брать мои книги, долго ждать письмо, опаздывать на уроки, забывать своих друзей). 3. Sən haraya gedirsən? - Dostlarımı görməyə. (смотреть представление и веселиться, петь песню, идти в читальный зал и начать читать новый роман, купить новое пальто, послушать лекцию, дать рабочим их деньги, слушать тебя по радио, спросить их где они были 2 дня тому назад, посмотреть на новое здание, лечь на диван и спать).

Упр.16.Найдите эквиваленты предложений. Выучите их.

Он сядет около нас

Sən niyə sevinirsən? Nə olub?

Я тебя (ничего) не слышу

O, nə səsdır, kuçədən gəlir?

Где ты ляжешь?

Bizim ofisimiz bu binadadır

Во всяком случае, это самый короткий путь

O, bizim yanımızda oturur.

Почему ты радуешься? Что случилось?

Mən səni (heç nə) eşitmərəm

Что это за шум с улицы идет?

Sən harada uzanacaqsan?

Наш офис в этом здании

Hər halda, bu lap qısa yoldur.

Закончи этот роман, верни его Рауфу.

Oyun saat 3-də başlayır

Ты говоришь прямо как дитя

Lakin, sən hamını görmədin

Игра начинается в три часа

O biri nağıl bunu kimi uzun deyil

Однако, ты не увидел всех

Mən müxtəlif oyunları oynayıram.

Другая сказка не длинная, как эта

Romanı qurtar, qaytar Bəhram.

Я играю различные игры

Lap uşaq kimi danışırсан.

Упр.17. Прочтите и переведите рассказ.

Kitabxanada

Bizim ailəmişdə hamımız kitab oxumağı sevirik. Mən və mənim arvadım roman oxumağı sevirik, mənim oğlumun və balaca qızımın isə hekayələri və şeirləri oxumaq xoşlarına gəlir. Ona görə ki, onlar qısadır. Onları oxumaq üçün çox vaxt lazım deyil. Bizim isə uzun romanlar xoşumuza gəlir.



Kitabxana bizim evimizə lap yaxındır. O, iki-mərtəbəli binadır. Orada 3-4 otaq birinci və o qədər də ikinci mərtəbədə var. Oxu zalları yuxarıdadır. Orada divarların üstündə çoxlu kitab rəfləri var. O rəflərə onlar lüğətləri, xarici və Azəri jurnal və qəzetləri qoyurlar. Oxucular müxtəlif kitablar sifariş edirlər və bir az gözləyirlər. Tezliklə kitablar gəlir. Kitabxanaçı onları oxucular üçün hazırlayır və sonra onlara verir.



Onlar kitabları götürür, stolların birinin arxasında oturur və oxuyurlar.

Aşağıda isə bir böyük otaq var. O biri balaca otaqlar işçilərin ofis otaqlarıdır. Bu böyük otaqda kitabxanaçı üçün bir-iki yan-yana stol və stul durur. O, orada oturur və oxuculara kitab verir. Onun arxasında çoxlu kitab şkaflı və divarın üstündə kitab rəfi var. Şkafların içində və rəflərin üstünə xarici və Azərbaycan ədəbiyyatını yığıblar.

Kitabxanaya çox uşaq da gəlir. Lakin onlar kitabları şəkillərlə sevirlər.



Kitabxanaçı onlara belə kitablar verir. Onlar çox sevinirlər. Uşaqlar da böyüklər kimi kitabları oxumaq üçün evə götürürlər. Lakin bir aydan çox saxlamırlar. Kitabı qaytarmaq lazımdır.

Kitabxana işini səhər saat 9-da başlayır və axşam saat 7-də qurtarır. Onun işçiləri bizi yaxşı tanıyırlar. Biz oraya tez-tez gəlirik. Boş vaxtımızda biz adətən, evdə ya televizora baxırıq, ya da kitab oxuyuruq. Televizorda idman oyunlarına baxırıq, mahnılara qulaq asırıq, uşaqlarla uşaq oyunlarını oynayırıq. Axşam onlar bizdən qabaq gedir, çarpyalarında uzanır və bizi gözləyirlər. Ya arvadım, ya da

mən uşaqların yanında oturur və ya hekayə, ya da nəğil oxuyuruq. Onlar qulaq asır və tezliklə yatırlar.

Упр.18.Переведите и найдите предложения в тексте для сверки.

1.Их чтение не занимает много времени. 2.Там 3-4 комнаты на первом этаже и столько же на втором этаже. 3.Читатели заказывают различные книги и немного ждут. 4.Она сидит там и выдает читателям книги. 5. В библиотеку приходят также много детей. 6.Однако, вы не можете держать(хранить) книги более одного месяца. 7.Читальные залы находятся наверху. 8.Люди из библиотеки хорошо знакомы с нами. 9.Вскоре книги прибывают. 10.Вечером они идут раньше нас в кровати, ложатся и ждут нас. 11.Там на стенах много книжных полок.

Упр.19. Ответьте на вопросы к тексту.

1.Bu ailədə kim kitab oxumağı sevir? 2.Niyə hekayələri və şerləri oxumaq uşaqların xoşuna gəlir? 3.Valideynlərin nə xoşlarına gəlir? 4.Kitabxana necə binadır? 5. O binada neçə mərtəbə var? 6.Oxu zalları haradadır? Onlar o rəflərə nə qoyurlar? 7.Oxucular oxu zalında kitabları necə alırlar? 8.Onlar kitabları oxumaq üçün haraya gedirlər? 9. Aşağıda nə var? 10.Bu otaqda kitabxanaçı üçün nə var? 11.Kitabxananın arxasında nə var? 12.Şkafların içində nə var? 13.Hansı kitabları uşaqlar sevirlər? 14.Uşaqlar kitabları haraya götürürlər? 14.Kitabları nə qədər saxlamaq olar? 15.Kitabxana gündə necə işləyir? 16.Nə üçün kitabxananın işçiləri bu ailəni yaxşı tanıyırlar? 17.Boş vaxtda bu ailə nə edir? 18.Televizorda onlar nəyə baxır, qulaq asırlar? 19.Uşaqlar nə vaxt çarpayılarında uzanırlar? 20.Valideynlər nə üçün onların yanına gedirlər.

Упр.20.Исправьте ошибочные утверждения. Начинайте с: *Bağışlayın, ancaq bu bir az (bir qədər, lap, çox) düz deyil.*

1.Bizim ailəmizdə kitab oxumaq heç kimin xoşuna gəlmir. 2.Uşaqlar gecə-gündüz romanlar oxuyurlar. 3.Kitabxana onların evindən çox uzaqdır və həftədə 2 saat işləyir. 4.Orada bir dənə oxu zalı var və o, o biri binadadır. 5.Otaqlar boşdur. Orada bir dənə kitab şkaflı var, onun içində isə 5-6 köhnə kitab var. 6.Oraya az adam gəlir, uşaqlar heç gəlmir. 7.Adamlar kitabları götürür və heç vaxt qaytarmırlar. Ona görə orada 3-4 dənə köhnə kitab qalıb. 8.Aşağı mərtəbədə bir dənə böyük otaq var. Burada bir nəfər polis oturub. 9.Kitabxanada ancaq Azərbaycan ədəbiyyatı var. 10 Oraya ancaq anamız gedir. Kitabxananın işçiləri onu tanıyırlar. 11.Ata kitabları telefonla sifariş edir, ana isə gedir, onları götürür. 12.Uşaqlar kitabları çarpayıda oxuyurlar.

Упр.21.Прочитайте каждый абзац еще раз и перескажите сначала на русском, а затем на азербайджанском.

Упр.22. Расскажите о своем опыте посещения библиотеки.

Ключи к упражнениям:

Упр.10.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

1-5.Hazırlayıblar. 2-10.qısa hekayə.3-1.Şerləri. 4-6.İdman. 5-2.Uzun. 6-11.qurtarıb. 7-3.Mahnını. Eşitmək. 8-13.Qaytarıram 9-8.Oxu zalında. 10-4.Oynayırlar. 11-12.binasından. 12-7.Tezliklə, lap. 13-9.Hamı.

Упр.11. Переведите.

-Salam, Kamil. Necəsən?

-Salam, Tofiq. Çox gözəl. Bəs, sən?

-Mən də əla. Sən haraya gedirsən?

-Kitab mağazasına. Orada təzə kitablar var, Əminə deyir. Mən "Uzaq sahillərdə" romanını qurtarıbmışam, indi isə mən onu kitabxanaya qaytarmaq istəyirəm. Sən onu oxumuşsan?

-Xeyr, ancaq mən "Mixaylo" haqqında filmi görmüşəm. Çox maraqlıdır. Mən indi hekayələr kitabını oxuyuram. Hekayələr uzun deyil. İş ondadır ki, bizim ədəbiyyat müəllimimiz dedi ki, bizə bu yazıçının kitabları ilə tanış olmaq lazımdır. O, dərslərdə onun haqqında soruşacaq. Yaxşı, sənün balaca qardaşın Samir necədir?

-Əla. Çox sağ ol. Mən onun üçün nağıllar kitabını almışam. O, sevindi. Onun içində çoxlu şəkil var. Bağışla, Tofiq, mən mağazaya tələsiyəm. Onlar onu bağlayarlar, mən isə gecikmək istəmirəm, ona görə ki, bir saatdan sonra mən Olimpiyaları Sarayına məşqə gedəcəyəm. Biz Universitet oyunlarında oynayacağıq. Sən idmanı sevirsən? O biri Bazar günü Saraya gəl. Mən orada olacağam. Onlar Oyunları başlayırlar.

-Mən idmanı çox sevirəm. Mən tennis oynayıram. Biz də bu Oyunlarda olacağıq. Yaxşı, sənün vaxtını almaq istəmirəm. Tezliklə görüşərik.

-Sağ ol.

Простое прошедшее время (-ir⁴ + di⁴-).

Предпрошедшее время (-miş⁴ + di⁴-)

Активный словарь



Скачки

Cıdır *с.п.*



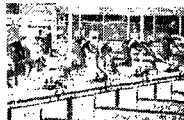
приморский парк

dənizkənarı park



бежать

qaçmaq



соревнование

yarış *с.п.*



сердиться

hirsələnmək

жена - həyat *с.п.* yoldaşı

выход/исполнение - çıxış *с.п.*

возбуждаться - həyəcanlanmaq

в общем - ümumiyyətlə

обманывать - yalan danışmaq

привлекать - cəlb etmək *п.*

участвовать - iştirak etmək

медленный - yavaş *п.п.*

таким образом - beləliklə

быстро - sürətlə

болеть - ağrımaq

верить - inanmaq ^{a2}

потому что - çünki

побеждать - udmaq *п.*

вина/грех - günah

поймать - tutmaq *п.*

может быть - bəlkə

вкусный - dadlı

польза - xeyir *с.п.*

дурак - axmaq *с.п.*

уже - artıq

всегда - həmişə

нога - ayaq *с.п.*

самый, наи... - ən

звать - çağırmaq *п.*

Примечание: çıxış - 1. выход. 2. исполнение. - çıxış etmək - исполнять

tutmaq - 1. поймать/ловить. 2. держать. - 1. balıq tutmaq ловить рыбу

2. əlindən tutmaq - держать за руку

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

А) həyat yoldaşı, sürətlə, qaçmaq, cıdır, ağrımaq, yarış, çünki, artıq, axmaq, ən, həyəcanlanmaq, inanmaq, iştirak etmək, ümumiyyətlə, yalan danışmaq, çıxış, həmişə, cəlb etmək, günah, ayaq, beləliklə, tutmaq, ən, dənizkənarı park, yarış, udmaq, dadlı, çağırmaq, bəlkə, xeyir, hirsələnmək, yavaş, axmaq, çünki, artıq,

Б) жена, быстрый, бежать, скачки, болеть, соревнование, возбуждаться, верить, участвовать, медленно, в общем, потому что, уже, обманывать, всегда, звать, выход, привлекать, исполнять, вина, нога, таким образом, грех, ловить, самый, держать, приморский парк, побеждать, вкусный, звать, может быть, польза, сердиться, дурак, возбуждаться, верить.

А) yalan danışmaq, çıxış, həmişə, cəlb etmək, günah, ayaq, qaçmaq, cıdır, tutmaq, ağrımaq, inanmaq, iştirak etmək, ümumiyyətlə, beləliklə, həyat yoldaşı, dadlı sürətlə, dənizkənarı park, udmaq, , çağırmaq, bəlkə, xeyir, yavaş,

Б) участвовать, всегда, привлекать, вина, медленно, скачки, соревнование, грех, уже, обманывать, выход, может быть, польза, исполнять, быстрый

жена, бежать, в общем. болеть, потому что, приморский парк, победать, вкусный, сердиться, дурак, нога, таким образом, поймать, самый/наи... .

Упр.3. Найдите эквиваленты слов

жена - <i>ümumiyyətə</i>	быстро - <i>udmaq</i>	вкусный - <i>dadlı</i>
выход/исполнение - <i>çixış</i>	болеть - <i>çünki</i>	польза - <i>artıq</i>
возбуждаться - <i>həyat yoldaşı</i>	верить - <i>sürətlə</i>	дурак - <i>həmişə</i>
в общем - <i>yalan danışmaq</i>	потому что - <i>inanmaq</i>	уже - <i>axmaq</i>
обманывать - <i>həyaslanmaq</i>	победать - <i>ağırmaq</i>	всегда - <i>xeçir</i>

привлекать - <i>bələliklə</i>	вина/грех - <i>yavaş</i>	нога - <i>çağıрмаq</i>
участвовать - <i>dənizkonar; park</i>	поймать - <i>bəlkə</i>	самый, наи... - <i>sıdır</i>
сердиться - <i>iştirak etmək</i>	может быть - <i>günah</i>	звать - <i>qaçmaq</i>
таким образом - <i>hirsənmək</i>	медленный - <i>yarış</i>	скачки - <i>ayaq</i>
примор. парк - <i>cəlb etmək</i>	соревнование - <i>tutmaq</i>	бежать - <i>ən</i>

Упр.4. Найдите недостающие значения.

в общем -	потому что -	уже - <i>axmaq</i>
жена - <i>ümumiyyətə</i>	быстро -	вкусный - <i>dadlı</i>
возбуждаться -	верить - <i>sürətlə</i>	дурак -
обманывать - <i>həyaslanmaq</i>	победать -	всегда -
выход/исполнение -	болеть - <i>çünki</i>	польза - <i>artıq</i>

таким образом -	медленный - <i>yarış</i>	скачки - <i>ayaq</i>
привлекать -	вина/грех - <i>yavaş</i>	нога -
участвовать - <i>dənizkə. park</i>	поймать - <i>bəlkə</i>	самый, наи... -
примор. парк - <i>cəlb etmək</i>	соревнование -	бежать -
сердиться - <i>iştirak etmək</i>	может быть -	звать - <i>qaçmaq</i>

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

<i>həyat yoldaşı</i>	<i>sürətlə</i>	<i>qaçmaq</i>	<i>günah</i>	<i>bələliklə</i>
<i>iştirak etmək</i>	<i>ağırmaq</i>	<i>yarış</i>	<i>sıdır</i>	<i>tutmaq</i>
<i>həyaslanmaq</i>	<i>inanmaq</i>	<i>çünki</i>	<i>udmaq</i>	<i>çixış</i>
<i>ümumiyyətə</i>	<i>çağıрмаq</i>	<i>artıq</i>	<i>dadlı</i>	<i>ayaq</i>
<i>yalan danışmaq</i>	<i>cəlb etmək</i>	<i>həmişə</i>	<i>bəlkə</i>	<i>axmaq</i>

Упр.6. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Bələliklə, mən inanmıram ki, bu mənim həyat yoldaşımın günahıdır (он, мы, они – моя, ваша, жены его друга). 2. Samirin yalan danışmaq xoşuna gəlmir, o hirsənlir (я, мы – не побеждать в соревнованиях, быть больным, быть бедным, боль в ноге, работать медленно, гулять в приморском парке).

3. Sıdır uşaqları həmişə cəlb edir (спортивные игры, спортивные соревнования, быстро бежать, приморский парк, в общем красивые места, побеждать в играх, занимать первое место – людей, мальчиков, меня, их).

4. Mənim ayağım ağır, ona görə mən sıdır meydanına yavaş gedirəm (сго – рука, голова (baş), - приморский парк – не принимать участие в соревнованиях). 5. O hirsənlir ki, mən çixış etməmişəm (Они, ты – он, они – смотреть

скачки, болит нога, не победить в скачках, ты всегда обманываешь, возбуждаешься на скачках, его жена зовёт, что я не победил, что та девушка привлекает его). 6. Bəlkə, sən mənə inanmırsan ki, bu işin xeyri yoxdur? (он – им – в магазине есть яблоки, кто-то обманывает, еда была вкусная, это чья-то вина, кто-то – дурак, нет пользы в этих книгах). 7. Bu mənim günahım deyil ki, o, sizi vaxtında çağırmaıyb (другого выхода нет, он не выступал, он не знает лошадей, он всегда сердится и волнуется, он не хочет принимать участие в соревнованиях, ты играешь медленно).

ГРАММАТИКА I

Знакомые нам суффиксы **-ir⁴** настоящего времени в сочетании с суффиксами **-di⁴** образуют Простое прошедшее время. Его спряжение:

Mən	hirsəlönirdim	höyacanlanırdım	çağırırdım	inanırdım	udurdum
Sən	hirsəlönirdin	höyacanlanırdın	çağırırdın	inanırdın	udurdun
O	hirsəlönirdi	höyacanlanırdı	çağırırdı	inanırdı	udurdu
Biz	hirsəlönirdik	höyacanlanırdıq	çağırırdıq	inanırdıq	udurduq
Siz	hirsəlönirdiz	höyacanlanırdız	çağırırdız	inanırdız	udurdunuz
Onlar	hirsəlönirdi(lər)	höyacanlanırdılar	çağırırdılar	inanırdılar	udurdular
	сердиться	возбуждаться	звать	верить	побеждать

ПРИМЕРЫ:

O vaxt mənim on yaşım var idi və mən məktəbdə oxuyurdum.

В то время мне было десять лет, и я учился в школе.

Dünən mən səni Elçinlə mağazada gördüm. Siz nə alırdınız?

Вчера я тебя с Эльчином видел в магазине. Что вы покупали?

Упр.7. Поставьте слова-действия в форму Простого прошедшего времени.

Mən - çıxış etmək, o - başlamaq, biz - eşitmək, siz - uzanmaq, sən - oturmaq, onlar - hazırlamaq, o - çıxmaq, ayaq - ağrımaq, dörs - qurtarmaq, biz - qaçmaq, siz - hirsələnmək, mən - tutmaq, oyun - cəlb etmək, o - höyacanlanmaq.

Упр.8. Переведите.

1. Mənim əlim ağrıyır, həkimin yanına getdim. 2. Hər səhər o, yemək alırdı, çantasına qoyurdu və işə gedirdi. 3. Sən məni çağırırdın, bilirəm. Ancaq mən səni eşitmədim, çünki müəllimlə danışdım. 4. O, mənə homişə inanırdı. Ona görə mənə heç nə soruşmurdu. 5. Biz baxırdıq ki, atlar necə sürətlə qaçır. 6. Biz səyahətə getməyə hazır idik. Mən şeyləri yığırıdım, o, işə yeməkləri hazırlayırdı. 7. O, konsertdə təzə mahnı ilə çox yaxşı çıxış edirdi.

Упр.9. Откройте скобки и переведите предложения.* Обратите внимание на употребление времен.



-Salam, Məhdi. Səni dünən küçədə (увидел).

Sən haraya (шёл)?

-Salam, Vüqar. Həkimdən (возвращался).

Mənim ayağım (болела). O (посмотрел),

dərman (выписал). Ümumiyyətlə,

getməyimin xeyri olmadı.



-Çox pis. Mənim də əlim (болит). Dünən basketbol (играл). Biz oyunu əvvəlcə (побеждали). Ancaq (не победили). Oyunda uşaqlar çox (волновались) və yaxşı (не играли). Mən çox (сердился). Biz bu yarışda 6-cı yeri (заняли). Mən həkimin yanına getmək (не захотел). Heyrli yoxdur.

-Düz (говоришь). Mən artıq (видел). Mən axmağam ki, onlara (верю).

Yaxşı. Hələlik. Sabah institutda (поговорим).

-Görüşürük.

Упр.10.Переведите диалог. Добивайтесь беглости в его переводе и воспроизведении.*

- Привет, Анар! Как поживаешь? Уже много лет, как я тебя не видел.

- Привет, Эмин! Ты – прав. Я – здоров. Спасибо. А ты?

А – Прекрасно, Спасибо. Где ты сейчас? Что делаешь?

Э – Я здесь в Баку. Песколько лет я жил в России. Сейчас я вернулся и живу здесь. Я – женат и имею двоих детей. Я работаю на заводе инженером. В общем, все хорошо.

А – Это хорошо. Я еще не женился.

Э – Не ври. Тебе уже 38 лет. Как Рена? Вы были близкими друзьями. Мне кажется, ты любил её.

А – Те времена уже прошли. Мы любили друг друга, это правда. Но после института она вернулась в Гянджу и, таким образом, все кончилось. Сейчас я работаю в офисе, и у меня много свободного времени. У меня много друзей. Мы часто ходим на ипподром и смотрим скачки. Я всегда волнуюсь и, веришь?, смотрю на них с удовольствием. Одна лошадь привлекла моё внимание, и мне нравится, как быстро она скачет (бежит) на скачках.

Э – А как твоя игра в шахматы? Ты хорошо играл и принимал участие в соревнованиях.

А – Я и сейчас играю и принимаю участие в соревнованиях. Месяц назад я принимал участие в Республиканских соревнованиях, но играл плохо. Это – моя вина, что я занял только 3-е место.

Шахматист из Шеки победил в соревнованиях.

Э – Не сердись. Следующий раз ты выиграешь. Извини, я шёл в больницу, моя жена работает там. Вот мой номер телефона. Звони (zəng et) мне и приходи ко мне домой. Мы побеседуем.



ГРАММАТИКА II

2. Суффиксы $-di^4$ также в сочетании с суффиксами $-miş^4$ образуют Предпрошедшее или давнопрошедшее время, т.е., действие, которое отстоит дальше во времени, чем упомянутые или подразумеваемые действия. Их наличие не обязательно. Просто самой формой глагола показывается, что речь идёт о прошлых событиях. Часто со словами прошлого времени (вчера, сколько-то дней, лет назад, в такое-то время в прошлом).

СПРЯЖЕНИЕ :

(+ суффиксы личных местоимений, где гласная "i" также выпадает)

Mən	oynamışdım	çəitmişdim	tutmuşdum	düşmüşdüüm
Sən	oynamışdın	çəitmişdin	tutmuşdun	düşmüşdüün
O	oynamışdı	çəitmişdi	tutmuşdu	düşmüşdüü
Biz	oynamışdıq	çəitmişdik	tutmuşduq	düşmüşdüük
Siz	oynamışdınız	çəitmişdiniz	tutmuşdunuz	düşmüşdüünüz
Onlar	oynamışdılar	çəitmişdilər	tutmuşdular	düşmüşdüülər

(к о г д а - т о)

играл слышал поймал сошёл

ПРИМЕРЫ: Lələ mənə dedi ki, Vüqar gəl-miş-di və səni soruş-muş-du.

Ләлә мне сказала, что Вугар приходил и спрашивал обо мне.

Kəcəm həftə mən uşaqlarıma məktəb üçün kitablar almışdım.

На прошлой неделе я своим детям купил учебники.

Упр.11. Переведите глаголы и поставьте их в давнопрошедшее время.

Модель: Он – хранить/держать - o saxlamışdı.

Вы – привлекать, мы – ловить/поймать, они – побеждать, я – звать, он/она – возбуждаться/волноваться, ты – обманывать, они – сердиться, вы – исполнять, я – играть, он/она – слышать, они – приготовить, мы – радоваться/веселиться, вы – кончать.

Упр.12. Чтение и понимание.

1. Anar dünən mənə dedi ki, onlar tamaşanı hazırlamağa bir həftə bundan qabaq başlamışdılar. 2. Mən İngiltərəyə onlarla getmədim, çünki mən İngilis dilini öyrənməmişdim. 3. Sevdə çox həyacanlanırdı, ona görə ki, o, atasını bu vaxtdək görməmişdi. 4. Mənim günahım odur ki, mən o vaxt yarışlarda iştirak etməmişdim. 5. Mən bilmirdim ki, o, mənə yalan danışmışdı. 6. Mən ona heç nə demədim, çünki o, çox hirsələnmişdi. 7. O bilmirdi ki, oyun saat neçədə başlamışdı və gecikdi. 8. Mən işini hələ qurtarmamışdım ki, dostlarım məni çağırdılar. Onlar cıdırı gedirdilər.

Упр.13. Откройте скобки и переведите текст. (Перескажите его).

Yay idi. Həftənin axırında mən (жена) ilə valideynlərimizi görmək üçün kəndə getmişdik. Atamın (ноги) (болели), (потому что) o, (уже) çox qoca idi. Bizim kəndimiz dənizin yanındadır və orada qəşəng balaca (приморский парк) var. Orada



aşaqlar yaxşı istirahət edirdik. O dəfə Bazar günü orada kənd oyunları və at (соревнования) keçirdi.

Qardaşımın uşaqları (уже) böyük idilər və bu (соревнования) (принимали участие). Qardaşım dedi ki, Bazar ertəsi səhər tezdən onun maşını ilə Bakıya



Аспект действия	Простое	ПРОСТОЕ		
		Категорическое суффиксы/примеры	Повествовательное суффиксы/примеры	Повествовательное Способ образования суффиксы/примеры
Настоящее время	Способ образования суффиксы/примеры (y) ir ⁴ 1. O, her gün işə avtobuşı gedir <i>Он каждый день на работу едет автобусом</i> 2. İrada indi məktəbə uzaq. <i>Ирада сейчас пишет письмо.</i>			
Прошедшее время	ИЗВЕСТОВАТЕЛЬНЫЕ (СОСТАВНОЕ) (y) ir ⁴ +di ⁴ O vaxt o Bakıda uşağın di İtəyə oğru olub. <i>В то время он жил в Баку</i>	(ОДНОРАЗОВОЕ ДЕЙСТВИЕ) di ⁴ Mən ona məktəb uzağındı yazdım. <i>Я написал ему письмо.</i> (как свершившийся факт в недавнем прошлом)	(ДЕЙСТВИЕ В НЕОПРЕДЕЛЕННОМ ПРОШЛОМ, КАК РЕЗУЛЬТАТ НАИЧЕСТВУЕТ В НАСТОЯЩЕМ) miş ⁴ (y) ib ⁴ - во 2-м, 3-м лицах (одинаково употребляются) Mən bu şəkli götmüşəm. <i>Я видел эту картину.</i>	(ДАВНОПРОШЕДШЕЕ (РАНЬШЕ ДРУГИХ ДЕЙСТВИЙ) (СОСТАВНОЕ)) miş ⁴ +di ⁴ Mən gəlmişdim, burada idim, ancaq sizi görmədim. <i>Я пришел, был здесь, но вас не увидел.</i>
Будущее время		(y) asaq (ş) əsək (y) Mən sabah tənəyə gedəcəyəm. <i>Завтра я пойду на заседание</i> (обязательно)	(неопределенное) (y) at ² az, öz - 2-с, 3-е лицо - отп. Sabah axşam mən sizə gələcəm. <i>Я завтра приду к вам.</i> (возможно, и не придет)	

gedərik. Yoldaşım (rассердился) ki, ojişə gəcikər. " Niyə (обманываешь)? Sənin işin saat 10-da başlayır.- mən dedim.- Biz isə bir az (быстро) gedərik və saat 9-da (уже) Bakıda olacağıq. (Таким образом), biz qaldıq.

Qardaşımın gözəl atı var idi, bizi çox (привлекла). O, böyük oğlunu (позвал) və atı ona verdi. O, (взволновался) və çox sevindi ki, (в состязаниях) atı o sürəcəк. Biz (верили)



ki, Ramiz birinci olacaq. Orada cıdır meydanı yoxdur. At yarışı kəndin yanında boş yerdə keçirdi. Bazar günü axşam hamı (уже) oraya gəlmişdi və kəndin uşaqları müxtəlif oyunlara başlamışdılar. Nəhayət (скачки) başladı. Biz çox (волновались). Bizim atımız böyük (скоростью) скакал) və birinci yeri (занял). O biri adamlar (сердились) ki, onların atları (соревнование) (не выиграла).

Упр.14. Опишите действия на картинках, пользуясь всеми временами.

МОДЕЛЬ:

1. Bu qız indi velosiped sürür.

2. O hər gün səhər velosiped sürür.

3. Lalə səhər velosiped sürüb və indi istirahət edir. O, velosiped sürməyi sevir.

4. Dünən mən bazardan gəlirdim və Laləni bağda gördüm. O, velosiped sürürdü.

5. O dünən nə etdi? – Lalə dünən velosiped sürdü.

6. O dünən bir saat velosiped sürdü və evə gəldi.

7. Lalə sabah da velosiped sürəcəк.

8. O, bir az bağda velosiped sürər, sonra gedər, uşaqlar üçün alma alar.



oturmaq



almaq



danışmaq



oxumaq



sürmək



yazmaq



gözləmək



yatmaq



vərmək



qaçmaq



işləmək



öyrətmək



istirahət etmək



yemək

Упр.15. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1.demişdim. 2.günah. 3.uduram. 4.tutdum, çağırdım. 5.xeyri, ağrıyır.
6.hirsleşmə. 7.çıxış. 8.yalan demişdin. 9.cəlb etdi. 10.axmaqlar.

1.Sən ona... .. Rəşid ona kitabları qaytarmadı. 2.O, mənə inanmadı, ancaq o gördü ki; mən düz.... . 3.On çox mənim at yarışları xoşuma gəlir. Mən həmişə pul 4.Hökümün yanına getməyin ... yoxdur: dərman yazır, pul gedir, ancaq ayağım necə ağrıyırdı indi də 5.Mən bilmirdim ki, cıdır meydanından necə çıxım. Oranın işçisi mənə ... yolunu dedi. 6.O qaçmaq istəyirdi, mən onun ölindən ... və polisi 7.Məni maşının sürətlə getməyi Mən dayandım, yolu keçmədim. 8. asan yaşayırlar. Heç kim heç vaxt heç nə onlardan soruşmur. 9. ... ! Xeyri yoxdur. Sənin oğlun heç kimə qulaq asmır. 10. ... məndədir ki, sənə inanıram və heç vaxt udmuram.

Упр.16. Откройте скобки и переведите текст. Перескажите текст.



Üç ay bundan qabaq Elçin və Sona, onun həyat yoldaşı, konsertə (пошли). Konsert dənizkanarı parkda, əl-oyunları sarayında (был). Konsertdə bizim müğənnilərimiz (пели). Hər müğənni ön yaxşı mahnısı ilə (выступал). Hər ildə bir dəfə Bakıda bu yarışlar (проходят). Təbiidir ki, gənclər çox (волновались), ancaq çox yaxşı (пели). Onlardan bir neçəsi bizi (привлекли внимание). Aygün Hübətova isə bizim ikimizin də xoşumuza gəlmişdi.

Biz ona məmnuniyyətlə (слушали) O, birinci yeri (заняла) və yarış (победила). O bir müğənnilərin günahı, bəlkə, o (было) ki, onlar Aygünün birinci yer tutmağını (не ожидали) və çox köhnə mahnıları (спели). Elçin də (верил) ki, o (победит). Sona isə çox (обрадовался), çünki Aygün onun sevimli müğənnisi (была). Onu tamaşaçılar ikinci dəfə (вызывали), ancaq o (не вышла), çünki hər müğənni bir mahnı (пела).



Tamaşadan sonra biz dənizkanarı parkda bir az (погуляли).. Nava əla (была). Radio isə düz (говорило), (сказало) ki, axşam yağış(дождь) (будет) .(В общем), biz o gün çox yaxşı (отдохнули).

Примечание: * Təbiidir ki,... - Естественно, что...

Упр.17. Найдите эквиваленты предложений. Выучите.

Мне нравятся скачки

Не обманывай.

Эти соревнования меня привлекают

Может, он не понял?

Где Анар. Позови его. .

Почему ты сердлишься?

У меня рука болит

Sən niyə hirsleşirsən?

Mənim əlim ağrıyır

Bəlkə, o başa düşməyib?

Mən sənə inanmıram.

Cıdır mənim xoşuma gəlir

Yalan danışma!

Bu yarışlar məni cəlb edir.

Я тебе не верю

Anar haradadır? Çağır onu.

Где выход?

Это моя вина, что...

Может, он обманывает?

Я участвую в этих соревнованиях

Здесь легко выиграть деньги.

Я уже тебе сказал

Вкусная еда (обед)

Не делай этого. Бесполезно.

Bolkə, o yalan danışır?

Dadlı yemək (nahar)

Artıq mən sənə demişəm

Bunu etmə. Xeyri yoxdur

Çıxış yolu haradadır?

Burada pul udmaq asandır

Mən bu yarışlarda iştirak edəyəm

Günah məndə deyil (ki...)

РЕЧЕВАЯ ПРАКТИКА

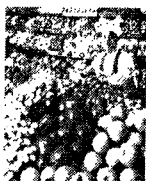
Упр.18.Прочтите и переведите эпизод.

Bizim boş vaxtımız

Bazar günü idi. Bizim işimiz yox idi, vaxtımız boş idi. Ancaq biz səhər tezdən durduq. Mənim həyat yoldaşım səhər yeməyini hazırlamışdı və stolun üstünə qoymuşdu. Şənbə günü axşam biz istirahət etmək haqqında çox danışmışdıq. Yoldaşım demişdi: "Kərim, mən eşitmişəm ki, burada yaxşı cıdır meydanı var. Hər Bazar günü orada maraqlı yarışlar keçir. Mənim cıdır çox



xoşuma gəlir. Bu mənim üçün ən sevimli tamaşadır. Mən atları çox sevirəm, onların sürətlə qaçmağı məni cəlb edir. Sabah böyük cıdır olacaq və mən ona baxmaq istəyirəm." - "Mən də cıdırı və atları,- Kərim dedi,- çox sevirəm və cıdırı məmnuniyyətlə baxaram." Beləliklə, biz səhər yeməyini yedik, maşına mindik və cıdır meydanına sürdük. Maşını yoldaşım sürürdü. O da maşını yaxşı sürür. Tezliklə biz meydana çatdıq. Bilet aldıq və yer(lər)imizdə, oturduq.



Meydana çox adam gəlmişdi. Bizim oraya gəlməyimiz lap vaxtında olmuşdu. Çünki təzə atları yarışa bir az bundan qabaq hazırlamışdılar. Bir at bizim çox xoşumuza gəlmişdi. Bu atın adı Bağır idi. Çox gözəl at idi. Biz bu ata pul qoyduq. O, cıdırda birinci yeri tutdu və biz udduq. Cıdır çox maraqlı keçmişdi, qəşəng-qəşəng atları gördük... Fikirlişdim ki, biz buraya tez-tez gələrik.

Cıdırdan sonra biz kafeyə getdik. Biz çox ac idik, çünki cıdır iki saatdan çox vaxt tutmuşdu. Kafedə bir saat oturduq, dadlı yeməkləri yedik, musiqiyə qulaq asdıq, bir az istirahət etdik. Saat dörd idi və bizim hələ çox vaxtımız var idi. Yeməkdən sonra maşını Nəsimi bazarına sürdük. O cıdır meydanına ən yaxındır. Hava isti idi və biz bazarda çox gözdük. Bazarda çox şey var idi. Biz bir az alma-armud, bir dənə toyuq aldığımızı. Bazarın çıxışında bir mağazadan çay aldığımızı və evə qayıtdığımızı. Fikirləşmişdik ki, bunları evdə qoyarıq və bir az istirahət edərik, çünki bizim bazarda gözməkdən ayaqlarımız ağrıyırdı. Sonra axşam ya teatra, ya da dənizkənarı parka gözməyə gedərik.

Упр.19. Переведите предложения и найдите в тексте для сверки.

1. Она заняла первое место в соревнованиях, и мы выиграли ставки (деньги). 2. Моя жена вела машину. 3. В субботу вечером мы много говорили об отдыхе. 4. Завтра там будут большие скачки, и я хочу посмотреть на них. 5. У выхода из базара мы купили чай в магазине и вернулись домой. 6. Мы пошли и купили билеты и сели на свои места. 7. Мы были очень голодные. 8. Было четыре часа, и у нас было еще много времени. 9. Погода была жаркая, и мы много гуляли по базару. 10. Это мое самое любимое шоу. 11. Потом вечером мы пойдем либо в театр, либо в приморский парк погулять. 12. Наш приход туда был очень своевременным.

Упр.20. Ответьте на вопросы.

1. Siz nə üçün Bazar günü səhər tezdən durmuşdunuz? 2. Kim səhər yeməyini hazırlamışdı? 3. Siz Şənbə günü axşam nəyin haqqında danışmışdınız? 4. Şəfəq cıdır haqqında nə dedi? 5. Kərim onunla razı oldumu? O nə dedi? 6. Səhər yeməyindən sonra onlar haraya getdilər və necə getdilər? 7. Maşını kim sürürdü? 8. Cıdır meydanında nə qədər adam var idi? 9. Onlar yarışlara çatdılar mı? 10. Onları yarışlarda nə cəlb etmişdi? 11. Onlar necə pul uddular? 12. Cıdırdan sonra onlar haraya getdilər? 13. Onlar niyə Nəsimi bazarına sürdülər? 14. Onlar bazardan sonra nə etməyi fikirləşdilər?

Упр.21. Найдите части о:

1. Nəsimi bazarı. 2. Biz atları çox sevirik. 3. Atın adı Bağırdır. 4. Biz cıdır meydanına gedirik. 5. Bazardan sonra. 6. Bazar günün səhəri.

Упр.22. Расположите пункты плана в порядке повествования в тексте.

Прочтите текст по частям согласно плану и перескажите сначала на русском, а затем на азербайджанском.

Упр.23. Расскажите о своем посещении скачек (когда, как случилось).

Ключи к упражнениям.

Упр.10. Переведите.

-Salam, Anar! Necəsən? Artıq neçə ildir ki, mən səni görmürəm

-Salam, Emin! Düz deyirsən. Mən çox yaxşıyam. Çox sağ ol. Bəs, sən?

A - Əla. Sağ ol. Sən indi haradasan? Haraya gedirsən?

E - Mən buradayam, Bakıdayam. Bir neçə il mən Rusiyada yaşayırdım. İndi

qayıtmışam və burada yaşayıram. Evliyəm, arvad və iki uşağım var. Mən indi mühəndis kimi zavodda işləyirəm. Ümumiyyətlə, hər şey yaxşıdır. Bəs, sənin işlərin necədir?

A - Yaxşıdır. Mən hələ evli deyiləm.

E - Yalan danışma. Sənin artıq 38 yaşın var. Rəna necədir? Siz yaxın dost idiz. Mənə elə gəlir ki, sən onu sevirdin.

A - O vaxtlar artıq keçib. Biz bir-birimizi sevirdik, düzdür. Ancaq institutdan sonra o, Gəncəyə qayıtdı və beləliklə, hər şey qurtardı. İndi mən ofisdə işləyirəm və mənim çox boş vaxtım var. Mənim çox dostum var. Biz tez-tez cıdır meydanına gedirik və cıdır baxırıq. Mən həmişə höyacanlanıram və, inanırsan, böyük məmnuniyyətlə onlara baxıram. Bir at məni cəlb edib və mənə onun cıdırda necə sürətlə qaçmağı xoşuma gəlir.

E - Bəs, sənin şahmat oynamağın necədir? Sən yaxşı oynayırdın və yarışlarda iştirak edirdin.

A - Mən indi də oynayıram və yarışlarda iştirak edirəm. Bir ay bundan qabaq mən Respublika yarışlarında iştirak edirdim, ancaq pis oynayırdım. Mənim günahımdır ki, mən ancaq 3-cü yeri tutdum. Bir Şəkili şahmat oyunçusu yarışları uddu.

E - Hirsələnmə. O biri dəfə udarsan. Bağışla, mən xəstəxanaya gəldirdim, arvadım orada işləyir. Budur mənim telefonum. Zəng et mənə və gəl evimə, danışarıq.

Упр.15.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

1-2.demişdim. 2-10.günah. 3-3.uduram. 4-6.tutdum, çağırdım.

5-4.xeyri,ağrıyır. 6-9.hirsələnmə. 7- 5..çıxış. 8-1.yalan demişdin. 9-7.cəlb etdi 10-8.axmaqlar.

1. Повелительное наклонение
2. Неопределенный суффикс -sa²-
Активный словарь



Газ.плита холод-ник убирать/чистить продавец продукты
Qaz peçi soyuducu c.n.. təmizləmək n. satıcı orzaq c.n.



Картофель хлеб сыр мясо фрукты
Kartof c.n. çörək c.n. pendir c.n. ət c.n. meyvə c.n.



Овощи блюдо(еда) взвешивать
Tərəvəz c.n. xörək c.n. çəkmək t.

баранина - qo'yun əti	другой - baş'qa	мука - un c.n.
выбирать - seçmək n.	говядина - mal ə'ti	сахар - qənd c.n.
уставать - yorulmaq	кусок - ti'kə	прошлый - ke'çən
обижать/ранить - incitmək n.	зелень - göyər'ti c.n.	масло - yağ c.n.
приближаться - yaxınlaşmaq	праздник - bay'ram c.n.	наступающий - gəl'ən
быть сытым - tox olmaq	резать - kəsmək t.	почём - neçə'yədir

Примечание: yerbə'yer etmək - положить по местам;
tikə - кусок - как мера, не изменяется: bir tikə çörəyə куску хлеба; iki tikə
pendirin - двух кусков сыра.

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

А) çəkmək, başqa, xörək, mal əti, qoyun əti, seçmək, tikə, satıcı, pendir, yağ, qənd, tox olmaq, un, yaxınlaşmaq, yerbəyer etmək, neçəyədir, çörək, kartof, keçən, soyuducu, tərəvəz, gələn, bayram, qaz peçi, göyər'ti, orzaq, təmizləmək, meyvə, ət, kəsmək, incitmək, satıcı, pendir, yorulmaq, yağ, çörək, kartof,

Б) сыр, почём, хлеб, зелень, продукты, быть сытым, убирать/чистить, говядина, баранина, обижать, уставать, праздник, ранить, приближаться, разместить по местам, овощи, следующий/наступающий, газовая плита, взвешивать, другой, блюдо/еда, масло, сахар, прошлый, холодильник.

А) keçən, ərzaq, təmizləmək, meyvə, tox olmaq, qoyun əti, seçmək, tikə, yerböyər etmək, neçəyədir, gələn, qaz peçi, göyər'ti, çəkmək, bayram, başqa, xətrək, mal əti, qənd, un, yaxınlaşmaq, soyuducu, tərəvəz, ət, yorulmaq, kəsmək.

Б) Взвешивать, другой, блюдо/еда, быть сытым, говядина, выбирать, баранина, кусок, продавец, праздник, сыр, масло, уставать, сахар, мука, приближаться, положить по местам, почём, хлеб, картофель, прошлый, холодильник, овощи, следующий/наступающий, газовая плита, зелень, продукты, убирать/чистить, фрукты, резать, ранить, кусок, продавец.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

холодильник - g'elən	газ.плита - meyvə	продавец - ət
убирать/чистить - kartof	продукты - qaz peçi	сыр - satıcı
картофель - soyuducu	фрукты - xətrək	мясо - tərəvəz
наступающий - çəkmək	выбирать - ərzaq	овощи - ti'kə
взвешивать - təmizləmək	блюдо(еда) - seçmək	кусок - pendir
баранина - incitmək	говядина - bay'ram	мука - qənd
уставать - yaxınlaşmaq	прошлый - göyər'ti	другой - çörək
обижать/ранить - tox olmaq	зелень - mal əti	масло - baş'qa
приближаться - qo'yun əti	праздник - kəsmək	сахар - yağ
быть сытым - yorulmaq	резать - ke'çən	хлеб - un

Упр.4. Найдите недостающие значения.

убирать/чистить -	продукты - qaz peçi	сыр - satıcı
наступающий -	выбирать -	овощи - ti'kə
холодильник - g'elən	газ.плита -	продавец -
взвешивать - təmizləmək	блюдо(еда) - seçmək	кусок -
картофель -	фрукты - xətrək	мясо -
уставать - yaxınlaşmaq	прошлый - göyər'ti	другой -
обижать/ранить -	зелень - mal əti	масло
баранина - incitmək	говядина - bay'ram	мука -
быть сытым -	резать -	хлеб - un
приближаться -	праздник -	сахар - yağ

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

ət	başqa	tərəvəz	yaxınlaşmaq	çəkmək	xətrək
qənd	ərzaq	mal əti	göyər'ti	yorulmaq	çörək
tikə	satıcı	pendir	soyuducu	incitmək	meyvə
yağ	kartof	seçmək	təmizləmək	qoyun əti	gələn
un	kəsmək	qaz peçi	tox olmaq	bayram	keçən

Упр.6. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Zöhmət olmasa, mənə 1 kilo ət çəkin (сму, нам, им – 2-5 – сахар, мука, хлеб, масло, сыр – дать, покупать). 2. Sizdə mal ətə var? (у них, у неё – баранина, свежие фрукты, овощи). 3. Sən haçan bu kartofu təmizləyəcəksən (он, вы, они, мы – положить по местам продукты, фрукты и овощи, поставить газовую плиту в другое место, нарезать хлеб (сыр, мясо), приготовить еду, почистить зелень, картошку)? 4. Sən soyuducu, yoxsa qaz pəcini almağı seçirsən (он, ты, они – купить продукты или фрукты и овощи, купить говядину или баранину, оставаться дома на праздник или пойти в ресторан, на этой или на следующей неделе приготовить вкусное блюдо)? 5. Bağışlayın, qənd (говядина, баранина, мясо, мука, картофель, масло, сыр) nəcəyədir? 6. Mən əlimi kosmişəm, mənə incidir (она). 7. İncitmə mənə, mən sənə nə etmişəm? (его, их – это не его/их вина, он/они очень много работали на прошлой неделе). 8. Sizə (ей, им, вам) nə (сколько мяса, муки, масла, картофеля, сахара, сыра) lazımdır? – Mənə paltə (туфли, утюг, холодильник) lazımdır. 9. Kçən həftə (месяц, год, воскресенье) sən harada idin (он, они – с кем пил, разговаривал, гулял)? 10. Mən qıza yaxınlaşdım və dedim ki, o, mənim xoşuma gəlir (он, Эльчин, мой друг, продавец – я ее полюбил, я хочу немного...).

Упр.7. Откройте скобки и переведите предложения.

1. (Продавец) 3 kilo kartof (взвесил) və bizə verdi. 2. Biz bu mağazadan (другой) mağazaya getdik. 3. (Продавец) soruşdu ki, biz (сколько) (мяса) istəyirik. 4. Mən (каждое) səhər çayma iki böyük (кусочка) (сахара) qoyuram. 5. Biz (всегда) bu mağazadan (говядину) və (баранину) alırıq. 6. Mən sənə üç dəfə dedim ki, get bazara (мясо) al. Sən deyirsən ki, evi (убрала) və (устала) 7. Qoy qəfədanı (газовую плиту) üstünə, (масло и сыр в холодильник), (почисти картошку и зелень), (купи два килограмма хлеба, сахар и чай). Mən axşam gələcəyəm və (еду) hazırlayacağam.. 8. Anam (нарезала хлеб, сыр) və hər uşağın boşqabına 2 (куска хлеба и два куска сыра) qoydu. 9. Mənim bacılarım Holland (сыр) sevirlər. 10. Atam soruşdu: 1 kilo un (почём)? 11. (Прошлую) Şənbə günü biz mağazaya (продукты) almağa getdik. 12. Sənin tərəvəz surun, (уборка комнат, обижает твой маленький брат) mənim xoşuma gəlmir. 13. Atam bazardan qayıtdı və (продукты) anama verdi. O işə (продукты) (разместила по местам) etdi və göyörtünü təmizləməyə başladı. 14. Sən əlini necə (порезал)? Səni (больно)? İndi həkimi çağırmaq lazımdır.

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1. tükə. 2. seçəcəksən. 3. bayramdır, seçirdim. 4. ət-2. 5. təmizləyirəm. 6. pəndiri. 7. kçən həftə. 8. yerbəyər, xəroyi, toxam. 9. incidir. 10. qənd və un. 11. yağ-çörək. 12. qoyun ətə. 13. çəkdi.

1. Bu Holland mənim xoşuma gəlir. 2. Bu mağazada ... yaxşı deyil. Başqa mağazada həmişə təzə olur. 3. Satıcı kartofu ..., düz 2 kilo. 4. biz bağa istirahət etməyə getmişdik və bu Bazar günü qayıtdıq. 5. Gələcək mənim növbəm çatır. Otaqları mən.... .. 6. Saat 3-də mən bazardan qayıtdım, ərzağı və meyvələri etdim, hazırladım, yedim və indi.... 7. Mal ətə, yoxsa

sənin xoşuna gəlir? 8.Sən nə qədər meyvələri ? Satıcı artıq mağazanı bağlayır. 9.Sizə nə qədər və ... lazımdır? 10.Ana, mənə bir ... çörək ver, mən lap acam 11.Ana, Elçin mənə həmişə... . Sən isə ona heç nə demirsən. 12.Adətən, mən səhər tezdən dururam və bir tikə ... -...bir fincan çayla yeyirəm. 13.Ana, sabah ... və mən sənə üçün təzə paltó almışam. Sən həmişə deyirdin ki, sən köhnə paltoda gəzirsən. Mən isə sənə yaxşısını ...

Упр.9.Найдите эквиваленты словосочетаний. Выучите.

другой магазин	təzə tərəvəz	кушать баранину	nəcəyədir?
взвешивать мясо	soyuducuya qoymaq	2 кило сахара	pendir seçmək
белая мука	ət çökmək	выбирать сыр	bir tikə yağ
на прошлой неделе	ağ un	кусочек масла	nə qədər
разместить вещи	başqa mağaza	готовить еду	mal öti almaq
класть в холодильник	adama yaxınlaşmaq	покупать говядину	qoyun öti ucmək
свежие овощи	keçən həftə	резать хлеб	iki kilo qənd
бакалейный магазин	otağı təmizləmək	почём это?	adamı incitmək
убирать комнату	yerbøyer etmək	Обидеть человека	xörək hazırlamaq
приблизиться к чел.	ərzaq mağazası	сколько	çörəyi kəsmək

Упр.10.Придумайте ситуации, пользуясь этими словосочетаниями.

ГРАММАТИКА

Повелительное наклонение – это приказы, просьбы, советы в общении.. Если в русском языке они связаны только со 2-м лицом ед. и множ. числа, то в азерб. языке они адресуются во всех лицах. Вы уже знакомы с его употреблением во в 2-м лице:

Zəhmət olmasa, de(yin)- Скажи(те), пожалуйста.

(de – (y) – in)

Суффиксы повелительного наклонения, соответствующие личным местоимениям

Mən ged-im	Пусть, я пойду	Biz ged-ək	Пусть, мы пойдём
(Sən) get -	(Ты) иди	(Siz) ged-in	(Вы) идите
O get-sin	Пусть, он/она пойдёт	Onlar get-sin(lər)	Пусть, они пойдут

Аналогичное русскому **Пусть (Давай)** имеется и в азерб. языке **Qoy (gəl)**. Слово **Qoy** с другими лицами может быть и опущенным. В переводе оно является повелительной формой слова-действия **qoy-maq**, которое имеет два значения: **положить** и **разрешать**.

Слово **-gəl-** часто употребляется вместо слова **-qoy-** в 1-м и 2-м лицах един. и множ. числа:

- Gəl (qoy) mən atanla danışım** · Пусть (дай) я с твоим отцом поговорю.
- Gəl sən atamla danış -** (Ты) поговори с моим отцом, пожалуйста.
- Gəl (qoy) biz atanla danışaq** · Давай(те) мы поговорим с твоим отцом.
- Gəlin siz atamla danışın** · Давай(те), вы поговорите с моим отцом.

2. В азербайджанском языке Повелительное наклонение широко употребляется в случаях, когда в русском языке употребляют неопределенную форму глагола**, чтобы выразить приказ или просьбу. В этом случае слова 'qoy' и 'göl' обычно опускаются.

Qçtaı mənə dedi ki, (mən) avtobusla ofisə gedim.

Октай сказал мне поехать в офис автобусом

Упр.11. Чтение и понимание.

1. Kərim, göl bağa gedək və orada istirahət edək.

2. Qoy Kamal bu stolu köhnə evimizə aparsın.

3. Sevil, göl sən bu gün evdə qal.
Mən saat 2-də gələcəyəm. Gedək dənizkənarı parka.

4. Sevil, tələs ki, biz tamaşaya çataq

5. Sara, qoy Lala Mehmanla danışsın və öyrənsin stol haradadır

1. Керим, давай поедем на дачу и там отдохнем

2. Пусть Камал отнесет этот стол на старую квартиру

3. Севиль, ты оставайся сегодня дома. Я приду в 2 часа. Давай пойдём в приморский парк.

4. Севиль, поторопись, чтобы успеть на представление.

5. Сара, пусть Лала с Мехманом поговорит и узнает, где стол

Упр.12. Проспрягайте предложения в Повелительном наклонении..

МОДЕЛЬ:

Göl mən radioya qulaq asım

(Göl sən) radioya qulaq as

Qoy o, radioya qulaq assın

Göl biz radioya qulaq asağ

Gəlin siz radioya qulaq asın

Qoy onlar radioya qulaq assın(lar)

Давай, я послушаю радио

Давай, ты послушай радио

Пусть, он послушает радио

Давайте, мы послушаем радио

Давайте, вы послушайте радио

Пусть, они послушают радио.

1. Göl mən çörəyi kəsini, sən bax. 2. Göl mən bu şe'ri oxuyum, sən qulaq as.

3. Göl mən ərzağı yerbəyer edim. 4. Göl mən meyvə-tərəvəzi seçim.

Упр.13. Переведите диалог.

Sona - Lala, Anara de, mən bazara getmişəm.

Lala - O hacan gəlir?

Sona - Saat 5.30-da. Qoy o, saat 6-dək evdə qalsın. O vaxtadək mən gələrəm. Anara de evdə nahar etsin.

Hələlik. Unutma. Mən gedirəm.

Lala Salam, Anar. Sona dedi: "Sən evdə qal və nahar et".

Sona saat 5-də gələcək. Nahardan sonra sənin vaxtın olacaq.

Sən böyük otaqda istirahət et və televizora bax.

Anar Çox sağ ol, Lala. Ancaq nahardan sonra mənim vaxtım yoxdur. Mənim işim var. Qoy Sona Azneft meydanına gəlsin. Mən onu saat 6-dək orada gözləyəcəyəm. Ona de ki, tələssin.

Lala - Yaxşı. Ancaq mən indi evə gedirəm. Siz ona mesaj yazın.



Упр.14.Переведите.*

Мурад – Привет, Рена. Что ты сейчас делаешь?

Рена – Я с собачками. Они играют. Где ты?

Мурад – Я сейчас иду домой. Будь дома. У меня свободное время. Давай, пойдём в ресторан и пообедаем. Скажи Лейле, пусть

пойдет домой и придёт на следующей неделе

Рена - Лейлы нет дома. Она сказала мне оставаться дома и ждать твоего звонка. Мурад, зайди в магазин и купи немного продуктов. Нам нужно много продуктов, овощи, фрукты и зелень. Завтра, ты знаешь, наш (milli)

Национальный праздник. Пусть Лейла купит немного продуктов, а мы, давай, пойдём на базар.

Мурад – Ладно (хорошо). Оставайся дома.



ГРАММАТИКА II

1. Неопределенность предметов, лиц и мест выражается посредством вопросительных слов **kim**, **nə**, **hara** + **isə**. Они пишутся раздельно. Но "i" перед согласными обычно выпадает, превращая сочетание в одно слово.

Kimso (isə) **кто-то**, **nəso** (isə) **что-то**, **harasa** (isə) - **где-то**.

Sən kimso incidib? - Тебя **кто-то** обидел?

Bax, Sevil, çantamda nəso var - Посмотри, Севиль, в сумке **что-то** есть.

Elçin harasa gedib, bilmirəm - Эльчин **куда-то** ушёл, не знаю.

2. Неопределенность также выражается числом **bir** :

Bir kəs - **кто-то**; **bir şey** - **что-то**; **bir yer** - **где-то**.

Sən zavodda bir kəsə (kiməsə) yaxınlaşdınmı ?

Ты на заводе к **кому-нибудь** подошёл?

Sən bir şey (nəso) almısanı? - Ты **что-нибудь** купил?

Mən bir ycrə getmək istəyirəm. - Я хочу пойти в **одно место**.

3.С их отрицательной формой вы уже встречались в предыдущих Уроках. Это:

heç kim - **никто**, **heç nə** - **ничто**, **heç hara** - **никуда**

Они имеют такие синонимичные словосочетания, как:

heç kəs - **никто**, **heç bir şey** - **ничто**, **heç yer(yan)** - **нигде**.

*O oraya birinci dəfə getmişdi. O orada **heç kimi (kəsi)** tanımırdı. Ona görə o*

***heç nə (heç şey)** öyrənmədi və oradan **heç hara (ycrə, yana)** getmədi.*

*Он туда пошёл в первые. Он там никого не знал. Поэтому он ничего не узнал и оттуда **никуда** не пошёл.*

4. Как вы заметили в примерах все эти выражения неопределенности склоняются как существительные. Ниже дается склонение основных из них:

Kimşə	кто-то	noso	что-то	harasa	где-то/куда-то
Kiminşə	кого-то	nəyinsə	чего-то	haraninsa	этого где-то
Kiməşə	кому-то	nəyəşə	чему-то	harayasa	куда-то
Kimi(y)şə	кого-то	nəyisə	что-то	haranisa	это где-то
Kimdəşə	у кого-то	nədəşə	в чём-то	haradasa	в этом где-то
Kimdənsə	от кого-то	nədənsə	от(из) чего-то	haradansa	от этого где-то

Примечание: В азербайджанском языке **hara** означает **неопределенное место** и склоняется как существительное.

5. Суффиксы **-sa,şə-** могут переходить от вопросительного слова к словам-действиям (глаголам), придавая значение напрасно повторяющегося действия:

Kimi gördümşə, kimdən soruşdumsa mən heç nə öyrənmədim.

Кого бы я не видел, кого бы не спросил, я ничего не узнал.

Naraya gədirəmşə, nəyi gətirirəmşə, onun xoşuna gəlmir

Куда я не хожу, чего не принесу – ему не нравится.

МОДЕЛЬ:

(bir ↓ şey)

-İradə, sən noso seçmişən? - Ирада, ты что-нибудь выбрала?

-Hələ, heç nə. - Пока ничего.

-Gəl, buna baxaq. - Давай посмотрим на это.



-Pul kimdəşə var? - Есть кто-то у кого есть деньги?

-Heç kimdə. Ancaq Anarda. - Ни у кого. Только у Анара.

-Anar səndə nə var? - Что у тебя есть?

-Heç nə! - Ничего!



-Otaqda kimşə var? - В комнате кто-нибудь есть?

-Xeyr. Hələ heç kim (kəs) gəlməyib. - Нет. Пока никто не пришёл.



-Bu kiminşə yəridir? - Это чьё-то место?

-Bəli. Oğlan harasa gedib, indi gələcək. - Да. Парень куда-то ушёл, сейчас придёт.

-Mən Kamalı harada görərim? - Где я увижу Камала?

-Heç harada. Mənə dünən kimşə yaxınlaşdı və dedi ki, o harayasa xaricə gedib. - Нигде. Кто-то вчера подошёл и сказал, что он уехал куда-то за границу.



Упр.15.Переведите падежные формы неопределенных слов.*

А)1.В где-то, 2.кому-то, 3.от (из) чего-то, 4.чей-то, 5.куда-то, 6.никому, 7.в ничём, 8.в чём-то, 9.От кого-то, 10.не откуда, 11.ничему, 12.ничего не купить, 13.откуда-то, 14.ничего, 15.где-то, 16.чему-то.

б)1.Kimdõnsə, 2.nøyinsə, 3.heç nədə, 4.haradasa, 5.kiminsə, 6.nøyisə, 7.heç kimdøn, 8.harayasa, 9.nədsə, 10.heç yerə, 11.kimisə, 12.heç nədøn, 13.haradansa, 14.heç kimin, 15.haranınsa, 16.kiməsə, 17.heç şeyin(nøyin).

Упр.16.Переведите диалоги.

1.Bu kimdir? - Kimsə. Møn onu tanımiram.- Bəs, møn onu tez-tez burada görürəm. Mønə elə gəlir ki, o, mønə haradasa rast gəlmişdi. Møn dostumla danışmışdım, o yaxınlaşdı və nøyisə bizdən sorşdu.- Bəlkə də. - Hə,hə, O, qaz peçi və soyuducu almaq istəyirdi. Biz ona dedik ki, o mağaza haradasa yaxındadır.

2.Sən şeyləri yerbəyer etdin? - Bir şey var ki, yerbəyer edim? - Atan nəşə alıb. Bax, nədir. Sabah bayramdır. Ana bayram xörəyi hazırlayacaq. - Kartof, göyörti və bir az ət. Onlardan başqa nə olacaq. Nə olur olsun, ancaq møn kartof yeməkdən yorulmuşam. Haraya gedirəm, mənim qabağıma kartof, çörək, ağ pendir və göyörti qoyurlar. -Nəşə møn səni başa düşürəm, sən nə istəyirsən. - Heç nə! Sabah bayramdır, yox? Møn də dadlı xörək istəyirəm. - Ata bazardan gəlib. İndi sən mağazaya get, ərzaq al. Ana dedi ki, ərzağı seçsin, görsün təzədir, ya yox. Sən satıcıyı tanıyırsan, yox? Ona de ki, unu, yağı, pendiri, qəndi düz çəksin. Ata artıq meyvə-tərəvəzi alıb. Møn isə otaqları təmizləyərəm, hər yer təmiz olsun.

Упр.17.Переведите краткие вопросы и ответы. Заучивайте путём вопросов и ответов друг другу.*

1.Что это? – Ничего. Это билет на скачки. Ты сказал мне купить его для тебя. 2.Куда он идёт? – никуда. Это – не твоё дело. 3.Кто-то спрашивал тебя.-Ты спросил у этого 'кто-то' его имя? 4.Ты что-нибудь сделал? – Ничего. Я жду человека. – Тогда отдай это 'ничего' тому человеку. Это твой начальник. 5.В магазине кто-нибудь был? – Никто, кроме меня. 6.Ты сказал кому-нибудь об этом плане?- Нет, никому. 7.Где Анар? – Где-то здесь. – Скажи ему нарезать немного хлеба и сыра.

Упр.18.Прочтите и переведите текст.

BAZARLIQ

1.Bizim ailəmizdə anam və atam həftədə iki-üç dəfə bazara gedirlər və ailəmizə yemək üçün hər şey alırlar. Adətən, onlar Çərşənbə və Bazar günü Təzə bazara gedirlər. Bazar bizim evimizdən uzaq deyil və 271 avtobusla onlar düz bazara çatırlar. Evdə ərzaq qurtarmışdı və keçən Bazar günü onlar bazara getmişdilər. Onlar həmişə övvəl mağazaları gəzirlər. Dünən onlar oradan ət, yağ, pendir, qənd, un və başqa ərzaqları aldılar. Anam satıcıya yaxınlaşdı və soruşdu:

Anam: Bağışlayın, ət neçəyədir?(Ətin kilosu neçəyədir?)

Satıcı: Hansı ət?(Hansı ətin?) Mal əti(nin) yoxsa qoyun əti(nin)?



Anam: Mal əti(nin). Mənə 2 kilo mal əti lazımdır.

Satıcı: Mal ətinin kilosu 9 minədir. Seçin.

Hansı tikə sizin xoşunuza gəlir?

Anam: Zəhmət olmasa, bu tikəni çəkin.

Satıcı: Bu lap təzə ətdir. Burada bir kilodan çoxdur. Qalsın?

Atam dedi: Qoyun qalsın. Nə qədər verəcəyəm?

Satıcı: 21 min 400 manat.

Anam: Budur. Götürün.

Satıcı: Çox sağ olun. Həmişə gəlin.

Sonra onlar başqa mağazaya getdilər və yağ, pendir aldılar. Onlar ərzaqları aldılar və evə qayıtdılar. Ərzaqları yerböyer etdilər və nahar etməyə oturdular.

Упр.19.Сыграйте сцену: канун праздніка; мать даёт задання членам семьи для праздничного застолья; отец делает покупки на базаре; сын делает покупки в магазине, дочь убирает комнаты.

Мать: Омар, ты иди на базар и купи.....

Анар, ты возьми корзину и иди в продуктовый магазин.

Хумар, ты убери комнаты, я уберу самую большую.

Отец: - Извините, сколько стоит зелень, картофель, яблоки? Мне нужно (2-3) килограмма ...: сколько всего?

Продавец: Они 1(2-5) манат (копеек – qərik) . Вы хотите...?

Анар: Извините, я хочу немного продуктов.

Пожалуйста, взвесьте мне килограмм (2-3)

сахара, масла, муки, сыра, три штуки хлеба.

Сколько всего?

Продавец: Пожалуйста. Вы хотите чай, сок,

немного минеральной воды;

- Хумар; ты сначала почисти окна, а двери оставь мне.

- Хорошо

- Потом убери комнаты, пожалуйста, поставь стол на место и расставь стулья.

- Я не забуду.

- Ладно, они скоро придут. Пожалуйста, возьми все и положи по местам. Мы будем работать вместе.



Ключи к упражнениям

Упр.8.Найдите предложения...

1-10.tikə. 2-8.seçəcsən. 3-13.bayramdır, seçirdim. 4-2.at-2.

5-5.təmizləyirəm. 6-1.pendir. 7-4.keçən həftə. 8-6.yerböyer, xəroyi, toxam.

9-11. incidir. 10-9. qənd və un. 11-12. yağ-çörək. 12-7. qoyun öti.
13-3. çəkdi.

Упр.14. Переведите диалог.

Murad - Salam, Rena. Sən indi nə edirsən?

Rena - Mən itlərləyəm. Onlar oynayır. Sən haradasan?

Murad - Mən indi evə gəlirəm. Evdə ol. Mənim boş vaxtım var.

Gəl, gedək restorana və orada nahar edək.

Leylaya de, evə getsin və gələndə höftə gəlsin.

Rena - Leyla burada yoxdur (deyil). O, mənə dedi ki, evdə olum
və sənin zəngini gözləyirəm. Murad, mağazaya get və bir az
ərzaq al. Bizə çoxlu ərzaq şeyləri, tərəvəz, meyvə və göyörti
lazımdır. Sabah bizim milli bayramımızdır, sən bilirsən. Qoy,
Leyla bir az ərzaq alsın, biz isə bazara gedək.

Murad - Yaxşı. Evdə ol.

Упр.15. Переведите надежные формы слов неопределенности.

a) 1. Haradasa, 2. kimsə, 3. nədənsə, 4. kiminsə, 5. harayasa, 6. heç kimə, 7. heç
nədə, 8. nədəsə, 9. kimdənsə, 10. Heç haradan (yandan), 11. heç nəyə, 12. heç
nə(yi) almamaq, 13. haradansa, 14. heç nəyin, 15. kimdəsə, 16. nəyəsə.

b) 1. От кого-то, 2. чего-то, 3. ни в чём, 4. где-то, 5. чей-то, 6. вижу что-то, 7. ни
от кого, 8. куда-то, 9. в чём-то, 10. никуда, 11. кого-то, 12. ни от чего,
13. откуда-то, 14. ничей, 15. принадлежащее какому-то месту, 16. кому-то,
17. принадлежащее ничему.

Упр.17. Переведите вопросы и ответы.

1. Bu nədir? - Heç nə. Bu cıdır biletdir. Sən dedin ki, sənün üçün alım. 2. O

haraya gedir? - Heç yana (haraya). Sənün işin deyil. 3. Kimsə sənı soruşurdu. - Sən

o kimsədən adını soruşdun? 4. Sən nəsə (bir şey) etmişən? - Heç nə. Mən adam

gözləyirəm. Onda bu 'heç nəyi' o adama ver. O, bizim bossumuzdur. 5. Mağazada

kimsə var idi? - Məndən başqa heç kim. 6. Sən bu plan haqqında kimsə

danışmışsan? - Xeyr, heç kimə. 7. Anar haradadır? - Haradasa buradadır.

- Ona de ki, bir az çörək və pendir kəssin.

- 1.Глагольная форма Арзу(Пожелания).
 2.Указательные местоимения Elə, bələ.
 3.Суффиксы -li⁴- (Откуда вы родом?)

Активный словарь



Одежда
paltar с.п.



рубашка
köynök



брюки
şalvar



пучок
dəstə



трава
ot с.п.



капуста
Kələm с.п.



рыба
balıq с.п.



морковь
kök с.п.



лук
soğan с.п.

Готовить/варить - bişirmək п. директор - mü'dir свой/сам - öz
 думать - fikirləşmək п. опять/снова - 'ycənə продавать - satmaq п.
 уносить/уводить - aparmaq п. некоторые - 'bəzi мягкий - yum'şaq
 твёрдый/крепкий - bərk бояться - qorxmaq лёгкий - yün'gül
 показывать - göstərmək п. приносить - gətirmək п. тяжёлый - a'ğır
 беспокоиться - nara'hat olmaq тратить - xərcləmək п. корзина - zən'bil
 посылать - göndərmək п. дорогой (о цене)- ba'ha дешёвый - u'cuz
 разводить костёр - ocaq(od) qalmaq мне бы хотелось.... - mən istərdim ki...

Примечание: Употребление слова -öz-

1. ÖZ как объект означает САМ и может изменяться по падежам и лицам.

Mən özüm Sən özün. O, özü - Я сам, Ты сам, Он сам, Они сами по лицам

Оно склоняется в сочетании с притяжательными местоимениями

Mənim özümün(özümə, özümde, özümdən) – самого(самому, в самом, от самого)- по падежам

Onlar özləri şerləri yazdılar və müəllimin özünə göstərdilər.

Они сами написали стихи и показали их учителю самому.

2. ÖZ как прилагательное означает собственный и не склоняется.

Onun öz maşını var - У него есть (своя) собственная машина

Выражения: Eybü yoxdur – ничего (не имеет значения).

-Mən məktubu göndərməmişəm. - Eybü yoxdur. - Я не послал письмо. – Ничего.

Yaxşısı (odur ki)... - Хорошо то, что... . Yaxşısı, mən onun atası ilə danışım

(Pisi) (плохо) Хорошо, если я поговорю с его отцом

Baxmayaraq ki,... - несмотря на....

O, evi satdı, baxmayaraq ki, heç kim razı deyildi.

Он продал дом, неспоря на то, что никто не был согласен .

Введение и закрепление новых слов.

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

а) bişirmək, köynək, müdir, paltar, yenə, satmaq, aparmaq, bəzi, şalvar, yüngül, bərk, yumşaq, göstərmək, mən istərdim ki, balıq, ocaq(od) qalamaq, ağır, narahat olmaq, zənbil, xərcləmək, baha, göndərmək, dəstə, qorxmaq, öz, ucuz, götürmək, ot, kök, fikirləşmək, soğan, kələm, bəzi, şalvar, yüngül, zənbil.

б) варить, рубашка, директор, одежда, опять, продавать, уносить/уводить, снова, некоторые, брюки, лёгкий, мягкий, разводить костёр, показывать, рыба, тяжёлый, беспокоить(ся), корзина, мне бы хотелось, тратить, посылать, пучок, дорогой, бояться, сам/свой, дешёвый, приносить, трава, морковь, думать, лук, капуста, продавать.

а) xərcləmək, baha, bişirmək, köynək, müdir, ocaq(od) qalamaq, bərk, yumşaq, göstərmək, göndərmək, mən istərdim ki, dəstə, qorxmaq, kök, fikirləşmək, soğan, paltar, yenə, satmaq, aparmaq, balıq, ağır, narahat olmaq, öz, ucuz, götürmək, ot.

б) уносить/уводить, некоторые, тяжёлый, беспокоиться, корзина, тратить, посылать, пучок, одежда, опять, мягкий, снова, показывать, мне бы хотелось, рыба, дешёвый, разводить костёр, приносить, трава, варить, рубашка, директор, брюки, лёгкий, крепкий/твёрдый, морковь, думать, лук, капуста, дорогой, бояться, сам/свой.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

показывать – fikirləşmək	рубашка - zənbil	брюки - kök
твёрдый/крепкий - baha	корзина - müdir	морковь - öz
дорогой (о цене) - bişirmək	продавать - köynək	лук - şalvar
готовить/варить - bərk	директор - 'ycnə	свой/сам - balıq
думать - göstərmək	опять/снова - satmaq	рыба - soğan

уносить/уводить - götürmək	некоторые - a'ğır	мягкий - paltar
бояться - nara'hat olmaq	лёгкий - 'bəzi	одежда - ot
приносить - göndərmək	тяжёлый - koləm	пучок - yum'saq
беспокоиться - aparmaq	тратить - yün'gül	трава - u'cuz
посылать - qorxmaq	капуста - xərcləmək	дешёвый - dəstə

Упр.4. Найдите недостающие значения.

показывать – fikirləşmək	рубашка -	брюки - kök
твёрдый/крепкий -	корзина -	морковь - öz
дорогой (о цене) -	продавать - köynək	лук -
готовить/варить - bərk	директор - 'ycnə	свой/сам -
думать - göstərmək	опять/снова -	рыба -

уносить/уводить -

бояться -

приносить -

беспокоиться- **ararmaq**

посылать - **qorxmaq**

некоторые - **a'ğır**

лёгкий-

тяжёлый - **kələm**

тратить -

капуста - **xərcələmək**

мягкий - **paltar**

одежда - **ot**

пучок -

травы -

дешёвый -

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

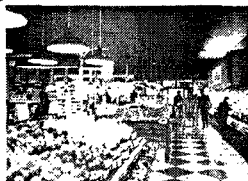
xərcələmək	bişirmək	köynək	müdir	ucuz	ot
fikirləşmək	qorxmaq	paltar	zənbil	yenə	öz
göndərmək	ararmaq	satmaq	soğan	şal'var	bozi
narahat olmaq	götirmək	yüngül	dəstə	bərk	kök
göstərmək	yumşaq	kələm	balıq	baha	ağır

Упр.6. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Mən bişirməyi (фрукты и овощи, рыбу, дорогую одежду, лук и морковь в супе) **scvirem**. 2. Bu kələm şorbasi (лук и морковь, эти белые туфли, рыбный суп, лёгкая одежда, эта белая рубашка, эти брюки) **xoşuma gəlir**. 3. Elçin yenə atasına məktub (корзину фруктов и овощей, букет цветов, две капусты, две большие рыбы, рубашку, брюки, туфли) **göndərdi**. 4. Scvda bazardan 2 kilo ot (корзину фруктов и овощей, две капусты и зелень, букет цветов, свежую рыбу, лук, морковь, что-то, ничего, рубашку, брюки, туфли) **gotirdi**. 5. Vaxmayaraq ki, mən özümə heç nə almamışam, o, özünə bahalı palto (некоторые вещи, ничего, дешёвые брюки, туфли, голубую рубашку, одежду, красивую ручку) **alıb**. 6. Sən bu şeyləri haraya (тяжёлые чемоданы, мягкий хлеб, новую рубашку, букет цветов, много пучков зелени) **aparırsan?** 7. Sən bu gün nə bişirmisən? - Mən heç nə bişirməmişəm (мясной суп, рыбный суп, овощной суп; что-то, но не покажу тебе; дорогую еду, я пошлю и ты увидишь). 8. Narahat olma! O, heç kimdən qorxmur (не растратит опять деньги, он думает, прежде чем что-то делать, погода не очень холодная).

Упр.7. Откройте скобки и переведите предложения. Расскажите о своих походах за покупками.

Bir gün mən anamla şəhərə getdim. Anam dedi: "Gəl biz əvvəl bazara gedək, bir az meyvə və tərəvəz alaq. Sonra hər şeyi evdə yerböyər edək və mağazaları gözək." "Mən də belə (думаю)"- mən dedim. Biz avtobusa mindik və Təzə



bazara getdik. Mən (взял корзину) və biz meyvə-tərəvəz almağa başladıq. Anam meyvəni və tərəvəzi alırdı mən isə (в корзину) qoyurdum. Biz (капусту) və bir neçə (пучков) göyörti də aldıq. Anam bacıma dedi ki, bu gün (сварить

borş) və aqşam bizə öt suru versin. Biz hər şeyi aldıq. (korzina) çox (тяжёлая) idi. Anam (тяжёлые) şeyləri (несла), mən isə (лёгкие). Biz evə şeyləri taksii ilə (принесли). Evdə anam (корзину) açdı. Anam hər şeyi (из корзины) götürdü və stolun üstünə qoydu. Çox pul (потрадили). Anam atama şeyləri (показала). Atamın xoşuna gəlmədi, (несмотря на то,) ki, biz (рыба) başqa hər şey almışdıq. Atam qardaşımı mağazaya (послал) ki, (рыбу) alsın. Biz isə (некоторые) şeyləri soyuducuya qoyduq və göyörtini təmizləməyə başladıq.



Sonra biz mağazaları gəzməyə gətdik. Məno qış (одежда), qardaşıma isə yau (рубашку) lazım idi. Atam çox (забеспокоился) ki, biz çox pul (растратили). Ancaq anam dedi ki, o qoy (не боится). Anam (сама) hər şeyi yaxşı (думает), atam qoy (не беспокоится). Bizim evimizin yanında böyük (одежда) mağazası var. Biz satıcıları tanıyırdıq. Beləliklə, biz oradan bir qədər (дешёвую) qardaşıma (рубашку), (брюки), məno isə bir qəşəng qış paltosunu aldıq. Biz evə çatmışdıq ki, Anar da haradansa əlində (рыба) gəldi.

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1.paltar. 2.xərcləmişdim, baha. 3.göstərirlər. 4.zənbili, bərk və ağır. 5.ucnə. 6.yüngül, göndərmişdi. 7.balıq. 8.müdiridir. 9.narahat olmayım. 10.bişirmək. 11.yumşaq. 12.qorxdum. 13.yaxşısı.

1.Mənim dayım böyük mağazanın 2.Mağazanın bir hissəsində onlar satırlar, o biri hissəsində isə ərzaq, meyvə və tərəvəz satırlar. 3.Mağazada çoxlu satıcı işləyir. Hər gün çox adam nəsə almağa, baxmağa gəlir-gədir. Satıcılar onlara müxtəlif paltarları 4.Bu gün mən dostumla ... buraya gəldim. 5.Məno yau paltarını və başqa şeylər lazım idi. Dostumu anası nəsə ərzaqdan almağa 6.Kimsə onlara xaricdən gəlmişdi və anası nəsə dadlı ... istəyirdi. 7.Paltar hissəsində mən özümə iki köynək, şalvar və ... ayaqqabı aldım. 8.İstəyirdim bir dənə də şalvar alım, ancaq ... ki, ayrı şeylərə pulum çatmaz. 9..... , mən bir şalvar alım,- fikirleşdim. Gələn ay özümə ayrı şalvar alaram. 10.Dostum da dedi ki,, gələn dəfə alaram. Sonra biz keçdik ərzaq hissəsinə. 11.Pulun çoxunu mən artıq ... , baxmayaraq ki, şeylər ... deyildi, bir qədər ucuz idi. İndi isə mən baxırdım ki, dostum nə alacaq.12.O, ... acdı və bir-bir içinə ərzaqları yığırdı: əvvəlcə ... və... (kələm, kartof, kök, alma), sonra isə yüngül, yumşaq şeyləri (yağ, pendir, göyörti). Beləliklə, nə lazım idi hər şeyi aldıq və mağazadan çıxdıq. 13.Yolda, başqa balaca balıq mağazasından o, aldı və ağır zənbillərlə evə qayıtdıq.

ГРАММАТИКА I

Перейдём к некоторым тонкостям языка. В азерб. языке имеется также глагольная форма «АРЗУ» (Пожелания, совета), которая образуется при помощи суффиксов - ө, а - + суффиксы Личных местоимений:

Я (хочу) хотел бы, чтобы ты отнёс ..., Мне(тебе) следует...

	Лицо	Утвердительная		Отрицательная	
Mən	Mən	Gedə <u>m</u>	sata <u>m</u>	Getməy <u>ə</u> m	satmay <u>a</u> m
İstəyirəm	Sən	Gedə <u>sən</u>	sata <u>sən</u>	Getməy <u>ə</u> sən	satmay <u>a</u> sən
Я (хочу)	О	Gedə	sata	Getməy <u>ə</u>	satmay <u>a</u>
	Biz	Gedə <u>k</u>	sata <u>q</u>	Getməy <u>ə</u> k	satmay <u>a</u> q
GƏRƏK- следует	Siz	Gedə <u>siz</u>	sata <u>siz</u>	Getməy <u>ə</u> siz	satmay <u>a</u> siz
	Onlar	Gedə <u>lər</u>	sata <u>lar</u>	Getməy <u>ə</u> lər	satmay <u>a</u> lar

Вы пользуетесь этой формой, когда вы хотите выразить свое желание, мечту о каком-то действии, состоянии.

Mən arzu edirəm ki, oğlum teatrda yaxşı oynaya.

Я желаю (мечтаю), чтобы сын хорошо выступал (играл) бы в театре.

Müdür istəyir ki, hamı onun mağazasına gələ(lər) və ərzaqları ala(lar).

Директор желает, чтобы все приходили и покупали бы в его магазине.

Желаемое действие обычно относят к настоящему или будущему. В азерб. языке это действие, отнесённое от настоящего или прошлого момента по форме образования не изменяется.

Anam istəyir ki, mən meyvəni xalata aparam.

Мать хочет, чтобы я отнес эти фрукты моей маме.

Anam istəyirdi ki, mən meyvəni xalata aparam

Мать хотела, чтобы я отнёс эти фрукты моей маме.

В этом случае форма Повелительного наклонения также может употребляться. Различие лишь в выражаемом чувстве: требование или пожелание. **GƏRƏK** означает желание, совет, необходимость. Соответственно в 1-м и 3-ем лицах часто употребляется также Повелительная форма.

Bu il mən gərək özümə təzə paltó alam (ım). - Эквивалент **lazım**.

В этом году я хочу (желаю, мечтаю, мне нужно) купить новое пальто.

Нереальное желание относит действие к прошлому или настоящему.

В азерб. языке это определяется по контексту, но выражается одной формой:

- a,ə - + (y)di² + суффиксы личных местоимений. Очень часто нереальное желание вводится словом **-KAŞ** - Вот если бы... или **Жаль, что...**

	Лицо	Утвердительная		Отрицательная	
GƏRƏK	Mən	Alaydım	gələydim	Alma(y)aydım	gəlmə(y)əydim
	Sən	Alaydın	gələydin	Alma(y)aydın	gəlmə(y)əydin
	О	Alaydı	gələydi	Alma(y)aydı	gəlmə(y)əydi
KAŞ	Biz	Alaydıq	gələydik	Alma(y)aydıq	gəlmə(y)əydik
	Siz	Alaydız	gələydiz	Alma(y)aydız	gəlmə(y)əydiz
	Onlar	Alaydılar	gələydilər	Alma(a)yaydılar	gəlmə(y)əydilər

Kaş mənim dostlarıım indi burada olaydılar - **Вот если б** мои друзья сейчас **были** здесь. или **Жаль, что** моих друзей сейчас здесь **нет**.

Kaş sən o kitabı o vaxt satmayaydın - **Вот если б** ты тогда **не продал** книгу. или **Жаль, что** ты тогда **продал** книгу.

Упр.9. Поставьте эти слова-действия в АРЗУ-форму.

Модель: mən - göstərmək. - Mən göstərəm, göstərəydim.

Sən - göndərmək, biz - fikirləşmək, onlar - satmaq, siz - aparmaq, o - qorxmaq, mən - seçmək, onlar - təmizləmək, o - kosmək, biz - incitmək, sən - yaxınlaşmaq, siz - göstərmək, onlar - olmaq, mən - cəlb etmək, o - inanmaq.

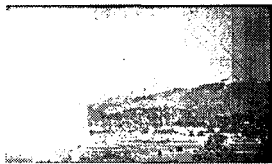
Упр.10. Допишите необходимые суффиксы АРЗУ-формы. Переведите.

1. Kaş bu mağaza evimizin yanında ol... . 2. O çox istəyirdi ki, anası rahat olma... . 3. Ata deyir ki, sən görək mağazaya ged... və 1 kilo soğan al... . 4. Kaş mən o məktubu göndərmə... . 5. Mən arzu edirəm ki, dayım bir zənbil meyvə gətir... . 6. Mən istəyirəm ki, atam mənə təzə şalvar al... . 7. Biz istərdik ki, bizim öz mağazamız ol... . 8. Mən görək bərk və ağır tərəvəzləri altdan qoy... . 9. Kaş mən ötin yerinə balıq al... . 10. Sən istərdin ki, sən də mağaza müdiri ol... .

Упр.11. Чтение и понимание.

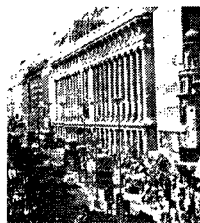
MƏNİM ARZULARIM

Mən uzaq dağlarda yaşayıram. Bizim kəndimiz dağın lap yuxarisındadır, çox qəşəng yerdir. Mən artıq hər yeri gəzmişəm: dağları, yaşıl meşələri, çayları, gölləri. Mənim böyük arzum odur ki, şəhərdən bir adam gələ, onunla tanış olam. Bir gün səhər tezdən duram, çay-çörək yeməkdən sonra bir az yemək götürəm və onunla dağlara çıxam. O, buraları tanıdır və mən istərdim ki, onu mənim sevimli yerinə aparam. O yer qəşəng gölün sahilindədir. O gölə dağlardan balaca çaylar axır. Orada mənim balaca qayığım var. O qayıqda gölə çıxmaq və bir-iki balıq tutaq. Sonra mən istərdim ki, oradan müxtəlif rəngdə güllər yığmaq, ocaq qalayaq, təzə balıq bişirək, yeyək, yumşaq otun üstünə uzanaq. Sonra o, özü gedə və göldən içmək üçün təmiz suyu gətirə. Mənim arzularım, mənim arzularım! Kaş bir adam gələydi və mən onunla bir yerdə bu qəşəng yerləri gəzəydim!



Упр.12. Переведите.*

Начинался учебный год. Я с мамой пошли в Центральный универмаг. Я хотел, чтобы мы пошли туда. Это не далеко. Я хотел, чтобы мы купили всё. Мы купили летние и зимние туфли, длинные брюки, две рубашки и различные вещи. Мы также купили несколько тетрадей. Мать хотела написать письмо и послать его её брату. Затем мы пришли домой. Отец рассердился и спросил, почему мы так поздно пришли. Мать показала ему все. Отец посмотрел на них и сказал: "Мне кажется, что вы растратили много денег". Мать не ответила, но потом сказала ему дать ей его рубанку: она была грязная. Он сказал, что он знает, что она грязная и



отдал ей рубашку. Мать сказала отцу, чтобы он дал ей немного денег: “Опять?!” - он сказал. - “Не беспокойся!” ответила мать. Отец сказал ей взять их из его ручной-сумки. Мать открыла сумку, однако, там ничего не было. “Ничего - сказала она - возьми свою сумку и этот список и положи их на свою твёрдую голову. Пусть она подумает. Твой учебный год уже начался”.



ГРАММАТИКА II

1. Вы часто услышите такие слова, как - *clə* и *bcələ* -. Они широко используются в разговорной речи, и во многих случаях они синонимичны. Они используются перед а) прилагательными (хороший, плохой, длинный и т.д.) и наречиями (быстро, редко и т.д.), б) существительными (предметы), глаголами (говорить, идти, видеть и т.д.).

а) с прилагательными и наречиями они обозначают - **такой**- степень качества:

İndi binələr (b)clə hündürdür - Сейчас здания **такие** высокие
Bclə tez getmə! - Не иди **так** быстро!

б) с существительными они означают - **такой, такого рода** - и могут склоняться при замене предмета, который они характеризуют:

Bclə adamlardan mənə danışma. Xoşuma gəlmir. Bcləsini hələ görməmişəm.
 Не говори мне о **таких** людях. Мне не **нравится** ты. Я **такого** ещё не видел.

в) с глаголами они означают - **так, таким образом**:

Qoy hər şey bclə qalsın. - Пусть всё **так** останется.


Устоявшиеся выражения:

Bclə halda - в таком случае, если это так. *Bclə-bclə adamlar* (işlər, yerlər) - (описательное) **такие, такие-то** люди (дела, места). *Elə-bclə* - **просто так** = бесцельно. *Buunla bclə* - вместе с тем, **несмотря на это**. *Elə bil ki* - как будто.

2. Другое небольшое грамматическое правило касается суффиксов -li⁴ С именами местностей они означают откуда родом человек:

<i>Bakılı,</i>	<i>Azərbaycanlı,</i>	<i>Moskvalı,</i>	<i>Amerikalı,</i>	<i>Fransalı</i>
Бакинец	азербайджанец	москвич	американец	француз

Упр.13. Чтение и понимание.

- | | | | |
|--|---|---|---|
| <i>Bclə yumşaq divan mənim xoşuma gəlir.</i> | - | Мне нравится такой мягкий диван |  |
| <i>-Sən buralarda nə edirsən?</i> | - | Что ты делаешь в этих местах? | |
| <i>-Heç nə. Elə-bclə.</i> | | Ничего. <u>Просто так</u> . | |
| <i>-Bclə danışma. O, sənin müdüründür.</i> | - | <u>Так</u> не разговаривай. Он - твой шеф. | |
| <i>-Mən bclə paltar almıram. Onlar çox bahadır. Mən Amerikalı deyiləm.</i> | - | Я <u>такую</u> одежду не покупаю. Она слишком дорогая. Я - не американец. | |
| <i>Bclə köhnə zənbili sən haradan gətirmisən?</i> | - | Откуда ты принёс <u>такую</u> старую корзину? | |

-Sən necə bişirirsən ki, sənin xörəklərin (b)elə dadlıdır?
-Mən xörəklərimi clə-belə bişirmirəm Mən fikirləşirəm ki,

- Как ты готовишь, что твои блюда такие вкусные.
- Я не готовлю свои блюда просто так.



nə qədər kələm, soğan, kartof qoymaq, nə qədər bişirmək və nə vaxt qurtarmaq lazımdır.

Я думаю, сколько надо капусты, лука и картошки положить, сколько времени варить и когда заканчивать

Упр.14.Переведите диалог.

- 1.-Mamed, sən o paltonu satdın? Bəs, təzəsini necə alacaqsan?
-Xeyr. Kim belə köhnə palto alar? Paltodan başqa mən görək köynək, şalvar alam(alım). Fikirləşirəm, fikirləşirəm ki, başqa şey nə satım. Hər şey köhnə, hər şey ucuz.
-Atana yaz, qoy o, sənə bir az pul göndərsin. Kənddə pul nəyə lazımdır?
-Nə!?! Atama? O özü bir köynək, bir şalvarda gəzir. Belə halda o, mənə nə göndərər? Qorxuram, o, mənə yaza, məndən pul istəyər.

2.- Ana, sən zənbilə o qədər meyvə-tərəvəz yığmışsan ki, indi o, lap ağırdır. Ver, mən onu aparım.

-Sən belə ağır zənbili aparmaq üçün hələ balacasan. Biz maşın tutarıq.
-Hər halda, mənə ver, mən onu maşınacan aparım.

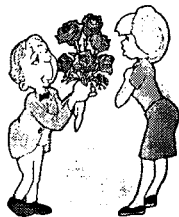
3.-Elnur, sən qız-yoldaşın üçün bir dəstə gül al. İnan mənə, o, çox sevinəcək.

-Mən də fikirləşirəm ki, yaxşısı, clə bir dəstə gül ona aparam. Güllər onun çox xoşuna gəlir. Ancaq hər dəfə ona bir dəstə gül götürmək üçün məndə pul yoxdur.

-Amaq! Sənə kim deyir bir dəstə? O, bir gülə də sevinər. Narahat olma. Hər halda iş güllərdə deyil. O, səni sevir?

-Deyir ki, sevir.

-Hə? Onda heç gül də aparma. Ona de ki, yaxşısı sən bu pulu clə-belə xərcləmiyəsən, sizin toyunuz üçün yığasan.



Упр.15.Переведите.*

1.-Здравствуйте. Извините, вы здешний?

-Здравствуйте. Да. Что вам нужно? Пожалуйте.

-Мне хотелось бы увидеть Республиканский Дворец. Если не трудно, вы покажите его мне?

-Боюсь, что нет. У меня сейчас есть дело. Возьмите такси. Водитель с удовольствием покажет его вам.

2.-Айнур, ты видела дирекора? Я принесла эту коробку для него. Его шеф (босс) послал её.

-Мне не хочется тебя обманывать, но мне кажется, что его сейчас нет в его офисе. Я видела, что капитан

“Андоги” взял его куда-то в своей машине.

-А что мне делать в таком случае. Шеф хотел, чтобы я быстро это сделал.

-Ты лучше положи коробку на его стол. Я думаю, что никто тебе ничего не скажет, потому что это не твоя вина, что его нет здесь.

-Боюсь, что босс рассердится.



3.-Привет, Фарид. Рад тебя видеть. Где ты сейчас работаешь?

-Привет, Рамиз. Я тоже рад тебя видеть. Сейчас я работаю в магазине.

-Что ты там продаешь? Теперь так много магазинов.

-Мы продаём одежду. Сам я опять продаю сорочки, брюки и пальто. Ты знаешь, что я хорошо знаю эту работу, не так ли?

-Где этот магазин? Он далеко от твоего дома?

-Нет, не так далеко. Ты хорошо знаешь это место. Он на улице Низами.

-Да, знаю. И там большой продуктовый магазин под вашим магазином, нет? Во всяком случае, Я хочу купить немного фруктов и овощей. Я думаю, ты знаешь, продают ли они капусту, лук, морковь и фрукты сегодня.

-Да, продают.

-Я знаю, что они продают. Я просто так тебя спросил. Я сейчас иду туда. Мне нужно купить много вещей. Я взял две большие корзины для твёрдых и мягких продуктов.

-Не будут ли они для тебя тяжелыми?

- Я не буду носить их долго. Я возьму такси, чтобы проехать вверх по дороге и сойду у рыбного магазина. Отец хочет рыбный суп.



Упр.16. Найдите эквиваленты предложений. Заучите. Составьте диалоги или придумайте ситуации на их основе.

Давай, купим туфли в этом магазине.

Что сегодня мама готовит?

Пусть Анар несёт эту тяжёлую корзину.

Это – очень лёгкая работа.

Он ещё не послал письмо.

Не беспокойся. Он жив здоров.

Боюсь, что директор не прав.

O, məktubu hələ göndərməyib.

Bu çox yüngül işdir.

Gəl, bu mağazadan ayaqqabı alağ.

Qorxuram ki, müdir düz deyil.

Ana bu gün nə bişirir?

Qoy, Anar bu ağır zənbili aparsın.

Narahat olma. O, sağ-salamatdır.

Принеси мягкое кресло.
Некоторые боссы не знают своей работы.
Положи рыбу в корзину.
Купи букет свежих цветов.
Это – мой собственный дом.
Мы обедали на траве.
Не трать свои деньги просто так.
Это не дорого и не дешёво.

Bu mənim öz evimdir.
Biz otun üstündə nahar etdik.
Pulunu clə-belə xərcləmə.
Bu nə ucuz, nə də bahadır.
Balığı zənbilə qoy.
Yumşaq kreslonu götür.
Bir dostə göyərti al.
Bəzi müdirlər öz işlərini bilmirlər.

Упр.17.Переведите, пользуясь предложениями Упр.16.*

- Мама, давай, пойдем в магазин для одежды и купим брюки для меня.
- Сначала принеси мне мягкое кресло. Мне нужно подумать. Боюсь, отец прав. У тебя уже есть новые брюки, и я не хочу тратить деньги попусту.
- Некоторые отцы не знают, что они говорят.
- Не беспокойся! Твой отец жив и здоров. Он знает, что он говорит. Лучше мы пойдём на базар.
- Но отец ещё не прислал денег.
- Ничего. У меня есть немного. Отец сказал купить несколько пучков зелени и овощей. Вставай, мой сын, давай пойдём.
- (На базаре) - Положи рыбу в корзину. Не держи ее в руках, дурак.
- Мама, но корзина уже тяжёлая. Давай, я понесу.

Упр.18.Прочтите и переведите рассказ.

MƏNİM BRAZİLİYAYA EZAMİYYƏTİM

Mənim belə bir arzum var idi. Mən istəyirdim ki, Braziliyaya səyahət edəm, o ölkəni görəm, oranın adamları ilə tanış olam. Mən televizorda çox görmüşdüm ki, orada bayramlar necə maraqlı keçir!

İlə bil ki, Allah məni eşitdi. Bizim Sumqayıt zavodumuz bir qrup adamı, mən də onlarla bir yerdə, Braziliyaya, kauçuk zavodunun işi ilə tanış olmaq üçün göndərdi. Biz oraya hava ilə getdik. Mənimlə bir yerdə bir Şəkili gəldirdi. Biz



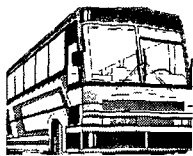
dost idik. Biz birinci dəfə idi ki, təyyarə ilə səyahət edirdik. O da, mən də o qədər təyyarə səyahətləri haqqında belə pis xəbərlər(новости) eşitmişdik ki, çox qorxurduq və çox narahat idik. Bununla belə, biz təyyarəyə mindik və getdik.

Mən özümlə yola bir az yemək götürmüşdüm, çünki havada uzun vaxt qalacağım. Ancaq lazım olmadı, ona görə ki təyyarədə səhər və nahar

yeməklərini verdir. Yeməklər əla idi. Kreslolar rahat, elə bil ki, sən öz evində xərəkləri yeyirsən.

Nəhayət, sağ-salamat* gəldik, oraya çatdıq. Onlar bizi mehmanxanaya belə bir qəşəng, yumşaq avtobusla gətirdilər ki, gəl görəsən*. Hava limanı şəhərdən bir qədər uzaq idi. Avtobusun pəncərəsindən qəşəng tropik mənzərəni gördüm. Yoldan sonra biz bir gün istirahət etdik.

Rio-de-janeyro çox böyük şəhərdir. Onlar bizi avtobusla apardılar və şəhərin qəşəng yerlərini göstərdilər. O ölkə elə isti yerdədir ki, biz ağ köynəkdə və yüngül şalvarda gəzirdik. Biz hər gün onların zavoduna, elə bil ki, ekskursiyaya gəldik və axşama yaxın mehmanxanaya qayıdırdıq. Bununla belə şəhəri



gəzməyə bizim çox vaxtımız var idi.

Bir gün işdən sonra biz onların bazarına gətdik. Onların da bazarı bizim bazarlarımız kimidir, çoxlu meyvə və tərəvəz var idi. Orada (b)elə meyvə var idi ki, bizdə Azərbaycanda yoxdur, baxmayaraq ki, Lənkəran və Astara yerlərinin havası bir qədər onların havası kimidir. Belə istidə, onlar çox yüngül paltarda gəzirlər. Mən orada pulumun hamısını xərclədim və Bakıya çoxlu suvenir gətirdim.

Примечание: sağ-salamat - благополучно

Gəl görəsən - Ты только видел бы!

Упр.19.Переведите предложения и найдите их в тексте для сверки.

1.Несмотря на это, у нас было много времени гулять по городу. 2.У меня была такая мечта. 3.Я растратил все мои деньги там и привёз много сувениров в Баку. 4.Мы ездили туда автобусом. 5.Наконец, мы благополучно добрались туда. 6. Это было впервые, что мы путешествовали самолётом. 7.Однажды после работы мы пошли на рынок. 8.Еда была отличная. 9.После путешествия у нас был один день отдыха. 10.Я много раз видел по телевизору, как они проводят свои праздники там. 11.В такой жаре они ходят повсюду в очень лёгкой одежде.

Упр.20.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Mənim arzum nə idi? 2.Mən televizorda nə görmüşdüm? 3.Necə oldu ki, mən Braziliyaya gətdim? 4.Biz oraya necə gətdik? 5.Mən Braziliyaya kimlə gəldirdim? 6.Biz niyə təyyarə ilə getməkdən qorxurduq? 7.Biz təyyarəyə mindik? 8. Mən evdən yola nə götürdüm? 9.Nə üçün mənə təyyarədə öz yeməyim lazım olmadı? 10.Yeməklər necə idi? 11.Biz oraya necə çatdıq? 12.Biz nə cür avtobusda mehmanxanaya gətdik? 13.Avtobusun pəncərəsindən mən nə gördüm? 14.Rio-de-janeyro necə şəhərdir? 15.Onlar bizi hara apardılar?. 16 O ölkə necədir və biz nədə gəzirdik? 17.Biz oranın zavodu ilə necə tanış olurdıq?

18. Bəzən boş vaxtınız var idimi? 19. Bir gün biz haraya getdik? 20. Onların bazarı necədir? 21. Onlar necə paltarda gəzlirlər? 22. Mən Bakıya nə gətirdim?

Упр. 21. Исправьте ошибочные утверждения. Начните с: *Bağışlayın, ancaq bu (heç, bir qədər) düz deyil; məncə belə deyil; məncə, əksinə (naöborot)*

1. Mən heç vaxt arzulamamışam ki, xarici ölkələrə gedəm. 2. Məni məktəbdən tək Moskvağa göndərdilər ki, müəllimlər konqresində iştirak edim. 3. Mən təyyarələrlə çox getmişəm və məmnuniyyətlə soyahətlər etmişəm. 4. Təyyarəyə həmişə yemək götürmək lazımdır, yoxsa ac qalacaqsan. 5. Rio-de-janeyroda onlar bizi İmanından düz zavoda apardılar, zavodu göstərdilər və həmin (тем же) təyyarə ilə Bakıya qayıtdılar. 6. Rio-de-janeyro balaca şəhərdir. Bir maraqlı şey yoxdur, ancaq bir zavod var idi. 7. Ora heç isti deyil, paltoda gəzdik.

Упр. 22. Прочтите текст по абзацам, а затем перескажите сначала на русском, а затем на азербайджанском.

Упр. 23. Перескажите текст в кратце и подробно.

Упр. 24. Расскажите группе о своем визите в зарубежную страну.

Ключи к упражнениям

Упр. 8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

1-2. Paltar. 2-11. Xəreləmişdim, baha. 3-3. Göstərilər. 4-12. Zənbili, bərk və ağır. 5-4. Yənə. 6-5. Yüngül, göndərmişdi. 7-13. Balıq. 8-1. Müdiridir. 9-10. Narahat olmayım. 10-6. Bişirmək. 11-7. Yumşaq. 12-8. Qorxdum. 13-9. Yaxşı.

Упр. 12. Переведите.

Biz Mərkəzi Univermağa getdik. Mən istəyirdim ki, biz oraya gedək. O, uzaq deyil. Mən istəyirdim ki, biz hər şeyi alağ. Biz qış ayaqqabıları və sandal, uzun şalvar, iki köynək və müxtəlif şeylər aldıq. Biz bir-iki dəftər də aldıq. Anam istəyirdi ki, məktub yaza və qaradaşına göndərə. Sonra biz evə gəldik. Atam hirsələnmişdi və soruşdu ki, biz niyə belə gecikmişik. Anam ona hər şeyi göstərdi. Atam onlara baxdı və dedi: "Mənə elə gəlir ki, siz çox pul xəreləmişsiz". Anam savab vermədi və sonra dedi ki, o öz köynəyini versin: o, çirkli idi. O dedi ki, o özü bilirdi ki, o, çirklidir və köynəyi ona verdi. Anam atama dedi ki, ona bir az pul versin. "Yənə!?" - o dedi. - "Narahat olma! - anam savab verdi. Atam ona dedi ki, pulu onun əl-çantasından götürsün. Anam çantayı açdı, lakin, orada heç nə yox idi. "Eybi yoxdur" - o, dedi. - Götür öz çantayı və bu siyahımı və onları bərk başına qoy. Qoy, o fikirləşsin. Sənin dərslərin artıq başlayıb.

Упр. 15. Переведите диалог.

1. -Salam! Bağışlayın, siz buralısınız?

-Salam! Bəli, sizə nə lazımdır? Buyurun.

-Mən istərdim ki, sizin Respublika sarayınızı görəim. Siz göstərsiz?

-Qorxuram ki, yox. Mənim indi işim var. Siz taksi götürün. Onun sürücüsü onu sizə məmnuniyyətlə göstərir.

2. -Elman, sən müdiri görmüsən. Mən ona bir qutu götürmüşəm. Onun rəisi

göndərib.

-Yalan danışmaq istəmirəm, ancaq mənə elə gəlir ki, o, ofisində deyil(yoxdur).

Mən gördüm ki, "Andoqa"nın kapitanı onu maşınında harayasa apardı.

-Bəs, belə halda mən nə edim? Rəis istəyirdi ki, mən bunu tez edəm (edim).

-Yaxşısı, sən qutunu onun stoluna qoy(asan). Fikirləşirəm ki, heç kim sənə heç nə (bir şey) deməz, çünki (bu) sənin günahın deyil ki, o burada yoxdur.

-Qorxuram ki, rəis hirsələnəcək.

3.-Salam, Fərid. Səni görməyə şadam. Sən indi harada işləyirsən?

-Salam, Ramiz. Mən də səni görməyə şadam. İndi mən mağazada işləyirəm.

-Orada nə satırsan? İndi (b)elə çox mağaza var.

-Biz paltar satırıq. Mən özüm yenə köynək, şalvar və paltolar satıram. Sən bilirsən ki, mən belə işi yaxşı bilirəm, yox?

-O mağaza haradadır? Evindən uzaqdır?

-Yox, üzaq deyil. Sən o yeri yaxşı tanıyırsan. Nizami küçəsindədir.

-İlə. Orada da, sizin mağazanızın altında böyük orzaq mağazası var, yox?

Hər halda, mən bir az meyvə və tərəvəz almaq istəyirəm. Fikirləşirəm, sən bilirsən ki, onlar kələm, soğan, kök, göyörti və meyvə satırlarını bu gün.

-Hə, satırlar.

-Mən bilirəm ki, onlar satırlar. Mən elə-belə səndən soruşdum. Mən indi oraya gedirəm. Mənə çox şey almaq lazımdır. Mən iki zənbil yumşaq və bərk şeylər üçün götürmüşəm.

-Onlar sənə üçün ağır olmaz?

-Mən onları çox aparmayacağam ki. Mən taksi götürürəm ki, yolun yuxarısını aparsın və balıq mağazasının yanında düşürəm. Atam balıq sərbəsi istəyir.

Упр.17.Переведите.

-Ana, gəl, paltar mağazasına gedək və mənə şalvar alaq.

-Əvvəlcə, o yumşaq kreslonu mənə gətir. Fikirləşmək lazımdır. Qorxuram ki, ata düz deyir. Səndə artıq təzə şalvar var və mən bizim pulumuzu elə-belə xərcləmək istəmirəm.

-Bəzi atalar bilmirlər nə deyirlər.

-Narahat olma. Sənin atan sağ-salamatdır. O, bilir nə danışır. Yaxşısı, gəl, biz bazara gedək.

-Bəs, ata hələ pulu göndərməyib.

-İybi yoxdur. Məndə bir az var. Ata dedi ki, bir neçə dəstə göyörti və tərəvəz alım (alam). Dur, oğlum, gedək.

-(Bazarda) Balığı zənbilə qoy. Onu əlində saxlama, axmaq.

-Ana, bəs, zənbil artıq ağırdır. Gəl, mən onu aparım.

1. БЫВАЛО... (повторявшиеся действия в прошлом)
2. Суффиксы -li⁴-, -siz⁴-, в образовании прилагательных

Активный словарь



Qonaq otağı
Гостиная



yataq otağı
спальня



mətbəx *c.n.*
кухня



bufet
буфет



əlüzuuyan
умывальник



Tavan
Потолок



döşəmə *c.n.*
пол



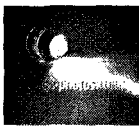
çanaq
мойка



güzgü *c.n.*
зеркало



pərdə
занавес



işıq *c.n.*
свет



künc *c.n.*
угол



dəhliz *c.n.*
коридор



yumaq *n.*
стирать



təmir etmək *n.*
ремонтировать



asmaq *n.*
вешать

зажигать - *yandırmaq n.*
включать - *yandırmaq n.*
помогать - *kömək etmək*
тот же/тот самый - *həmin*
выключать - *söndürmək n.*
одним словом - *bir sözlə*

также - *həmçinin*
середина - *orta c.n.*
шумный - *səs-küylü*
помнить - *xatırlamaq n.*
условия - *şərait*
использовать - *istifadə etmək*

переселяться - *köçmək*
расти/увеличив. - *artmaq*
беседа - *söhbət*
квартира - *mənzil c.n.*
весь/целый - *bütün*

Примечание: слова *-həmin, bütün-*, как и *-hər* - всегда употребляются с предметами, которые они характеризуют.

bütün otaqlar - все комнаты, *bütün mənzil* - вся/целая квартира,
həmin şərait - те же условия, *həmin şəhərdə* - в том же городе

Hər tinda на каждом углу, *hər mətbəxdə* - в каждой кухне
Однако слово *-hər-* имеет также форму *-hər'tə* - каждый. Последнее употребляется отдельно и может изменяться по падежам и лицам (с местоимениями и предметами во множественном числе, поскольку обозначает - каждый из нас (вас, них) - *bizim hərəmisiz (onların, sizin)* - *Onlar mağazaya getdilər. Hərəsi müxtəlif rəngdə köynək aldı. Bizə isə satıcı hərəmisizə ancaq ağ köynək göstərdi. Bütün mağazanı gözdük. Peçə nə almadıq.*

Введение и закрепление новых слов

Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2.Переведите.

А)tin /künc, işiq, bir sözlö, yandırmaq, orta, artmaq, döşömə, səs-küylü, söhbət, mənzil, asmaq, yumaq, xatırlamaq, əlüzyuyan, güzgü, dəhliz, istifadə etmək, tavan, mətbəx, təmir etmək, pərdə, həmin, köçmək, qonaq otağı, bufet, kömək etmək, yataq otağı, çanaq, şərait, söndürmək, bütün, həmçinin, artmaq, döşömə,

Б) одним словом, угол, свет, включать, середина, расти/увеличиваться, пол, шумный, использовать, беседа, квартира, вешать, помнить, мыть/стирать, умывальник, зеркало, коридор, использовать, потолок, кухня, мойка, ремонтировать, тот же/самый, занавес, переселяться, гостиная, помогать, зажигать, спальня, также, условия, выключать

А) səs-küylü, söhbət, istifadə etmək, tavan, mətbəx, işiq, yandırmaq, orta, yumaq, köçmək, əlüzyuyan, güzgü, dəhliz, həmçinin, xatırlamaq, kömək etmək, yataq otağı, bütün, həmin, bir sözlö, tin /künc, mənzil, asmaq, pərdə, qonaq otağı, mətbəx, söndürmək, təmir etmək, çanaq, şərait.

Б) весь/целый, пол, шумный, беседа, мойка, потолок, кухня, включать, середина, расти/увеличиваться, зеркало, коридор, помогать, угол, спальня, помнить, переселяться, тот же/самый, также, одним словом, свет, вешать, мыть/стирать, умывальник, гостиная, условия, выключать, весь/целый, включать, квартира, зажигать.

Упр.3.Найдите эквиваленты слов.

ремонтировать - <i>bir sözlö</i>	также - <i>yandırmaq</i>	пол - <i>söhbət</i>
умывальник <i>xatırlamaq</i> -	середина - <i>şərait</i>	потолок - <i>döşömə</i>
помогать - <i>söndürmək</i>	включать - <i>yataq otağı</i>	беседа - <i>güzgü</i>
помнить - <i>təmir etmək</i>	квартира - <i>orta</i> .	тот же - <i>tavan</i>
выключать - <i>kömək etmək</i>	условия - <i>həmçinin</i>	зеркало - <i>həmin</i>
одним словом - <i>əlüzyuyan</i>	спальня - <i>mənzil</i>	

гостинная - <i>köçmək</i>	зажигать - <i>səs-küylü</i>	кухня - <i>çanaq</i>
переселяться - <i>artmaq</i>	шумный - <i>pərdə</i>	вешать - <i>işiq</i>
расти/увеличиваться <i>yumaq</i>	весь/целый - <i>dəhliz</i>	мойка - <i>asmaq</i>
использовать - <i>qonaq otağı</i> .	занавес - <i>bütün</i>	свет - <i>künc</i>
мыть/стирать - <i>istifadə etmək</i>	коридор - <i>yandırmaq</i>	угол - <i>mətbəx</i>

Упр.4.Найдите недостающие значения.

умывальник <i>xatırlamaq</i> -	середина -	потолок -
помогать - <i>söndürmək</i>	включать -	беседа -
помнить - <i>əlüzyuyan</i>	квартира -	тот же - <i>tavan</i>
выключать -	условия - <i>yandırmaq</i>	зеркало - <i>həmin</i>
одним словом -	спальня - <i>mənzil</i>	пол -

qostinao - köçmək
 переселяться -
 расти/увеличиваться yumaq
 использовать -
 мыть/стирать - istifado etmək
 ремонтировать -

зажигать -
 шумный -
 весь/целый -
 занавес - bütün
 коридор - həmçinin
 также - yandırmaq

кухня - çanaq
 вешать - işiq
 мойка -
 свет -
 угол - mətbəx
 пол -

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

səs-küylü	yataq otağı	tin /künc	söhbət	döşəmə	yumaq
kömək etmək	söndürmək	asmaq	dəhliz	çanaq	tavan
əlüzyuyan	bir sözlə	artmaq	şərait	ışiq	bütün
qonaq otağı	təmir etmək	güzgü	mətbəx	orta	mənzil
istifado etmək	yandırmaq	həmçinin	köçmək	bufet	pərdə

Упр.6. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Atam bu gün təzə paltar şkafı alıb (мы, мать, мой брат(тётя) для своей квартиры – большое зеркало, белые занавеси, заграничный буфет). 2. Bizim mənzildə ən işıqlı otaq qonaq otağıdır (в моей, сестры – самая большая(маленькая, шумная) – спальня, кухня). 3. Biz böyük stolu qonaq otağının ortasına qoymuşuq (диван и кресла, шкаф, буфет, телевизор – спальня – у правой(левой, передней)стенки, на то же место, около окна, в угол). 4. Bizim mətbəximizdə qaz pəcində başqa təzə heç nə yoxdur (в вашей – гостиная(диван), спальня(шкаф), кухня(холодильник, мойка)- старый). 5. Məncə, zəhmət olmasa, tualetin işığını söndür (газовую плиту, магнитофон, свет в спальне(коридоре, гостиной) - зажги). 6. Mənim dostum xaricə köçüb (его, брата, сестры – другой город, 10-этажный дом). 7. Mənim bacım anama bütünü cv işlərində kömək edir (отец, моя жена, мой друг – мне, отцу – на работе). 8. Məndə həmçinin ofisdə işləmək üçün yaxşı şərait var (у меня, них – отремонтировать всю квартиру, поменять умывальник, повесить новые занавеси, сменить цвет пола(потолка), использовать офисную машину, постирать одежду, поговорить с подругой, увеличить свою семью – не имею условий).

Упр.7. Откройте скобки и переведите текст.

Zaurun o vaxt 35 yaşı var idi. O, ayrı şəhərə(переехал). Əvvəlcə o, mehmanxanada yaşadı. Özünüz bilirsiniz ki, orada yaşamaq üçün hər cür (условия) var. Onun da (также) iki otağı var idi: (гостиная и спальня), və balaca (умывальник с зеркалом) ilə vanna otağı. Otaqların (пол) parkətdən,



(потолок), divarları qar(сер) kimi ağ idi. Hər otağın qəşəng (занавеси) ilə pəncərəsi var idi. Özü otaqlarda heç nə etmirdi. Onları oranın işçiləri təmizləyirdilər. (Кухня) də lazım deyildi. Zaur aşağı düşürdü və həmin

restoranda həmişə yeməklərini yeyirdi.

O öz evini satmışdı və onun yaxşı pulu var idi. Bir sözlə, kral (король) kimi yaşayırdı. Bununla belə o özü başa düşürdü ki, belə çox yaşamaq olmaıyacaq. Gündüz o, iş üçün şəhəri gəzirdi, axşam isə otaqların (выключать свет) və dostunun yanına gedirdi. Dostu yaxında, (той же) küçənin (на углу) yaşayırdı. Onunla uzun (беседа) edirdi. Dostu haradasa (ремонтный) zavodunda işləyirdi, Zauru da çağırırdı ki, o da o zavoda gəlsin

Nəhayət, dostu ona (помог) və Zaur həmin zavodda işləməyə başladı. Dostu tək yaşayırdı və beləliklə, Zaur onun evinə (переселился). İndi isə o,



dostu ilə bir yerdə (кухня) (пользовались), özü qab-qacağı (мойка), öz paltarını balaca vanna otağında (стирал) Bir az vaxt keçdi və Zaurun pulu (увеличиваться) başladı. Zaurun (помощь) ilə onlar evi (отремонтировали), musiqi mərkəzi aldılar və (в углу гостиной) qoydular. İki ildən sonra Zaur həmin şəhərdə özünə (квартиру) aldı.

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1. Tində. 2. pərdələri yumağa. 3. bufeti, ortaya. 4. yandırma. 5. mənzilimi, təmir etmə. 6. istifadə edirsən. 7. çanaqdan, əlüzyuyandan. 8. söhbətə. 9. artmır. 10. mətbəxdə, döşməsini. 8. qonaq - yataq.

1. Mən ...5-6 il bundan qabaq təmir etmişdim. İndi mən istəyirəm ki, onu yenə... .. 2. Sən bu soyuducudan artıq nə qədər? Sənə (b)elə gəlmir ki, özünə təzəsini almaq lazımdır? 3. Qoy, Malik ... bir şey bişirsin, biz isə dəhlizin ... təmir edək. 4. Gəl, ... sağ divarın yanına qoyaq, stolu isə stullarla 5. Mən bu uzun ... qulaq asmaqdan elə yoruldu ki, yatmaq istədim. 6. Paltarını yumaqdan sonra mən başlayacağam. 7. pəci, ev çox istidir. 8. Sən bu gün harada yatırsan, ... , yoxsa ... otağında? 9. Gecə-gündüz işləyirəm, ancaq pulum 10. Nə ... , nə də ... su keçmir, onları təmizləmək lazımdır. 11. ... iki adamı görürsən? - Hə. Onlar kimdir? - Onlar evləri gəzirlər, su pulu uğurlar. Qapını açmayasan. - Su gəlir ki, onlara pul verəm?

ГРАММАТИКА I

Теперь, давайте, познакомимся с некоторыми подробностями временных форм в азербайджанском языке. Мы начнём с путей выражения событий, имевших место в далёком прошлом, и которые соответствуют русскому «БЫВАЛО...». В азерб. языке это выражается с помощью суффиксов неопределённого будущего времени - ar, ər + di, di + суффиксы личных местоимений. Таким образом:

Mən	alardım	я бывало покупал	bişirərdim	я бывало готовила
Sən	alardın	" " " "	bişirərdin	" " " "
O	alardı	" " " "	bişirərdi	" " " "
Biz	alardıq	" " " "	bişirərdik	" " " "
Siz	alardız	" " " "	bişirərdiz	" " " "
Onlar	alardılar	" " " "	bişirərdilər	" " " "

Упр.9.Переведите.

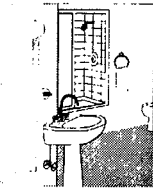
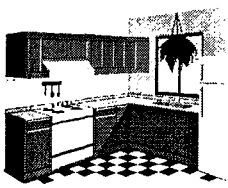
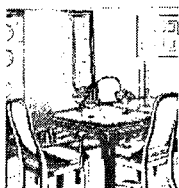
-Salam, Elnur, necəsən?



-Ba! Səlim, sən-sən? Salam! Heç tanımadım səni, bağışla. Yaxşıyam, çox sağ ol. Sən necəsən? Neçə ildir ki, səni görmürəm. Haradasan? Nə edirsən?

S -Mən də yaxşıyam, sağ ol. Mən həmin evdə yaşayıram, həmin zavodda işləyirəm. Sən bizim həyətdən köçdün. O vaxtdan sənin haqqında heç nə eşitməmişəm. Sən nə edirsən?

E-Sən bilirsən ki, mənim balaca qardaşım var idi. Ev ona qalırdı. Ona görə mən evdən çıxdım. Zavodda altı ildən sonra mənim növbəm çatmışdı, mən təzə mənzil aldım. Elo həmin ildə mən evləndim. İnanmazsan.



Mən evə bir stol, 3-4 stul və öz çarpayımı gətirmişdim. Məndə heç paltar şkaflı da yox idi, paltarlarımı çamadanda saxlayırdım. O, hər şeyi gətirdi. Yaxşı, niyə burada dayanmışıq? Burada yaxında çayxana var. Gedək orada oturaq, keçən günlərimizi xatırlayaq.

S -Nə deyirəm ki, razıyam, gedək. Mən elə-belə buralarda gəzirdim. Bir-iki şey evə almaq lazımdır. Sonra alaram. Mən də məmnuniyyətlə, o vaxtları xatırlayaram. Cavan idik... şənliklər, ... qızlar. Xatırlayıram ki, hərdən bir məktəbə getməzdik, bütün şəhəri gəzərdik. O vaxt şəhər belə böyük deyildi. Yer qalmamışdı ki, biz görməyək.



E -Xatırlayırsan, biz həyət uşaqları ilə bir yerdə elektrik qatarla çimərliyə gedərdik, yol pulunu da heç vaxt verməzdik?



S -Hə, hə. Çimərlikdə gəzərdik, qızlara baxardıq, onlarla

suda oynayırdıq. Xatırlayırsan, mən bir qızla tanış oldum? Sonra hər Bazar günü onların evinə gedərdim, orada onunla bir yerdə televizora baxardım. İradənin valideynləri çox xeyirxah adamlar idilər. Sözü düzü, İradə mənim çox xoşuma gəlmişdi. Ancaq onlar ayrı

şöhəro köçdülər. Biz bir-birimizə məktub yazardıq, o öz həyatından yazardı, Mən də hərdən bir cavab məktubu yazardım. Sonra necəsə hər şey qurtardı, Yaxşı, şadam ki, səni gördüm. Al, bu mənim telefonumdur. Hərdən bir zəng (звони) et. Görüşürük, söhbət edərik. Hələlik.

E - Bu da mənim telefonum. Sən də zəng et. Hələlik.

Упр.10.Переведите.*

- Эсмира? Привет! Я слышала, ты вышла замуж. Где ты теперь живёшь?
- Привет. Айнур. Да. Я уже замужем 12 лет. Смотри, сколько лет прошло, с тех пор как я видела тебя в последний раз. Ты знаешь моего мужа. Он учился в параллельной группе. Ты помнишь Имрана?
- Я помню, как мы бывало шумно ходили в университетскую столовую и обедали там. Но я никогда не видела, чтобы вы гуляли где-либо вместе или беседовали в университете. Как всё это случилось?
- После университета мы встретились на заводе, хорошо узнали друг друга. Я познакомила его с моими родителями. Год прошёл, и мы поженились. У него своя квартира около станции метро Нариманова. Я переехала туда.
- Как квартира? Хорошая?
- Она мне нравится. Там все удобства: большая гостиная, уютная спальня. Наша кухня довольно большая. Из двух балконов один смотрит на улицу, а другой от кухни – во двор. Комнаты светлые. Мы пользуемся нашей спальней как нашим кабинетом. Ты знаешь, мы оба – инженеры, не так ли? Но улица немного шумная
- Ты принесла туда все вещи, да?
- Не всё. Там уже был шкаф и большой ковёр на полу, холодильник в кухне, кровать в спальне. Но мои вещи были новые. После ремонта квартиры мы продали старые вещи и поставили новые.
- Мне кажется, ты попала в хорошее место.
- Да. Я желаю тебе лучшего. Заходи к нам. Вот мой адрес.
- Я зайду. Пока.

ГРАММАТИКА

Второе грамматическое правило – это суффиксы, образующие прилагательные от существительных с положительным i^+ и отрицательным siz^+ значением. Последний может с этим значением присоединяться к личным местоимениям. Например:

Xeyir – польза → **Xeyirli** – полезный, **xeyirsiz** – бесполезный.

Dad вкус → **dadlı** – вкусный, **dad-siz** безвкусный

Ev - дом → **evli** – имеющий дом (также – женатый), **evsiz** – бездомный.

Pul - деньги → **pullu** с деньгами, **pulsuz** – безденежный

Mən – **mənsiz** – без меня, **sən** – **sənsiz** – без тебя, **onlar** – **onlarsiz** – без них

L1 – означает наличие этого предмета, качества, признака(с, Твор.пад)

Siz – означает отсутствие этого предмета, качества, признака (без/бес)

Упр.11.Образуйте прилагательные с положительным и отрицательным значением и переведите.

Bulud, kitab, alma, stol, it, bələdçi, qəzet, maşın, həkim, lüğət, qələm, çanta, valideyn, müəllim, oğul, maraq, dad, rəng, səs-küy, işıq, güzgü, otaq, balıq, köynək, zənbil, pərdə, çanaq, mətbəx, kartof, yağ, ot, ot, su, bağ, günah, park.

Упр.12.Переведите.*

Человек без друга, мальчик с билетом, автобус с туристами, день без отдыха, город с заводами, представление с танцами, своевременная беседа, люди с историей, комната с телевизором, район с двором, представление с балетом, мясной суп, хлеб с маслом, магазин без продавца, светлая комната, интересная программа путешествия, брюки без ремня (пояса).

Упр.13.Перефразируйте, пользуясь этими суффиксами.

МОДЕЛЬ: *Bu mənzilin pəncərələri azdır - Bu az pəncərəli mənzildir.*

1.Bu şəhərdə çox park var. 2.Bu evin bağı yoxdur. 3.Bu pəncərənin qəşəng pərdəsi var. 4.Anar Lənkərandır. 5.Bu otağın işığı yoxdur. 6.Bu mənzilin 3 otağı var. 7.Bu küçədə səs-küy olmur. 8.Bu tavanın rəngi ağdır. 9.Bu evdə hər cür şərait var. 10. Dəhlizdə güzgü yoxdur. 11.Bu binanı təmir ediblər.

Упр.14.Переведите диалог и. Воспроизведите с изменениями.

-Sənin mənzilin balkonudur?

-Xeyr. Mən birinci mərtəbədə yaşayıram. Mənim mənzilim verəndədir.

-Bəs, sənin otaqların pəncərəlidir?

-Əlbəttə. Pəncərəsiz otaq olur?

-Olur, olur.

-Mən hələ görməmişəm. Mənim otaqlarım pəncərəli, qapılı, divarlı, tavanlı və döşəməlidir. Bəlkə, sən bunlarsız da mənzil görmüsən?

-Mən bir köhnə mənzil almışam. Hər şey yaxşıdır. Ancaq mətbəx çanaqsızdır.

-Bəs, səndən qabaq onlar necə qab-qacaq yuyurdular?

-Həmin sualı mən də onlara verdim. Onlar dedilər ki, vanna otağında yuyucu maşında.

-Doğrudan!? Sən də indi yuyucudan istifadə edirsən?

-Xeyr. Səs-küydən dayanmaq olmur. Yox, mən mətbəxi təmir edəcəyəm və oraya təzə çanaq qoyacağam. Qoy, indi çanaqlı mətbəx olsun.

Упр.15.Прочтите и переведите текст.

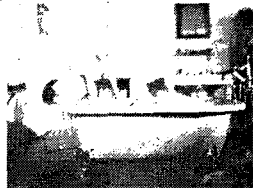
BİZ TƏZƏ MƏNZİLƏ KÖÇÜRÜK

Bizim köhnə mənzilimiz dörd-mərtəbəli evin üçüncü mərtəbəsində idi. O bina şəhərin mərkəzindədir. Bizim mənzilimizdə yaşamaq üçün hər şərait var idi. Mənzildə iki otaq, mətbəx, vanna-otağı, tualet - bir sözlə - hər şey var idi. Hər otağın balkonu da var idi. Balkonlar səs-küylü küçəyə çıxırdılar.

Mən orada qırx ildən çox yaşamışdım. Orada mən məktəbə getməyə başlamışdım. Uşaq idim. Anam məni məktəbə aparardı və məktəbdən götürərdi. Mən dərslərimi çox sevirdim. Nahar etməkdən sonra mən tez kitab-dəftərlərimi götürürdüm və dərslərimi edirdim. Şənbə və Bazar günləri mən həyətimizin

uşaqları ilə ya futbol, ya da başqa oyunlar oynayırdım. O vaxtlar keçib. İndi mən artıq işləyirəm. Mənin arvadım və dörd uşağım var.

Bizim ailəmiz artıq artmışdı və bizə bir az böyük mənzil lazım idi. Ona görə biz o mənzili satdıq və onun yerinə üç-otaqlı mənzil aldığımız. Bizim təzə mənzilimiz köhnəsindən uzaq deyil. **Köçməkdən qabaq təzə mənzili təmir etdik.**



Mənzil beşinci mərtəbədədir. Elə bu mənzildə də hər şərait var. Vanna otağında vanna və **ölüzyuyan** var. Burada həyat yoldaşım paltar yuyur, qızlar ona **kömək edirlər**. Dəhlizin divarında böyük **güzgü** və **paltarasan** asmışıq. Bizim yataq **otağımız** köhnə yataq otağımız kimi böyükdür. Bu yataq otağımız da balkonludur. Burada da balkon səs-küylü küçəyə çıxır. Dənizkənarı park bu evə lap yaxındır və biz balkondan dənizi, parkı, şəhəri görürük: **qəşəng mənzərədir**. Axşamlar yayda balkonda otururuq, çay içirik, **söhbət edirik**, Bakının gözəl axşam mənzərəsinə baxırıq.



Bizim o biri balkonumuz da var. O, çox böyükdür və həyəətə baxır. Balkon pəncərələrlə bağlıdır və onun öz **tavanı** var. Pəncərələrin üstünə xanımım **qəşəng pərdələr** asıb. Biz bu balkondan mətbəx kimi **istifadə edirik**. **Küncdə** qaz peçi, sonra **çanaq**, mətbəx şkafları və soyuducunu qoymuşuq. Hər səhər yoldaşım əvvəl **işıqları**, sonra qaz peçini **yandırır** və bizim üçün səhər yeməyini hazırlayır. Axşam isə mən gec yatmağa gedirəm və qaz peçini, bütün işıqları **söndürürəm**. Mətbəximizdə **həmçinin** balaca stol və üç stul var. Adətən, gündüz biz burada yeyirik. Axşamlar isə hamımız evdəyik və axşam yeməyini **qonaq otağında** yeyirik.

Bizim qonaq otağımız böyükdür. Burada iki qapı var. Birisindən biz mətbəx balkonuna, o birisindən isə yataq otağına keçirik. Sağ divarın yanında divan, iki kreslo və jurnal stolunu qoymuşuq. Sol divarın yanında paltar şkafları və pəncərənin yanında balaca stolun üstündə televizor var. Qabaq divarın yanında uzun bufet var. Burada biz qab-qacaq, kitablar və çoxlu ayrı şeylər saxlayırıq. Qonaq otağında sağ divarda bir böyük xalça asmışıq, o birisini isə **döşəməyə sərmişik**. Ortada böyük stol altı stul ilə dayanıb. Qızların hamısı yataq otağında yatır. Kitab şkaflarında hər qızın öz rəfi var. Onlar bütün məktəb şeylərini orada saxlayırlar. Orada onların paltar şkafları da var. Ancaq dərslərini onlar, adətən, qonaq otağında edirlər.

Bizim üçüncü otağımız balacadır. Orada mən yoldaşım ilə qalırıq. Mən həmçinin, o otaqdan iş otağı kimi istifadə edirəm. Orada bizim çarpayımızdan başqa böyük yazı stolu və onun üstündə kompüter var.



Divarda mən üç kitab rəfi asmışam. Bir sözlə, bizim təzə mənzilimiz çox böyük, rahat və işıqlıdır.

Упр.16.Переведите предложения и найдите их в тексте для сверки.

1.Я повесил три книжные полки на стенку. 2.Поэтому мы продали эту квартиру и вместо нее купили трехкомнатную квартиру. 3.Перед переселением мы отремонтировали новую квартиру. 4.Здесь моя жена стирает одежду, а дочери помогают ей. 5.Я бывало любил свои уроки. 6.Наша спальня такая же большая, как наша старая спальня. 7.Моя жена и я остаемся там. 8.Мы используем этот балкон как кухню. 9.Здесь тоже балкон смотрит на шумную улицу. 10.А вечером я выключаю плиту и все огни. 11.Там были две комнаты, кухня, балкон, ванна, туалет – одним словом – там было всё. 12.Но они обычно делают свои уроки в гостиной. 13.Обычно днём мы кушаем здесь. 14.Через одну из них мы переходим на кухонный балкон, а через другую – в спальню. 15.Перед передней стеной стоит длинный буфет. 16.У меня жена и четверо детей. 17.В середине стол с шестью стульями.

Упр.17.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Bizim köhnə mənzilimiz harada idi? 2.Orada yaşamaq üçün hər cür şərait var idi? 3.Mənzildə nə var idi? 4.Balkonlar haraya çıxırdı? 5.Mən orada neçə il yaşamışam? 6.Kim mənə məktəbə aparardı? 7.Mən haçan dərslərimi edərdim? 8.Hansı oyunları uşaqlar həyətdə oynayırdılar? 9.Mənim ailəmdə kim var? 10.Nə üçün biz təzə mənzili aldıq? 11.Kəçməkdən qabaq biz nə etdik? 12.Bizim təzə mənzilimiz necədir? 13.Axşamlar biz balkonda nə edirik? 14.Bizim o biri balkonumuz haraya baxır? 15.Biz balkondan necə istifadə edirik? 16.Mətbəxdə nə var? 17.Hər səhər mənim yoldaşım nə edir? Bəs, axşam? 18.Biz yeməklərimizi harada yeyirik? 19.Bizim qonaq otağımızda nə var? 20.Biz uzun bufətdə nə saxlayırıq? 21.Biz xalçalarla nə etdik? 22.Qızlar öz məktəb şeylərini harada saxlayırlar? 23.Qızlar, adətən, dərslərini harada edirlər? 24.Bizim üçüncü otağımızda nə var? 25.Mən ondan necə istifadə edirəm?

Упр.18.Исправьте ошибочные утверждения. Начинайте с: *Bağışlayın, ancaq bu (heç, bir qədər) düz deyil; məncə belə deyil; mən belə fikirləşmərəm, əksinə (uaoborom).*

1.Biz köndə yaşayırdıq, səhər nədir, bilmirdik. 2.Bizim köhnə evimizdə yaşamaq üçün heç bir şərait yox idi. 3.Biz köhnə evimizə Moskvadan köçmüşdük. 4.Atam anamla yaşamaq istəmədi. Ona görə o, təzə mənzil aldı. 5.Bizim təzə mənzilimiz birinci mərtəbədədir və bizim böyük verədamız var. 6.Qonaq otağı balacadır. Orada ancaq bir divan və televizor qoymuşuq. 7.Biz evdə heç xörək yemirik, restoranda yeyirik. 8.Təzə evdə hər qızın öz kitab və paltar şkaflı var. 9.Atam qonaq otağından iş otağı kimi istifadə edir. 10.O, buraya hər gün fəhlələri gətirir və bütün günü səs-küylə işləyirlər.

Упр.19.Перефразируйте предложения, указанные учителем.

Упр.20.Прочитайте текст по абзацам и перескажите каждый из них сначала на русском, а затем на азербайджанском.

Не говорите слово в слово, но пользуйтесь активным словарем урока.
Упр.21.Опишите квартиру 1)свою, 2)которую снимаете, 3)расскажите о своем переселении на новую квартиру.

Ключи к упражнениям:

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

1-11. Tində. 2-6. pordələri yumağa. 3-4. bufeti, ortaya. 4-7. yandırma.
5-1.mənzilimi, təmir edəm. 6-2. istifadə edərsən. 7-10. çanaqdan,
ölüzyuyandan.8-5.söhbətə. 9-9. artırır. 10-3. mətbəxdə, döşəməsini.

Упр.10.Переведите.

-Esmira? Salam! Eşitmişəm ki, sən ərə gətmişən. İndi harada yaşayırsan?

-Salam, Aynur.Bəli. Mən artıq on iki ildir ki, ərdəyəm. Gör, nə vaxtdandır ki mən səni görmürəm. Sən ürəmi tanıyırsan. Universitetdə o, paralel qrupda oxuyurdu. İmranı xatırlayırsan?

-Əlbəttə. Xatırlayıram necə biz səs-küylə Universitetin yeməxanasına gedərdik, orada nahar edərdik. Ancaq mən heç vaxt görməmişdim ki, siz bir yerdə harayasa gedərdiniz və ya universitetdə söhbət edərdiniz. Bu, hər şey necə oldu?

-Universitetdən sonra biz zavodda rastlaşmışıq, bir-birimizi yaxşı tanımışıq.

Mən onu valideynlərimlə tanış etdim. Bir il keçdi və biz evləndik. Onun Nərimanov Metro stansiyasının yanında öz mənzili var idi. Mən oraya köçdüm.

-Mənzil necədir? Yaxşıdır?

-Mənim xoşuma gəlir. Mənzildə hər cür şərait var: böyük qonaq-otağı, rahat bir yataq otağı. Mətbəximiz də bir qədər böyükdür. İki balkondan biri küçüyə, o biri isə mətbəxdən həyətə baxır. Otaqlar işıqlıdır. Yataq otağından biz iş otağı kimi də istifadə edirik. Sən bilirsən ki, o da, mən də mühəndisik. Ancaq küçə bir az səs-küylüdür.

-Şeyləri sən evə gətirmişən, yox?

-Hamısını yox. Orada artıq paltar şkafi, döşəmədə böyük xalça, mətbəxdə soyu ducu, yataq otağında bir çarpayı artıq var idi. Lakin, mənim şeylərim təzə idi. Mənzilin təmirindən sonra biz köhnə şeyləri satdıq, təzələrini qoyduq.

-Görürəm sən yaxşı yerə düşmüşən.

-Bəli. Sənə də bundan da yaxşı ola (olsun), arzulayıram. Gəl bizə. Budur mənzilin ünvanı (адрес).

-Gələrəm. Hələlik.

Упр.12.Переведите.

Dostsuz adam, biletli oğlan, turistli avtobus, istirahətli gün, zavodlu şəhər, rəqsli tamaşa, vaxtli söhbət, tarixli adamlar, televizorlu otaq, saraylı rayon, baletli tamaşa, otli yemək, yağlı çörək, saticısız mağaza, işıqlı otaq, maraqlı səyahət proqramı, qayıssız şalvar.

1. Суффиксы обобщения существительных -lıq, lık-
 2. Модальное слово «можно» (OLAR - МОЖНО).
 3. Суффиксы обобщения глаголов -ma, mə-

ГРАММАТИКА I

Поскольку суффиксы -ar, ər- передают определенное сомнение в будущем действии, постольку слово (глагол**) "olmaq"(быть) в форме "olar"(будет) стал модальным и выражает *возможность и разрешение в вопросах*.

1. При выражении *возможности* "olar" эквивалентно русскому слову *мочь* и стоит в конце вопроса. Действия выражаются неопределенной формой (ть, чь, ти - maq, mək) в сочетании с вопросительными словами: necə, haçan, harada,

2. При выражении *разрешения* "Olar" эквивалентно русскому *можно* и стоит в начале вопроса, если имеется действующее лицо. В этом случае действия употребляются в глагольной форме Arzu (Пожелания). В разговорной речи, однако, в 1-ом и 3-ем лице употребляют Повелительную форму. Естественно, что в этом значении "Olmaz" означает *запрещение*.

3. Если просьба носит *безличный характер*, "Olar" употребляется как в функции *возможности*, потому что вопрос по значению можно отнести к обоим функциям.

Сравните:

Bağışlayın, olar mən burada oturam (oturum)?- ясное *разрешение*

Извините, **можно** я здесь **сяду**?

Bağışlayın, burada oturmaq olar? - Не ясно: *Разрешение* или *возможность*

Извините, здесь **сесть можно**?

МОДЕЛЬ:

Как пройти....? (возможность)

-Zəhmət olmasa, dəyin, Universitete necə getmək olar?

- Скажите, пожалуйста, как можно пройти к университету?

-Metro ilə. Uzaqdadır.

- На метро. Это далеко.

-Sağ ol.

-Спасибо.

-Anar, bilmirsən, xəstəxanaya haçan getmək olar? Xalam oradadır.

- Анар, ты знаешь, когда можно пойти в больницу? Моя тётя там.

-Məncə, saat 5-dən sonra.

По-моему, после 5 часов.

-Aslan, sən bilmirsən bu saati harada təmir etmək olar?

- Аслан, ты не знаешь, где я могу починить часы?

-Mən bilmirəm. Gət Maisdən soruş.

- Я не знаю. Пойди спроси у Манса.

O, bilir.

Он знает.

Разрешение

- Olar mən evdə qalam, (qalım) sən isə mağazaya gedəsən və hər şeyi alasan? - Можно я останусь дома, а ты пойдёшь в магазин и всё купишь?
- Əlbəttə olar. Sən xəstəsen. Sənə küçəyə çıxmaq olmaz. - Конечно, можно. Ты болен. Тебе нельзя выходить на улицу.
- Bağışlayın, olar mən burada maşını saxlayam(saxlayım)? - Извините, можно я зденсь оставлю (припаркую) машину?
- Olar. (Xeyr. Olmaz.) - Да, можно. (Нет. Нельзя)

- Sənab Mədətov, olar işçilər bu gün evə tez gedələr(gətsinlər)? Sabah bayramdır - Господин Мадатов, можно работникам уйти сегодня раньше? Завтра праздник.
- Olar. - Можно.

Двойственная функция

Sənab Mədətov, saat 8 qatını ilə Moskvaya getmək olar?

Господин Мадатов, можно поехать в Москву 8-часовым поездом?

Bağışlayın, Mədətova indi zəng etmək (позвонить) olar?

Извините, можно Мадатову сейчас позвонить?

Упр.1.Чтение и понимание. Переведите.

- Zəhmət olmasa, deyin, «Azərbaycan» mehmanxanasına necə getmək olar?
- Siz Metroya qədər trolleybusla gedin, sonra Metro ilə «Sahil» stansiyasına və nəhayət, oradan ya avtobusla, ya da piyada gedərsiz.
- Mən şəhəri görmək istərdim.
- Taksi götürün.
- Taksi! Taksi! Salam! Siz boşsunuz?
- Bəli. Buyurun. Sizə haraya lazımdır?
- Mənə «Azərbaycan» mehmanxanasına.
- Yaxşı, gəlin, oturun. Siz turistsiniz?
- Bəli.



Nizami muzeyi



Dənizkənarı park



"Azərbaycan" mehmanxanası

- Siz haralısınız?
- Parisliyəm. Zəhmət olmasa, olar siz bir az uzun yol ilə gedərsiz?
- Niyə olmaz? Buyurun.
- Mən bir az şəhərinizi görmək istəyirəm. Olar?.
- Buyurun, buyurun. Bura şəhərin mərkəzidir. Bu Nizami muzeyidir. Bu da Dənizkənarı parkdır.
- Çox qəşəngdir. Ayrı yerləri görmək olar?
- Bağışlayın, bu gün, yox, mənim növbəm qurtarıb. Məni maşının o biri sürücüsü

Gənclikdə gözləyir. Budur "Azərbaycan" məxmanxanası. Sağ olun.

-Çox sağ ol.

Упр.2.Переведите.*

- Извините, как я могу добраться до Оперного театра?

- Это далеко отсюда. У вас есть машина?

- Нет. Какой общественный транспорт ходит туда?

- Сначала вы едете автобусом до станции метро «Ганджлик», затем на метро до станции «Сахил». Оперный театр не далеко оттуда. Вы идите налево. Идите прямо по проспекту Бюль-Бюль. Перейдите две улицы. Потом направо Это – старое, но очень красивое здание. Наша Центральная библиотека имени М.Ф.Ахундова находится около Оперного театра. Простите, вы откуда?

- Я из Лондона. Я был в Москве, и сейчас я здесь.

Я – инженер. Я работаю на заводе в Лондоне. Я был в Оперном театре в Москве. Моя дочь учится танцевать, и она будет танцевать в нашем Оперном театре. У меня есть свободное время. Я не спешу.

- Вы погуляйте по городу. У нас много красивых зданий.

- Спасибо. Мне нужно.

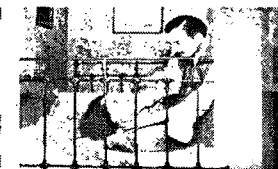
Упр.3.Составьте аналогичные диалоги.



базар



больница



театр

Упр.4.Составьте диалоги, пользуясь подсказками, данными в скобках.*

1. Bu kitabı haradan almaq olar? - Mərkəzi kitab mağazasından almaq (olar).
(посмотреть футбол, увидеть ковры, отдохнуть, пообедать) - (центральном стадионе, Республиканском музее, Гёй-Гёле, ресторане)

2. Zəhmət olmasa, deyin, vağzala necə getmək olar? - Avtobusla, sürücüdən soruşun harada düşmək lazımdır
(Azərbaycan Dövlət Dram Teatrı, fəvvarə meydanı, sirk) - (Такси, автобус, пешком – Это близко к центральному банку, цирку) У вас есть машина? Спросите шофера)

3. Bağışlayın, olar biz burada oturaq? - Olar. (Xeyr, bu yer boş deyil).
Можно мы здесь сядем? Можно (Нет, это место не свободное)
(сменить место, вернуть книгу, пойти на экскурсию, открыть окно(дверь), смотреть телевизор, начать игру сейчас, взять журнал, зажечь свет)



Голова
baş с.п.



глаз
göz с.п.



нога
ayaq с.п.



нос
burun с.п.



лицо
üz



тело
bədən с.п.



сердце
ürək с.п.



зуб
diş с.п.



ухо
qulaq с.п.



шея- горло
boyun-boğaz с.п.



лекарство
dərman с.п.

выздоровливать - sağalmaq
головная боль - baş ağrısı
принимать - qəbul etmək п.
поликлиника - poliklinika
иметь температуру - qızdırmaq
скорая помощь - təcili yardım
заболеть - xəstələnmək

спина/талия- bel с.п.
зубная боль - diş ağrısı
больной - xəstə с.п.
лечение - müalicə с.п.
сердце/душа- can с.п.
греть - qızdırmaq п.
обследовать - yoxlamaq

рука- qol
боль - ağrı
аптека - aptek
течь - axmaq
рана - yara
желудок - mədə
кровь - qan

Примечание: Слово müalicə в сочетании с другими действиями получает различные значения : müalicə etmək - *лечить*, müalicə olunmaq - *лечиться*, müalicə almaq / müalicədən keçmək - *проходить курс лечения*

Введение и закрепление новых слов

Упр.5. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.6. Переведите.

а)burun, üz, müalicə, aptek, qol, baş ağrısı, diş ağrısı, ağrı, qəbul etmək, can, poliklinika, xəstə, sağalmaq, axmaq, bel, qızdırmaq, yara, ürək, diş, dərman, təcili yardım, yoxlamaq, mədə, xəstələnmək, qulaq, qan, baş, göz, ayaq, diş, bədən, ürək, diş, boyun, boğaz, diş ağrısı, ağrı, qəbul etmək, xəstələnmək,

б) нос, лицо, лечение, аптека, греть, рука, головная боль, зубная боль, боль, принимать, поликлиника, больной, выздороветь, течь, спина/талия, сердце/душа, рана, скорая помощь, глаз, обследовать, желудок, заболеть, ухо, кровь, температурить, нога, голова, тело, сердце, горло, лекарство, шея,

а)qızdırmaq, can, yara, aptek, qol, baş ağrısı, sağalmaq, axmaq, bel, qulaq, qan, qulaq, qan, baş, göz, ayaq, burun, üz, müalicə, poliklinika, xəstə, dərman, boyun, boğaz, bədən, ürək, bədən.

б) сердце/душа, рана, скорая помощь, аптека, головная боль, течь, спина/талия, глаз, кровь, температурить, лечиться, нос, лицо, шея, лечить, тело, лечение, сердце, горло, поликлиника, больной, греть, выздороавливать, голова, лекарство, заболеть, обследовать, рука, желудок, принимать, рана.

Упр.7. Найдите эквиваленты слов.

лечение - saǵalmaq	сердце - boǵaz	зуб - qol
проверять - diş aǵrısı	тело - boyun	ухо - diş
головная боль müalicə	горло - mədə	рана - göz
лекарство - yoxlamaq	шея - qızdırmaq	глаз - qulaq
выздоравливать - dərman	греть - ürək	рука - baş
зубная боль baş aǵrısı	желудок - bədən	голова - yara

обследовать - qızdırmaq	боль - axmaq	нога - yara
принимать - yoxlamaq	больной - can.	аптека - üz
поликлиника - xəstələnmək	течь - xəstə	лицо - ayaq
температурить - poliklinikə	душа - bel	рана - bel
скорая помощь - qəbul etmək	кровь - aǵrı	нос - aptek
заболеть - təcili yardım	талия - qan	спина - burun

Упр.8. Найдите недостающие значения.

лечение - saǵalmaq	сердце -	зуб - qol
проверять -	тело - boyun	ухо -
зубная боль - baş aǵrısı	желудок -	голова -
головная боль -	горло - mədə	рана -
лекарство - yoxlamaq	шея -	глаз - qulaq
выздоравливать -	греть - ürək	рука - baş

обследовать -	боль - axmaq	нога - yara
принимать -	больной -	аптека -
поликлиника - xəstələnmək	течь - xəstə	лицо -
температурить -	душа - bel	рана -
скорая помощь - qəbul etmək	кровь -	нос - aptek
заболеть - təcili yardım	талия -	спина - burun

Упр.9. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

qəbul etmək	poliklinikə	dərman	xəstə	ayaq	baş
saǵalmaq	baş aǵrısı	axmaq	burun	ürək	bel
qızdırmaq	diş aǵrısı	bədən	aptek	yara	can
təcili yardım	yoxlamaq	boyun	mədə	aǵrı	göz
xəstələnmək	müalicə	boǵaz	qulaq	diş	qan
				üz	qol

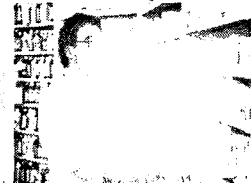
Упр.10. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Ana, mənim dünəndən başım (нога, ухо, горло, зуб, сердце) aǵrıyı. Mən nə edim? 2. Ana, uşağın burnu axır, qızdırır (ребёнок заболел). Hökimi çağırmaq lazımdır (скорую помощь, ему надо дать лекарство, купить лекарство в

аптеке, лечить его, обследовать его в поликлинике). 3. Elçin, durmusan? Get əl-üzünü, boynunu yu (ноги (зубы), Твоя любимая тётя идёт; ты идёшь в школу; мы будем принимать доктора; доктор идёт лечить твоего младшего брата). 4. Bilmirəm mənə nə olub: burnundan qan axır (всё мое тело болит, у меня сильная боль в спине: мои глаза очень красные; я сильно порезал руку, и из раны течёт кровь, у меня голова болит вместе с зубом). 5. Doctor, zəhmət olmasa, mənim mədəmi yoxlayın. Nə ucyirəm, bir saatdan sonra qaytarıram. Yəno ucyirəm, bir az vaxt keçir - qaytarıram. Bütün günü belə. (уши – я плохо слышу; горло – почему оно болит?; зубы – почему они жёлтые?; голова – я не понимаю людей; тело – оно хорошее для игры в теннис?; эта рана – какое лечение нужно для нее?; сердце – я быстро устаю; ноги – сначала левая нога болела, а теперь – правая).

Упр.11. Откройте скобки и переведите рассказ.

Bir gun məni bərk (зубная боль) tutmuşdu. Hər nə edirdimsə, kömək etmirdi. (В поликлинику) getdim. Orada müxtəlif həkimlər (принимали больных). Diş həkiminin otağı uzun və geniş dəhlizin o biri başında idi. (В поликлинике) çoxlu adam var idi. Hərə öz həkiminin otağının yanında stullarda oturmuşdu və öz növbəsini gözləyirdi. Həkimlər onları növbə ilə (принимали). Onların çoxu qoca adamlar idilər. Kimin əli, (нога, голова, желудок, спина, горло, ухо) (болела) - hamısı səssiz oturmuşdu və onların (с их лица) görmək olurdu ki, nəşə fikirləşirdilər. Nəhayət, diş həkiminin otağına cətdim. Orada üç-dörd (больных) var idi. Bir qadın əli ilə (с сердце) tutmuşdu. Dedi ki, (от зубной боли) onu (сердце) də rahat edədi. Mən də oturdum. Nəhayət, mənim



növbəm çatdı.

Mən qapını açdım və soruşdum: "Olar?" Həkim cavab vermədi, nəşə yazırdı. Mən keçdim otağa. Bir az sonra o, mənə baxdı və kreslodə yer göstərdi. Əvvəlcə, o, (зубы) (проверил), sonra (лечение) başladı. Mən qorxurdum ki, həkim məni çox incidər. Ancaq bir az (кровь) çıxdı və (зубная боль) keçdi. (Лечение) çox vaxt almadı. O, mənə (лекарство) yazdı və dedi ki, mənə iki saatdan sonra yemək olar. Mən rahat (аптеку) getdim.

Упр.12. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1. axır. 2. sağalılar. 3. xəstələndim. 4. apteki, dərman. 5. mədəm. 6. gözləri. 3. müalicədən keçirlər. 8. qəbul edir, yoxlamaq. 9. yara. 10. müalicədən. 11. bədənin. 12. burnundan.

1. Onun ... yaxşı görmür. 2. Mən ... və bir ay xəstəxanada qaldım. 3. Xəstəxanada adamlar ... 4. ... sonra adamlar, adətən, sağalılar, bir həftə evdə istirahət edirlər və sonra işə gedirlər. 5. Son yəno xəstələnmisən, ... qan

axır, qızdırırsan. 6. Bu gün həkim saat 12-dən 3-dək Sənə üroyini lazımdır. 7. Bilmirəm niyə, ancaq bu şirəni içməkdən sonra mənim ağrıyır. 8. Sənin idman üçün qəşəng ... var. 9. Bizim kondimizin yanından çay.... . Onun sahilində, meşənin içində böyük xəstəxana var. 10. Xəstəxananın yanında onun ... var. O aptekdə hər cür ... var. 11. Bu xəstəxanada xəstələr tez 12. Mən xörək bişirdim və əlimi yandırdım. Bu ... indi də hələ keçməyib.

Упр.13. Переведите диалог.

- Ana-can, olar mən həyəətə düşüm, uşaqlarla oynayım?
- Yox, mənim canım. Hava hələ isti deyil, xəstələnərsən.
- Ana, mən isti paltarda gedərəm. Olar?
- Demədim olmaz? Sənin hələ burnun axır və dənən özün deyirdin ki, başın ağrıyır. Olmaz!
- Yaxşı, onda televizora baxmaq olar? Sən onu söndürmüşsən.
- Olar. Yandır onu.

* * * * *

- Doktor, olar?
- Olar, olar, qızım, gəl. Səni nə incidir?
- Görmürsüz? Üzümə balaca-balaca yaralar çıxıb. Ruslar onlara 'pıçık' deyirlər. Onlar ağrı vermirlər, ancaq kimin xoşuna gələr ki, üzündə o qədər 'pıçık' olsun?
- Düz deyirsən, cavan qızsan. Neçə yaşın var'?
- On altı.
- Qorxma, qızım. Nəçə çıxıblar, elə də gedəcəklər. Ancaq qanını bir az dəyişmək lazımdır. Ala. burada günləri və haraya getmək lazımdır yazmışam. Gedərsən oraya. Oranın işçiləri səni müalicə edərlər ki, üzün təmiz olsun, qəşəng qız olasan. Sağ ol.

Упр.14. Переведите диалоги на азербайджанский язык.*

- Севиля, ты ходила в аптеку?
- Да, но у них не было этого лекарства. Продавщица показала другое. Вместо него можно использовать это» - она сказала. Оно было дорогое, и я не знала, мне можно купить это лекарство, или нет.
- Всё моё тело болит, и в спине сильная боль.
- Дорогая мама, можно я тебе помогу?

На приёме у доктора

- (Рабочий открывает дверь) - Можно?
- Можно. Что вас беспокоит?
- У меня болит голова, насморк (течёт нос) и немного температуру.
- Подойдите. Я проверю ваше сердце и кровь. Где вы работаете? (доктор думает, сколько денег больной ему даст).
- На заводе. Я – рабочий (Я не дам ему больше одного 'ширвана')
- Рабочий? Это хорошо (плохо). Какие условия у вас на рабочем месте?
- Не плохие. Работать можно.



- Так, ваше сердце и кровь хорошие. Я выпишу вам два лекарства.
- Принимайте их 3 раза в день перед едой. Через 3 дня вы будете здоровы.
- Доктор, (он суёт 'ширван' в его большой карман(cib)) но я ем два раза в день. Когда мне можно принимать это лекарство в третий раз?
- Когда хочешь. Чья очередь сейчас? Войдите!

ГРАММАТИКА II

Здесь мы хотим познакомить вас с суффиксами -lıq, lık, luq, lük. Их основной функцией является обобщение значения слов, с которыми сочетаются. Однако, в зависимости от значения слова, они придают различные оттенки в обобщении их значения. Поэтому для русских они представляют некоторую трудность в употреблении и понимании. Наилучшим выходом здесь может стать знание некоторых слов с этими суффиксами, а затем постепенно вы сможете приобрести чувство их творческого употребления.

Они образуют существительные (кто, что) от других существительных и других слов и означают:

а) большое количество чего-то;

qumluq - большое песочное место, meşelik - лесное место, güllük - ;

б) обобщение качества;

dostluq - дружба, xəstəlik - болезнь, arvadlıq - женственность

в) вещь с предназначением для чего-то;

qolluq - рукав; başlıq - головной убор, şalvarlıq - кусок материи для брюк

г) профессию, какую-то деятельность, должность, отрасль промыш.

vətəndaşlıq - гражданство, təmirlik - ремонт. работы, ustalıq - мастерство

2. Слова с этими суффиксами могут быть образованы практически от любых слов, кроме слов-действий (глаголов). Значение обобщения у последних образуется при помощи суффиксов -ma, mə- с ударением на них в слове, чтобы отличить их от суффиксов отрицания, в словах с которыми ударение падает на последнюю корневую гласную.

Например:

Отрицание: 'yazma - не пиши Обобщение: yaz"ma - писание

'yuma - не стирай

yu"ma - стирка

Boya'ma, hesablama, ayır'ma, gözləmə, bağışlama, üzmə

Крашение подсчёты отделение ожидание прощение плавание

Gti slova, stav suhestvitelǵnımi, sleduǒt pravılam ix izmenenıǵ.

Упр.15. Образуйте новые слова из данных. Найдите значения образованных слов.*

Ot, qulaq, qol, uzun, müəllim, həkim, həmişə, cvdar, yaxın, təmiz, düz, işıq, pərdə..

Длина, докторство, травяное место, просвет, чистота, домоводство, близость материал для занавеси, учительство, наушник, правота, навсегда, рукав.

Упр.16. Догадайтесь значения следующих слов.*

Almalıq, bələdçilik, ağırlıq, balıqçılıq, çirklik, paltoluq, yüngüllük, yaxşılıq, səs-küylük, pulsuzluq, gözlük, yumşaqılıq.

Упр.17.Образуйте обобщенное значение данных глаголов.**

Произнесите варианты обобщения и отрицания. Переведите.

Evlənmək, yoxlamaq, xatırlamaq, satmaq, yaxınlaşmaq, oxumaq, qaçmaq, hazırlamaq, fikirləşmək, bişirmək, açmaq, bağlamaq, xəstələnmək, artmaq.

Упр.18.Найдите эквиваленты предложений.

У меня голова болит

Adətən, təcili yardım gəcikir.

Меня лечит зубной врач.

Mənim dostum xəstələnib.

Доктор не принимает пациентов.

Mənim başım ağrıyır

Наконец, мои уши поправились.

Sənin qəşəng bədənin var.

Скор. пом. обычно опаздывает

Məni diş həkimi müalicə edir.

Мой друг заболел.

Nəhayət, mənim qulaqlarım sağaldı

У тебя стройное тело.

Həkim xəstələri qəbul etmir .

Это лекарство можно купить здесь

Mən istəyərim üreyimi yoxlayam.

Аптека близко.

Onun gözəl gözləri var.

Эта река течёт в море.

Mən uzunboyun(lu) qızları sevirəm.

Я хочу проверить своё сердце.

Belimin ağrısı məni rahat edir

У нее красивые глаза.

Bu dərmanı burada almaq olar.

Я люблю длинношеих девушек

Aptek yaxındır.

Меня беспокоит боль в спине

Bu çay dənizə axır.

Упр.19.Прочтите и переведите диалог.

MƏNİM MÜALİCƏM

-Salam, Elmar. Canın-başın necədir?

-Salam, Əhməd. Yaxşıdır. Sən necəsən?

-Belə də.

-Nə olub ki? Baxıram sənə, xəstə kimisən.

-Elə də var. Xəstəyəm. İki gündür ki, xəstəxanadan çıxmışam.

-Sənə nə olmuşdu ki?

-Bədənimə iki-üç yara çıxmışdı. Heç özüm də bilmirəm nədən. Poliklinikaya getdim ki, həkim məni yoxlasın, desin ki, bu nə xəstəlikdir, nə edim.

-Həkim nə dedi?

-Heç nə. Başıma oyun açdı*: həkimdən həkimə göndərirdi. Şəhərdə həkim qalmadı, kimə mən yaralarımı göstərmədim. Heç kim də konkret bir şey demir. Hamısı dərman yazır: bunu belə iç, bunu belə qəbul et, birini gündə bir dəfə, o birisini gündə beş dəfə. Dərmanlar da baha-baha. Nə pulum var idi, hamısını dərmanlara xərcləmişdim. Mən dərmanlardan başqa bir şey yemirdim ki.

İştaham heç yox idi. İşə də getmək olmurdu. İnan ki, bütün günüm, həkimlərin otaqlarında keçirdi. Yaralar isə keçmirdi ki, keçmirdi.



Nəhayət, bir ay bundan qabaq mən lap pis oldum. Anam təcili yardımını çağırdı. Onlar da məni xəstəxanaya apardılar. Həkimlər mənim hər yerimi, hətta (даже) qulaqlarımı da yoxladılar.

Dedilər ki, bəlkə, ata-anadan gəlir(?). Onları da yoxlamaq lazımdır. Dedim: "Yox, yox!!! Evdə pul qalmayıb". Bələliklə, onlar məni bir ay müalicə etdilər. Dərmanları almaq və həkimlərə "hörmət" eləmək üçün evdən nə qədər şey satdım. Mən o xəstəxanadan çıxmamışam ki, mən qaçmışam.

-Allah sənə kömək etsin!* - Yaxşı, bəs, yaraların sağaldı? O qədər pul xərcləmişsən!

-O yaralar keçdi. Dünən gecə isə ağrıdan durdum. Bütün bədənim ağrıyırdı.

İşıqı yandırdım, getdim güzgüdə hər yerimə baxdım. Gördüm nə?!?

Dafında (на заль)həmin yaralardan üç dənəsi çıxıb. İndi də nə oturmaq, nə də normal yatmaq olur.

-Yenə poliklinikaya gedəcəksən? Özün görürsən ki, xeyri yoxdur. Yaxşısı, sən



həkimin yanına get və müxtəlif otlarla müalicə al. Mən belə həkimlərin bir neçəsini tanıyıram. Onlara inanmaq olar. Bir-iki il bundan qabaq nəşə mənim mədəm ağrımağa başladı. Bir-iki həftədən sonra məni bir ağrı tutdu ki, dayanmaq olmurdu. Çarpayıda qaldım. Anam təcili yardımını çağırdı. Onlar



gəldilər, orama-burama baxdılar, istədilər ki, məni xəstəxanaya aparsınlar.

Anam qoymadı.

-Necə belə?

-Anam o həkimləri tanıyırdı. Təcili yardımın həkimini mənə bir dərman verdi ki, hələlik ağrım dayansın, və getdi. Anam o həkimlərin birisinə

zong etdi ki, gəlsin məni yoxlasın.

-Nəşə mən onlara inanmıram.

-Dayan, dayan. Çox pisdir ki, inanmırsan. Bu həkim mənim qanıma yoxladı, bir-iki sual verdi: nə yeyirəm, nə içirəm və sonra dərman yazdı. Onların öz aptekləri var. Anam o dərmanlardan aldı. On gün onları qəbul etdim. Ağrılar keçdi-getdi. İndi də sağ-salamatam. Mədəm məni heç narahat etmir.

-Doğrudan?

-Allah haqqı!

-Onda mənə onun telefonunu ver. Bəlkə, mənə də kömək etdi.

Примечание: Başına oyun açdı - замучил

Allah sənə kömək etsin! - Да поможет тебе Бог!

Allah haqqı! - Клянусь Богом!

Упр.20. Расскажите о своём визите к доктору.

Ключи к упражнениям

Упр.2.Переведите на азерб. язык.

-Bağışlayın, Opera Teatrına necə getmək olar?

-E-c-c...o, buradan uzaqdır. Sizdə maşın var?

-Xeyr. Hansı transport oraya gedir?

-Əvvəlcə, avtobusla "Gənclik" Metro stansiyasına gedin, sonra Metro ilə "Sahil" stansiyasına qədər. Opera Teatrı oradan uzaq deyil. Siz sola gedin. Bülbül prospekti ilə düz gedin. 2 küçə keçin, sonra sağa. O, köhnə ancaq gözəl binadır. Bizim M.F.Axundov adına Mərkəzi Kitabxanamız Opera Teatrının yanındadır. Bağışlayın, siz haralısınız?

-Mən Londondanam. Mən Moskvada olmuşam, indi isə buradayam.

-Siz harada işləyirsiniz? Siz nəçisiniz?

Mən mühəndisəm. Mən Londonda böyük zavodda işləyirəm. Mən Moskvada Opera Teatrında olmuşam. Mənim qızım rəqs öyrənir və o, bizim Opera Teatrımızda rəqs edəcək. Mənim boş vaxtım var. Mən tələsmirəm.

-Siz şəhəri gözün. Bizim çoxlu qəşəng evlərimiz var.

-Sağ ol. Mənə lazımdır.

Упр.4.Инсценируйте диалоги, пользуясь подсказками в скобках.

1.Futbola harada baxmaq olar? - Mərkəzi stadionda.

Bu xalçaları harada görmək olar? - Respublika muzeyində

Burada harada istirahət etmək olar? - Göy-Göldə.

İndi (burada) harada nahar etmək olar? - Restoranda (kafedə).

2.Zəhmət olmasa, Azəri Dram Teatrına - O, buradan uzaqdır. Ya taksi, ya da necə getmək olar? avtobus ilə.

Zəhmət olmasa, deyin, "Fəvvarələr" - Siz elə oradan gəlin. Görmədiniz? Meydanına necə getmək olar? Fəvvarələr işləmir. Suyu dəyişirlər.

Zəhmət olmasa, deyin, Mərkəzi - Uzaq deyil. Bu küçə ilə düz gedin.

Banka necə getmək olar. O, çox-mərtəbəli binadan sonradır.

Zəhmət olmasa, deyin, Sirkə - Avtobus ilə "Təzə Bazara"can gedin. necə getmək olar? Sirk onun yaxınlığındadır

3.Bağışlayın, yerimi dəyişmək olar? ...kitabı qaytarmaq olar? ...buradan ekskursiyaya getmək olar? ... qapını(pencərəni) açmaq olar? ...televizora indi baxmaq olar? ...oyunu indi başlamaq olar? ... jurnalı götürmək olar?

Упр.12.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

1-9. axır. 2-11. sağalılar.3-2. xəstələndim. 4-10. aptek, dərman. 5-7. mədəm. 6-1. gözləri. 7-3. müalicədən keçirlər. 8-6. qəbul edir, yoxlamaq.9-12. yara. 10-4. müalicədən. 11-8. bədənin.12-5. burnundan.

Упр.14.Переведите.

-Sevil, sən aptekə getdin?

-Hə, ancaq orada o dərman yox idi. Satıcı mənə ayrısını göstərdi. "onun yerinə bundan istifadə etmək olar",-o, dedi. O, baha idi və mən bilmirdim ki, mənə o dərmanı almaq olar, yoxsa yox.

-Bütün bədənim ağrıyır, belimdə də bərk ağrı var.

-Ana-can, olar mən sənə kömək edəmi?

Həkimin qəbulunda

-(*Bir fəhlə qapını açır*) Olar?

-Olar. Sizi nə narahat edir?

-Mənim başım ağrıyır, burnum axır və bir az qızdırıram.

-Gəlin, mən sizin ürəyinizi və qanınızı yoxlayım. Harada işləyirsiniz?(*O, fikirləşir nə qədər pul ondan almaq olar*).

-Zavodda. Mən fəhləyəm.(*Ona bir "şirvandan" çox verməyəcəyəm*).

-Fəhlə? Bu yaxşıdır (*"pisdir"*). Sizin iş yerinizdə şərait necədir?

- Pis deyil. İşləmək olar. Ancaq mən indi məzuniyyətə çıxmışam.

-Yaxşı, sizin ürəyiniz və qanınız yaxşıdır. Mən sizə bir-iki dərman yazaram.

siz onları gündə 3 dəfə yeməkdən qabaq qəbul edin. 3günə sağalarsınız.

-(*O, "şirvanı" həkimin böyük cibinə qoyur*). Doktor, bəs mən gündə ancaq ik dəfə yeyirəm. Mənə nə vaxt bu dərmanı 3-cü dəfə qəbul etmək olar?

-İlaçan istəyirsiniz. Kimin novbəsidir, gəlmək olar.

Упр.15. Образуйте новые слова из данных. Найдите эквиваленты слов.

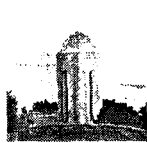
Otluq – травяное место, qulaqlıq – наушник, qolluq – рукав, uzunluq – длина, müəllimlik – учительство, düzlük – правота, işıqlıq – просвет, pərdəlik – материал на занавеси, həkimlik – докторство, həmişəlik – навсегда, evdarlıq – домоводство, , yaxınlıq – близость, təmizlik – чистота.

Упр.16. Догадайтесь значения следующих слов.

Almalıq – яблоневый сад, bələdçilik – профессия гида, ağırlıq – тяжесть, balıqçılıq – рыболовство, çirklik – грязнота, paltoluq – материал на пальто, yüngüllük – лёгкость, pərdəlik – материал на занавес, yaxşılıq – доброта, səs-küylük – шумность, pulsuzluq – безленезье, gözlük – очко для глаза, yumşaqlıq – мягкость.

1. Суффиксы значения ДОЛЖЕН(-malı, məli-).
 2. Глагольная форма-malı, məli- в функции определений. 3. Суффиксы -anda,əndə-

Активный словарь



a'bi'də
памятник



çimər'lik
пляж



gü'nə vətək t.
загорать



məscid
мечеть



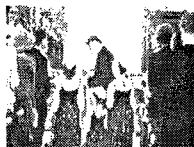
sə'ma
небо



ya'ğış c.n.
дождь



evlən'mək
жениться



kə'bin kəsdirmək
венчаться

наслаждаться - həzz almaq <i>dan</i> ²	находить - tap'maq <i>p.</i>	ветер - kü'lək <i>s.p.</i>
объяснять - ba'şa sal'maq <i>p.</i>	родственник - qə'hum <i>s.p.</i>	климат - iq'lim <i>s.p.</i>
просить - xa'hiş etmək <i>n.</i>	чувствовать - hiss etmək <i>n.</i>	новость - xə'bər <i>c.n.</i>
идти (о дожд. снеге) - yağmaq	проводить - keçirmək <i>n.</i>	холод - so'yuq <i>c.n.</i>
отпуск - məzuni'yyət	скучать - darıxmaq <i>dan</i> ²	свадьба - toy <i>s.p.</i>
знаменитый - məş'hur	один/одинокый - tək	древний - qə'dim.
друг-друга - bir-biri'miz	теперь когда - in'di ki	уголок - gu'sə
культура - mədəni'yyət <i>c.n.</i>	возможность - im'kan	период - müd'dət
меловый месяц - bal a'yı		

Примечание: 1. Darıxmaq имеет два значения: 1) скучать и 2) скучать *почём-то/ком-то*. Для различения вы исходите из вопросов: 1) *pə üçün* (почему, из-за чего); 2) *kimin /nəyin üçün* (по ком/чём).

- 1) *Mən heç nə etmirəm. Mən darıxıram.* - Я ничего не делаю. Я скучаю.
 2) *Mən sənin (Bakı, qardaşım) üçün darıxıram.* - Я скучаю по тебе (Баку, брату)
 2. *Evlənmək* и 2) *kəbin kəsdirmək*: жениться. Первое - в ЗАГСе, Второе - в церкви (мечети)

Введение и закрепление новых слов.

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

а) *darıxmaq, tapmaq, külök, başa salmaq, həzz almaq, iqlim, xa'hiş etmək, hiss etmək, ya'ğış, yağmaq, abidə, so'yuq, məzuniyyət, toy, in'di ki, səma, cvlənmək, məşhur, tək, keçirmək, qədim, çimərlik, günə vermək, qohum, məscid, kəbin kəsdirmək, bal ayı, xə'bər, bir-birimiz, müddət, guşə, iqlim, in'di ki, mədəniyyət, imkan, hiss etmək, toy.*

б) *скучать, находить, ветер, объяснять, наслаждаться, климат, просить, холод, чувствовать, дождь, идти(о дожде, снеге), памятник, холод, отпуск, свадьба, теперь когда, жениться, знаменитый, один/одинокий, проводить, древний, пляж, купаться, родственник, медовый месяц, новость, друг-друга, период, уголок, культура, возможность, небо, свадьба, теперь когда, жениться, отпуск.*

б) *cvlənmək, qohum, məscid, kəbin kəsdirmək, guşə, mədəniyyət, imkan, mədəniyyət, imkan, külök başa salmaq, yağmaq, həzz almaq, abidə, so'yuq, məzuniyyət, qədim, çimərlik, günə vermək, xə'bər, bir-birimiz, müddət, tək, darıxmaq, tapmaq, ya'ğış, məşhur, bal ayı, keçirmək, qədim, hiss etmək, iqlim, xa'hiş etmək, səma, toy, indi ki.*

б) *свадьба, теперь когда, древний, пляж, купаться, новость, друг-друга, период, уголок, культура, возможность, небо, ветер, объяснять, наслаждаться, дождь, идти(о дожде, снеге), памятник, холод, знаменитый, один/одинокий, проводить, родственник, мечеть, жениться, медовый месяц, скучать.*

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

наслаждаться - <i>məzuni'yyət</i>	находить - <i>keçirmək</i>	ветер - <i>toy</i>
объяснять - <i>xa'hiş etmək</i>	родственник - <i>tək</i>	климат - <i>külök</i>
просить - <i>həzz almaq</i>	чувствовать - <i>tap'maq</i>	новость - <i>sə'ma</i>
идти (о дож. снеге) - <i>məş'hur</i>	проводить - <i>darıxmaq</i>	холод - <i>iq'lim</i>
отпуск - <i>yağmaq</i>	скучать - <i>hiss etmək</i>	свадьба - <i>xə'bər</i>
знаменитый - <i>başa salmaq</i>	один/одинокий - <i>qo'hum</i>	небо - <i>so'yuq.</i>

друг-друга - <i>mədəni'yyət</i>	теперь когда - <i>qə'dim</i>	уголок - <i>çimər'lik</i>
культура - <i>günə vermək</i>	возможность - <i>in'di ki</i>	период - <i>məscid</i>
венчаться - <i>cvlənmək</i>	медовый месяц - <i>abi'də</i>	пляж - <i>müddət</i>
жениться - <i>bir-biri'miz</i>	памятник - <i>im'kan</i>	дождь - <i>gu'sə</i>
загорать - <i>kəbin kəsdirmək</i>	древний - <i>bal ayı</i>	мечеть - <i>yağış</i>

Упр.4. Найдите недостающие значения.

объяснять -	родственник - <i>tək</i>	климат -
просить - <i>həzz almaq</i>	чувствовать - <i>tap'maq</i>	новость
наслаждаться - <i>məzuni'yyət</i>	находить - <i>keçirmək</i>	ветер -
отпуск -	скучать -	свадьба - <i>xə'bər</i>
идти (о дож. снеге) - <i>məş'hur</i>	проводить -	холод - <i>iq'lim</i>
знаменитый -	один/одинокий -	небо - <i>so'yuq.</i>

друг-друга - mədəni'yyet	теперь когда - qə'dim	уголок -
культура -	возможность -	период -
венчаться - cvlənmək	медовый месяц - abi'də	пляж -
жениться -	памятник -	дождь - gu'şə
загорать -	древний - bal a'yı	мечеть - yağış

Упр. 5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

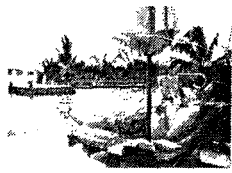
kəbin kəsdirmək	günə vermək	tapmaq	məscid	külək	tək
baş salmaq	bir-birimiz	yağmaq	indi ki	qədim	iqlim
xa'hiş etmək	hiss etmək	çimərlik	qohum	yağış	guşə
həzz almaq	cvlənmək	məşhur	bal ayı	soyuq	abidə
məzuniyyət	mədəniyyət	darıxmaq	keçirmək	müddət	xə'bər
			imkan	səma	toy

Упр.6. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Mən cvdə tok oturmaqdan **da**xıram (от ничего не делания).
2. O, hər gün televizora baxmaqdan **həzz** alırdı (от просмотра этого интересного фильма, от одинокого гуляния в приморском парке, от купли новой одежды для себя).
3. Hərdən bir onlar xahiş edirdilər ki, işi tez qurtarsınlar (я, мы – отвезти их на пляж, быстро дать им еду, пойти на новое представление).
4. Özümü günə vermək və qaralmaq **mənim xoşuma gəlmişdir** (провести медовый месяц дома, климат Баку, сидеть долгое время одному дома).
5. Mənim toylarda iştirak etmək (часто находить деньги, быть в отпуске, смотреть на знаменитые древние памятники и мечети, купаться на пляже, иметь длинный медовый месяц) **xoşuma gəlir**.
6. Bundan başqa, mən tez-tez mədəniyyət sarayına gedirəm (увидеть моих родственников, объяснять детям уроки, беру своих родственников в красивые уголки нашей страны, скучаю по родным).
7. Mən hiss edirəm ki, sabah yağış yağacaq (будет холодно/жарко), будет сильный ветер, небо будет облачным, будет Анара свадьба).
8. Mənim yaxın qohumum bir il bundan qabaq cvlənmişdi (провёл свой медовый месяц в Индии, обвенчался в знаменитой мечети, провёл свою свадьбу в большом ресторане).
9. Məni başa sal, niyə mən heç nə hiss etmirəm (что необходимо для женитьбы, (стать знаменитым), сколько стоит сделать свадьбу)

Упр.7. Откройте скобки и переведите предложения.

Lalə, (не скучай)! Üç həftədən sonra mən (отпуск) çıxıram və biz başqa yerdə ((погоду, пляжи) (будем наслаждаться). Oranın (климат) o'ladır. Hərdən bir



(идёт дождь), ancaq çox qısa (период) olur. (Ветры) bərk deyil. İsti havada yüngül (ветер) uaxsıdır. Səni (одну) qoymayacağam. Oraları gözərlir. Düzdür, orada səni (мечетей) görməzsən, onların öz (знаменитые древние памятники) var. Biz onların

(культурай) ilə tanış olarıq. – Nə yaxşı! Biz orada (позагораем), yaxşı qaralarıq.. Bundan başqa, onların yeməklərindən (будем наслаждаться). Mən o yeməkləri



Bundan başqa, onların yeməklərindən (will enjoy). Mən o yeməkləri bəşirməyi bürənəram. Biz, nəhayət, öz (медовый месяц) keçirərik. Yay vaxtında, adətən, (свадьбы) çox olur. Bolkə, görərik ki, onlar necə (женятся), (играют свадьбы). Sən öz yay paltarını götürərsən.- Çox gözəl, Qəmbər! Mənim (пляжной) paltarından başqa yaxşı şeyim yoxdur. Mənim üçün təzə paltar almağı səndən (прошу). Mən (чувствую) ki, Lələ, sən bizim (отпуск) pulumuzu burada xərcləyəcəksən. Sonra oraya getməyə pulu haradan (найдем)? Orada (родственников)-qardaş yoxdur.- Sən belə fikirləşirsən? Onda sən məni (объясни), orada biz köhnə paltarda (памятники) necə baxacağıq?- Onlara paltarsız da baxmaq olar. İş onda deyil. Biz səyahətimizdən (наслаждаться) gedirik. Biz (с памятниками) (жениться) getmirik ki! O ölkənin qəşəng (уголки) götməyə gedirik. Özün də bilirən ki, pulsuz bir şey götmək (возможность) olmaıasaq.

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

1.xəbər. 2. yağış yağıb. 3.xahiş etdim, qohumumu. 4.imkan. 5.tək. 6.günə veririlər. 7.məzuniyyətim, çimərliklərinə. 8.müddətdən, bal ayını. 9.Külək, səma. 10.bir-birimizi. 11.məşhur. 12.qədim, abidələrini. 13.keçirmək. 14.tapıram. 15.guşələrini.

1.Mənim ... mayın 10-da qurtarır, mən isə heç Abşeronun ... getmədim.
2.Adamlar çimərliklərdə voleybol oynayıır, çimir və özlərini 3.Bizim ön ... abidəmiz İçəri Şəhərdir. 4.Burada ... binalar, məscidlər və mədəniyyətimizin ayrı ... görmək olar. 5.Bu ay tez-tez ... və mən hiss edirəm ki, bu Bazar günü də yağış olacaq. 6.Mən aptekdən dərmanları aldım, evə gətirdim. İndi isə onları 7.Nəso biz ... yaxşı başa düşürük. 8.Onlar bu uzun ... sonra, nəhayət, kəbin kösdirəcəklər . Bəs ... harada keçirəcəklər? 9.İndi ki, sən ... qalmısan, sən nə edəcəksən? 10.Darıxma! Leyladan yaxşı ... gələr. 11. dayandı, ... təmizdir. İndi dənizə çıxmaq olar. 12.Mən hələ Azərbaycanın başqa ... görməmişəm. 13. Mən polisdən ... ki, mənim yaxın ... tapsınlar. O, evdən çıxıb və artıq üzün müddətdir ki, qayıtmır. 14.Ata, sən mənim toyumu ... üçün yer tapdın? 15.Qorxuram ki, bu ... da öldən gedəcək. O Şadlıq Evini bir ay bundan qabaq sifariş etmək lazım idi.

Упр.9. Придумайте ситуации, используя данные группы слов.

1. Qış, hava, danışmaq, tək, çıxmaq, tez-tez, yağış, yağmaq.
2. Yay, çimərlik, günə vermək, öz, hərdənbir, hava, isti.
3. Turistlər, keçən həftə, şəhər, maraqlı yerlər, abidələr, baxmaq, məscid, qədim.
4.Mədəniyyət sarayı, tamaşa, sərgi, həzz almaq, bundan başqa, opera teatri, getmək.
5. Sevmək, Hicran, qohumlar, müddət, görmək, kəbin kösdirmək, toy etmək.

- Упр.10.Найдите эквивалентные предложения. Заучивать как словарь.**
- | | |
|--------------------------------------|--|
| 1.Объясни, как мне это сделать. | Bacım xörək bişirməkdən həzz alır. |
| Моя сестра обожает готовить. | S.Vurğun məşhur şairdir. |
| Он попросил уйти раньше. | İndi ki, sən buradasan, mənə başa sal. |
| Иногда летом идёт дождь. | Məni başa sal, bunu necə edim. |
| Теперь, когда ты здесь, объясни мне. | Səmə təmizdir(buludludur) bu gün. |
| С.Вургун – знаменитый поэт. | O, xahiş etdi ki, tez getsin. |
| Небо сегодня ясное (облачное). | Yayda hərdən bir yağış yağır. |

- | | |
|----------------------------------|-----------------------------------|
| 2. Я в отпуск иду зимой. | Toylar mənim xoşuma gəlir. |
| Мне этот климат не подходит. | Qış ən soyuq fəsidir. |
| Зима – самый холодный сезон. | Bir də də, o necədir?. |
| Скажи еще раз, какой он? | Sən haçan cvlənmişsən? |
| Мне нравятся свадьбы. | Mən qışda məzuniyyətə çıxıram |
| Этот город знаменит памятниками. | Bu şəhər abidələri ilə məşhurdur. |
| Ты когда женился? | Bu iqlim mənə düşmür. |

ГРАММАТИКА I

Теперь, давайте познакомимся с путями выражения **МОДАЛЬНОСТИ** в азербайджанском языке. **МОДАЛЬНОСТЬ** – отношение говорящего к действиям. Сегодня мы возьмём выражение **ДОЛЖЕНСТВОВАНИЯ**.

Оно выражается при помощи суффиксов - **MALI**, **MƏLİ**, стоящих после корня слова-действия (глагола) плюс либо 1) Личные суффиксы - *Mən get-məli-(y)əm* – либо глагол-связка *olmaq* (быть) с Личными суффиксами - *Mən get-məli oluram*.

Настоящее время

- | | |
|---|----------------------------------|
| 1. <i>Mən get-məli-yəm</i> = Я должен идти. | |
| 2. <i>Mən get-məli ol-ur-am</i> = Мне приходится идти | |
| <i>Mən göndər-məli-(y)əm</i> (<i>oluram</i>) | Я должен (мне приходится) идти |
| <i>Sən tap-malı-san</i> (<i>olursan</i>) | Ты должен (тебе приходится) идти |
| <i>O başla-malı-dır</i> (<i>olur</i>) | Он должен (ему приходится) идти |
| <i>Biz göndər-məli-(y)ik</i> (<i>oluruq</i>) | Мы должны (нам приходится) идти |
| <i>Siz tap-malı-sız</i> (<i>olursunuz</i>) | Вы должны (вам приходится)идти |
| <i>Onlar başla-malı-dırlar</i> (<i>olurlar</i>) | Они должны (им приходится)идти |

Отрицательная форма образуется все теми же суффиксами **-ma**, **mə**-поставленными перед суффиксами долженствования **-malı**, **məli** –во всех временах: *get-mə'li-(y)əm* - '*get-mə-məli-(y)əm*. Причем ударение переносится на последнюю корневую гласную.

Прошедшее время

Прошедшее время образуется с помощью этих же суффиксов **-malı, məli-** и глагола-связки **İDİ-**(был), спрягающейся по лицам, или прошедшей формы **olmaq** с Личными суффиксами.

Mən get-məli idim = Я должен был идти. (совершение действия неопределённо)

Mən get-məli ol-du-m = Мне пришлось идти.(действие было совершено)

Mən	göndərməli	idim (oldum)	tapmalı	idim (oldum)
Sən	göndərməli	idin (oldun)	tapmalı	idin (oldun)
O	göndərməli	idi (oldu)	tapmalı	idi (oldu)
Biz	göndərməli	idik (olduq)	tapmalı	idik (olduq)
Siz	göndərməli	idiz (oldunuz)	tapmalı	idiz (oldunuz)
Onlar	göndərməli	idilər (oldular)	tapmalı	idilər (oldular)

Будущее время

Будущее время также образуется при помощи суффиксов **-malı, məli-** и глагола-связки **OLMAQ** в будущем времени с Личными суффиксами.

Mən get-məli ol-acağ-am = Мне придётся идти (Категорическое будущее).

Mən	göndərməli	olacağam	tapmalı	olacağam	Мне придётся послать
Sən	göndərməli	olacaqsan	tapmalı	olacaqsan	Тебе придётся послать
O	göndərməli	olacaq	tapmalı	olacaq	Ему придётся послать
Biz	göndərməli	olacağıq	tapmalı	olacağıq	Нам придётся послать
Siz	göndərməli	olacaqsız	tapmalı	olacaqsız	Вам придётся послать
Onlar	göndərməli	olacaqlar	tapmalı	olacaqlar	Им придётся послать

Примечание: OLARAM – Я должен буду идти. (Будущее неопределенное)

OLACAĞAM – Мне придётся пойти. (Будущее категорическое)

2. Глаголы в форме долженствования-**MALI, MƏLİ-** без глаголов-связок **-İDİ** и **OLMAQ** употребляются в роли определений (какой, который). В этой роли они характеризуют предмет как – **который должен испытать известное действие** в будущем:

Sənab Mədətov, qəbul otağında ancaq iki qəbul etməli adam qalıb.

Мистер Малатов, в приёмной осталось только два человека, **которые должны быть приняты**

Müalicə etməli xəstəlik - болезнь, которую надо лечить

Almalı dərmanlar - лекарства, которые нужно купить

Təmir etməli ev - дом, подлежащий ремонту

Упр.11.Образуйте утвердительную и отрицательную формы долженствования следующих глаголов. 1.проспрягать; 2.указать время и лицо:

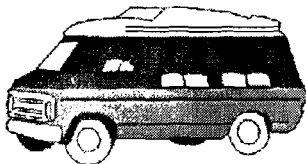
Б – будуще, П – прошедше

1. Çıxmaq, keçirmək, qayıtmaq, almaq.

2. O,-satmaq, onlar (B) - seçmək, biz(П)- bişirmək, sən(П)- kömək etmək, siz -başa düşmək, mən(B)-fikirləşmək, o,(П)-təmizləmək, onlar - qaçmaq, sən(B)-kəbin kəsdirmək, mən - saxlamaq, siz(П)-bağlamaq, biz(П)-başa salmaq.

Упр.12.Переведите, обращая внимание на временные формы.

- Anar, bu gün İtaliyadan bir qrup turist gəlməlidir. Onlar şəhəri görmək istəyəcəklər. Sən bələdçisən, özün bilməlisən ki, onlara nə göstərməlisən. Sən dünən alman turistləri ilə şəhərə çıxmalı idin, ancaq bizdən xahiş etdin ki, səni göndərməyə. Ona görə ki, sən özünü pis hiss edirdin. Elman və Zakir başqa qrupları gözləməlidirlər və onları Respublika Sarayına böyük tamaşaya aparmalıdırlar.- Yaxşı, mən apararam, ancaq mənə bir dənə balaca avtobus lazımdır. Mən onları bizim göstərməli məşhur yerlərimizə aparmalıyam və sonra «Primorsk» çimərliyinə getməliyik. Bu gün səmə təmizdir, külək bərk deyil, hava da istidir. Onlar çimərliyə getmək istəyəcəklər.



- Oldu. Vəqifə deyərsən ki, sən bizim balaca avtobusumuzu götürməlisən və turistlərlə gətirməlisən.- O avtobus pisdır, yaxşı işləmir. Lyrısını tapmaq olmaz?

- Mən mavi avtobusu demirəm, sənə o biri avtobusu verməlidir.

Упр.13.Переведите.*

1.Он должен идти в университет, а я должен быть на работе. 2. Сона, ты не должна сегодня идти в школу. Ты должна сказать своей матери, что чувствуешь себя плохо и должна показаться (увидеть) доктору. 3.Вчера нам пришлось ждать Анара в саду, но у него не было времени, потому что он должен был привести свою дочь со школы. 4.Зимой они должны посылать своих детей в лагерь (düşərgə). Они должны будут купить тёплую одежду для детей, которые должны поехать в лагерь. И нам придётся помочь им, потому что у них нет денег. Вагиф, тебе придётся пойти на автобусную станцию. Ты должен узнать, когда автобус должен будет поехать в лагерь. Кроме того, ты должен узнать, сколько денег мы должны заплатить за билеты.

ГРАММАТИКА II

Следующим пунктом, с которым вы познакомитесь в этом уроке, - это как вводятся придаточные временные предложения в сложных предложениях. Для этого азербайджанский язык использует суффиксы - *yəndə*, *anda-*, которые ставятся после корня глагола**. **Например:**

Mən evdən çıx-*anda* hava çox yaxşı idi.

Когда я выходил из дому, погода была очень хорошая.

O soni bağda dostunla söhbət ed-əndə görüb.

Он видел тебя, когда ты беседовал со своим другом в саду.

Эти суффиксы употребляются независимо от того, в настоящем, прошедшем или будущем времени стоит основное действие предложения.

Biz Romada olan'da çox məşhur qədim abidələrə baxdıq.

Когда мы были в Риме, мы посмотрели на знаменитые древние памятники

Müəllim danışan'da tələbələr ona qulaq asırlar.

Когда учитель говорит, студенты слушают его.

Mən onu görəndə o, qohumları ilə toya gedəcək

Когда я увижу его, он с родственниками будет идти на свадьбу

Отрицательная форма образуется с помощью все тех же суффиксов **-ma, mə-** перед **-anda, əndə-**, и ударение переносится на последнюю корневую гласную

Mən onu teatra a'parmayanda, o darıxır.

Когда я его не беру в театр, он скучает

Упр.14.Образуйте *когда*-формы следующих словосочетаний. Составьте свои предложения с ними.

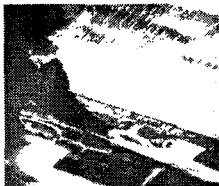
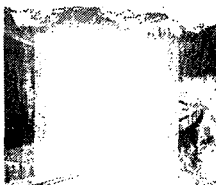
Ataya demək, məscidə getmək, pis hiss etmək, toyda olmaq, dənizdə çimmək, uşaqları başa salmaq, yağış yağmaq, evdə darıxmaq, abidələrə baxmaq, müdirdən xahiş etmək, qatar gözləmək, soyuq olmaq.

Упр.15.Переведите.

1.Dünən biz çimərliyə gedəndə özümüz ilə balaca uşaqları götürmədik, çünki, hava çox isti idi. Bizim öz maşınımız yoxdur və biz qatarla getməli idik. Mən atamla bazara getməli idim. Oradan özümüzlə aparamalı meyvə və tərəvəzi, mağazadan isə ərzağı almalı idik. Anam isə böyük bacımla çimərlik üçün şçylərimizi hazırlamalı idilər. Atamla mən əvvəlcə bazara getdik. Anam bizə nə almalıyıq demişdi. Atam bir şey alanda mən başqa meyvələrə, tərəvəzə baxırdım.Bazar işimizi qurtaranda biz mağazaları gəzməyə başladıq.



Nəhayət, hər şeyi aldıq və evə qayıtdıq. Onlar da öz etməli işlərini qurtarmışdılar. Saat dördə yaxın biz evdən çıxdıq və stansiya getdik. Bir saatdan sonra biz çimərliyə çatdıq. Əfsuslar olsun ki, biz çimərliyə çatanda, səmanı qara buludlar



bağladı və yağış yağmağa başladı. Hava soyuq oldu. Biz evə qayıtmalı olduq. Heç qatardan da çıxmalı olmadıq. Həmin qatar elə oradan şöhərə qayıdırdı. İndi ki, qayıtmalı olduq, biz özümüzə yaxşı yerləri seçdik və rahat oturduq. Qayıdanda biz evdə nə hazırlamışdıq hər şeyi yedik, evə də tox çatdıq. Qohumlarımıza isə dedik ki, biz qatarla getməkdən həzz almağa getmişdik.

Упр.16. Переведите на азербайджанский язык.*

1.Когда я пришёл домой, ты убирала квартиру. 2.Когда мы идём на пляж, мы купаемся и играем волейбол. 3.Когда туристы гуляют по городу, они знакомятся с нашими древними памятниками и нашей культурой. 4.Когда жарко, они едут на наши Апшеронские пляжи, а когда холодно, мы по воскресеньям скучаем. 5.Когда ты вернёшься с отпуска, тебе придется опять начинать свою работу. 6.Когда температура падает, вам после работы приходится спешить домой. Что ты будешь делать, когда он завтра придёт? – Когда он придёт домой, он меня не найдёт. Я буду в отпуске. – Твой отпуск начинается на следующей неделе. Что мне сказать ему, когда он спросит, где ты? – Когда он спросит, не говори ему ничего. Пусть он сам подумает. 8.Где ты будешь устраивать свою свадьбу, когда женишься?

Упр.17. Прочтите и переведите рассказ.

BİZİM GÖRÜŞÜMÜZ

Mən və mənim həyat yoldaşım müxbirik. Mənim adım Andreydir, yoldaşımın adı isə Veradır. Biz cavaniq və xarici ölkələri görmək və onların maraqlı guşələri ilə tanış olmağı çox istəyirik. Biz rusuq. Mən Moskva jurnalında işləyirəm, Vera isə Peterburq qəzetiində. İndi biz ikimiz də Bakıya gəlmişik və

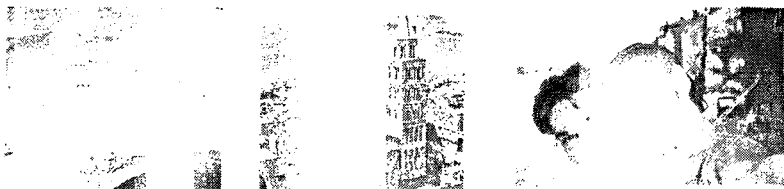


burada işləyirik.

Sözün düzü, biz Moskvada iki il bundan qabaq rastlaşmışdıq, dost olmuşduq. Sonra mən, başqa ölkəyə getməli oldum, Vera isə Peterburqa qayıtdı. Biz bir müddət bir-birimizi görmürdük, ancaq heç vaxt unutmurduq: ya faks ilə məktub göndərirdik, ya da telefonla danışırıq. Biz bir-birimiz üçün çox darıxırıq və imkan olanda görüşürdük. Bir sözlə, biz bir-birimizi sevmişdik. Həyatımız elə

gətirdi ki, biz Bakıda bir yerdə işləməli olduq. Qısa müddətdən sonra biz evləndik.

Yay vaxtı idi. Biz bir-aylıq məzuniyyət götürdük və Moskvaya getdik. Orada biz kəbin kəsdirdik və toy etdik. Bizim valideynlərimiz və bütün qohumlarımız, dostlarımız və tanışlarımız toyda iştirak etdilər. Toy çox şən keçdi. Beləliklə, Vera mənim həyat yoldaşım oldu. Toydan sonra biz bal ayımızı keçirmək üçün Xorvatiyaya getdik.



Əvvəlcə biz bu ölkənin baxmalı şəhərlərini gözdük. Hərəsində bir-iki gün qaldıq və ən məşhur yerləri gördük. Sonra biz dənizkənarı Split şəhərinə getdik. Çox gözəl yerdir. Oranın iqlimi, demək olar, Azərbaycanın iqlimi kimidir. Orada da qış olmur. Ancaq yaz - iki ay, yay - altı ay və payız (ən soyuq vaxt) - dörd ay (noyabr, dekabr, yanvar və fevral) olur. Ən isti ay - iyuldur. Lakin hava həmişə belə olmur. Bundan başqa, bu şəhərin əla çimərlikləri var. Mən Vera ilə tez-tez oraya gedirdik, çimirdik, özümüzü günə verirdik, bədənlərimiz qəşəng qəhvəyi rəngi almışdı. Oraları yaxşı gözdük. Qəşəng istirahət etməli yerdir. Xorvatiyadan biz Bakıya qayıtdıq. Həmin havanı burada gördük, elə bil ki, buradan heç çıxmamışdıq.

İndi ki, biz ər-arvad olduq, biz başqa mənzilə köcdük. Yəni işə başladıq. Otaqların birindən biz ofis kimi istifadə edirik. Hələ evlənməkdən qabaq mən Vera ilə fikirləşmişdik ki, indi ki, biz burada uzun müddət qalacağıq, biz Azərbaycan dilini öyrənməliyik. Biz bir müəllim tapdıq. Bizim müəllimimiz



yaşlı kişidir. Biz ondan çox razıyıq. O, bizi yaxşı öyrədir və biz artıq bir az Azərbaycanca danışmağa başlamışıq. Hər halda, mən mağazaya gedəndə adamlarla, satıcılarla Azərbaycan dilində danışsam, baxmayaraq ki, onlar rus dilini bilirlər. Düzdür, bu dil lap ayrı cürdür, və bir qədər çətindir. Mən Vera ilə lap tələbələr kimi kitab-dəftər almışığı və dərslərimizi edirik.

Упр.18.Переведите предложения и найдите их в тексте для сверки.

1.Теперь мы оба присхали в Баку и работаем здесь. 2.Мы молоды и очень хотим увидеть зарубежные страны. 3.Потом я уехал в другую страну, а Вера вернулась в Перербург. 4.Мы очень скучали по друг-другу и, когда

появлялась возможность, мы встречались. 6.Через небольшое время мы поженились. 6.Свадьба прошла весело. 7.Мы оставались пару дней в каждом из них и увидели самые знаменитые места. 8.Климат там, можно сказать, такой же как в Азербайджане. 9.Однако погода не всегда такая. 10.Такую же погоду мы увидели здесь, как будто вообще отсюда не выезжали. 11.Мы нашли учителя. 12.Мы пользовались одной из комнат как нашим офисом. 13.Мы довольны им. 14.Правда, этот язык совсем иной и в какой-то мере трудный.

Упр.19.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Andrey və Vera nəçidirlər? 2.Onların arzusu nədir? 3.Onlar haralıdırlar? 4.Onlar harada işləyirlər? 5.Onlar harada tanış olmuşdular? 6.Onlar həmişə bir yerdə olublar? 7.Niyə onlar bir-birini unutmurdular? 8.Həyat onları haraya gətirdi? 9.Onlar harada evləndilər? 10.Toyları necə keçdi? 11.Onlar bal ayını harada keçirdilər? 12.Onlar Xorvatiyanı necə gözdilər? 13.Oranın iqlimi necədir? 14.Onlar vaxtlarını tez-tez harada keçirirdilər? 15.Xorvatiyadan onlar haraya getdilər? 16.Bakıda onlar nə etdilər? 17.Onlar hələ evlənməkdən qabaq nə fikirləşmişdilər? 18.Onların müəllimi necə adamdır? 19.Onlar artıq indi Azərbaycanca danışmağı nə qədər bilirlər?

Упр.20.Исправьте ошибочные утверждения. Начинайте с: "Bağışlayın mənə, ancaq siz (bir qədər, heç) düz demirsiniz (bu düz deyil). Məncə..."

1.Oğlanın adı Mao Tze Dundur və o, Səbinə ilə Pekində rastlaşmışdı. 2.Səbinə heç yanda işləmirdi. O, isə bir zavodun müdiri idi. 3.Onlar elə tozə tanış olmuşdular ki, Andrey Çindən (Kıтай) Avstraliyaya qaçdı. 4.Onlar bir-birini görmürdülər və bir gün Andrey Peterburqa gəldi və Veranı İngiltərəyə apardı. 5.Valideynləri onların evlənməyini razı deyildilər. Ancaq onlar bir-birini sevirdilər və Moskvada toyu etdilər. 6.Onların bal ayı heç olmadı: pul yox, heç nə yox idi, ancaq Bakıya qayıtdılar və tozə mənzilə köçdülər. Andrey getdi bir zavodda mühəndis kimi işlədi, Vera isə səhərdən axşamədək pəncərədən baxırdı, onu gözləyirdi. 7.Onların ikisi də rus dilini bilirlər. Burada da heç kim rus dilini bilmir. Beləliklə, Azərbaycan dilini öyrənmək lazım oldu.

Упр.21.Расскажите об их любви и жизни, следуя этому плану.

1.Andrey və Vera (kimdirlər, nəçidirlər, necə tanış olublar)
2. Andrey və Vera evlənilər.
3.Onların bal ayı.
4. Andrey və Vera Azərbaycan dilini öyrənirlər.

Упр.22.Прочтите диалог. Инсценируйте их.

-Kamil, səhər cümə gündür. Gəl, bu həftə bir yerə gedək. Azərbaycanın qəşəng yerləri var. Eşitmişəm, Quba, Lənkəran, Şəki və ayrı yerlər Azərbaycanın gözəl guşələridir.

- Mən razıyam, ancaq bu günlərdə hava necə olacaq?

- Məncə hava yaxşı olmalıdır. Bakıda indi hava ıstidir. Mən fikirləşirəm ki, oralar bir az sərin* olar. Səmə təmizdir, bir-iki dənə ağ bulud var. Külək ösmir*, yağışa düşmürük. Yaxşı istirahət edərük.

- Nə deyirəm, gəl gedək

-Tahir, kücədən gəlirsən, hava necədir? Pəncərədən görürəm ki, yağış yağır. Bərk yağır?

- Hə, Xumar, səhərdən yağır, dayanmır. Yaxşıdır ki, külək yoxdur, ancaq hava bir az soyuqdur. Bu gün evdə oturmağa olacağı

Словарь: sərin - прохладный əsmək - дуть

Ключи к упражнениям:

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

1-10.xəbər. 2-5. yağış yağıb. 3-13.xahiş etdim, qohumumu. 4-15.imkan. 5-9.tək.

6-2.günə verirlər. 7-1.məzuniyyət, çimərliklərinə. 8-8.müddətdən, bal ayını.

9-11.Külək,səma. 10-7.bir-birimizi. 11-3.məşhur. 12-4.qədim,abidələrini. 13-

14.keçirmək. 14-6.tapmıram. 15-12.guşələrini.

Упр.13. Переведите на азербайджанский язык.

1.O, indi Univestetə getməlidir, mən isə işdə olmalıyam. 2.Sona, sən bu gün məktəbə getməməlisən. Sən anana deməlisən ki, özünü pis hiss edirsən və həkimi görməlisən. 3.Dünən biz onu bağda gözləməli idik, ancaq Anarın vaxtı yox idi, çünki o, öz uşağını məktəbdən götürməli idi. 4.Qışda onlar öz uşaqlarını düşərgəyə göndərməlidirlər. Onlar uşaqlar üçün isti paltar almalı olacaqlar. Biz isə onlara kömək etməliyik, çünki onların pulu yoxdur. Vaqif, sən avtobus stansiyasına getməli olacaqsan. Sən öyrənməlisən ki, avtobus nə vaxt düşərgəyə getməli olacaq. Bundan başqa, sən öyrənməlisən ki, biz biletlər üçün nə qədər pul verməliyik.

Упр.16. Переведите.

1.Mən gələndə siz mənzili təmizləyirdiniz. 2.Çimərliyə gələndə biz özümüzü günə veririk və voleybol oynayırıq. 3.Turistlər şəhəri gələndə, onlar bizim qədim abidələrimizlə və mədəniyyətimizlə tanış olurlar. 4.Lap isti olanda onlar Abşeronun çimərliklərinə gedirlər, soyuq olanda isə onlar Bazar günləri dərxişirlər. 5.Sən məzuniyyətdən qayıdanda, yenə öz işini başlamağa olacaqsan. 6.Temperatur düşəndə, biz işdən sonra evə tələsməli olacağıq. 7.Sən nə edəcəksən, o, səhər gələndə? - O gələndə, mənə tapmayacaq. Mən məzuniyyətdə olacağam. - Sənin məzuniyyətin gələn həftə başlayır. Mən ona nə deməliyəm ki, o, məndən soruşanda, sən haradasan? - O soruşanda, sən heç nə demə. Qoy, o, özü fikirləşsin. 8.Sən evləyəndə, toyunu harada keçirəcəksən?

1. Модальный глагол МОЧЬ (EDƏ BİLMƏK).

2.- КІ⁴- как суффикс принадлежности;

Усилительный – Кİ.

Активный словарь

наблюдать - müşahi'də etmək <i>n.</i>	обыкновенный - 'a'di	даже - 'həttə
вынимать/добывать - çıxarmaq <i>n.</i>	забавный - məzə'li	народ - xalq <i>c.n.</i>
правительство - hökü'mət <i>c.n.</i>	поручение - tapşırıq	местный - yer'li
гостеприимный - qonaqpərvər	в общем, ... - 'Nə isə...	горе/забота - dərd
фирма/компания - şirkət	бедность - kasıbçılıq	богатый - var'lı <i>c.n.</i>
обеспечивать - tə'min etmək <i>n.</i>	конец - axır/son-	нация - mil'lət
развлечение - əyləncə	иностранец - əcnəbi <i>c.n.</i>	бедный - ka'sıb <i>c.n.</i>
плав. бассейн - üz'mə hovu'zu	настоящий - indi'ki	мир - dün'ya <i>c.n.</i>
деятельность - fəaliyyət	профессия - pe'sə <i>c.n.</i>	услуга - xid'mət <i>c.n.</i>
строить/шить - tikmək <i>n.</i>	опасность - təhlükə	время - zaman
отличаться – fərqlənmək <i>dan</i> ²	удаляться - uzaqlaşmaq	событие - hadi'sə

Выражения:

Gö'rəsən - Интересно,....

sö'zün dü'zü - по правде говоря

heç 'olmasa по крайней мере, хотя бы. 'bir də də – скажи ещё раз (повтори)

a'dət-ənənə'lər – обычаи и традиции

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

a) müşahidə etmək, həttə, hadisə, tikmək, çıxarmaq, xalq, hökumət, tapşırıq, nə isə..., qonaqpərvər, millət, dərd, kasıbçılıq, şirkət, varlı, təmin etmək, yerli, axır/son, əyləncə, dünya, kasıb, üzümə hovuzu, xidmət, indiki, məzəli, təhlükə, adi, fəaliyyət, peşə, fərqlənmək, uzaqlaşmaq, əcnəbi, zaman.

б) наблюдать, событие, строить/шить, вынимать/добывать, даже, профессия, правительство, конец, по правде говоря, поручение, в общем, скажи ещё раз, гостеприимный, нация, услуги, горе/забота, бедность, компания, местный, настоящий, обеспечивать, мир, развлечение, бедный, плав.бассейн, конец, удаляться, забавный, хотя бы, опасность, народ, обычаи и традиции, время

a) tapşırıq, şirkət, varlı, təmin etmək, üzümə hovuzu, xidmət, indiki, uzaqlaşmaq, əcnəbi, zaman, hadisə, tikmək, çıxarmaq, millət, dərd, kasıbçılıq, əyləncə, dünya, kasıb, fəaliyyət, peşə, fərqlənmək, müşahidə etmək, həttə, qonaqpərvər, yerli, nə isə..., axır/son, məzəli, təhlükə, adi, xalq, hökumət,

б) народ, правительство, конец, компания, богатый, местный, плав.бассейн, услуги, удаляться, отличать(ся), иностранец, время, настоящий, событие, строить/шить, даже, по крайней мере, вынимать/добывать, хотя бы, нация,

горе, бедность, мир, бедный, обыкновенный, деятельность, Интересно...
 профессия, наблюдать, поручение, в общем, гостеприимный, опасность.

Упр.3.Найдите эквиваленты слов (туда и обратно).

наблюдать - qonaqrər'vər.	обыкновенный- məzə'li	даже - dərd
вынимать/добывать - şir'kət	забавный - 'Nə isə...	народ - xalq
правительство - tə'min etmək	поручение - kasıbçılıq	местный -'həttə
гостеприимный -çixarmaq	в общем,... - 'a'di	горе - mil'lət
фирма/компания- höku'mət	бедность - ax'ır/son	богатый - yər'li
обеспечивать - müşahi'də etmək.	конец - tapşır'ıq	нация - var'li

развлечение - fəali'yyot	иностранец- indi'ki	бедный - dün'ya
плав. бассейн - tiktək	настоящий - təhlükə	мир - xid'mət
деятельность - fərqlənmək	профессия - ecnəbi	услуги- hadi'so
строить/шить - əylən'cə.	опасность - uzaqlaşmaq	время - ka'sib
отличаться – üz'mə hovu'zu	удаляться - pə'şə	событие - zaman

Упр.4.Найдите недостающие значения.

вынимать/добывать - şir'kət	забавный - 'Nə isə...	народ - xalq
правительство -	поручение -	местный -
фирма/компания-	бедность - ax'ır/son	богатый - yər'li
обеспечивать - müşahi'də etmək.	конец -	нация -
гостеприимный -çixarmaq	в общем,... --'a'di	горе -
наблюдать -	обыкновенный-	даже - dərd

строить/шить -	опасность - uzaqlaşmaq	время - ka'sib
развлечение -	иностранец- indi'ki	бедный - dün'ya
деятельность -	профессия -	услуги -
отличаться – üz'mə hovu'zu	удаляться -	событие
плав. бассейн - tiktək	настоящий - təhlükə	мир -

Упр.5.Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

təmin etmək	ecnəbi	höku'mət	xidmət	xalq	indi'ki	pə'şə
üzmə hovuzu	tiktək	çixarmaq	təhlükə	məzəli	adi	həttə
qonaqrərvər	əylən'cə	tapşır'ıq	dün'ya	millət	dərd	varlı
uzaqlaşmaq	görəsən	kasıbçılıq	şirkət	axır/son	məzəli	millət
fərqlənmək	fəali'yyot	heç olmasa	ka'sib	zaman	hadisə'	nə isə

Упр.6.Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1.О, səndən mənim haqqında soruşanda, sən nə cavab verdin? (я, вы, они – у них, тебя, него – о них, нас, нём – в каком зале он(мы, они) был, в какой компании вы(...) работали, думали ли вы(...) о бедных людях). 2.Sözün düzü, onlar belə işi pulsuz etmirlər (я не знаю такого человека, у которого нет забот; в настоящее время простые(обыкновенные) люди не вышли из бедности, я сам построил дом, наша страна первая добывает нефть в море, только богатые ходят в центры развлечений, ты ничего не делаешь бесплатно). 3.Sən bizim şirkətdən uzaqlaşma (от ответа, забот бедных людей,

теперешних условий, профессиональной деятельности, государственной работы, предоставления нам услуг, строительства плавательного бассейна). 4. **Bir də də, mən eşitmirəm** (он, мы, они – я не понимаю, какое у тебя горе, вы местный или иностранец?, в какой компании вы работаете?, из какой вы страны?, ваша работа опасная?) 5. **Bu gün** (неделя, месяц, год) **bizim sonuncu/axırıncı günümüzdür sonra biz sizə xidmət etməyəcəyik** (мы не будем работать в этой компании, закончатся наши заботы, директор уволит (снимет) с работы).

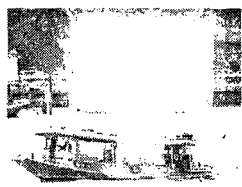
Упр.7. Откройте скобки и переведите предложения. (Перескажите)

Keçən il yayda mən ərımlə məzuniyyətimizi (проводить) üçün Tailanda getmişdik. O zaman xaricə getmək çox çətin idi. Təbiidir ki, mən oraları hələ görməmişdim. Çox şey mənim üçün təzə idi. Tailanın (народ) çox (гостеприимный). Biz bu (страны) şəhərlərini gözdik, hər baxmalı(уголок) gördük, (местными) adamlarla tanış olduq. Onlar çox (забавные) adamlardır və həmişə (иностранцам) turistlərə kömək edirlər. Biz mehmanxanalarda qalırdıq. Ona görə bizim üçün onların maraqlı yerlərini, (развлечения) mərkəzlərini, tarixi abidələrini görmək (легко) idi. Mehmanxananın

(услуг) bürosunun (служащие) turistlərin gözməyini (обеспечивали). Orada da (богатые) adamlar özlərinə qəşəng evlər (строят). Evlərin yanında (плавательные бассейны) olur. Biz oraya təzə gələndə onlar öz (национальные праздники) (отмечают [проводят]). Bütün (нация) küçələrə çıxmışdı. Biz tez-iez (простые [обыкновенные]) adamlarla söhbət edirdik. Onlar bizə öz (народа) (заботы) (о) danışirdilər. (Даже) bizə öz evlərini də göstərirdilər. Nə isə, biz böyük məmnuniyyətlə oranı gözdik və üç həftədən sonra qayıtdıq.

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

- A) 1.dərdi, keçirəndə. 2.şirkətində.3.yerlilərdən. 4.adi. 5.xidmət edir. 6.zalı. 7.baha. 8.şirkət., işçisi. 9.çıxarır, xidmət edir. 10. müşahidə etmək. 11.zamanda, dünya.
- 1.Mənim qardaşım dəniz ... işləyir. 2. ...böyük deyil, 10-12 ... var. 3.Orada ...başqa 3-4 əcnəbi işləyir. 4.Bu şirkətin İdman sarayında olmağının bir var ki, orada tamaşa ... işə asan getmək olmur. 5.İndiki ... bu Sarayda tez-tez ... yarışları keçir. 6.Oyunları ... üçün buraya çoxlu əcnəbi idmançılar gəlir.7.Sarayın böyük ... var. 8.Biletlər deyil. 9.O tamaşaların çoxu həftənin ... günlərində olur. 10.Bizim şirkətimiz böyük neft şirkətinə 11.Bu böyük şirkət dənizdə neft ... və bizim gəmilər onlara
- B) 1.əcnəbilər, varlı. 2.sözün düzü, məzəli.3.əyləncə. 4.axırında. 5.zalları,üzmə hovuzları. 6.müşahidə etdik .7.pulsuzdur. 8.bayramlarını. 9.yerli, qonaqpərvərdirlər.10. zamanlarda.



1. Bakıda bir dənə qəşəng ... mərkəzi var. 2. Orada cürbəcür idman ... , iki ... var. 3. Oraya və yerli ... adamlar gəlir. 4. Əcnəbilər üçün bu xidmətlər 5. ... adamlarla tanış olmuşam, çox 6. Mən onları hərdən bir həftənin ... görürəm. 7. Bu xalqın ... bir yerdə keçiririk. 8. ... , mənim onların bir-ikisindən xoşum gəlir, çox ... adamlardır. 9. İndiki ... yaşamaq çox çətindir. 10. Dünən biz cıdır meydanında qəşəng yarışları

B) 1. fəaliyyətimiz. 2. kasıbçılığı. 3. təhlükəsi. 4. tapşırıqlarını. 5. dünyada.

6. İndiki. 7. hadisədir, kasıbı. 8. fərqlənmiş. 9. sonunda. 10. görsən.

11. zamandan.

1. Mənim mənzilim sənin mənzilindən heç ... : həmin otaqlar, həmin şərait. 2. Bizim müxbir ... çox maraqlıdır. 3. Maraqlı olmaqdan başqa müxbirliyin ... də var. 4. Mənim ... işim, bir qədər təhlükəlidir. Mən bərk xəstəyə bilərəm. 5. çox olkə var. Bir həyat müddətində hamsını görmək olmur. 6. Bayram şən Adamların ... da, varlısı da sevinirlər. 7. Bu ayın ... şirkətimiz hamımızı pul ilə təmin edəcək. 8. Zaman ... fərqlənir. 9. ... səhər məni nə gözləyir? 10. Mən evdən çıxanda bütün anamın ... unuduram. 11. Allah ... heç kimə göstərməsin.

Упр.9. Придумайте ситуации, пользуясь группами ниже данных слов.

1. Şirkət, yerlilər, əcnəbilər, işləmək, Azərbaycan xalqı, xidmət etmək, dəniz, neft çıxarmaq.

2. Bayram, bir yerdə, əyləncə mərkəzi, tamaşa, getmək, həzz almaq, keçirmək.

3. Həftənin sonu, pis hiss etmək, dost, soruşmaq, dörd, ağrımaq, cavab vermək.

4. mağaza, baha, satıcı, xidmət etmək, paltar, gozmək, tapmaq, adi, asan, kasıb.

5. Məhmanxana, xidmət etmək, bələdçi, haqqında, təmin etmək, işçi, göstərmək.

6. Tamaşa, müşahidə etmək, kasıb, varlı, arxa, qabaq, yer, oturmaq, gölmək.

Упр.10. Найдите эквиваленты предложений. Выучите.

В нашей компании работают иностранцы **Təhlükəli hadisələrdən qorxma**

Мы построили центр развлечений **Sözün düzü, bilmirəm.**

Не отдаляйся от своих друзей **Mən məzəli hadisələrdən danışdım**

Люди должны быть гостеприимными **Bizim şirkətdə əcnəbilər işləyirlər.**

Повтори, я не услышал **Birdə də, çitmədim.**

Не бойся опасных событий **Bu xidmətlər pulsuzdur.**

Эти услуги бесплатные **Dostlarından uzaqlaşma.**

По правде говоря, я не знаю **Adamlar qonaqpərvər olmalıdırlar.**

Я рассказал о забавных событиях **Biz əyləncə mərkəzini tikmişik.**

Наша страна добывает нефть в море **Biz öz adət-ənənəlimizi bilməliyik.**

Праздник будет в конце недели **Onlar tamaşanı böyük zalda keçirdilər**

Это даже маленький ребёнок знает **Görəsən, onun fəaliyyəti nədir?**

Они провели концерт в большом зале **Mən adı yerli adamam.**

Кто обеспечивает вашу деятельность? **Sənin dərdin nədir?**

Мы должны знать свои обычаи и традиции **Hətta balaca uşaq da bunu bilir.**

Интересно, чем он занимается? **Ölkəmiz dənizdə neft çıxarır.**

Какая у тебя беда? **Kim sizin fəaliyyətinizi təmin edir?**

Я обыкновенный местный человек. **Bayram bu həftənin axırında olacaq.**

В этом уроке мы продолжим знакомство с путями выражения **МОДАЛЬНОСТИ** в азербайджанском языке и обратимся к умственным и физическим способностям и возможностям выполнения действий: **МОЧЬ, БЫТЬ В СОСТОЯНИИ**. Это выражается с помощью слова **BİLMƏK** (знать). Эта модальность образуется с помощью суффиксов $-(y)a^2$, присоединяемых к основе смыслового глагола (действие, к которому вы выражаете своё отношение), сочетаясь с **BİLMƏK**, который с соответствующими суффиксами и указывает на время и лицо действия:

Mən azərbaycanca daniş-a bil-ir-əm. Я *могу говорить* по-азербайджански.
Mən bu gün qarını aç-a bil(mə)-miş -əm. Я сегодня (не)смог открыть дверь.

Как видите **-bilmək**- стоит после смыслового глагола, а не перед ним как в русском языке. Внимательно изучите таблицы, данные ниже.

Настоящее простое время (ir^4) – МОГУ

Mən rusca danışa bil-ir-əm	Я могу говорить по-русски
Sən rusca danışa bil-ir-sən	Ты можешь говорить по-русски
O rusca danışa bil-ir	Он (она) может говорить по-русски
Biz rusca danışa bil-ir-ik	Мы можем говорить по-русски
Siz rusca danışa bil-ir-si(ni)z	Вы можете говорить по-русски
Onlar rusca danışa bil-ir-(lər)	Они могут говорить по-русски

Поскольку Личные суффиксы во всех временных формах одинаковы, постольку в последующих таблицах достаточно проиллюстрировать образование этой модальности только, скажем, в 1-ом лице:

Прошедшее неопределенное время ($miş^4$)

Mən ona kömək ed-ə bil-miş-əm - Я смог помочь ему

Прошедшее категорическое время (di^4)

Mən ona şəhəri göstər-ə bilmə-di-m - Я не смог показать ему город

Прошедшее простое пересказательное время (ir^4+di^4)

O zaman mən özüm dərslərimi edə bil-ir-di-m - В то время я сам мог делать свои уроки

Давнопрошедшее повествовательное время ($miş^4+di^4$)

Mən kitabı çətinliklə tapa bil-mişdi-m Я с трудом смог найти книгу.
(А он ее опять потерял)

Категорическое будущее время ($əcək^2$)

Mən məktubu sabah göndərə bil-əcəyəm - Я завтра смогу послать письмо

Неопределенное будущее время ($ər^2$)

Mən onlara şəhəri göstər-ə bil-ərəm - Я смогу показать им город завтра.
(я думаю)

Как видите, смысловой глагол не изменяется. Только слово **bilmək** указывает на все аспекты действия. Отрицательная форма **-mə, mət-** также ставится в этом слове после корня: **edə bil-mək - edə bil-mət-mək**

Упр.11.Поставьте предложения во все приведённые в таблице времена, вдумайтесь в их значения и объясните их ситуативно.

1.Bizim ölkəmiz dənizdə neft çıxara bilir. 2.O özü ev tikə bilir. 3.Siz həftənin sonunda çimərliyə gedə bilərsiniz. 4.Ancaq varlılar villa ala bilir. 5.Sən cavab tapa bilirsən.

Упр.12.Ответьте на вопросы и объясните:”Потому что...”

1.Sən almanca danışa bilirsən? 2.Siz tarix dərsi verə bilirdiniz? 3.O özünə təzə köynək ala bilmədi? 4.O, uşaqları kinoya apara bildi? 5. Onlar sizin ailənizi təmin edə biləcəklər? 6.Mən haçan gülə bilərəm? 7.Sən səhər tezdən oyana bilirsən? 8.O, bizim üçün bozbaş bişirə bilər? 9.Siz bu ağır daşı yoldan necə götürə bildiz? 10.Biz gəzmək üçün hansı şəhərləri seçə bilərik? 11.Biz onların dərdinə kömək edə bilərik? 12.O, müxbir fəaliyyətini göstərə bilmədi? 13.Sən hökumət işini bilmədin?

Упр.13.Задайте вопросы и ответьте на них, следуя модели.

МОДЕЛЬ: Qarını açmaq – bilmisən? – Bəli(Xeyr)

Sən qarını aç bilmisən? – Bəli, mən qarını aç bilmisəm

Xeyr, mən qarını aç bilməmişəm.

1.Məktubu göndərmək – bilib? – Bəli(Xeyr).... 2.Paltar tikmək(to sew) – bilirsiniz? –Bəli(xeyr).... 3.Bayram keçirmək – biliblər? – Bəli(Xeyr).... 4.Tez qaçmaq – bilirsən? – Bəli(Xeyr).... 5.Bozbaş bişirmək – bildik? – Bəli(Xeyr).... 6.Beyzbol oynamaq – bilirdin? – Bəli(Xeyr) 7.Uşaqları başa salmaq – bilmədin? – Bəli(Xeyr) 8.İş tapmaq – bilər? – Bəli(Xeyr).... 9. Çimərliyə getmək – biləcəklər? – Bəli(Xeyr)... 10. Ev yığıdırmaq – bilirik? – Bəli(xeyr) ... 11.Sevinc müxbirlikdə fərqlənmək - bildi? - Bəli(Xeyr). 12.Onlar cıdırı müşahidə etmək - bilmisələr?

Упр.14.Прочтите, переведите и инсценируйте аналогичные диалоги.

-Tərlən, sən tək özün tez evi tikə bilərsən? - Xeyr, tez tikə bilmərəm.

-Bəs, nə qədər adam evi tez tikə bilər?. - Heç olmasa üç adam.

-Anar, sən şər yazə bilirsən? - Xeyr, mən hekaya yazə bilərəm.

-Onda sən roman da yazə bilərsən, yox? - Onu deyə bilmərəm.

(kimin üçünsə iş tapmaq, tennis oynamaq, maşın sürmək, otağı təmizləmək, qoyun kəsmək, soyuducunu təmir etmək, məktub göndərmək, paltar yumaq)

Упр.15. Переведите.*

1.Когда ты сможешь прийти? – Я не знаю. (Я уверен) Я не смогу прийти завтра. 2.Смогла ли выставка показать туристам самые интересные места нашей страны? – Да, смогла. Теперь туристы сами могут поехать и увидеть их. 3.Смогут ли они взять туристов в эти места? – Конечно. У них есть автобусы в их Бюро услуг. Они могут брать туристов туда. 4.Они умеют играть бейзбол? – Боюсь, что нет. Они не умеют играть даже волейбол. 5.Я смог увидеть наших знаменитых певцов на концерте. 6.Кто может ходить в Центр развлечений? – Только иностранцы и богатые местные люди. 7.Смог ли он найти всё в этом маленьком магазине? – Конечно, нет. Он не смог

найти там даже кусочка хлеба. 8.Простите, вы иностранец? – Да. – Вы можете говорить по-азербайджански? – Нет, не могу. Я могу говорить по-русски. Когда я приехал сюда, местные люди сказали, что русские жили здесь очень долгое время, и местные люди смогли научиться русскому языку. 9.Сможете ли вы наблюдать события в Ираке сейчас? – Да, смогу. Но я бедный человек и не могу поехать туда.

ГРАММАТИКА II

Второе грамматическое правило в этом уроке касается этого вездесущего *-ki-*. Мы уже знаем его употребление как союз «что» придаточных предложений: *Mən gördüm ki, o, yaxşı qaça bilir* – Я увидел, что он может хорошо бегать.

Но суффиксы *-ki, ki, kü, ku-* выполняют такие функции, как:

1. Присоединяясь к притяжательным местоимениям (*mənim, onun*), а также к существительным** в Родительном падеже (*in⁴*) заменяют их предметы принадлежности. Слова, таким образом, становясь предметным понятием, могут изменяться по падежам и числам:

Sənin şirkətin burada, mənimki isə Moskvadadır

Твоя фирма здесь, а моя (фирма) – в Москве.

Səvil, sənin çantan balacadır, əgzağı Anarın-ki-na qoy.

Севиль, твоя сумка маленькая, положи продукты в Анара (сумку)

2. Присоединяясь к словам в Местном падеже после суффиксов (*da, də*), причём в двухвариантном плане (*ki, ki*), образуют определение**, указывающее на место нахождения (принадлежности) указанного им предмета:

Otaqda-ki şəkillər mənimdir.

Картины, которые находятся в комнате, мои

Как определения (большой, мягкий) эти *ki²-*производные также могут выступать вместо характеризуемых ими слов и соответственно изменяться по падежам и числам:

Hər mehmanxanada Xidmət Bürosu var. Mən bu mehmanxanada-ki-na getdim və xahiş etdim ki, onlar bizim qrupumuza Qobustandakı şəkilləri göstərsinlər, çünki Qobustandakılar bütün dünyada məşhurdurlar.

В каждой гостинице имеется Бюро услуг. Я пошёл в то, что в этой гостинице, и попросил, чтобы они показали нашей группе рисунки, которые находятся в Гобустане, потому что (рисунки), что в Гобустане, (или Гобустанские) знамениты во всём мире.

3. В одновариантной форме только *-ki-* употребляется как усилительная частица. Например: в случае выбора либо...либо. Ни...ни

Nəmiş indi ya universitetdə, ya da ki kitabxanadadır.

Намик сейчас либо в университете, либо же в библиотеке

O, nə məndən, nə səndən, nə də ki başqa bir adamdan soruşmadı.

Он не спросил ни у меня, ни у тебя, ни (даже) у какого-то другого человека.

В этой функции она употребляется как частицы «же, даже» в русском языке

Sən ki bilirdin, o, təhlükə altındadır.

Ты же знал, что он в опасности

Упр.16. Чтение и понимание.

1.-Anar, bizim çantalarımız haradadır?

-Anar, где наши сумки?

-Mənimki buradadır.Bəs, səninki?

-Моя здесь? А твоя?

-Onda mənimki də burada olmalıdır.

- Тогда моя тоже должна
быть здесь.



-Xeyr, Anar. Biz Əyləncə

-Нет, Анар. Эльчин взял твою, когда

Mərkəzindən gələndə səninkini

когда мы возвращались из Центра
развлечений

Elçin götürmüşdü.

2.Şekidəki Xan Sarayı çox
məşhur abidədir.Bundan
başqa ölkəmizdəki qədim
abidələrin tarixi çox
maraqlıdır.

‘Хан Сарайы’, который нахо-
дится в Шеки, является извест-
ным памятником. Кроме того,
история древних памятников в
нашей стране очень интересная.



Bakıdakılara baxmaq çox asandır
Başqa yerdəkiləri görmək üçün
bir qədər vaxt və avtobus lazımdır.

Легко посмотреть на те, что в Баку.

Чтобы посмотреть на те, которые в
других местах, нужно некоторое время
и автобус

Sənin tapşırığın ki belə çətin deyil.
Səni nə belə narahat edir?

Твоё же задание не такое трудное.

Что тебя так беспокоит?

Упр.17.Переведите.*

Моя рубашка здесь. – Твоя – в чемодане.

(рубашка) Моего брата – грязная.

Эльчина (рубашка) – в коробке.

Она продала

(рубашку) сё брата.

Я не могу найти (рубашку) моего отца.

Он положил свою в коробку.



Упр.18.Прочтите, переведите и перескажите.



Mənim ad günüm yaxınlaşırdı. Mən də onu
nəco keçirməyi fikirləşirdim. Mən istəmərdim ki,
ad gününü kəsib adam kimi keçirəm. Andrey da
mənimlə bir yerdə bizim ailə bayramımızı yaxşı
keçirmək istəyirdi. Bizim 3-4 əcnəbi və 3-4 yerli
dostlarımız var. Onlar da bizimlə olmalı idilər.
Andrey dedi: “Gəl, biz bu bayramı “Balıqçılar

Körpüsündə” keçirək. Restoranın yanındakı açıq yerdə otura bilərik. Yer çoxdur,
hava təmizdir, axşam ora sakitdir. Bayramımızdan həzz alırıq.” O yer mənim də
xoşuma gəlir. Oradakı adamlar da çox yaxşıdırlar, bizi tanıyırlar və bizə ə’la
xidmət edə bilirlər. Sözü düz, mən özüm də oranı fikirləşirdim.

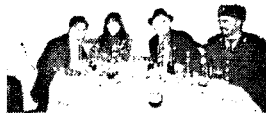
Nə isə. O gün gəldi və biz oraya getdik. Restorandakı adamlar bildirdilər ki, biz gəlməliyik və hər şeyi əvvəlcədən hazırlamışdılar. "Andrey, sənin dostların gəlib, mənimkilər isə hələ gəlməyiblər." – Darixma, Vera, indi



gələrlər. – Öyləncə Mərkəzdəki dostlarıma mən demişdim gəlsinlər. - Onda darixma onlar gələcəklər." Yarım saat keçməmişdi və biz təzə başlamışdıq ki, dostlarımızın hamısı gəldi.

İntervü

müxbir fəaliyyətimiz, maraqlı hadisələr haqqında danışdıq.



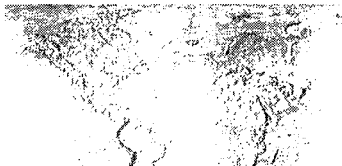
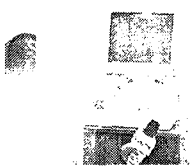
Kusar

Andrey onun Kusar ezamiyyətindən danışdı. O, rayonun hökumət adamlarından intervü götürdü və sonra onlarla təzə il bayramını keçirdi. O, çox məzəli adamlar, gülməli hadisələr haqqında danışdı. Mən də onlara öz fəaliyyətimdən danışdım.

Упр.19.Прочтите и переведите текст.

BİZİM FƏALİYYƏTİMİZ

Siz artıq bilirsiniz ki, mən və mənim həyat yoldaşım müxbirik. Bu çox maraqlı **peşədir**. Ancaq həyat hərdən bir elə gətirir ki, müxbir **təhlükəli** yerlərə düşür. Onun həyatı təhlükə altında olur. Bununla belə, bu peşə adamlara dünyanı yaxşı görməyə, müxtəlif ölkələri görməyə, yerli xalqların mədəniyyəti, **adət-ənənələri** ilə tanış olmağa imkan verir. Bir xarici ölkədə uzun müddət qalanda,



müxbirlərə onların dilini öyrənməyə və ədəbiyyatı ilə tanış olmağa da imkan verir.

Mənim də, Veranın da, hələ məktəbdə oxuyanda, arzumuz müxbir olmaq idi. Elə bizim işimiz rastlaşmağımıza imkan verdi. Biz tanış olduq, bir-birimizi sevdik və evləndik. Artıq neçə ildir ki, mən Moskva jurnalında fəaliyyət göstərirəm və bu müddətdə bir neçə ölkədə olmuşam. Həmin sözü mən Vera haqqında da deyə bilərəm. Dünyanın bir hissəsində, müxtəlif ölkələrində maraqlı hadisələr yer tutanda, bizi baş **ofislerimiz tapşırıqlarla** oraya göndərir. Biz orada **hökumət** və başqa adamlardan intervü götürürük, yerli **adi** adamlarla söhbət edirik. Biz xalqın dərdlərini də öyrənirik və sensasiyalı **hadisələri müşahidə edirik**.



Biz cavanıq, bizim müxbir fəaliyyətimiz hələ başlayır. Ancaq demək istəyirəm ki, xalqlar bir-birilərindən çox **fərqlənmirlər**. Hər ölkədə azı varlı, çoxu **kasıbdır**.

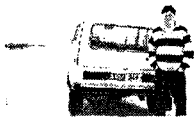
Baxmayaraq ki, kasıblar bütün ölkənin həyatını təmin edirlər, onlar kasıbçılıqdan çıxıb bilmirlər. Varlılar isə özlərinə qəşəng üzmə-hovzlu evlər tikirlər. Onlar öyləncə mərkəzlərindən, gecə barlarından, restoran yeməklərindən də həzz alırlar. Həmin kasıblar isə onlara xidmət edirlər. Bütün şirkətlər varlıların əlindədir. Hamı da bilir ki, həyat belə olub, belə də olacaq, onun axırı yoxdur.

Biz buradakı işimizə görə tez-tez Tifliso, Ankaraya, hətta Yerevana da gedirik. Onlara baxanda, demək olar ki, Bakıda işlər o qədər də pis deyil. Burada, heç olmasa, neft var. Neft çıxarmaqla və onu satmaqla millət indiki çətin zamanlarda yaşaya bilər. Ancaq biz baxırıq və başa düşə bilmirik: belə varlı ölkə



olasan, milləti isə kasıbçılıqda yaşaya.

Nə isə. Mən Vera ilə indi burada, Bakıda fəaliyyət göstərirəm, buradakı hadisələri müşahidə edirik. Bizim ofislərimizin tapşırıqları ayrı olur. Ona görə hərdən bir Vera Türkiyəyə gedir, mən isə Bakıdayam. Ya da mən Tifliso gedirəm, yoldaşım isə ya Bakıdadır, ya da Azərbaycanın bir kəndinə gedir. Elə də olur ki, bizim tapşırıqlarımız bir olur. Biz harasa bir yerdə gedirik. Bizim maşınımız var. Mən də, o da maşın sürə bilir. Bir yerdə gəndə yaxşı olur. Yolda qəşəng mənzərələri müşahidə edirik. Orada-burada yemək üçün dayanırıq, yerli adamlarla söhbət edirik. Onlar çox məzəli və qonaqpərvərdir.



Sonra evimizə qayıdırıq və çox işləyirik. Bizim iş stollarımız ayrıdır. Hərəməzin öz kompüterı var. Biz intervülarımız, söhbətlərimiz və Qafqaz hadisələr haqqında yazırıq. Sonra telefonla bu materialları öz ofislərimizə göndəririk.

Упр.20.Переведите предложения и найдите их в тексте для сверки.

- 1.Ещё когда мы учились в школе, моя и Верина мечта была стать журналистами.
- 2.Это очень интересная профессия.
- 3.Именно наша работа дала нам возможность встретиться.
- 4.Уже несколько лет, как я работаю в московском журнале, и в течение этого времени я посетил несколько стран.
- 5.Однако я хочу сказать, что народы не очень отличаются друг от друга.
- 6.Тогда как богатые строят прекрасные дома с плавательными бассейнами.
- 7.Благодаря нашей работе, мы часто ездим в Тбилиси, Анкару и даже

Ереван. 8.Быть такой богатой страной а нация живёт в бедности. 9.Задания наших офисов разные. 10.Оба я и она умеем водить машину. 11.Они очень забавные и гостеприимные. 12.Наши рабочие столы разные. 13.Добывая и продавая её, нация смогла жить в такое трудное время.

Упр.21.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Siz artıq nəyi bilirsiniz? 2.Bu peşə adamlara nə etmək imkanı verir? 3.Mənim Vera ilə arzumuz nə idi? 4.Həyat hərdən bir müxbirlərə nə gətirir? 5.Bu işimiz bizə hansı imkanı verdi? 6.Mən harada fəaliyyət göstərirəm? 7.Bizi baş ofisimizlərdən haraya göndərirlər? 8.Biz orada nə edirik? 9.Xalqlar haqqında nə demək olar? 10.Ölkənin həyatını kim təmin edir? 11.Kim qəşəng evlər tikir, bahalı şeylərdən həzz alır? 12.Həm nəyi bilir? 13.Biz işimizə görə haralara gedirik? 14.O ölkələrə baxanda, Bakıda işlər necədir? 15.Bizim millətimizə yaşamaq üçün nə imkan verir? 16.Biz indi harada fəaliyyət göstəririk? 17.Nə üçün bizdən birimiz harasa gedir, o birisi isə Bakıda qalır? 18.Biz bir yerdə gedəndə, bizim səyahətimiz necə olur? 19.Səyahət zamanı biz nə edirik? 20.Evdə biz necə işləyirik? 21.Biz nə edirik?

Упр.22.Исправьте ошибочные утверждения. Начинаяте с: "Bağışlayın mənə, ancaq siz (bir qədər, heç) düz deirsiniz (bu düz deyil). Məncə..."

1.Müxbirlik peşəsinin dərdi çoxdur. Kim istəyir, bizi çağırır: gəl, bizim haqqımızda yaz. Onların öləndən bir ayrı səhərə, ölkəyə çıxmaq olmur. 2.Biz bir ölkədə uzun müddət qalanda, darıxırıq. 3.Mən bu peşmə görə Vera ilə rastlaşmışam. İndi mənim bütün qohumlarım məndən inciyiblər, çünki bir-iki qohum qız subay qalıb. 4.Bütün xalqlar bir-birilərdən fərqlənmirlər. Ona görə müxbirlər ancaq öz ölkələrini gəzirlər və onun həyatı haqqında yazırlar. 5.Varlılar azdır, kasıblar isə çoxdur. Ona görə kasıblar varlıları saxlayırlar: onlara qəşəng evlər alırlar, həyatdan həzz almaq üçün imkan verirlər.6.Mən Vera ilə bir yerə gedəndə darıxıram.7.Evdə bizim bir dənə yemək stolumuz və bir dənə kompüter var. Ona görə biz novbə ilə işləyirik.

Упр.23.Выступите по следующим темам:

1.Bakı ayrı ölkələrdən nə ilə fərqlənir? 2.Andrey və Veranın peşə fəaliyyəti. 3. Andrey və Veranın Bakıdakı fəaliyyəti. 4.Müxbirlik peşəsi. 5.Ümumiyyətlə xalqlar necədir?

Упр.24.Расскажите о своей профессиональной деятельности.

Ключи к упражнениям:

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

A) 1-4. dərdi, keçirəndə. 2-1. şirkətində.3-3.yerlilərdən. 4-9.adi. 5-10.xidmət edir. 6-7.zalı. 7-8.baha. 8-2.şirkət., işçisi. 9-11.çıxarır, xidmət edir. 10-6. müşahidə etmək. 11-5.zamanda, dünya.

B) 1-3.əcnəbilər,varlı. 2-8.Sözün düzü, məzəli.3-1.öyləncə. 4-6.axırında.

5-2.zalları,üzmə hovuzları. 6-10.müşahidə etdik .7-4.pulsuzdur.

8-7.bayramlarını. 9-5.yerli, qonaqpərvərdirlər. 10-9. Zamanlarda.

C) 1-2. fəaliyyətimiz. 2-11. Kasıbcılığı. 3-3. təhlükəsi. 4-10. Tapşırıqlarını. 5-5. dünyada. 6-4. İndiki. 7-6. Hadisədir, kasıbı. 8-1.fərqlənmir 9-7. Sonunda.

Упр.15.Переведите.

1.Sən haçan gələ bilərsən? - Bilmirəm. Mən sabah gələ bilməyəcəyəm. 2. Sərgi turistlərə ölkəmizin ən maraqlı yerlərini göstərə bildimi? - Bəli, bildi. İndi turistlər özləri gedə və onları görə bilərlər. 3.Onlar turistləri bu yerlərə apara biləcəklərmi? - Əlbəttə. Onların Xidmət Bürosunda avtobusları var. Onlar turistləri oraya apara bilərlər. 4.Onlar beyzbol oynaya bilirlərmi? - Qorxuram ki, yox. Onlar həтта voleybol oynaya bilmirlər. 5.Mən konsertdə məşhur müğənniləri görə bilmişəm. 6.Kim bu Dyləncə Mərkəzinə gedə bilər? - Ancaq əcnəbilər və yerli varlı adamlar gedə bilər. 7.O, hər şeyi balaca mağazada tapa bildimi? - Əlbəttə, yox. O, orada həтта bir tikə çörək də tapa bilmədi. 8.Bağışlayın, siz əcnəbisiniz? - Bəli. - Siz Azərbaycanca danışa bilərsinizmi? - Xeyr. Mən rusca danışa bilirəm. Mən buraya gələndə yerli adamlar mənə dedilər ki, ruslar burada uzun müddət yaşamış və yerlilər Rus dilini öyrənə bilmişdilər. 9.Siz İraqdakı hadisələri indi müşahidə edə bilərsinizmi? - Bəli. Ancaq mən kasıb adamam və oraya gedə bilmirəm.

Упр.17.Переведите.

Mənim köynüyüm buradadır. - Səninki çamadandır.- Mənim qardaşımınkı çirklidir. Elçininki qutudadır. O öz qardaşıninkini satdı. Mən atamınkini tapa bilmirəm. O özünüklərini (onunkularını) qutuya qoydu.

1. Условное наклонение. 2. Употребление глагольной формы –асаq, эсək – в роли определения.,

Активный словарь



Смеяться
gülmək



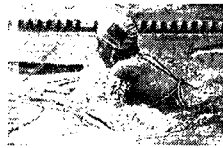
церковь
kilsə *с.п.*



подниматься
qalxmaq



долина
vadi



плавать
üzmək

быть занятым - məşğul olmaq	религиозный - 'di'ni	свободный- a'zad
продолжать - da'vam etmək <i>п.</i>	команда - ko'manda <i>с.п.</i>	плохой - xa'rab
побеждать - qa'lib gəlmək	проиграть - uduzmaq <i>п.</i>	досуг - asu'də
предпочитать - üs'tün tutmaq <i>п.</i>	современный - müa'sir	вокруг - ə'traf <i>с.п.</i>
посещать - baş çəkmək	случайно - tə'sadüfən	в течение - ərzin'də
церемония/обряд - mərəsim	плавание - üzgüçü'lük <i>с.п.</i>	особенно - xü'susən
долгожитель – uzun ömürlü	пригород - qəsə'bə <i>с.п.</i>	анекдот - ləti'fə
решать - qəra'ra gəlmək	стараться – çalışmaq	сторона - tərəf
действительно- doğru'dan		

Выражения: nə/kim üçünsə əldən getmək - очень любить кого/что-либо.

hər şeydən qabaq/əvvəl – прежде всего

tək-təkino - сам один,

bü yaxında - недавно (в прошлом), скоро (в будущем)

Arxayın ol! - Будь уверен!

Примечание: Məşğul olmaq. Məşğul - означает занятый. В зависимости от контекста оно может означать также заниматься чем-то

Mən məşğulam - Я занят.

Mən işimlə məşğulam - Я занимаюсь своим делом(работой).

Mən idman ilə məşğulam - Я занимаюсь спортом.

İşdən azad etmək (olmaq) - увольнять (уволиться) с работы

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

A) asudə, azad, məşğul olmaq, komanda, davam etmək, çalışmaq, uduzmaq, qalib gəlmək, üzgüçülük, üstün tutmaq, müasir, kilsə, baş çəkmək, dini, mərəsim, vadi, ərzində, uzun ömürlü, doğrudan, təsadüfən, qəsəbə, qalxmaq, xarab, qərara gəlmək, tərəf, üzmək, ətraf, lətifə, gülmək, xüsusən, davam etmək, əldən getmək

Б) быть занятым, досуг, свободный, продолжать, команда, долина, проигрывать, побеждать, религиозный, предпочитать, современный, посещать, плавание, в течение, долгожитель, церемония, действительно, подниматься, случайно, пригород, решать, особенно, сторона, плавать, вокруг, анекдот, смеяться, стараться, плохой, долина, проигрывать.

А) çalışmaq, uduzmaq, kilsə, baş çəkmək, dini, qəsəbə, qalxmaq, xarab, gülmək, vadi, xüsusən, məşğul olmaq, komanda, üzgüçülük, üstün tutmaq, müasir, uzun ömürlü, doğrudan, təsadüfən, ətraf, lətifə, üzmək, asudə, azad, qalib gəlmək, mərasim, əldən getmək, əzində, qərara gəlmək, tərəf.

Б) побеждать, плавание, в течение, долгожитель, решать, особенно, сторона, смеяться, стараться, плохой, свободный, продолжать, команда, пригород, современный, церковь, посещать, подниматься, случайно, плавать, вокруг, анекдот, заниматься, досуг, религиозный, предпочитать, обряд, свободный.

Упр.3.Найдите эквиваленты слов.

быть занятым - <i>üs'tün tutmaq</i>	религиозный - <i>müa'sir</i>	свободный- <i>xa'rab</i>
продолжать - <i>məş'ğul olmaq</i>	команда - <i>tək-təkinə</i>	плохой – <i>ə'traf</i>
побеждать - <i>baş çəkmək</i>	проиграть - <i>ko'manda</i>	досуг - <i>a'zad</i>
предпочитать - <i>qa'lib gəlmək</i>	сам один - <i>'di'ni</i>	вокруг - <i>ərzin'də</i>
посещать - <i>da'vam etmək</i>	современный - <i>uduzmaq</i>	в течение - <i>asu'də</i>

церемония/обряд - <i>tə'sadüfən</i>	плавание - <i>çalışmaq</i>	долина - <i>tərəf</i>
случайно - <i>qəra'ra gəlmək</i>	пригород - <i>xü'susən</i>	анекдот - <i>vadi</i>
решать - <i>doğru'dan</i>	стараться – <i>arxayın ol</i>	сторона - <i>üzmək</i>
действительно- <i>məra'sim</i>	будь уверен - <i>qəsə'bə</i>	церковь - <i>ləti'fə</i>
долгожитель - <i>qalxmaq</i>	смеяться - <i>üzgüçü'lük</i>	плавать - <i>kilsə</i>
подниматься - <i>uzun ömürlü</i>	особенно – <i>gülmək</i>	

Упр.4.Найдите недостающие значения.

быть занятым - <i>üs'tün tutmaq</i>	религиозный -	свободный- <i>xa'rab</i>
продолжать -	команда -	плохой – <i>ə'traf</i>
побеждать - <i>baş çəkmək</i>	проиграть - <i>ko'manda</i>	досуг -
предпочитать -	сам один - <i>'di'ni</i>	вокруг -
посещать -	современный - <i>uduzmaq</i>	в течение -

церемония/обряд -	плавание - <i>çalışmaq</i>	долина - <i>tərəf</i>
случайно -	пригород - <i>xü'susən</i>	анекдот -
решать - <i>doğru'dan</i>	стараться – <i>arxayın ol</i>	сторона -
действительно-	будь уверен -	церковь -
долгожитель - <i>qalxmaq</i>	смеяться -	плавать - <i>kilsə</i>
подниматься - <i>uzun ömürlü</i>	особенно –	

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

asudə	qalxmaq	məşğul olmaq	uzun ömürlü	mərasim	qəsəbə
xarab	komanda	davam etmək	çalışmaq	təsadüfən	tərəf
lətifə	uduzmaq	qalib gəlmək	üzgüçülük	gülmək	vadi
azad	doğrudan	üstün tutmaq	üzmək	müasir	kilsə
ətraf	xüsusən	qərara gəlmək	baş çəkmək	ərzində	dini

Упр.6. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Mən üzgüçülük üçün öldən gedirəm (он, мой брат – наблюдать религиозный обряд, жить в долине у реки, взбираться на горы, разводить ночью костёр, проводить досуг в горах). 2. Hər şeydən qabaq (əvvəl) biz kilsədə dini

mərasimi müşahidə etməliyik (они, вы, я – познакомиться с современными анекдотами, решить как провести свое свободное время). 3. Tək-təkinə mən bu işi davam edə bilmərəm (он, ты – проиграю игру, не найду должителей, смогу сделать это в течение месяца, придётся ходить по пригородам и собирать анекдоты).

4. Bu yaxında bizim rəqbi komandamız şəhər oyunlarında qalib gələcək (ваш, их – футбол, баскетбол, теннис – проиграть, поехать за границу играть, участвовать в международных соревнованиях).

5. Asudə vaxtında mən, adətən, qohumlarıma baş çəkirəm (занят английским, предпочитаю играть на стадионе, занимаюсь спортом, продолжаю писать свою книгу, хожу в церковь наблюдать религиозные церемонии, слушаю современную музыку). 6. Sən, təsadüfən, bilmirsən ki, xüsusən harada uzun ömürlü adamları tapmaq olar (какие-нибудь магазины вокруг, наших современных поэтов, как перебраться на другую сторону реки, что они решили делать, что они предпочитают, когда он освободится от работы)?

Упр.7. Откройте скобки и переведите предложения. Расскажите о своём опыте.

(В современное) zamanda futbol çox populyar olub. Mən futbol ilə (заниматься) başlayanda mənim 15 yaşım var idi. Bizim həyatımızdəki uşaqlar (особенно) futbol ilə (занимались). Mən bizim (пригорода) (в команде) oynayırdım. Yaxşı oynamağıma görə məni şəhər komandasına götürdülər. O vaxtdan mən çox (стараясь) və bu müddət (в течение) çox artmışam. 18 yaşından mən (различных) şəhərlərdə, (даже) xarici ölkələrdə də oynamışam.



Ву оуин вə (плавание) üçün мən (очень люблю) вə onları hər şeydən (предпочтаю). Оуинлардан (свободный) оlandа вə hər (досуг) vaxtında мən (плавательный бассейн) (посещать). (плавание) мənim üçün istirahətdir. Апсақ (прежде всего) мən futbol oynamağı sevирəm. (Несмотря на то, что) ki,

mənim indi otuz yaşım var, mən futbol ilə (занятие) (продолжу). Mən belə bir (решил) ki, 40 yaşımadək oynayaçağam. (В нашей команде) məni sevirlər və (команда) hər oyununda (принимаю участие). Düzdür, oyunların hamısında (победить) olmur. Hətta (недавно) belə də olub ki, biz böyük hesabla/счётом/да (проиграли). Bizim (команда) (мировых) yarışlarında da oynayıb və biz yarışların açılış/открытия/(в церемонии) iştirak etmişik.

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

A) 1. qalxmağı, xarab. 2. baş çəkəndə, təsadüfən. 3. tək-təkinə. 4. kilsəyə. 5. ətrafında, qərara gəldik. 6. dini, mərasimləri. 7. gülmə. 8. vadilərə.

1. Mən xalamın evinə dostumla rastlaşdım. 2. Mənim dostum dini adamdır və hər həftə baş çəkir. 3. adamlar, adətən bayramlarda kilsələrdə, məscidlərdə müxtəlif müşahidə edirlər. 4. Mən təyyarə ilə Bakıya gələndə pəncərədən meşəli dağlara, baxıram. 5. Xüsusən, təyyarənin və düşməyi adamları edir. 6. Gülməli lətifəni danışanda 7. Maşının xarab olanda sən nə edirsən? - Onu təmir edirəm. -? - Bəs, necə? Arxayın ol! Səni çağırمام. 8. Biz stolun oturduq, danışdıq və ki, cəmiyyətdə gələcək həftə çıxacaq.

B) 1. xarabdır. 2. üzə bilmirlər 3. tərəfindədir. 4. təsadüfən. 5. davam edirdi. 6. məşğuldur. 7. Lətifələr. 8. qəsəbədə. 9. qalib gələ - uduzdum. 10. azadam.

1. Bizim kəndimiz gölün meşəli 2. Yağış gecə və gündüz 3. Bu kitabda çoxlu gülməli var. 4. Onlar çayda Su tez axır, adamı aparır. 5. Sən şahmat yarışında bildin? - Xeyr. Mən iki adama və 3-cü yeri tutdum. 6. Cənab Mədətov qəbul edir? - Xeyr. O, 7. Mamed, mən indi kinoya gedə bilərəm. 8. Bu ot onu alma. Gecək ayrı yerdən ala. 9. Sən, bilmirsən Anar indi haradadır? 10. Bu hər kəsin bağı var.

B) 1. müasir. 2. əldən gedirəm. 3. xüsusən. 4. doğrudan. 5. ərzində. 6. çalışdım. 7. asudə. 8. od qalamaq. 9. tərəfindən, üstün tuturam.

1. Mən şirin şeylər üçün 2. İnan mənə, o, 5 xarici dil bilir. 3. O, ancaq iki gün cəmiyyətdə oldu və bu qısa vaxt hər şeyi etdi. 4. vaxtını elə-belə xərcləmə, xeyirli işlə məşğul ol. 5. Sən kimin : mənim, yoxsa onların? - Arxayın ol! Əlbəttə, sən. Mən səni onlardan 6. Nə qədər müdiri tapa bilmədim. 7. Mən asudə vaxtımı dağlarda keçirmək üçün əldən gedirəm. 8. Nəyə, mənim ədəbiyyat o qədər də xoşuma gəlmir. 9. Burada belə küləkə olmaz, çünki meşəni yandıra bilərəm.

Упр.9. Придумайте ситуации, пользуясь данными группами слов

1. Asudə, baş çəkmək, dostumun evi, vaxt, əyləncə mərkəzi, axşam, qərara gəlmək, keçirmək, tamaşa, gülməli, əldən getmək.

2. Komanda, üzgüçü, yarış, iştirak etmək, çalışmaq, yer tutmaq, qalib gəlmək, bu yaxında, şəhər.

3. Kilsə, dini, adamlar, bayram, mərasim, müşahidə etmək, iştirak etmək, ətrafdakı.

4. Kitabxana, ədəbiyyat, müasir, işdən azad, məşğul olmaq, roman, lətifə, yazmaq, oxumaq.

Упр.10. Найдите эквивалентные предложения. Выучите их.

Надо прийти к какому-то решению
На досуге я пишу стихи
Всё имеет две стороны
Они познакомились случайно
Я продолжил свою работу

Mən işimi davam etdim
Hər şeyin iki tərəfi var
Onlar təsadüfən tanış olublar
Bir qərara gəlmək lazımdır
Asudə vaxtında mən şər yazıram

Мы выиграли эту игру
Деревня находится в долине
Эта дорога плохая
Что ты предпочитаешь?
Я очень люблю его голос

Bu kənd vadidədir
Mən onun səsi üçün əldən gədirəm
Sən nəyi üstün tutursan?
Bu yol xarabdır
Bu oyunda biz qalib gəldik

Упр.11. Переведите.*

- Vega, чем ты будешь заниматься завтра?

- Завтра мусульманский праздник. В церкви будут проводиться религиозные церемонии. Согласно моему заданию, я должна посмотреть, как эти обряды будут проводиться в этом году. Ты сам знаешь, что настоящее время в Азербайджане не хорошее. Я пойду в мечеть Тезе Пир и останусь там, пока церемонии не закончатся.



- Ладно, эти церемонии могут продолжаться долгое время. Ты устанешь от наблюдения за церемонией и проголодаешься. Возьми что-нибудь с собой покусать.

- Будь уверен! Я возьму что-нибудь. А что ты думаешь? Куда ты идёшь?

- На стадион. Ты же знаешь, что недавно наша команда проиграла игру грузинам. Но они выиграли с большим трудом. Через месяц мы опять будем играть против них. В этот раз мы постараемся победить их.



- Ты там долго останешься? Видишь ли, здесь близко находится Центр развлечений. Его недавно построили, и в нём есть современные плавательные бассейны. А ты знаешь, что я очень люблю плавание. Если мы сможем закончить все эти дела до 4-5 часов, у нас будет свободное время, не так ли?

- Думаю, что да.

- Тогда, давай проведем свой досуг там, а?

- Отлично.

ГРАММАТИКА I

Условное значение высказываний отличается большим разнообразием как в азербайджанском, так и в русском языках. Постольку здесь даются самые обычные часто употребляемые формы его выражения. Главным здесь

выступает реальность или нереальность действия.

В азербайджанском языке условность выражается суффиксами $-sa^2$, соответствующее русскому –если (бы), + личные суффиксы в условном предложении. В главном же - - *asaq*, *əmək* –суффиксы категорического, или $-ar^2$ – суффиксы неопределенного будущего, причём при отрицании в 3-ем лице един. и множ. числа $-az^2$

1. Настоящее – к будущему (РЕАЛЬНОЕ)

a) *Sən gəlsən, biz teatra gədcəşyik* (реальное действие)

Если ты придёшь, мы пойдём в театр

b) *Sən gəlsən, biz teatra gədcərik* (сомнительное, но реальное)

Если ты придёшь, мы, возможно, пойдём в кино

В русском языке такого грамматического различия нет. Эта нереальность выражается лексически –вероятно, возможно, наверное и т.д.

В обоих случаях действие в условном предложении отнесено в будущее. Главное предложение в этих случаях может быть выражено также и повелительной или формой Пожелания:

Sən nahar üçün evə gəlsən, biç az çörək al(arsan).

Если ты на обед придёшь домой, купи немного хлеба.

2. Настоящее и прошлое (НЕРЕАЛЬНОЕ)

В условном предложении оно образуется при помощи $-sa^2$ - + $-ydi^2$ + Личные суффиксы. В главном же – суффиксы Неопределенного будущего $-ar^2$ (az^2 - во всех лицах) + суффиксы Категорического прошлого $-di^2$ - + Личные суффиксы.

c) *Sən indi (dünən) gəlsəydin, biz teatra gədcərdik* (нереальное в настоящем).

Если б ты сейчас (вчера) пришёл, мы бы пошли в театр. и в прошлом

Sən gəlməsəydin, biz teatra gətməzdik.

Если бы ты не пришёл, мы в театр не пошли бы

Образование нереального условия и в азерб. и русском языках имеет одну форму и отнесённость во времени указывается лексически.

Нередко условное предложение начинается со слова –‘*əgər*‘ (если) для усиления выражения условия.

Чтение и понимание

- | | | |
|---|---|--|
| <i>Biz bu oyunu uduzmasaq, biz</i> | - | Если мы эту игру не проиграем, |
| <i>birinci yeri tutacağıq.</i> | | мы займём первое место. |
| (<i>Əgər</i>) <i>O, rəqbi ilə məşğul olsa,</i> | - | Если он будет заниматься регби, |
| <i>çox qabağa gədcək</i> | | он далеко продвинется. |
| (<i>Əgər</i>) <i>Onlar bu dağın başına qalxsalar,</i> | - | Если они залезут на эту гору, |
| <i>qəşəng mənzərəni görürlər</i> | | они, вероятно, увидят красивый пейзаж. |
| (<i>Əgər</i>) <i>Sən çox çalışsan, romanı</i> | - | Если ты постарайся, то, наверное, |
| <i>bu il qurtararsan</i> | | закончишь роман в этом году |
| <i>Görəsən, onlar dünən Anarın evinə</i> | - | Интересно, если бы они навестили |
| <i>baş çəkəydilər, onu tapardılar?</i> | | Анара вчера, они бы его нашли? |
| (<i>Əgər</i>) <i>Mən işimi dünən davam</i> | - | Если бы я вчера продолжил свою |
| <i>etseydim, onu bu gün qurtardım</i> | | работу, я бы ее сегодня закончил. |

Упр.12.Образуйте три формы выражения условности (в разных лицах).

ПРИМЕР: görmək – demək: görsəm – deyəcəm, deyərəm;

görsəydim – deyərdim

1.məşğul olmamaq – davam etmək. 2.bilmək – baş çəkmək; 3.üstün tutmaq – uduzmaq; 4.oyunmaq – qalib gəlmək; 5.bilmək – qərara gəlmək; 6.getmək – müşahidə etmək; 7.sınmaq – təmir etmək; 8.oxumaq – başa salmaq

Упр.13.Переведите

1.Mən kilsəyə səhər baş çəksəm, mərasimi müşahidə edə biləcəyəm. Görəsən, bu mərasim üçün vaxt tutsa, mən prezident sarayına intervü üçün çatacağam?
2.Arxaın ol! O, birinci yer tutmasa, qayidanda ona heç kim salam verməyəcək.
3.Əgər mən cvlənsəm, mənim böyük ailəm olacaq. 4.Görəsən, atamın pulu çox olsaydı, o, mənə bir qəşəng maşın alardı? 5.O, üzgüçülük məşğul olsaydı, indi xarici ölkələrdə yarışlarda iştirak edərdi. 6.Sən bu vaxt özündə cvlənsən, atan sənin üçün hər şey edəcək ki, sən onun kimi varlı olasan. 7.Əgər qardaşım səndən mənim haqqımda soruşsa, sən cavab vermə. 8.Sən məktəbi yaxşı qurtarsan, Universitetdə oxumaq üçün sənin doğrudan da əla imkanın olar. 9.Siz valideynlərinizə məktub göndərsəniz, onlar biləcəklər ki, siz haradasınız. 10. Görəsən, mən bu şalvarı isti su ilə yusam, onun rəngi qaçaacaq?

Упр.14.Дайте другие два типа условных предложений. Переведите.

1.Sən düz danışsan, dostların sənə inanacaq. 2.Həkim xəstəyə tez-tez baş çəksə, xəstə tez sağalacaq. 3.Sən bir-iki toyuq alsan, biz yaxşı nahar edəcəyik. 4.Anar, sən çox tənbəlsən. Sən tez cvlənsən, canım səndən qurtaracaq. 5.Biz məzuniyyətimizi necə keçirməyi fikirləşsək, yaxşı istirahət edəcəyik.

Упр.15.Составьте предложения, пользуясь подсказками в скобках.

Переведите каждое составленное предложение.

1.Yağış yağsa, mən (o,biz...) çimərliyə getməyəcəyəm (işə cvdə etmək, danmaq, istirahət edə bilməmək, dərd artmaq, yollar xarab olmaq, cv təhlükə altında olmaq, toyu bağda keçirə bilməmək, uşaqlar xəstələnmək, mənzili təmir etməmək, təzə cv köçmək, boğaz ağrımaq, paltar ası bilməmək).

2.Mən(o, biz, onlar) sənin(onun, sizin, onların, mənim) yerində olsam, bu dağın başına qalxaram (idmanla məşğul olmaq, ad günü keçirmək, dini mərasimi müşahidə etmək, işi üstün tutmaq, qəsəbədə köçmək, cvlənmək, səyahətə getmək, bal ayı Rio-de-Janeyroda keçirmək, Azərbaycanın bütün gözəl guşələrini görmək, kasıb adamlara kömək etmək, dünyanı görmək).

3.Mən (sən, o, biz....) o vaxt məzuniyyətə çıxsaydım, Göy-Gölün sahilində istirahət edərdim (müalicədən keçmək, ürək yoxlamaq, xarici şəhərləri görmək, çimərliklərdən həzz almaq, məşhür adamlarla tanış olmaq, qohumları tapmaq, dünyanın axırına getmək, təzə basketbol komandasını yığmaq, bütün tamaşalara baxmaq, kitab yazmaq davam etmək, yaxın qohumlara baş çəkmək, üzgüçülük məşğul olmaq, məscidlərdə(kilsələrdə) dini mərasimləri müşahidə etmək, Əyləncə Mərkəzindən çıxmaq, ölkəmizin qədim tarixini öyrənmək).

Упр.16.Переведите.*

1.Если вы не забыли свой билет, вы вовремя доберетесь до Лондона. 2.Если

ты увидишь того самого человека, скажи мне, где он , и мы скажем ему что делать. 3. Если ты скажешь мне, кто он, я скажу тебе, где он сейчас живёт. 4. Если менеджер не заболел, он бы принял всех вас. 5. Если бы я остался один, я бы заскучал. 6. Интересно, если бы я его случайно встретил, что бы я ему сказал? 7. Если бы мой отец не чувствовал себя плохо, он бы работал в саду. 8. Если вы приготовили всё хорошо, вы смогли бы хорошо ответить на вопросы, 9. Если бы они объяснили мне, где я смог бы его найти, я бы пошёл прямо к нему. 10. Интересно, где мы будем отдыхать, если следующим летом будет жарко. 11. Если бы ты рассказал мне пару смешных анекдотов, я бы посмеялся и получил удовольствие. 12. Если он меня обидит, я больше говорить с ним не буду. 13. Если бы этот знаменитый доктор принял меня, я был бы так доволен. 14. Если б я жил около своего офиса, я бы не ездил туда на метро.

ГРАММАТИКА II

В отличие от русского языка, в котором имеются причастия** только настоящего и прошедшего времени, в азербайджанском языке имеется еще и причастие будущего времени.

Форма этого причастия образуется с помощью суффиксов категорического будущего времени - *acaq, öcək* -.

Qatar sabah saat 12-də gədcək. - Поезд уйдёт завтра в 12 часов.

Эта отглагольная форма без суффиксов, указывающих на лицо и число действия, может характеризовать предметы, отвечать на вопросы прилагательного** **КАКОЙ, КОТОРЫЙ** и означать действие, **которое (обязательно) будет иметь место**. Эта форма переводится на русский язык языке определительным придаточным предложением. В этой функции это отглагольное прилагательное обычно употребляется с предметом, которое оно характеризует, и дифференцируется суффиксами личной принадлежности, согласуясь с (А) притяжательными местоимениями (*sənin, bizim*). Последние часто опускаются.

Как и прилагательное оно может выступать заместителем характеризующего слова и, в своей предметной роли может (Б)склоняться по падежам и изменяться по числам:

А. *Bu şirkət (onun) çıxaracaq-ı nefti, görəsən, haraya göndərəcəkdir?*

Интересно, куда эта компания пойдёт нефть, которую она будет добывать?

ИЛИ

Б. *Bu şirkət neft çıxarır. Görəsən, o, çıxaracaq-ını haraya göndərəcəkdir?*

Эта компания добывает нефть. Интересно, куда она будет отправлять ту, что будет добывать?

А. *Mən alacaq-ım pəndirdən bir kilosunu sənə verəcəyəm.*

Я от сыра, **который куплю**, килограмм отдам тебе.

ИЛИ

В. *Mən pəndir alacağam. Alacaq-ım-dan bir kilosunu sənə verəcəyəm.*

Более того, ряд таким образованных слов потеряли свою функциональную роль и вошли в язык как независимые слова, сохранив базовое значение: GƏLƏCƏK (придет) - БУДУЩЕЕ (Uşaqların gələcəyi - Будущее детей) OTURACAQ (сядет) - СТУЛ, СКАМЬЯ (Mənim otacağım - мой стул). DAYANACAQ (будет стоять) - ОСТАНОВКА - (Avtobus dayanacağı - автобусная остановка)

Упр.17. Чтение и понимание

1. Bizim baxacağımız tamaşada xarici müğənnilər də iştirak edəcəklər. - Иностранные певцы также будут участвовать в концерте, который мы посмотрим
2. Müdir Mahirin də bu işlə məşğul olacağı haqqında bilir. - Менеджер знает о том, что Махир будет занят в этой работе тоже.
3. Bizim üzgüçülük komandamızın bu mərasimdə iştirak edəcəyinə heç kim inanmır. - Никто не верит, что наша команда будет участвовать в этой церемонии.
4. Onun açacağı muzeydə maraqlı şeylər olacaq. - В музее, который он откроет, будут интересные вещи.
5. Köçək ailələr hələlik mənzilərdə qalacaqlar. - Семьи, которые будут переселяться, временно останутся в гостинице.

Упр.18. Переведите.*

1. Kamalın məşğul olacağı dərnək başqa binaya köçüb. 2. Bu oyunlarda bizim qalib gələcəyimiz bu yarış qrupunda qalacağımıza imkan verəcək. 3. İşlər belə getsə, biz beş ildən sonra da kasıblıqdan çıxacağımıza inana bilmərik. 4. Mənim müşahidə edəcəyim mərasim məscidin özündə olacaq. 5. Səyahət belə qısa olsa, mən görmək istəyəcəyim yerləri görməyəcəyəm. 6. Biz bu şənliyi axşam keçirəcəyimiz üçün böyük ocaq qaladıq. 7. Mən keçirəcəyim ad günü şənliyimi bazar günü edəcəyəm. 8. Mən indi asudə vaxtında istirahət edəcəyim yer haqqında fikirləşirəm. 9. Yazacağım lətifələr bizim müasir həyatımız haqqında olacaq. 10. Zəhmət olmasa, avtobusu yolun çıxacağında (çıxaçağı yerində) saxlaya bilərsiniz? 11. Mən bu adama kömək edəcəyəm. Kömək edəcəyimin mənzili lap xarəbdir.

Упр.19. Прочтите и переведите текст.

Bizim istirahətimiz

Biz işdən sonra, adətən öz sevimli işlərimizlə məşğul oluruq. Mən hələ Moskvada yaşayanda mənim rəqbi oyunu çox xoşuma gəlmişdi. Mən oranın idman cəmiyyətində rəqbi komandasında oynayırdım. Burada da mən bu idman fəaliyyətimə davam etdim. Həftədə 2-3 dəfə mən stadiona gedirəm. Əfsuslar



olsun, burada rəqbi oyunu (b)clə populyar deyil. Mən də çalışıram ki, nə bilərəm yerli uşaqlara öyrədəm. Bir il olar ki, mən burada rəqbi oynayıram. Biz artıq bir neçə dəfədir ki, Tiflisin komandası ilə oynamışıq. Ancaq hələ ki, uduzuruq. Onlar rəqbiylə artıq neçə ildir məşğuldurlar. Buna baxmayaraq, axırıncı dəfə onlar bizə böyük çətinliklə qalib gəldilər.

Vera isə üzgüçülüüyü üstün tutur. O, dənizdə, çayda, üzmək üçün öldən gedir. Burada Əyləncə Mərkəzində üzmə hovuzları var. O da hərdən bir işindən yorulanda Mərkəzə gedir və üzməkdən həzz alır. Biz çimərliyə gəndə mən onu dənizdən çıxara bilmirəm ki! Vallah! Mən onunla bir yerdə olmasam, o çimərlikdən heç qayıtmaz da.



Bu yaxında ofisimin tapşırığı ilə mən Tiflisə getməli oldum. Mən Tiflisdə üç gün qalmalı oldum. Mən nə lazım idi hər şeyi öyrəndim və ofisimə o xəbərləri göndərdim. Bu müddətdən yaxşı istifadə etmişdim. Hər şeydən qabaq mən Tiflisin özü ilə yaxşı tanış oldum. Buradaki qədim və müasir binalara baxdım, onun tarixi hissələrini gördüm. Hotta bir gün işimdən sonra onların məşhur kilsələrinə də baş çəkdim. Orada onların dini mərasimini müşahidə etdim.

Vera isə həmin vaxt ərzində Azərbaycanın bir uzaq kəndinə getmişdi. O, ofisinin tapşırığına görə uzun ömürlü adamlar haqqında material yığırdı.

Beləliklə, mən Tiflisə gəndə o da oraya getdi və doğrudan da bir neçə uzun ömürlü adamla tanış oldu. Onların biri Qızıl-xanım Quliyeva oldu. Onun 131 yaşı var. Çox məzəli qadındır. Veranın onunla uzun söhbətləri oldu. Sonra bir kişi ilə tanış oldu. Onun da 125 yaşı var. O, Veranı öz böyük ailəsi ilə tanış etdi. Nə isə. Üç gündən sonra biz evə qayıtdıq. Vera materialı hazırladı və ofisimə göndərdi.



Təsədüfən bizim bir neçə boş günümüz oldu və biz öz işlərimizlə məşğul ola bilməmişdik. Adətən biz işdən bir qədər azad olanda Bakının yaxın rayonlarına səyahət edirik. Dənizkənarı qəsəbələrdə, onların çimərliklərində biz artıq olmuşuq. Hotta "Beş barmaq" dağına da qalxmışıq. O da düzdür ki, biz tək-təkinə işimizə görə Azərbaycanın bir neçə yerində olmuşduq. Lakin bu dəfə biz Azərbaycanın başqa şəhərlərini, qəşəng guşələrini bir yerdə görməyə qərərə gəldik. Vera axşamdan lazım olacaq şeyləri yığıdı. Mən isə maşınımızı yoxladım ki, yolda xarab olmasın.

Səhər tezdən durduq, səhər yeməyimizi yedik və maşına mindik. Əvvəlcə biz Quba rayonundakı "Uzun Meşə" istirahət guşəsinə gətdik. O yerin gözəl mənzərələrindən həzz aldıq. Axşama tərəf biz oradakı turistlərlə od qaladıq,

odun ətrafında oturduq. Onların çoxu müxtəlif millətli adamlar idi, belə ki, onlarla tanış olduq. Onlar və biz özümüz müxtəlif lətifələri danışdıq, güldük, populyar mahnıları oxuduq və gecəni orada qaldıq.

Oradan biz Qusara getdik. Qusar lap dağlardadır, çox qəşəng yerdədir.



Ümumiyyətlə, Azərbaycanda şəhərlərin çoxu dağlar arasında vadilərdədir. Belə yerlər də çox qəşəng olur: dağlar, çaylar, meşəli dağlar arasında göllər, vadilərdə də çayların sahillərində şəhərlər, böyük və balaca köndlər. Mən, xüsusən dağların başından mənzərələri müşahidə edərdim. İndi bunu tez-tez xatırlayıram. Ağ buludlar məndən aşağıda idilər. Çox gözəl mənzərədir!

Примечание: Vallah! – Ей-богу! Клянусь богом!

Упр.20.Переведите предложения, а затем найдите их в тексте для сверки.

1.Мне пришлось остаться в Тбилиси три дня. 2.Они уже несколько лет занимались регби. 3.Когда я еще жил в Москве, я очень любил регби. 4.Вера приготовила свой материал и послала в свой офис. 5.Она очень любит плавать в реке и в море. 6.Когда мы идем на пляж, я не могу вытащить ее из моря. 7.Мы наслаждались красивыми видами того места. 8.Прежде всего я хорошо познакомился с самим Тбилиси. 9.Там я наблюдал их религиозные обряды. 10.К сожалению, регби не так популярен здесь. 11.Согласно ее заданию, она собирала материалы о долгожителях. 12.Вообще-то большинство городов в Азербайджане находятся среди гор в долинах. 13.Она была очень забавная женщина. 14.Мы даже взобрались на гору “Беш бармак”. 15.Вечером уже Вера собрала все вещи, которые будут нам нужны.

Упр.21.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Onun harada rəqbi oyununu xoşuna gəlmişdi? 2.O, harada idman fəaliyyətini davam etdi? 3.Burada rəqbi oyununu populyardır? 4.Onlar hansı komandaya həmişə uduzurlar? 5.Axıncı dəfə onlar necə oynadılar? 6.Vera nəyi üstün tutur? 7.O, burada harada üzməkdən həzz alır? 8.Andrey çimərlikdə Vera ilə olmasa nə olar? 9.Bu yaxında Andrey haraya getdi? 10.O, neçə gün orada qalmalı oldu? 11.Andrey necə bu vaxtdan istifadə etdi? 12.O, kilsədə nəyi müşahidə etdi? 13.Vera həmin vaxt haraya getmişdi? 14.Onun ofisinin tapşırığı nə idi? 15.Vera uzun ömürlü adamları tapa bildimi? Onlar kim idi? 16.Onların neçə yaşı var idi? 17.Necə oldu ki, onlar öz işləri ilə məşğul ola bildilər? 18.Onlar haralarda artıq olublar? 19. Onlar Azərbaycanın ayrı yerlərində olublarını? 20.Onlar indi hansı qərara gəldilər? 21.Onlar necə səyahətə hazırlaşdılar? 22.Əvvəlcə onlar haraya getdilər? 23.Onlar kimlərlə rastlaşdılar və vaxtı necə keçirdilər?

1. Причастие I (-ап²-) настоящего времени
 2. Причастие II (-miş⁴-) прошедшего времени
 (пассивное). 3. Причастие I + kimi

Активный словарь



одевать
geymək *n.*



звонить
zəng etmək



встречать
qarşılaşmaq *n.*



делать
düzəltmək *n.*



остров
a'da



ссориться
küsmək



половина
yarı(lar)



курорт
kurort *c.n.*



раздеваться
soyunmaq

рассказывать – söyləmək *n.*
 поранить – zədələmək *n.*
 отправляться – yo'la düşmək
 напоминать – ya'da salmaq *n.*
 помнить – yad'da saxlamaq *n.*
 забывать – yad'dan çıxmaq *n.*
 вспоминать – yada düşmək *n.*
 нетерпеливо – səbirsiz'liklə

в основном – ə'sasən
 достаточно – kifayət
 мириться – barışmaq
 искать – axtarmaq *n.*
 случай/состояние – hal
 готовиться – hazırlaşmaq
 задача/дело – məsələ
 портить – korlamaq *n.*

вдруг – bir'dən
 восток – Şərq *c.n.*
 простой – sadə
 терять – itirmək *n.*
 хватит – bəsti
 важный – va'cib
 входить – girmək
 память – yad'daş

Virajeniə:

O baxır ki,... - Смотря ...,Gto zavisit... Ola bilməz! – Не может быть!
 Yeri gəl'mişkən – между прочим, кстати Dayan - Пстой
 Mənim bəxtimdən – Волею судьбы Elə bi'lırsən... - Ты думаешь,...
 Sö'züm on'da 'deyil Дело не в этом Deməli – значит, стало быть...

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

A) barışmaq, küsmək, ə'sasən, zədələmək, yaddaş, yarı, şərq, zəng etmək, sadə, ya'da salmaq, bəsti, axtar'maq, itirmək, yad'da saxlamaq, a'da, yad'dan çıxmaq, söyləmək, vacib, yada düşmək, yeri gəlmişkən, məsələ, girmək, səbirsiz'liklə, soyunmaq, bir'dən, hazırlaşmaq, qarşılaşmaq, deməli, geymək, planlaşdırmaq, dayan, yo'la düşmək, hal, düzəltmək, korlamaq, kifayət, a'da, yad'dan çıxmaq,

B) восток, звонить, простой, напоминать, искать, терять, помнить, стой, остров, забывать, рассказывать, важный, вспоминать, половина,

задача/дело **входить**, **мириться**, **ссориться**, **в основном**, **поранить**, **память**, **половина**, **восток**, **нетерпеливо**, **раздеваться**, **вдруг**, **готовиться**, **встречать**, **надевать**, **постой**, **планировать**, **отправляться**, **кстати**, **случай/состояние**, **сделать**, **испортить**, **достаточно**, **хватит**, **память**, **не может быть**, **смотря**, **простой**.

A) məsələ, girmək, səbirsiz'liklə, geymək, planlaşdırmaq, yo'la düşmək, yada düşmək, ə'sasən, axtar'maq, itirmək, yad'da saxlamaq, deməli, zədələmək, sadə, yarı, küsmək, məsələ, bir'dən, ola bilməz!, qarşılaşmaq, düzəltmək, korlamaq, kifayət, şərq, ya'da salmaq, yaddaş, söyləmək, zəng etmək, yeri gəlmişkən, hazırlaşmaq, soyunmaq, hal, dayan, yeri gəlmişkən, o, baxır ki..., qarşılaşmaq.

В) терять, **помнить**, **вспоминать**, **задача/дело**, **входить**, **надевать**, **в основном**, **планировать**, **отправляться**, **ссориться**, **поранить**, **постой**, **стало быть**, **восток**, **простой**, **напоминать**, **искать**, **забывать**, **рассказывать**, **важный**, **раздеваться**, **не может быть**, **значит**, **раздеваться**, **вдруг**, **готовиться**, **задача/дело**, **сделать**, **случай/дело**, **испортить**, **достаточно**, **мириться**, **звонить**, **встречать**, **хватит**.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

звонить - kifa'yət	надевать - ə'sasən	половина - Şərq
раздеваться - yo'la düşmək	сделать - geymək	значит - sa'də
встречать - zəng etmək	ссориться - barışmaq	остров - yarı
рассказывать - qarşılaşmaq	в основном - küsmək	вдруг - deməli
достаточно - soyunmaq	поранить - düzəltmək	восток - bir'dən
отправляться - söyləmək	мириться - zədələmək	простой - a'da

напоминать - yada düşmək.	искать - o baxır ki	терять - va'cib
помнить - səbirsiz'liklə	случай/состояние - dayan	портить - girmək
забывать - yad'da saxlamaq	готовиться - məsələ	важный - bəsti
вспоминать - yad'dan çıxmaq	задача/дело - hal	входить - itirmək
нетерпеливо - clə bi'lirsən	постой - axtarmaq	память - korlamaq
ты думаешь - ya'da salmaq	смотря - hazırlaşmaq	хватит - yad'daş

Упр.4. Найдите недостающие значения.

звонить - kifa'yət / bəsti	надевать -	половина - Şərq
раздеваться -	сделать - geymək	значит - sa'də
встречать - zəng etmək	ссориться -	остров - yarı
рассказывать -	в основном - küsmək	вдруг - deməli
достаточно - soyunmaq	поранить -	восток - bir'dən
отправляться -	мириться - zədələmək	простой - a'da

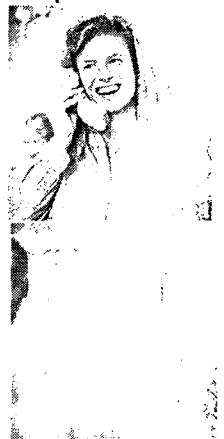
напоминать - yada düşmək.	искать -	терять -
помнить - səbirsiz'liklə	случай/состояние -	портить - girmək
забывать - yad'da saxlamaq	готовиться -	важный - yad'daş
вспоминать -	задача/дело - hal	входить - itirmək
нетерпеливо -	постой - axtarmaq	память -
ты думаешь -	смотря - hazırlaşmaq	хватит -

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

hazırlaşmaq	hal	kifayət	itirmək	korlamaq	yola duşmək
səbirsizliklə	ada	əsasən	küsmək	barışmaq	söyləmək
planlaşdırmaq	yarı	yaddaş	dayan	axtarmaq	ola bilməz
zədələmək	vacib	şorq	birdən	məsələ	soyunmaq
yada salmaq	sadə	girmək	geymək	zəng etmək	düzəltmək

Упр.6. Откройте скобки и переведите предложения. Перескажите.

Dostumun istirahət haqqında danışdığı (вдруг) mənim (напомнил) ki, biz necə istirahət etmişdik. Mən də ona (рассказал) ki, o il mən belə bir qərara gəlmişdim ki, məzuniyyətimin iki həftəsini «Göy Göl»ün (крупот) keçirək. O dəfə biz (восточный) ölkələrinə getmək istəmədik. "Göy Göldən" sonra isə on gün Volqa çayını gəmi ilə gözək. Biletləri sifariş etməkdən qabaq mən evə zəng etdim ki, arvadım bilsin. Ancaq o, nəşə razı olmadı. Evdə o, mənə dedi ki, beş gün də gəmi ilə gözmək (достаточным) olar. Mən hirsələndim və axırda biz (поссорились). Ancaq (дело) belə qala bilməzdi. İki gündən sonra biz (помирились). Mən razı oldum. Mənim (помню) ki, məzuniyyətimiz iyunun 1-dən başlayırdı. Günləri elə-belə (не терять) üçün biz «Göy Göl» səyahətimizə üç gün qabaq (готовиться) başladıq. On (важным делом) biletləri vaxtında almaq idi. Ona görə



biz bilet sifariş etdik. Sonra paltarlarımızı çamadanaya uydıq. İndi ki, biz gölə gedirdik, arvadım mənim (напомнила) ki, baliqçılıq üçün (приготовиться) lazımdır.

Nəhayət, biz (отправились). O birisi günün səhəri biz Gəncəyə çatdıq. Oradan «Göy Göl»ə iki saatlıq yoldur. Biz bilirdik ki, Gəncə qədim səhərdir. Bir gün orada qaldıq ki, onun maraqlı tarixi yerlərinə baxaq. Səhər isə çıxdıq. Saat birin (половина) sında biz artıq orada idik. (Волею судьбы), biz mehmanxanada otaq götürə bildik. (Кстати, ты думаешь) ki, asandır? Xeyr. Oraya o qədər adam gəlir!

O iki həftəni o'la keçirdik. Səhər gölə çıxdıq, suda üzərdik, oynayırdıq, həzz alardıq. Bir gün sudan çıxanda yoldaşım əlini (поранила), iki-üç gün onu incitdi və sonra keçdi. Mehmanxananın işçiləri çox (простые) və xeyirxah adamlardır. Bizi çox yaxşı (встретили). Ancaq nəşə mən heç görmədim ki, göldə qadınlar (раздевались), çimsinlər. Hər halda, o qəşəng göl mənim heç (не забуду).



Упр.7. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Sən yadında saxlamalısən ki, şərq dillərini öyrənmək asan deyil (жизнь, планировать работу завода, сделать пол, понять эту задачу, планировать такую работу, поступить (войти) в университет). 2. Sənin yadındadır ki, sən nə söyləməlisən (ты поранил свою голову, не хотел помириться со мной, что ты одевал 10 лет тому назад, мы нетерпеливо ждали твоей помощи)? 3. Əsəson, onlar bu səyahəti planlaşdırlar (он, мы – встретили тех иностранцев, сделал половину работы, старался закончить это важное дело, испортил эту работу, приготовился провести эту церемонию). 4. Sən clə bilirənsən ki, kitabı mən itirmişəm (у меня плохая память, это такая важная(простая) вещь, эти услуги достаточны, я испортил представление, эту одежду нельзя одевать, они поздно начали, я буду встречать их один)? 5. Sən bu yaxında kurortda gətənsən, bu vacib məsələ ilə kim məşğul olacaq? (ты должен подготовиться сейчас, кто будет искать работу для меня, позвони мне в половину одиннадцатого, не забудь запланировать нашу работу на этот период, мы будем нетерпеливо ждать тебя, сначала узнаем о состоянии вашей работы). 6. Yeri gölmüşkən, sən hansı kurortda istirahət edəcəksən? (кто испортил машину, что ты будешь делать, если он вдруг придёт, этот хлеб достаточен для десяти человек, кто будет встречать менеджера из заграницы, позвони мне, я буду на острове). 7. O baxır ki, sən haçan onun yadına salacaqsən (как важно это дело).

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

A) 1. Dayan. 2. zədələmişəm. 3. məsələdə. 4. barışacaq. 5. adada. 6. yadıma saldı. 7. girməyə. 8. itirənsən. 9. hazırlaşasan. 10. qarşılayacaq. 11. səbirsizliklə.

1. Sən niyə belə gedirsən? Sənə nə olub? Ayağımı ? 2. Məndən küsmüsən? Nəyə görə? Gəl, 3. Nəyə bu uşaq mənim uşaqlığıma 4. Sən haradasan? Səni ... gözləyirəm. Sən mənə çox lazımsən. 5. Sən qalib gəlmək istəyirsənsə, görək yaxşı 6. ... , tələsmə. Qulaq as, nə deyirəm. 7. Turistləri aeroportda kim ... ? 8. Bu ... mənim günahım yoxdur. 9. Sən pulu ... , biz ac qalacağıq. 10. Su hələ soyuq idi. Ona görə mən suya qorxdum. 11. Bu balaca ... heç kim yaşamır.

B) 1. Gey. 2. axtarsam. 3. zəng etsən. 4. korlayırsan. 5. soyun. 6. yarısını. 7. Sadə. 8. yadımdan çıxdı. 9. kiafətdir. 10. yola düşdülər. 11. halından.

1. İlə bilirənsən ki, mən onu ... , taparam? 2. Sən hər şeyi və mən onları düzəldirəm. 3. Saat artıq 12-dir. Get, oğlum, ... yat. 4. O, çox ... adamdır. Onunla danışmaq xoşuma gəlir. 5. Bu qədər meyvə uşaqlar üçün 6. Yadda saxla ki, bu məsələnin indiki ... danışmaq vacibdir. 7. Bu şalvar xoşuna gəlir? onu baxım sənə necədir. 8. Kəs çörəyin ... ona ver. 9. Səhər yeməyindən sonra onlar maşına mindilər və 10. Sən mənə axşam ... , biz səhər görüşürük. 11. Bağıyla, mənim lap ... sənə zəng edəm.

Упр.9. Прочтите и переведите этот диалог. Инсценируйте его.

-Deməli, sən xaricə səyahət etmişsən? Söylə, Orxan, görüm sən necə getdin-göldin. Sən şərqə getmişdin?

-Hə, şərqə, İndoneziyanın Yava adasına, Cakarta şəhərinə. Ancaq mən oraya

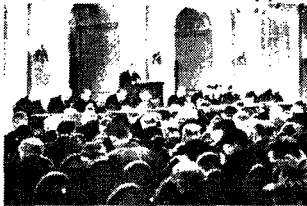
kurorta getməmişdim ki. Məni ezamiyyətə konfransda iştirak etməyə göndərmişdilər.

-Doğrudan? Hə, hə. Yadıma düşür. Sən bir neçə gün qabaq nəsə konfrans haqqında söyləyirdin. Konfrans necə keçdi? Sən çıxış etdin. Səni necə qarşıladılar?

-Bir az dayan da! Söyləyim, qulaq as. Orada qırıxdan çox millətdən adamlar iştirak edirdi. Hər millətin öz dördləri var. Orada əsasən ancaq ümumi vacib məsələlərdən danışdılar. Mən zala girəndə, vallah, mən heç gözləməyirdim ki, orada o qədər adam olacaq.

-Sən bu konfransa hazırlaşmışdın? Çıxış etdin?

-Bəli. Mən bizim xalqımız, onun indiki halı haqqında danışdım. Mənim



bəxtimdən konfransı elə planlaşdırmışdılar ki, hər millətə kifayət vaxt ərzində imkan verirdilər danışsın.

-Konfrans neçə gün davam etdi?

-Üç gün. Gündə beş saat, günün yarısını. İki saat işləyirdik, sonra bir saat istirahət edirdik. Bundan başqa, iş günü qurtaranda bizə yaxşı yemək verirdilər və sonra bizə şəhərin maraqlı yerlərini göstərirdilər. Ancaq oranın iqlimi çox istidir və mənim halım hərdən bir xarab olurdu.

Упр.10.Найдите эквиваленты предложений (туда и назад). Заучите их.

Что ты планируешь?

Soyun və bu paltarları gey.

Мы отправились утром.

Yadıma salsan, gələrəm.

Где ты поранил свою руку?

Yadımdan çıxıb sənə zəng edim.

Если ты напомнишь мне, я приду.

Sən nəyi planlaşdırırsan.

Я забыл позвонить тебе.

Şəhər biz yola düşdük.

Разденься и одень эту одежду.

Sən harada əlini zədələmişən?

Этого достаточно для тебя.

Gəl, barışaq.

Теперь, когда ты здесь, расскажи всё.

Bu sizin üçün kifayətdir.

Ты просто испортил представление.

Bu çox vacib məsələdir.

Это - очень важная задача.

Sən kimi(nəyi) axtarırsan?

Давай помиримся.

Sən sadəcə tamaşanı korladın.

?Кого (что) ты ищешь?

İndi ki, buradasan hər şeyi söylə.

Упр.11.Придумайте ситуации на базе данных групп слов.

1.Yada düşmək, planlaşdırmaq, məsələ, birdən, vacib, zəng etmək, korlamaq, məşğul olmaq, axtarmaq.

2.Çimərlik, paltar, geymək, hazırlaşmaq, soyunmaq, hal, kurort, yaddan çıxmaq.

3.Konfrans, yada salmaq, vacib, itirmək, məru'zə(доклад), zəng etmək,

ГРАММАТИКА I

В этом УРОКЕ вы узнаете как образуются Причастия настоящего времени (бегущий мальчик, смеющиеся дети, спящая девочка и т.д.). Они

образуются постановкой суффиксов-(y) **an,ən-** к корню глаголов**:
oturan adam = сидящий мужчина, *işlə(y)ən adamlar* = работающие люди

Как и прилагательные они **не изменяются по падежам и числам:**

gələn qatarların - прибывающих поездов,

oturan adama - сидящему человеку

Как и в русском языке со словами, относящимися к ним, образуют причастный оборот:

Bu, zavoda g'c'dən adamlar, Bakıda yaşa'yan əcnəbilərdir.

Люди, идущие на завод, иностранцы, проживающие в Баку

Bağda işləyən kəşi mənim atamdır.

Мужчина, работающий в саду, мой отец

Причастие в Азербайджанском языке обозначает действие в настоящем времени и не зависит от времени основного действия в предложении.

Последнее может обозначать действие **до и после** действия указанного причастием.

Gələn qatar bu gün yola düşür. (sabah yola düşəcək) (gecikmişdi)

Прибывающий поезд сегодня отправляется (завтра отправится)(опоздал)

Как и прилагательное может заменять предмет, который оно характеризует, и соответственно изменяться по падежам и числам

Moskvaya g'c'dənlər platformada qatarı gözləyirdilər.

Отъезжающие в Москву ожидали поезд на платформе.

Будучи образованным от глагола, его отрицательная форма образуется теми же суффиксами **-mə, mə-**. При этом ударение с суффиксов переходит на последнюю корневую гласную:

Dərsə 'gəl-mə-(y)ən uşaqlar, yarışda iştirak edirlər (edəcəklər, edirdilər)

Дети, не пришедшие на урок, принимают участие в соревнованиях

(принимали, будут принимать участие)

Упр.12. Чтение и понимание.

1. *Həkim zədələnən əlimə baxdı* - 1. Доктор осмотрел мою пораненную руку

Bizi qarşılayan adamın adı Anar idi. - Имя встречающего нас человека- Ана

Yola düşən qatar 2-ci platformada idi. - Отправляющийся поезд был у 2-ой платформы

2. *Uşağını axtaran adam onu tapanla danışdı* - 2. Человек, потерявший ребёнка беседовал с его нашедшим.

Otağa girənlər orada oturanlara salam verdilər. - Вошедшие в комнату поздоровались с сидящими там.

Qatar gələndə gözləyənlər platformaya tələsdilər - Когда прибыл поезд, ожидающие поспешили на платформу.

Упр.13. Замените словосочетания, пользуясь причастием.

Пример: Oğlan gedir - gedən oğlan;

Qadın paltar alır – paltar alan qadın

1. Uşaqlar barışırlar, avtobus gəlir, ana sevinir, it qaçır, oğlan zəng edir, kişi üzür, oğlanlar küsürlər, kurort işləyir, məsələ yaddan çıxıb,

2. Turist viza alır; müəllim dərs deyir; meyvə stolun üstündə qalıb; mənim əlim zədələnib; bu adam çox yeyir; bu qadın iki it saxlayır; turistlər məzuniyyətlərini keçirirlər; hadisə yada düşür; ailə səyahətə çıxır, ana uşağına nağıl söyləyir.

Пример: qatarı gözləyirlər – qatarı gözləyənlər

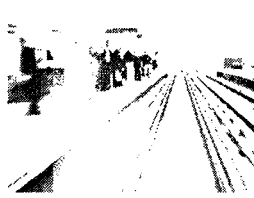
3. pul dəyişirlər, paltar alırlar, biri musiqiyə qulaq asır o birisi məktub yazır – biri o birisinə dedi, bizə şəhəri göstərir, işlə məşğul idilər, Universitetə hazırlaşırlar, mağazadan çörək alırlar, tezdən oyanırlar, çimərlikdə çimirlər, teatra baxırlar, özlərini günə verirlər, müxtəlif şeylər işi korlayırlar, ağır halda olur, bahalı paltar geyirlər, ayrı adamların işinə girirlər, tez-tez zəng edirlər, vacib məsələləri fikirləşmirlər, adada yaşayırlar.

Упр.14. Переведите.(Понимание).

1.Bakıda ayrı ölkələrdən gələnlər çoxdur. Biz onları, əsasən, ya «Hyatt Reginsy»də, ya da əcnəbilərin xoşlarına gələn restoranlarda görürük. Orada yerli xidmət edənlərə ingilis dilini öyrədirlər. Verilən xörəklər, adətən, ayrı ölkələrin yeməkləridir. Bir-iki ay bu yerləri gözdən sonra biz bir neçə adamlarla, əsasən Amerikadan gələnlərlə tanış olmuşuq. Onlarla bir yerdə boş vaxtımızı yaxşı keçirə bilirik. 2.Onlar stolları düzəldən adamı çağırıdılar. 3.Orxan yaddan çıxan məsələni yadımıza saldı. 4.Vağzalda qarşılayan adamlar əcnəbiləri avtobusla mehmanxanaya apardılar. 5.Biz 8-zin yarısında gedən qatara mindik. 6.İdman zalında yarışlara hazırlaşan uşaqlar gimnastika ilə məşğul idilər. 7.Onların kifayət qədər vaxtları var idi. 8.Yaddaşı yaxşı olan adamlar xarici dili tez öyrənmə bilirlər.

Упр.15. Переведите. Перескажите, используя как можно больше причастий.

Mən dostumla aeroporta getdim. O, xaricə ezamiyyətə gedirdi. O, yola düşəndən sonra mən vağzala getdim ki, mənim kurortdan qayıdan valideynlərimi qarşılayam. Mən vağzala gələndə gördüm ki, 6.30-da gələcək qatarı qarşılayanlar çox idi. Bir fincan şirə içəndən sonra mən də platformaya qalxdım.



Tezliklə qatar gəldi və səyahət edənlər bir-bir qatardan çıxdılar. Yeri gəlmişkən, baqajı aparmağa kömək edənlər bəlkə də qarşılayanlardan çox idi. Nəhayət, qatardan düşən valideynlərimi gördüm. Mən onlara yaxınlaşdım,

salamladım və onlarla olan iki çamadanı götürdüm. Vağzalı meydanında gözləyən taksilər çox idi. Hər sürücü çalışdı vağzaldan çıxan adamları öz maşınında aparsın. Biz taksilərin birində rahat oturandan sonra maşın bizi evə apardı.

Упр.16.Переведите.*

1.Сидящий мужчина, смеющаяся девушка, мирящиеся дети, ссорящиеся мальчики, планирующий офис, думающий человек, работающий завод, рассказывающий сказку человек, отправляющийся автобус, спящая собака, варящая (готовящая) женщина, помогающий доктор, торопящийся покупатель, занятой человек.

2.человек, закрывающий дверь; женщина, меняющая одежду; семья, планирующая путешествие; сотрудник, нетерпеливо ожидающий отпуск; продавец, продающий фрукты и овощи; мальчик, готовящийся идти в университет; мужчина, рассказывающий событие; человек, ищущий свою сумку; люди, путешествующие на далёкий остров; профессор, готовящийся к лекции; девушка, одевающая новое платье, женщина, готовящая мясной суп, рано встающий мужчина, человек; делающий стол; люди, стоящие на другой стороне улицы; девушки, плавающие в бассейне; шум, портящий представление; люди едущие на курорт.

3.продающий одежду, кушающему обед, держащего кошек, от готовящего еду в ресторане, увидеть заказывающего билеты, говорить готовящемуся к путешествию, спрашивать отправляющегося в путешествие водящему машину, с встречающими поезд, наблюдающему церемонию.

Упр.17. Придумайте предложения или ситуации с использованием словосочетаний Упр.16.

Несложное грамматическое правило: слово **кими** в сочетании с **причастием** (раздельно) переводится: как только это действие закончено, независимо от времени, в каком стоит основное действие. Примеры:

Bu məsələ yadıma düşən kimi mən müdirə zəng etdim (cdirom, cdəcəm).

Как только я вспомнил это дело, я позвонил директору (вспомню-позвоню, вспоминаю – звоню).

Mən səyahətə hazırlaşan kimi yola düşəcəyəm (düşdüm)

Как только *приготовлюсь* к путешествию, я *отправлюсь*

Приготовился

отправился

Упр.18.Переведите.*

- 1.Bizim idman komitimiz yarışları planlaşdıran kimi biz oyunlara başlayacağıq.
- 2.Saat altının yarısı olan kimi fəhlələr evlərinə tələsirlər.
- 3.Məktubu yazan kimi o, onu göndərdi.
4. Dayan, dayan. Mən işimi qurtaran kimi bir yerdə gedərik.
- 5.Bələdçi əcnəbiləri qarşılayan kimi onları mehmanxanaya aparacaq.
- 6.Zaur işdən gələn kimi həmişə mətbəxə tələsir ki, görsün orada yeməyə nə var.
- 7.Biz

adaya çatan kimi onun gözəl çimərliyinə gedirik. 8. O, mənim pasportumu tapan kimi mənə zəng etdi. 9. Onlar, adətən, barışan kimi restorana gedirlər. 10. Elə bilirəm ki, mən ondan xahiş edənin kimi o, mənə kömək edəcək?

Упр.19.Переведите.*

1.-Как только я отправлюсь (ую), она меня забудет. – Не может быть. Она любит тебя и будет нетерпеливо ждать тебя. 2.Постой, я скажу тебе, как только он мне позвонит. 3.Он обычно бежит по пляжу к морю, как только разденется. 4.Как только вы вернётесь с курорта, я расскажу вашей жене о вашем лечении здесь. – Вы думаете она поверит вам? – Посмотрите на себя! Конечно, поверит, как только увидит вас. 5.Как только я поранил ногу, я пошёл к доктору.

ГРАММАТИКА II

Точно так же, как отглагольные прилагательные, относящиеся действия, производимые с характеризуемыми предметами в будущее –**acaq, əsək-** слова-действия прошедшего неопределенного с суффиксами –**miş⁴** без указания на лицо и число могут выступать отглагольными прилагательными или **Причастиями II** (пошедшего времени) и характеризовать предмет, как испытавшее указанное действие в прошлом.

Например:

Tələbələr bu gün mühazirəyə qulaq asmışlar. - *Mühazirəyə qulaq asmış tələbələr*

Сегодня студенты слушали лекцию - Студенты, слушавшие лекцию

İstirahət etmiş adam – отдохнувший человек, *keçmiş tamaşa* - прошедший концерт

В этой функции они так же, как прилагательные, могут заменять характеризуемый предмет и изменяться по лицам, числам и падежам (обычно в страдательном залоге)

Bir neçə tələbə mühazirədə yatmışdır. Zəngi eşidən kimi yatmışlar oyandı.

Несколько студентов спали на лекции. Как только услышали звонок, спавшие проснулись.

Некоторые из такого рода причастий вошли в язык как независимые слова: *onun keçmiş* его прошлое, *keçmiş* (как прилаг.) *prezident* – прежний президент.

Упр.20.Чтение и понимание.

Bu gün çoxlu sağalmış xəstələr evlərinə getdilər.

Сегодня многие вылечившиеся больные ушли домой

Küsmüş uşaqlar barışmaq istəmirdilər. -

Поссорившиеся дети не хотели мириться.

Çimərlikdə soyunmuş adamların çoxu suda oynayırdılar.

Большинство раздевшихся на пляже людей игрались в воде

Yola düşmüş maşınlar müxtəlif şəhərlərə getdilər.

Отправившиеся машины ехали в различные города.

Упр.21.Переведите.

1. Bu iş yadımdan çıxmışdı. - Yadımdan çıxmış işim indi mənə rahat edirdi. 2. Ofisin işçiləri ezamiyyətə hazırlaşmışdılar. Mən gətməyə, ezamiyyətə hazırlaşmış işçiləri incidərəm. 3. Artyom adasında yaşayanlarla, orada illərlə

İsləmiş adamlarla çoxdan tanış olmuşam. 4.Bu ərzağın vaxtı kəçib. - Vaxtı kəçmiş ərzağı satmaq olmaz. 5..Xaricdən çox mühəndis gəlib. - Xaricdən gəlmiş mühəndislər Azərbaycanın müxtəlif yerlərində işləyirlər. 6.Uşaq oyanıb. - Ana oyanmış uşağın səsinə eşidən kimi yanına qaçdı. 7.Qrupun iki uşağı küsmüşdü. - Küsmüş uşaqlar indi dost olublar. 8.Uşaqlar bayrama hazırlaşmışlar. - Bayrama hazırlaşmış uşaqları müəllim dənizkənarı parka şənliyə apardı. 9.Bakıya ayrı yerlərdən çoxlu ailə köçüb. - İndi də Bakıda ayrı yerlərdən köçmüş ailələr çoxdur.

Упр.22.Переведите словосочетания.*

1. Забытая книга. 2.одетый мужчина. 3.прошлая игра. 4.прежнее правитель-ство. 5.вспомнившееся событие. 6.скучавшие дети. 7.отдохнувший человек. 8.поссорившиеся люди.

Упр.23.Прочтите и переведите диалог.

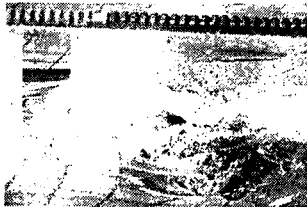
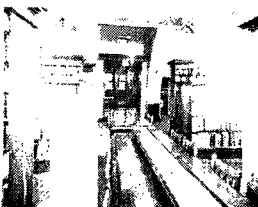
BİZİM BAKI HƏYATIMIZ

Bu yaxında mən bir həftəlik məzuniyyət götürdüm ki, Peterburqa qohumlarıma baş çəkməyə gedim. Mənim bəxtimdən bütün ailəmi görə bildim. Bizim ailəmiz böyükdür. Validəylərim, bacı-qardaşlarım, hamı bu dəfə heç yana getməmişdilər, evdə idilər. Onlarla uzun söhbətlərim oldu. Xüsusən, mənim bacım Nelli üçün hər şey maraqlı idi.

N.: Yaxşı, bəs, siz heç yana getməyəndə boş vaxtınızı necə keçirirsiniz?

X.: O baxır ki, boş vaxtımız nə qədərdir. Elə olur ki, biz işimizdən 2-3 gün azadıq. Düzdür, belə vaxtları planlaşdırmaq olmur. Ancaq təsadüfən belə günlər düşəndə biz Azərbaycanın bir səyahət etməli güşəsini seçirik. Sonra tez hazırlaşırıq və səhər öz məşinımızda **yola düşürük**. Biz artıq "Uzun Meşə" istirahət güşəsində, "Göy-Gölün" kurortunda olmuşuq. Mən bacıma oraların gözəl mənzərələrindən söylədim.

Bizim gün ərzində boş vaxtımız olanda isə onu elə-bələ **itirməmək** üçün biz Bakıdakı əyləncə yerlərinə baş çəkirik. «Hyatt Regency» çox qəşəng bina olan istirahət kompleksidir. Orada əyləncə üçün hər şərait var. Biz oraya həftədə 1-2 dəfə gedirik. Əsasən, idmanla məşğul oluruq: hovuzda üzürük,



tenis oynayırıq. Mərkəzin böyük kitabxanası da var. İndi ki, mən ezamiyyətə gedəndə uzun yolları gözməli oluram, mən o qədər maraqlı kitab oxumuşam!

Adətən, mən **Andreyin yadına salıram** ki, biz öyləncə Mərkəzinə gedə bilərik. Öfsuslar olsun ki, biz teatrlara, konsertlərə baş çəkəndə, biz tamaşaları görürük, ancaq orada nə danışırlar hələ yaxşı başa düşmürük. Təbiidir ki, oraya gedən əcnəbi Azərbaycan dilini yaxşı bilməlidir.

N.: Bəs, sən dedin ki, siz Azərbaycan dilini öyrənirsiniz, onları başa düşmöləsiniz.

X.: Düzdür. Öyrənirik. Ancaq biz çox **sadə** dili öyrənirik ki, şəhərdə, küçədə olan yerli adamlarla danışa bilək, onları başa düşək. **Elə bilirsen** 'i, dili öyrənmək asandır? **Şərq** dilləri lap ayırıdır. Bizim dillərimiz kimi deyil. Yeri **gəlmişkən**, mən tez-tez Azəri televizorda verilən proqramlara baxıram. Düzdür, bütün onlar danışan şeyləri başa düşmürəm. Ancaq hərdənbir sözləri, hətta cümlələri kifayət qədər başa düşmək olur.

Yaxşı. **Sözüm indi onda deyil. Dayan, yadımdan çıxdı** nə deyirdim. Nəşə buraya gələndən sonra **yaddaşım** bir az xarab olub. Elə bil ki, heç yanda olmamışam. Hə, «Hyatt Recinsi»dən başqa biz stadiona da gedirik. Andrey orada rəqbi oynayır.

N.: Bakıda rəqbi də oynayırlar? **Ola bilməz!**

X.: Bəli. Ancaq onlar bu yaxınlarda rəqbi ilə məşğul olmağa başlayıblar. Andrey isə yaxşı rəqbi oyunçusudur. O, onları öyrədir. Stadionu gələndən kimi idman paltarını **geyir** və rəqbi meydanına çıxır. Mən isə otururam, onların oyunlarını müşahidə edirəm. Ya da qəzetlərdə mənim üçün vacib olan materialları axtarıram. Bir vaxt keçən il Andrey əlini **zədələmişdi**. Oynayanda hiss etmədi.

Sonra evdə **soyunanda birdən** əli onu bərk incitdi. Bir ay oynaya bilmədi.

N.: Bəs, axşamlar, xüsusən, yayda evdə oturursunuz?

X.: O baxır ki, əlimizdə olan iş nə qədər vacib, ya da çoxdur. Vaxtımız boş olanda biz şəhəri gəzirik. Orada şəhərin mərkəzində bir balaca bağ var. Bağda bir hovuz və onun yanında restoran var. Buraya, əsasən, əcnəbilər gəlirlər. Açıq havada otururuq, bizimlə tanış olan əcnəbilərlə söhbət edirik. Oradan dənizkənarı parka çox yaxındır. Biz oraya gedirik, sərin havadan həzz alırıq. Burada gəzənlər, oynayan, qaçan uşaqlar lap çox olur.



Упр.24.Переведите предложения, а затем найдите их в тексте для сверки.

- 1.Я смогла увидеть всю мою семью.
- 2.Все было интересно, особенно, моей сестре Нелли.
- 3.Смотря сколько у нас свободного времени.
- 4.Затем мы быстро готовимся и утром отправляемся.
- 5.Я рассказала сестре об их красивые пейзажах..
- 6.Там есть всё для развлечений.
- 7.Теперь, когда я должна путешествовать длинные расстояния, когда еду в командировку, я прочитала столько интересных книг!
- 8.Естественно, что иностранцы, идущие туда, должны хорошо знать азербайджанский.
- 9.Ты думаешь выучить язык легко?
- 10.Но иногда можно понять слова, даже предложения.
- 11.Как будто я нигде не

была. 12. Андрей – хороший игрок регби. 13. Как только он приходит на стадион, он одевает спортивную форму и выходит на поле. 14. Однажды в прошлом году он поранил руку. 15. В основном иностранцы приходят туда.

Упр.25. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Vera nə üçün bir həftəlik məzuniyyət götürdü? 2. O, bütün ailəsinə görə bildimi? 3. Onların nə vaxt 2-3 gün azad vaxtları olur? 4. Belə vaxt olanda onlar nə edirlər? 5. Onlar harada artıq olublar? 6. Onların günün ərzində boş vaxtları olanda haraya gedirlər? 7. "Hyatt Recinsi"də şərait necədir? 8. Əsasən, onlar orada nə ilə məşğul olurlar? 9. Vera kitabları nə vaxt oxuyur? 10. Necə olur ki, onlar Əyləncə Mərkəzinə gedirlər? 11. Onlar teatrları, konsertləri başa düşürlərmi? 12. Onlar öyrənmə dilinə nəyə imkan verir? 13. Dil öyrənmək asan, yoxsa çətin? Nə üçün? 14. Onlar televizorda verilən proqramları necə başa düşürlər? 15. Peterburqa gələndən sonra onun nəyi xoşuna gəlir? 16. Bu Mərkəzdən başqa onlar haraya gedirlər? 17. Andrey necə rəqibi oynaya bilər? 18. Azərbaycanca haçan rəqibi oynamağa başlayıblar? 19. Stadionu gələndən kimi o nə edir? 20. Bəs, Vera stadionda nə edir? 21. Keçən il Andrey nəyi zədələmişdi? 22. O nə qədər oynaya bilərdi? 23. Onlar axşam boş vaxtlarını necə keçirirlər? 24. Əcnəbilər, əsasən, haraya gəlirlər?

Упр.26. Исправьте ошибочные утверждения. Начиная с: "Bağışlayın məni, ancaq siz (bir qədər, heç) düz demirsiniz (bu düz deyil). Məncə..."

1. Vera bir aylıq məzuniyyət götürdü ki, Kanadada Andreyi görsün. 2. Vera Leninqrada gələndən əvvəl heç kimi tapmadı. 3. Vera və Andrey 2-3 gün boş vaxtları olanda Abşeron çimərliklərindən çıxırlar. 4. Günün ərzində onların boş vaxtları olmur. 5. Əyləncə Mərkəzində istirahət etmək üçün heç bir şərait yoxdur. 6. Teatr və konsertlər onların əsas əyləncələridir. Hər axşam teatra gedirlər. 7. Andrey və Vera ingilis dilini öyrənirlər və televizorda ancaq ingilis proqramlarına baxırlar. 8. Andrey Bakıda rəqibi oynamağı öyrənir. 9. Andrey ayağını zədələyib və indi rəqibi ilə məşğul olmur. 10. Onlar bir restoran tanıyırlar və hər axşam vaxtlarını orada keçirirlər.

Упр.27. Прочтите отрывки соответствующих заголовкам, данным ниже, переведите и перескажите.

1. Onların Əyləncə Mərkəzində istirahəti. 2. Andreyin əli. 3. Vera Peterburqa gəlir. 4. Asudə axşamlar. 5. Onların uzun səyahətləri. 6. Stadion.

Упр.28. Расскажите, как вы проводите свой досуг.

Ключи к упражнениям:

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

A) 1-6. Dayan. 2-1. zədələmişən. 3-8. Məsələdə. 4-2. barışaq. 5-11. Adada. 6-3. yadıma saldı. 7-10. girməyə. 8-9. İtirən. 9-5. haızırlaşasan. 10-7. qarşılayacaq.

11-4. səbirsizliklə.

B) 1-7. Gey. 2-1. Axtarsam. 3-10. zəng etsən. 4-2. Korlayırsan. 5-3. Soyun. 6-8. Yarısını. 7-4. Sadə. 8-11. yadımdan çıxdı. 9-5. Kifayətdir. 10-9. yola düşdülər. 11-6. Halından.

Упр.16.Переведите.

1.Oturan adam, gülən qız, barışan uşaqlar, kəsən oğlanlar, planlaşdıran ofis, fikirləşən adam, işləyən zavod, nağıl söyləyən adam, yola düşən avtobus, yatan it, bişirən qadın, kömək edən həkim, planlaşdıran mühəndis, məşğul olan adam.

2.Qapını bağlayan kişi, paltarını dəyişən qadın, səyahətini planlaşdıran ailə, bayramı(nı) səbirsizliklə gözləyən işçi, meyvə və tərəvəz satan satıcı, Universitetə girmək üçün hazırlaşan oğlan, çantasını axtaran adam, uzaq adaya səyahət edən adamlar, mühazirəyə hazırlaşan professor, təzə paltar geyən qız, bozbaş bişirən qadın, tezdən duran adam, stol düzəldən adam, küçünün o biri tərəfində dayanan adamlar, hovuzda üzən qızlar, tamaşanı korlayan səs-küy, kurorta gedən adamlar.

3.Paltar satan, nahar yeyənlərə, pişikləri saxlayanın, restoranlarda yemək bişirənlərdən, biletləri sifariş edənləri görmək, səyahətə hazırlaşanla danışmaq, səyahətə yola düşənlərdən soruşmaq, maşın sürənə, qatırı qarşılayanlarla, mərasimi müşahidə edəne.

Упр.18.Переведите.

1.Мы начнём игры, как только наш спортивный комитет планирует соревнования. 2.Как только наступает половина шестого, рабочие спешат домой. 3.Как только написал письмо, он его отправил. 4.Постой. Мы пойдём вместе, как только я закончу работу. 5.Как только гид встретил иностранцев, он отвёл их в гостиницу. 6.Как только Заур приходит домой, он спешит на кухню увидеть, что там есть покушать. 7.Как только мы добрались до острова, мы пошли на его красивый пляж. 8.Как только он нашёл мой паспорт, позвонил мне. 9.Они, как только мирятся, идут в ресторан. 10.Ты думаешь, что, как только я попрошу, он мне поможет?

Упр.19. Переведите.

1.Mən yola düşən kimi sən mənə yaddan çıxaracaqsan. - Ola bilməz! O, sənə sevir və sənə səbirsizliklə gözləyəcək. 2.Dayan, o, mənə zəng edən kimi sənə deyəcəyəm. 3.Adətən, o, cimərlikdə soyunan kimi dənizə qaçır. 4.Siz kurortdan qayıdan kimi mən ıradınıza buradaki müalicənin haqqında söyləyəcəyəm.- Elə bilirsiniz ki, o, sizə inanacaq? - Siz öz halınıza baxın. Əlbəttə, sizi görənin kimi inanar. 5. Mən ayağımı zədələyən kimi həkimin yanına getdim.

Упр.22.Переведите словосочетания.

1.Yaddan çıxmış kitab. 2.geyinmiş adam. 3.keçmiş oyun. 4.keçmiş hökumət. 5.yada düşmüş hadisə. 6.darıxmış uşaqlar. 7.istirahət etmiş adam. 8.küsmüş adamlar.

1. Причастие прошедшего времени (активное) (-dik⁴-)

2. Степени сравнения.

Активный словарь



Лить
tökmək *n.*



фотографировать
şəkil çəkmək



одеваться
geyinmək *n.*



войти/поступить
daxil olmaq



чадра
çadra



огурец
xiyar



помидор
pomidor



напиток
içki *c.n.*

обещать - söz vermək *n.*
 мусульманин - müsəlman *c.n.*
 обращать внимание - fikir vermək
 должность/обязанность - vəzifə
 раздавать - paylamaq *n.*
 высшая школа - ali məktəb
 просыпаться - oyanmaq *n.*
 праздновать/отмечать - qeyd etmək

широкий - geniş
 мацони - qatıq
 экзамен - imtahan *c.n.*
 уважение - hörmət
 высокий - yüksək
 сосед - qonşu *c.n.*
 совет - məsləhət
 причина - səbəb
 слабый - zəif
 природа - təbiət
 успех - uğur
 балл - xal
 хозяин - sahib
 запах - iy

Выражения:

əksər halda- в большинстве случаев məsələ ondadır ki- дело в том, что
 (bu, o) səbəbdən – из-за, по причине həm ... həm də... - как то, так и
 abidələrə çatanda - что касается памятников məsələn - например

ПРИМЕЧАНИЕ:

qonaq çağırmaq – приглашать в гости
 qonaq etmək- угощать məsləhət vermək /göstərmək - советовать
 qonaq gətmək- идти в гости geniş - широкий (просторный)

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

A) söz vermək, sahib, səbəb, daxil olmaq, xiyar, iy, müsəlman, qonaq getmək, qatıq, içki, fikir vermək, çadra, təbiət, şəkil çəkmək, məsləhət vermək, xal, yüksək, qeyd etmək, hörmət, imtahan, ali məktəb, qonşu, geniş, geyinmək, tökmək, zəif, paylamaq, pomidor, uğur, oyanmaq, məsləhət, vəzifə, qonaq

Б) мусульманин, мацони, напиток, балл, высокий, праздновать/регистрировать, одеваться, слабый, лить, просыпаться, совет, должность/обязанность, огурец, войти/поступить, запах, природа, фотографировать, высшая школа, широкий, сосед, раздавать, успех, обещать, хозяин, причина, обращать внимание, идти в гости, давать совет, дело в том, что, как...так и, угощать, например, раздавать

А) müsəlman, qatıq, içki, yüksək, qeyd etmək, hörmət, zəif, paylamaq, vəzifə, pomidor, oyanmaq, məsləhət, daxil olmaq, xiyar, iy, təbiət, şəkil çəkmək, geniş, xal, qonşu, geyinmək, tökmək, uğur, söz vermək, sahib, səbəb, fikir vermək, çadra, imtahan, ali məktəb, qonaq etmək, məsələn, həm...həm də, fikir vermək.

Б) хозяин, обещать, причина, войти/поступить, огурец, запах, одеваться, мусульманин, мацони, напитки, обращать внимание, чадра, природа, успех, слабый, фотографировать, балл, высокий, сосед, уважать, экзамен, слабый, праздновать/регистрировать, лить, высшая школа, просторный, раздавать, просыпаться, идти в гости, совет, должность/обязанность, например.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов (туда и обратно).

высшая школа - söz vermək	широкий - imtahan	причина - uğur
обещать - müsəlman	мацони - geniş	слабый - təbiət
раздавать - oyanmaq	экзамен - yüksək	природа - səbəb
мусульманин - paylamaq	уважение - qatıq	успех - xal
просыпаться - ali məktəb	высокий - hörmət	балл - zəif

обращать вним. - qeyd etmək	сосед - məsləhət	хозяин - içki
должность/обязан. - fikir vermək	совет - xiyar	запах - tökmək
празднов./отмечать - daxil olmaq	огурец - qonşu	напиток - uğur
входить/поступать - şəkil çəkmək	одеваться - hörmət	лить - iy
фотографировать - vəzifə	уважение - geyinmək	успех - sahib

Упр.4. Найдите недостающие значения.

обещать - müsəlman	мацони -	слабый - təbiət
мусульманин -	уважение -	успех - xal
просыпаться -	высокий -	балл -
раздавать -	экзамен - yüksək	природа -
высшая школа - söz vermək	широкий - imtahan	причина -

должность/обязан. - fikir vermək	совет -	запах -
празднов./отмечать - daxil olmaq	огурец - qonşu	напиток -
обращать вним. -	сосед -	хозяин - içki
фотографировать - vəzifə	уважение - geyinmək	успех -
входить/поступать -	одеваться -	лить - iy

Упр.5. Расположите слова согласно русскому алфавиту их значений.

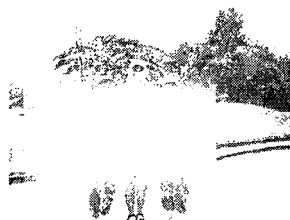
oynamaq	şəkil çəkmək	pomidor	vəzifə	imtahan	xal
paylamaq	qonaq çağırmaq	məsləhət	tökmək	tabiət	iy
söz vermək	fikir vermək	daxil olmaq	zəif	çadra	uğur
müəlmən	qonaq gəlmək	qonaq etmək	hörmət	səbəb	geniş
qeyd etmək	geyinmək	ali məktəb	yüksək	sahib	içki

Упр.6. Замените подчеркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Səhər mən görək işçilərin pulunu paylayım (завтра, через два дня, после церемонии – он, обещавший директор, мы, они – зарегистрировать новые лекарства; купить мацони, сок и напитки; посоветовать студентам перед экзаменами). 2. Bu il o, imtahanlarda yüksək xal yığıb (в прошлом году, этим летом – мы, я, вы – поступил в университет, посетил свою тётю как гость). 3. Məsələ ondadır ki, ali məktəbə daxil olmaq çətindir/asandır (собрать много баллов, быть директором большой компании, сделать вкусное мацони, принести столько много сока и напитков /помидоров и огурцов/). 4. Sən söz verdin ki, bizi qonaq çağıracaqsan (он, они – обманул – обратит внимание на эту задачу, будет широко говорить об этом на лекции, успешно сдаст (пройдёт) экзамены, поможет слабым студентам). 5. O, həm mənə, həm də sənə həmin məsləhəti verdi (вы, они – обещали, что угостите их (его) вкусным обедом; сказал, что мы успешно будем работать на этой должности; сказал; что мы почувствуем вкусный запах, но ничего не съедим; сказал, что его сосед скажет ему, где он находится). 6. Buna baxmayaraq, sən yüksək xal yığa bildin (он, мы, они – приготовили вкусную еду, сфотографировали интересные места, проснулся поздно, не надела чадру, не сказал причину, его ответ не был слабым, обещал, что он придёт /отпразднует день рождения, найдёт работу для него).

Упр.7. Откройте скобки и переведите предложения.

O gün mən səhər mədəmin ağrısından (проснулся). Adətən mən ağrılara (не обращаю внимания). Ancaq bu dəfə mədəm bərk ağrıyırdı və mən özümü çox (слабым) hiss edirdim. Anam (совет) verdi ki, mən həkimə gedim. Həkim məni yoxladı. Qızdırmam bir qədər (высокий) idi. Dərmanı yazmaqdan qabaq o, məndən nə yediyimi soruşdu. "Sözün düzü,- mən dedim,- iki gün bundan qabaq (наш сосед) bizi (пригласил) onlarla bir yerdə milli bayramımızı (отмечать). Bu (причина) görə onlar 2-3 ayı ölkədən olan dostlarını da (пригласили). Qonaq gəlmiş əcnəbilər Vyetnamdandırlar. Siz bilirsiniz ki, onların, (природа), yeməkləri, necə (одеваются) ayırıdır. Şönlüyü onlar öz (просторный) qonaq otağında keçirirdilər. Deyə bilərəm ki, onlar bayramı çox qəşəng (отпраздновали). Evin (хозяин) və onların böyük uşaqları arvada kömək



ctdilər. Kişi stolu düzəltdi, çörəyi, bişirdiyi toyuğu kəsdı, (напикти) qoydu. Böyük qızı (помидоры, огурцы), göyörtı və ayrı salatları hazırladı. O birisi qızı qab-qasağı stolun üstünə qoydu. Axşam qonaqlar evə (когда вошли) onları (с уважением) qarşıladılar. (Несмотря на то,) ki, onların dini ayırıdır biz isə (мусульмане), bayramımızı çox (с успехом) (отпраздновали). (Мой сосед) boşqablara isti xörəyi (налила), böyük qızı isə çörəyi (раздала) . Biz maraqlı



söhbət etdik, güldük, onlar öz milli mahnılarını oxudular, çoxlu (фотографировались). Biz (пообещали) ki, şəkilləri onlara da verəcəyik. Bişirdiyi xörəklər onların xoşuna gəldi, dedilər çox (вкусные), bu xörəklərin (запах) hiss edən kimi iştahan gəlir. Mən nəşə çox yedim. Bəlkə (по этой причине) mə'dəm bu gün ağrıdı." Həkim dedi ki, mən o qədər də xəstə deyiləm, (совет) gördü ki, bu dərmanları içim və iki-üç günə sağalacağam.

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

A) 1.təbiəti. 2.imtahanlarda. 3. iyli. 4.tök. 5.məsələ, geyinmək, 6. şəkilinizi çəkim. 7.çadra. 8. paylamısan. 9. uğurla 10.şəkilimizi çəkməyə. 11. sahibidir..

.... ondadır ki, paltar çoxdur, ancaq sən necəlazımdır, bilmirən. 2.O, bu ... nə qədər xal yığıb? 3.Gəl əlimə su ..., yuyum. 4.Məndə f/apparat var. Gəlin, mən sizin 5.Meyvələri uşaqlara sən ... ? Çox sağol. 6.Elçin, hazırlaş. İndi kinostudiyadan bizim gələcəklər. 7.İndi şəhərdə geymiş qızları çox taparsan. 8.Azərbaycanın ... çox qəşəngdir: meşəli dağlar, çaylar, yaşıl vadilər. 9. Mənim dayım bu kompaniyanın 10. Bizim həndbol komandamız bu yarışlarda...çıxış etdi.11.Qonşumuz iştaha açan qəşəng....xörəklər bişirir.

B) 1. zəifdir. 2.vəzifələrindən. 3. xal. 4.səbəbi. 5.qonaq gedirik. 6.hörmətlə, məsləhətlərinə. 7.fikir verməşən. 8.ali məktəbə. 9.geniş. 10.daxil olanda.

1.O qədər içki almağın ... nədir? Bayramdır? 2.Mən böyük ... bizim məşhur yazıcımızın qulaq asdım. 3.Tez-tez yüksək vəzifədə işləyən adamlar öz xeyirlərinə istifadə edirlər. 4.Onun mağazası çox ... və işıqlıdır. 5.Kamal, geyin. Axşam biz 6.Son yarışda 1-ci yeri tutmaq üçün necə ... yığılmalı idin? 7.Pisi odur ki, onun yaddaşı... . O,sözləri yadında saxlaya bilmir. 8.Əgər sən dərslərinə , institutu qurtara bilməyəcəksən. 9.O, otağa biz onu hörmətlə qarşıladıq. 10.Görəsən, sənin düşməməyinin səbəbi nədir?

Упр.9.Найдите эквиваленты предложений. Выучите.

Он обещал встретить их.

Я сфотографировал его.

Он поступил в высш. школу в этом году.

Меня вызвал хозяин фирмы.

Я быстро оделся и побежал на работу.

Кушать долму с мацони вкусно.

Мən onun şəklini çəkdim.

O, söz verdi ki, onları qarşılayacaq.

Tez geyindim və işə qaçdım.

Dolmanı qatıq ilə yemək dadlıdır

Firmanın sahibi məni çağırırdı.

O,ali məktəbə daxil oldu bu il.

Друг пригласил меня к себе домой.

Как ты принимаешь гостей?

Можешь ты устроить меня на работу?

Я уважаю девушек, носящих чадру.

Мать налила чай для детей

Я опоздал по этой причине.

Mən çadralı qızlara hörmət edirəm.

Bu səbəbdən mən gecikdim

Ana uşaqları üçün çay tökdü.

Sən qonaqları necə qəbul etmişən?

Sən mənə işə düzəldə bilərsən?

Dostum məni evinə qonaq çağırdı.

Упр.10. Переведите текст, пользуясь предложениями Упр.9.*

Моя подруга пригласила меня в гости на празднование ее поступления в университет в этом году. Вчера хозяин фирмы вызвал меня и попросил меня встретить его родственников на вокзале. Я пообещал встретить их. Утром я быстро оделся и побежал на вокзал. По этой причине я пришёл немного поздно и увидел там много людей. Там были также 2-3 человека высоких должностей и девушка в чадре. Я уважаю девушек, носящих чадру. «Как ты



принимала гостей?» спросил я ее. «Очень хорошо» - ответила она. В это время мать разливала чай для гостей перед едой. Это – наш национальный обычай. Я сел рядом с ней и спросил, сможет ли ее отец устроить на работу одного молодого человека. Она ответила, что сможет. В конце вечера ее



брат сфотографировал нас.

Упр.11. Придумайте ситуации, пользуясь данными группами слов.

1. Yoxlamaq, daxil olmaq, firma sahibi, mağaza, qeyd etmək, 1-10 kilo, pomidor, xiyar, yox idi, çox meyvə.
2. Götürmək, səbəb, çox baha, dərman, sağalmamaq, xəstəxana, baş çəkmək, ata, çötin, tapmaq, qatıq, pendir, yağ, paylamaq, xəstələr.
3. Universitet, daxil olmaq, yüksək xal uygmaq, uğurla, imtahan, buna baxmayaraq, getmək, ali məktəb, ayrı, qeyd etmək.
4. ad günü, söz vermək, vəzifəli adamlar, qonaq çağırmaq, şəkil çəkmək, geniş zal, qonşu, qeyd etmək, geyinmək, səbəb, iş, iştaha, milli xörək, tökmək.
5. Məscid, bayram, dini, daxil olmaq, fikir vermək, müşahidə etmək, hörmət, qadınlar, çadra, müsəlman, keçirmək, səbəb.

ГРАММАТИКА 1

Причастие настоящего времени (gələn qatar- прибывающий поезд, gülən oğlan смеющийся мальчик) и Причастие прошедшего времени (пассивный) выражают действие предмета (лица), к которому они относятся. Тогда как Причастие прошедшего времени (активный) подразумевает действие определенного лица, а предмет, который он характеризует, является предметом этого самого действия. Поэтому это

причастие изменяется по лицам и числам для указания действующего лица. Оно образуется с помощью суффиксов-**dıq(ğ),dik(y),duq(ğ), dük(y)-**стоящих после корня глаголов. Оно обычно переводится определительным придаточным предложением (**который**). Время действия, выражаемого причастием предшествует основному действию предложения.

Al- dığ-ım qənd	götür- düy-ün bilet	soruş- duğ-umuz adam
Сахар, который я купил	билет, который я взял	человек, у которого мы спросили
		nə alacaqsan (alarsan)?
Sən dünən (mənim) ver-diy-ım <u>pula</u>	nə almışsan (alırсан)?	
		nə aldın (mışdın)?

Что ты купишь

Что ты покупаешь за деньги, **данные тебе (мною)** вчера? (которые тебе дал)

Что ты купил

1. Эта форма причастия всегда согласуется с притяжательной формой личных местоимений, показываемых соответствующими суффиксами, и потому обычно опускаемых:

(Onun) göndərdiyi məktub itdi. -- Письмо, которое он послал пропало.

2. Характеризуемый предмет (в данном случае –**письмо**–) не согласуется с притяжательным местоимением, а управляется основным действием предложения (сказуемым).

adamdan məktubu aldılar (kimdən).

Onlar (mənim) göndərdiyim adamı vağzalda qarşıladılar (kimi).

adamla danışdılar (kimlə).

3. Употребляясь в роли характеризующего предмет слова (определения) эта форма причастия может также заменять предмет своей характеристики и изменяться по падежам и числам. Его отрицательная форма также образуется с помощью суффиксов –**ma,mə-**

O, qurtar-ma-dığı kitabı sənə qaytarmalı oldu.

Ему пришлось вернуть тебе книгу, которую он не закончил

Упр.12. Чтение и понимание.

1. Sənə göstərdiyim bina qədimdən qalanlardan biridir.

Здание, которое я показал тебе, одно из оставшихся древних.

Qabaq planlaşdırdığımız səyahəti biz yadıma salmalıyıq
Sifariş ətdiyimiz paltarı biz bu gün götürə bilərik

Мы должны вспомнить путешествие, которое мы запланировали раньше.
Сегодня мы можем взять одежду, которую мы заказывали.

2. Mənim aldığıм köynək balaca idi. Getdim, onu dəyişdim. İndi dəyişdiyimi geyə bilərəm.

Рубашка, которую я купил, была мала. Я пошёл и поменял ее. Ту, на которую поменял, теперь могу одевать.

Mənim eşitdiyim xəbər yaxşı deyil. Sənin eşitdiyin necədir?

Новость, которую я услышал, не хорошая. А та, что ты услышал, какая?

Mən ona təzə paltar verdim. Ancaq verdiyim onun xoşuna gəlmədi. O, aynısını aldı.

Я дал ему новую одежду. Но данная мною ему не понравилась. Он купил другую.

Упр.13.Преобразуйте словосочетания, пользуясь причастиями прошедшего времени (активной формой).*

1.ПРИМЕР: məktub gözləyirdim – gözlədiyim məktub

Biletləri sifariş etdik, əlini zədələdi, məsələyə fikir verdim, səyahəti planlaşdırdılar, işi dəyişdirdin, çadranı geydim, iyi hiss etdim, təzə vəzifə aldız, ərzağı payladılar, xiyar-pomidor saladı yedim, təbiətin mənzərələrini müşahidə etdim, qonşunu qonaq çağırdım, plan hazırladıq, bozbaş bişirdilər, şalvar aldım, ərzaqı yerbəyər etdin, evi satdım, qadınla söhbət etdim.

2.ПРИМЕР: Mən armud aldım – ... iki min vermişəm

Mən aldığım armuda iki min vermişəm

1.O, şalvar aldı - ... rəngi onun xoşuna gəlir. 2. siz pul dəyişmişiniz - nə almaq istəyirsiniz? 3.Sən bilet sifariş etmişən - ... hansı gündür? 4.Sən səyahətə hazırlaşırıdın - ... harayadır? 5.Biz təzə paltar geydik - ... necədir? 6.Siz həmin adamları gördünüz - nə dediniz? 7.O, çimərlikdə paltarını soyundu - maşına qoydu; 8.Dostum yaşamaq üçün yaxşı ev tapdı - ... həmişə isti su və qaz var. 9.Sahib qəzətləri işçilərə payladı -...müsəlman dini haqqında yazmışdı. 10.Murad təzə vəzifəyə keçib - yaxşı pul alacaq. 11.Dünən mən ad günümü qeyd etdim -necə keçdi? 12. Eldar şəkil çəkib? - ... Zəhmət olmasa, ... biz görə bilirik? 13.Atam mənə məsləhət verdi - ... xeyri nə oldu? 14.Biz dünən uğursuz oynadıq - Bir müxbir ... şəklini çəkdi və qəzətə verdi. 15. O, Universiteti qurtardı - ... haradadır?

Упр.14.Переведите. (Понимание). Прочтите еще раз по частям и перескажите

Bu həftənin axırında biz planlaşdırdıq ki, konsertə gedək. Burada yaşayan əcnəbi dostlarımız bizə demişdilər ki, xarici ölkələrdən müxtəlif rəqs, musiqi qrupları gəlməlidir, yerli məşhur müğənnilər də iştirak etməlidirlər. Burada olduğum vaxtda mən heç bir konsertə hələ gedə bilməmişəm. **Getdiyimiz** yerlər Əyləncə Mərkəzləri, ya da restoranlar idi. Bu dəfə Gənc Tamaşaçılar teatrına getdik. Bilet sifariş etdik. **Aldığımız** biletlər zəlin lap qabaq yerlərində idi. **Konsert qabaq gördüyümüz** qəşəng binada idi. Biz oraya gələndə çoxlu yaxşı



gəyilmiş tanış adamları gördük.

Tamaşaçıların arasında yüksək vəzifəli adamlar da var idi. Onlarla **apardığımız** işlər, etdiyim söhbətlər yadımdadır. Biz dostlarımızla bir yerdə geniş zala daxil olduq və yerlərimizə keçdik. Konsert çox uğurlu keçdi. Televizorda **gördüyüm**

müğənnilərə qulaq asdım. Onlar oxuyan mahnılardan çoxu mənim yadıma düşdü. Amerikada olduğum vaxtda mən onları görmüşdüm. Çox istədiyim mahnıları da oxudular. Mənim yaxın dostum indi kurortdadır. O, gələndə mən ona gördüyüm müğənnilər, eşitdiyim mahnılar və ümumiyyətlə, həzz aldığım konsert haqqında



söyləyəcəyəm. Konsertdən sonra biz yaxın dostlarımızla restorana getdik. Bu, bizim tez-tez axşamları keçirdiyimiz restoran idi. Artıq ona yaxınlaşanda xörəklərin iyindən iştahaya gəlirsən. Söhbət edəndə biz və dostlarımız səyahət etdiyimiz ölkələrdən, baxdığımız konsertlərdən, sevdiyimiz musiqiçilər və müğənnilərdən, istirahət etdiyimiz kurortlardan, tanış olduğumuz millətlərdən danışırıdık.

Упр.15. Прочтите короткие диалоги в ролях, переведите и инсценируйте. Подойдите творчески и делайте изменения. Воспользуйтесь словосочетаниями Упражнения 13.

1.-Sən ali məktəbə daxil olduğun zaman neçə il oxumaq lazım idi?

-Beş il. O zaman diplom alırdıq.

-Univesiteti qurtarmış tələbələrini onlar bir yerdə işləməyə göndərirdilərmə?

-Əlbəttə. Universitet soni ya bizim, ya da başqa respublikalara işə göndərirdi.

2.-Ana, mən səhər dostumun evinə qonaq getmişəm. Onun anası da sən bişirdiyin şorbadan stolun üstünə qoymuşdu.

-Dadlı idi?

-Hə, yaxşı idi. Ancaq sən hazırladığın onunkindən dadlıdır.

3.-Sən Azər-müəllimi tanıyırsan? O, mənim ən çox hörmət etdiyim adamdır.

-Yaxşı tanıyıram. O, doğrudan da hörmət etməli adamdır. O verdiyi məsləhətlərinə görə tələbələr yaxşı oxuyur.

Упр.16.Переведите.*

1.Человек, о котором я подумал; продукты, которые он купил; путешествие, которое они сделали; концерт, который они дали; обряд, который мы сфотографировали; запах блюда, которое я съел; билеты, которые вы раздали; день, в который вы проснулись рано; мясной суп, который вы приготовили; человек, на которого вы не обратили внимания; сумка, которую вы искали; путешествие, к которому вы приготовились; совет, который я дал; должность, на которой он работал; день, в который вы отправились; пальто, которое вы заказали; отпуск, который вы провели; работа, которую вы успешно проделали.

2. 1.Здание, которое они построили, имело два этажа. 2.Деньги, которые она вытасила, были недостаточны. 3.Курорт, на котором они провели отпуск, был в горах. 4.Город, в который я выбрал поехать, находился на

Дальнем Востоке. 5.Совет, который вы дали, очень помог мне. 6.Рука, которую я поранил, все ещё болит. 7.Интересно, ответ, который я дал на экзамене, правильный? 8.Думасшь ли ты, что человек, которого ты так уважал, не сделал бы этого? 9.Дело в том, что женщина, которую ты сфотографировал, знаменитая певица. 10.Кстати, вещи, которые ты зарегистрировал в аэропорту, пошли в другой самолёт.

ГРАММАТИКА II

Степени сравнения

В этом УРОКЕ вы увидите, как выражаются сравнения в азербайджанском языке. Впрочем, прежде всего возьмём еще несколько прилагательных (слова, отвечающие на вопрос: какой), как предмет выражения сравнений в языке и обогащения вашего словаря.

грубый-kobud	узкий-dar	нежный-incə	худой-ağıq
глубокий-dərin	мокрый-yaş	мелкий-dayaz	сухой-quru
толстый-qalın	широкий-enli	тонкий-nazik	

Упр.17.Составьте словосочетания и переводите каждый из них.

- A)1.Nazik (qalın) - palto, üzük, kitab, lüğət, jurnal, qələm, ağac, corab, qapı, səs, dəstə, paltar, köynək, pərdə, qol.
 2.dar (enli) - küçə, dəhliz, xalça, şalvar, yer, çarpayı, rəf, divan, yol, həyəət.
 3.incə (kobud) - qadın, qız, adam, səs, əl, bədən, söhbət, söz.
 4.dərin (dayaz) - dəniz, göl, çay, qutu, yer, liman.
 5.yaş (quru) - paltar, küçə, yol, ot, əllər, yer, köynək, döşəmə.
- B) 1.узкий(широкий) – полка, улица, ковёр, брюки, место, кровать, диван, зал, дорога, коридор, комната, река, двор, дверь
 2.глубокий(мелкий) – место, коробка, река, бухта, море
 3.тонкий (толстый) – букет, кольцо, занавес, одежда, словарь, рука, книга, пальто, рубашка, журнал, дерево, носки, дверь
 4.мокрый (сухой) – пол, рубашка, место, руки, трава, дорога, улица
 5.нежный (худой,грубый) - тело, женщина, слово, девочка, голос, человек, мужчина, руки, ноги, занавес
- В) широкий, dərin, мокрый, quru, грубый, nazik, тонкий, incə, сухой, dar, мелкий, quru, узкий, yaş, толстый, dayaz, нежный, qalın, глубокий, enli, широкий, dərin, мокрый, quru, грубый, nazik, ,худой,, incə, сухой, dar, мелкий, quru, узкий, yaş, толстый, dayaz, нежный, qalın глубокий, enli,сухой

Степени сравнения обычно имеют три уровня.

1."такой же высокий/длинный/быстрый, как..."

Эта книга такая же толстая, как та книга -Bu kitab (da) o kitab kimi qalındır.

Он такой же грубый, как его отец. - O (da) atası kimi kobuddur.

Это место не такое глубокое, как то место -Bu yer o yer kimi dərin deyil.

Эта дочка не такая нежная, как та дочка. - Bu qızım o qızım kimi incə deyil.

Эта улица в три раза шире той улицы. - Bu küçə o küçədən 3 dəfə enlidir.

2. Это... шире чем/толще чем...

Эта улица шире чем та улица - Bu küçə o küçədən (daha) enlidir.
Это море глубже, чем то море - Bu dəniz o dənizdən (daha) dərindir.
Твоя сорочка не больше, чем моя. - Sənin köynəyin mənimkindən (daha) təmiz deyil

Эта комната на 2 м. длиннее, чем та комната. - Bu otaq o otaqdan 2m. uzundur.

3. Превосходная степень (самый глубокий, быстрейший)

Байкал – самое глубокое озеро. - Baykal ən dərin göldür.
Баку – самый большой город в Азербайджане. - Bakı Azərbaycanda ən böyük şəhərdir

Чем раньше ты придёшь, тем лучше. - Nə qədər tez gəlsən, o qədər yaxşıdır
(условная форма глагола)

Для полного понимания приводим степени сравнения прилагательных:
incə - daha incə - ən incə; nazik -daha nazik- ən nazik; enli-daha enli-ən enli
нежный – нежнее – тонкий – тоньше широкий - шире
нежнейший самый тонкий широчайший

Упр.18. Переведите слова и дайте три формы степени сравнения.

Тонкий, глубокий, сухой, хороший, твёрдый, узкий, нежный, симпатичный, толстый, мелкий, широкий, глубокий, мокрый.

Упр.19. Чтение и понимание.

А). 1. Bu iy o iy kimi iştahalıdır. 2. Mənim qələmim səninki kimi yaxşı yazır. 3. Bu qutu o qutu kimi ağırdır. 4. Bu gül o gül kimi qəşəngdir. 5. Bizim divan sizinki kimi enli və yumşaqdır. 6. Mənə verdiyin məsələ ona verdiyin məsələ kimi çətin deyil. 7. Onların ayaqları bizim ayaqlarımız kimi yaş deyil. 8. Sizin bağınız bizimkindən 50m. qısadır. 9. Onun maşını səninkindən \$2000 bahadır. 10. Mən səndən 2 saat tez oyanıram. 11. Mənim güllərim səninkindən 2 dəfə çoxdur.

В). 1. Mənim vəzifəm səninkindən (daha) yüksəkdir. 2. Aldığım xiyar pomidordan çox deyil. 3. Onun qızı Ali məktəbə daxil olmaq üçün mənim oğlundan (daha) çox xal yığıb. 4. Sən fizikani məndən (daha) dərin bilirən. 5. Onun paltarları səninkindən nazik deyil. 6. Onun səsi səninkindən (daha) qalındır. 7. Onların vanna otağı bizimkindən (daha) dardır. 8. Bizim mənzilimiz sizinkindən (daha) işıqlıdır.

С). 1. Bizim küçəmiz Bakıda ən enli küçədir. 2. Anar məktəbdə ən hündür oğlandır. 3. Bizim ailədə Kamal ən kobud adamdır. 4. Leyla qrupda ən incə qızıdır. 5. Kür-çayı respublika(mız)da ən dərindir. 6. Azov dənizi ən dayaz dənizdir.

Упр.20. Переведите.*

А). Мой сосед такой же добрый, как мои родственники. 2. Эта задача такая же трудная, как та задача. 3. Мой сосед в два раза богаче, чем наша семья.

4. Одежда, которую я одеваю, в два раза дешевле, чем одежда нашего соседа.

5. Эта книга тоньше, чем та книга. 6. Эта книга на 10 страниц больше, чем та книга. 7. Этот человек такой же старый, как я.

Б) 1. Моя одежда чище, чем твоя. 2. Твоя сумка тоньше, чем сумка моего отца. 3. Каспийское море мельче, чем Чёрное море. 4. Туфли ребёнка были более мокрые, чем его матери. 5. Новый учитель строже, чем прежний учитель. 6. Он купил дом на три года позже, чем его друг. 7. Его магазин в два раза больше, чем магазин его соседа. 8. Мой муж грубее, чем твой.

В) 1. Это – самый лучший фильм, который я видел. 2. Это – самый прекрасный пейзаж. 3. Я познакомился с самой симпатичной актрисой труппы. 4. Каков кратчайший путь до вокзала. 5. Я купил самые дешёвые брюки в магазине. 6. Мы путешествовали в самые дальние страны мира. 7. Кто здесь самый лучший пловец?

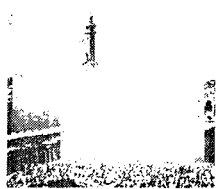
Упр.21. Прочитайте и переведите текст.

BİZİM BAKI HƏYATIMIZ

(Продолжение)

N.: Çox yaxşı. Sən dünən sözünü qurtarmadın, söz verdin ki, bu gün Azərbaycan haqqında danışacaqsan. Sən mənə heç Azərbaycanda olan adət-ənənələrdən danışmamısan.

X.: Hər şeydən övvəl, azərbaycanlılar müsəlmandırlar. Ona görə də onların adət-ənənələri bizim dinimizdən fərqlənir. Mən bu məsələyə fikir vermişəm



və bir qədər yaxından tanış olmuşam. Müsəlmanların çoxlu dini bayramları var. Onlardan bir neçəsinin mərasimlərini məscidlərdə Kristianla müşahidə etmişəm. Məsələn Qurban bayramında (Мусульманский праздник жертвоприношений) əksər halda varlılar qoyun kəsirlər və kəsiblərə paylayırlar. Başqa bayramlar da var. Ancaq müsəlmanların ən sevimlisi Novruz bayramıdır.

Bu onların Təzə il bayramıdır və onu Martın 20-21-də qarşılayırlar. Sən də bilirsen ki, bu vaxt yaz başlanır, təbiət oyanır, ağaclar gül açır. Evlərdə səməni¹ saxlayırlar. Bu bayramı çox şən keçirirlər. Müxtəlif şirin şeylər undan bişirirlər. Axşam gözüməyə çıxırlar. Uşaqlarod qalayıb üstündən tullanırlar¹. Azərbaycanın məşhur yerlərinə, abidələrinə çatanda isə mən sənə artıq danışmışam. Biz olduğumuz və gördüyümüz yerlərin, adamların şəkillərini çəkmişik. Budur, şəkillərə bax, görürsən.

Gəncə. Butulkadan tikilmiş ev Şəkillərsiz sizə onların



həyatı haqqında gəniş danışımaq çətin olar. Onlar çox qonaqpərvər millətdir. Bizi tez-tez qonaq çağırırlar və yaxşı qarşılayırlar.

N.: Onlar necə geyinirlər?

X.: Azərbaycanlılar, əsasən, bizim kimidir. Ancaq onlarda indi də belə adət qalıb ki, bahalı paltar onların varlı olmağını göstərir. Varlılar özlərinə bahalı mağazalardan paltar alırlar. Kəsibləri orada görməzsiniz. Bizdə də belə şey var. Ancaq onlarda buna xüsusən fikir verirlər. Hərdən bir şəhərdə çadralı qadınları görmək olur. Bizim qonşu qız da çadra geyir. Lakin çadranı bəzi qızlar və qadınlar geyir, hamı yox. Onların xörəkləri də ayırıdır, milli yeməklərdir. Bəzi xörəkləri çox dadlıdır. Xörəklərin iyi adamın iştahasını açır. Bir gün müəllimimizin evinə qonaq getmişdik.

N.: Elə belə baş çəkirdiniz, yoxsa bir səbəb var idi?

X.: Sözü düz, hərdən bir biz səbəbsiz də onlara baş çəkirdik, ancaq o dəfə səbəb var idi. Onun ən böyük qızının 21 yaşı olurdu və o biri qızı Universitetə pulsuz oxumağa daxil olmuşdu.

B.: Orada Universitetə daxil olmaq çətindir?

C.: Necə söndə deyim. Həm çətin, həm də asandır. Məsələn ondadır ki, ali məktəblərdə tələbələrin 20-30% pulsuz oxuyur, başqaları isə pulla oxuyur. Ancaq test imtahanlarından yüksək xal yığmış gəncləri pulsuz oxumağa qəbul edirlər. Müəllimin qızı da uğurla yüksək xal yığa bildi və Universitetə daxil oldu. Pulla oxuyanlar əksər halda varlı, vəzifəli adamların uşaqlarıdır. Onlar məktəbdə bir qədər zəif oxuyurlar və ali məktəb imtahanları bəzilər üçün uğursuz olur. Bir sözlə, onlar bu xoş səbəbləri qeyd edirdilər və bizi qonaq çağırırdılar. Orada institutlara təzə daxil olmuş qızın dostları da var idi. Ev sahibinin həyat yoldaşı bizi milli xörəklərə qonaq etdi, çox dadlı idi. Evin sahibi stolu düzəltdi və çörəyi kəsdirdi. Onun dörd qızı var. Böyük qızları anaya kömək edirdilər. Onlar boşqab, qaşığı, çəngəlləri qoydular, ana isə xörəkləri gətirdi və bozbaş boşqablara tökdü. Sonra o, iki böyük boşqab dolma¹ və qatığı stolun üstünə qoydu. Stolun üstündə pendir, göyərti, toyuq, xiyar, pomidor və ayrı salatlar var idi. Stolda şirələr və spirtli içkilər də var idi. Biz milli xörəklərdən həzz ala bildik.



Примечание: səməni – густые ростки пшеницы в блюдецке

tullanırlar - прыгают

dolma - национальное блюдо (фаршированное мясо с рисом, завернутое в виноградные листья)

Упр.22. Переведите предложения и найдите их в тексте для сверки.

1. Ты ничего не сказала мне об обычаях и традициях, существующих в Азербайджане. 2. У мусульман много религиозных праздников. 3. Там есть и другие праздники. 4. Но что касается знаменитых мест в Азербайджане, я

уже вам рассказала. 5.Трудно широко рассказывать об их жизни без фотографий. 6.Они очень гостеприимная нация. 7.Как они одеваются? 8.Богатые покупают одежду для себя в дорогих магазинах. 9.У нас тоже есть такие вещи. 10.Наша соседская девушка тоже носит чадру.11.Запах блюд поднимает аппетит. 12.Там трудно поступить в университет? 13.Чтобы учиться бесплатно, тебе нужно набрать большое число баллов. 14.Во всяком случае, они отмечали эти события и нас пригласили в гости. 15.Хозяин приготовил стол и нарезал хлеб. 16.Затем она поставила на стол две большие тарелки с долмой и мацони (простоквашу).

Упр.23.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Azərbaycanlılar dinlərinə görə kimdirlər? 2.Vera bu məsələ haqqında nə dedi? 3.Andrey və Vera dini bayramlar olanda nə etdilər? 4.Qurban bayramında varlılar nə edirlər? 5.Müsəlmanların ən sevimli bayramı hansıdır? 6.Bu bayram müsəlmanlar üçün nədir? 7.Martin 20-21-də nə olur? 8.Vera Azərbaycanın məşhur yerləri haqqında nə deyir? 9.Nə üçün Vera deyir ki, Azərbaycanlılar qonaqpərvər millətdir? 10.Azərbaycanlılar necədir və hansı adət hələ qalıb? 11.Hərdən bir onlar şəhərdə nəyi gördülər? 12.Çadra Azərbaycanda populyardır mı? 13.Vera Azərbaycan xorəkləri haqqında nə danışır? 14.Onları kim qonaq çağırmışdı? 15.Onlar müəllimin evinə tez-tez baş çəkirdilər? 16.Müəllimin ailəsi hansı hadisələri qeyd edirdi? 17.Müəllimin qızı Universitetə necə daxil olmuşdu? 18. Universitetdə pulla oxuyanlar əksər halda kim olur? Niyə? 19.Sahibin həyat yoldaşı onları nəyə qonaq etdi? 20.Evin sahibi özü nə etdi? 21.Onların qızları valideynlərinə necə kömək edirdilər? 22.Stolun üstündə nə var idi? 23.Qonaqlıq necə keçdi?

Упр.24.Исправьте ошибочные утверждения. Начинайте с: “Bağışlayın məni, ancaq siz (bir qədər, heç) düz demirsiniz (bu düz deyil). Məncə...”

1.Azərbaycanlılar rus adət-ənənələri ilə yaşayırlar, özlərinkilərini unudublar. 2.Andrey və Vera rus kilsələrinə gedirdilər. 3.Onlar Azərbaycanın dini bayramlarını heç bilmirlər. 4.Azərbaycanlıların ən sevimli bayramı 8 Mart bayramıdır. 5.Andrey və Vera Azərbaycanın heç bir yerində olmayıblar və Vera bir dəfə də şəkil bacısına göstərmədi. 6.Azərbaycanda varlılar kasıblar üçün əldən gedirlər: onlar üçün qəşəng evlər tikir, kurortlara istirahət etməyə göndərilər. 7.Qadınların hamısı çadra geyir. 8.Azərbaycanlıların xorəkləri dadsızdır. 9.Onların müəllimi onları qonaq çağırdı, ancaq onlar getmədilər. Müəllim incidi və ailə hadisələrini qeyd etmədi.

Упр.25.Найдите отрывки, соответствующие пунктам плана, прочтите, перескажите их сначала на русском, а затем на азербайджанском.

1.Xoş hadisələr. 2.Abidələr haqqında. 3.Ali məktəblər. 4.Azərbaycanlıların bayramları. 5.Ailənin şənliyi. 3.Azərbaycanlıların geyimi və mətbəxi.

Ключи к упражнениям:

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

А) 1-8.təbiəti. 2-2.imtahanlarda. 3-11. iyli. 4-3. tək. 5-1.məsələ, geyinmək, 6-4.

şöklünü çökim. 7-7.çadra. 8-5. paylamisan. 9-10. uğurla 10-6.şöklümü çökməyə. 11-9. sahibidir..

B) 1-7. zəifdir. 2-3.vəzifələrindən. 3-6. xal. 4-1.səbəbi. 5-5. qonaq gedirik. 6-2. hörmətlə, məsləhətlərinə. 7-8. fikir verməsən. 8-10. ali məktəbə. 9-4. geniş. 10-9. daxil olanda.

Упр.10.Переведите текст, пользуясь предложениями Упр.9.

Dostum bu il Universitetə daxil olmağını qeyd etmək üçün mənə evinə qonaq çağırmışdı. Dünən firmanın sahibi mənə çağırdı və xahiş etdi ki, onun qohumlarını vağzalda qarşılای(a)m. Mən söz verdim ki, onları qarşılایacağam. Səhər mən tez geyindim və vağzala qaçdım. Bu səbəbdən mən bir az gec gəldim və orada çoxlu adam gördüm. Orada bir-iki yüksək vəzifəli kişi və bir çadralı qız da var idi. Mən çadra geyən qızlara hörmət edirəm. "Sən qonaqları necə qəbul etmişən?" - Mən ondan soruşdum. - "Çox yaxşı," - o, cavab verdi. Bu vaxt onun anası hələ yeməkdən qabaq qonaqlar üçün çay töküdü. Bu bizim milli adətimizdir. Mən onun yanında oturdum və soruşdum ki, o, bir cavan adam üçün iş düzəldə bilərmə? O, dedi ki, bilər. Şənləyin sonunda o bizim şöklümü çəkdi.

Упр.13.Преобразуйте словосочетания, пользуясь причастием прошедшего времени(активное).

1.Модель: məktub gözləyirdim – gözlədiyim məktub

Sifariş etdiyimiz biletlər, zədələdiyi əl, fikir verdiyim məsələ, planlaşdırdıqları səyahət, dəyişdirdiyi iş, geydiyim çadra, hiss etdiyim iy, aldığınız təzə vəzifə, payladıqları ərzaq, yediyim xiyar-pomidor salata, müşahidə etdiyim təbiət mənzərələri, qonaq çağırduğım qonşu, hazırladığım plan, bişirdikləri bozbaş, aldığım şalvar, yerböyər etdiyim ərzaq, satdığım ev, söhbət etdiyim qadın.

2.Модель: Mən armud aldım – ... iki min vermışəm

1.Onun, aldığı şalvarın rəngi onun xoşuna gəlmiş. 2.Siz dəyişdiyiniz pula nə almaq istəyirsiniz? 3.Sifariş etdiyim bilet hansı gündür? 4.Sənin hazırladığın səyahət harayadır? 5.Təzə geydiyimiz paltar necədir? 6. Siz gördüyünüz həmin adamlara nə dediniz? 7.O, çimərlikdə soyunduğu paltarı maşına qoydu. 8.O, yaşamaq üçün tapdığı evdə isti su və qaz həmişə var. 9.Sahib işçilərə payladığı qəzətdə müsəlman dini haqqında yazmışdı. 10. Murad keçdiyi təzə vəzifədə yaxşı pul alacaq. 11.Dünən mənə qeyd etdiyim ad günü necə keçdi? 12.Zəhmət olmasa, Eldarın çəkdiyi şökülləri biz görə bilərik? 13.Atanın sənə verdiyi məsləhətin xeyri nə oldu? 14.Biz dünən uğursuz oynadıq. Bir müxbir bizim uğursuz oynadığımızın şöklünü çəkdi və qəzətə verdi. 15.Onun qurtardığı Universitet haradadır?

Упр.16.Переведите.

1.Fikirləşdiyim adam; aldığı ərzaq; getdikləri səyahət; verdikləri konsert, şöklü çəkdiyimiz mərasim; yediyim xörəyin iyi; payladığın biletlər; tezdən durduğun gün; bişirdiyin şorba; fikir vermədikləri adam; axtardığımız çanta; hazırladığımız səyahət; verdiyim məsləhət; işlədiyi vəzifə; yola düşdüyünüz gün; sifariş etdiyimiz palto; keçirdiyimiz bayram; uğurla etdiyimiz iş.

2.1.Tikdikləri binanın iki mərtəbəsi var idi. 2.Onun çıxardığı pul kifayət deyildi. 3.Onların məzuniyyət keçirdikləri istirahət evi dağlarda idi. 4.Mən getməyə seçdiyim səhər Uzaq Şərqdə idi. 5.Sənin verdiyin məsləhət mənə çox kömək

etdi. 6.Zədələdiyim əl hələ ağrıyır. 7.Görəsən, imtahanda verdiyim cavab düz idi mi? 8.Elə bilirsən ki, belə çox hörmət etdiyim adam bunu etməzdi? 9.Məsələ ondadır ki, şəklini çəkdiyən qadın məşhur müğənnidir. 10.Yeri gəlmişkən, sənin aeroportda qeyd etdiyən şeylər başqa təyyarəyə getdi

Упр.20.Переведите.

A) 1.Mənim qonşum qohumlarım kimi xeyirxahdır. 2.Bu məsələ o məsələ kimi çətinidir. 3.Mənim qonşum mənim ailəmdən iki dəfə varlıdır. 4.Mənim geydiyim paltar qonşularımkindən ucuzdur. 5.Bu kitab o kitabdan nazikdir. 6.Bu kitab o kitabdan 10 səhivə çoxdur. 7.Bu kişi mənim kimi qocadır.

Б) 1.Mənim paltarım səninkindən təmizdir. 2.Onun çantası ataminkindən nazikdir. 3.Xəzər dənizi Qara dənizdən (daha) dayazdır. 4.Uşağın ayaqqabısı anasının ayaqqabısından (daha) yaşıdır. 5.Təzə müəllim köhnə müəllimdən tələbkardır. 6.O, dostundan 3 il gec ev almışdı. 7.Onun mağazası qonşusunun mağazasından iki dəfə böyükdür. 7.Mənim ərim səninkindən kobuddur.

B) 1.Bu, mənim gördüyüm filmlərdən ən yaxşısıdır. 2.Bu, mənim müşahidə etdiyim mənzərələrdən ən gözəlidir. 3.Mən aktyorlardan ən qəşəngi ilə tanış oldum. 4. Vağzala ən qısa yol hansıdır? 5.Mən mağazadan ən ucuz şalvarı aldım. 6.Biz dünyanın ən uzaq ölkələrinə səyahət etdik. 7.Burada ən yaxşı üzgüçü kimdir?

1. Дееспричастие (-y)ib⁴).2. Понудительный залог (-dir⁴-)

Активный словарь

Лететь
uçmaqпастись
otlamaq

курить



тянуть

çökmək *n.*кувшин
kürəворона
qarğa *c.n.*буйвол
sarıq *c.n.*палец
quş *c.n.*палец
bar'maq *c.n.*охотник
ovçuдраться
dalaşmaqмолоко
süd *c.n.*охотиться
ovlamaq *n.*наполнять - *doldurmaq n.*жалеть - *yazı'ğı gəlmək*кричать - *qışqırmaq*отпускать - *buraxmaq n.*ронять/класть - *salmaq n.*подсчитывать - *həsablamaq n.*доказать - *sü'but etmək n.*немелленно- *'dərhal*Браво! - *Afə'rin!*убивать - *öldürmək n.*дичь/добыча - *şi'kar*бедный (няга) - *ya'zıq*чуть не - *az qa'la*судья - *ha'kim/qazi*закон - *qa'nun*вне/снаружи - *çöl*полный - *do'lu*навоз - *tə'zək*охота - *ov c.n.*халва - *hal'va*

Примечание:

1. Çökmək – основные значения: *maşını(dışı) çökmək* - 1)тянуть машину/зуб
Sığarçı çökmək - 2)курить сигарету; *əzraq çökmək*-3.взвешивать продукты
Sökil çökmək -4) рисовать, фотографировать.

В сочетании с предметами это слово может иметь много значений:

Dərd çökmək - горевать, *su/qaz çökmək* - провести воду/газ

2. *Salmaq* - 1) *kitabı, qələmi salmaq* -ронять книгу, ручку; 2) *pərdə salmaq* - повесить занавес; 3) *əli suya (ciyə) salmaq* - класть руку в воду (карман)

çöl – *məstnostğ* *vne doma*(помехениö) – *uliúa, dvor, pole, pustrıg*

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

а) Doldurmaq, dalaşmaq, şiqaret çəkmək, qarğa, yaziğı gəlmək, uçmaq, barmaq, çəkmək, süd, öldürmək, buraxmaq, otlamaq, salmaq, camış, ov, hesablamaq, quş, şikar, ovlamaq, ovçu, maşını(dişi) çəkmək qazı, aforin!, sübut etmək, dolu, yaziq, təzək, dərhal, şəkil çəkmək, küpə, çöl, qışqırmaq, qanun, az qala,

б) наполнять, драться, ворона, жалеть, лететь, палец, тянуть/курить, молоко, убивать, отпускать, ронять/класть, буйвол, охота, браво, подсчитывать, птица, дичь, охотиться, закон, охотник, судья, повесить занавес, рисовать, доказывать, полный, навоз, горевать, немедленно, кувшин, вне/снаружи, кричать, чуть не, бедняга, взвешивать, фотографировать.

а) barmaq, çəkmək, süd, ov, dörd çəkmək, hesablamaq, quş, dərhal, küpə, çöl, qarğa, yaziğı gəlmək, uçmaq, əzraq çəkmək, otlamaq, salmaq, camış, sübut etmək, dolu, təzək, qışqırmaq, qanun, az qala, doldurmaq, dalaşmaq, öldürmək, yaziq, buraxmaq, şikar, qazı, ovlamaq, ovçu, şəkil çəkmək, pərdə salmaq.

б) молоко, убивать, отпускать, дичь/добыча, охотиться, закон, вне/снаружи, кричать, чуть не, палец, тянуть/курить, охота, подсчитывать, птица, браво, навоз, немедленно, кувшин, ворона, провести воду/газ, жалеть, лететь, пастись, ронять/класть, буйвол, бедняга, судья, доказывать, полный, наполнять, драться, охотник, взвешивать, повесить занавес, горевать.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

курить/тянуть - şikar	пастись - bar'maq	лететь - süd
дичь/добыча - doldurmaq	кувшин - qa'nun	ворона - quş
драться - yaziğı gəlmək	охотник - küpə	молоко - afe'rin!
охотиться - çəkmək	палец - çöl	буйвол - qarğa
наполнять - dalaşmaq	закон - otlamaq	пица - uçmaq
жалеть - ovlamaq	вне/снаружи - ovçu	браво! - camış

горевать - hesablamaq	убивать - çəkmək	полный - salmaq
отпускать - sübut etmək	кричать - öldürmək	ронять - ha'kim/qazı
бедный (няга) - buraxmaq	взвешивать - dərhal	навоз - ov
подсчитывать - ya'ziq	чуть не - qışqırmaq	судья - do'lu
доказать - dörd çəkmək	немедленно - az qa'la	охота - təzək

Упр.4. Найдите недостающие эквиваленты.

отпускать -	кричать - öldürmək	ронять - ha'kim/qazı
бедный (няга) - buraxmaq	взвешивать -	навоз -
доказать -	немедленно -	охота -
горевать - hesablamaq	убивать - çəkmək	полный -
подсчитывать -	чуть не - qışqırmaq	судья - do'lu

дичь/добыча -
 драться -
 наполнять -
 жалеть - **ovlamaq**
 курить/тянуть - **şi'kar**
 охотиться - **çəkmək**

кувшин - **qa'nun**
 охотник - **küpə**
 закон - **otlamaq**
 вне/снаружи -
 пастись -
 палец -

ворона - **quş**
 молоко - **afə'rin!**
 пицца -
 bravo! -
 лететь -
 буйвол – **qarğa**

Упр.5. Расположите слова, согласно русскому алфавиту их значений.

dalaşmaq	salmaq	yazığı gəlmək	çöl	qarğa	dərhal
öldürmək	ovlamaq	hesablamaq	ov	uçmaq	şi'kar
buraxmaq	otlamaq	sübut etmək	quş	halva	küpə
qışqırmaq	çəkmək	az qa'la	süd	camış	do'lu
doldurmaq	bar'maq	qa'nun	qazı	ovçu	yazıq

Упр.6. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Ayda bir-iki dəfə biz ov quşu ilə ova çıxırıq (раз или два в год, летом, зимой месяц – они, я, он – посылает буйволов пастись, приготовить халву, ходить к судье, наполнять кувшины молоком(маслом), звать охотников зарегистрироваться, приносить дичь, рисовать пейзажи). 2. Bu gün çöldə çox istidir (сейчас, близко к вечеру – в городе – очень много, мало, в какой-то мере – там много птиц, летают вороны, люди отпускают своих буйволов пастись, судья решает, тянут суда, наполняют кувшины молоком, считает деньги). 3. Afərin! Siz qarğanı tuta bildiniz (ты, они – убить быка, не пустил их убить орла, доказал, что дичь его; не уронил полный кувшин молока, принёс с охоты много дичи, убить ворону/буйвола). 4. Arxayın ol, mən halvanı düzəldərəm (он, мы, они – поймаю их, он не рассердится, не будет драться, наполнять кувшины свежим молоком, немедленно поможет бедному мальчику). 5. Sən niyə (nə üçün) bu maşına minmir sən (куришь здесь, кричал на бедного человека, сразу не повесил занавес. поссорился, рассердился, не кушаешь халву, убил буйвола, нас не сфотографировал, оставляешь машину на улице)? 6. Sən harada barmağını zədələmişən? (он, они – дрался с охотником, уронил деньги, отпустил их, съел халву, убил буйвола)?

Упр.7. Откройте скобки и переведите предложения.

-Araz, (с улицы) gəlirsən, hava necədir?

-Hava ə'ladır. (птицы летают), (на деревьях) oxuyur. Biri lap yaxın gəldi. Mən (чуть не) onu tutmuşdum ... (улетела). Sonra ona (пожалел), Yaxşı idi ki, (не поймал). Yadımdadır ki, hər dəfə quşu (когда ловлю) (сразу) (охота) mənim yadıma düşür. Ancaq şəhərdə onlara (жалею), (отпускаю).

-(Птицы) xoşuna gəlir?

-Lap çox.

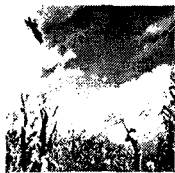
-Onda niyə bir-iki dənə (птиц) almırsan?



-(Птицы) müxtəlif olur. Adamlar, adətən, evlərində oxuyan (птиц) saxlayırlar. (Охотники) isə (охотничьих)(птиц) saxlayırlar.

-(Охотничьих птиц)? Onlar nə edirlər?

- (Охотники) onlarla (на охоту) gedirlər. (Охотничьи птицы) müxtəlif (дичь) (ловят) və sahiblərinə gətirəndə də (эту дичь) heç vaxt itirmirlər. Yoxulmaq da nədir, bilmirlər. (Охотники) (полные) çantaları ilə (с охоты) qaayırlar. Hər dənbir (охотники) küsürlər (чуть не)(дерутся). Ona görə ki, onlar bilmirlər ki, kimin (птица) (дичь) (убила), kim (дичь) (сохотил). Küsmüş (охотники) (судья) yanına gedirlər. (Судья) hirsələnmiş (охотникам) deyir:



-Birincisi, siz (не кричите) və hirsələnməyin. (Будьте уверены) ki, mənimlə razı olacaqsınız. Beləliklə, (судья) (доказывает) (дичь) kimindir.

-(Буйволы) da (когда пасутся) otladıqları kimindir bilmirlər. Ancaq (бедняги) (не дерутся) və (немедленно) (судья) yanına bir-birini (не тянут).

-(Браво), Xuraman! Ancaq (буйволы) ot (едят), halva-lamırlar. Halva üçün bəlkə (буйволы) da (подерутся).



Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

А) 1.yazığım gəlir, ov quşunu. 2.barmağını. 3.doldurmaliyam. 4. Buraxmışıq, camışımızı. 5.ovçu. 6.halva. 7.sübut etdi,ovlamışam. 8. quş, dərhal.

1..Mən neçə küpəni südlə ? 2. öldürdüyü şikarı bizə göstərdi. 3.Qazı... .. ki, o tutduğu quşu mən 4. Ana, mən istəyirəm. Alarsan, yoxsa özün düzəldərsən? 5.Mənim bu ovçuya Bu dəfə o,ovda olanda, onun qartal öldürdü. 6.Mamed, camışları indi çölə Get bizim otlamış ... evə gətir. 7.Ata bu gün bir ... ovlayıb. Onu ... bişirmək lazımdır. 8. Oğlum quşu tutanda, az qala ... zədələmişdi

Б) 1.otlayırdılar. 2.uçur. 3.çöldə. 4. küpəni. 5.öldürüb. 6. şikar. 7.dalaşırlar, südlə dolu. 8.ova. 9. Hakim. 10. qanunlarını. 11.Afərin!

1.Uşaqlar haradadır? - oynayırlar. 2.Bu nədir? - Quşdur. - Onu kim ? - Uşaqlar. 3.Bu uşaqlar niyə ? - Biri o birindən küpəni alıb vermir. 4.Payızda quşlar isti ölkələrə 5.Son ... gedəndə nə ovlayırsan? 6.Camışlar çöldə 7. ... sənin düz olmağını sübut edə bildimi? 8. ... ! Sən bu dələni ovlaya bildin! 9.Anar, götür ... südlə doldur.10.Sən ovçuluğun ..., onun vaxtını bilməlisən,. 11.Sən bu yazıq toyuğu öldürüb bizə az qala ... kimi göstərəsən.

Упр.9.Переведите. Перескажите анекдоты.

A. Bu adam şəhərin hakiminin heç xoşuna gəlmirdi. Bir gün həmin adam(gəlin, adını qoyaq Murtuz) bir məsələyə görə hakimin/qazının/ yanına gəlməli oldu. Evinin qabağına çatanda pəncərədən qaçmış qazını gördü. Murtuz evin qapısına gəldi. Qazının adamı qapını açdı və dedi ki, qazı evdə yoxdur, bazara gedib və Murtuzu evə buraxmadı. Onda Murtuz dedi: "Əzizim (дорогой мой), sahibin evə qaayılanda ona de ki, yəni bazara gedəndə qoy o, çıxarmış başını pəncərədə qoymasın. Yoxsa, onun yanına gəlmiş adamlar elə bilirlər ki, o, evdədir.

B. -Bağışlayın, burada siqaret çəkmək olmaz.

-Bəs, burada o qədər milçək (мухи) var. Rahat oturmaq olmur. Mən onları öldürürəm. Siz də çox səs salmayın, yoxsa sizin otağınıza uçurlar.

-Məni otağım artıq milçəklə doludur. Buna baxmayaraq mən işləyirəm. Lakin onlar məni çox incidəndə, onları ovlayıb öldürürəm.



-Hesablasaq, siz məndən çox vaxt itirirsiniz. Mən siqaret çəkəndə də işləyirəm. Siz isə onları ovlayanda işləmirsiniz. Bundan başqa, mən onları sizdən çox öldürürəm. Subut da edə bilərəm. Yeri baxın - dolu milçəkdir. Elə bil ki, yerə milçək xalçası salmışam(sərmişəm).

-Afərin! Ancaq mən yarışa girmək istəmirəm.

Упр.10. Придумайте ситуации, пользуясь данными группами слов.

1. qarğa, öldürmək, ağac, çıxmaq, uşaq, kişi, yazığı gəlmək, xahiş etmək, götürmək, uçmaq, tutmaq.

2. ana, halva, küpə, bişirmək, doldurmaq, aparmaq, oğul, maşın, yaddan çıxarmaq, sürücü, axtarmaq, tapmaq, sübut etmək

3. camış(lar), otlamaq, çöl, ovçu, bilməmək, öldürmək, sahib, öyrənmək, tapmaq, ovlamaq, dalaşmaq, başlamaq, qazı, başa salmaq, yorulmaq, nəhayət, razı olmaq, beləliklə.

4. quş, ağac, oturmaq, uşaq, çıxmaq, tutmaq, istəmək, öldürmək, ata, bilmək, hirsənmək, yazığı gəlmək, söz vermək, almaq, halva, sevinmək.

Упр.11. Найдите эквивалентные предложения. Выучите.

Мне жаль тебя.

Почему они дерутся (ссорятся)?

Отпусти меня.

Будь уверен. Я всё приготовлю.

Что ты потерял?

Я завтра полечу в Лондон.

Arxayın ol, hər şeyi düzəldərəm.

Sən nə itirmisən?

Onlar niyə dalaşırlar?

Mən sabah Londona uçuram.

Mənim sənə yazığım gəlir.

Burax məni.

Браво! Ты смог найти билет.

Я немедленно закажу такси.

Я очень устаю на работе.

Мы обычно летом ходим на охоту.

Ты ничего не сможешь ему доказать.

Не наполняй чемодан, тяжёлым будет.

Mən dərhal taksı sifariş edərdəm.

Afərin! Sən bileti tapa bildin.

Sən ona heç nə sübut edə bilməzsən.

Mən işdə çox yoruluram.

Çamadanı doldurma, ağır olar.

Biz ova, adətən, yayda gedirik..

Упр.12. Переведите, пользуясь предложениями упр.11.*

1.- Почему они ссорятся?

-Потому что Анар хочет пойти на охоту на этой неделе.

Но Сеймур завтра поедет в Лондон. Он просит Анара пустить его поехать, потому что сейчас ещё весна, а они обычно ходят на охоту летом. Через месяц он вернётся.

- Мне жаль Сеймура, потому что он никогда не сможет доказать что-либо Анару.

2.- Что ты потерял, Сеймур?

- Мой билет в Лондон. Самолёт улетает через два часа.
- Вот твой билет. Ты уронил его в коридоре вчера. Я положил его в книгу, которую ты взял читать в самолёте.
- Bravo! Ты смог найти билет. Я очень устал на работе вчера и совсем забыл место, куда я его положил.
- Не заполняй чемодан, Сеймур, он будет тяжёлым. Дай мне твои вещи. Будь уверен. Я приготовлю всё и немедленно закажу такси.



ГРАММАТИКА I

1. В азербайджанском языке **Деепричастие** (*сказав, придя – сделав, делая*) образуется путём прибавления к основе глагола суффиксов **-ib⁴** после согласных и **-uyib⁴** - после гласных и обозначает действие, предшествующее или одновременное с основным действием предложения.

А) предшествует основному действию

Hökim onun əlinə **bağla-uyib** getdi. - Врач, перевязав его руку, ушёл.

Б) одновременное с основным действием (обычно как образ действия)

Biz ağacın altında **dayan-ib danışırıdık** - Мы беседовали, стоя под деревом

2. В этой же функции и значении употребляются суффиксы **-araq, ətək-**.

Различие заключается в том, что последние показывают это одновременное **действие**, выраженное деепричастием, **в процессе**:

О **geyinib** mənə dedi... - **Одевшись**, он мне сказал...

О **geyinətək** mənə dedi.... - (как?) **Одеваясь**, он мне сказал.....

Biz tamaşadan həzz alıb evə gəldik. - Biz tamaşadan həzz alaraq, oturmuşduq.

Насладившись концертом, Мы **сидели**, наслаждаясь концертом мы **пришли** домой

В отличии от выражения в этой форме (**miş⁴ = uyib⁴**) основного действия предложения, данная форма действия (**как деепричастие**) **не имеет признаков лица и числа**.

Tələbələr müəhazirəyə **qulaq asıb** getdilər. - деепричастие

Студенты, **прослушав** лекцию, ушли.

Tələbələr müəhazirəyə səhər **qulaq asıblar**. - основное действие

Студенты утром **прослушали** лекцию.

Упр.13. Переведите.

Gəlib(ətək) dedi(baxırdı), gəlib ağacın altında oturdu, axtarıb(araq) tapdı, quşu buraxıb getdi, qarını açıb(araq) otağa daxil oldu, öldürüb qaçdı, restoranda oturub(araq) nahar edirdi, çantanı açıb(araq) kitabı çıxardı, bir az gözləyib yeməyə başladı, küpəni götürüb yağla doldurdu, məni görəb əlimdən tutdu, ovçu ov quşunu götürüb ova getdi, meyvə-tərəvəzi zənbildən çıxarıb(araq) stolun

üstünə qoydu, stəkani su ilə doldurub(araq) içdi, anasını görüb(əmək) sevindi, gəlib evi yığışdırdı, oxuyub(araq) məni başa saldı.

Упр.14.Переведите.*

Найдя меня, он сказал; взяв его корзину, она вышла; придя на базар, мы купили мясо и овощи, наполнив кувшин молоком, она дала его мне; сев, я начал писать письмо; рассердившись, он сказал; убив курицу, они почистили её и сварили; взобравшись на дерево, он поймал кошку; тихо подойдя к птице, он поймал её; убив птицу, охотник послал собаку найти дичь, прилетев ворона села на дерево; читая новый закон, он объяснял мне его; придя к судье, я рассказал ему о событии, рассердившись, он закричал на детей.

Упр.15. Составьте свои предложения или словосочетания с деепричастием и основным действием, пользуясь данными парами действий.

Yorulmaq – oturmaq, gölmək · demək, ovlamaq · gətirmək, çağıрмаq · sübut etmək, bazara getmək · pul itirmək, dayanmaq – gözləmək, əlləri yumaq – nahar etmək, küpəni doldurmaq · stolun üstünə qoymaq, maşını görmək – minmək, görmək · soruşmaq.

ГРАММАТИКА II

Вторым грамматическим правилом этого Урока является Понудительный залог слов-действий (глаголов). Образно говоря, это делать что-либо «чужими руками» по вашему желанию или чьему-либо требованию, т.е., действие совершается другим лицом. Это форма образуется прибавлением к основе глагола суффиксов **-dir⁴** - после согласных или **-“T”** - после гласных. Проанализируйте примеры:

- | | |
|-----------------------------|------------------------------------|
| 1. Tik-mək -tik-dir-mək | строить – заставить к-либо строить |
| Et-mək - et-dir-mək | делать – заставить к-либо делать |
| 2. gözlə-mək – gözlə-t-mək | ждать – заставить к-либо ждать |
| təmizlə-mək – təmizlə-t-mək | чистить – заставить к-либо чистить |

В данном случае это неопределенные формы обоих видов действий.

Чтение и понимание.

Обратите внимание на изменение действий по лицам.

Mən təzə paltar tikmi-şəm

Я сшила новое платье

Mən bazardan meyvə almış-am

Я купила фрукты на базаре

O məni gözlə-(y)ib

Он меня ждал

Mən təzə paltar tik-dir-mişəm

Мне сшили новое платье

Mən bazardan meyvə al-dir-mişəm

Для меня купили фрукты на базаре

O məni gözlə-d-ib

Мне пришлось (он заставил меня) ждать его.

Глагол ‘gözlə-mək’ (ждать) оканчивается на гласную и образует этот аспект действия с помощью ‘t’- gözlə-mək – gözlə-t-mək. Однако звук ‘t’ чередуется с звуком ‘d’ перед гласными суффиксов времени действия:

oxu-t-maq · oxu-d-ub, oxu-d-ur-du, oxu-d-acaq.

Al-maq – al-dır-maq

Покупать – заставить купить

Mən aldirmişəm	Biz aldirmişiq
Sən aldirmişsan	Siz aldirmişsiz
(Sən aldırıbsan	Siz aldırıbsız)
O aldirmişdir	Onlar aldirmişdir(lar)
(O aldirib	Onlar aldirib(lar))

oxu-maq – oxu-t-maq

учиться - заставить учиться

Mən oxutmuşəm	Biz oxutmuşuq
Sən oxutmusan	Siz oxutmusuz
(Sən oxudubsan	Siz oxudubsuz)
O oxutmuşdur	Onlar oxutmuş(lar)
(O oxudub	Onlar oxudub(lar)

Этот суффикс «чужих рук» употребляется во всех временах действия:

Настоящее простое	Mən <u>aldir</u> iram	Mən <u>oxu</u> duram
Прошедшее простое	Mən <u>aldir</u> irdim	Mən <u>oxu</u> durdum
Прошедшее категорическое	Mən <u>aldir</u> dım	Mən <u>oxu</u> tdım
Давнопрошедшее	Mən <u>aldir</u> mişdım	Mən <u>oxu</u> tmışdım
Будущее категорическое	Mən <u>aldir</u> acağam	Mən <u>oxu</u> dacağam
Будущее неопределённое	Mən <u>aldir</u> irəm	Mən <u>oxu</u> daram

Примечание: Иногда употребляются оба суффикса вместе.**Bağlamaq** - bağla-t-maq = bağla-t-dır-maq;**Oxumaq:** oxu-t-maq = oxu-t-dur-maq**Çəkmək:** - çək-dir-mək - çək-dir-t-mək

Это означает заставить совершить это действие 3-им лицом через кого-то.

Упр.16.Образуйте побудительную форму, пользуясь 'dir' или 't' и интерпретируйте их значения.

Sevmək, sevinmək, düzəltmək, dalaşmaq, kəsmək, yoxlamaq, istəmək, bağlamaq, dayanmaq, qoymaq, buraxmaq, dolmaq, uçmaq, öldürmək, ovlamaq, saxlamaq, gülmək, uzanmaq, oynamaq, açmaq, qaçmaq, eşitmək, aparmaq, göndərmək, seçmək, darıxmaq, yumaq, hirsənmək, hesablamaq, salmaq.

Упр.17.Переведите.*

1.Sən xəstələnmisən, İlqar. Mənə yaxınlaşma, yoxsa mənə də xəstələndirərsən.
 2.Bax, avtobus gəlir. Gəl, onu dayandırmaq. 3.Sən kimə bu məktubu yazdıracaqsan?. 4.Adamları güldürmə, bir az ciddi ol. 5.Mən onu uzandırdım və bir-iki dərman verdim 6 Onlar kimi burada işlədirlər? 6.Özü maşına mindi, mənə isə eşşəyə mindirdi. 7.Uşaqları məndən uzaqlaşdırdı və mənə eşitdirdi ki, məndən çox inciyib. 8.Bütün paltarları mənə yığdırdı və çamadanı qoydurdu. 9.Molla uşaqlara pul verib qarğanı buraxdırdı. 10.Gəl, gedək bu ov quşlarının ovçularla bir yerdə şəkillərini çəkdirək. 11.Mən hakimə sübut etdirdim ki, dalaşmış qonşuların öz günahları var idi. 12.Qoca kişi həmişə mənə aldirmiş südü içirdi. Ona yazığımı gəlirdi. 13.Bu adamın günahı yox idi. Mən onu buraxdırdım.

Упр.18.Переведите.*

1.Он заставил меня написать письмо подружке. 2.Два раза в неделю она заставляла нас убирать ее комнаты, а затем она звала своих друзей на обед. 3.Полиция заставила нас остановить машину и сказала нам ехать медленно.

4. После того, как мы сфотографировались, мы поместили их в местную газету.
5. Когда я закончил университет, я заставлю отца купить мне машину.
6. Судья заставил их отдать мне мои деньги.
7. Он заставил меня бежать всю дорогу до офиса.
8. Лейла заставила меня ждать, когда мы выходили.
9. Тамара всегда заставляет меня посылать деньги ей по почте.
10. Не зли (серди) меня.
11. Мои родители заставили меня учиться в военной (hərbi) школе.
12. Я заставил мать сварить дичь, которую я принес с охоты.
13. Он сшил платье этой бедной девочке.

Упр.19. Прочтите и переведите рассказ.

Mollanın ov quşu

Этот короткий рассказ взят из сборника коротких юмористических рассказов азербайджанского фольклора, озаглавленного «Мола Насраддин Латифалари». Здесь он даётся в упрощённом виде, принимая во внимание объём усвоенных к этому моменту знаний.

* * *

Bir gün axşama yaxın Molla çöldən qayırdı. Birdən görür ki, kuçodo iki uşaq dalaşır. Yaxınlaşaraq görür ki, uşaqların əlində bir qarğa var. O deyir mənimdirdi, bu deyir mənimdirdi. Quşu az qala öldürmüşdülər. Mollanın qarğaya yazığı gəlir.



Soruşur:

- Nə olub? Niyə dalaşırsınız?

Uşaqlardan biri deyir:

- Mən gördüm ki, bu qarğa uçub ağacda oturdu. Ona dedim. Sonra ağacın altında yatdım. O, ağaca çıxdı və qarğanı tutdu. İndi deyir qarğa onundur. Qarğanı tutmuş uşaq deyir:

- Əlbəttə mənimdirdi. Niyə özü çıxıb tutmadı?

Molla görür ki, uşaqlar qarğanı öldürəcəklər. Onlara bir az pul verib qarğanı götürür və deyir:

- Verin qarğanı buraxım. Siz isə bu pulu götürün, gedin halva alın, yeyin.

Uşaqlar razı olaraq halva mağazasına qaçdılar. Molla da qarğanı buraxır. Qarğa uçuş və bir otlayan camışın belinə oturur. Molla baxıb deyir:

- Afərin qarğa! Lap ov quşusan ki... . Belə böyük şıkar tutubsan. Yavaş yaxınlaşaraq qarğanı tutur, camışı da evinə gətirir. Axşam camışın sahibi camışını axtaranda öyrənir ki, camışı Molla aparıb. Gəlib Mollaya deyir ki, camışını versin. Molla deyir:



- Niyə camış sənin oldu? Bu yerlərdə həmişə ovçular quş buraxıb şıkar ovlayıblar. Bu da mənim şıkarımdır, quşu büraxmışam, ovlayıb.

Camışın sahibi hirsələnir və onlar qazının yanına gətməli oldular. Qazı Mollanı çağırır, soruşur:

- Niyə kişinin camışını vermirsən?

-Qazı, yaxşı ki, indi burada heç kim yoxdur. Qulaq as, nə deyirəm. Bilirəm ki, bu camışın südündən ayda 10 kilo yağ düzəldə bilərəm. Qoy bu yağın hər ay beş kilosu sənin, beş kilosu da mənim olsun. Sən isə kitablarında mənim qarğamın ov quşu və camışın şikar olduğunu sübut edə bilərsən. Qazı deyir:

-Sən get, yağı düzəlt!

Beləliklə, Molla bu məsələni qaziya belə yazdıraraq gedir. Bir neçə gündən sonra Qazı Mollanı və camışın sahibini çağırır. Uzun söhbətdən sonra qazı sübut edir ki, camış Mollanıdır.

Günlər keçir, ay gəlib qurtarır. Qazı Mollaya sifariş göndərir ki, yağı gətirsin. Molla camışın təzəyindən bir küpə doldurur, üstə iki barmaq qalınlığında yağ qoyaraq qaziya gətirir. Qazı deyir:

-Molla, o biri ayları da yadından çıxarma ha....

-Arxayın ol! Hər ay bir küpə belə yağdan gətirərəm.

Molla çıxıb gedən kimi, Qazı barmağını o küpəyə salıb yağdan yedi, xoşuna gəldi. Bir az da yeyəndə, görür ki, dadı ayrı cürdür. Baxıb görür ki, küpə camış təzəyi ilə doludur. Hirsələnmiş qazı dərhal adam göndərir Mollanı gətirsin.

-Bu nədir, Molla?- Qazı qışqırdı.- Sən mənə camış təzəyi yedirirsən?-

Molla dedi:

-Birincisi, bunu mən yedirmirəm, qazı ağa, sən özün yeyirsən. İkincisi də, sən onu indi yemirsən. Sən onu o gün yemişdin ki, qanuna salaraq, qarğanı ov quşu, camışı isə şikar olmağını camışın sahibinə sübut etmişdin.



Упр.20.Переведите предложения, а затем найдите их в тексте для сверки.

1.Вдруг он видит, что двое детей дерутся. 2.Они вот-вот (чуть не) убьют птицу. 3.Я увидел, что эта ворона, полетев, села на дерево. 4.Он залез на дерево и поймал ворону. 5.Дав им немного денег, он берёт птицу и говорит. 6.Согласившись, дети побежали в магазин за халвой, 7.Тихо приблизившись, он ловит ворону и приводит буйвола домой. 8.В этих местах охотники, пустив своих охотничьих птиц, ловили дичь. 9.Почему ты не отдаёшь человеку его буйвола? 10.Пусть 5 кило масла будет твоим и 5 кило моим. 11.После нескольких дней судья зовёт муллу и владельца буйвола. 12.Судья посылает мулле приказ принести масло. 13.Посмотрев, он видит, что кувшин полон навоза. 14 Ты ешь его не сейчас.

Упр.21.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Bir gün evə qayıdında Molla nə görür? 2.Molla dalaşan uşaqlara yaxınlaşib nə soruşur? 3.Uşaqlardan biri nə deyir? 4.O biri uşaq nə deyir? 5.Molla nə qərara gəlir? 6.Qarğa uçub harada oturur? 7.Molla qarğanı tutub nə edir? 8.Molla camışın sahibinə nə deyir? 9.Camışın sahibi hirsələnib haraya gedir? 10.Qazı nə üçün razı oldu ki, camış Mollada qalsın? 11.Qazı camışın sahibinə nəyi sübut edə

bildi? 12. Bir aydan sonra Molla qazıya nə aparır? 13. Qazı hirsələnib nə edir? 14. Mollanın cavabı nə oldu?

Упр.22. Прочтите отрывки текста, согласно плану. Поставьте к ним вопросы. Перескажите отрывки, пользуясь вопросами как планом.

1. Dalaşan uşaqlar. 2. Qarğa camışın üstünə oturur. 3. Camışın sahibi Qazının yanına gedir. 4. Qazı sıfariş edir.

Упр.23. Инсценируйте рассказ.

Ключи к упражнениям:

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

A) 1-5. yazığım gəlir, ov quşunu. 2-8. barmağını. 3-1. doldurmalıyam. 4-6. Buraxmışıq, camışımızı. 5-2. ovçu. 6-4. halva. 7-3. sübut etdi, ovlamışam. 8-7. quş, dərhal.

B) 1-6. otlayırdılar. 2-4. uçur. 3-1. çöldə. 4-9. küpəni. 5-2. öldürüb. 6-11. şikar. 7-3. dalaşırlar, südlə dolu. 8-5. ova. 9-7. Hakim. 10-10. qanunlarını. 11-8. Afərin!

Упр.12. Переведите.

1.-Onlar niyə dalaşırlar?

-Ona görə ki, Anar istəyir ki, ova bu həftənin axırında getsin. Seymur isə səhər Londona gedəcək(gedir). O, Anardan xahiş edir ki, onu indi buraxsın, çünki indi hələ yazdır və onlar, adətən, yayda ova gedirlər. Bir aydan sonra o, qayıdacaq.

-Mənim Seymura yazığım gəlir, ona görə ki, Anara heç vaxt bir şey sübut edə bilməzsən.

2.-Seymur, sən nə itirmisən?

-Londona biletimi. Təyyarə iki saatdan sonra uçacaq.

-Budur sənin biletin. Sən dünən onu dəhlizdə salmışan. Mən onu sən təyyarədə oxumaq üçün götürdüyn kitabı qoydum.

-Afərin! Sən bileti tapa bildin. Dünən mən işdə lap çox yorulmuşdum və lap yadımdan çıxmışdı ki, mən onu haraya qoymuşdum.

-Çamadanı doldurma, Seymur, o, ağır olar. Ver mənə şeyləri. Arxayın ol! Mən hər şeyi hazırlayaram və dərhal taksi sifariş edəməm.

Упр.14. Переведите.

Məni tapıb dedi, o, çantasını götürüb çıxdı, bazara gedib bizət və tərəvəz aldıq, küpəni südlə doldurub mənə verdi, mən oturub məktub yazmağa başladım, hirsələnib (o,) dedi, toyuğu öldürüb onlar onu təmizlədilər və yedilər, ağaca çıxıb o, pişiyi tutdu, quşun yanına yavaş gəlib o, onu tutdu, quşu öldürüb ovçu iti göndərdi şikarı tapsın, uçub qarğa ağaca oturdu, təzə qanunu oxuyub o, onu mənə başa saldı, hakim/qazının/ yanına gəlib mən ona bu hadisə haqqında danışdım/dedim/, hirsələnib o, uşaqların üstünə qışqırdı.

Упр.17. Переведите на русский язык.

1. Ты заболел, Ильгар. Не приближайся ко мне, или и меня сделаешь больным. 2. Смотри, автобус идет. Давай остановим его (заставим

остановиться). 3.Кому ты скажешь написать это письмо? 4.Не смеши людей (не заставляй смеяться), будь немного серьезным. 5.Я уложил (заставил лечь) его и дал 1-2 лекарства. 6.Сам сел в машину, а меня усадил (заставил сесть) на ишака. 7.Не отдаляй детей от меня и дал услышать мне, что очень обиделся на меня. 8.Заставил меня собрать всю одежду и положить в чемодан. 9.Мулла дал детям деньги и заставил отпустить ворону. 10.Давай, пойдем и (заставим сфотографировать) сфотографируем этих охотничьих птиц вместе с охотниками. 11.Я заставил доказать судье, что поссорившиеся соседи сами были виноваты. 12.Старик всегда пил молоко, которое заставлял меня покупать. Мне было жаль его. 13.У этого человека не было вины (Этот человек был не виновен). Я заставил, чтобы его отпустили.

Упр.18. Переведите.

1.O, mənə onun(öz) dostuna məktub yazdırdı. 2.Həftədə iki dəfə o, bizə onun otaqlarını təmizlədirdi və sonra öz dostlarını nahara qonaq çağırırdı. 3.Polis bizim maşınımızı dayandırdı və dedi ki, yavaş sürək. 4.Mən onların şokillərini çəkdirəndən sonra onları yerli qəzetə saldıracığam. 5.Mən Universiteti qurtaranda atama mənim üçün maşın aldıracağam. 6.Hakim onlara mənim pulumu verdirəcək. 7.O, məni ofisə qədər bütün yolu qaçdırdı. 8. Biz evdən çıxanda Leyla məni həmişə gözlədir. 9.Tamara həmişə mənə pulu poçt ilə göndərdirir. 10.Hiirsləndirmə məni. 11.Validəymlərim məni hərbi məktəbdə oxudublar. 12.Mən anama ovdan gətirdiyim şikarı bişirdirdim. 13.O, bu yazıq qıza paltar tikdirdi. 14.Axşam Mais az qala camışı itirsin, ona görə ki, onun yadından çıxmışdı ki, o, camış üçün otlamağa hansı yer seçirmişdi.

**НУЖНО СДЕЛАТЬ (-ası²-). 2. İMİŞ –
 Повествовательный; MİŞ - Оказывается**

Активный словарь



Лоб	волос	борода	бровь	губа	усы	рот	ресница
A'lin	saç	saq'qal	qaş	do'daq	biğ	a'ğız	kip'rik

обращаться - müraci'öt etmək	быть похожим - oxşamaq	статья - məqalə
каштановый цвет - qum'ral	оказывается - sən'demə	стричь - qırxmaq <i>n</i>
порядок/правило - qay'da	похожий - ox'şar	просто - sadə'cə
извиняться - üzr istəmək	звучать - səslənmək	полёт - u'çuş <i>c.n.</i>
описывать - təsvir etmək	пассажир - səni'shin <i>c.n.</i>	спутник - peyk
светло-голубой - aç'iq-göy	случаться - baş vermək	спутать - çaşmaq
дружелюбный - mehri'ban	широкоплечий - çiyinli	передача - veriliş
отличать/отделять - ayırmaq <i>n.</i>	внимание - diq'qət	надежда - ümid
надеяться - ümid'var olmaq	разрешение - ica'zə	вид - görü'nüş

Выражения:

Bu az idi, üstə'lik... - Этого было мало, ещё и...

Pərt etmək (olmaq) - смущать (смутиться)

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

а) aç'iq-göy, ayırmaq, saqqal, qumral, məqalə, diqqət, görünüş, oxşar, biğ, üzr istəmək, səslənmək, uçuş, təsvir etmək, çaşmaq, peyk, baş vermək, səni'shin, saç, çiyinli, mehriban, qaş, oxşamaq, qırxmaq, sadəcə, ümidvar olmaq, veriliş, icazə, müraciət etmək, qayda, dodaq, alın, kiprik, ağız, ümid .

б) бледно-голубой, отличать/отделять, борода, каштановый цвет, статья, вид, внимание, похожий, усы, извиняться, звучать, полёт, описывать, спутать, спутник, случаться, пассажир, волос, широкоплечий, дружелюбный, бровь, быть похожим, надежда, стричь, просто, надеяться, разрешение, правило/порядок, оказывается, передача, губа, обращаться, лоб, бровь, рот,

а) oxşar, biğ, üzr istəmək, peyk, baş vermək, səni'shin, qırxmaq, sadəcə, ümidvar olmaq, məqalə, diqqət, görünüş, uçuş, ümid, təsvir etmək, çaşmaq, mehriban, qaş, oxşamaq, müraciət etmək, alın, kiprik, ağız, qayda, dodaq, aç'iq-göy, ayırmaq, saqqal, qumral, saç, çiyinli, veriliş, icazə, sən demə, pərt etmək/olmaq

б) статья, внимание, вид, полёт, описывать, спутать, дружелюбный, бровь, широкоплечий, паерседача, разрешение, губа, обращаться, похожий, борода, отличать/отделять, каштановый цвет, усы, извиняться, лоб, ресница, звучать рот, случаться, пассажир, волос, стричь, просто, надеяться, бледно-голубой, оказывается, надежда, спутник, смущать, быть похожим, порядок/правило.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов (туда и обратно).

отличать— müraci'ət etmək	борода - kip'rik	рот - bığ
случаться - oxşamaq	ресница - qırxmaq	усы - do'daq
быть похожим - qum'ral	правило - ox'şar	волос - qaş
обращаться - sən 'dcmə	отделять - qay'da	лоб - a'ğız
каштановый цвет - ayımaq	стричь - saq'qal	губа — saç
оказывается - baş vermək	похожий - ayımaq	бровь - a'lın
извиняться - ümid'var olmaq	звучать - vcri'liş	полёт - görü'nüş
описывать - üzr istəmək	пассажир - səs'lənmək	спутник - çaşmaq
светло-голубой - çiyinli	передача - diq'qət	спутать - ümid
дружелюбный - aç'iq-göy	порядок - sərni'sin	просто - u'çuş
широкоплечий — mchri'ban	внимание - ica'zə	надежда - məqalə
надеяться - təs'vir etmək	разрешение - qay'da	вид - peyk
		статья - sadə'cə

Упр.4. Найдите недостающие значения.

обращаться - sən 'dcmə	отделять -	лоб - a'ğız
каштановый цвет -	стричь - saq'qal	губа — saç
случаться -	ресница -	усы -
быть похожим - qum'ral	правило - ox'şar	волос -
оказывается -	похожий -	бровь -
отличать— müraci'ət etmək	борода - kip'rik	рот - bığ
описывать -	пассажир - səs'lənmək	спутник - çaşmaq
светло-голубой - çiyinli	передача - diq'qət	спутать - ümid
надеяться -	разрешение -	вид - peyk
извиняться - ümid'var olmaq	звучать -	полёт - görü'nüş
дружелюбный -	порядок -	просто -
широкоплечий — mchri'ban	внимание - ica'zə	надежда -
		статья —

Упр.5. Расположите слова, согласно русскому алфавиту их значений.

baş vermək	açiq-göy	saqqal	qumral	məqalə	uçuş
müraciət etmək	görünüş	oxşamaq	diqqət	oxşar	bığ
təsvir etmək	səs'lənmək	çaşmaq	çiy'inli	peyk	saç
üzr istəmək	sərnişin	qırxmaq	sadəcə	dodaq	qaş
ümidvar olmaq	mchri'ban	ayımaq	veriliş	icazə	qayda

Упр.6. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Ümidvaram ki, siz qanunları bilirsiniz bu işi necə qaydaya salmaq lazımdır (он, они – понимаете, можете доказать, опишите – что случилось, почему соседи дрались, который пассажир видел это, кто написал статью, кто, спутав слова, испортил концерт, почему эта передача плохо звучала, почему девушка была смущена). 2. Biz müdirə müraciət etdik ki, Anarın keçmiş fəaliyyətinə diqqətini artırsın (я, он, они – к офису, учителю, доктору – не кричать на нас, дать нам разрешение курить на работе, разделить наши рабочие места, выписать лекарство, объяснить некоторые правила, разрешить нам уйти, разрешить ему носить (сохранять) бороду). 3. Sən bu işə görə diqqətlə baxasan (он, мы, они – правила, статья, спутниковую антенну). 4. Bu adamın görünüşü mənim xoşuma gəlir (гор, пейзаж, девушка – его, наш, их – не любить, напоминать мне (ему, нам, им) мою деревню, вид который я видел с самолёта). 5. Bu qardaşlar bir-birinə clə oxşayırlar ki, mən onları ayıra bilmirəm (сёстра, два мальчишка, пассажиры, передачи – путаю с кем я разговариваю, не знаю, который из них обращался ко мне вчера, чья вина это была и кто должен извиняться).

Упр.7. Откройте скобки и переведите отрывок. Перескажите его.

- (Я надеюсь) ki, sən müdirə artıq (обратился), Bilal.

- Hələ yox. Bizə baş ofisdən təzə müdir göndəriblər.

- Doğrudan? O, haçan gəlib, necə adamdır? (Описать) bilərsən?

- Necə deyim. Bizim əvvəl işləmiş müdirə heç (не похож): nə xarici (видом), nə də iş aparmağından. İşində çox tələbkardır.

- Onun (вид), görəsən, necədir? Adətən belə adamlar artıq olurlar; dərin gözləri qalın qara (брови) altında itirlər. Danışanda da, clə bil ki, onlar (рот) açmırlar. (Рот и нос) balaca, (губы) görmək olmur. Bir az (волосы) olur, onu da qısa (подстрижены), ancaq (усы), hərdənbir nazik, bir az uzun (борода) da saxlayırlar. Belədir? Belə olmasa da, ona (похожий) olar.

- Xeyr, xeyr. Sən deyən adam bizim köhnə müdirimizə bir qədər oxşayır. İsa-müəllim isə hündür, (широкоплечий), ağır bir adamdır. Onun yaxşı xeyirxah üzü var. Onun 45 yaşı olar. Yaxşı ağ (волосы) var. Onun (брови и усы каштанового цвета), (борода) isə ağdır. (Рот) nə böyük, nə də balacadır, normaldır, bir qədər enli (лоб) və çox qəşəng qəhvəyi gözləri var.

- Görürəm ki, pis adama oxşamır. Yaxşı, bəs sən niyə bu vaxtaca ona (не обратился) ki, sənə (разрешение) versin televiziya (в передаче) iştirak edəsən? İndi ki o, dünya görmüş, (дружелюбный) adama (похож), niyə getmirsən?

- Bilirsən, Vəli, bu yaxında işimizdə bir hadisə (случилось) və bu baş vermiş hadisə hələ də yaddan çıxmayıb. (Просто) o hadisənin günahı məndə də var. Qorxuram ki, o, onu yada salar, mən də (должен буду извиняться) olacağam,



lap (буду смущён). Hər şey (в порядке) düşəndə gedərəm. Yaxşı, bəs sən (статья) qurtarıb radioya vermisən?

-Çoxdan. Onu axşam (передача) saldılar. Bir həftə olar ki, onu veriblər.

-O necə (прозвучала)? Xoşuna gəldimi? Niyə mənə demədin? Mən də qulaq asardım.

-Əla kecdi. Onlar mənə təzəsini sifariş ediblər, yazıram. Bağışla, sənə deyə bilmədim, çox məşğul idim.

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

A. 1. məhriban.. 2. çaşmasaydım. 3.müraciət edəsən, icazə. 4. oxşayıb, görünüşündən, qaydada. 5. ayıra. 6. açıq-göy. 7. qırxacaq. 8. səmişinlər.

1.Sən gərək həkimə, yoxsa sən bu oyunlarda iştirak etməyə ... ala bilməzsən. 2.Mən onun düz və yalan danışdığını ... bilmirdim. 3.Zakir Leylanı onun qəşəng ...-... gözlərinə görə sevmişdi. 4.Mən bu suala cavab verəndə ... , imtahanı əla verərdim. 5.Məmməd söz vermişdi ki, o, bu il Universitetə daxil olmasa, biğ və saqqalını 6. ... qatardan düşüb gözləmə zalına daxil oldular. 7.Elxanın çox ... adam olmağına görə qrupda hamı ona hörmət edirdi. 8."Bu uşaq kimə ... başa düşə bilmirəm. Xarici ... , mənəcə, atasına oxşayır. Ancaq atası kimi hər şeyi ... saxlaya bilmir.

B. 1.təsvir etsin, baş vermişdi. 2. verilişinə, sadəcə. 3. pərt etdi. 4.peyk antenaları. 5. çiyinli, oxşayırdı. 6. uçuşumu. 7. diqqətli. 8.üzr istəyib, qumral. 9. məqalə.

1.Sən niyə bu TV ... gəlmədin? - Mən ... bilmirdim o, nə vaxt olacaq. 2.İndiki zamanda şəhərdə haraya baxsan, hər yerdə görmək olur. 3.Mən aeroportda ... gözləyirdim. 4.Birdən bir nəfər məndən soruşdu, mən ... saçlı, saqqallı adamı burada görmüşəmmi. 5.Onun yersiz sözləri məni Bu az idi, üstəlik o, bir-iki adam da ətrafıma yığıb mənimlə dalaşmaq istəyirdi. 6.Bu cavan kişi də mənim qardaşım kimi ... idi, idmançıya 7.Qoy, o, sənə ki, bu hadisə necə 8.Ümidvaram ki, bu ... radioda yaxşı səslənər. 9.Testi yazanda ... ol!

Упр.9.Переведите и инсценируйте.*

A.-Üzr istəyirəm, siz bu qəzətdə işləyirsiniz, elədimi?

-Bəli. Nə olub ki?

-Mən bir məqalə yazmışam, bilmirəm kimə müraciət edəsiyəm(edəm).

-O baxır ki, siz nə haqda yazmışsınız.

-Bizim zavodumuzun işi çox pis haldadır. Mən məqaləmdə hər şeyi təsvir etmişəm və bu halın bəzi düzəltmə yollarına diqqət vermişəm. Ümidvaram ki, bu yolların köməyi böyük olar. Yoxsa, çox pis hadisələr baş verə bilər.

B.(Хлопнул себя по плечу) – Здорово, мой пропавший друг Мансур! Где ты был?

-....Прошу прощения, но моё имя не Мансур и я вас не знаю.

- Не может быть! Я не мог спутать! Разве ты не Мансур?

- Нет и никогда не был. Вы спутали.

- Не может быть! Ты так похож на моего друга



Мансура, который должен вернуть мне мою тысячу долларов.

- Возможно, но я не Мансур. И советую вам в следующий раз быть более внимательным.

Упр.10.Опишите этих людей. Воспользуйтесь словами, данными ниже.

Alın, saç, saqqal, göz, qulaq, ağız, dodaq, üz, biğ, burun, qaş, baş, boğaz, çənə



Böyük, balaca, rənglər, yumşaq, qalın, nazik, incə, kobud, enli, oval, dərin, nazik uzun, girdə(круглый), uzunsov(продолговатое лицо), palaz-qulaq(лопоухий), dolu(полный), domba(на выкате), düz, əyri(кривой), tükli(волосатый), keçəl(лысый), seyrək(редкий/волос/).

Упр.11.Найдите эквиваленты предложений (туда и обратно). Выучите.

Можете вы описать мне его внешность. O, çox məhrıban adamdır.

Он совсем не похож на своих родителей. Cavabı verəndə çəşmayasan.

Я надеюсь, ты можешь отличить белое . Mənə onun görünüşünü təsvir edə bilərsən?
от чёрного

Когда будешь отвечать, не спутай.

Onun qalın qumral saçı var.

Он очень дружелюбный человек..

O, valideynlərinə heç oxsamır.

Почему ты не брeсьeшь?

Dayan, mən paltarımı qaydaya salım.

Ты можешь получить разрешение?

Sən niyə üzünü qıxmamısan?

Переходя улицу, будь осторожен.

Bu az idi, üstəlik bunu da ctməliyəm.

Постой, дай мне привести в порядок одежду.

Uşağı indi pərt cləmə, sonra

dcyərsən.

Мало было мне этого, еще это надо сделать. Sən icazə ala bildinmi?

Не смущай ребёнка, скажи это позже. Yolu keçəndə diqqətli ol!

Упр.12.Переведите, пользуясь предложения Упр.11.*

- Послушай, Мурад, неделю назад я встретил в магазине студентаку, с которой вместе учился в институте. Ты знаешь, я – дружелюбный человек, и мы вскоре начали беседу.

- Ты можешь описать мне её?. Она симпатичная?

- Да. У неё густые каштановые волосы и светло-голубые глаза. Я видел её раньше. Она была со своими родителями. Я мог видеть, что они были её родители. Но она не похожа ни на одного из них. Она



- совсем другая. Одним словом, я должен видеть её сегодня.
- Тогда, почему ты не брешься?
- Я спешу. Интересно, смогу я получить разрешение у босса?
- Надеюсь, ты сможешь. Просто не смущайся, когда будешь отвечать на его вопросы. Будь осторожней, когда переходишь улицу, пацан. Эх, Тарлан, как будто мне мало было моей работы, теперь придется еще и твою работу делать.

ГРАММАТИКА I

Сегодня мы узнаем, как выражается в азербайджанском языке необходимость, эквивалентно русскому «**НУЖНО**». Такого рода необходимость передается, помимо слова-LAZIM-, ещё и суффиксами-ASI, ƏSİ -, прибавляемых к корню глаголов**. Таким образом: Mənə həkimə müraciət etmək lazımdır = Mən həkimə müraciət edəsiyəm.

Мне нужно обратиться к доктору.

В этом случае время действия выражается так:

olacaq (olar) - в **БУДУЩЕМ** -- Ему **нужно** будет описать этот дом

O, bu evi təsvir edəsi(dir) - в **НАСТОЯЩЕМ**- Ему **нужно** описать этот дом

idi (oldu) - в **ПРОШЛОМ** - Ему **нужно** было описать этот дом

O, bu hadisəni təsvir edəsi olmayacaq (olmaz) --**Будущее** ↘

O, bu hadisəni təsvir etməyəsidir (edəsi deyil) --**Настоящее** →**ОТРИЦАНИЕ**

O, bu hadisəni təsvir edəsi olmadığı (deyildi) - **Прошедшее** ↗ ↗

OLAR носит оттенок неопределённости необходимости в будущем, тогда как **OLACAQ** категорично . **Idi** – выражает неопределённость действия в его выполнении, тогда как **Oldu**__показывает, что действие имело место в прошлом

Упр.13. Чтение и анализ для понимания.

- | | | |
|---|---|--|
| Atam bu gün qoyunları qırmasıdır | - | Отцу нужно постричь овец сегодня. |
| Müəllim uşaqları muzeyə aparası idi. Muzey isə bağlı idi. | - | Учителю нужно было отвести детей в музей. Но музей был закрыт. |
| Biz yayda onlarla futbol oynayası olacağıq. | - | Нам летом нужно будет сыграть в футбол с ними . . |
| Siz xarici kitabları ayırması(nı)z və rəflərə yığması(nı)z. | - | Вам нужно отделить иностранные книги и собрать их на полках |

Как и производные с -MALI, MƏLİ- (долженствование), производные с -ASI, ƏSİ- также могут употребляться в роли определения (слова, актерирующие предметы – **КАКОЙ**):

gedəsi yer - место, **в которое** нужно пойти, (какое место)

veriləsi pul - деньги, **которые** нужно выдать, (какие деньги)

В этой функции обе эти словоформы всегда употребляются со словами, которые они характеризуют, т.е., они не могут заменять, подразумевая их, (как это могут делать прилагательные, причастия и др.)

Примечание: этот аспект действий- **ası,əsi** – очень близок аспекту долженствования, выражаемого - **malı,məli** – как нужно→**должен, необходимо, следует**. Их различие вытекает из контекста их употребления. Поэтому эти две выше выделенные формы взаимозаменяемы в речевой практике. Предпочтение отдается - **malı,məli**- как в функции основного действия в предложении, так и в функции определения (какой). Целью введения - **ası,əsi**- изучающим азерб. язык исходит из широкого употребления этой формы в разговорном языке и, в отличии от - **malı,məli**-, его отсутствия в словаре.

Упр.14. Проспрягайте предложения в указанных временах.

Mən dolma bişirəsi olacağam. Mən mürciət edəsiyəm. Mən mahnı yazası idim.

Упр.15. Чтение, анализ и понимание. *

1.-Sən dünən başını qırxdırası(malı) idin, niyə borbərханaya getməmişən? İndi sən çiməmişən. Sonra gedib başını qırxdıracaqsan?

-Bu gün qırxdıraram. Hara tələsirik? Yoxsa saçım yerlə gedir?

-İki həftədir ki, çimirsən. Sən çoxdan başını qırxdırası(malı) və özün çiməsi(məli) idin.

2.Mən öcnəbiləri qarşılayanda çaşib ayrı sənişinlərə yaxınlaşmışdım. Belə ki, bunlardan üzr istəyəsi oldum və sonra mən qarşılayası öcnəbiləri axtarmalı(ası) oldum. Bir sözlə mən platformaya gedəsi(məli) oldum. Yaxşı ki, mən buraya gəldim. Onları platformadan düşəcəkləri yerdə gördüm. Bir qrupa yığılmış öcnəbilər oraya-buraya baxaraq onları qarşılayası adamları axtarırdılar.Yaxınlaşdım və onlardan üzr istədim. Onları bizi gözləyən avtobusa aparıb mindirdim.

Упр.16. Перефразируйте предложения, согласно модели.

Модель: *Ona tanış olduğu adamın görünüşünü təsvir etmək lazım idi.-O, tanış olduğu adamın görünüşünü təsvir edəsi idi.*

1.Mənə rəisə mürciət etmək lazımdır. 2.Sənişinlərə öz uçuşlarını gözləmə zalında gözləmək lazım idi. 3.Sizə baş verən hadisəni təsvir etmək lazım olacaq. 4.Bu verilişi televiziyada bir həftə bundan qabaq göstərmək lazım idi. 5.Xüsusən uşaqlara yol qaydalarını bilmək lazımdır. 6.Sənə bu məqaləni işdən sonra diqqətlə oxumaq lazımdır. 7.Sizin hamınıza saqqalları qırmağa lazımdır. 8.Ana, sənə öz saçlarının rəngini dəyişmək lazımdır. 9.Oqtay, sənə müəllimdən üzr istəmək lazımdır. 10.Bizə konfransa getmək üçün icazə almağa lazımdır.

Упр.17. Переведите словоформы с -ası,əsi- в функции определения.*

1.Bu sərgidə nəşə bir yaxşı baxası(malı) şey yoxdur. 2.Kamala yazdırası məqaləm üçün bir fakt tapa bilmirəm. 3.Bu peyk antenasını düzəldəsi adam səhər gələcək. 4.Baş verəcək hadisəyə biz üç gün qabaq hazırlaşası olduq. 5.Ana, mənim axşam gedəsi yerim var. Faiq mənə soruşsa, de ki, mən gec gələsi olacağam.

ГРАММАТИКА II

Второй грамматической темой является глагол-связка - **İMİŞ** - - форма от слова -**İDİ**- (**был**). Она имеет два значения:

1.- чисто повествовательное значение при рассказе о **КОМ-ТО ДРУГОМ** (в третьем лице) в прошлом - «Случилось так, что...»

O gün Kamal xəstəxanaya anasını görməyə gedirmiş...

Случилось так, что в тот день Камал шёл в больницу увидеть свою мать...

2.- во втором значении выступает эквивалентом «**Оказывается...**»

(Sən demə), o hər şeyi bilirmiş orada nə baş verib.

Оказывается, он знал, что там случилось.

В этом значении **İMİŞ** может сочетаться с основным действием во всех грамматических временах, кроме **Повелительной** формы и простого (категорического) времени - **di¹** -. Не следует путать **İMİŞ** с суффиксами прошедшего повествовательного времени "miş", который ставится сразу после корня глагола:

Sən demə, o, müdirə müraciət etmişmiş(edibmiş) və icazə almışmış(albılmış).

Оказывается, он обращался к шефу и получил разрешение.

İMİŞ присоединяется к глаголу и ставится после временного или аспектного суффикса, при этом после согласных первое "i" выпадает.

После гласных **İMİŞ** пишется отдельно: *edəsi imiş, edirmiş*

Упр.18. Чтение, анализ и понимание.

- Mən bilmirdim ki, o, Londona getməyə istəyibmiş. - Я не знал, что он, оказывается, хотел поехать в Лондон
- Onlar dünən öz oyunlarını oynayıblarmış. - Они, оказывается, вчера сыграли свою игру. Теперь нам нужно сыграть свою.
- İndi biz özümüzü oynayaşıyıq. - Оказывается, он в передаче озвучивал новые песни.
- Sən demə, o, verilişdə təzə mahnıları səsləndiribmiş. Görəsən, qulaq asanların xoşlarına gəlibmi? - Интересно, понравились ли они слушателям?

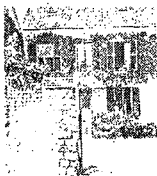
Упр.19.Перевод и осознание.*

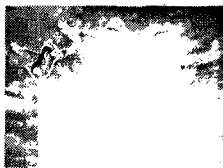
1.Mənim kənddə bir dostum varmış. O, işdən, adətdən, gec gəlirmiş. Onun arvad-uşaqları onu axşamadək gözləyərmiş ki, axşam xəbərinə bir yerdə yesinlər. Bir gün o, vaxtından qabaq evə gəlir, ancaq evdə heç kəsi görmür. O, qonşunun evinə getdi ki, onun sahibi ilə bir az söhbət etsin. O, oraya gələndə görür ki, arvadı qonşu arvadla söhbət edir, uşaqlar isə həyətdə oynayırmış....

2.Zavodumuz məni Fransaya ezamiyyəyə göndərirdi. Getdim, dostuma bu məsələni danışdım. Sən demə, o da oraya getməli imiş. Mən çox sevindim ki, xaricdə bir yerdə olacağıq.

3.Biri var imiş, biri yox imiş, bu kənddə bir biğli, saqqallı qoca kişi yaşayırmış....

4.Bir tanış adam məndən böyük pul götürüb söz vermişdi ki,





iki-üç günə qaytaracaq. Günlər keçir, aylar keçir nə onu görürəm, nə də pulu. Ondan-bundan soruşandan sonra öyrənmişəm ki, bu mərdimazar (негодяй) 5-6 nəfərdən belə pul götürüb xaricə qaçıbmış.

Упр.20.Прочтите и переведите рассказ.

Peyk antenası

Bir neçə dəfədən sonra mən gördüm ki, efiro verdiyim məqalələr verilişlərdə pis, zəif səslənir. Peterburg gəzetinin onlara qulaq asmış işçisi buna fikir verib mənə dedi ki, mən görərk peyk antenasını qoydurum. Elə mən də Andreylə bunu fikirləşib qərara gəlmişdik ki, biz belə antenadan istifadə edəsiyik. Mən ofisimə xəbər verdim ki, Bakıya bir mühəndis göndərsinlər. O, mənim üçün peyk antenasını düzəltsin. Onlar razı oldular və dedilər ki, onu aeroportda qarşılayım. Onun adı cənab Mişindir .

Onu tanımadığıma görə mənə onu təsvir etdilər. O, bir az hündür, qara saçlı cavan adamdır. Onun oval üzü, qara qaşları, göy gözləri, nazik burnu, nazik dodaqları var və o, bıqsızdır. İdmançı olduğuna görə onun sağlam görünüşü var. Onlar dedilər ki, o, gözləmə zalında oturacaq. Onun əlində jurnal, yanında da balaca çamadan olacaq. Beləliklə, mən Andreylə onu qarşılamağa aeroporta gedəsi oldum

Təsədüfən o gün həmin toyyarə ilə oradan çoxlu adam gəlmişdi. Bu az idi, üstəlik sərnəşinləri qarşılayan adamlar da çox idi. Hamı da əllərində qəzet-jurnal və balaca çamadan gözləmə zalında oturdular, gözirdilər, kafə stollarının



Cənab Mişin Cənab Vadim Garin

sərnəşin

Vera

yanında dayanıb yeyirdilər. Sərnəşinləri qarşılayanlardan ayırmaq olmurdu. Mən hamıya diqqətlə baxırdım, ancaq nəşə onu tapa bilmirdim. Mən bir ona oxşar adama yaxınlaşdım və soruşdum:

-Bağışlayın, siz cənab Mişinsiz?

-Xeyr. Mən cənab Vadim Garinəm. Məni Neft Şirkətin adamları qarşılamalıdır.

-Çox üzr istəyirəm. Mən çaşmışam. Siz mən gözlədiyim adama oxşayırsınız.

-Eybi yoxdur. Ola bilər. O da bu toyyarə ilə gəlibsə, taparsınız.

İkinci dəfə çəşənda mən pərt oldum. Getdik, çıxış yolun yanında durduq. Bir az vaxt keçdi, birdən hiss elədim ki, bir adam mənə diqqətlə baxır. Ancaq onun görünüşü mənə təsvir etdikləri adama heç oxşamırdı. Bu isə hündür, çiyinli idmanla məşğul olmuş adama oxşar idi. Ancaq üzü o qədər oval deyildi və bir az yaşlı idi. Onun saçları, qalın qaşları qumral idi. Bunun da nə bıığı nə də saqqalı var idi. Qumral qaşların altında boz gözlərin diqqətli baxışı var idi. Mənim nəşə xoşuma gəlmədi. Bizim gözlərimiz rastlaşanda o, mənə yaxınlaşdı:

-Bağışlayın, sizin adınız Vera deyilmi?- yumşaq səslə o, məndən soruşdu.

-Bəli. Siz mühəndis Mişinsiz və sizi buraya Leningrad gəzeti göndərib, elədirmi? Ancaq siz mənə təsvir etdikləri adam deyilsiniz.

-Düzdür. Məni xəstələnməmiş cənab Mişinin yerinə göndəriblər. Mənim adım Leonid Sanindir. Bu məsələ də təyyarənin uçuşundan iki saat qabaq baş verib. Məni təcili çağırıdılar və onun yerinə göndərdilər. Ona görə sizə mənim



Leonid Sanin



peyk antenası



Sanin və Vera

gəlməyim haqqında xəbər verə bilmədiklər. Ancaq göndərəndə onlar mənə sizin görünüşünüzü təsvir etdilər. Mən sizi tanıdım.

-Mən də fikirlişirəm cənab Mişin haradadır! Mən artıq bir saatdır ki, buranı gəziyəm, sizi axtarıram, neçə adam çasıb narahat etmişəm.

-Daha bağışlayın. Olur. Nəhayət, biz bir-birimizi tapmışıq. İndi artıq saat səkkizdir. Siz məni haraya aparasınız?

-"Azərbaycan" mehmanxanasına. Sizin üçün orada otaq artıq sifariş etmişik.

Səhər biz Ədliyyə Nazirliyinə* müraciət etməliyik və peykin düzəltməsinə icazə almalıyıq. Mən sizi oraya aparasıyam. Bu məsələni də düzəldəndən sonra



mağazaya gedib bir peyk antenasını seçib alasıyıq.

-Çox yaxşı. Mən buraya 3-günlük ezamiyyətə gəlmişəm. Ümidvaram ki, siz mənə bir-iki Bakının gözəməli yerlərini göstərərsiniz. Bakı haqqında çox eşitmişəm, lakin bu birinci dəfədir ki, onu öz gözlərimlə görəəcəyəm.

-Əlbəttə. Arxayın olun! Boş vaxtımız olan kimi biz sizə Bakını göstərməyə çalışarıq. Bu çox qədim şəhərdir və onun baxıməli məşhur yerləri var.

Cənab Saninin belə xoşa gəlməyən görünüşünə baxmayaraq, o, çox məhraban adam imiş. Sən demə, o, bizim ofisə tez-tez gəlmiş. Sadəcə, mənim orada olmadığıma görə mən onu görməmişdim. Düz iki günə biz peyk antenasını aldıq

və o, onu düzəltdi. Qalan bir günü də biz ona Bakını göstərdik və axşam "Gülüstən" restoranında peyk antenasının düzəltməsinə qeyd etdik.

Упр.21.Переведите предложения, а затем найдте их в тексте для сверки.

...статьи в передачах звучали плохо. 2.Я дала знать офису, что им нужно послать инженера установить спутниковую антенну для меня. 3.Он – высокий, черноволосый мужчина. 4.Так как он был спортсмен, он был широкоплечий. 5.Случайно в тот день этим самым самолётом приехало много людей. 6.Невозможно было отличить пассажиров от тех, кто пришёл встречать их. 7.Извините, вы господин Мишин? 8.Если он прибыл этим самолётом, вы его найдёте. 9.Но он был высокий, широкоплечий и выглядел как спортсмен. 10.Мне он совсем не понравился. 11.Но вы не тот человек, которого мне описали. 12.Поэтому они не смогли дать вам знать о моём прибытии. 13.И куда вам нужно отвести меня? 14.Мне нужно отвести вас туда. 15.Я надеюсь, вы мне покажете пару мест в Баку. 16.Это очень древний город, и здесь есть знаменитые места посмотреть. 17.Он, оказывается, часто приходил в наш офис. 18.Ровно за два дня мы купили антенну, и он ее установил.

Упр.22.Ответьте на вопросы или найдите их в тексте.

1.Mən nə etməli idim ki, məqalələrim verilişlərdə yaxşı səslənsin? 2.Bəs siz nə qərara gəlmişdiniz? 3.Sən ofisdən nə xahiş etdin? 4.Ofisin razı olub nə etdi? 5.Göndərəcəək adamı onlar necə təsvir etdilər? 6.O, necə və harada sizi gözləyəsi idi? 7.Təsədüfən nə baş vermişdi? 8.Gələnlər gözləmə zalında necə edirdilər? 9.Bu halda sən nə etdin? 10.Sən müraciət etdiyin adam kim olubmuş? 11.İkinci dəfə çaşandan sonra siz nə etdiniz? 12.Bir az vaxt keçəndən sonra sən nə hiss etdin? 13.Bu adam ofisdən təsvir etdikləri adama oxşayırdımı? 14.Onun görünüşü necə idi? 15.O, haçan sizə yaxınlaşdı və yaxınlaşıb nə soruşdu? 16.Siz hirsələnib ona nə dediniz? 17.Onun gəlməyinin səbəbi nə oldu? 18.O, sizi necə tanıdı? 19.Siz onu haraya aparasınız oldunuz və ona nə dediniz? 20.O, neçə-günlük ezamiyyətə gəlib? 21.O, Bakı haqqında nə dedi və sizdən nə xahiş etdi? 22.Siz ona nə söz verdiniz? 23.Reallıqda Vadim Sanin necə adam olubmuş? 24.Sən onu niyə tanıya bilməmişən? 25.Siz peyk antenani neçə günə düzəltdirə bildiniz. 26.Qalan bir günü siz necə keçirdiniz?

Упр.23.Исправьте ошибочные утверждения.

1.Verada peyk antenası artıq var idi. O, ikincisini qoydurmaq istəyirdi, ancaq onun ofisi icazə vermədi. 2.Veraya dedilər ki, antenani qoydurmaq üçün özü Bakıda adam tapsın. 3.Vera ofisdən göndərdikləri adamı yaxşı tanıyırdı və onu evdə gözləyirdi. 4.Gələnlər adamı Veranı vağzalda axtarırdı. Bir neçə qadına yaxınlaşıb çaşandan sonra Leningrada qayıtdı. 5.Vera Leonid Saninlə 5 gün mağazalarda antenani axtarıb tapmayıblar və Sanin Leningrada qayıdası oldu.

Упр.24.Найдите отрывки, названные ниже, прочтите и перескажите их сначала на русском, затем на азербайджанском.

1.Vera özünə peyk antenasını düzəltmək istəyir. 2.Vera və Andrey cənab Mişini aeroportda axtarırlar. 3.Cənab Leonid Sanin. 4.Vera antenani düzəltdirir.

Упр.25.Расскажите о случае, когда спутали людей при деловых встречах, или о других случаях такого рода ошибок.

Ключи к упражнениям:

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

A. 1-7. Mehriban.. 2-4. Çaşmasaydım. 3-1.müraciət edəsən, icazə. 4-8. Oxşayıb, qaydada, görüşünündən 5-2. Ayıra. 6-3. açıq-göy. 7-5. Qırxacaq.

8-6. səmişinlər.

B. 1-7. təsvir etsin, baş vermişdi. 2-1. verilişinə, sadəcə. 3-5. pört etdi. 4-2.peyk antenaları. 5-6. Çiyinli, oxşayırdı. 6-3. Uçuşumu. 7-9. Diqqətli. 8-4.üzr istəyib, qumral. 9-8. Məqalə.

Упр.9.Переведите. Инсценируйте.

A.-Прошу прощения, вы работаете в этой газете, не так ли?

-Да. Что случилось?

-Я написал статью и не знаю, к кому мне нужно обратиться.

-Смотря (Это зависит от того), о чем вы пишете/

-Работа на нашем заводе находится в очень плохом состоянии. Я всё описал в моей статье и обратил внимание на некоторые пути исправления этого состояния. Надеюсь, что помощь от них будет большая. Или могут произойти плохие события

B. (Bir adamı çiyinə vuraraq) -Salam, mənim itmiş dostum Mansur! hardasan?

-...Üzr istəyirəm, ancaq mənim adım Mansur deyil və mən sizi tanımıram.

-Ola bilməz! Mən çaşa bilmərəm! Sən Mansur deyilsən?

-Xeyr, və heç vaxt olmamışam. Siz çəşmişiniz.

-Onda bağışlayın məni, ancaq siz elə çox mənim dostum Mansura oxşayırsınız!

-Ola bilər, ancaq mən Mansur deyiləm. Və sizə məsləhət görürəm ki, gələndə bir az diqqətli olasınız.

Упр.12. Переведите на азербайджанский язык.

-Bura bax, Murad, bir həftə bundan qabaq mağazada mən təsadüfən institutda bir yerdə oxuduğum tələbə ilə rastlaşmışdım. Sən bilirsen ki, mən mehriban adamam və biz tezliklə söhbətə başladıq.

-Sən onu mənə təsvir edə bilərsən? O, qəşəngdir?

-Hə. Onun qalın qumral saçları və açıq-göy gözləri var. Mən onu qabaq görmüşdüm. O, valideynləri ilə idi. Bunu görə bildim ki, onlar onun valideynləri idilər. Ancaq o, onlardan heç kimə oxşamır. O, lap ayrıdır. Bir sözlə, mən onu bu gün görməliyəm.

-Onda üzünü niyə qıxmırsan?

-Mən tələsirəm. Görəsən, mən müdirdən icazə ala bilərəm?

-Ümidvaram ki, bilərsən. Sadəcə, onun suallarına cavab verəndə, pört olma. Ay oğlan, küçələri keçəndə, diqqətli ol! Ax, Tərflan, mənim işim az idi, üstəlik sənin işini də eləməli olacağam.

Упр.15.Чтение, анализ и понимание.

1. - Тебе нужно было постричься вчера, почему не пошёл в

парикмахерскую? Тебе сейчас нужно искупаться. Потом пойдёшь стричься?

- Сегодня не подстригся. Куда торопимся? Или волосы землю метут?
- Две недели не купаешься. Тебе самому давно уже нужно было постричься и искупаться.

2. Когда я встречала иностранцев, спутав, подошла к другим пассажирам. Так что пришлось у них попросить прощения, а затем пришлось искать иностранцев, которых нужно было встречать. Одним словом, мне пришлось идти на платформу. Хорошо, что я сюда пришёл. Я их увидел на месте спуска с платформы. Собравшись в группу, иностранцы, смотря по сторонам (туда-сюда), искали людей, которым нужно было их встретить. Я подошла и попросила у них прощения. Посадила их на ожидающий нас автобус.

Упр.17. Переведите словоформы с -asi, -esi- в функции определения.

1. На этой выставке что-то нет хороших вещей, на которые нужно (следует, стоит) посмотреть. 2. Не могу найти фактов для статьи, которую я заставляю (неволю; хочу, чтобы) Камала написать. 3. Человек, которому нужно (должен) установить эту спутниковую антенну, придёт утром. 4. Нам пришлось за три дня вперед подготовиться к событию, которое состоится (будет иметь место). 5. Мама, у меня вечером есть место, куда мне нужно пойти. Если Файк спросит меня, скажи, что я приду (мне придётся прийти) поздно.

Упр.19. Перевод и осознание.

1. Случилось так, что у меня в деревне был друг. Он обычно с работы приходил поздно. Его жена и дети обычно ждали до вечера, чтобы кушать ужин вместе. Однажды он приходит домой раньше времени, но дома никого не видит (находит). Он пошёл в дом к соседу, чтобы немного поболтать с хозяином дома. Когда он туда пришёл, он видит, что его жена, оказывается, беседует с женой соседа, а дети играют во дворе....

2. Наш завод посылал меня в командировку во Францию. Я пошёл и рассказал это дело другу. Оказывается, он тоже должен был поехать туда. Я очень обрадовался, что за границей будем вместе.

3. Однажды в одной деревне жил-был усатый, бородатый старик...

4. Один знакомый взял у меня большую сумму денег и пообещал через пару дней вернуть. Дни проходят..., месяцы проходят ни его, ни денег не вижу. После того, как я поспрашивал у людей, узнал, что этот негодяй, оказывается, вот так же, взяв у 5-6 людей денег, сбежал за границу.

1.Страдательная конструкция (Мне сказали)
2.Страдательный залог. 3.Послелоги.

Активный словарь



ломать



удивляться



золото



суд



лопата



копать



падать

Sındırmaq *n* төөцүблөнмөк qızıl *c.n.* mөhkөmө күрөк qazmaq *n.* yıxılmaq

действительно *li* - bə'yem umolətiğ - yalvarmaq *a'*. son - yu'xu *s.p.*
справедливость - əda'lət *c.n.* дорогой/родной - ə'ziz труд - zəh'mət *c.n.*
наказывать - cəzalandırmaq *n.* прятать - gizləmək *n.* сумасшедший - də'li
утверждать - təs'diq etmək *n.* требовать - tə'ləb etmək *n.* взятка - rüş'vət
затронуть - orta'ya salmaq прощать - bağışlamaq *n.* жалоба - şika'yət *c.n.*
подозревать - şübhələnmək *dan*² происшествие - əhva'lat умный - ağıllı
сомневаться - şübhələnmək *dan*² неграмотный - savad'sız учёный - a'lim *c.n.*
обращаться - rəftar etmək долг/обязанность - borc странный - qəri'bə

Прим.: 1. zəhmət çəkmək – трудиться, 2. borc götürmək/almaq – одалживать
zəhmət olmasa.... – если не трудно borclu olmaq – быть должным
zəhmət haqqı – оклад, заработок borc vermək – давать в долг
rəftar etmək – обращаться с кем-то/чем-то
ortaya salmaq затронуть, коснуться ч-либо

Введение и закрепление новых слов

Упр.1.Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2.Переведите.

а) sındırmaq, yalvarmaq, qızıl, zəhmət çəkmək, ədalət, əziz, cəzalandırmaq, gizləmək, yuxu, күрөк, төөцүблөнмөк, ağıllı, alim, dəli, təsdiq etmək, bəyem, rüşvət, ortaya salmaq, rəftar etmək, əhvalat, şübhələnmək, tələb etmək, şikayət, borc, qəri'bə, savadsız, yıxılmaq, bağışlamaq, mөhkөmө, qazmaq, borc vermək.

б) ломать, умолять, золото, трудиться, справедливость, дорогой/родной, наказывать, прятать, сумасшедший, утверждать, действительно л и, взятка, затронуть, обращаться, происшествие, сомневаться, сон, лопата, удивляться, умный, учёный, требовать, жалоба, долг, подозревать, странный, неграмотный, падать, обязанность, прощать, подсчитывать, копать.

а) ədalət, əziz, cəzalandırmaq, dəli, təsdiq etmək, bəyem, şübhələnmək, tələb etmək, şikayət, bağışlamaq, mөhkөmө, qazmaq, yalvarmaq, qızıl, zəhmət

çökmək, təəccüblənmək, ağıllı, alim, ortaya salmaq, rəftar etmək, əhvalat, qəribə, sındırmaq, gizləmək, yuxu, kürək, rüşvət, borc, savadsız, yıxılmaq

б) наказывать, прятать, сумасшедший, сомневаться, сон, лопата, долг, суд, странный, неграмотный, прощать, копать, трудиться, справедливость, подозревать, обязанность, родной, затронуть, обращаться, дорогой, падать, происшествие, учёный, требовать, жалоба, ломать, умолять, золото, утверждать, действительно ли, взятка, удивляться, умный, давать в долг.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

заработок - təəccüblənmək	сумасшедший - ə'ziz	суд - zəh'mət
быть должным - zəhmət haqqı	падать - yalvarmaq	лопата - yu'xu
удивляться - şübhələnmək	ломать - yıxılmaq	золото - kürək
действительно ли - əda'lət	умолять - gizləmək	сон - məhkəmə
справедливость - bə'yəm	дорогой/родной - də'li	труд - qazmaq
сомневаться - borclu olmaq.	прятать - sındırmaq	копать - qızıl

утверждать - orta'ya salmaq	требовать - bağıslamaq	взятка - şika'yət
затронуть - cəzalandırmaq	прощать - tə'ləb etmək	жалоба - a'lim
подозревать - rəftar etmək	происшествие - savad'sız	умный - qəri'bə
наказывать - şübhələnmək	неграмотный - borc	учёный - rüş'vət
обращаться - təs'diq etmək	долг/обязанность - əhva'lat	странный - ağı'llı

Упр.4. Найдите отсутствующие значения.

заработок - təəccüblənmək	сумасшедший -	суд - zəh'mət
быть должным -	падать - yalvarmaq	лопата -
удивляться - şübhələnmək	ломать - yıxılmaq	золото -
действительно ли -	умолять -	сон -
справедливость - bə'yəm	дорогой/родной - də'li	труд - qazmaq
сомневаться -	прятать -	копать - qızıl

утверждать - orta'ya salmaq	требовать - bağıslamaq	взятка -
затронуть -	прощать - tə'ləb etmək	жалоба -
подозревать - rəftar etmək	происшествие -	умный - qəri'bə
наказывать - şübhələnmək	неграмотный -	учёный - rüş'vət
обращаться -	долг/обязанность -	странный -

Упр.5. Расположите слова, согласно русскому алфавиту их значений.

təsdiq etmək	rəftar etmək	yalvarmaq	rüşvət	ədalət	qızıl
ortaya salmaq	gizləmək	bəyəm	əhvalat	əziz	dəli
təəccüblənmək	tələb etmək	sındırmaq	qazmaq	yuxu	borc
cəzalandırmaq	bağıslamaq	yıxılmaq	şikayət	qəribə	alim
şübhələnmək	məhkəmə	savadsız	zəhmət	kürək	ağıllı

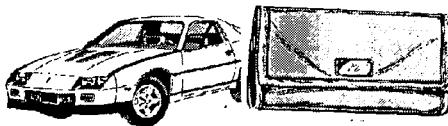
Упр.6. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Mən təəccüblənirəm ki, o, xəstədir (мы, они – не сомневаемся, утверждаем – умный, неграмотный, сумасшедший, учёный, дал взаймы (одолжил, должен)

много денег, дал взятку, наказал своего ребёнка, много трудился). 2. Mənə belə gəlir ki, məhkəmə ədalətli olacaq (он очень странный (умный, сумасшедший, неграмотный) человек, Эльчин упал и сломал себе руку, мы(они, он) должны пожаловаться в суд, новый шеф приведёт работу в порядок). 3. Evə gələndə, o yuxıldı və başını zədələdi (когда шёл на работу, когда лез на гору, когда сходил с автобуса – я, Анар – сломал ногу/руку, нашёл золотые часы, случилось это происшествие). 4. Bu məsələni kim ortaya salıb (рассказал о происшествии, наказал человека, спрятал лопату, пожаловался менеджеру, обидел этого бедного неграмотного человека, видел хороший сон, дал займы денег)? 5. Mən atama yalnızdı ki, məni bağışlasın (он – друга-не затрагивать этот вопрос, своего соседа-хорошо обращаться с его родственниками, шефа-не наказывать рабочих, полицию-отпустить меня/его, суд-утвердить свое решение). 6. Vəyəm, mənim oğlum sizin pəncərəniizi sındırıb (я буду работать, а ты будешь кушать; ты подозреваешь меня, не простишь мне, я не могу вернуть тебе долг, он должен умолять тебя не наказывать мальчика, нам нужно жаловаться в суд из-за этого происшествия, я плохо обращаюсь с тобой)?

Упр.7. Откройте скобки и переведите рассказ. Перескажите.

Biz eşitdik ki, bizim küçədə bir (происшествие) baş vermişdi. (сумасшедший)-yü oxşar bir adam qonşumuzun maşınının pəncərəsini (сломал), oradan bir balaca çanta götürüb qaçmışdı. O, çantanı bağda ağacın altında (лопатой) (копал) (когда прятал) polis onu tutmuşdu. Maşının sahibi (потребовал) ki, bu



adamı (суд) (наказал). Sən demə, bu adam (сумасшедшим) olmayıbmiş. Sadəcə, maşının sahibi iki il bundan qabaq bu adamdan 5 min dollar pul (оказывается одолжил). Bu pula maşın alıb o rayondan köçübmiş. Burada təəccüblənməli şey o idi ki, bu adam maşın sahibinin yaxın qohumu imiş. O görəndə ki, pul qayıtmırdı, çox (усомнился) və başqa qohumlara (умолять) ki, o qohumun qaçdığı yeri desinlər. Ona görə ki, o, bu pulu yığmaq üçün böyük (трудился). Axır-axırda onu şəhərdə tapmışdı və tələb etmişdi ki pulunu qaytarsın. O, (долг) qaytarmadı. Ona görə (долг) verən belə edib. O bilirdi ki,



çantada (золотые) saat, (золотые) üzüklər və başqa bahalı şeylər olmalı idi.

Bələliklə o, (в суде) hər şeyi açdı. Qohumun hakimə, polisə payladığı (взятки)də kömək etmədi. O, (жалобы) də sübut etdi. (Суд) (справедливое) qərarı (утвердил). (Суд) maşının sahibini (наказал) və pulun yerinə ondan maşını götürüb (долг) verən qohuma verdi.

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

A. 1.Yuxum. 2. Rəftar etmir. 3.Yalvarırdı. 4. Rüşvət, şikəyətlərə. 5.Əziz. 6.Bəyəm. 7.Alimə. 8.Cəzalandıranda. 9. Dəli, borcu.10.Şübhələniyəm.

1."... anam, bu məktubu sənə yazıb bildirirəm ki, mən sağ-salamatam, narahat olma...". 2.... elə pis idi ki, mən birdən oyandım. 3.O, çox adama ... verib ki, məhkəmədə hakim ... fikir verməsin. 4.... sən məndən ağıllısan ki, sən Universitetə daxil ola bildin, mən yox? 5.Adamı ... , sən gərək ədalətli olasan. 6.Məktubu kimsə gizləyib. Mən qardaşımdan 7.Oqta y atasına ... ki, o, ona xarici maşın alsın. 8.Kamal, səni ... oxşar bir adam soruşurdu. 9.Mən savadsız olsam da, ... deyiləm ki, belə böyük ... ona bağışlayam.10.Müəllim mənimlə yaxşı Hər dəfə dərisdə mənim pis oxumağımı ortaya salır.

B. 1. tələb etdiyim. 2.təsdiq etmək. 3.əhvalat. 4. sındırırsan. 5. qazırısan.- kürək. 6.qəribə. 7. ağıllı. 8. borcu. 9.yıxılırsan. 10.zəhmət çək.

1.Bu ... mənim bütün həyatımı korladı. 2.Sən burada nə ... ? Qızıl axtarırsan? - Bəli. Sən də bir ... götür mənə kömək elə. 3. ... adam boş-boş danışmaz. 4.Yavaş düş, yoxsa 5.Hakim bu ədalətsiz qərarı ... istəmir. 6."Əvvəlcə ... qapını bağla, sonra get otur",- müəllim tələbəyə dedi. 7.Atam xaricdən çox ... şeylər götürüb. 8.Siz yenə ... tapşırıqları etməmişiniz!- müəllim hirsləndi. 9.Həmişə, həmişə sən qabları yuyanda bir şey 10. ... vərəndə - sən yaxşısan, onu soruşanda isə - pis olursan.

Упр.9.Найдите эквиваленты предложений.

Ты что, сумасшедший... ?!

Он очень умный и учёный человек.

Не сомневайся. Отец простит тебя

Потрудись закрыть окно.

Не утруждай себя.

Где ты спрятал книгу?

Ты такой странный.

O, çox ağıllı və alim adamdır.

Qəribəsən / Qəribə adamsan

Zəhmət çək, pəncərəni aç.

Şübhələnmə! Atan səni bağışlayar.

Kitabı harada gizləmişən?

Dəlisən?!

Zəhmət çəkmə.

Упр.10.Прочтите диалог в ролях и переведите.* Инсценируйте диалог.

Один человек приходит к Мулле и говорит:

- Я пришел, потому что я хочу, чтобы ты простил мне все мои грехи.

Я уже стар.

- Тогда скажи мне, что ты сделал в своей жизни.

Старик начал рассказывать ему подробно (bir-bir), что он делал в своей, длинной жизни. Мулла, устав от его разговора, сказал:

- Ты – странный человек. Почему ты мне рассказываешь о том, где жил работал, о твоих родственниках, знакомых? Ты мне расскажи о хороших и плохих вещах, которые ты сделал.

- Мулла, я – неграмотный человек. Как я могу сказать, которые – хорошие и которые – плохие? Дай мне рассказать тебе все, а ты выбирай и отделяй

хорошие.

Мулла видит, что если старик будет рассказывать всё, что с ним случилось в течение 70 лет, он не закончит свой рассказ и за месяц.

Поэтому он быстро сказал:

- Ничего. Тебе не нужно этого делать. Я вижу, что ты настоящий мусульманин. Будь уверен! Я прощаю тебе все твои грехи.

Упр.11. Придумайте ситуации, пользуясь данными группами слов.

1. Dağ, çıxmaq, uxiqlmaq, sındırmaq, ayaq, əl, aparmaq, zəif olmaq, alim həkim, şübhələnmək, kömək etmək, sən demə.

2. İtirmək, əl çantası, taksi, \$1000, rahat olmaq, xarici pasport, axtarmaq, tapmaq, təəccüblənmək, sevinmək, qızıl saat, bağışlamaq.

3. Məhkəmə, tələb etmək, rüsvət, şikayət etmək, iş, əhvalat, söyləmək qız, hakim, savadsız, rəftar etmək, polis, gizləmək.

ГРАММАТИКА I

В этой части мы рассмотрим образование Страдательного залога в азерб. языке. Это, когда лицо или предмет не само действует а испытывает действие, оно направлено на него.

1. Такое состояние направленности действия, как один из способов, очень часто может выражаться, как и в русском языке, через неопределённое «они». **Например:**

Mənə dedilər ki, buraya gəlim.

Мне сказали прийти сюда.

Onlara təzə binada ev verirlər.

Им дают квартиру в новом здании.

Adətən, bu bağda istirahət edirlər.

В этом саду обычно отдыхают.

или Люди обычно отдыхают в этом саду.

Bizi yayda düşərgəyə göndərirlər.

Летом нас посылают в лагерь.

Deyirlər, qış soyuq olacaq.

Говорят, зима будет холодной.

Упр.12. Переведте.

1. Küçə ilə gedəndə, mənə dayandırdılar və vaxtı soruşdular. 2. Bizə təzə işçiləri göstərdilər, sonra onlara iş paltarını verib bizimlə birlikdə işləməyə göndərdilər. 3. Onun sözünə inanmırlar. 4. Mənə inandırdılar ki, soyuq olacaq, isti paltar geyinim. 5. Vidadiyə 30 dedilər ki, onun şirkətinə iki təzə gəmi verəcəklər. 6. Mən dostum işləyən binaya getdim, ancaq mənə buraxmadılar. Dedilər ki, orada böyük konfrans hazırlaşırırlar. 7. Mənə bir adamın şəklini göstərdilər və məndən soruşdular, mən bu adamı tanıyırammı, yoxsa yox. 8. Nəhayət, sifariş etdiyimiz paltarını gətirdilər. 9. Biz çimərliyə çatanda, bizdən soruşdular: «Sizə deməyiblər ki, çimərlik bağlıdır?»

Упр.13. Переведите на азербайджанский язык.*

1. Ему сказали прийти в 10 утра. 2. Ей прислали письмо из Москвы. 3. Автобус послали, чтобы детей привезти в город. 4. У нас спросили несколько вопросов и сказали прийти через неделю. 5. Если меня спросят, где я был, я скажу им. 6. Тебя обманывают, а ты веришь. 7. Говорят, это –

древнее здание. 8.Каждый день в больницу привозят 10-12 больных. 9.В аэропорту проверили наши билеты, сумки и чемоданы. 10.Если бы я был болен, меня бы послали в больницу. 11.Мне сказали, что поезда, идущего в Москву, нет.

ГРАММАТИКА II

Здесь мы рассмотрим другой тип Страдательного залога. В данном случае действующее лицо упоминается в предложении с действием, направленным на него. Во многих случаях **кто** или **что** воздействует на лицо неизвестно, либо не представляется необходимым или желательным для упоминания.

Например:

Mən dünən məktubu yazdım - Ву məktub dünən yaz-ıl-dı
Я вчера написал письмо. - Это письмо (было) написано вчера

Здесь предмет (письмо), на которое направлено действие, и выступает действующим предметом предложения (подлежащим). В русском языке его «страдательность» указывается вспомогательным глаголом (было). В азербайджанском же – суффиксом (yaz-ıl-dı).

Таким образом, страдательный залог образуется с помощью суффиксов - (y)il⁴-, если корень слова **оканчивается на согласную**; - in⁴- если корень слова **оканчивается на -l**; и - n-, -il-, если корень слова **оканчивается на гласную**

Примеры:

yaz-maq - yaz-ıl-maq,	et-mək - ed-ıl-mək,	gizlə-mək - gizlə-n-mək,
писать - быть написанным	делать - быть сделанным	прятать - спрятаться
çək-mək - çək-ıl-mək,	burax-maq - burax-ıl-maq,	sər-mək - sər-ıl-mək
рисовать - быть нарисованным	отпускать - быть отпущенным	стлать - быть застланным
sil-mək - sil-in-mək	korla-maq - korla-n-maq	böl-mək - böl-ün-mək
стирать - быть стёртым	портить - испортиться	делить - разделиться

Примечание: 1. В зависимости от значения слова-действия (глагола) эти же суффиксы показывают действие, направленное на самого себя, и делают его **возвратным** (соответственно русской возвратной частице – **сь, ся**)

yu-maq - мыть, yu-(y)un-maq - мыться, yu-(y)ul-maq - быть искупанным
2. Если за корневым -l- следует гласная, суффикс -n- делает глагол **возвратным**. При добавлении к нему -il-получается страдательное значение.

gizlə-mək - прятать, gizlə-n-mək - прятаться, gizlə-n-ıl-mək - быть спрятым
tulla-maq - бросать, tulla-n-maq - бросаться, tulla-n-ıl-maq - быть выброшенным

Упр.14. Чтение, анализ и понимание.

İşçilərdən tələb edilmişdi ki, işə vaxtında gəlsinlər.	-	С работников потребовали приходить на работу вовремя
Divanın altı kürəklə qazılmışdı.		Низ стены был подкопан лопатой
Məhkəməyə qərar üçün kifayət qədər sübutlar getirilmişdi	-	В суд для решения было принесено достаточное количество доказательств

Упр.15.Образуйте страдательную форму данных глаголов.

Hesablamaq, ovlamaq, təsvir etmək, ayırmaq, qırmaq, vermək, kösmək, paylamaq, geymək, tökmək, çağımaq, almaq, satmaq, qarşılamaq, hazırlamaq.

Упр.16.Откройте скобки и переведите предложения.*

1.Müəllim dedi ki, bu qayda gələn dərsdə (будет объяснено). 2.Neçə dəfədir ki, sizdən (спрашивается) ki, bu məsələni ortaya salmayasınız. 3.Onun təzə (построенный) evi, görsən, haradadır? 4.(Добытая) neft gəmilərlə, neft boruları ilə xaricə (посылается). 5. (The found) uşağı onun valideynləri polis ofisində gözləyirdilər. 6.Kafedən gələn kabab iyi (чувствовался). 7.Bu bayram şənlikləri əla (были проведены). 8.(Наблюдаемые) dini mərasimlər müxtəlif qəzətlərdə (были описаны). 9.Axşam olanda işıqlar (включаются), səhər açılarda isə işıqlar (выключаются). 10.Təmirdən sonra böyük stol qonaq otağın ortasına (был поставлен). 11.Səyahət üçün artıq hər şey (было приготовлено).

Упр.17.Перефразтруйте предложения, используя страдательный залог.*

Пример: *Məhkəmədə hakim ədalətsiz qərar qəbul etmişdi.*

Məhkəmədə ədalətsiz qərar qəbul edilmişdi.

1.Tamaşada müğənnilər müasir mahnıları oxuyurdular. 2.Atam bazardan meyvə-tərəvəz alıb gətirmişdi. 3.Bu mağazada satıcı paltar satır. 4.Uzaqdan xoş musiqi eşitmək olurdu. 5.Saat 7-də aktyorlar konsertə başladılar. 6.Fəhlələr bu binanı bir ilin ərzində tikdilər. 7.Aeroportda işçilər mənim biletimi yoxladılar və çamadanlarımı çəkdiilər. 8.Ovda Məmed 5-6 quş öldürdü. 9.Müzeydə bələdçi bizə maraqlı hadisələri danışdı, məşhur şükilləri göstərdi. 10.Bacım çəroyi kəsdı və hər boşqabın yanına qoydu.

Упр.18.Переведите*

1.Этот завод был построен 10 лет назад. 2.Этот сумасшедший был послан в больницу. 3.Этот молодой человек был наказан, потому что он всегда опаздывал. 4.Об этом происшествии много говорили. 5.Лопата была сломана. 6.Его внешность (вид) была правильно описана. 7.Волосы больного ребёнка были подстрижены. 8.Они лечились на курорте. 9.Деньги были подсчитаны и розданы рабочим. 10.Кувшин был наполнен навозом.

ГРАММАТИКА III (ПОСЛЕЛОГИ)

В отличии от русских ПРЕДлогов (на, в, под, над), в азерб. языке употребляются ПОСЛЕлоги, т.е., после слов, к которым они относятся. Вы уже знаете некоторые из них (sonra, ilə, gəbag). Они делятся на три группы, в зависимости от падежа существительных, с которыми они сочетаются. Они сочетаются с различными словами в предметной роли (слов, отвечающих на вопросы *кто, что*) – прилагательных, глагольных словоформ и т.д.

1.Послелоги, сочетающиеся со словами в Родительном падеже (*in*⁴):

а) Qədər, kimi, tək – употребляются при сравнениях

Təyyarə quş kimi (tək) uçurdu. - Самолёт летел, как птица

Mən də bacım qədər işləmişəm. - Я работала столько же, сколько сестра

Kimi, tək - указывают больше на качество. Qədər - количество

б) İlə – обозначает с:

Əli ilə, sənin ilə (səninlə), dost ilə, çanta ilə, ana ilə.
С Али с тобой с другом с сумкой с матерью

с) Üçün - обозначает для кого (чего – причина).

Arzu üçün, sənin üçün но onlar üçün ökmək üçün
для Эльчина для тебя для них для посадки(растений)

Примечание: Слова, с которыми сочетаются данные послелогои находятся в неопределённом Родительном падеже, соответствующих суффиксов не принимают. Падеж определяется их возможной заменой на притяжательное местоимение: Arzu (onun) üçün, kimi, tək, ilə Поэтому с этими послелогоми только местоимения принимают суффиксы родительного падежа, кроме 3-го лица множ. числа.

Упр.19.Перевод, анализ и понимание.

1.Sən mənim qədər zəhmət çəksən səninlə ayrı cür rəftar edərlər. 2.Atan kimi savadlı adamlar adətən alim olurlar. 3.Bu əhvalat məhkəmədə ədalətə baxılmalıdır. 4.Ağıllı olmaq üçün, zəhmət çəkib oxumaq lazımdır. 5. Məhkəmə qərarı təsdiq edəndək, hamı kimi biz də çox narahat idik. 6.Mən qarşımla ağacların altını kürəklə qazıb saat 3-ədək qurtardıq. 7.Borc üçün mən qonşuma mürciət etdim, ancaq bir həftə gözləyəsi oldum. İybi yoxdur! İndi o, borcunu tələb edəndə, mən də onun kimi bir həftədən yox, üç ildən sonra qaytararam.

Упр.20.Заполните пропуски подходящими послелогоми.*

1.O, səni bağışlayan ... , sən də onu bağışlasan, ədalətli olar. 2.Mən, bəyüm, dəliyəm, onun... qızılı axtarım? 3.Səndə şikayət ... bir səbəb varmı? 4.Gizlənmək... sən heç nə sübut edə bilmərsən. 5.Onu cəzalandırmaq ... səndə ciddi səbəb olmalıdır. 6.Bu məsələni ortaya salmaq... sən işləri lap xarab edədin. 7.O da sənin ... savadsızdır. 8.Mən futbolda yığılan ... sən də yığılsaydın, sən çoxdan ölərdin. 9.Sən mənim ... oxusaydın, indi alim olardın. 10.Tələb etmək ... , sən uzun öz işini yaxşı bilməlisən.

Упр.21.Переведите.*

1.Судья ушёл в свою комнату для принятия решения. 2.Я такой же умный, как и ты. 3.Почему ты со мной разговариваешь, как судья? 4.Я копал в саду столько же, сколько и ты, , но не устал, как ты. 5.Я намного старше тебя, но ты не столько работал, сколько я. 6.Я копал руками, а ты лопатой. 7.У тебя есть деньги для взятки. 8.Ты нашел место, чтобы спрятаться? 9.Ты ничего не докажешь своим сном. 10.Никто, как ты, не сомневался.

2. Послелогои, сочетающиеся со словами в Дательном падеже.

Дательный падеж (а, ө)

а)Qədər, kimi, dək, can(sən).- До (во времени и расстоянии). -

Синонимы Bağə qədər, bağədək, beşəcən - До

б) Sarı, tərəf, doğru, qarşı, - употребляются для указания направления в движении. Sarı – употребляется только в расстояниях. Qarşı – в

переносном смысле и означает - против

bağa tərəf(sarı), bağa sarı (doğru),

düşməyə qarşı

по направлению к саду

против врага

c) dair – по отношению к, (о), aid - касательно, по отношению к, (о)

O sizə aid bir söz demədi - Относительно вас он не сказал ни слова.

Bu sizin məktubunuza daırdır - Это касается вашего письма

Заметьте: очень тонкое различие и очень часто взаимозаменяемы.

d) görə, əsasən - согласно чему-то, на основании

Sən xəbərlərə əsasən (görə) - согласно (на основании) последним известиям

Ona görə - поэтому, по этой причине, из-за

Упр. 22. Перевод. анализ и понимание.

1.Mayın onunadək (can,kimi,qədər) Metro pulsuz işləyəcək. 2.Həkim saat 12-yədək qəbul edir. Ona görə sən işdən icazə alıb klinikaya getməlisən. 3.Şikayətə əsasən Teymur ayın 15-inəcən borcu qaytarmalı idi. Ona görə hamı tələb edirdi ki məhkəmə ədalətli qərar təsdiq etsin. 4.Bu məsələ ona aid (dair) idi, ona görə onu məhkəməyə çağırıdılar. 5.Sən metroya tərəf (sarı,doğru)get. Oradaki mağaza gecə saat 12-yədək işləyir. 6.Bu iş mənə aiddirsə, mən özüm bilərəm nə edim. Sizin mənə qarşı çıxmağınızın nə səbəbi, nə də xeyri yoxdur.

Упр.23.Заполните пропуски подходящими послелогамі.*

1.Bağışlayın, mən metroya... necə gedim? 2.Bu qərarın ədalətsiz olmağına ... məşhur alim adam həbsxanaya düşdü. 3.Mən onunla borcu qaytarmamağına ... danışmıram. 4.Eh, yenə mən ofisdə axsama ... oturmaliyam ki, bəlkə kimsə zəng edə bilər. 5.Yazıçı bizim keçmiş tariximizə ... bir kitab yazıb çapa verdi. 6.Bu gün məhkəmə rüsvətə ... bir iş baxacaq. 7.Bu qanuna ... rüsvətخورlar cəzalandırılmalıdır(lar). 8.Polis həmişə axsama ... gəlir və mağazamı yoxlayır. 9.Mənə ... şikayət edən bu günədək olmayıb.

Упр.24.Переведите.*

Он пошёл по направлению к Приморскому парку. 2.Что ты будешь делать до шести часов? 3.Книга о его путешествиях стала бестселлером. 4.Я работаю до пяти часов. С пяти до пол-шестого я еду автобусом домой. К вечеру я встречаюсь с друзьями. Они говорят мне о вещах, касающихся их работы, потому что мы стараемся помочь друг другу. 5.Согласно этому закону взяточничество карается законом. 6.Стена упала, потому что они копали колодец под ним. 7.Он не простит тебя, пока ты не будешь умолять его. 8.Как он с тобой обращается, что ты выступаешь против него?

3.Послелоги, сочетающиеся со словами в Исходном падеже (dan, dən).

а) Əvvəl, sonra, qabaq, bəri имеют дело с временем (после, до, прежде, с какого-то времени)

Tamaşadan sonra,	tamaşadan qabaq (əvvəl),	səni görəndən bəri
после концерта	перед (до) концерта	с тех пор как увидел тебя

б) Qeyri, başqa, savayı, ayn, əlavə – кроме, помимо, в дополнение

Arzudan başqa (savayı, qeyri) hamı yatmışdı.

Все спали, кроме Арзу
Kitablardan əlavə bir neçə jurnal da var. (обычно с неодушевленными вещами)

Помимо книг есть еще несколько журналов

в) Ötrü – ради

Səndən ötrü,

xaricə getməkdən ötrü

radi тебя

radi того, чтобы поехать за границу

Многие из послелогов употребляются как независимые слова: qabaq, sonra, tərəf, doğru, əvvəl, başqa и другие.

Упр.25. Переведите (понимание).

1. Zəhmət çəkəndən sonra, pulu(nu) tələb edə bilərsən. 2. Qərar təsdiq ediləndən bəri heç kim bu varlı adamı cəzalandırmır. 3. Atan bu maşını səndən ötrü alıb. Onu səndən başqa heç kim sürməməlidir. 4. Bizim maşınlardan əlavə xarici maşınlar da satılırdı. 5. Sən Moskvadan gələndən bəri sənin borcların artıb. 6. Qızıl saatdan ötrü dostları onu öldürdülər. 7. Bizdən savayı (başqa) mağazada 3-4 adam var idi. 8. Dəlilər üçün başqa yerdə xəstəxana tikiblər. 9. Bu əhvalatdan sonra, heç kim məhkəməyə şikayətlə getmir. Ona görə ki, çox baha başa gəlir. Bilə-bilə ki, sən düzsən, ədalətli qərar edilməsinə görə, sən böyük rüşvət verməli olursan.

Упр.26. Заполните пропуски подходящими послелогамми.*

1. Bundan ... , təsdiq edilmiş qərara görə bütün borclar qaytarıldı. 2. Bəyəm, onlar öz günahlarını gizləyib bu savadsız adamı cəzalandırmaqdan ... məhkəməyə şikayət edəblər? Mən təəccüblənirəm ki, niyə onlar məhkəmədə bu yazıq adama ... danışmırlar! Ona dair mən heç bir pis söz deyə bilmərəm! Mən də məhkəməyə onlardan ... gedib ona tərəf danışacağam. 3. Sən məndən ... özünü öldürmə, onsuzda sənə ərə getməyəcəyəm. 4. Siz o bağa ... gedin, məhkəməyə aid məsələləri oradakı ofisdə həll edirlər. 5. Qərara əsasən, mən və məndən ... bir neçə adam cəzalandırılmışdıq. Məhkəmədən ... bizi Qobustana tərəf apardılar. 6. Yuxuda görmüşəm ki, doxsanıncı illərdən ... alim kimi Akademiyada işləyirəm.

Упр.27. Переведите.*

1. Кроме того, что я для него сделал, я с друзьями сделали много хороших вещей. 2. Он повел машину по направлению к Сумгаиту. 3. Я сделал это ради нес. 4. Прежде чем поехать в Москву, по (согласно) решению Комитета, я встретился с русским послом. 5. После инцидента шеф, наказав двух работников уменьшением (срезать) их зарплаток, сказал, что в следующий раз он подаст (обратится) в суд. 6. Помимо утверждения справедливого решения, судья с уважением обращался с наказанными людьми. 7. Он рассказал мне несколько вещей, касающихся его семейных дел.

Yuxuma inanıram.

Deyirlər ki, Molla Teymur Longin (Тимур) yanında işlədiyi günlərin birində belə bir hadisə baş verir:

Varlı bir adamın qonşusunun bağı xoşuna gəlirmiş. O çalışmış ki, bu bağı özünə götürsün. Ancaq qonşu da onu satmaq istəməmiş:

-**Qəribə** adamsan, qonşu! Mən bağımı bu hala götürmək üçün çox **zəhmət çəkmişəm**. Əlbəttə satmayacağam.

Qonşu görür ki, ondan bu bağı ala bilməyəcək. O pula ki, o, bağı almaq **istəyirdi**, aparıb övvəlcədən şəhər hakiminə, sarayın baş **vəzirinə*** rüşvət verir. Sonra belə bir məsələ **ortaya salır**: "Mən **yuxuda** görmüşəm ki, mənim qonşumun **rəhmətlik*** atası mənim rəhmətlik atama 100 min manat **borclu** imiş.



İndi mən **tələb edirəm** ki, qonşum ya mənim borcumu versin, ya da onun bağı mənə verilsin". Kişini **məhkəməyə** çağırırlar. Yazıq nə qədər **yalvarır** ki, bu işə **ədalətlə** baxsınlar, heç bir şey sübut edə bilmir. Məhkəmə qərara gəlir ki, kişinin bağını varlı qonşusuna verilsin. Kişi hər yərə gedir **şikayət** edir, ancaq şəhər hakimi də, Teymurun baş vəziri də məhkəmənin qərarını **təsdiq** edirlər.

Kişinin kasıb qonşuları ona məsləhət görürlər ki, gedib öz dördünü Molla Nəsrəddinə danışsın. Ona görə ki, o varlı qonşu onun savadsız olmağından istifadə edir. Molla isə **alim** adamdır və varlılarla necə **rəftar etmək** lazımdır bilir. Kişi Mollanın yanına gəlir və hər şeyi necə olub danışır. Molla deyir:

-Heç narahat olma. Şəhər lap tezdən Teymurun sarayının yanına gələrsən. Bağı onlardan alıb sənə verərəm.

Şəhər tezdən kişi gəlib görür ki, Molla, əlində **kürək**, sarayın divarının altını **qazır**. Kişi çox **təəccüblənir**:

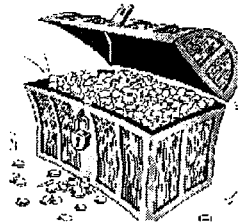
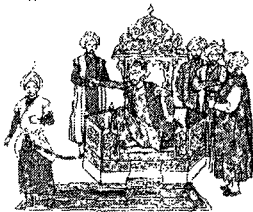
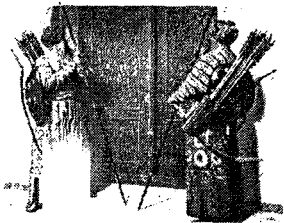
-Ay Molla, sən nə edirsən?

-Götür küroyi mənə kömək elə. İndi sənə bağcan buradan çıxacaq.

Kişi heç nə başa düşməyib bir kürək götürüb Mollaya kömək etməyə başlayır. Sən demə, bura Teymurun yataq otağının divarı imiş. Teymur onların səsini oyanır. Görəsən, bu kimdir onu şəhər tezdən narahat edir? Belə şeyi **bağışlamaq** olmaz! O, saray adamları ilə çıxıb görür ki, Molla divarın altını o qədər qazıb ki, divar az qala **yıxılısın**.

-A kişi, **dəli** olmamısan ki? Sən nə edirsən?

-Hökümdarım*, yuxuda görmüşəm ki, mənim rəhmətlik babam burada bir sandıq* qızıl gizləyib. Sən də gətür bir kürək, gəl qazaq. Yarısı sənin, yarısı



mənim.

-A kişi, dəli olma! Bu saray neçə yüz il bundan qabaq tikilib. O vaxt sənin nə baban, nə də onun babası da olmamışdı.

-Bilirəm, hökümdarım sağ olsun! - Molla deyir.

-İndi ki bilirsən, bəs, niyə qazırsan?

-Ona görə qazıram ki, yuxuda görmüşəm.

-Ay axmaq,- Teymur deyir,- **boyəm** yuxuda görülən şeylərin hamısı düz olar?

-**Şübhələnirsən**, inanmırsan? Çox yaxşı. Elə mən də istəyirdim ki, sən bunu deyəsən. **Ağıllı** adamsan, **Hökümdar**. İndi gəl mənə qulaq as.

Molla olan **əhvalatı** Teymura danışır. Axırda da soruşur:

-İndi de görüm, görək varlıların yuxuları düz ola, kasıbınki isə yalan?

Teymur söz tapmır nə desin. Molla küroyini işə salıb deyir:

-Belədi, **öziz** hökümdarım! Ya bu adamın bağıni əlindən alanları **cəzalandırıb** o bağı özünə qaytarırsan, ya da ki, mən qızılı tapana qədər qazacağam.

Beləliklə, varlı qonşu o bağı kasıb qonşuya qaytarası oldu.

Примечание: **Hökümdar** - Повелитель, **vəzir** - визирь
rəhmətlik - покойный, **sandıq** - сундук

Упр.29.Переведите предложения и найдите их в тексте для сверки.

1.(Случилось так) одному богатому человеку понравился сад его соседа.

2.Конечно, я не продам его. 3.Затем он затронул это дело (проблему).

4.Теперь я требую, чтобы мой сосед либо отдал мне долг, либо его сад

отдали мне. 5.Его бедные соседи посоветовали ему пойти к Мулле

Насреддину и рассказать ему о своей беде. 6.Я возьму у них сад и отдам

тебе. 7.О, Мулла, что ты делаешь? 8.Случилось так, что это была стена

спальни Тимура. 9.Послушай, человек, ты что с ума сошёл? 10.Этот дворец

был построен много столетий назад. 11.Я копаю, потому что я видел во сне.

12.А это как раз то, что я хотел, чтобы ты сказал. 13.Тимур не находит что

сказать.

Упр.30.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Molla Teymur Ləngin yanında işlədiyi zaman nə baş verir? 2.Varlı adamın nə

xoşuna gəlir? 3.O nə etsin çalışmış? 4.Qonşu niyə bağıni ona satmaq istəmir?

5.Varlı qonşu görəndə ki, bağı ala bilməyəcək, nə etdi? 6.O hansı məsələni

ortaya salır? 7.O, nə tələb edir? 8.Kasıb qonşu məhkəməyə düşüb nə edir?

9.Məhkəmə hansı qərəra gəlir? 10.Kasıb qonşu kimə şikayət edir? 11.Onun şikayətlərinin xeyri oldumu? 12.Kişiyə kasıb yoldaşları nə məsləhət görürlər? 13.Molla Nəsrəddin necə adamdır? 14.Molla kasıb kişiyə nə deyir? 15.Səhər təzədən kişi gəlib nə görür? 16.Molla ona nə deyir? 17.Sən demə, bura hara imiş? 18.Teymur onların səsinə oyanıb nə edir? 19.Teymur gəlib nə görür? 20.Teymur Mollaya nə deyir? 21.Molla Teymura nə danışır? 22.Teymur Mollaya bu saray haqqında nə deyir? 23.Molla danışmaq istəməyə başladı? 24.Teymur yuxular haqqında Mollaya nə deyir? 25.Molla Teymurla razı olub ona nə deyir? 26.Teymur cavab verə bildimi?

Упр.31. Исправьте ошибочные утверждения. Начинайте с: "Bağışlayın mənə, ancaq siz (bir qədər, heç) düz demirsiniz (bu düz deyil). Məncə..."

1.Bir varlı adam çox xeyirxah adam imiş. O, kasıb qonşusuna böyük bağ bağışlamaq istədi. 2.Hamı kasıb qonşuya rüşvət verirdi ki, o,heç kimə şikayət etməsin, bağını varlıya bağışlasın. 3.Məhkəmə təsdiq edir ki, varlının bağ yandırılınsın. 4.Kasıb qonşu Molla Nəsrəddinin yanına gəndəndə görür ki, o, varlı qonşu ilə orada oturub yeyib içirlər. 5.Teymur Ləng tələb edir ki, bağ yandırılınsın, nə varlıya, nə də kasıba çatsın və onun başını ağrıtməsinlər. 6.Molla divarın altını qazanda doğrudan da bir böyük küpə dolu qızıl tapır və qızılın yarısını kasıba, yarısına da özünə götürür. 7.Teymur hər şeyi öyrənəndən sonra bağ özünə götürür və deyir ki, belə yuxu görüb.

Упр.32. а)Перескажите рассказ; б)Инсценируйте рассказ: четыре студента: автор, богач, бедняк, Тимур.

Ключи к упражнениям:

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

A. 1-2.Yuxum. 2-10. rəftar etmir. 3-7.Yalvarırdı. 4-3. Rüşvət, şikayətlərə. 5-1.Əziz. 6-4.Böyüm. 7-8.alimə.8-5.cəzalandıranda. 9-9. Dəli, borcu. 10-6.şübhələnirəm.

B. 1-8. tələb etdiyim. 2-5.təsdiq etmək. 3-1.əhvalat. 4-9. sındırırsan. 5-2. qazırısan.- kürək. 6-7.qəribə. 7-3. ağıllı. 8-10. borcu. 9-4.yıxılırsan. 10-6.zəhmət çək.

Упр.10.Прочтите диалог, переведите и инсценируйте его.

Bir qoca adam Mollanın yanına gəlir və deyir:

-Mən gəlmişəm ki, sən mənə bütün günahlarımı bağışlayasan. Mən artıq qocayam.

-Onda danış mənə sən həyatında nə etmişən.

Bu adam bütün onun uzun həyatında nə edib başladı bir-bir danışmağa. Molla onun danışmağından yorulub dedi:

-Qəribə adamsan. Sən niyə mənə harada yaşadığın, işlədiyin,sənin qohumların, tanışların haqqında danışsən? Sən mənə sənin pis və yaxşı etdiyən şeylərdən danış.

-Molla, mən savadsız adamam. Mən necə bilim hansı yaxşıdır, hansı pis? Gəl, mən sənə hamısını danışım, sən isə yaxşılarını seç, ayır.

Molla görür ki, bu kişi hər şeyi 70 ildə ona nə olub danışsa, o, söhbətini bir ayə qurtarmaz. Və tez:

-Eybi yoxdur. Zəhmət çəkmə. Mən görürəm ki, sən doğru müsəlmansan. Arxayın ol! Mən bütün günahlarımı bağışlayıram.

Упр.13.Переведите.

1.Ona dedilər ki, o, səhər saat 10 gəlsin. 2.Ona Moskvadan məktub göndərdilər. 3.Uşaqları şəhərə gətirmək üçün avtobus göndərdilər. 4.Bizdən bir neçə sual soruşdular və dedilər ki, bir həftədən sonra gələk. 5.Məndən soruşsalar mən harada idim, mən onlara deyəcəyəm. 6.Sənə yalan danışılar, sən işə inanırsan. 7.Deyirlər, bu qədim binadır. 8.Hər gün xəstəxanaya 10-12 xəstə adam gətirirlər. 9.Aeroportda bizim biletlərimizi, çantalarımızı və çamadanlarımızı yoxladılar. 10.Mən xəstə olsaydım, məni xəstəxanaya göndərərdir. 11.Mənə dedilər ki, Moskvaya gedən qatar yox idi.

Упр.16.Откройте скобки и переведите предложения.

1.başa salınmışdı. 2.xahiş olunur. 3.tikilmiş. 4.çıxarılan, göndərilir. 5.tapılmış. 6.hiss olunurdu. 7.keçirilmişdi. 8.müşahidə edilmiş, təsvir edilmişdi. 9.yandırılır, söndürülür. 10.qoyuldu (qoyulmuşdu). 11.hazırlanmışdı.

Упр.17.Перефразируйте предложения, используя Страдательный залог.

1.Tamaşada müasir mahnılar oxunurdu. 2.Bazardan meyvə-tərəvəz alınıb gətirilmişdi. 3.Bu mağazada paltar satılırdı. 4.Uzaqdan xoş musiqi eşidilirdi. 5.Saat 7-də konsert başlandı. 6.Bu bina bir ilin ərzində tikilib. 7.Aeroportda mənim biletim yoxlanıldı və çamadanlarım çəkildi.8.Ovda 5-6 quş öldürülmüşdü. 9.Muzeydə maraqlı hadisələr danışıldı, məşhur şəkillər göstərildi. 10.Çörək kəsildi və hər boşqabın yanına qoyuldu.

Примечание: Некоторые из этих предложений могут также перефразированы с помощью конструкции подразумеваемого «Они»

1.Tamaşada müasir mahnıları oxuyurdular. 3.Bu mağazada paltar satırlar. 5.Saat 7-də konserti başladılar. 6.Bu binanı bir ilin ərzində tikiblər. 7.Aeroportda mənim biletimi yoxladılar və çamadanlarımı çəkdi. 10.Çörəyi kəsdilər və hər boşqabın yanına qoydular.

Упр.18.Переведите.

1.Bu zavod 10 il bundan qabaq tikilmişdi. 2.Bu dəli adam xəstəxanaya göndərilmişdir. 3.Bu cavan kişi ona görə cəzalandırılmışdı ki, o, işə həmişə gecikirdi. 4.Bu əhvalat haqqında çox danışılırdı (danışdılar). 5.Kürək sındırılmışdır. 6.Onun görünüşü düz təsvir olunmuşdur. 7.Xəstə uşaqların saçları qırılmışdı. 8.Onlar kurortda müalicə olunmuşlar. 9.Pul hesablanmışdır və fəhlələrə verilmişdir. 10.Küpe tozək ilə doldurulmuşdur.

Упр.20.Заполните пропуски подходящими послелогам.

1.kimi. 2.la (üçün). 3. Üçün. 4.lə. 5.üçün. 6.la. 7.kimi (qədər). 8.qədər (kimi). 9.qədər (kimi). 10.üçün.

Упр.21.Переведите.

1.Hakim bir qərara gəlmək üçün öz otağına getdi. 2.Mən sənin kimi (tək) ağıllıyam. 3.Mən bağda sənin qədər qazmışam, ancaq sənin kimi yorulmamışam. 4.Sən məndən çox qocasan, ancaq sən mənim qədər zəhmət çəkməmişən. 5.Mən əllərimlə qazıram, sən işə kürəklə. 6.Rüşvət vermək üçün sənin pulun

olmalıdır. 7.Sən gizlənmək üçün yer tapmısanmı? 8.Sən öz yuxunla heç nə sübut edə bilməzsən. 9.Heç kəs onun qədər şübhələnmədi.

Упр.23. Заполните пропуски подходящими послелогам.

1.qədər (kimi, dək, can). 2.görə (əsasən). 3.görə. 4.qədər (kimi, dək, can). 5. aid (dair). 6.aid (dair). 7.əsasən (görə). 8.tərəf. 9.qarşı.

Упр.24. Переведите.

1.O dənizkənarı parka tərəf (sarı, doğru) getdi. 2.Sən saat altıyadək (qədər, kimi, can) nə edəcəksən? 3.Onun səyyahətinə dair (aid) kitab bestseller oldu. 4.Mən saat beşə qədər (dək, cən, kimi) işləyirəm. Beşdən altının yarısınıcan (qədər, kimi, dək) mən avtobusla cvə gedirəm. Axşama tərəf (doğru) mən yoldaşlarımla görüşürəm. Onlar mənə işlərinə aid (dair) şeylər danışır, çünki biz bir-birimizə kömək etməyə çalışırıq. 5.Bu qanuna əsasən (görə) rüsvətخورluq cəzalandırılır. 6. Divar yıxıldı, ona görə ki, onlar onun altında quyu qazırdılar. 7.Sən ona yalvarana qədər, o səni bağışlamayacaq. 8. O, səninlə necə rəftar edir ki, sən ona qarşı çıxırsan?

Упр.26. Заполните пропуски, подходящими послелогам.

1.Əlavə. 2. Ötrü. Tərəf. Qabaq. 3.Ötrü. 4.Sarı 5.Savayı (başqa).Sonra. 6.Bəri.

Упр.27. Переведите.

1.Onun üçün etdiyimdən əlavə (başqa, savayı) mən dostlarımla çoxlu xeyirxah iş etmişik. 2.O, maşını Sumqayıta tərəf (doğru, sarı) sürdü. 3.Mən bunu ondan ötrü etmişəm. 4.Moskvaya getməkdən (getməzdən) qabaq mən Komitənin qərarına əsasən Rus səfiri ilə görüşdüm. 5.Bu əhvalatdan sonra müdir iki işçini onların zəhmət haqlarını kəsməklə cəzalandıraraq dedi ki, gələcək dəfə o, məhkəməyə müraciət edəcək. 6.Ədalətli qərarı təsdiq etməkdən başqa (savayı, əlavə) hakim cəzalandırılmış adamlarla hörmətlə rəftar edirdi. 7.O, mənə onun ailə işlərinə dair (aid) bir neçə şey söylədi.

1. Деепричастие (-a²- баха-баха). 2. Отрицательные суффиксы - tamam²- (без, не сделал)

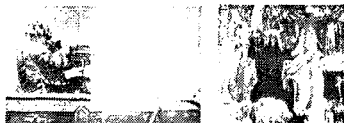
Активный словарь



Отармақ / Пастық **aran** с.п. **өкімек** п. **heyvan** с.п. **тоғрақ** с.п.
долина сажать животное земля(почва)



Ау с.п. **sümük** **canavar** с.п. **ağламақ** **kөмег/қауыс** **tүфөң**
Медведь кость волк плакать ремень ружье



atəş **donmaq**
стрельба леденеть/замерзать

предмет на память - yadi'gar умирать - ölmek вред - ziyan*
успокаиваться - saktileşmek п. верность - söda'qöt. грусть - qөm
терпеть/выносить - dözmek п. сделать - qayıрмақ* п. т.е.(то есть) -'yөni
стрелять/бросать. - atmaq* п. подарок - hədiy'уө ошибка - səhv с.п.
закопать/хоронить - basdırmaq п. полностью - ta'mam(ilə)* делить - bölmek
оставлять/покидать - tərк etmek п. возражать - cti'raz etmek п.
отправлять/проводить - yo'la salmaq п.

Выражения: gah... gah - то ... то ...

hөm.... hөm (dө) - и это... и то, Dcyөsөн... - Кажется...

ölө-ölө etmek - делать что-либо вяло, медленно

Прим.: Ziyan - вред; ~ vurmaq / etmek / gөtirmek - вредить, наносить вред

Sөhv - ошибка; ~ olmaq - ошибаться, быть не правым

~ etmek / buraxmaq - ошибиться/допустить ошибку

Tamam(ilə) - целый, полный(полностью, целиком)

saat 3 tamamda - ровно, точно в 3 часа

tamamilə razı olmaq - быть полностью согласным

Atmaq - 1. бросать что-то/кого-то; 2.стрелять (dan²),(a²)

tүfөң-dөн atmaq - стрелять из ружья; guş-a atmaq - стрелять в птицу

Qayıрмақ - сделать, изготовлять, починать

Введение и закрепление новых слов и выражений

Упр.1. Прочтите слова, выражения и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

а) otarmaq, aran, sədaqət., səhv, heyvan, ayı, donmaq, yola salmaq, tüfəng, atəş, türk etmək, kəmə, qəm, tamam, dözmək, ağlamaq, basdırmaq, yadigar, torpaq, bölmək, yəni, sümük, hədiyyə, ziyan, əkmək, etiraz etmək, canavar, ölmək, sakitləşmək, qayıрмаq, səhv, atmaq, dözmək, basdırmaq, deyəsən, türk etmək

б) замерзать, провозжать, ружьё, закопать, отправлять, сажать, памятный предмет, хоронить, земля, волк, умирать, ошибка, успокаиваться, изготовить, верность, животное, медведь, полный, терпеть/выносить, вред, плакать, полностью, возражать, пасти, стрельба, долина, оставлять/покидать ремень, грусть, то есть, кость, подарок, стрелять/бросать, делить, кажется.

а) yola salmaq, tüfəng, atəş, ağlamaq, basdırmaq, yadigar, əkmək, etiraz etmək, canavar, sakitləşmək, qayıрмаq, deyəsən, səhv, heyvan, ayı, donmaq, qəm, aran, tamam, dözmək, sümük, hədiyyə, ziyan, ölmək, otarmaq, sədaqət., türk etmək, kəmə, torpaq, səhv, bölmək, yəni, atmaq, həm...həm də..., öl-ölə getmək.

б) пасти, долина, верность, животное, медведь, замерзать, провозжать, ружьё стрелять/бросать, отправлять, покидать, ремень, грусть, оставлять, полностью, терпеть/выносить, плакать, закопать, сажать, памятный предмет, похоронить, земля, делить, то есть, кость, подарок, вред, кажется, возражать, волк, умирать, стрельба, успокаиваться, изготовлять, то...то..

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

предмет на память - atmaq	умирать - otarm	вред - torpaq
успокаиваться - yadi'gar	верность - canavar	грусть - aran
замерзать - sakitləşmək	пасти - bölmək	земля - əkmək
стрел./бросать. - donmaq	подарок - sədaqət.	ошибка - qəm
закопать - türk etmək	делить - hədiyyə	сажать - səhv
покидать - basdırmaq	волк - ölmək	долина - ziyan

отправлять - basdırmaq	кажется - ağlamaq	стрельба - tüfəng
полностью - etiraz etmək	терпеть - deyəsən	ружьё - qayış
хоронить - qayıрмаq	плакать - yəni	кость - atəş
возражать - yo'la salmaq	животное - dözmək	ремень - ayı
изготовлять - ta'mamile	т.е.(то есть) - heyvan	медведь - sümük

Упр.4. Найдите недостающие значения.

хоронить -	плакать - yəni	кость - atəş
возражать - yo'la salmaq	животное -	ремень - ayı
изготовлять -	т.е.(то есть) -	медведь -
полностью - etiraz etmək	терпеть -	ружьё -
отправлять -	кажется - ağlamaq	стрельба -

предмет на память -	умирать – otarmaq	вред - torpaq
успокаиваться -	верность - canavar	грусть - aran
замерзать - sakitləşmək	пасти -	земля – əkmək
стрелять/бросать. –	подарок -	ошибка -
закопать- tərک etmək	делить -	сажать -
покидать - basdırmaq	волк - ölmək	долина –

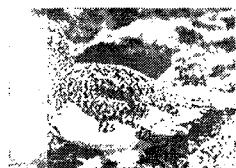
Упр.5. Расположите слова, согласно русскому алфавиту их значений.

Otarmaq	sakitləşmək	bölmək	aran	sədaqət.	torpaq
heyvan	ctiraz etmək	yadigar	ayı	donmaq	sümlük
basdırmaq	yola salmaq	hədiyyə	yəni	tüfəng	əkmək
qayıtmaq	tərک etmək	canavar	qəm	kəmər	tamam
dözmək	ağlamaq	səhv	atəş	ölmək	ziyan

Упр.6. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Atam cvi tərк edəndə dedi ki, mənə bir hədiyyə alacaq (брат – проводит своего друга, идёт на медвежью охоту, убьёт волков, которые бегают вокруг; почистит ружьё, справедливо разделит землю, не поссорится с соседом, будет до вечера сажать новые фруктовые деревья). 2. Səhv etmirəmsə, yazıq heyvanı o, öldürmüşdü(волки принесли много вреда нашим животным, много людей замерзли и умерли этой зимой, дети не вынесут такого холода, он был первым, кто выстрелил; отец сделал этот стол). 3. Atan sakitləşməyəcək, sən ağlamasan (если ты не принесёшь ружьё назад, если ты не убьёшь медведя, если ты не пообещаешь купить твоей сестре подарок, если ты не покажешь ему убитого тобой медведя). 4. Mən ctiraz etmirəm, yəni bu dəfə qoyunları otarmağa mən gəderəm (ты полностью прав, я согласен переселиться в долину этой осенью, близкий друг должен быть верным своему другу, я не могу сделать (починить) часы, ты не можешь дарить другим людям вещи, данные тебе на память). 5. Ağlama, oğlum(дочь), itirdiyin tüfəng (ремень, животное) daha qayıtmayacaq (на следующий год ты постарайся поступить в университет, в следующий раз ты не сделаешь эту ошибку, мы закажем (сошьём) для тебя новое платье, твоя любимая собака умерла, , пойди и похорони ее во дворе).

Упр.7. Откройте скобки и переведите. Инсценируйте,внося изменения.



--Tələt? Salam. Eşitmişəm sən keçən həftə ova getmişdin. Nəyi ovlayırdın?

-Salam; Rüstəm. Hə, quş ovuna getmişdim.

-Necə idi? Bir şikar götürdin? Adətən, özün bilirsən, ovçular yalan danışan olurlar. Görüm, sən nə deyirsən.

- I (не возражаю), bu ovçuların adətidir. Ancaq mən olan şeyi deyirəm. Səhər saat 5 (ровно)olanda mən ov çantamı (к ремню) bağladım, (ружьё) və itlərimi götürüb qardaşımın evi (покинули). Böyük dağın meşəsinə getdik.

-Tanıyıram. Orada (волки, медведи) və ayı (животные)olur. Yəni oralar təhlükəli yerlərdir.

-Düzdür. Pisi də odur ki, (животные) çox olsa da, onları görmək asan iş deyil. Biz belə qərara gəldik ki, meşəni (разделили). (То есть) Tərlandı (с долины) qalxsin, mən isə yuxarı tərəfdən düşüm və dağın o boş (на земле) görüşək. Nəisə. Mən aşağıya düşəndə bir təzə yeyilmiş seyran/олень/ (кости) gördüm.

-Deməli, yaxınlıqda (волки) olmalıdır.

-Mən də belə fikirləşdim. O zaman eşitdim ki, Tərlandı (выстрелил). O, öldürdüüyü quşu da gördüm. Göndərdim mənə (верную) itimi, getsin şikarı tapsın. Sonra mən özüm də beş-altı dəfə atıb üç dəfə quş öldürdüm. Bir-iki saatdan sonra mən Tərlandıla dediyim yerdə görüşdük. Tərlandı da bir (убитым) (волком) rast gəlmişdi. (Если я не



ошибаюсь), (волка) qəna olmağına görə o, öz qardaş-(волки) ilə öldürülmüş yeyilmişdi. Elə orada biz ocaq (сделав) quşun birini qızardıb /жарить/ evdən götürdüyümüz çörəklə yedik. Beləliklə (и) mən, (и) də o, (подстрелив) beş-altı quş öldürüb evə gətirmişdik. Heç birimizə o heyvanlardan bir (вред) olmadı.

-(Кажется)ovun yaxşı keçib. Afərin! Tələt.

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

A. 1. Yadigar. 2.basdırılmışsan. 3. həm..... həm. 4.hədiyyə. 5. donmuşdu. 6.sakitləşdi. 7.əkməklə.8.dözə. 9.yola saldıq. 10.qəmlison. 11. ağıladıldılar.

1.Bu gün biz bir qrup əcnəbini Qubaya 2.Sən o qutunu hansı ağacın altında ... ? 3.Bacımın ad gününə mən bir qəşəng ... almışam. 4.Uşaq anasını görəndə 5.Gəl kəndə gedək. Mən bu isti havaya ... bilmirəm. 6.Atamın ölməyinə baxmayaraq, anam onun hədiyyələrini ... saxlayır. 7.Su gəlmirdi, çünki borularda su 8.Yenə sən bu gün Səni kim incidib? 9.Uşaqlar bu zəif oğlanı hər gün incidib 10.Yazda və payızda adamlar adətən ağac ... məşğul olurlar. 11. Bizim milli idman komandalığımızda ... oğlanlar,də qızlar xarici ölkələrdə yarışlarda iştirak edirlər.

B. 1.Tamamılı. 2.kəmərim. 3.bölmür. 4.tərk etmişən. 5.dcyəsən. 6.ayını.

7.ziyanı. 8.ctirəyiniz. 9.səhv. 10.atəşdən. 11.ağıl-san. 12. öl-öl.

1.Siz bu qanunu qəbul etmirsiniz. Sizin ... nədir? 2.Sən belə fikirləşirsən. O isə ... ayrı cür. 3.Doqquz ikiyə tamam 4.Sən, ... , lap ayrı yolu seçmişən, clədirmi? 5.Qoy, o, bu dərmanı içsin. Onun ... yoxdur. 6.Sən qonaqları yola sal,

mən isə qab-qacağı uyuyacağam. 6. Oğlum testlərdə çox ... edib və Universitetə daxil ola bilməyib. 7.Sən nə qədər ... da, xeyri yoxdur. Mən səni həyətə buraxmayacaq. 8.Sən nə vaxt ofisi ? - Saat 6 tamamda, iş qurtaranda mən çıxıb evə getmişəm. 9.Ancaq üçüncü ... sonra mən canavarı öldürə bildim. 10.Mənim ... lap köhnədir, təzəsi alınmalıdır. 11. ... görəndə mən tez gizləndim və gizləndiyim yerdən ona atəş açdım. 12.Biz tələsirik. Sən isə gedirsən.

Упр.9.Переведите. Расскажите, что случилось с Мурадом.

-Sənə nə olub, Murad, belə qəmlisən? Haradan gəlirsən?

-Meşədən. Mən Güllü kəndindən evə qayıdırdım. Meşədən keçəndə birdən gördüm ki, 3-4 canavar mənə tərəf qaçır.

-Doğrudan?

-Hə! Övvəl mən qorxumdan yerimdə donub qaldım. Lakin tez özümə gəldim və ağaca çıxdım. Yarı-yolda heyvanlar nə üçünsə bölündülər: ikisi qaçdı sol tərəfə,



2-3 isə sağ tərəfə. Yarım saat ağacda oturub gözlədim. Hər yer sakitləşəndə, mən ağacı tərək etdim. Elə torpağın üstünə ayağımı qoyanda, çətdim ki, həmin ağacdan bir balaca ayı da düşür. Gördüm ki, ağacın altında axıracan yeyilməmiş bir sümük var. Elə o dəqiqə mən oradan yox oldum və nəhayət gəlib kəndimizə sağ-salamat catdım.

-Allaha şükür ki, sənə bir ziyan dəyməyib. Get evə sakitləş, evdəkilərə bu təsadüfləri danışarsan.

Упр.10.Придумайте ситуации, пользуясь данными группами слов.

1.Xaricilər, qonaq gəlmək, istilər, dözmək, rayon, yola salmaq, dağlar, meşələr, ovlamaq, heyvan, tütəng.

2.Uşaq, ağlamaq, dözmək, yemək, istəmək, gah...gah, gülmək, sakitləşdirmək, hədiyyə, səhv etmək, sümük, yorulmaq.

3.Torpaq, pis, yaxşı, ağac, ökmək, ocaq qalmaq, canavar, qorxmaq, it, ziyan, ölmək, atəş açmaq, öldürmək, uğurla, qurtarmaq.

4.dağlar, köçmək, yay, qoyunlar, otarmaq, birdən, 3-4 canavar, səs-küy salmaq, it, tütəng, atəş açmaq, öldürmək, sakitləşmək, ziyan.

Упр.11.Найдите эквиваленты предложений (туда и обратно).Выучите

Время сажать деревья

Ayı təhlükəli heyvandır

Я с вами совершенно не согласен.

Bu dərmanın ziyanı yoxdur.

Ничего нам не сказав, он удалился.

İndi ağacları ökmək vaxtıdır

Соседа любимая собака умерла.

Bizə heç nə deməyib, tərək etdi.

Это лекарство не вредно.

Mən sizinlə tamamilə razı deyiləm

Медведь – опасное животное.

Qonşunun sevimli iti ölüb.

Пусть этот подарок останется тебе на память. **Apar sümükləri itə ver**
 Он не вытерпел, заплакал. **Sən səhv edərsən.**
 Ты ошибаешься. **O, uşağı sakitləşdirə bildi.**
 Отнеси кости собаке. **O, dözmədi, ağladı.**
 Он смог успокоить ребёнка. **Qoy, bu hədiyyə sənə yadıgar qalsın.**

ГРАММАТИКА I

Здесь мы хотим познакомить вас с тем, как повторением слова характеризуется (**функция наречия**) основное действие предложения.

1. Слова-действия (глаголы) с суффиксами **-a,-ə-**, стоящими сразу после корня слов, повторяются, означая **образ основного действия**:

qorxa-qorxa baxmaq gülo-güle danışmaq ağlaya-ağlaya şikayət etmək
 смотреть со страхом смеяться разговаривать плача жаловаться

2. Прилагательные (слова, характеризующие предметы – *сильный, маленький* и т.п.), повторяясь, придают значение:

а) усиления свойства, характеристики предмета;

a). Balaca-balaca uşaqlar əl-ələ tutub başa gəldirdilər.

Совсем **маленькие** дети, держась за руки, шли в сад

б) характеризуют образ основного действия;

Ovçu yavaş-yavaş quşa yaxınlaşdı və atəş açdı.

Охотник **очень тихо** приблизился к птице и выстрелил.

Упр.12. Чтение и понимание.

Sən hamıya kömək etməyə **söz verə-verə** - Ты ходишь, **общая** всем помочь,
 gədirsen, ancaq heç nə etmərsən
 но ничего не делаешь.

Mənimlə **qışqıra-qışqıra** danışma. Mən - Со мной, **крича**, не разговаривай
 kar deyiləm
 Я – не глухой.

Sən mənə niyə **şübhələnə-şübhələnə** - Почему ты **подозрительно** смо-
 baxırsan? Mən nə etməşəm?
 тришь на меня? Что я сделал?

Nədir, niyə mənə belə **yazıq-yazıq baxırsan?** - Что ты на меня так **жалко**
 Səndən pul götürüb qaytarmıram?
 смотришь? Я взял деньги у тебя
 и не возвращаю, что ли?

Mənimlə **kobud-kobud** rəftar etmə. - Не обращай со мной **так грубо**.

Упр.13. Переведите. Перескажите текст.

Mənim qəşəng bir bağım var. Onun bir tərəfində heyvanlar üçün yavaş-yavaş tikə-tikə bir qədər uzun yer düzəltdim. Onu bölmüşəm: bir hissəsini toyuqlar, o biri hissəsini isə qoyunlar və balaca bir yer camış üçün. Bağda yaxşı hündür ot var. Elə burada qoyunları otarıram. Onlardan qalan təzəyi ağacların altındakı torpağı qazıb oraya tökürəm. Səhər-səhər uşaqlarım camışı, hərdən bir də



qoyunları çölə otlamağa çıxarırlar. Axşam onlar səs verə-verə qayıdırlar. Bağda çoxlu meyvə ağacı və onun bir tərəfində tərəvəzləri əkmişəm. Bu yaz uzaqdan gətirilmiş bir ağacı basdırmışam. Görək böyüyə-böyüyə hansı meyvəni verir.

Ətrafdakı meşədə canavarlar, ayılar və ayrı-ayrı heyvanlar var. Sözün düzü, mən hələ ayı görməmişəm. Atam cavan olanda birini öldürmüşdü. Onun dərisi (шкура) evdə ondan yadigar qalıb. Ancaq, xüsusən, həm canavarlar, həm də tülkülər (лисы) dağlardan arana düşürlər və tez-tez buralara qonaq gəlirlər. Mənim sədaqətli itim və tufəngim var. Onları tez-tez işlətməli oluram. Nəçə



dəfə onlara atəş açmışam. Səhv etməməyə, bir 5-6 baş öldürmüşəm. Dərilərini şəhər qohumlarıma hədiyyə vermişəm. Axır vaxt az-az gəlirlər. Yoxsa qabaq səhərlər tez-tez bir ev heyvanın sümüklərini görürdik. İndi onların ziyanı böyük deyil. Uşaqlar asudə vaxtlarında burada oynaya-oynaya, meyvələri yeyə-yeyə yığırlar.

Упр.14. Заполните пропуски подходящими парами слов, данных ниже.*

çəkə-çəkə, qaza-qaza, dalaşa-dalaşa, ağlaya-ağlaya, qəmli-qəmli, çaşa-çaşa, ökə-ökə, gözə-gözə, cdə-cdə, sakit-sakit.

1. Uşaq ... oturub. Görəsən, o, nə istəyir? 2. Kişi ağacları ... həyətdə boş yer qoymamışdı. 3. O, bütün günü siqaret ... işləyir. Axı bunun ziyanı böyükdür. 4. Bu uşaqlar həmişə ... oynayırlar. Onlara nə çatır? 5. Qonşum ... mənə öz dərdlərini danışdı. 6. İləyacanlı olaraq bu əhvalatı Elçin çox ... danışdı. Necə kim bir şey başa düşmədi. 7. Bütün həyatını son səhvlər ... yaşamısan. Ona görə belə kasıb qalmısan. 8. Hirsələnmiş! Otur ... danış nə baş verir. 9. Biz ... mağazalara, bazara baş çəkdik, sonra evə qayıtdıq. 10. Son bu torpağı ... nə axtarırsan?

ГРАММАТИКА II

Второе грамматическое правило – это суффиксы **-madan, mədən-**. Они употребляются для образования отрицательного значения глаголов. Обычно они переводятся на русский язык отрицательными деепричастиями** или деепричастными оборотами – **не сделав**, или **не сделав что-либо**, либо же с помощью **без + существительное**, образованное от этих глаголов

Mən bu adama görmədən onu təsvir edə bilməgəm.

Я этого человека, не увидев, описать не смогу.

Bu məsələni ona danışmadan bildirdim.

Я, не рассказав, дал ему знать об этом деле.

Упр.15. Чтение и понимание.

Kamal imtahanda hazırlaşmadan suallara cavab verirdi.

- Камал на экзамене, **не готовясь**, отвечал на вопросы.

Bu qanunu etiraz etmədən qəbul

- Этот закон приняли **без возражений**

ətdilər

Tələb uzun hekayəni hissələrə
bölmədən danışdı.

(не возразив).

Студент рассказал длинную повесть,
не разделив на части.

Упр.16.Переведите эти словосочетания.*

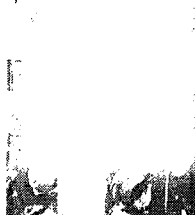
A.1.Ziyan etmədən tüfəngi işlətmək. 2.Səhv buraxmadan məktub yazmaq. 3.zəhmət çəkmədən pul almaq. 4.başa düşmədən danışmaq. 5.ətiraz etmədən ayırmaq. 6.qərara gəlmədən işə başlamaq. 7.cəzalandırılmadan buraxmaq. 8.günah olmadan cəzalandırılmaq. 9.çağırılmadan qonaq gətmək.

B. 1.Вынести решение, не доказав. 2.Участвовать в соревнованиях, не подготовившись к ним. 3.Рассказать о событии, не зная его. 4.Делать работу, не запланировав ее. 5.Разделить без возражений. 6.Сделать работу, не получив разрешения. 7.Его, не увидев описать. 8.Дать знать, не написав письма. 9.Найти, не разыскивая. 10.Посетить, не будучи приглашённым.

Упр.17.Переведите. Перескажите текст.

Bir gün biz meşədə gözə-gözə köndən çox uzaqlaşdıq. Orada bir köhnə balaca ovcular evini gördük və gecəni bu evdə qalmalı olduq. Hava çox isti idi və biz heyvanlar haqqında unudaraq qapını bağlamadan yatdıq. Hamı şirin-şirin yatırdı. Birdən meşədən bir heyvan səsi gəldi. Mən oyandım. "Bu ya ayıdır, ya da canavarlar"- mən fikirləşdim. Dərhal duraraq uşaqları oyatdım. Qapını yavaş-yavaş açdım və evin ətrafına baxdım. Qaladığımız ocaq çoxdan sönmüşdü, heç nə görmək olmurdu. Yənə səs gəldi. "Deyəsən ayıdır". Səs gələn tərəfə baxdım, ağacın üstündə ayını gördüm. Balaca qardaşım küncdə oturaraq ağlamağa başladı. O birilər qorxa-qorxa mənə baxırdılar. Bir az vaxtdan sonra yənə bərk ayı səsi gəldi. Mən də qorxdım, yerimdə donub qaldım. Bizim xoş bəxtimizdən meşədən gələn səslər uzaqlaşmağa başladı. Mən uşaqları sakitləşdirdim. Sonra kəmərimlə qapını bərk-bərk bağladım və qardaşımın yanında uzanaraq yatdım.

Səhər tezdən biz evdən çıxdıq. Meşə sakit idi. Ancaq quşlar oxuya-oxuya ağacdən ağaca uçurdu. Od qalamadan evdən gətirdiyimizi meşə meyvələri ilə soyuq-soyuq yedik və evə yola düşdük.



Упр.18.Прочтите и переведите текст

MƏNİM SƏDAQƏTLİ DOSTUM

Payız idi. Hamı dağlardan **arana** köçmüşdü. Biz dağlarda qalıb qoyunları **otarırdıq**. Bir gün yoldaşlarım qoyunları otarmağa aparmışdılar. Mən isə yemək bişirmək üçün qalmışdım.

Çöldən bir qəribə **heyvan** səsi eşitdim. Birdən böyük bir



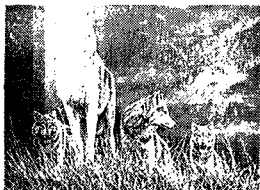
ayı otağın içinə girdi. Mən çox qorxdum, oturdugum yerdə donub qaldım. Ayı küncədə oturub **gah** mənə, **gah** da çölə baxırdı. Onun tez-tez çölə baxmağı məni maraqlandırdı.

"İndi məni yeyəcək"- mən öz-özümə* dedim. **Deyəsən**, ayı bu fikirdə deyildi. Onun çölə tez-tez çıxması və qorxmuş halı məni **həm** sakitləşdirdi, **həm** də maraqlandırdı. Pəncərədən çölə baxıb gördüm ki, orada bir neçə **canavar** gəzir. Deməli, ayı onlardan qorxub gəlib otaqda gizlənibmiş. Dərhal divardan asılmış **tüfəngi** götürərək pəncərədən **atoş açdım**. Canavarın biri yığıldı, qalanı isə qaçdı. Ayı mənə qorxa-qorxa baxırdı.



Mən tüfəngi yerinə qoydum. Bir neçə armud və bir tiko ət götürüb qonağın qabağına qoydum. Sonra dostlarım üçün yemək bişirməyə başladım. Qonaq mənə baxa-baxa qoyduğum yeməyi yeyirdi. Biz dost olduq.

Axşam düşəndə* çöldən gələn dostlarımın səsi ayını narahat etdi. O, qorxa-qorxa çölə baxdı. Oğlanlar içəri girdilər. Onlar ayını görəndə az qaldı ki, qaçsınlar. Mən güldüm: "Qorxmayın, dostumuzdur. Sizə bir **ziyan** etməz." Onlar gah mənə, gah da ayıya baxıb bir az özlərinə göldilər*, ancaq aydan bir az uzaq oturdular.



Mən bu əhvalatı onlara söylədim. Yatanda qapını bir az açıq qoydum ki, bəlkə ayı otağdan çıxıb getmək istədi. Ancaq o, hətta heç qarıya da baxmadı. Qapını bağladım. Ocağın bir tərəfində ayı, o biri tərəfində isə biz yatdıq. Səhər qonaq çıxıb getdi, ancaq bizi unutmadı. Hər iki-üç gündən sonra gəlib gecəni bizdə qonaq qalırdı. Biz bir **kəmər qayırib** ayının boynuna bağladıq ki, o vaxtı onu tanıyaq.



Qış yaxınlaşırdı. Biz arana qayıdırdıq. Dağ evimizi **tərk edəndə**, bizim dostumuz da bizimlə getdi. Ancaq arana yaxınlaşanda o, oturub nə qədər bizi görmək olurdu **qəmli-qəmli** baxırdı.

O gündən sonra çox vaxt keçdi. Bir yay günü yenə dağlara gedəndə yolumuz həmin yerdən keçirdi. Bərk yağış yağdı. Yağış dayananaqədər mən həmin evə girdim. İçəridə **sümüklər** və həmin kəmər var idi. Sümüklərin üstündə kəməri görəndə, mən hər şeyi başa düşdüm. Beləliklə mənim sədaqətli dostum **ölmüşdü**. Bunu görürkən mən **dözə bilmədim, ağladım**. Sonra çöldə bir yer qazıb sümükləri **basdırdım**. Kəməri isə **yadıqar** saxladım.



Примечание: öz-özümə dedim - сказал я сам себе;

Axşam düşəndə - когда наступил вечер;

özlərinə göldilər - пришли в себя;

Упр.19.Переведите предложения и найдите их в тексте для сверки.

1.Гость ел, глядя на меня. 2.Все спустились с гор в долину. 3.Шёл сильный дождь, 4.А я остался готовить еду. 5.Таким образом, мой верный друг умер. 6.Его частые взгляды на дверь заинтересовали меня. 7.Один из волков упал, остальные убежали. 8.Он смотрел за дверь со страхом. 9.Когда они увидели медведя, они чуть не убежали. 10.Он даже не смотрел на дверь. 11.Посмотрев за окно, я увидел, что несколько волков двигались вокруг. 12.Но ремень я оставил на память. 13.Зима приближалась. 14.Много времени прошло с того дня. 15.Утром гость ушёл, но нас не забывал.

Упр.20.Ответьте на вопросы к тексту.

1.Hamı haraya köçürdü? 2.Onlar niyə dağlarda qalmışdılar? 3.O, kimin üçün yemək bişirirdi? 4.O, nə eşitdi? 5.Otağa kim girdi? 6.Ayı otağa girib nə edirdi? 7.Onu həm sakitləşdirən, həm də maraqlandıran nə oldu? 8.Oğlan canavarları çöldə görəndə nə etdi? 9.O tüfəngi asıb qonağın qabağına nə qoydu? 10.Qonaq necə yeyirdi? 11.Axşam düşəndə ayını nə narahat etdi? 12.Onlar ayını görəndə az qaldı ki, nə etsinlər? 13.İvdə qalan oğlan dostlarına nə dedi? 14.Onlar necə oturdular? 15.Oğlan dostlarına nə söylədi? 16.Oğlan niyə qapını bağlamadı? 17.Onlar necə yatdılar? 18.Səhər qonaq nə etdi? 19.Ayı onlara nə vaxt baş çəkirdi? 20.Oğlanlar niyə kəmərlər qayırdılar? 21.Onlar niyə arana qayırdılar? 22.Onlar evi tərk edəndə ayı nə etdi? 23.Onların yolu nə vaxt həmin yerdən keçirdi? 24.Hava necə idi? 25.Yağış dayananaqədər oğlan haraya getdi? 26.O, evdə nə gördü? 27.Oğlan nəyi başa düşdü? 28.Sümük və kəməri görəndə oğlan nə etdi?

Упр.21.Исправьте ошибочные утверждения. Начинайте с: "Bağışlayın mənə, ancaq siz (bir qədər, heç) düz demirsiniz (bu düz deyil). Məncə..."

1.Payız idi. Hamı quşlar kimi isti ölkələrə köçürdü. Dağlarda heç kim qalmırdı. 2.Birdən oğlan çöldən musiqi səsini eşitdi. Adamlar evə toy keçirməyə girdilər. 3.Ayı çöldəki canavarları evə çağırırdı. 4.Oğlan tüfəngi götürüb ayını öldürdü. 5.Oğlan ayı ilə dost olub onu toya apardı. 6.Axşam oğlanın dostları gəlib ayı ilə oynamağa başladılar. 7.Yatanda onlar ayını çölə çıxardılar. Canavarlar onu yedilər. 8.Ayı bir də gələndə oğlan onu evə buraxmadı. 9.Qış gələndə oğlan onu kəndə aparırdı. Ancaq ayı qaçdı. 10.Yenə dağlara gedəndə oğlan gördü ki, ayı bütün ailəsini oraya gətirib və orada yaşayırlar.

Упр.22.Найдите отрывки, указанные планом, прочтите их и перескажите сначала на русском, затем на азербайджанском.

1.İvə qonaq göldü. 2.Ayının qorxusu. 3.Oğlan ayı ilə dost olur. 4.Dostların gəlməsi. 5.Ayı onları unutmur. 6.Uşaqların köçməsi. 7.Yadigar.

Упр.23.Перескажите рассказ кратко и подробно.

Упр.24.Расскажите о похожих событиях, которые вы видели или слышали.

Ключи к упражнениям:

Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят, данные ниже.

A. 1-6. Yadigar. 2-2.Basdırmısan. 3-11. Həm..... həm də 4-3.Hədiyyə.

5-7. Donmuşdu. 6-4. Sakitləşdi. 7-10. əkməklə. 8-5. Dözə. 9-1. yola saldıq.

10-8. Qəmlisən. 11-9. Ağladıldılar.

B. 1-2. tamamilə. 2-10. kəmərim. 3-3. bölünür. 4-8. tərki etmişən. 5-4. deyəsən. 6-11. Ayını. 7-5. ziyanı. 8-1. Etirazınız. 9-6. səhv. 10-9. atəşdən. 11-7. ağlasan. 12-12. ölə-ölə.

Упр. 14. Заполните пропуски подходящими словосочетаниями, данными ниже.

3. çəkə-çəkə, 10. qaza-qaza, 4. dalaşa-dalaşa, 1. ağlaya-ağlaya, 5. qəmli-qəmli, 6. çaşa-çaşa, 2. əkə-əkə, 9. gözə-gözə, 7. cdə-cdə, 8. sakit-sakit.

Упр. 16. Переведите данные словосочетания.

A.1. Пользоваться оружием, не принося вреда. Написать письмо, не допустив ошибки. 3. Получать деньги, не заработав. 4. Не поняв, разговаривать. 5. Разделить без возражений. 6. Начать работать, не приняв решения. 7. Отпустить, не наказав. 8. Быть наказанным, не будучи виноватым. 9. Прийти в гости, не будучи приглашённым

B. 1. Sübut etmədən qərara gəlmək. 2. Hazırlaşmadan yarışlarda iştirak etmək. 3. Bilmədən hadisə haqqında danışmaq. 4. İş planlaşdırmadan etmək. 5. Başa salmadan soruşmaq. 6. İcazə almadan işi etmək. 7. Onu görmədən təsvir etmək. 8. Məktub yazmadan bildirmək. 9. Axtarmadan tapmaq. 10. Hesablamadan ərzağı bölmək.

Союзные (соединительные) суффиксы
 -(y)arkan² -diqda⁴-, -(y)ınca⁴-, -diqca⁴-.

Активный словарь



Спина
kürək



верблюд
dəvə *с.п.*



тень
kölgə *с.п.*



погонщик верблюдов
dəvəçi



хвост
quyuq *с.п.*



толкать
itələmək *п.*



поднимать
qaldırmaq *п.*



пустыня
səhra *с.п.*



сõхлұть
qurumaq



осёл
eşşək



колодец
quyu *с.п.*



сила
güc



вьюк
yük



верёвка
ip

(раз)решать - həll etmək *п.*

посвящать - həsr etmək *п.*

опирать(ся) - söykə(n)mək *п.*

выполнять - yerinə yetirmək *п.*

организовывать - təşkil etmək *п.*

зарабатывать - qazanmaq *п.*

между/среди - arasında

(вы)гнать - qovmaq *п.*

охладеть - soyumaq

бить/ударить - vurmaq *п.*

уменьшать - azaltmaq *п.*

плевать - tüpürmək

слово - söz *с.п.*

цена - qiymət *с.п.*

хитрый - bic

греть - isitmək *п.*

Прим.: 1. Qiymət – цена, стоимость. 2. Söz – слово, информация, слух

~ vermək - ценить,
оценивать

~ olmaq (sözüm var) – Хочу что-то сказать
sözün nədir? - Что ты хочешь сказать?

Выражения: Can vermək - умирать

Əldən düşmək – быть очень усталым

Axi - Видишь ли, ты знаешь, (здесь) в конце концов

Введение и закрепление новых слов

Упр.1. Прочтите слова и их эквиваленты.

Упр.2. Переведите.

a) qazanmaq, kölgə, qurumaq, güc, səhra, isitmək, yük, itələmək, qaldırmaq, qiymət, söykə(n)mək, dəvə, tüpürmək, quyu, yerinə yetirmək, vurmaq, söz,

təşkil etmək, azaltmaq, əldən düşmək, quyuq, qovmaq, cəşşək, ip, həsr etmək, soyumaq, sözün nədir?, dəvəçi, bic, kürək, həll etmək, arasında, can vermək.

б) зарабатывать, тень, сохнуть, сила, умирать, пустыня, греть, выюк, цена, толкать, поднимать, верблюду, опираться(ся), плевать, колодец, быть очень усталым, выполнять, бить/ударить, слово, уменьшать, организовывать, осёл, хвост, (вы)гнать, верёвка, охладеть, оценивать, хитрый, спина, (раз)решать, погонщик верблюдов, между/среди, посвящать, что ты хочешь сказать.

a) isitmək, yük, dəvəçi, tüpürmək, quyu, yerinə yetirmək, cəşşək, ip, həsr etmək, kürək, həll etmək, arasında, qurumaq, güc, səhra, qaldırmaq, qiymət, söykəmək, dəvə, azaltmaq, quyuq, qovmaq, soyumaq, bic, qazanmaq, kölgə, itələmək, vurmaq, söz, təşkil etmək, sözün nədir, qiymət vermək, can vermək, qaldırmaq.

б) пустыня, греть, колодец, выполнять, бить/ударить, осёл, верёвка, спина, (раз)решать, между/среди, посвящать, верблюду, тень, сохнуть, сила, цена, что ты хочешь сказать?, опираться(ся), плевать, уменьшать, хвост, (вы)гнать, хитрый, умирать, выюк, толкать, слово, погонщик верблюдов, поднимать, организовывать, зарабатывать, охладеть, быть очень усталым, сохнуть.

Упр.3. Найдите эквиваленты слов.

зарабатывать - dəvəçi	толкать - qaldırmaq	тень - səhra
бить/ударить- qazanmaq	поднимать- qurumaq	пустыня - ip
погон. верблю. - azaltmaq	колодец - itələmək	хвост - kölgə
(раз)решать- vurmaq	сохнуть - soyumaq	осёл - quyuq
уменьшать - həll etmək	охладеть - quyu	верёвка - cəşşək

между/среди- söykə(n)mək	верблюду - qiymət	слово - bic
посвящать - arasında	цена- tüpürmək	сила - söz
опираться(ся) - təşkil etmək	плевать - isitmək	хитрый - yük
выполнять - həsr etmək	(вы)гнать - dəvə	спина - güc
организов. - yerinə yetirmək	греть - qovmaq	выюк - kürək

Упр.4. Найдите недостающие значения.

уменьшать - həll etmək	охладеть -	верёвка - cəşşək
зарабатывать -	толкать -	тень -
бить/ударить- qazanmaq	поднимать-	пустыня -
погон. верблю. -	колодец - itələmək	хвост -
(раз)решать-	сохнуть - soyumaq	осёл - quyuq

посвящать -	цена- tüpürmək	сила - söz
опираться(ся) -	плевать - isitmək	хитрый - yük
между/среди-	верблюду -	слово
организов. - yerinə yetirmək	греть -	выюк -
выполнять - həsr etmək	(вы)гнать -	спина - güc

Упр.5. Расположите слова, согласно русскому алфавиту их значений.

qazanmaq	qurumaq	qovmaq	kölgə	yük	dəvə
həsr etmək	soyumaq	isitmək	dəvəçi	güc	bic
yerinə yetirmək	vurmaq	qaldırmaq	qiymət	səhra	söz
təşkil etmək	azaltmaq	həll etmək	arasında	quyuq	ip
söykənmək	tüpürmək	itələmək	eşşək	kürək	quyu

Упр.6. Замените подчёркнутые слова словами, данными в скобках.

1. Mən orada çox (мало) pul qazana bilərəm (вы, он, они – в Баку, за границей, во дворе, в деревне – организовать выставку, найти осла, выкопать новый колодец, продать ишака за высокую цену, уменьшить груз(вьюк), выполнить свой долг). **2. Biz karvanı yola salandan sonra bazarı tərک ctdik (они, я, он – машину, гостей, пассажиров – до, как только – выполнил остальные дела, сел в тени отдохнуть, взял воду из колодца попить, подогрел свою еду и съел её, сел на осла и поехал домой, запер двери, вернулся домой).** **3. Mən eşşeyi (баранов) çölə otarmağa qovdum (он, мы, они – взяли верёвку и привязали осла к дереву; положили слишком много груза(вьюк) на осла, а потом нам пришлось уменьшить его; продали баранов за высокую цену; разделили груз между двумя ослами; сели на землю, опёршись о стену).** **4. Dəvəçi çox bic adam idi (он, хозяин каравана, колодец, цена – добрый, строгий, тяжёлый, лёгкий, глубокий, мелкий, высокий).** **5. Dəvəçi yükü qaldıraraq dəvənin üstünə qoydu (отец, рабочий – подогрели еду, толкнули стол к окну, замёрзли(охладели), посвятил свою жизнь путешествиями в пустынях, вытащил сухой хлеб и съел его, выкопал глубокий колодец, поднял ребёнка на верблюда).**

Упр.7. Откройте скобки и переведите текст. Поставьте вопросы и ответьте на них. Перескажите текст.

Məhəmmədin qoyunlar və camışdan başqa bir at, (верблюд) və (осёл) var imiş.



Kənddə o, varlıların (среди) yaxşı pul (зарабатывающий) kişilərdən olarmış. Ancaq o, xüsusən (осёл) çox istifadə edərmiş. (Осёл) də ondan çox inciyirdi. Çünki atı cıdır üçün saxlayırdı, ona yaxşı yem verirdi, yuyurdu, təmizləyirdi. (Верблюд) də yaxşı saxlayırdı. Ona görə ki, onu qonşuların (верблюды) ilə bir



karvan (организован), müxtəlif satılmalı şeylərlə (пустыни) uzaq yer

göndərirdi. (Осла) catanda isə, onu hər gün səhərdən axşama kimi işlədirdi. Bunun ağır (вьюк) az idi, üstəlik ya özü, ya da oğullarından biri üstünə minirdi və bütün yolu (битьём) (гнал). Düzdür, (осёл) çox inciyirdi, ancaq hər şeyi (выполнял).



Lakin bu (осёл) də adı (ослом) deyilmiş, (хитрый) imiş. Bir gün axşam işdən sonra Məhəmməd onu (верёвкой) ilə (в тени) ağaca bağlayıb evə girir. Arvadı ona yaxınlaşıb deyir ki, yeməyə hər şey hazırdı, ancaq çörək qurtarıb, almaq lazımdır. O xörəyi isidənədək, qoy, Teymur-oğlun (на осла) minib getsin gətirsin. Ahı, çörəkçi çox uzaqda yaşayırdı. Həyatə çıxıb görürlər ki, (осёл) dayanan yerdə uzanıb. Bəlkə ölüb? Yox. Başını (подняв) onlara baxdı və yenə torpağa qoydu. Gəlib nə qədər (бьют, толкают), çalışırlar ki, o, qalxsın, durmur. Lap (очень устали). Eşşək dözüdü fikirləşərək: "Yoldakından çox (не набьют) ki". (Из колодца) su çıxarıb üstünə tökdülər - durmur ki, durmur. Başını yaş gözləri ilə (подняв) yerə qoyur, (его хвост) (подняв) "Yox" göstərir. Deyəsən, xəstələnib. Qərara gəldilər ki, (осла) mal həkiminə /ветеринар/ aparınsınlar, axşam yeməyini də çörəksiz yedilər.



Səhər açılır. Görürlər ki, (осла) bədəni bir qədər (охладело), ancaq ölməyib. İndi onu necə araraq? Ahı,(верблюды) (в пустынях) səyahətdədir. Burada olsaydı da (на осла) üstünə (плюнув) keçərdi. Qalır at. At (крепкий) heyvandır. Ancaq mən onu belində eşşəyi gözdürmək üçün saxlamıram ki! Bəzləklə Məhəmməd bütün günü (ослу) (посвящает). Bütün ailə kişilərin (силами) ilə onu (подняв) arabaya /телега/ qoyurlar və atla onu mal həkiminə aparırlar. O da bir uzaq kənddə yaşayırdı. (Осёл) isə arabada uzanıb öz-özünə gülürdü. Belə ki, bu dəfə gülməkdən onun gözləri yaş idi.



Упр.8.Найдите предложения, к которым подходят данные слова.*

A. 1.qiyət vermir.2.kölgəsində, söykəyib. 3. azaltsın. 4.qovdular. 5.itələyib. 6.söz. 7.təşkil edilmişdi. 8.qurusun. 9.həsr etmişdi. 10.səhralarda. 11.quyuya.
1.Anam paltarı yuyub ipə asmışdı 2.Lap əldən düşmüşdüm. Ağacın ... kürəyimi ağaca ... oturdum. 3.Müdür qarını ... otağa daxil oldu. 4.Hər şeyi yaxşı yerinə yetirsəm də, heç kim buna 5.Pis işləməyinizə görə onu işdən 6.Səyahətə getmək üçün hər şey 7.Şair anasına bir neçə şer 8.Tüpürmə ... , su lazım olar. 9.Adətən dövələri ... işlədirlər. 10. Atasını belə pis halda görəndə Vaqif ağladı, bir ... deyə bilmədi. 11. Kişi çox kök idi. Qərara gəldi ki, yeməyini bir az ... və idmanla məşğul olsun.

B.1.gücüm. 2.qurumayıb. 3.aramızda. 4.yükün, azaldın. 5.quyruğunu. 6.isidib. 7.bicəm. 8.həll edə. 9.qazandı. 10-6.soyuyar. 11-8.dəvoçi.

1.Sən bu kobud sözləri deməklə nə ... ? 2.Kamil, girmə içəri: döşəməni yumuşam, hələ 3.Eşşək bu yüklə 10 m. gedib yıxılacaq və ... altındaca

(прямо под ним) can verib öləcək. Onun yükünü 4.Özümüzə bişmiş xörək götürdük ki, dağda ... yeyərik. 5.Ata, gəl mənə kömək et. Mən bu məsələni bilmirəm. 6.Həmid, gəl xərəyini isti-isti ye, yoxsa 7.Qoy bu məsələ bizim ... qalsın, heç kim bilməsin. 8. ... dövələri kölgədə qoyub karvansaraya keçdi. 9.Daha mənim ... yoxdur. Lap əldən düşdüm. Gəl, qalanı sabah edək. 10.Həyəət çıxanda itim ... oynada-oynada mənim yanıma qaçdı. 11.Deyirsən o bəcdir? Qorxma! Mən ondan da

Упр.9.Придумайте ситуации, пользуясь данными группами слов.

1.qoyunlar, çöl, qovmaq, ağac, kölgə, oturmaq, xörək, isitmək, dövə karvanı, keçmək, dövəçi, yük, göstərmək, satmaq, qazanmaq.

2.dövəçi, karvan, aparmaq, səhra, keçmək, ölkə, çatmaq, kənd, bazar, təşkil etmək, qazanmaq, az olmaq, tüpürmək, əldən düşmək, kölgə, istirahət etmək.

3.İşləmək, eşşək, ağır, vurmaq, itələmək, dözə bilməmək, tüpürmək, getmək, sahib, kobud-kobud, danışmaq, azaltmaq, iş, qovmaq.

4.Dövə, yük, gətirmək, satmaq, ip, ağac, kölgə, bağlamaq, gözləmək, qiymət, azaltmaq, qazanmaq, almaq, pul, gizləmək, qaçmaq, uxişmaq, tutmaq.

Упр.10.Найдите эквиваленты предложений (туда и обратно). Выучите.

Я сидел, опёршись о дерево.

Давай покушаем в тени дерева.

Его работу надо уменьшить.

Его выгнали с работы.

Это платье очень дорогое.

Мы поделили заработанные деньги.

Этот рассказ был посвящён детям.

Ему пришлось поднять этот вопрос.

Погонщик верблю. очень хитрый человек

Я слышал это сообщение от Эльчина.

Onun işini azaltmaq lazımdır.

Biz qazandığımız pulu böldük.

Onu işdən qovdular.

Mən ağaca söykənilib oturmuşdum.

O, bu məsələni qaldırmalı oldu.

Gəl ağacın kölgəsində yeyək.

Dövəçi çox bəcdədir.

Bu sözü mən Elçindən eşitmişəm.

Bu nağıl uşaqlara həsr edilib.

Bu paltar çox bahadır.

Упр.11.Переведите. Инсценируйте диалог.*

1. - Мама, что ешь покушать? Я такой голодный.

- Да, есть. Но ты должен подогреть его. Я сварила утром суп, но он остыл.

- Я хочу увидеть своих друзей, но у меня спина болит. Что мне делать?

- Никуда не ходи.

2.Хозяин каравана – ХК; погонщик верблюдов – П.

ХК –Я хочу организовать большой караван для поездки на другую сторону пустыни. У меня много вещей для продажи. Верблюды уже достаточно отдохнули, и, я думаю, они готовы пойти в дальнюю дорогу. Груз тоже готов.

П - Ну, я тоже готов. Когда вы хотите, чтобы я отправился?

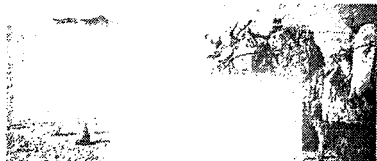
ХК – Возьми пару погонщиков с собой в помощь. Организуй разделение груза между верблюдами и отправляйся.

Продай вещи за цену, которую я тебе скажу

П - Что я должен купить на заработанные там деньги?



ХК – Не возвращайся, не продавай все. Если ты сделаешь все, что я сказал, купи дорогую одежду и чайные и обеденные сервизы (dəstləri). Не гони быстро верблюдов. Я знаю, ты никогда не бьёшь животных. По дороге назад уменьши их груз. Пусть они хорошо отдохнут в тени около озёр или колодцев в пустыне. Посвяти все свои силы и время этой работе. Я оценю это.



ГРАММАТИКА I

Подобно временному союзному суффиксу-(y)anda²-(когда) имеются еще два суффикса этого значения для выражения образа самого действия. Это – суффиксы -(y)arkən²- и -dikdə⁴-. Например:

1.-(y)anda²-; Mən eşşəyi vuranda o qaçırdı.- **Когда я бил осла, он бежал**
общее утверждение, факт

2.-(y)arkən²-; Mən eşşəyi vurarkən o qaçırdı.-**По мере того как я бил осла, он бежал.**
Продолженное действие, в процессе

-dikdə⁴-; Mən eşşəyi vurduqda o baxdı, sonra işə qaçdı.-

Когда я ударил осла, он посмотрел (на меня), потом побежал
Как бы небольшой шаг назад от момента действия

В большинстве случаев эти суффиксы взаимозаменяемы, завися от того, как говорящий хочет представить это действие.

Их грамматическое значение одно и то же -.(y)anda²- когда

Упр.12. Чтение и понимание.

Mən meşəyə gedəndə ağacların arasında bir heyvan gördüm

- Когда я пошёл в лес, я увидел среди деревьев какое-то животное

Mən meşəyə gedərkən dostuina rast gəldim

- Когда я шёл в лес, я встретил своего друга

Mən meşəyə getdikdə istirahət üçün küreyimi ağaca söykəyib onun kölgəsində oturdum

- Когда я пошел в лес, я, чтобы отдохнуть, сел в тени, прислонившись спиной к дереву.

Упр.13. Дайте этим глаголам три формы значения союза “когда”.

Греть, опираться, гнать, организовывать, посвящать, сохнуть, зарабатывать, поднимать, плевать, бить, уменьшать, решать, оценивать, толкать.

Упр.14. Переведите.

1. Dəvəci dəvənin yükünü azaldarkən (azaldanda) çay servizini yerə sahib sındırdı. 2. Uşaq kitabı açıqda şəkilləri görüb maraqla oxumağa başladı. 3. Yükü dəvənin üstünə qaldıranda (qaldırarkən) mən yuxıldım. 4. Bu məsələni həll edərkən tələbə səhv edib. 5. Saticılar qazandığı pulu aralarında böləndə dalaşdılar. 6. Müdir sözünü dedikdə işçilərə baxıb sözünə davam etdi. 7. Leyla yaş paltarını ipə asarkən mənimlə danışdı. 8. Xörəyim soyuduqda dadını itirmişdi.

9. Onun kürəyi ağrıtıyanda o, bir qəribə dərmanla ağrısını kəsirdi. 10. Səhranı keçərkən karvan öz yolunda olan gölün yanında dayandı və su içib ağacların kölgəsində istirahət edirdi. 11. Əldən düşmüş dəvəçilər də oturmuş dəvələrə söykənərək söhbət edirdilər. 12. Sən Etibarla dalaşarkən onu bərk itələdin. O da yıxılanda başını zədələyib.

Упр.15. Переведите на азербайджанский язык.*

Когда мы сдавали экзамены, Зейнаб села между мной и Октаем. Там была организована группа преподавателей, чтобы раздавать тесты и отвечать на вопросы. Когда Зейнаб не могла решить задачу, ее друзья очень тихо помогали ей. Когда учителя видели такое, они отбирали работы и выгнали несколько студентов. Когда Зейнаб решила больше половины вопросов, оставалось задач, до конца экзамена оставалось мало времени. Она уже очень устала думать. Когда она посмотрела на своих друзей, она увидела, что они очень заняты своими работами. Зейнаб почувствовала себя плохо, когда подумала, что она не сможет пройти тест. Наконец, когда экзамен пришёл к концу, учителя собрали все работы. Когда учителя собирали работы, они желали студентам успехов.



Упр.16. Ответьте на вопросы. Давайте полные ответы.

1. **Yay (payız, yaz, qış) gələndə sən nə edəcəksən?** - (я, он, мы, они – выйду в отпуск, буду ходить на пляжи, посвящу свое время написанию романа, буду путешествовать на верблюдах в пустыне, выкопаю колодец во дворе, пасти овец на ишаке, кушать свою еду в тени, снижу цены на одежду в магазине, зарабатывать деньги в России, заниматься зимним спортом, организую своих друзей собирать фрукты, решать задачи, чтобы подготовиться к экзаменам).

2. **Sən (o, sənin dostun) məktubu yazarkən nə yazacaqsan?** - (о моей жизни в Баку, о ценах на продукты здесь, о своем зимнем отпуске, о моих путешествиях по пустыням на верблюде, о том, как я зарабатываю деньги, как я организовал большой рынок, как я привязал хвост моего ишака к дереву, как я выполнял свои сыновни обязанности).

3. **Sən işə getdikdə nə fikirləşirsən?** - (он – как оттуда убежать, что я скажу своему боссу, как выполнить это трудное задание, сколько я заработаю в этом месяце, какой подарок я куплю для моей жены(мужа) после работы, я опять очень устану в конце).

ГРАММАТИКА II

Последним пунктом грамматики в нашей работе являются суффиксы -

1. (y)incə⁴, 2. diqcə⁴-, которые означают

1.-- а) завершение действия – к моменту законченности главного действия:

Sən otaqları təmizləyincə (=təmizləyənədək) paltarlar quruvar.

Пока ты уберёшь комнаты, одежда высохнет

Sən pulumu qaytarınca (= qaytaranədək) mən nə edim? -

Что мне делать, пока ты вернёшь деньги?

Действия в этой функции не изменяется по лицам, числам и падежам.

Основное действие предложения, вполне естественно, ассоциируется с будущим временем.

б) скорее чем что-то делать/ вместо того, чтоб что-то делать

Maşın alınca, sən öz oğluna mənzil al-

Чем покупать машину, (лучше) купи своему сыну квартиру,

Bu pula ayaqqablarını təmir edincə təzələyini almaq olar.

Чем ремонтировать эти туфли, на эти деньги можно купить новые.

Это значение в большинстве случаев выражается также неопределенной формой глагола в Исходном падеже (dan²) + sa²(чем)

Burada boş-boş danışmaq-dan-sa (danışınca) get dərslərini clə. (1)

Чем здесь попусту разговаривать, (лучше) иди и делай свои уроки,

Burada boş-boş danışmaq-dansa (danışınca) sən dərslərini cdə bilərsən (-ərdin).

Чем здесь попусту разговаривать, ты мог бы (с)делать свои уроки, (2)

После глаголов в этой функции могут употребляться (1) Повелительное наклонение, (2) Нереальное в настоящем и прошедшем Условное наклонение

2.- dıqca⁴ - придаёт действиям значение - чем больше..., по мере того, как

Pul qazandıqca mənim planlarım da böyüyür(dü-ürdü-yüb-müşdü-yөг-yөcөk).

Чем больше я зарабатываю, тем больше растут мои планы.

Глаголы в этой функции не изменяются по лицам, числам, падежам и временам. В то же время основное действие может быть в любом грамматическом времени.

Упр.17.Чтение и понимание.

1. а) Ağa, sən karvanı göndөр gəlsin.

- Хозяин, ты пришли караван.

O, səhranı keçincə mən burada şcyləri satmaq üçün hər şeyi təşkil edərəm.

Пока он персидёт пустыню, я здесь всё организую для продажи вещей

Müdür gedib vağzala xariciləri qarşılayınca biz mehmanxanada onlar üçün qalmağa yer düzöldөрük.

-Пока шеф пойдёт на вокзал и встретит иностранцев, мы в гостинице для них оставаться места закажем.

Sən bu ağacları basdırınca mən su getirib onları sulayaram.

-Пока ты посадишь эти деревья, я принесу воды и полью их.

(Вместо того, чтобы здесь...)

б) Burada küləkdə oturub donunca (donmaq- Чем здесь сидеть и мёрзнуть на

dansa) get otaqda bir stəkan çay iç və
_pəncərədən bax. Məncə Sona bu gün
gəlməyəcək.

Atana yalvarınca (yalvarmaqdan) sən
özün pul qazanıb maşın ala bilərdin.

2. Ağladıqca mən başa düşürdüm ki,
ağlamağın xeyri yoxdur.
Heçvanları qovduqca mən cvdən
uzaqlaşırıdım

ветру, иди в комнату, выпей стакан
чая и смотри с окна. По-моему,
Соня сегодня не придёт

- Чем (вместо того, чтобы) умолять
отца, ты мог бы сам, заработав
деньги, купить себе машину.

- Чем больше я плакал, тем больше
понимал, что плакать бесполезно.
Чем больше я гнал скот, тем
больше отдалялся от дома.

Упр.18.Переведите данные словосочетания.* Дайте два варианта:

Gəlincə - gələnədək (cən)

Пока ты организуешь путешествие; пока ты не придёшь; к тому времени, когда ты поднимешь груз на 4-й этаж; пока рабочие выкопают колодец; пока они не приведут верблюда; пока их одежда не высохнет; пока не падёт сюда тень; пока погода не похолодеет; пока ты решишь задачу; к тому времени, когда они организуют представление.

Упр.19. Перефразируйте предложения, употребляя – (u)incə. Произнесите оба варианта.

Пример: Uşağı vurmaq yerinə ona şirin söz de.

Uşağı vurunca (vurmaqdan) ona şirin söz de.

1.Sən seriala baxmaq yerinə həyətdəki ağaclara su ver. 2.Siz aranızda dalaşmaq yerinə mehriban söhbət etsəydiz, yaxşı olardı. 3.Qoy o, pul qazanmaq yerinə hörmət qazansın. 4.Sən dövənin üstünə ağır yük qoymaq yerinə yarısını eşşəyin üstünə qoy. 5.Sən biclik edib yalan danışmaq yerinə düz danışsaydın sənün günahını bağışlayardılar. 6.Mən istərdim ki, küçələrdə adi ağacları əkmək yerinə meyvə ağaclarını əksinlər. 7.Sən şalvarını iplə bağlamq yerinə özünə bir kəmərlə al. 8.Sən eşşəyi vurmaq yerinə ona su, yemək ver. 9.Stolu itələmək yerinə qardaşınla onu qaldırıb ortaya qoyun. 10.Dalaşib gücünü göstərmək yerinə sənə nə lazımdır.

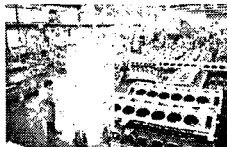
Упр.20.Переведите.

1.Mağaza müdiri ərzağın qiymətlərini qaldırdıqca alıcılar da azalırdı. 2.Yazıq eşşək ağır yükü apardıqca əldən düşürdü. 3.Quyunu qazdıqca su çoxalırdı. 4.Bu işi yerinə yetirdikcə işçilərin zəhmət haqqları da artırdı. 5.İdmanla məşğul olduqca oğlan yarışlarda böyük uğurlar qazanırdı. 6.Ailədə problemlər artdıqca ailə həyatı soyuyur. 7.Kitab oxuduqca uşaqlar çox şey öyrənirlər. 8.Müdür hörmət qazandıqca işçilərin məsələlərini hörmətlə həll edirdi. 9.Maşından istifadə etdikcə mən onu sürməyi yaxşı öyrəndim. 10.Çayda su azaldıqca biz körpüdən istifadə etmədən onu asan keçə bilirdik.

Упр.21.Переведите на азербайджанский язык.*

Когда я пришёл домой, я, не сняв рабочую одежду, пошёл на кухню посмотреть, что мать сварила. Мать в это время работала во дворе. Она

сказала, что, пока я разденусь, она придёт и приготовит мне еду. Я пошёл, разделся и к тому времени, как я умылся и вошел в комнату, мать уже была там, и моя еда была готова. Когда я сел на стул, запах мясного супа поднял мой аппетит. Кушая суп, я разговаривал с матерью. Я сказал, что на заводе организовали спортивный клуб, и меня приняли в волейбольную



команду. Теперь я должен часть своего свободного времени посвящать спорту.

Когда отец услышал это, он рассердился. “А кто мне будет помогать работать с деревьями и животными?” – “Не бойся! Я помогу тебе” – Я встал, не закончив еду, и пошёл во двор заняться животными. Пока я выходил из комнаты, мать, посмотрев на отца, сказала: “С течением (ходом) времени ты становишься всё грубее, Али. Его занятие спортом раз или два в неделю не принесёт тебе вреда. Пока он будет приходить, я могу помочь тебе.”

Упр.22. Прочтите и переведите текст.

DƏVƏÇİ

Dəvəçi can verirdi. Evdən uzaq, səhranın ortasında, quyu üstündəki ağacın kölgəsində. Düz üç gün idi ki, bədəni bərk qızdırırdı. Gah soyuyur, gah da istidən dili-dodağı quruyurdu. Yazıq dəvə lap öldən düşmüşdü. Dəvənin sahibinə yazığı gəlirdi. Ancaq ona gücü çatırdı ki, tez-tez ağzını su ilə dolduraraq sahibin üzünə töküdü. Axı neçə illər bir yerdə səhraları gəzərkən, ölkədən ölkəyə keçmişdilər. Hava pis olanda dəvə yerə uzanırmış, sahibi isə onun yanında, onu ölümdən qurtararmışdı....

Axşam yaxınlaşdıqda ağacın kölgəsi yerini dəyişmişdi. Dəvəçinin üzünə gün düşürdü. Bunu hiss edən dəvə sahibinin üstünə uzandıqı xalçadan tutaraq, aparıb



kölgə düşən yerə gətirdi. Sahibinə kömək etdi ki, o, küroyini ağaca söykəsin. Dəvəçi əli ilə dəvəni yaxına çağırdı. Dəvə yaxınlaşaraq dəvəçinin yanında uzandı.

-Deyəsən, ölüərəm, gəl halallaşaq*.

Dəvə başını **qaldıraraq**, sahibin üzünə baxdı. Dəvəçi gördü ki, heyvanın gözləri yaş olmuşdu, az qalır ki, adam kimi ağlasın.

-Sənə çox incitmişəm. Elə vaxt olub ki, üstünə iki dəvənin **yükünü** qoymuşam, üstəlik özüm də belinə minmişəm. Gecələr də sənə rahatlıq verməmişəm. İncimə, ayrı cür edə bilmirdim. Ailəmi saxlamaq üçün çörək **qazanmalı** idim. Elə bilirsən mən özüm zəhmət çəkmirəm? Elə bilirsən evdə arvad-uşağın yanında rahat oturmaq istəmirəm? Mən səndən çox razıyam. Sən olmasaydın, biz ac qalıb ölərdik. Hər şeyi **yerinə yectirmisən**. Bilirəm, sənə ağır **söz** deyərək, incitmişəm, hərdən bir də **vurmuşam**. Bununla belə sən heç nə etməmişən, hər şeyə dözmüşən. Ancaq bir dəfə sən doğrudan da hirsləndin. Məni qabağına salıb **qovdun**, az qaldın ki, öldürəsən. Ancaq qovduqca mənə yazığın gəlirdi. Dayandın, üzümə **tüpürərək** sakitləşdin. İndi deyəsən, axırım çatıb, gedirəm. **Aramızda** nə olubsa bağışla.

Kişi öldü. Dəvə başını aşağıya salaraq sahibin soyuq əllərini isitdi. Sonra birdən duraraq danışmağa başladı:

-Hər şeyi sənə bağışlayıram, bütün günahlarından keçirəm, ancaq bir şeyi sənə bağışlaya bilməyəcəyəm.



Kişi birdən oyandı. Dəvə sahibin təəccüblə dolu gözlərinə baxdı:

-Yadımdadırımı, bir dəfə lap əldən düşmüşdüm. Üstümdəki yük çox ağır idi. Ayaqlarım güclə gedirdi. Neçə dəfə üzünə baxdım ki, ya yükü **azaldasan**, ya da ki, qoyasan bir az istirahət edim. Fikir vermədin. Mən həmişə karvanın qabağında getmişəm, başçısı olmuşam. Sən buna da **qiymət vermədin**. Bir böyük **eşşəyi** gətirib mənim **ipimi** onun **quyruğuna** bağladın. Bax bunu sənə heç vaxt bağışlaya bilməyəcəyəm.

Dəvənin gözləri yaş idi. Dəvəçi işə kürəyini ağaca söykəyərək sakit qalmışdı.

Примечание: Gəl halallaşaq – Давай простимся.

Упр.23.Переведите предложения и найдите их в тексте для сверки.

- 1.Ровно три дня его тело горело (температурило).
- 2.Бедный верблюд очень устал.
- 3.Ведь, сколько лет, идя вместе через пустыни, они переходили от страны к стране.
- 4.Когда приблизился вечер, тень дерева поменяла своё место.
- 5.Он помог хозяину упереть свою спину о дерево.
- 6.Подняв голову, верблюд посмотрел в лицо хозяину.
- 7.Я очень тебя обижал.
- 8.И по ночам я не давал тебе покоя.
- 9.Мне приходилось зарабатывать хлеб для моей семьи.
- 10.Я очень доволен тобою.
- 11.Если б не ты, мы бы умерли с голоду.
- 12.Несмотря на это, ты ничего не сделал, всё выносил.
- 13.Но чем больше ты

меня гнал, тем больше ты меня жалел. 14.Прости за всё, что случилось между нами. 15.Затем он начал говорить. 16.Вдруг человек проснулся. 17.Груз на мне был очень тяжёлый. 18.Ты не обратил внимания. 19.Именно за это я никогда не смогу тебя простить.

Упр.24. Ответьте на вопросы к тексту

1. Dəvəciyə harada və nə olmuşdu? 2. Dəvə nə hiss edirdi? 3. Dəvə sahibi üçün nə edirdi? 4. Onlar necə səyahət edirdilər? 5. Axşam yaxınlaşanda dəvə nə etdi? 6. Dəvəci nə üçün dəvəni çağırırdı? 7. Dəvəci dəvəyə baxıb nə gördü? 8. Dəvəci dəvəni necə incidib? 9. Dəvəci niyə dəvədən razıdır? 10. Dəvə bir dəfə hirsələnərək nə etmişdi? 11. Kişi öldükdə birdən nə etdi? 12. Dəvə sahibinə nə dedi? 13. Dəvə nəyi dəvəçinin yadına saldı? 14. Dəvəci nəyə qiymət vermədi? 15. Dəvəci onu necə bərk incitdi?

Упр.25. Исправьте ошибочные утверждения. Начинайте с: "Bağışlayın mənə, ancaq siz (bir qədər, heç) düz demirsiz (bu düz deyil). Məncə..."

1. Dəvə can verirdi. Dəvəci onun quyuğuna su töküdü oyanın. 2. Dəvənin dəvəciyə heç yazığı gəlmirdi, çünki onu çox incitmişdi. 3. Dəvəçinin üzünə gün düşəndə dəvə onun üstünə öz kölgəsini saldı. 4. Dəvəci dəvəni çağırıb onunla həmişə yaxşı rəftar etməyindən danışdı. Dəvə yalana qulaq asdıqca hirsələnirdi və şad idi ki dəvəci, nəhayət, öldü. 5. Dəvə ondan ona görə incimişdi ki, o, onu həmişəki kimi başçı qoymaqdansa karvanın başına bir eşşək qoydu.

Упр.26. Найдите отрывки, названные пунктами плана, прочтите их и перескажите сначала на русском, а затем на изучаемом языке.

1. Dəvə sahibinin üzünə tüpürür. 2. Dəvə can verən sahibinə kömək edir. 3. Dəvənin sözü. 4. Dəvəçinin halallaşma sözü. 5. Dəvənin axşam yaxınlaşdıqda köməyi.

Упр.27. Расскажите о верности животных, о которых вы знаете или слышали.

Ключи к упражнениям:

Упр.8. Найдите предложения, к которым подходят данные слова.

A. 1-4. qiymət vermir. 2-2. kölgəsində, söykəyib. 3-1 l. azaltsın. 4-5. qovdular. 5-3. itələyib. 6-10. söz. 7-6. təşkil edilmişdi. 8-1. qurusun. 9-7. həsr etmişdi. 10-9. səhralarda. 11-8. quyuya.

B. 1- 9. gücüm. 2-2. qurumayıb. 3-7. aramızda. 4-3. yükün, azaldın. 5-10. quyuyu. 6-4. isidib. 7-11. biccəm. 8-5. həll edə. 9-1. qazandı. 10-6. soyuyar. 11-8. dəvəci.

Упр.11. Переведите на азерб. язык.

-Ana, yeməyə bir şey var? Elə acam.

-Hə, var. Ancaq sən onu isitməlisən. Mən səhər şorba bişirmişəm, indi də o soyuyub.

-Mən dostlarımla görməyə gedirəm, ancaq mənim kürəyim ağrıyır. Mən nə edim?

-Heç yana getmə.

The owner of the caravan - OC; the camelcer - C;

OC-Mən səhranın o tərəfinə getmək üçün bir karvan təşkil etməyə istəyirəm. Mənim satmaq üçün çox şeyim var. Dəvələr artıq kifayət qədər istirahət edəblər və mənə elə gəlir ki, uzun yol getməyə hazırdılar. Yük də hazırdır.

C- Yaxşı, mən də hazırım. Siz mənim haçan getməyimi istəyirsiniz?
OC-Bir-iki dəvəçi götür ki, sənə kömək etsinlər. Sən dəvələr arasında yükün bölməsini təşkil et və çıx. Şeyləri mən deyəcəyim qiymətə sat.

C-Mən qazanılacaq pula nə almalıyam?
OC-Hər şeyi satmadan qayıtma. Sən dediyim hər şeyi yerinə yetirənsə, bahalı paltarlar, çay və nahar servizləri alarsan. Dəvələri bərk qovma. Mən bilirəm ki, sən heç vaxt heyvanları vurmursan. Qayıdanda onların yükünü azalt. Qoy onlar səhradakı göllərə və quyulara yaxın kölgəlikdə yaxşı istirahət etsinlər. Gücünü və vaxtını bu işə həsr et. Mən buna qiymət verərəm.

Упр.15.Переведите на азерб. язык.

Zeynəb imtahan verəndə mənim və Oqtayın arasında oturmuşdu. Bir qrup müəllim təşkil edilmişdi ki, testləri paylaşsınlar və tələbələrin suallarına cavab versinlər. Zeynəb məsələni həll edə bilməyəndə dostları ona yavaş-yavaş kömək edirdilər. Müəllimlər belə şeyi gördükdə bir neçə tələbəni əllərindən testləri alaraq imtahandan qovmuşdular. Zeynəb sualların yarısından çoxunu həll edəndə imtahanın qurtarmağına az vaxt qalmışdı. O, fikirləşməkdən artıq yorulmuşdu. Dostlarına baxanda, göürdü ki, onlar öz işləri ilə bərk məşğuldurlar. Zeynəb testdən keçə bilməyəcəyini fikirləşəndə xarab olurdu. Nəhayət, imtahan sona çatanda müəllimlər testləri yığdılar. Testləri yığarkən müəllimlər tələbələrə uğurlar arzuladılar.

Упр.18.Переведите данные словосочетания.

Sən səyahəti təşkil edincə; sən gəlinəcə; sən yükü 4-cü mərtəbəyə qaldırınca; fəhlələr quyu qazınca; sən dəvələri gətirincə; sən paltarın quruyunca; kölgə buraya düşüncə; hava soyuyunca; sən məsələni həll edincə; sən ona sözünü deyincə.

Упр.21.Переведите на азерб. язык.

Axşam evə gəldikdə iş paltarımı soyunmadan mətbəxə keçdim, baxım anam nə bişirib. Hələ həyətdə anam işləyərkən mənə demişdi ki, mən soyununca o gəlib yeməyimi hazırlayar. Evə gedib soyundum, əl-üzümü yuyub otağa gələndə gördüm ki, anam artıq oradadı və yeməyim də hazırdır. Stula oturarkən bozbaşım iyi burnuma vurdu, iştaham qalxdı. Şorbanı yeyərkən anamla işim haqqında danışdım. Dedim ki, zavodda idman klubunu təşkil edəblər və mənə voleybol komandasına qəbul edəblər. İndi mən boş vaxtımın bir hissəsini idmana həsr etməliyəm.

Atam bunu eşidərək hirsələndi. "Bəs, mənə bağda ağaclarla, heyvanlarla işləməyə kim kömək edəcək?" - "Qorxma! Kömək edərim"- yeməyimi qurtarmadan durdum ki, həyətdə heyvanlarla məşğul olmağa gedim. Mən otaqdan çıxdıqda anam atama baxaraq dedi:"Getdikcə sən çox kobud olursan, Məşədi. Həftədə bir-iki saat onun idmanla məşğul olmağı sənə heç bir ziyan vurmayacaq. O, idmana gedib-gəlinəcə mən sənə kömək edərim".

1. Суффиксы, образующие глаголы**

а) от существительных и прилагательных -**la, lə** –

Təmiz - təmizləmək - чистый - чистить

bağ - bağlamaq - шнур – завязывать, закрывать

Göz - gözləmək - глаз - ожидать

yol - yollamaq - дорога – посылать

б) от различных частей речи - **laş, ləş**

От прилагательных** и числительных** суффиксы передают значение **расти, становиться** – от существительных – пользоваться чем-то, для чего-то в прямом и переносном смысле

salam - salamlaşmaq – здравствуй - здороваться

razi - razılaşmaq - согласный - соглашаться

baha - bahalaşmaq - дорогой - дорожать

ayaq - ayaqlaşmaq - нога – успевать идти наравне

yer - yerləşmək - место - находиться

əl - əlləşmək - рука – стараться, усердно работать

bir - birləşmək - один – объединяться

в) от различных частей речи - **lan, lən** -

Этот суффикс, присоединяясь к существительным, придает значение **наполняться этим состоянием**. Эти производные слова следует отличать от возвратных глаголов, образующихся суффиксами -n(-in⁴-), когда -la²- является частью корня слова: topla-n-maq - собираться (вместе), zəhərlə-n-mək - отравляться

ad - adlanmaq - имя - называться

hirs - hirsələnmək - злоба, гнев – сердиться

ağıl - ağıllanmaq - ум, разум - уметь

var - varlanmaq - имущество – богатеть

г) в основном от прилагательных - **al, əl-(l)-**

Этот суффикс придает значение **достижение данного качества**

sağ - sağalmaq - здоровый - выздоравливать

köhnə - köhnəlmək - старый - стареть

boş - boşalmaq - пустой - пустеть

dinc - dincəlmək - спокойный - успокаиваться

çox - çoxalmaq - много – увеличиваться, умножаться

kök-kökəlmək - толстый – толстеть

д) от существительных и прилагательных - **ağ, əğ** –

С прилагательными также придает значение **достижение этого качества**

Ağ - ağarmaq - белый - белеть

ot - otarmaq - трава - пасти
göy - göyərmək - синий - синеть
boz - bozarmaq - серый - сереть

е) от глаголов - **iş⁴**-

Этот суффикс придает значение **взаимо-направленного действия**

yazmaq - yazışmaq - писать - переписываться
vurmaq - vuruşmaq - бить – биться, драться
gülmək - gülüşmək - смеяться - пересмеиваться
görmək - görüşmək - видеть – видеться, встречаться
atmaq - atışmaq - стрелять – перестреливаться

2. Суффиксы, образующие существительные

а) от существительных - **ça, çə-, cıq, cık** - уменьшительны

Kitab - kitabça - книга – книжечка, книжонка

Dəftər dəftərçə - тетрадь - блокнот

Meydan - meydança - площадь – площадка

Ev - evcik - дом - домик

Şəhər - şəhərcik - город - городок, городишко

б) от глаголов - **iş⁴**-

Эти суффиксы передают **то же значение** в форме существительного

Gətmək - gediş - ходить - походка

Görmək - görüş - видеть - встреча

Göstərmək - göstəriş - показывать - инструктаж

Göndərmək - göndəriş - посылать – извещение, уведомление

Satmaq - satış - продавать - продажа

Gülmək - gülüş - смеяться – усмешка

в) от глаголов - **ik-ıq-ük-uq**

Эти суффиксы показывают в основном **результат этого действия**

danışmaq - danışiq - разговаривать - разговор

barışmaq - barışıq - мириться - мир, примирение

qarışmaq - qarışıq - смешиваться – смесь, путаница, беспорядок

kəsmək - kəsik - резать – порез, отрезок

sırmaq - sırtıq - рвать – шрам, рванина

qırmaq - qırıq - ломать, разбивать – обломок, кусочек

burmaq - buruq – крутить – вышка, буровая скважина

г) от глаголов - **inti⁴**- производное **означает результат действия**

tapmaq - tapıntı - находить - находка

sıxmaq - sıxıntı - жать – давка, теснота

yağmaq - yağıntı - идти (о снеге, дожде) - осадки

tikmək - tikinti - строить - здание

uymək - uyuıntı - кушать, есть – еда, продукты питания

sökmək - söküntü - распарывать – обломок, нечто полуразрушенное

3) Суффиксы, образующие наречия-прилагательные

а) наречий места и времени - **ca²**-

Эти суффиксы придают значение там же тогда же. Часто добавляется усиливающее (h)elə.

Orada -(h)elə oradaca - там – там же, прямо там

Küçədə -(h)elə küçədəcə - на улице – прямо на улице

O yerdə -(h)elə o yerdəcə - в том месте – прямо в том же месте

İndi -(h)elə indicə - сейчас – сейчас же, прямо сейчас

O ildə -(h)elə o ildəcə - в том году – в том же году

O vaxtda -(h)elə o vaxtdaca - в то время – в то же время, тогда же

б) от существительных **-i⁴-, -vi-**

ailə - ailəvi - семья – всей семьёй

elm - elmi - наука - научный

kütlə - kütləvi - толпа, масса - массовый

din - dini - религия - религиозный

dairə - dairəvi - круг – круглый, округлый

mərkəz - mərkəzi - центр – центральный

в) наречия от прилагательных **-ca(sina-)²** – для усиления качества

sakit - sakitcə(sinə) - спокойный - преспокойненько

yüngül - yüngülcə - лёгкий - легонько

yavaş - yavaşca(sina) - медленно – замедленно (очень медленно)

kobud - kobudca - грубый – очень грубо

xain - xaincə(sinə) предатель - предательски

dəli - dəlicə(sinə) - сумасшедший – как сумасшедший

г) префикс-**bi-** перед существительными образует прилагательное с негативным значением, часто синонимичный суффиксу **-siz⁴-**:

mərifət - bimərifət - учтивость, вежливость - грубый

namus - binamus - честь - бесчестный

tərəf - bitərəf - сторона – нейтральный, воздержавшийся (при голосова-

kef - bkef - настроение, гульба – мрачный нии

şərəf - bişərəf – слава - бесславный

ədəb - biədəb - приличный – неприличный

д) префикс-**na-** перед прилагательными также придаёт негативное, противоположное значение

dinc - nadinc - спокойный - шаловливый

mərd - namərd - храбрый - трусливый

xoş - naxoş - приятный, хороший - больной

gazi - narazi - довольный - недовольный

layiq - nalayiq - достойный - непристойный

təmiz - natəmiz - чистый - грязный

MATERYALY DLYA ÇTENNYA

Obuçunene razgovornomu azerbaydžanскому yazıku predopredelil i otbor naibolee blizkogo k nemu materiyala dlya çteniya. Rassказы vzıty iz sbornika anekdotov pod nazvaniem "Molla Nösröddin Lotiföleri". Krome того даны несколько коротких очерков о культуре Azerbaydžana.

CƏLİL MƏMMƏDQULUZADƏ

Böyük demokrat yazıçı Cəlil Məmmədquluzadə XX əsr Azərbaycan



ədəbiyyatında məşhur yazıçılardan biridir. O, 1866-cı ildə Naxçıvan şəhərində anadan olmuşdu. İlk təhsilini Naxçıvanda rus-tatar məktəbində almış və 1883-cü ildə Qori şəhərindəki müəllimlər seminariyasına daxil olmuşdu. 1887-ci ildə oranı qurtarmışdı. C.Məmmədquluzadə əvvəl Naxçıvanın kəndlərində işləmişdi.

C. Məmmədquluzadə 1903-cü ildə Tiflisə köçmüş, orada Azərbaycan dilində çıxan "Şərqi-Rus" və rus qəzetlərində fəaliyyət göstərməyə başlamışdı. "Poçt qutusu" adlı hekayəsini bu zamanda yazmış və Azərbaycan ədəbiyyatına daxil olmuşdu.

C. Məmmədquluzadə 1905-ci inqilabından sonra "Molla Nösröddin" satirik jurnalını nəşr etməyə başlamış, 1906-cı ildən həyatının axırına kimi həmin jurnalın redaktoru olmuşdu. Yazıçının "Molla Nösröddin" adı da buradan gəlir.

C. Məmmədquluzadə realist və satirik yazıçıdır. O, çoxlu kiçik hekayə və pyeslər yazıb. Həm "Molla Nösröddin" jurnalında, həm də yazdığı hekayə və pyeslərdə o, həyatın müxtəlif tərəflərini satirik şəkildə göstərmişdi.

Bu böyük yazıçının əsərləri öz qiymətini tapmış müxtəlif xalqların dillərinə tərcümə edilmişdi. Məşhur yazıçı 1932-ci ildə vəfat etmişdi

anadan olmaq - родиться

əSƏR - произведение

pyes - пьеса

ilk təhsil - начальное образование

inqilab - революция

əSƏR - век

nəşr etmək - опубликовать

vəfat etmək - скончаться

MOLLA VƏ OĞRU

Gecələrin birində arvad Mollanı yavaşca oyadıb qulağına pıçıldayır ki:

- Kişi, evdə oğru var. Dur qoyma, var-yoxumuzu aparacaq.

Molla baxır ki, doğrudan da evdə oğru var, sandıq olan tərəfdə axtarır. Yavaşca arvadının qulağına pıçıldayır:

- Səs salma, qaçar. Qoy yaxşı-yaxşı axtarsın. Heç bir şey tapa bilməyib, axırda gələcək paltarımızı oğurlamağa. Onda tutarıq.

var-yox - всё, что кто-либо имеет

səs salmaq - шуметь

pıçıldamaq - шептать

oğurlamaq - воровать

oğru - вор

MƏNİ KÜLƏK BURA ATIB



Molla bir bostana girib tez qarğızdan götürüb çuvala doldurur ki aparsın. Bostanın sahibi bostanda oğrunu görür və yavaş yaxınlaşıb onu tutur ki:

- Kişi, burada nə edirsən?

Molla deyir:

- Ay, mənim əzizim, dünən gecə bərk külək məni

damda yatdığım yerdə götürüb atıb buraya.

Bostanın sahibi deyir:

- Kişi, yalan niyə deyirsən?

Molla deyir:

-Canın üçün yalan demirom. Niyə, burada nə var ki, mən yalan deyim?

Mənim kimi kişiyo yalan danışmaq yaraşarmı?

Bostanın sahibi deyir:

-Yaxşı, səni buraya külək atıb. Bəs, bu qarğızları kim dərüb?

Molla deyir:

-Gördüm külək məni götürüb aparır, onlardan tutdum ki, bəlkə özümü saxlaya bildim. Əfsuslar olsun ki, hansına əlimi atdım, qırılıb ölimdə qaldı.

Bostanın sahibi deyir:

-Yaxşı, bəs, bunları bu çuvala kim doldurub?

Molla özünü itirməyib cavab verir:

-Sözün düzü, elə mən də onu fikirləşirdim ki, sən gəldin.

çuval- большой мешок

canın üçün- клянусь твоей душой

dərmək- сорвать (фрукт)

yaraşmaq- подходить кому-то.

dam- крыша

qarğız- арбуз

qırılmaq - оторваться

bostan- огород

BİR DƏ YEYİM, SONRA



Varlı adamlardan biri özünün varlı olmağını göstərmək məqsədi ilə Mollanı qonaq çağırır. Axşam stolun üstünə o qədər cürbəcür xörəklər gəlir ki, Mollanın gözü dörd olur. Molla çox yeyir. Ev sahibi soruşur:

-Hə, Molla, xörəklər necədir? Xoşuna gəlir?

Molla deyir:

-Vallah, mən bir dəfə ilə fikrimi deyə bilmərəm. Mən bir neçə dəfə gəlib yeməliyəm, sonra.

məqsəd- цель

APARMAZ Kİ ...

Molla arvadı ilə gölə paltar yumağa gedir. Bunların başı qarışır, bir qarğa sabunu götürüb uçar. Arvad görüb qışqırır:

-A kişi, qoyma! Qarğa sabunu apardı.

Molla deyir:

-Görmürsən yazığın paltarı qar-qaradır. Niyə qoymuyum? Lazım olmasa aparırmaz ki ...



başı qarışmaq быть поглощённым работой
qar-qaradır – чёрная, как сажа

sabun - мыло
məqsəd- цель

PIŞİK HANI

Molla bazardan üç kilo ət alıb evə göndərir ki, arvad bir-iki gün xörək bişirsin. Arvad qonşu arvadları çağırır, ətə bişirib yeyirlər.

Molla axşam böyük bir iştahla evə qayıdır ki, indi ət yeyəcək. Evə çatan kimi arvadına deyir:

-Arvad, acam, xörəyi gətir şam edəək!

Arvad bir az çörək, bir-iki baş soğan gətirib Mollanın qabağına qoyur. Molla soruşur ki:

-Arvad, bəs, ətə niyə bişirməmişən?

Arvad deyir:

-Başıma daş düşsün. Əti yuyub stolun üstünə qoydum ki, ocağı yandırdım. Başım qarışmışdı. Sonra getdim ətə götürüm. Gördüm ki, pişik hamısını yeyib.

Molla heç nə deməyib durur. Pişiyi tutub qoyur tərəziyə. Çəkib görür ki, düz üç kilodur. Arvada baxıb deyir.

-İndi mənə düz de: əgər bu pişikdirsə, bəs ət hanı! Əgər ətdirsə, bəs pişik hanı?



hanı - где

pencək - пиджак

ocaq - очаг

Başıma daş düşsün! - Да упали камень на мою голову!

SƏN ÇALDIN

Bir gün Molla şəhərə getməyə hazırlaşır. Bunu eşidən kənd adamları Mollanın yanına gəlib cürbəcür şeylər xahiş edirlər. Molla baxır ki, xahiş edənlər çoxdur, amma pul almaq üçün pul verən yoxdur.

Onların ürəyini sındırmamaq üçün Molla hamıya söz verir ki, alacaq. Bu vaxt adamların arasından bir uşaq çıxıb Mollanın yanına gəlir. O, pul verib deyir:

- Molla əmi, götür bu pulu, mənə də şəhərdən bir düdük al götür.

Molla bu pulu götürür və bərkəndən uşağa deyir:

- Bala, sən çaldın.

əmi - дядя (обращение молодых к взрослым) **düdük** – дудка

çalmaq - играть на муз.инструменте



MOLLANIN XƏSTƏLİYİ

Molla bir vaxt özünü çox pis hiss edir. Ona elə gəlir ki, o, xəstədir. Heç bir həkim, heç bir dərman ona kömək edə bilmir. Heç kim də onun dərmini də tapa bilmir. O zaman şəhərdə çox ağıllı, çox bilən həkim var imiş. Molla özü də onun bir alim həkim olduğuna inanmış. Ancaq o, çox hörmətli həkim olduğuna görə Molla ona zəhmət vermək istəmiş. İndi ki, heç bir həkim Mollanın dərmini tapa bilmir, o, axırda **ələcsiz qalıb** həmin həkimin yanına gedir. Həkim Mollanı çox yaxşı qəbul edir, yoxlayır, sonra Molla ilə çox uzun söhbət edir:

-Özüm, səndə heç bir xəstəlik yoxdur. Sən çox narahat adamsan. Narahat olmamaq üçün sən görək heç nəyə fikir verməyəsən. Mənim məsləhətimə qulaq assan, yayda dağa gedərsən. Bir-iki ay gözərsən, hər şey yadımdan çıxar.

Molla görür ki, bu həkim də onun dərmini tapa bilmədi. Kor-peşiman evlərinə qayıdır. Arvadı soruşur:

-Nə oldu, ay kişi?! Bu həkim dərmini tapdı mı?

-Yox, arvad bunun da ancaq adı var imiş. Nə qədər baxdı-yoxladı heç nə tapa bilmədi.

-Ay kişi, bəlkə bu yazıq həkimlər düz deyirlər. Vallah elə, **deyəsən**, doğrudan da səndə heç bir xəstəlik yoxdur. Bu fikir sənə başına girib çıxmır.

-Elə hamı – Molla hirsələnir – mənə bu sözü deyir. Elə bil ki, hamı tüpürüb bir-birinin ağzına. Başıma niyə girir? Başıma girirsə, qoy gözümə girsin, yemək girsin, evlənmək girsin ki, sənə kimi kişisinə yazığı gəlməyən arvad **canım qurtarsın**. Niyə xəstəlik girir?

Sonra bir az fikirləşib deyir:

-Bu həkimlər ona görə belə deyirlər ki, hamısı elə sənə kimi **savadsızdırlar**. İndi ki, belədir, mən özüm öz dərdimi tapacağam.

-Necə?- arvad soruşur.

-Bir dənə məşhur tibb kitabı var. Dünyada nə var, hər şey orada yazılıb. Bütün dərmlərin **əlamətləri** və onların dərmanları da yazılıb. Mən sabah o kitabı taparam, özüm öz dərdimi bilərəm.

Molla həmin kitabı tapıb götürür, başlayır oxumağa. Oxuyur, oxuyur və, nəhayət, tapır. Elə sevinir ki, axıra qədər oxumayıb arvadı çağırır:

-Gəl, arvad, gəl! Yazıq kişinin dərmini tapmışam.

-Nədir ay kişi, arvadı sevinib gəlir, oxu görək!

-Ürək bulanması...Zəiflik...Baş hərlənməsi...Göz qaralması...Ağzın həmişə dadsız olması. Görürsən, arvad! Bax, tamam mənim dərmdir. Əlamətlərin hamısı məndə var.

-Ay kişi, oxu qurtar, görək o, nə xəstəlikdir. Mənə, deyəsən, mən bu xəstəliyi bilərəm, ancaq şübhələnmirəm ki, səndə bu xəstəlik olsun.

-Niyə şübhələnmirən. Mən yaşda kişi yalan danışmayacağam ki? Deyirəm sənə ki, bütün bu əlamətlər məndə var.

Arvad gülüb deyir:

-Bu xəstəlikdən məndə çox olub. Sən oxu, qurtar. -Dərdin budursa, çox qoribədir.

Molla oxuyur:

"Bələ əlamətlər olanda, xəstə istədiyini yeməlidir. Bu xəstəlik ancaq hamilə arvadlarda olur".

Molla əvvəlcə təəccüblənir, sonra hirsələnir ki:

-Qəribə niyə olur? Mən adam deyiləm? Kim bilir, bəlkə elə bir şey var....

ələcsiz qalmaq - быть в безнадежном положении

göz qaralması – потемнение в глазах

əlamət - признак

baş hərlənməsi-головокружение

hamilə-беременный

can qurtarmaq- отделаться от кого/чего-либо

ürək bulanması- тошнота

ağzın dadsız olması- не чувствовать вкуса

* * * * *

ÇAYDA

Bizim kəndimiz çaydan uzaq deyildi. Yayda uşaqlar yığılıb çaya çimməyə, balıq tutmağa gedirlər. Bir gün Mərdan kiçik qardaşı Səmədlə balıq tutmağa getdi. Sakit və günəşli gün idi. Çayın suyu **dumduru** görünürdü. Onlar çayın yavaş axan yerində dayandılar. Səməd qardaşından bir az yuxarıda çimirdi. Mərdan işə sahildə oturub, **tilov** çaya **atmışdı**. **Arabir** başını qaldırır qardaşına **tərəf qışqırırdı**:

-Dərinə getmə, **batarsan!**

Axı Səməd yaxşı üzə bilmirdi. Mərdan nə qədər dedisə, Səməd onun sözüne qulaq asmayıb, sahildən çox uzaqlaşdı. Birdən ayaqları yerə çatmadı...

Mərdan sevinə-sevinə tutduğu ilk balığı tilovdan çıxarırdı. Qulağına qəribə səs gəldi. Birdən qardaşının suda batmağını gördü.

- Qorxma, Səməd! - deyib, Mərdan suya **atıldı**.

Sahildə oynayan Kərim və Nadir də çaya **atıldılar**.

Mərdan bir əli ilə qardaşının qolundan tutub,

sahilə **tərəf** üzürdü. Vaxtında köməyə çatan Nadir

və Kərim Səmədin qollarına girib sudan

çıxardılar. Onu yerə uzandırdılar və kömək etdilər

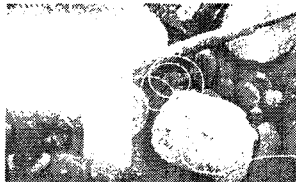
ki, **qarına dolan** su çıxsın. Səməd yavaş-yavaş

özünə gəldi, gözlərini açıb ora-buraya baxdı. Mərdanı görüb, sevindi. Onlar uzun

müddət sakit qaldılar. Səməd hər şeyi yuxu kimi xatırlayır, Mərdanın üzünə

baxmağa **xəcalət çəkirdi**. Sözbə baxmadığına görə Səməd qardaşına, yoldaşlarına

və özünə nə qədər zəhmət vermişdi.



dumduru - прозрачный

dolmaq - наполняться

özünə gəldi – пришёл в себя

xəcalət çəkirdi - стыдиться

tilov - удочка

batmaq - тонуть

günəşli- солнечный

kiçik – маленький

arabir = hərdən bir

atılmaq - прыгать

qarın - живот

ALMA BAĞI

Alma çox xeyirli meyvədir. Alma, hətta, bözi xəstəliklərin dərmanıdır. Bunu nəzərə alaraq gənc təbiətçilər məktəbin həyətində alma bağı saldılar. Qonşuluqda yaşayan qoca bağban bunu çşidib göldi. Bir qədər kənarda dayanıb təəccüblə baxdı. Sonra ağacları göstərib dedi:

-Uşaqlar, sizin zəhmətiniz heç olar. Axı alma ağaclarını yaxın ökmək olmaz.

Uşaqlardan biri dedi:

- Yox, babacan, hər şey qaydasındadır, biz adi ağaclar deyil, cırtan ağaclar ökmüşük.

- Məncə, adi alma ağacı cırtan ağacından yaxşıdır.

-Yox, baba! Bunlar hündür ağaclardan yaxşıdır, çünki bunlar hündür ağaclardan bir neçə il tez məhsul verir, meyvələri də iri, şirin və dadlı olur. Bu ağaclar calaqdır. Onları cırtan ağaclara calaq etmişük. Ona görə də hündür olmur. Biz öz aramızda vəzifələri bölmüşük. Birimiz ağacları sulayır, birimiz peyin gətirir, o birimiz dərmanlayırıq. Balaca ağacların meyvəsini yığmaq asan olur.

Cırtan ağacları adi ağaclardan yaxın ökirlər. Belə olanda həyətdə daha çox ağac ökmək və çox məhsul yığmaq olur.

Almanı hamı sevir. O, vitaminli meyvədir və müxtəlif xəstəliklərin dərmanıdır.

cırtan ağac - карликовое дерево

iri - большой

peyin -навоз

calaq etmək - прививать

məhsul - урожай

calaq - прививка

gənc təbiətçi - молодой натуралист

bağban - садовник

nəzərə almaq - принимать во внимание

НЕСКОЛЬКО ОТРЫВКОВ ОБ АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Şəhidlər xiyabanı

Şəhidlər xiyabanı dağın üstündə, çox qəşəng parkdadır. Parkda minlərlə ağaclar var. Park çox yaşılıdır, onun havası lap təmizdir. Şəhidlər Xiyabanına bayramlarda çox adam baş çökür. Xarici qonaqlar da Bakıya gələndə oraya gəlib baxırlar. Dağın lap yuxarisında balaca bir meydan var. Oradan bütün Bakımı və Bakı

limanını yaxşı görmək olur.

Dünən parkda olmuşdum. Bir qədər gözdüm. Orada qırxa yaxın xarici qonaqları gördüm. Qonaqlar hündürdən şəhərə baxdılar və parkı gözdilər. Parkda beş-altı nəfər dostumu gördüm. Biz parkı gözdük, 20 yanvar şəhidləri haqqında söhbət etdik. Parkın yaşıl mənzərəsindən, sərin havasından böyük həzz alıb funikulyorla düşüb şəhərin mərkəzinə getdik.

Şəhidlər xiyabanı - Аллея Шехидов

şəhid - жертвы борьбы за независимость

Azərbaycanın təbiəti

Azərbaycan yaxşı təbiəti, yumşaq iqlimi, zəngin sərvəti olan bir ölkədir. Respublikamız üç tərəfdən Böyük Qafqaz, Kiçik Qafqaz və Talış dağları ilə əhatə olunur. Böyük Qafqaz dağları bu yeri soyuq şimal küləklərindən qoruyur. Yüksək dağlıq yerlərdə iqlim soyuqdur.

Ən böyük çaylarımız Kür və Arazdır. Azərbaycanda 4100-dən çox müxtəlif bitki var. Heyvanlar da zəngin və müxtəlifdir. Azərbaycan

təbiəti yeraltı və yerüstü sərvətləri ilə də çox zəngindir. Onun keçmişdən nefti, pambığı, şərabı dünyada şöhrət qazanmışdı. Xalqımız təzə-təzə bağlar salır, dadlı meyvələr yığır. Torpağımızın hər metri qızıldır.

zəngin - богатый **sərvət** - залежи **əhatə olunmaq** – быть окруженным
bitki - растение **qorumaq** - охранять **pambıq** - хлопок
şərab - вино **şöhrət** - слава

XƏZƏR DƏNİZİ

Qədim zamanlardan indiyə kimi Xəzər dənizinə 75-dən çox ad verilmişdir. İndi bu adlardan ancaq ikisi qalmışdır. Şərqi ölkələrində bu dənizə "Xəzər", qərbi ölkələrində isə "Kaspi" deyirlər.

Xəzərin uzunluğu 1200, eni isə 300 kilometrə yaxındır. Azərbaycanın paytaxtı Bakı şəhəri Abşeron yarımadasında yerləşir. Bakıda, Xəzərin sahilində gözəl bulvar salınmışdır. Bu bulvar Bakı əhəlisinin ən sevimli və istirahət etməli yerlərdən biridir.

Xəzər dənizi Azərbaycanın xalq təsərrüfatına böyük xeyir verir. Xəzərin su yolu ilə başqa ölkələrə yük daşınır. Xəzər dənizin dibindən çoxlu neft və qaz çıxarılır. Xəzər dənizində və ona tökülən çaylarda zəngin balıq ehtiyatı var. Dünyanın nəre balıq ehtiyatının 78-80 faizi Xəzər dənizindədir. Dünyada nəre balıqlarından alınan kürünün böyük hissəsini Azərbaycan balıq müəssisələri verir.

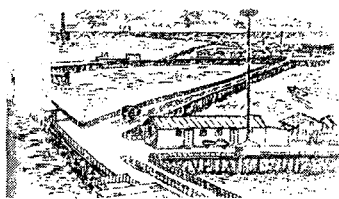
Xəzər dənizi Azərbaycanın iqlimini xeyli yaxşılaşdırır. Orta Asiya səhralarından gələn isti və quru küləkləri yumuşaldır, havanı təmizləyir. Xəzərin sahilində məktəblilərin istirahəti üçün düşərgələr salınmış, sanatoriya və istirahət evləri tikilmişdir.

yarımada - полуостров **en** - ширина **ehtiyat** - запасы
yerləşmək - располагаться **nəre** - осетрина **əhali** - население
salınmaq – быть построенным **qərb** – запад **kürü** - икра
müəssisə - предприятие **daşımaq** - везти **dib** - дно
xalq təsərrüfatı народное хозяйство **paytaxt** - столица

NEFT DAŞLARI

Neft haqqında adamlar çoxdan bilir. Neft bəzən yerin üzünə yaxın, bəzən də bir neçə kilometr dərinlikdə olur. Adamlar nefti tapana, dərin quyular qazıb onu

çıxarana kimi, çox əsrlər keçmişdi. İlk quyu, təxminən, yüz neçə il bundan qabaq qazılmışdı.



gəmi ilə beş saata, vertolyotla on beş iyirmi dəqiqəyə getmək olur. Birinci dəfə fəhlələr buraya 1949-cu ildə gəlmişdilər. Tezliklə Neft daşlarında ilk platforma və ilk ev tikildi. Neft quyusu qazmaq üçün meydança hazırlandı. Həmin il noyabr ayının 7-də ilk fontan vurdu. Dənizdə birinci quyu!

İndi orada artıq neft şəhəri tikilib. Platformaların uzunluğu 200 kilometrəndən çoxdur. Burada çoxlu ikimərtəbəli evlərdən başqa qəşəng klub, mağazalar, kino-teatr, poliklinika, hətta məktəb var. Şəhərin küçələrində müxtəlif avtomaşınlar gedir-gəlir. İndi Azərbaycan neftinin xeyli hissəsini Neft daşlarında çıxarırlar. Buradan alınan neft sualtı borularla sahilə çatdırılır. Neft daşları dünyada dənizdə tikilmiş yeganə gözəl şəhərdir.

Bəzən - иногда

təxminən - почти

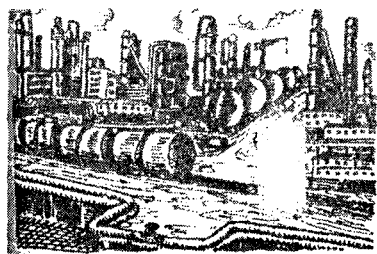
quruda - на суше

vertolyot - вертолёт

fontan - фонтан

yeganə - единственный

SUMQAYIT



Sumqayıt gözəl şəhərdir. Bu şəhər Bakıdan, təxminən, 25-30 km. uzaq, Xəzər dənizin sahilində, qəşəng bir yerdə yerləşir. Çox vaxt bu şəhəri Gənclik şəhəri adlandırırlar. Çünki burada yaşayanların çoxu gənclərdir.

Sumqayıtın cavan şəhər olmasına baxmayaraq, o, böyük şəhərdir. Burada kərpicdən tikilmiş hündür evlər, geniş küçələr, yaşıl parklar və bağlar, kino-teatr,

klub və kitabxanalar, institut və kolleclər var. Sumqayıt həm də Bakıdan sonra ikinci böyük sənaye şəhəridir. Sumqayıtda müxtəlif məhsullar hazırlayan zavodlar işləyir. Belə zavodlardan birində neft qazından yüksək keyfiyyətli kauçuk hazırlanır. Bu süni kauçuk adlanır, çünki təbii ağacdən axan şirədən alınır. Sumqayıtda hazırlanan süni kauçuk Bakıda olan rezin zavoduna göndərilir və burada ondan müxtəlif mallar hazırlanır. Sumqayıt Bakının kiçik qardaşıdır.

adlandırmaq - быть названным

sənaye - промышленность

yerləşmək - размещаться

təbii - естественный

keyfiyyət - качество

məhsul - продукция

süni - синтетический

mal - товары

kərpic - кирпич

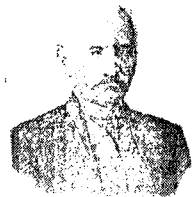
rezin - резина

kauçuk - каучук

kiçik - младший

MİRZƏ FƏTƏLİ AXUNDOV

Şərqdə və Avropada məşhur dramaturq və filosof kimi tanınmış Mirzə Fətəli Axundov 1812-ci ildə Şəki şəhərində anadan olmuşdu. Hələ kiçik yaşlarından anasının əmisi Axund Hacı Ələsgərin yanında yaşamış və onun tərbiyəsi ilə böyümüşdü. O istəyirdi ki, Mirzə Fətəli ruhani olsun. Buna görə də ona ərəb, fars dillərini öyrədirdi.



M.F.Axundov Şəkiyə qayıdandan sonra rus dilini öyrənmək üçün orada təzə açılmış rus məktəbinə daxil olur.

Mirzə Fətəli Axundov 1834-cü ildə Tiflis şəhərinə gedir, orada tərcüməçi və Tiflis məktəblərindən birində müəllim işləyir. Burada şeirlər, pyeslər və fəlsəfi əsərlər yazır. Onun A.S.Puşkin haqqında poeması, ayrı hekayələri və komediyaları məşhurdur. Eyni zamanda Axundov ilk dəfə Azərbaycan dilinin əlifbasını yaratmış və onun yayılmasına çalışmışdı.

M.F.Axundov 1878-ci ildə Tiflis şəhərində vəfat etmişdir.

Bakıda, Tiflisdə, Şəkidə M.F.Axundovun heykəl və büstləri qoyulmuşdur. Müxtəlif şəhərlərdə meydanlar və küçələr onun adını daşıyır.

əmi - дядя (брат отца)	tanınmış - известный	kiçik - младший
ruhani - церковный служитель	tərbiyə - воспитание	böyümək - вырасти
süni zamanda - в то же время	əlifba - алфавит	yaratmaq - создавать
yayılmaq - распространять	heykəl - монумент	daşımaq - носить

HƏSƏN BƏY ZƏRDABI

Həsən bəy Zərdabi 1837-ci ildə Zərdab kəndində anadan olmuşdu. Orta təhsil alandan sonra o, Moskva universitetinə daxil olmuş, oranı qurtarıb Azərbaycana qayıtmışdı.

Həsən bəy öz vətəninə elm və maarifi yaymağa, elmin və məktəbin keyrini bilməyənlərə başa salmağa çalışır. O, xalqın uşaqlarını məktəbə çağırır və oxudurdu.

Həsən bəy kasıb və yetim uşaqları oxutmaq üçün varlılardan pul yığmaq fikrinə düşür. Ancaq onlar kömək etmədilər.

Bir dəfə Həsən bəyin yanına lap kasıb sudaşıyan gəlir. O, onda olan pulu ona verərək deyir:

-Götürün, Həsən bəy. Bu pulu eşşəklə sü daşıyıb yığmışam. Bir oğlum var idi. Oxumağını görə bilmədim. Öldü. İndi heç kəsim yoxdur. Qoy bu pula yetimlərimiz oxusunlar.

Həsən bəy kəndlini qucaqlayır. Ona ürəkdən təşəkkürünü bildirir. Həsən bəy kasıbların gözünü açmaq üçün Azərbaycanda birinci dəfə qəzet buraxmağa başlayır. Bu qəzetin adı "Əkinçi" idi. "Əkinçi"nin birinci qəzeti 1875-ci il iyulun 22-də çıxır.

Həsən bəy Zərdabi 1907-ci ildə vəfat etmişdir. O gün gələnlərin içində ruslar, gürcülər və ayrı millətlər var idi. Yüzlərlə uşaqlar, fəhlə və kəndlilər gəlmişdi.



qusaqlamaq - обнимать

sudaşıyan - водовоз

təşəkkür bildirmək - благодарить

vətən - родина

ucım - сирота

maarif - просвещение

cım - наука

əkinçi - фермер

ÜZEYİR HACIBƏYOV



Məşhur bəstəkar Üzeyir Əbdülhəsən oğlu Hacıbəyov 1885-ci sentyabrın 5-də Ağcabədidə anadan olmuşdu. Lakin onun uşaqlıq və gənclik illəri Şuşa şəhərində keçmişdi.

Üzeyir Hacıbəyov ilk təhsilini Şuşada almışdı. Sonra o, Qori müəllimlər seminariyasında oxumuşdu. Seminariyada oxuyarkən musiqiyə böyük maraq göstərmişdi. Burada o, xorda oxumuş, müxtəlif musiqi alətlərdə çalmışdı.

Üzeyir Hacıbəyov 1904-cü ildə seminariyanı əla qurtarıb müəllimliyə başlamışdı. O, 1905-ci ildə Bakıya köçmüş, həmin ildən öz həyatını xalqımızın mədəniyyətinin inkişafına həsr etmişdi. 1908-ci il yanvarın 12-də bəstəkarın ilk operası "Leyli və Məcnun" tamaşaya qoyulmuşdu. Bu, ilk Azərbaycan operası idi. Bir az sonra o, "Əsli və Kərəm" operasını və "Arşın mal alan" musiqili komediyasını yazmışdı. "Koroğlu" operası və "Arşın mal alan" musiqili komediyası dünyada şöhrət qazanmışdı. Səhnə əsərləri ilə birlikdə Üzeyir Hacıbəyov çoxlu mahnı yaratmışdı.

Biz hər gün səhər Ü. Hacıbəyovun yazdığı "Azərbaycan Dövlət Himni"nin şəon melodiyası ilə oyanırıq.

Üzeyir Hacıbəyov 1948-ci il noyabrın 23-də vəfat etmişdir.

bəstəkar - композитор

xor - хор

alət - instrument

çalmaq - играть (музыку)

inkişaf - развитие

səhnə - сцена

Azərbaycan Dövlət Himni - Государственный Гимн Азербайджана

Hər halda 19 -	Во всяком случае, впрочем
Mənə clə gəlir ki,...19 -	Мне кажется
Gö'rəsən 26-	Интересно,...
Həç 'olmasa 26-	По крайней мере, хотя бы
Sö'zün dü'zü 26-	По правде говоря,...
Nə/kim üçünsə əldən getmək 27-	Кого-то/что-то очень желать
Hər şeydən qabaq/əvvəl 27-	Прежде всего
Tək-təkinə 27-	Будучи один, самому
Bu yaxında 27-	Недавно (в прошлом), скоро в будущем
Arxayın ol! 27-	Будь уверен, будь спокоен!
Elə bi'lirsən...? 28-	Ты думаешь....?
Ola bilməz! 28-	Не может быть!
Yeri gəl'mişkən 28-	Кстати, между прочим
Dayan 28 -	Постой
O baxır ki,...28-	Смотря, это зависит...
Mənim bəxtimdən 28 -	По моей судьбе, мне так выпало, что
Sö'züm on'da 'deyil -	Дело не в этом
Dcməli 28 -	Значит, следовательно, тогда
Əksər hallarda 29 -	В большинстве случаев, в основном
Abidələrə çatanda 29 -	Что касается памятников, а что до...
Məsələ ondadır ki 29-	Дело в том, что
Məsələ 29 -	Например,...
Misal üçün	Например,...
Bu az idi, üstəlik...31-	Мне это мало было, так ещё и...
Sən dcmə o,... 31-	Оказывается он....
Dcyəsən...33 -	Кажется...
Nəsə ölə-ölə etmək -	Делать что-то, какдохлый
Can vermək -	Умирать, испускать дух
Əldən düşmək -	Известись, очень устать
Axı -	Ведь...
Nə var, nə yox? 5-	Как дела
Ba'bat (Be'le də) 5-	Так себе
Görü'sərik 5-	Увидимся
Əfsus'lar ol'sun 8-	К несчастью, к сожалению
Bir sözlə 23 -	Одним словом
əl çək məndən	Отстань, отвяжись
Başıma daş düşsün! -	Да падёт камень на мою голову!
Soruşmaq ayıb olmasın...	Пусть не будет грехом спросить....
Ayıb olsun sənə (sizə)	Постыдитесь, как не стыдно
Ayıbdır	Стыдно!
Allah köməyin olsun	Да поможет тебе бог, Бог в помощь

Allaha şükür
Allah qoysa
Allah cləməsin
Allah xatirinə
Allah evini tiksın (uyxsın)

Dərd budur ki, ...
Allah rəhmət cləsin

(говорится при посещении поминок, при упоминании покойного)

Allah qəbul cləsin
Allah bərəket versin

Əldən hər iş gəlmək

Əcəb oldu!

Əcəb cləmək

Deyək ki, ...

Xeyir ola! (Bura(lar)da nə edirsən?)

'Madam ki, ...

'Maşallah!

Həqiqətən

Слава богу!

Бог даст

Не приведи господь, Не дай бог

Ради бога

Дай бог тебе разбогатеть;

Да разорится твой дом

Беда в том, что

Да упокой его душу! Да прими ты
душу грешного!

Бог милостив

Да приумножь ты воздаяние

(когда вас чем-то вознаграждают)

Быть мастером на все руки

Так вам (тебе) и надо!

Как хочу, так и делаю

Скажем, ..., например,

Какими судьбами?! (ты в этих краях)

Теперь когда... И если уж...

Молодец! Да будет так (ещё лучше!)

Действительно (истинно) так

А

актёр - akt'yor 15
 Аллея Шехидов - Şəhidlər xiyabanı
 алфавит - əlifba
 анекдот - ləti'fə 27
 аппетит - iştə'ha 15
 аптека - aptek 24
 арбуз - qarpız

Б

бабушка - nə'nə 15
 балл - xal 29
 баранина - qo'yun öti 21
 бедность - kasıbçı'lıq 26
 бедный - ka'sıb 26
 бедный (няга) - ya'ziq 30
 бежать - qaçmaq 20
 белка - də'lə 1
 белый - ağ 9
 берег - sahil 14
 беременный - hamilə
 беседа - söhbət 23
 беспокоиться - nara'hat olmaq 22
 библиотека - kitabxa'na 12
 билет - bi'let 8
 бить/ударить - vurmaq 34
 благодарить - təşəkkür bildirmək
 близко(кий) - ya'xın 11
 блюдо(еда) - xərək 21
 богатый - zəngin
 богатый - var'lı 26
 болеть - ağrımaq 20
 боль - ağrı 24
 больница - xəstəxa'na 11
 больной - xəstə 24
 большой - iri
 большой - bö'yük 9
 большой мешок - çuval
 борода - saq'qal 31
 бояться - qorxmaq 22
 Bravo! - Afə'rin! 30
 брат - qar'daş 6.
 брат - götürmək 18.

А

a'bi'də - pəmətnik - 25
 ad - имя - 4
 a'ta - отец - 6
 a'san - лёгкий - 17
 a'da - остров - 28
 adətən - обычно - 14
 аз - мало - 18
 az qa'la - чуть не - 30
 a'zad - свободный - 27
 azaltmaq - уменьшать - 34
 ai'lə - семья - 6
 ay - луна - 17
 ay - месяц - 17
 ayaq - нога - 20.
 ayaqqə'bı - туфли - 7
 ay'rı - другой - 14
 ayırmaq - отделять - 31
 ayırmaq - отличать
 akt'yor - актёр - 15
 ali məktəb - высшая школа - 29
 a'lim - учёный - 32
 al'maq - покупать/брать - 14
 altın'da - под - 11
 alət - инструмент -
 anadan olmaq - родиться -
 ancaq - но/только - 8
 aparmaq - уносить/уводить - 22
 aptek - аптека - 24
 ar'vad - жена (женщина) - 6.
 aran - долина - 33
 arasında - между/среди - 34
 ar'mud - груша - 2
 artmaq - расти/увеличиваться - 23.
 artıq - уже - 20
 a'pq - худой - 10
 asmaq - вешать - 23
 asu'də - досуг - 27
 atılmaq - прыгать, броситься
 atəş - стрельба - 33
 axmaq - дурак - 20
 axmaq - течь - 24

бровь - qaş 31
бросать. - atmaq 33
брюки - şalvar 22
Будьте здоровы - Sala'mat 'qalın
буйвол - camış 30
бухта - liman 16
быстро - sürətlə 20
быть занятым - məş'ğul olmaq 27
быть знакомым с - tanı'maq 16
быть названным - adlandırmaq
быть окружённым - əhatə olunmaq
быть- ol'maq 14
быть построенным - salınmaq
быть похожим - oxşamaq 31
быть правым - düz olmaq 18
быть сытым - tox olmaq 21

В

в какой-то мере - bir qədər 18
в общем - ümumiyyətlə 20
в общем, ... - 'Nə isə... 26
в основном - ə'sasən 28
в течение - ərzin'də 27
в то же время - cəmi zamanda
внутри - için'də 11
важный - va'cib 28
вдруг - bir'dən 28
взти - daşımaq
век - əsr
велосипед - velosi'ped 15.
венчаться - kə'bin kəsdirmək 25
верблюд - dəvə 34
верёвка - ip 34
верить - inanmaq 20
верность - səda'qət. 33
вертолёт - vertolyot
верх - yuxa'tı 16
весна - yaz 16
весь/целый - bütүн 23
ветер - kü'lək 25.
вечер(ом) - ax'sam 12
вечеринка - şənlik 12
вешать - asmaq 23
вещь - şey 17

axtarmaq - искать - 28
ax'sam - вечер(ом) - 12
Axşamı'n(ız) xе'yir - Добрый вечер - 5
ax'ır/son - конец - - 26
ac - голодный - 16
aşa'ğı - низ - 16
açmaq - открывать - 18
aç'ıq-göy - светло-голубой - 31
ağac - дерево - 10
ağlamaq - плакать - 33
ağrı - боль 24
ağrımaq - болеть - 20
a'ğız - рот - 31
ağ'lı - умный - 32
a'ğır - тяжёлый - 22
a'di - обыкновенный 26
a'na - мать - 6

at - лошадь - 1
atmaq - бросать. - 33
atmaq - стрелять - 33
adlandırmaq - назвать
ayı - медведь - 33
al'ma - яблоко - 2
al'ın - лоб - 31
arabir - иногда -
Afe'rin! - Bravo! - 30
ağ - белый - 9

В

ba'sa sal'maq - объяснять - 25.
ba'ba - дедушка - 15
Ba'bat - Так себе - 5
bay'ram - праздник - 21.
bal a'yı - медовый месяц - 25
bala'ca - маленький - 9
balıq - рыба - 22
bar'maq - палец - 30
barışmaq - мириться - 28
basdırmaq - закопать - 33
basdırmaq - хоронить - 33.
baş - голова - 24
baş ağrısı - головная боль - 24
baş vermək - случаться - 31
baş çəkmək - посещать - 27

взвешивать - çəkmək 21
взятка - rüş'vət 32
вид - görü'nüş 31
видеть - gör'mək 15
вилка - çən'gəl 7
вина - günah 20
вино - şərab
включать - yandırmaq 23
вкусный - dadlı 20
вместе - 'bir yerdə 17
вместо - ucri'nə 16
вне/снаружи - çöl 30
внимание - diq'qət 31
вода - su 15
водитель такси- tak'si sürücü'sü 6
водовоз - sudaşıyan
возбуждаться - həyacanlanmaq 20
возвращать - qaytarmaq 19
возвращаться - qayıt'maq 16
воздух - ha'va 13
воздух - ha'va 16
возможность - im'kan 26
возражать - eti'raz etmək 33
войти - daxil olmaq
вокзал - vağzal 14
вокруг - ə'traf 27
волк - canavar 33
волос - saç 31
вопрос - sual 18
вор - oğru
воровать - oğurlamaq
ворона - qarğa 30
воспитание - tərbiyə
восток - Şərq 28
врач/доктор- hə'kim 3
вред - ziyan 33
время - vaxt 17
время - zaman 26
время года - fə'sil 16
все hamı 19
всегда - həmişə
вскоре - tezliklə 19
вспоминать - yada düşmək 28

baş düşmək - понимать - 18
baş'qa - другой - 21
başlamaq - начинать - 19
ba'ha - дорогой (о цене)- 22
bağ - дача, сад- 6
bağlamaq - закрывать - 18
bağışlamaq - прощать - 32.
Bə'lə də - Так себе - 5
balta - топор - 1
bel - спина
bel - талия- 24
bəli - Да - 1
bu gün - сегодня - 12
bir süzlə - одним словом - 23
bo'ru - труба - 1
bu - это - 1
bu'lud - облако - 1
bül-bül - соловей -
ba'cı - сестра - 6
batmaq - тонуть -
bax'maq - смотреть - 15
bağban - садовник
bağış'layın - извините- 6
bələliklə - таким образом - 20
'burada - здесь - 11
bəzən - иногда
bəstəkar - композитор
bi'let - билет - 8
bil'mək - знать - 15
bi'na - здание - 19
bir qədər - в какой-то мере - 18
'bir yerdə - вместе - 17
bir'dən - вдруг - 28
bir-biri'miz - друг-друга- 25
bitki - растение
bic - хитрый - 34
bişirmək - готовить/варить - 22
boyun шея- 24
borc - долг/обязанность - 32
bostan - огород -
boş - пустой - 18
boş'qab - тарелка - 7
boğaz - горло - 24

вставать - dur'maq 15
встретиться - rastlaş'maq (ilə) 16
встречать - qarşılamaq 28
входить - girmək 28
вчера - 'dünən 12
вы- siz 3
выбирать - seçmək 21
(вы)гнать - qovmaq 34
выздоровливать - sağalmaq 24
выключать - söndürmək 23
вынимать/добывать - çıxarmaq 26.
выполнять - yerinə yetirmək 34.
вырасти - böyümək
высокий - hün'dür 10
высокий- yüksək 29
высшая школа - ali məktəb 29
выход - çıxış 20
выходить - çıx'maq 16
выюк - yük 34

Г

газ.плита - qaz peçi 21
газета - qə'zət 2
газета - qə'zət 4
где - 'harada 11
где - hanı
гид - bələd'çi 3
глаз - göz 24
глубокий-dərin 29
говорить - danışmaq 15
говядина - mal ə'ti 21
голова - baş 24
головная боль - baş ağrısı 24
голодный - ac 16
голос - səs 19
голубой - ма'ви 9
гора - dağ 15
горе/забота - dərd 26
горло - boğaz 24
город - şə'hər 12
город - Şəhər 14
гостеприимный - qonaqpərvər 26
гостиная - qonaq otağı 23
гостиница - mehmanxana 11

Bu 'kimdir? - Кто это? - 3
buyurun - пожалуйста - 18
buraxmaq - отпускать -30.
burun - нос -24
bütün - весь/целый -23
bi'bi - тётя (по отцу) - 10
bi'çaq - нож - 7
biğ - усы -31
bö'yük - большой- 9
böyümək - вырасти
bölmək - делить - 33
bədən - тело - 24
'bəzi - некоторые - 22
bə'yəm - действительно ли - 32
bəlkə - может быть - 20
bələd'çi - гид - 3
bərk - крепкий - 22
bərk - твёрдый
bə'rə - паром- 13
bəs - но(а) -2
bəsti - хватит

С

cavan - молодой - 10.
calaq etmək - прививать -
cəlb etmək - привлекать -20.
co'rab - носки/чулки - 7
cıdır - скачки - 20
cırdan ağac - карликовое дерево -
cavab - ответ - 18
calaq - прививка -
camış - буйвол - 30
can - сердце/душа- 24
canavar - волк - 33
cümlə - предложение - 18
cəzalandırmaq - наказывать -32

Ç

çay - река -15
çay - чай -15
çaynik - чайник - 7
çalmaq - играть (музыку)
çalışmaq - стараться -27
çama'dan - чемодан - 8
çanaq - мойка - 23

готовить/варить – bişirmək 22
готовиться – hazırlaşmaq 28
Гранат – nar 1
греть – qızdırmaq 24
греть – isitmək 34
грех – günah 20
грубый – kobud 29
грусть – qəm 33
груша – ar'mud 2
грязный – çirkli 7
Губа – do'daq 31
гулять – göz'mək 15
гусь – qaz 2

Д

Да – 'bəli 1
давать – vermək. 18
даже – 'hətta 26
далёкий – u'zag 11
дача, сад – bağ 6
Дверь – qapı
двор – hə'yət 12
дворец – saray 17
дедушка – ba'ba 15
действительно – doğru'dan 27
действительно ли – bə'yəm 32
делать – et'mək 14
делать – düzəltmək 28
делить – bölmək 33
день – gün 14
деньги – pul 8
деревня – kənd 13
дерево – ağac 10
деги – uşaq'lar 6
лешёвый – u'cuz 22
деятельность – fəali'yyət 26
директор – mü'dir 22
дичь – şikar 30
длинный – uzun 19
для(послелог) – ü'çün 17
днём – gün'düz 12
дно – dib
до – dək(can) 16
до/перед – qa'baq 14

çan'ta – сумка – 4
çarpa'yı – кровать – 8
çat'maq – достигать – 14
çaşmaq – спутать – 31
çağırmaq – звать – 20
çiynli – широкоплечий – 31
çim'mək – купаться 15
çimər'lik – pləj – 25
çirkli – грязный – 7
çox – много/очень – 12
çuval – большой мешок
çünkü – потому что – 20
çıxarmaq – вынимать/добывать – 26.
çix'maq – выходить – 16
çix'maq – лезть – 16
çixış – выход – 20
çixış – исполнение – 20
çöl – вне/снаружи – 30
çörək – хлеб – 21
çəkmək – взвешивать – 21
çəkmək – курить – 30
çəkmək – тянуть – 30
çən'gə – вилка – 17
çə'tin – трудный – 17

Д

da, də – также/тоже – 3
da'vam etmək – продолжать – 27
dayaz – мелкий – 29
dayan'maq – стоять – 14
dalaşmaq – драться – 30
dam – крыша
danışmaq – говорить – 15
dar – узкий – 29
daxil olmaq – войти
daxil olmaq – поступить – 29
daşmaq – везти
dadlı – вкусный – 20
də'lə – белка – 1
darıxmaq – скучать – 25
dağ – гора – 15
de'mək – сказать – 16.
dib – дно –
dumduru – прозрачный

Доброе утро - Sabahı'n(ız) xe'yir 5
добрый - хеуірхah 10
Добрый вечер - Axşamı'n(ız) xe'yir 5
Добрый день - Günorta'n(ız) xe'yir 5
дождь - ya'ğış 25
доказать - sü'but etmek 30
долг/обязанность - borç 32
долгожитель - uzun ömürlü 27
должность - vəzifə 29
долина - aran 33
долина - vadi 27
дом - ev 4.
дом- ev 6
домохозяйка- ev'dar qa'dın 6
дорога - yol 13
дорогой (о цене)- ba'ha 22
дорогой/родной - ə'ziz 32
Досвидание. - Sağ ol 5
достаточно - kifa'yət / bəsti 28
достигать - çat'maq 14
досуг - asu'də 27
дочь,девушка, - qız 6.
драться - dalaşmaq 30
древний - qə'dim. 25
друг - dost 10
друг-друга- bir-biri'miz 25
другой - ay'rı 14
другой - baş'qa 21
другой - o biri 19
дружелюбный - mehri'ban 31
дудка - düdük
думать-fikirleşmək 22.
дурак - axmaq 20
дядя (брат отца) - əmi

Е

еда - uc'mək 15
единственный - yeganə
естественный - təbii
есть - uc'mək 15
ещё, пока ещё - 'hələ 14

Ж

жалеть - yazı'ğı gəlmək 30
жалоба - şika'yət 32

dərs - урок -12
deyil - не есть-2
Deyəsən...- кажется - 33
divar - стена - 11
diq'qət - внимание - 31
dil - язык - 17
'di'ni - религиозный -27
diş - зуб - 24
diş ağrısı - зубная боль - 24
do'daq - губа - 31
dolmaq - наполняться -
doldurmaq - наполнять -30
do'lu - полный - 30
donmaq - замерзать -33
donmaq - леденеть - 33
dost - друг - 10
doğru'dan - действительно- 27
dur'maq - вставать - 15
düdük - дудка
düz - прямо(й) -11
düz olmaq - быть правым - 18
düzəltmək - делать -28
dün'ya - мир- 26
dünən - вчера - 12
düş'mək - спускаться
düş'mək - сходить(с автобуса) - 13
dözmək - терпеть -33
döşəmə - пол -23.
dəvə - верблюд - 34
dəvəçi - погонщик верблюдов - 34
dəyiş'mək - менять - 16
dək(can) - до - 16
də'li - сумасшедший - 32
də'niz - море - 13
dönizkənaп park - прим парк - 20
dərd - горе/забота - 26
dərin - глубокий- 29
dərman - лекарство -24
dərmək - сорвать (фрукт) -
dər'nək - кружок- 17
dərhal - немедленно-30
dəstə - пучок, отряд - 22
dəf'tər - тетрадь - 7

жаркий - is'ti 15
Ждать - gözləmək 18
жёлтый - sa'gı
желудок - mədə 24
жена - həyat yoldaşı 20
Жена (женщина) - ar'vad 6.
жениться - cvlənmək 25
женщина - qadın 10
жертвы борьбы - şəhid
живот - qarın
жить - yaşamaq 13
животное - heyvan 33
журнал - jurnal 4
журналист - müxbir 6

3

забавный - məzə'li 26
заболеть - xəstələnmək 24
забывать - yad'dan çıxmaq 28
забывать - unutmaq 18
завтра - 'sabah 14
загораť - gü'nə vermək 25
задача/дело - məsələ 28
зажигать - yandırmaq 23
заказывать - sifariş etmək 16
заканчивать - qurtarmaq 19
закон - qanun 30
закопать - basdırmaq 33
закрывать - bağlamaq 18
залежи - sərvət
замерзать - donmaq 33
занавес - pərdə 23
запад - qərb
запасы - chtiyat
запах - iy 29
зарабатывать - qazanmaq 34
затронуть - orta'ya salmaq 32
звать - çağırmaq 20
звонить - zəng etmək 28
звучать - səslənmək 31
Злание - bi'na 19
здесь - 'burada 11
Здравствуй(те). Привет - Salam 5
Здравствуйте - Sa'lam 3

dəhliz - коридор -23.

Е

ev'dar qa'dın - домохозяйка- 6
eks'kursiya - экскурсия - 17
et'mək - делать - 14
cv - дом - 4.
cvlənmək - жениться - 25
'czami'yyət - командировка- 13
cyni zamanda - в то же время -
clm - наука -
cnli - широкий- 29
cti'raz etmək - возражать - 33
çşitmək - слышать - 19
çşşək - осёл - 34
çhtiyat - запасы -

Ә

ә'la - отлично - 5
ә'sasən - в основном - 28
әv'vələ - сперва - 13
әdalət - справедливость - 32
әdəbiyyat - литература - 19
ә'ziz - дорогой/родной - 32
әylən'cə - развлечение - 26
әkinçi - фермер
әkmək - сажать - 33
әl'bəttə - конечно - 8
әlamət - симптом -
әlifba - алфавит
әlüzyuyan - умывальник - 23
әmi - дядя (брат отца)
әg - муж- 6
әrzaq - продукты -21
әrzin'də - в течение - 27
әsg - вск -
әsər - произведение -
әt - мясо - 21
ә'traf - вокруг - 27
әfsus'lar ol'sun - к несчастью - 8
әsnəbi - иностранец- 26
әhali - население -
әhatə olunmaq - быть окружённым -
әhya'lat - происшествие - 32
әl - рука(кость) -1

зеленый - ya'sıl 9
зелень - göyər'ti 21
земля(почва) - torpaq 33
зеркало - güzgü 23
зима - qış 16
Змея - i'lan 1
знаменитый - məş'hur 25
знать - bil'mək 15
золото - qızıl 32
зуб - diş 24
зубная боль - diş ağrısı 24

И

и - və 6
игра - oyun 19
Играть - oynamaq 19
играть (музыку) - çalmaq
идти - get'mək 13
идти (о дож.снеге-yağmaq) 25
известный - tanınmış
извините-bağış'layın 6
извиняться -üzr istəmək 31
икра - kürü
или - ya/yoxsa 10
иметь температуру -qızdırmaq 24
имя- ad 4
инженер- mühən'dis 3
иногда - arabilər
иногда - bəzən
иногда - hərdən 'bir 16
иностранец- əcnəbi 26
иностраный(нец)- xarici 14
инструмент - alət
интересный - maraqlı 9
искать - axtarmaq 28
искусственный - süni
исполнение- çıxış 20
использовать-istifadə etmək 23
история - ta'rix 17

К

к несчастью - əfsus'lar ol'sun 8
каждый - hər 17
кажется - Deyəsən...33
Как дела? - Nə var, nə yox? 5

ən - самый, наи... - 20

F

fikir vermək - обращать внимание - 29
fikirləşmək - думать- 22.
fin'can - чашка - 7
foto\appa'rat - ф/аппарат- 4
fəali'yyet - деятельность - 26
fərqlənmək - отличаться -26
fə'sil - время года - 16
fəvvarə - фонтан -

G

geniş - широкий, просторный -29
göy - синий - 9
geyinmək - одеваться - 29
geymək - одевать - 28
get'mək - идти - 13
gəc - поздний- 18
gəcikmək - опаздывать - 18
ge'cə - ночь(ю)- 12
gizləmək - прятать - 32.
girmək - входить -28
göl - озеро -8
gu'şə - уголок- 25
gü'nə vermək - zaqoratğ - 25
güzgü - зеркало -23
gül - цветок -7
gülmək - смеяться - 27
gün - день - 14
günah - вина -20
günah - грех - 20
gün'düz - днём - 12
Günorta'n(ız) xе'yir - Добрый день - 5
günəşli - солнечный -
güc - сила - 34
göz - глаз - 24
gözləmək - ждать -18
göyər'ti - зелень - 21
göl -озеро -15
göndərmək - посылать -22
gör'mək - видеть - 15
görü'nüş - вид - 31
Görü'sərik - Увидимся - 5

Как дела? - İş'lər necədir 5
Как поживаете? - Necəsən? 5
Как поживаете? Nə təhərsən? 5
как(союз) - kimi 19
как/какой- necə 9
какого рода - nə cür 9
какой/который- han'sı 9
капуста - kələm 22
карандаш - karan'daş 7
карликовое дерево - cırtan ağac
карта - xəritə 8
картина - şəkil 16
картофель - kartof 21
касса- kas'sa 16
каучук - kauçuk
качество - keyfiyyət
каштановый цвет - qum'ral 31
квартира- mənzil 23
кирпич - kərpic
клясть - qoy'maq 17
климат - iqlim 25.
Книга - ki'tab 2
книга - ki'tab 4.
ковёр - xalça
когда - 'nə vaxt \ 'haçan 12
колодец - quyu 34
Кольцо - üzük 2
команда - ko'manda 27
командировка-'czami'yyet 13
комната - otaq 11
композитор - bəstəkar
конец - ax'ır/son- 26
конечно - ol'bətə 8
копать - qazmaq 32
корабль - gəmi 11
корзина - zən'bil 22
коридор - dəhliz 23.
коричневый - qəhvə'yi 9
коробка - qu'tu
короткий - qısa 19.
кость - sümük 33
Кошка - pişik 11
красный - qırmızı 9

göstərmək - показывать -22
götürmək - брать - 18.
gəz'mək - гулять - 15
gəl'mək - приходиться - 13
gələn - натушающийся - 21
gəmi - корабль - 11
gənc - молодой - 10
gətirmək - приносить - 22

Н

ha'va - воздух - 13
ha'va - воздух - 16
ha'va - воздух - 16
ha'va - погода - 13
haqqında - о (послелог) - 18
hadi'sə - событие - 26
hazırlamaq - (при)готовить -19
hazırlaşmaq - готовиться - 28
hal'va - халва - 30
hamilə - беременный
hamı - все -19
hanı - где
ha'kim - судья - 30
hal - случай
hal - состояние - 28
han'sı - какой/который- 9
harada - где - 11
hələ - ещё, пока ещё - 14
heyvan - животное - 33
heykəl - статуя
hekayə - рассказ - 19
hesablamaq - подсчитывать -30
heç - совсем (отриц.)- 18
'heç vaxt - никогда - 17
'heç nə - ничего - 17
hirsələnmək - сердиться -20
hiss etmək - чувствовать- 25.
hissə - часть - 18
hün'dür - высокий - 10
höku'mət - правительство - 26
hörmət - уважение - 29
hədiy'yə - подарок - 33
həzz almaq - наслаждаться - 25
həyat yoldaşı - жена -20

кричать - qışqırmaq 30
кровать - çarpa'yı 8
кровь - qan 24
кружок - dər'nək 17
крыша - dam
кто - kim 3
Кто это? - Bu 'kimdir? 3
кувшин - küpə 30
культура - mədəni'yüet 25.
купаться - çim'mək 15
курить - çəkmək 30
курица - to'yuq 2
кусок - ti'kə 21
кухня - mətbəx 23
кушать - уcmək 15

Л

лёгкий - a'san 17
лёгкий-yün'gül 22
леденеть - donmaq 33
Лежать - uzanmaq 19
лезть - çix'maq 16
лекарство - dərman 24
Лекция - mühazirə 12
лес - meşə 16
лет - уаş 8
лететь - uçmaq 30
лето - уау 16
лечение - müalicə 24
литература - ədəbiyyat 19
лить - tökmək 29
лино - üz 24
личный - şəx'si 14
лоб - a'lin 31
ложка - qa'şiq 7
ломать - sındırmaq 32
лопата - kürək 32
лошадь - at 1
лук - soğan 22
луна - ay 17
любимый - sevим'ли 9
любить - sevmək

М

магазин - mağaza 13

həyacanlanmaq - возбуждаться - 20
hə'yət - двор - 12
hə'kim - врач/доктор - 3
həll etmək - (раз)решать - 34
Hələ'lik - Пока - 5
həmin - тот же - 23
həmişə - всегда
həmçinin - также - 23
hər - каждый - 17
hərdən 'bir - иногда - 16
həsr etmək - посвящать - 34
'hotta - даже - 26

Х

xa'hiş etmək - просить - 25
xal - балл - 29
xa'la - тётя (по матери)
xalq - народ - 26
xalq təsərrüfatı - народное хозяйство
xal'ça - ковёр -
xa'rab - плохой - 27
xari'ci - иностранный(нец) - 14
xeуir - польза
xid'mət - услуга - 26
xiyar - огурец - 29
xor - хор
xoşa gəlmək - нравиться - 18
xü'susən - особенно - 27
xörək - блюдо(еда) - 21
xə'bər - новость - 25
xərcləmək - тратить - 22.
xəstə - больной - 24
xəstələnmək - заболеть - 24
xəstəxana - больница - 11
xocalət çəkmək - стыдиться
xatırlamaq - помнить - 23
xeуirxah - добрый - 10
xeуr - Нет - 2
xəri'tə - карта - 8

İ

idman - спорт - 19
iy - запах - 29
im'kan - возможность - 26
imtahan - экзамен - 29

магнитофон - maqnitofon 10
 мак - la'lə 1
 маленький - kiçik
 маленький - bala'ca 9
 мало - аз 18
 мальчик - oğlan 10
 мать - a'na 6
 мацони - qatıq 29
 машина- ma'sın 4
 медведь - ayı 33
 медленный - yavaş 20
 медовый месяц-bal a'yı 25
 между/среди- arasında 34
 мелкий-dayaz 29
 менять - dəyiş'mək 16
 местный - yer'li 26
 место - yer 12
 месяц - ay 17
 meçetğ - məscid 25
 мир- dün'ya 26
 мириться - barışmaq 28
 младший - kiçik
 мне бы хотелось - mən istərdim ki..22
 много/очень - çox 12
 может быть - bəlkə 20
 мойка - çanaq 23
 мокрый-yaş 29
 молодой - cavan 10.
 молодой - gənc 10
 молоко - süd 30
 монумент - heykəl
 море - də'niz 13
 морковь - kök 22
 масло - yağ 21
 муж- өг 6
 мужчина - kişi 10
 мука - un 21.
 мусульманин - müsəlman 29
 мыло - sabun
 мыть/стирать - yumaq 23
 мягкий - yum'saq 22
 мясо - ət 21

Н

i'lan - змея - 1
 it - собака -1
 iq'lim - климат - 25.
 iri - большой -
 için'də - в/внутри - 11
 inanmaq - верить -20
 inqilab - революция
 in'di ki - теперь когда- 25
 indi - сейчас - 12
 indi'ki - настоящий - 26
 inkişaf - развитие
 incitmək - обижать/ранить - 21
 incə - нежный- 29
 ip - верёвка - 34
 isitmək - греть -34
 is'ti - жаркий - 15
 istirahət etmək - отдыхать - 15
 istifadə etmək - использовать- 23
 istə'mək - хотеть - 16
 i'sə - Но(а)- 4
 itirmək - терять -28
 itələmək - толкать - 34
 ica'zə - разрешение - 31
 iş - работа -12
 işləmək - работать - 13
 İş'lər nə'cədir - Как дела? - 5
 iştə'ha - аппетит- 15
 iştirak etmək - участвовать - 20
 işıq - свет - 23.
 içki - напиток -29
 içmək - пить -15

J

jur'nal - журнал - 4

К

kas'sa - касса- 16
 ka'sıb - бедный -26
 kasıbçı'lıq - бедность - 26
 kauçuk - каучук -
 keyfiyyət - качество -
 keçirilmək - проводить - 25
 keç'mək - про(пере)ходить - 14
 keç'çən - прошлый - 21
 ki - что(союз) - 16

на - *üstün'də* 11
на суше - *quruda*-
наблюдать - *müşahi'də ctmək* 26.
навоз - *peyin*
навоз - *tə'zək* 30
надежда - *ümid* 31
надеяться - *ümid'var olmaq* 31
наказывать - *cəzalandırmaq* 32
наконец - *nəhayət* 18
налево - *so'la* 11
напиток - *içki* 29
наполнять - *doldurmaq* 30
наполняться - *dolmaq*
напоминать - *ya'da salmaq* 28
направо - *sa'ğa* 11
народ - *xalq* 26
народное хозяйство - *xalq təsərrüfatı*
население - *əhali*
наслаждаться - *həzz almaq* 25
настоящий - *indi'ki* 26
натупающий - *ge'lən* 21
натуралист - *təbiətçi*
наука - *elm*
находить - *tap'maq* 25
нация - *mil'lət* 26
начинать - *başlamaq* 19
не есть - *deyil* 2
небо - *sə'ma* 25
неграмотный - *savad'sız* 32
нежный - *incə* 29
некоторые - *'bəzi* 22
немедленно - *'derhal* 30
необходимый - *lazım* 18
Нет - *хсуг* 2
нет - *уох* 8
нетерпеливо - *səbirsiz'liklə* 28
низ - *aşa'ğı* 16
никогда - *'heç vaxt* 17
ничего - *'heç nə* 17
но(а) - *bəs* 2
Но(а) - *i'sə* 4
но/только - *'ancaq* 8
новость - *xə'bər* 25

kilşə - церковь - 27
kim - кто - 3
kimi - как(союз) - 19
ki'min - чей - 4
kip'rik - ресница - 31
kitabxa'na - библиотека - 12
kifa'yət - достаточно - 28
kişi - мужчина - 10
kiçik - младший
küsmək - ссориться - 28
karan'daş - карандаш - 7
kartof - картофель - 21
ki'tab - книга - 2
kiçik - маленький -
küpə - кувшин - 30
kələm - капуста - 22
kobud - грубый - 29
ko'manda - команда - 27
korlamaq - портить - 28
kü'lək - ветер - 25.
künc - угол - 23
kürü - икра
kürək - лопата - 32
kürək - спина - 34
küçə - улица - 12
köynək - рубашка - 22
kök - морковь - 22
kök - толстый (о человеке) - 10
kölgə - тень - 34
kömək ctmək - помогать - 23
köh'nə - старый - 9
köçmək - переселяться - 23
kə'bin kəsdirmək - венчаться - 25
kəməг - ремень - 33
kənd - деревня - 13
kərpic - кирпич -
kəsmək - резать - 21

Q

qa'baq - до/перед - 14
qa'ra - чёрный - 9
qab-qacaq - посуда - 8
qadın - женщина - 10
qaz - гусь - 2

новый - tә'zә 9

нога - ауақ 20.

нога - ауақ 24

нож - bi'çaq 7

нос - burun 24

носки/чулки - со'rab 7

ночь(ю)- gc'cә 12

правиться - хоша gәlmәk 18

О

о (послелог) - haqqında 18

обедать-na'har ctmәk 15

обеспечивать - tә'min ctmәk 26.

обещать-söz vermәk 29.

обижать/ранить - incitmәk 21

облако - bu'lud 1

обманывать - yalan danışmaq 20

обнимать - qucaqlamaq

обращать внимание - fikir vermәk 29

обращаться - rәf'tar ctmәk 32

обращаться - müraci'әt ctmәk 31

обследовать - yoxlamaq 24

обучать - öyrәt'mәk 17.

объяснять - ba'şa sal'maq 25.

обыкновенный - 'a'di 26

обычно - 'adәton 14

обязанность vәzifә 29

овощи - tәrәvәz 21

огород - bostan

огурец - xiyar 29

одевать - geymәk 28

одеваться - geyinmәk 29

одежда - paltar 22

один/одинокый - tәk 25

однако - lakin 19

одним словом bir süzlә 23

озеро - göl 15

озеро - göl 8

оказывается - sән 'demә 31

Окно - pәncәрә 18

он, она, оно - О 3

опаздывать - gecikmәk 18

опасность - tәhlü'kә 26

опираться - söykә(n)mәk 34

qazanmaq - зарабатывать - 34

qazmaq - копать - 32

qazi - судья - 30

qay'da - порядок

qay'da - правило - 31

qaytarmaq - возвращать - 19

qayırmaq - сделать - 33.

qayıt'maq - возвращаться - 16

qayış - ремень - 33

qaldırmaq - поднимать - 34

qa'lib gәlmәk - побеждать - 27

qal'maq - оставаться - 13

qalın - толстый (о предметах) - 29

qa'nun - закон - 30

qar-qara - очень чёрный -

qarı - дверь -

qarız - арбуз

qar'tal - орёл - 2

qarşılamaq - встречать - 28

qarğa - ворона - 30

qa'tar - поезд - 13

qatıq - мацони - 29

qaş - бровь - 31

qaçmaq - бежать - 20

qan - кровь - 24

qalxmaq - подниматься - 27

qaz peçci - газ.плита - 21

qar'daş - брат - 6.

qapın - живот

qa'şıq - ложка - 7

qonaq otağı - гостиная - 23

qorumaq - охранять -

qu'laq as'maq - слушать - 15

quş - птица - 30

qız - дочь, девушка, - 6.

qәbul ctmәk - принимать - 24.

qә'zәt - газета - 2

qәrb - запад -

qeyd ctmәk - отмечать - 29

qeyd ctmәk - праздновать - 29

qiymәt - цена - 34.

qovmaq - (вы)гнать - 34

qoy'maq - класть - 17

описывать - təs'vir etmək 31
опубликовать - nəşr etmək
опять - 'yenə 22
организовывать - təşkil etmək 34
орёл - qar'tal 2
осёл - cəşək 34
осень - pa'yız 16
осетрина - pərə
особенно - xü'susən 27
оставаться - qal'maq 13
оставлять - tərک etmək 33
остров - a'da 28
ответ - cavab 18
отдыхать - istirahət etmək 15
отец - a'ta 6
открывать - açmaq 18
отличать/отделять - ayırmaq 31
отличаться - fərqlənmək 26
Отлично - Ə'la 5
отмечать - qeyd etmək 29
оторваться - qırılmaq
отправлять - yo'la salmaq 33
отправляться - yo'la duşmək 28
отпуск - məzuni'yyət 25
отпускать - buraxmaq 30.
охладеть - soyumaq 34
охота ov 30.
охотиться - ovlamaq 30
охотник - ovçu 30
охранять - qorumaq
очаг - ocaq
оченьчёрный - qar-qara
очередь - növbə 16
ошибка - səhv 33

П

падать - uxiłmaq 32
палец - bar'maq 30
пальто - pal'to 2
пальто - pal'to 4
патətnik - a'bi'də 25
память - yad'daş 28
паром - bə'rə 13
пассажир - səmi'sin 31

qo'yun əti - баранина - 21
qol - рука - 24
qonaqrəğ'vəg - гостеприимный - 26
qonşu - сосед - 29.
qorxmaq - бояться - 22
qoca - старик - 10
qo'hum - родственник - 25.
quyuq - хвост - 34
quyu - колодец - 34
qum'ral - каштановый цвет - 31
qurtarmaq - заканчивать - 19
quru - сухой - 29
quruda - на суше
qurumaq - сохнуть - 34
qu'tu - коробка -
qucaqlamaq - обнимать
qızdırmaq - греть - 24
qızdırmaq - иметь температуру - 24
qızıl - золото - 32
qırmı'zı - красный - 9
qırmaq - стричь - 31
qılmaq - оторваться -
qısa - короткий - 19.
qış - зима - 16
qışqırmaq - кричать - 30
qə'dim - древний - 25
qə'ləm - ручка - 4
qəm - грусть - 33
qənd - сахар - 21.
qəra'ra gəlmək - решать - 27
qəri'bə - странный - 32
qəsə'bə - пригород - 27
qəşəng - симпатичный - 10
qəhvə'yi - коричневый - 9

Л

la'lə - мак - 1
lazım - необходимый - 18
lakin - однако - 19
liman - бухта - 16
lü'ğət - словарь - 4
ləti'fə - анекдот - 27
M
ma'vi - голубой - 9

пасти - otarmaq 33
пасть - otlamaq 30
певец(ица) - müğen'ni 3
пейзаж - mənzərə 15
переводчик - Tercümə'çi 5
передача - veri'liş 31
переселяться - köçmək 23
период - müd'dət 25
песня - mahnı 19
петь - oxumaq 15
пешком - piya'da 14
пиджак - pencək
писать - yazmaq 15
письмо - mək'tub 2
пить - içmək 15
плав. бассейн - üz'mə hovu'zu 26
плавание - üzgüçü'lük 27
плавать - üzmək 27
плакать - ağlamaq 33
плевать - tüpürmək 34
плохой - пис 9.
плохой - xa'rab 27
площадь - meydan 17
pløj - çimər'lik 25
побеждать - udmaq 20.
побеждать - qa'lib gəlmək 27
погода - ha'va 13
погода - ha'va 16
погонщик верблюдов - dəvəçi 34
под - altın'da 11
подарок - hədiyyə 33
поднимать - qaldırmaq 34
подниматься - qalxmaq 27
подозревать - şübhələnmək 32
подсчитывать - hesablamaq 30
ПОДХОДИТЬ(личить) - yaraşmaq
.
поезд - qa'tar 13
пожалуйста - buyurun 18
поздний-гес 18
познакомьтесь - tanış ol 8
Познакомьтесь - Ta'nış ol(un) 5

maarif - просвещение -
maqnitofon - магнитофон - 10
mal - товары -
mal ə'ti - говядина - 21
ma'sın - машина- 4
mahnı - песня - 19
mağ'a'za - магазин - 13
maraq'lı - интересный - 9
müalicə - лечение - 24
mühən'dis - инженер- 3
məzuni'yyət - отпуск - 25
meyvə - фрукты - 21
meydan - площадь - 17
meşə - лес - 16
mehmanxana - гостиница - 11
mehri'ban - дружелюбный - 31
mil'lət - нация - 26
min'mək - садиться(в автобус) - 13
müa'sir - современный - 27
müd'dət - период - 25
mü'dir - директор - 22
müraci'ət etmək - обращаться - 31
müsəlman - мусульманин - 29
müxbir - журналист - 6
müxtəlif - различный - 19
müşahi'də etmək - наблюдать - 26.
mühazirə - лекция - 12
müğən'ni - певец(ица) - 3
müəl'lim - учитель - 6
müəssisə - предприятие -
məqa'lə - статья - 31
məqsəd - цель
mədə - желудок - 24
mədəni'yyət - культура - 25.
məzə'li - забавный - 26
mək'tub - письмо - 2
məktəb - школа - 12
məmnuniyyət - с удовольствием - 18
mən - я - 3
mən istərdim ki - мне бы хотел. - 22
mən'də var - У меня есть - 8
mənzil - квартира - 23
mənzərə - пейзаж - 15

поймать - tutmaq 20
 Пока - Hələ'lik 5
 показывать - göstərmək 22
 покидать - tərک ctmək 33.
 покупать/брать - al'maq 14
 пол - döşəmə 23.
 полёт - u'çuş 31
 поликлиника - poliklinika 24
 полка - rəf 8
 полностью - ta'mam(ilə) 33
 полный - do'lu 30
 половина - yarı(lar) 28
 положить по местам - yerbə'yer
 ctmək 21
 полуостров - yarımada
 польза - хeyir с.п.
 помнить - xatırlamaq 23
 помнить-yad'da saxlamaq 28
 помогать - kömək ctmək 23
 понимать - başa düşmək 18
 поранить - zədələmək 28
 портить-korlamaq 28
 поручение - tapşırığı 26-
 порядок/правило - qay'da 31
 посвящать - həsr ctmək 34
 посещать - baş çəkmək 27
 после - 'sonra 11
 поступить - daxil olmaq 29
 посуда - qab-qacaq 8
 посылать - göndərmək 22
 потолок - tavan 23
 потому что - ona görə 'ki 17
 потому что - çünki 20
 похожий - ox'şar 31
 почём - necə'yədir 21
 почти - təxminən
 поэтому - ona görə 17
 правительство - höku'mət 26
 праздник - bay'ram 21.
 праздновать - qeyd ctmək 29
 предложение - cümlə 18
 предмет на память - yadı'gar 33
 предпочитать - üs'tün tutmaq 27

məra'sim - церемония/обряд - 27
 mərkəz - центр - 17
 mərtəbə - этаж - 17
 məscid - мечеть - 25
 məsləhət - совет - 29
 məsələ - задача/дело - 28
 mətbəx - кухня - 23
 məş'hur - знаменитый - 25
 məş'gul olmaq - быть занятым - 27
 məhkəmə - суд - 32
 məhsul - продукция -
 məhsul - урожай
 N
 nazik - тонкий- 29
 nara'hat olmaq - беспокоиться - 22
 na'har ctmək - обедать - 15
 nağıl - сказка - 19
 Nə'cəsən? - Как поживаете? - 5
 necə - сколько - 8
 necə'yədir - почём - 21
 nar - гранат - 1 .
 nə - что - 1
 nə'sə - как/какой- 9
 növbə - очередь - 16
 Nə var, nə uox? - Как дела? - 5
 'nə vaxt \ 'haçan - когда - 12
 nə cür - какого рода - 9
 'Nə isə... - в общем,... - 26
 Nə təhərsən? - Как поживаете? 5
 nəzərə almaq - принимать во

внимание

nə'nə - бабушка - 15
 nəgə - осетрина
 nəşr ctmək - опубликовать -
 nəhayət - наконец - 18
 O
 o biri - другой - 19
 O nə'çidir? - чем занимается? - 3
 o'ğul - сын - 6
 ovlamaq - охотиться - 30
 ovçu - охотник - 30
 od qalamaq - разводиться костёр - 22
 oyanmaq - просыпаться - 29.

предприятие - müəssisə
представление - təməşə 12
приближаться - yaxınlaşmaq 21
прививать - calaq etmək
прививка - calaq
привлекать - cəlb etmək 20.
пригород - qəsəbə 27
(при)готовить - hazırlamaq 19
приморский парк-dənizkənarı park 20
принимать - qəbul etmək 24.
принимать во внимание - nəzərə

almaq

приносить - gətirmək 22
природа - təbiət 29
приходить - gəl'mək 13
причина - səbəb 29
пришёл в себя - özüne gəldi
про(пере)ходить - keç'mək 14
проводить - keçirmək 25
проводить -yo'la salmaq 33.
продавать - satmaq 22.
продавец - satıcı 21
продолжать - da'vam etmək 27
продукты - ərzaq 21
продукция - məhsul
прозрачный - dumduru
проиграть - uduzmaq 27.
произведение - əsər
происшествие - əhvalat 32
промышленность - sənaye
просвещение - maarif
просить - xahiş etmək 25
просто - sadəcə 31
простой - sa'də 28
просыпаться - oyanmaq 29.
профессия - peşə 26
прошлый - keçən 21
прощать - bağışlamaq 32.
прыгать - atılmaq
прямо(й) - düz 11
прятать - gizləmək 32.
птица - quş 30
пустой - boş 18

оynamaq - и грать -19
oyun - игра - 19
ol'maq - быть- 14
ona görə - поэтому - 17
ona görə 'ki - потому что - 17
orta - середина -23
orta'ya salmaq - затронуть - 32
ot - трава -22
otlamaq - пастись -30
otaq - комната - 11
o'xu za'lı - читальный зал - 19
oxu'cu - читатель - 4
oxşamaq - быть похожим - 31
ox'sar - похожий - 31
ocaq - очаг -
oğlan - мальчик - 10
oğru - вор
oğurlamaq - воровать
otarmaq - пасти - 33
ov - охота -30.
orada - там 11
oturmaq - сидеть - 19
oxumaq - петь - 15
oxumaq - читать -15

Ö

özünə gəlmək - приходить в себя
öyrən'mək -узнавать - 17
öyrən'mək -учиться
öyrət'mək -обучать - 17.
öldürmək - убивать - 30
öl'kə - страна - 8
ölmək - умирать - 33
özü - он,(она,оно) сам

P

paylamaq - раздавать - 29
paytaxt - столица
pa'yız - осень - 16
paltar - одежда -22
pal'to - пальто -2
peyin - навоз
pendir - сыр - 21
pencək - пиджак
peşə - профессия - 26

пустыня - səhra 34
путешествие - səyahət 14
путешествовать - səya'hət et'mək 14
пучок - dəstə 22
пьеса - pyes

P

работа - iş 12
работать - işlə'mək 13
радоваться - sevinmək 19
развитие - inkişaf
развлечение - əylən'cə 26
разводить костёр - od qalamaq 22
раздавать - paylamaq 29
раздеваться - soyunmaq 28
различный - müxtəlif 19
размещаться - yerləşmək
(раз)решать - həll etmək 34
разрешение - ica'zə 31
рана - yara 24
рано утром - səhər tezdən 16
распространяться - yayılmaq
рассказ - hekayə 19
рассказывать - söyləmək 28.
растение - bitki
революция - inqilab
резать - kəsmək 21
резина - rezin
река - çay 15
религиозный - 'di'ni 27
ремень - kəmər 33
ремень - qayış 33
ремонттировать - təmir etmək 23
ресница - kip'rik 31
республика - res'publika 17.
решать - qəra'ra gəlmək 27
родина - vətən
родители - valideyn'lər 6
родиться - anadan olmaq
родственник - qo'hum 25.
роман - roman 19
ронять/класть - salmaq 30.
рот - a'ğız 31
рубашка - köynək 22

piya'da - пешком - 14
pis - плохой -9.
pyes - пьеса -
poliklinika - поликлиника - 24
pambıq - хлопок -
puyk - спутник -31
pul - деньги - 8
pıçıldamaq - шептать -
pəncərə - окно -18
pərdə - занавес - 23
pişik - кошка - 11

R

razi olmaq - соглашаться - 18
rastlaş'maq (ilə) - встретиться - 16
ra'hat - удобный - 16
rezin - резина
res'publika - республика - 17.
rəggas - танцор -6
ruhani - церковный служитель -
rəng - цвет - 9
roman - роман - 19
rus - русский - 17
rüşvət - взятка - 32
rəqqə'sə - танцовщица - 6
rəqs - танец - 17
rəqs etmək - танцевать - 17
rəf - полка - 8
rəftar etmək - обращаться - 32

S

sa'at - часы - 7
sa'ri - жёлтый
sa'ğa - направо - 11
Sabahı'n(iz) xе'yir - Доброе утро - 5
sabun - мыло
saq'qal - борода - 31
sa'də - простой - 28
sakitləşmək - успокаиваться - 33
Sala'mat 'qalın - Будьте здоровы
salınmaq - быть построенным -
saray - дворец - 17
satmaq - продавать -22.
satici - продавец - 21
saxlamaq - хранить -19

ружьё – tūfəŋg 33
рука- qol 24
рука – əl 1
русский - rus 17
ручка- qə'ləm 4
рыба – balıq 22

С

с удовольствием – məmnuniyyətə 18
сидиться(в автобус) - min'mək 13
садовник - bağban
сажать - əkmək 33
самолет - təyyarə 13
самый, наи... - Ən 20
сахар – qənd 21.
свадьба - toy 25.
свет - işıq 23.
светло-голубой - aç'ıq-göy 31
свободный- a'zad 27
свой/сам – öz 22
сделать – qayıрмаq 33.
сегодня - 'bu gün 12
сейчас - indi 12
семья -ai'lə 6
сердиться – hirsənmək 20
сердце - ürək 24
сердце/душа- can 24
середина – orta 23
сестра - ba'cı 6
сидеть - Oturmaq 19
сила - güc 34
симпатичный - qəşəng 10
СИМПТОМ - əlamət
синий - göy 9
сирота - yetim
сказать - de'mək 16.
сказка - nağıl 19
скачки - cıdır 20
сколько - neçə 8
скончаться - vəfat etmək
скорая помощь - təcili yardım 24
скучать - dağırmaq 25
слабый - zəif 29
слава - şöhrət

sahib - хозяин- 29
sahil - берег -14
'sabah - завтра - 14
Salam -Здравствуй(те). Привет - 5
salmaq - ронять/класть -30.
səbəb - причина -29
sonra - после 11
soyunmaq - раздеваться -28
sual - вопрос -18
savad'sız - неграмотный - 32
sadə'cə - просто - 31
sağ ol - спасибо -5
sağalmaq - выздоравливать - 24
sevim'li - любимый- 9
sifa'riş etmək - заказывать - 16
stul - стул -2
sındırmaq - ломать- 32
sən 'dcmə - оказывается - 31
saç - волос - 31
Sağ o - Досвидание. -1 5
sevirmək - радоваться - 19
sevmək - любить -
seçmək - выбирать -21
siz - вы- 3
so'la - налево - 11
soyumaq - охладеть - 34
so'yuq - холод - 25
soyuducu - холодильник - 21
soruşmaq - спрашивать - 18
soğan - лук - 22
stansiya - станция - 14
stol - стол -2
su - вода -15
sudaşıyan - водовоз -
sü'but etmək - доказать - 30
süd - молоко - 30
sümük - кость - 33
süni - искусственный
sürətlə - быстро - 20
söz - слово -34
söz vermək - обещать- 29.
söykə(n)mək - опираться - 34
söyləmək - рассказывать -28.

сладкий - *şir'in* 15
словарь - *lüğət* 4
слово - *söz* 34
случай/состояние - *hal* 28
случайно - *te'sadüfən* 27
случаться - *baş vermək* 31
слушать - *qu'laq as'maq* 15
слышать - *çitmək* 19
смеяться - *gülmək* 27
смотреть - *bax'maq* 15
снова - *'ycnə* 22
Собака - *it* 1
собирать - *uyğ'maq* 16
событие - *hadisə* 26
совет - *məsləhət* 29
современный - *müa'sir* 27
совсем (отриц.)-*hcç* 18
соглашаться - *razi olmaq* 18
создавать - *yaratmaq*
сок - *şirə* 15
солнечный - *günəşli*
соловей - *bül-bül* 1
сомневаться - *şübhələnmək* 32
сон - *yu'xu* 32
сорвать (фрукт) - *dərmək*
соревнование - *yarış* 20
сосед - *qonşu* 29.
сохнуть - *qurumaq* 34
спальня - *yataq otağı* 23
Спасибо - *Sağ ol* 5
Спать - *Yatmaq* 18
сперва - *öv'vəlcə* 13
спешить - *tələs'mək* 16
спина - *kürək* 34
спина/талия - *bel* 24
спорт - *idman* 19
справедливость - *əda'lət* 32
спрашивать - *soruşmaq* 18
спускаться - *düş'mək*
спутать - *çaşmaq* 31
спутник - *peyk* 31
ссориться - *küsmək* 28
станция - *stansiya* 14

söndürmək - выключать -23
söhbət - беседа - 23
sə'ma - небо - 25
səbirsiz'liklə - нетерпеливо - 28
səda'qət - верность - 33
səyahət - путешествие -14
səya'hət et'mək - путешествовать - 14
sən - ты - 3
sənaye - промышленность -
sərvət - заиски (богатства)
sərni'sin - пассажир - 31
səs - голос -19
səs - шум - 19
səs salmaq - шуметь
səs-küylü - шумный - 23
səslənmək - звучать - 31
səhv - ошибка 33
səhnə - сцена
səhra - пустыня - 34
sə'hər - утро(м) - 12
səhər tezdən - рано утром - 16
Ş
şalvar - брюки - 22
şam - ужин- 15
şey - вещь - 17
şer - стих - 19
şikayət - жалоба - 32
şikar - дичь - 30
şirkət - компания- 26
şirkət - фирма
şir'in - сладкий - 15
ширина - *en*
şirə - сок - 15
şkaf - шкаф - 8
şübhələnmək - подозревать -32
şübhələnmək - сомневаться -32
şöhət - слава -
şə'kil - картина - 16
şəkil çəkmək - фотографир. - 29
şənlik - вечеринка - 12
şərab - вино
şərait - условия - 23
Şərq - восток - 28

стараться - çalışmaq 27
старик - qoca 10
старый - köh'nə 9
статья - məqalə 31
стена - divar 11
стих - şer 19
стол - stol 2
столица - paytaxt
сторона - tərəf 27
стоять - dayan'maq 14
страна - ölkə 8
странный - qəribə 32
стрельба - atəş 33
стрелять - atmaq 33
стричь - qırmaq 31
строгий - tələbkar 10
строить/шить - tikmək 26.
студент - tələbə 3
Стул - stul 2
стыдиться - xəcalət çəkirdi
суд - məhkəmə 32
судья - ha'kim 30
судья - qazi 30
сумасшедший - dəli 32
сумка - çanta 4
сухой - quru 29
сходить - düş'mək
сходить(с автобуса) - düş'mək 13
сцена - səhnə
сын - o'ğul 6
сыр - pendir 21

Т

т.е.(то есть) - 'yeni 33
Так себе - Ba'bat 5
Так себе - Be'lə də 5
также - həmçinin 23
Также/тоже - da, də 3
таким образом - beləliklə 20
там - 'orada 11
танец - Rəqs 17
танцевать - rəqs etmək 17
танцовщица - rəqqasə 6
танцор - rəggas 6

şəx'si - личный - 14
şəhid - жертвы борьбы -
Şəhidlər xiyabanı - Аллея Шехидов
şə'hər - город - 12

Т

ta'mam(ilə) - полностью - 33
tamaşa - представление -12
tanınmış - известный -
tanış ol - познакомьтесь - 8
tavan - потолок - 23
tak'si sürücü'sü - водитель такси- 6
tanı'maq - быть знакомым с - 16
tikmək - строить
tikmək - шить -26.
tilov - удочка -
tələbkar - строгий - 10
tələsmək - спешить - 16
tərcüməçi - переводчик - 5
tərəvəz - овощи - 21
tap'maq - находить - 25
tapşırıq - поручение - 26-
ta'rix - история - 17
tezləklə - вскоре - 19
'tez-tez - часто - 16
ti'kə - кусок - 21
toy - свадьба - 25.
to'yuq - курица -2
torpaq - земля(почва) -33
tox olmaq - быть сытым - 21
tro'lleybus - троллейбус - 13
tutmaq - поймать -20
tüpürmək - плевать - 34
tüfəng - ружье -33
tökmək - лить -29
tə'zə - новый - 9
tə'min etmək - обеспечивать - 26.
təbii - естественный
təbiət - природа - 29
təbiətçi - натуралист -
tə'zək - навоз - 30
təyyarə - самолет - 13
tək - один/одинокий - 25
tələb etmək - требовать - 32

тарелка - boş'qab 7
твёрдый/крепкий - bərk 22
тело - bədən 24
тень - kölgə 34
теперь когда-in'di ki 25
терпеть - dözmək 33
терять - itirmək 28
тетрадь - dəf'tər 7
тётя - xa'la / b'ı'bi 10
течь - axmaq 24
товарищ - yol'daş 7
товары - mal
толкать - itələmək 34
толстый - kök'10
толстый-qalın 29
тонкий-nazik 29
тонуть - batmaq
топор - balta 1
тот же-həmin 23
тошнота - ürek bulanması
трава - ot 22
тратить - xərcləmək 22.
требовать - tə'ləb etmək 32
троллейбус - tro'lleybus 13
труба - bo'ru 1
труд - zəh'mət 32
трудный - çə'tin 17
туфли - ayaqqa'bı 7
ты - sən 3
тяжёлый - a'ğır 22
тянуть - çəkmək 30

У

У меня есть - mən'də var 8
у/около - yanın'da 11
убивать - öldürmək 30
уважение - hörmət 29
увеличиваться - artmaq 23.
Увидимся - Görüşərik 5
угол - künc 23
уголок - gu'şə 25
удаляться - uzaqlaşmaq 26

tələ'bə - студент - 3
təmiz - чистый - 7
təmizləmək - чистить - 21
təmir etmək - ремонтировать - 23
tə'pə - холм - 15
tərbiyə - воспитание
tərk etmək - оставлять - 33
tərk etmək - покидать - 33.
tə'rəf - сторона - 27
tə'sadüfən - случайно - 27
təs'vir etmək - описывать - 31
təs'diq etmək - утверждать - 32
təxminən - почти, приблизительно
təcili yardım - скорая помощь - 24
təşkil etmək - организовывать - 34
təşəkkür bildirmək - благодарить
təhlükə - опасность - 26
təəccüblənmək - удивляться - 32

У

uduzmaq - проиграть - 27.
uzaqlaşmaq - удаляться - 26
uzanmaq - лежать - 19
uzun - длинный - 19
uzun ömürlü - долгожитель - 27
un - мука - 21.
unutmaq - забывать - 18
u'cuz - дешёвый - 22
uşaq'lar - дети - 6
uçmaq - лететь - 30
u'çuş - полёт - 31
uğur - успех - 29
udmaq - побеждать - 20.
u'zag - далёкий - 11

Ü

üz - лицо - 24
üz'mə hovu'zu - плав. бассейн - 26
üzmək - плавать - 27
üzr istəmək - извиняться - 31
ü'zük - кольцо - 2
üzgüçü'lük - плавание - 27
ümid - надежда - 31
ümid'var olmaq - надеяться - 31
ümumiyyətlə в общем - 20

удивляться - təcüblənmək 32

удобный - rahat 16

удочка - tilov

уже - artıq 20

ужин - şam 15

узкий - dar 29

улица - küçə 12

уменьшать - azaltmaq 34

умирать - ölmək 33

умный - ağıllı 32

умолять - yalvarmaq 32

умывальник - əlüzyuyan 23

уносить/уводить - aparmaq 22

урожай - məhsul

урок - dərs 12

условия - şərait 23

услуга - xidmət 26

успех - uğur 29

успокаиваться - sakitləşmək 33

уставать - yorulmaq 21

усы - bığ 31

утверждать - təsdiq etmək 32

утро(м) - səhər 12

утюг - ütü 1

ухо - qulaq 24

участвовать - iştirak etmək 20

учёный - alim 32

учитель - müəllim 6

учить/узнавать - öyrənmək 17

Ф

ф/аппарат - fotoapparat 4

фермер - əkinçi

фирма/компания - şirkət 26

фонтан - fəvvarə

фотографир. - şəkil çəkmək 29

фрукты - meyvə 21

Х

халва - halva 30

хвост - quyruq 34

хитрый - bəc 34

хлеб - çörək 21

хлопок - pambıq

хозяин - sahib 29

үрək - сердце - 24

үрək bulanması - тошнота

üs'tün tutmaq - предпочитать - 27

üstün'də - на - 11

ü'çün - для(последлог) - 17

ü'tü - уют - 1

V

vadi - долина - 27

var'lı - богатый - 26

vaxt - время - 17

va'cib - важный - 28

vağzal - вокзал - 14

veri'liş - передача - 31

vermək - давать - 18

vertolyot - вертолёт

vurmaq - бить - 34

vurmaq - ударить - 34

və - и - 6

vəzifə - должность - 29

vəzifə - обязанность - 29

vəfat etmək - скончаться

validcyn'lər - родители - 6

vclosi'pəd - велосипед - 15.

vətən - родина -

Y

ya/yoxsa - или - 10

ya'sıl - зеленый - 9

ya'ğış - дождь - 25

yavaş - медленный - 20

yad'dan çıxmaq - забывать - 28

yad'daş - память - 28

yada düşmək - вспоминать - 28

yadı'gar - предмет на память - 33

yaz'maq - писать - 15

yazı'ğı görmək - жалеть - 30

yaу - лето - 16

yaуılmaq - распространяться -

yalan danışmaq - обманывать - 20

yalvarmaq - умолять - 32

yandırmaq - включать - 23

yandırmaq - зажигать - 23

yanın'da - у/около - 11

yara - рана - 24

холм - tə'pə 15
холод.- so'yuq 25
холод-ник - soyuducu 21
хор - хор
хоронить- basdırmaq 33.
хороший - yax'sı 9
Хорошо – Yaxşı 5
хотеть - istə'mək 16
хранить – saxlamaq 19
худой - a'riq 10
худой-arıq 29

Ц

цвет - rəng 9
цветок – gül 7
цель - məqsə
цена- qiymət 34.
центр - mərkəz 17
церемония/обряд - məra'sim 27
церковный служитель - ruhani
церковь - kilsə 27

Ч

чай – çay 15
чайник - çaynik 7
часто - 'tez-tez 16
часть - hissə 18
часы - sa'at 7
чашка - fin'can 7
чей - ki'min 4
чем занимается? - O nə'çidir? 3
чемодан - çama'dan 8
чёрный - qa'ra 9
чистить - təmizləmək 21
чистый - tə'miz 7
читальный зал - o'xu za'lı 19
читатель - oxu'cu 4
читать – oxumaq 15
Что – nə 1
что(союз) - ki 16
чувствовать-hiss etmək 25.
чуть не - az qa'la 30

Ш

шептать - pıçıldamaq
шея- boyun 24

yaratmaq - создавать
yaraşmaq - подходить(личить) - .
yarımada - полуостров -
yarış - соревнование - 20
yataq otağı - спальня - 23
yax'sı - хороший - 9
yaxınlaşmaq - приближаться - 21
yaş - лет - 8
yaş - мокрый- 29
yaşa'maq - жить - 13
yağ - масло -21
yağmaq - идти (о дож.снеге) -25
yemək - еда - 15
'ycnə - опять -22
'ycnə - снова - 22
yer'li - местный - 26
ycrbə'ycr etmək - положить по
местам - 21
yeri'nə - вместо - 16
yerinə yetirmək - выполнять - 34.
yerləşmək - размещаться -
yetim - сирота
yeganə - единственный
yarı(lar) - половина - 28
yer - место -12
ya'da salmaq - напоминать - 28
yad'da saxlamaq – помнить - 28
yaz - весна - 16
ya'zıq - бедный (няга) - 30
yatmaq - спать -18
ya'xın - близко(кий) - 11
yemək - есть -15
yemək - кушать -15
yol'daş - товарищ - 7
yo'la duşmək - отправляться - 28
yol - дорога - 13
yo'la salmaq - отправлять - 33
yo'la salmaq - провожать - 33.
yurulmaq - уставать - 21
yox - нет -8
yoxlamaq - обследовать - 24
yumaq - мыть/стирать -23
yum'saq - мягкий - 22

ширина - en
широкий - geniş 29
широкий-enli 29
широкоплечий - çiyinli 31
шкаф - şkaф 8
школа - məktəb 12
шум - səs 19
шуметь - səs salmaq
шумный - сяс-кцйлц 23

Э

экзамен - imtahan 29
экскурсия - eks'kursiya 17
этаж - mərtəbə 17
Это - bu -1

Я

я - mən 3
яблоко - al'ma 2
язык - dil 17

yuxa'n - верх - 16
yu'xu - сон - 32
yük - выюк - 34
yüksek - высокий- 29
yün'göl - лёгкий- 22
yixılmaq - падать -32
yığ'maq - собирать - 16
'yöni - т.е.(то есть) - 33

Z

zaman - время - 26
ziyan - вред -33
zəif - слабый - 29
zən'bil - корзина - 22
zəng ctmək - звонить - 28
zəh'mət - труд - 32
zədələtmək - поранить, ушибить -28
zəngin - богатый